522 4/38

822 4/38

Ф. М. ПИСКУНОВЪ.

МАЛОРОССІЙСКО-ЧЕРВОНОРУССКІЙ СЛОВАРЬ

ЖИВАГО И АКТОВАГО ЯЗЫКА.

Изданіе 2-е, значительно дополненное.

Собственность книгопродавца—типографа Е. Я. Федорова.

КІЕВЪ.
Типографія Е. Я. Федорова, Крещатикская площадь соб. домъ.
1882 г.

СЛОВАРЬ

ЖИВАГО НАРОДНАГО, ПИСЬМЕННАГО и АКТОВАГО ЯЗЫКА

РУССКИХЪ ЮЖАНЪ

Россійской и Австро-Венгерской имперіи.

СЛОВНИКЪ

ЖИВОІ НАРОДНЕІ, ПІСЬМЕННОІ І АКТОВОІ МОВИ

РУСЬКИХЪ ЮГІВЦІВЪ

Россійськоі і Австрійсько-Венгерськоі цесарії.

Составилъ

Фортунатъ Пискуновъ.

Изданіе второе,

исправленное и значительно пополненное.

Книжный магазинъ
К. Е. АЛЕКСѢЕВА
въ Екатеринославѣ

КІЕВЪ

Типографія Е. Я. Федорова, Крещатицкая площадь собств. домъ.

1882.

Дозволено цензурою. Кіевъ, 26 марта 1882 г.

Гос. Истор. [illegible] Б-ка
Инвент. 23223
22/IX 1936 г.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Скорая распродажа перваго изданія моего южно-русскаго словаря изданнаго въ 1873 г. одесскимъ книгопродавцемъ г. Распоповымъ даетъ мнѣ смѣлость выпустить въ свѣтъ и второе изданіе моего труда, который я совершенно передѣлалъ и пополнилъ большимъ количествомъ словъ собранныхъ мною въ продолженіи двухъ слишкомъ лѣтъ со времени перваго изданія моего словаря. Всѣхъ словъ находящихся въ столбцахъ моего нынѣшняго словаря нѣсколько больше 15 тысячъ. Словарь мой содержитъ въ себѣ слова живаго и мертваго языка; слова южно-русскія и иностранныя—польскія, нѣмецкія, латинскія и проч.—которыя получили, такъ сказать, право гражданства, натурализовались въ устахъ Южно-Русовъ и употребляются ими наравнѣ съ туземными или же содержатся въ древнихъ разнаго рода актахъ: универсалахъ, грамотахъ, записяхъ и прочихъ актовыхъ документахъ, а также въ лѣтописяхъ, мемуарахъ и другихъ письменныхъ памятникахъ: польскаго владычества, казачества и гетманскаго правленія, а также и другихъ эпохъ исторической жизни русскаго—юга.

Матеріалами при составленіи и пополненіи моего труда послужили: (кромѣ моего словаря перваго изданія и собранія словъ записанныхъ мною непосредственно изъ устъ народа) а) Записки Юго-западнаго Отдѣла Императорскаго Русскаго Географическаго Общества. Томъ I за 1873 г., б) книга Н. Закревскаго Старосвѣтскій Бандуристъ, в) южно-русскіе журналы Основа и Правда, г) всѣ изданные до сего времени въ Россіи и Австро-Венгріи сборники южно-русскихъ народныхъ пѣсень (Жигота Паули, Олескаго, Метлинскаго, Кулиша, Максимовича, Цертелева, Лукашевича, Гатцука, Чубинскаго, Лисенко, Рубца, Едлички, Антоновича и Драгоманова и прочихъ собирателей и издателей), а также сборники пословицъ, загадокъ (Сементовскаго, Шишацкаго—Ильича, Номиса, Гатцука, Илькевича и другихъ); южно-русскія сказки Рудченко и д) сочиненія южно-русскихъ пасателей: Котляревскаго, Устіяновича, Квитки, Шевченка, Кухаренка, Марка-Вовчка,

Кулиша, Стороженка, Максимовича, Гребенки, Боровиковскаго, Глѣбова, Бѣлецкаго-Носенка, Метлинскаго, Ю. Федьковича, Гулака-Артемовскаго, Галки (Костомарова), Гречулевича, Цисся, братьевъ Карпенко, Лозицкаго, Гапны Барвинокъ, Номиса, Стеценка, Левицкаго, Старицкаго, Раевскаго, Подушки, Правды, Кузьменка, Кулика, и всѣхъ другихъ дѣятелей южно-русской литературы въ Россіи и Австро-Венгріи; но тѣмъ не менѣе мой словарь еще очень далекъ, отъ той полноты, какую бы я желалъ ему сообщить и на составленіе котораго я надѣюсь посвятить всю мою жизнь въ надѣждѣ издать въ будущемъ возможно полный трудъ для силъ одного человѣка, а теперь я пока ограничиваюсь изданіемъ въ свѣтъ, того что уже сдѣлалъ и чѣмъ отъ души радъ буду услужить дѣлу южно-русской лексикографіи.

Южно-русскій языкъ по сію пору ожидаетъ еще филологической разработки; онъ не нарѣчіе происшедшее отъ искаженія русскаго языка, какъ это утверждаютъ круглые невѣжды, а самобытный языкъ *) въ которомъ нужно искать древнѣйшихъ элементовъ русскаго слова; онъ существовалъ на русскомъ югѣ прежде чѣмъ зародилась историческая жизнь въ Русской Землѣ и сама земля эта пошла отсюда съ юга на сѣверъ, доказательствомъ чему можетъ служить тотъ всѣмъ общеизвѣстный фактъ, что новгородское нарѣчіе почти тождественно съ южно-русскимъ языкомъ и есть какъ бы его отрасль; люди знающіе хорошо Новгородцевъ говорятъ, что слушая Новгородца, кажется будто слушаешь рѣчь Южно-Руса натурализовавшагося на сѣверѣ. Южно-русскій языкъ въ древнія времена былъ универсальнымъ языкомъ всей Руси и отъ него произошелъ современный русскій языкъ, который образовался по мѣрѣ того какъ сѣверъ колонизировался южанами эмигрировавшими туда и слившимися съ туземцами въ одну масу изъ которой сформировалось великорусское племя поглотившее немало чужеплеменныхъ элементовъ, современемъ славянская филологія докажетъ это такъ, какъ доказано въ ариѳметикѣ, что $2 \times 2 = 4$. Южно-русскія слова и формы оборотовъ рѣчи свойственныя южно-русскому языку находятся въ древнѣйшихъ памятникахъ славянской письменности: въ Остромировомъ Евангеліи 1057 г. обоихъ Сборникахъ писаныхъ черноризцемъ Іоанномъ 1073 и 1076 г. и Несторовой Лѣтописи, въ житіяхъ Св. Ѳеодосія, Бориса и Глѣба, въ Крылоскомъ Евангеліи 1143 г. Общникѣ XII-го столѣтія, хранящемся въ Вѣнѣ, въ сочиненіяхъ Кирилла Туровскаго, Даніила Заточника, въ путешествіи Игумена Даніила, въ Словѣ

*) См. начатки Рус. филологіи М. А. Максимовича.

о полку Игоря, Ипатіевской Лѣтописи и во многихъ другихъ памятникахъ письменности XI и XII вѣка; въ древнихъ колядкахъ; въ рукописи Ефрема Сирина 1370 г. въ грамотахъ князей Володимирскихъ и Галицкихъ XIV в. Вотъ напримѣръ нѣсколько южно-русскихъ словъ часто встрѣчаемыхъ каждымъ въ церковно-славянскихъ книгахъ безъ всякаго измѣненія: *глумитися, треба, чути, яко, богатство, тим, паска, укупѣ.* Г. Гатцукъ въ сборникѣ своемъ. *Ужинок рідного поля* говоритъ: *Тим же часом* (т. е. въ XVI вѣкѣ) *Ляшки добре живилися коло нас достотнею нашою мовою,.... перетягли з неї до себе богато слов і наш одяжний посполюдній споряд і наші пісні.* Это правда; но правда и то, что южно-русскій языкъ принялъ въ свою очередь много словъ и польскихъ; впрочемъ вопросъ объ томъ кто больше у кого позаимствовалъ Поляки ли у насъ или мы у Поляковъ, а также принадлежитъ ли какое либо данное слово къ польскому или южно-русскому языку, можетъ рѣшить только будущая славянская филологія; но теперъ этотъ важный вопросъ по неволѣ долженъ оставаться открытымъ, Богъ вѣсть какое время, по недостатку точныхъ филологическихъ изслѣдованій въ области славянскихъ языковъ.

Южно-русскій языкъ главнымъ образомъ распадается только на два нарѣчія: западное и восточное: т. е. австрійско-украинское или червоно-русское галицкое и русско-украинское или маллороссійское; разница между ними самая незначительная во всѣхъ отношеніяхъ.

Привожу для примѣра образцы червоно-русской и малорусской рѣчи.

Червоно-русское.	**Малорусское.**
Як ся набуло, так ся ізбуло.	Як набулося, такъ ізбулося.
Свій хоч не заплаче, то ся скривить; хоч ся не скривить, то не висміе.	Свій хоч не заплаче, то скривиться; хоч не скривиться, то не висміе.
Та скажи мні, дівко, правду в кім ты ся кохаеш?	Та скажи мені, дівко, правду в кім ти кохаешся?
Най ся твое мелє—не вибірай.	Хай твое мелеться—не вибірай.
Кому ся веде, тому ся і когутнесе.	Кому ведеться, тому і когут несеться.
Кому ся змоле, тобі ся скрутить.	Кому змелеться, тобі скрутиться.
Найби го чорт на глибоке не носив, то би він ся не втопив.	Хай би его чортъ на глибоке не носив, тоб він не втопився.
Де ся двом варить, третій ся поживить.	Де двом вариться, третій поживиться.
Добре ся ширіти в чужім.	Добре ширітися въ чужім.

Южно-русская азбука.

А, а.
Б, б.
В, в.
G, g. — Г. г.
Г, г. — Н. h.
Д, д.
Е, е. ё. — Е. е. *іо.*
Ж, ж.
З, з.
И, и. — ы.
Й, й.
І, і. — И. и.
К, к.
Л, л.
М, м.
Н, н.
О, о.
П, п.
Р, р.
С, с.
Т, т.
У, у.
Ф, ф. — хв.
Х, х.
Ц, ц.
Ч, ч.
Ш, ш.
Щ, щ. — сч.
Ъ, ъ.
Ь, ь.
Э, э, є, послѣдняя форма є употребляетъ лишь въ концѣ словъ, напримеръ *синє море, сірє гусиня.*
Ю, ю.
Я, я.

А.

А—союзъ и, да, или, но, даже.

1.

Ой біжить, біжить да дівчинонька.
А як рибонька въетця.

2.

Ти мене да додержала,
А до білого світа.

3.

А чи ти ж не бачили, що він вже переставився.

4.

А не дай Боже ще вітру, той горобина ніч буде.

5.

Усі добре по ярмаркували, а Ярема купив бриль.

Абаз—прочь! (на ягнятъ)

Абахта—гауптвахта.

Абетка, абеточка—азбука, азбучка.

Абетло—алфавитъ.

Абетловий—алфавитный.

Абетний—азбучный.

Абецадло=абетло. См. выше.

Абецадловий=абетловий. См. выше,

Аби—союзъ лижбы, чтобы.

Аби були побрязкачи, то будуть и послухачи. Посл. *Аби миха на знати, треба своїм плугом та своїй ниві орати* Погов.

Абиб—лижбы-бъ.

Абиде—гдѣ-нибудь, лижбы гдѣ.

Абим—нар. развѣ. *Або ти старий, абим тя просив.* Погов.

Абир!—прочь! (на овецъ).

Абисьмо—(Австр. Укр.) дабы.

Абисьте—(Австр. Укр.) чтобъ вы.

Абито—чтобы, только бы.

Аби-то-де—лижбы то гдѣ, гдѣ нибудь.

Аби-то-хто—кто-нибудь.

Аби-то-як—лижбы то какъ, какъ нибудь.

Аби-хто—кто нибудь.

Аби-шо—лижбы что, что нибудь.

Абишо—аби-що. *Да відчепися гаспиде, хай тобі абищо.*

Аби-як—какъ нибудь, на скорую руку.

Аби-який—какой нибудь.

Або—союзъ или, либо. *Або грай або гроші відай. Або зиськ, або страта. Або зелене жати, або нічого не мати.* Погов.

Або-шо, або-що—что-ли, что-иное. *Цур тобі від мене йди вже додому або що.*

Абренунціация—(акт. сл. abrenuntiatio) отказъ, отреченіе отъ правъ.

Абрикоз—дерево Prunus Armeniaca L; иначе еще—*дзарзари*

Авдотки, удотки—растеніе Trollius europaeus L.

Авизія—вѣдомости, газета.

Аврукати—воркотать по голубиному.

Голубки сизі тогді прилітали.
Калинки віти кругом обсідали,
На ей віточках аврукали мило,
Чудовну казку мені говорили.

И. Верхратській.

Автентик—(акт. сл. autentyk) дипломъ на должность Вознаго.

Автентичний—(акт. сл. autenticus, autentyczny) подлинный.

Авулом—нар. оптомъ, разомъ, съ-обща.

Авульний=**огульний**. См. *О*.

Авшпург—Аугсбургъ.

Авшпурьскій—Аугсбургскій. *Авшпурьскоі роботи тарілка.* Марковичъ.

Agpyc, агрус—крыжовникъ Ribus grossullaria L.

Агрусний, агрусовий—крыжовничный.

Ага—(съ татарскаго) дворянинъ, баринъ.

Агиля—прочь! (на гусей).

Агу!—междометіе ау!

Агуш!—крикъ на курей, мухъ, воробьевъ и на публичныхъ женщинъ въ Подольской губерніи.

Адàлі—на конецъ, далѣе.

Адамàшка, адамàшок—дамаская матерія, весьма плотная съ узорами того же цвѣта; въ старину бывшая въ великомъ уваженіи.

Адамашковий—сдѣланный изъ дамаской матеріи.

Адамова голова—растеніе Eryngium campestre L. *Пьютъ и обкурюютъ, коли трудно родятъ.* Пов.

Адамове ребро—растеніе Thysellinum palustre L.

Адвèрсор—(акт. сл.) противникъ.

Адвиталія—(акт. сл. advitalitas) право пожизненнаго владѣнія имуществомъ.

Адèлі,=**адàлі**. См. выше.

Адже—вѣдь.

Аджèж—вѣдь-же, однако, но.

Адміністрація—(акт. сл.) королевская грамота о назначеніи какого-либо лица завѣдывающимъ епископскими, митрополичьими или архимандритскими имѣніями.

Адміністратор—(акт. сл.) управляющій.

Адуз!—кишь! (на голубей).

Аèр—трава Acorus calamus; иначе по Южно—русски—*гавьяр, шувар, лепеха, татарське зілле, жидівська лепеха.*

Аерів, аерний—аерный.

Аж—союзъ даже, пока.

Долина глибока, калина висока.
Аж додолу віття гнутьця.
А в тиі дівчини, а в тиі молодоі.
Аж на землю слези злютця. Пѣс.

Ажè—а какъ, же, притомъ.

Аже не статечная приязнь вовку збараном, так христіянинові з бусурманом. Лѣт. Самов.

Ажèж—нар. безъ сомнѣнія, именно, подлино.

Аж'-ось, аж-осьде, аж-осьдечки—какъ вдругъ, какъ вотъ, вотъ гдѣ. *Про вовка помовка аж-ось і він.* Погов.

Аж-поки—докудова, до какихъ поръ.

Аж-поти—по сюда, до сихъ поръ, по это мѣсто.

Азàж, азàлі—союзъ развѣ, такъ-ли, или

Азалі не велику славу мав Князь Острозький? Аваж не був утіхою і підпорою всіх правовірних? Ис. Копинскій.

Азàсі, азàсь—не мѣшайся, не суйся.

Азась тобі до неі понебрате!

Азіят—азіатъ, изувѣръ.

Пгсля Азіята підс Царь на модоіда. Раевскій.

Азòк—буква А, уменьшительно въ дѣтскомъ говорѣ.

Азуеь=**атрусь!** См, выше.

Азям—цѣнная восточная вещь: коверъ, сѣдло, кинжалъ и проч.

Азямський—восточный.

Айва—растеніе Cydonia vulgaris Pers.

Акаж—дерево Anacardium occidentale L. съ рода тарпентиновыхъ; иначе по—Южно-русски—*нирочник.*

Акація біла—робинія Robinia Pseudo—Acasia L.

Акація жовта—желтая акація Caragana arborescens L.

Акѣць!— прочь! вонъ! (на телятъ).

Аккорд—(акт. сл.) капитуляція, примиріе. *Варшава три штурми отразила, але звонивши на аккорд здалася.* Величко.

Акт протестації—краткая жалоба заносимая на первыхъ порахъ, чтобы не пропустить срока.

Акт экзекуторіальний—актъ составлявшійся судомъ освоихъ дѣйствіяхъ для приведенія въ исполненіе судебнаго рѣшенія или объ оказанномъ ему при этомъ сопротивленіи.

Акти — acta, книги присутственныхъ мѣстъ для записыванія въ нихъ документовъ, которые такимъ только образомъ получали законную силу. Актовыя книги были: 1) *Акти метраки Литовської і коронної*, находившіеся въ вѣдѣніи канцлера. 2) *Акти трибунальскиі;* 3) *Акти гродськиі* и 4) *Акти земськиі*—находившіеся въ судахъ тѣхъ же названій; кромѣ того города и мѣстечки, имѣвшія самостоятельное управленіе, имѣли и свои 5) *Акти міськиі.*

Активанє—пріобщеніе къ актамъ.

Активовати—пріобщать къ актамъ.

Актор—(акт. сл. actor) истецъ.

Акторат—(акт. сл. Actoratus actoratus) участіе лица въ дѣлѣ въ качествѣ истца.

Акулька—растеніе Scutellaria hastaefolia L.

Акцессорія—(акт. сл. Accessorium.) такъ называлась всякая формальность, которою та или другая сторона обязана была исполнить предварительно разсмотрѣнія дѣла по существу, и несоблюденіе которой могло повести къ отказу суда отъ таковаго разсмотрѣнія. Если же несоблюденіе истцомъ акцессорій было доказано отвѣтчикомъ, послѣ судебнаго рѣшенія, то съ истца взыскивался штрафъ. Акцессоріями были: опредѣленіе компетентнаго суда, т. е. такого, которому дѣло подсудно, доставленіе позва въ законный срокъ, предъявленіе законной довѣренности, если дѣло велось чрезъ повѣреннаго и, т. под.

Але—союзъ но; и чтожъ, какъ бы не такъ.

Адёр—безпорядокъ, неурядица.

Алёрний—безпорядочный.

Алёрничати—производитъ безпорядокъ.

Алес—(Австр. Укр). да вѣдь ты.

Алеута—лютня.

На ґаночку малеванім
Цар-цесарь ходив
На залотій алеутї
Дві пісні він грав,
Всю мичко крівавее.
Він го утерав. Ю. Федьковичъ.

Алешто!—вотъ ужъ! какъ же!

Аломний—лимонъ Citrus medica Riss.

Алуні—орѣшина Coryllus avellana L.

Альбо—**абб**. См. выше.

Альбовім—союзъ и такъ, ибо, развѣ. *Альбовім як тое можеть статися?* Мазепа.

Альборачей—(акт. сл.) нар. скорѣе, справедливѣе.

Альботеж—союзъ или и то.

Алькоба—альковъ.

Альтана—веранда, балконъ.

Альтей—растеніе Alhpaea officinalis L; иначе по—Украински—*проскурняк, рожа.*

Альтембас—родъ парчи.

Альтембасовий—парчевый.

Аляр=**алёр**. См. выше.

Алярний=**алерний**. См. выше.

Амбитний—гордый, высокомѣрный.

Амбитность—гордость, высокомѣріе.
Амбона—трибуна, кафедра, амвонъ.
Анахтема—отверженный, анафема
Анахтемський—анафемскій.
Англія, Англіянія,—Англія.
Англіянець, Англіянин—Англичанинъ.
Англіянка—Англичанка.
Англіянський—Англійскій.
Англія=**Англія**. См. выше.
Англійскій=**Англіянський**. См. выше.
Англійчик—(акт. сл.) Англичанинъ.
Анис—растеніе Pimpinella aromatica M. B.
Ані—нар. не, нн. *Ані до ради ані до звади.* Погов.
Анікогісінько—нар. совершенно никого.
Анімуш—(акт. сл. animus) духъ, мужество.
Анічогісінько—нар. совершенно ничего.
Аннуата—(акт. сл. Annuata). 1) Сумма годичнаго дохода; 2) годичный доходъ, получаемый съ капитала, подареннаго кому—нибудь подъ условіемъ выдачи дарителю такого пожизненнаго пансіона.
Анолем—(акт. сл,) лишь только.
Антал—Венгерская мѣра вина. *Венгерське продавалось 1755 р. антал по 20 рублів.* Марковичъ.
Антецессор—предшественникъ.
Антипко—1) бѣсъ; 2) дерево Prunus Mahaleb L. иначе еще оно называется—*куп, купина.*
Антипковий—бѣсовскій; сдѣланный изъ антипковаго дерева.
Ануко—нука, нужъ.
Ануко пий!-хоть на силу!
Ю. Федьковичъ.
Анумо—а путе, давайте, станемъ.
Апарамѐнт—(акт. сл. Aparament) церковныя одежды.
Апараментарь — шьющій церковныя одежды.
Аппаритор—(акт. сл. apparitor) Возный состоявшій при извѣстномъ судѣ и исполнявшій его порученія назывался аппариторомъ этого суда.
Аппробата—(акт. сл. approbatio) подтвержденіе судомъ прежняго своего рѣшенія; подтвержденіе такого-жэ рѣшенія судомъ высшей инстанціи.
Апротс—нар. между тѣмъ.
Аранда, оранда—1) Арендное пользованіе имѣніемъ. 2) Откупъ на право торговли въ имѣніи горячими напитками.
Арандарь, рандарь—Откупщикъ права пропинаціи, т. е. продажи спиртныхъ напитковъ въ имѣніи.
Арàп—1) Негръ. 2. Черная собака.
Арапія, Арапська Земля—Негритянская страна.
Арàпка—1) Негретянка. 2) Черная сука.
Арапський—Негритянскій.
Аргòль—нива, поле.
Аргòт, аргàт—батракъ.
Аргатовати—батрачничать.
Арендовець—арендаторъ.
Арѐндове—арендная плата.
Арешт—1) наложеніе арѐста, запрещенія на имущество 2) Отдача на поруки.
Арешт справи—Если при нелвкѣ отвѣтчика, состоялось заочное судебное рѣшеніе, то оно не считалось еще окончательно состоявшимся до вечера, ‹do godziny zwykley aresztowey›, въ этотъ промежутокъ времени отвѣтчикъ имѣлъ право явиться и ‹aresztowâć spawę›, и дѣло вслѣдствіе этого откладывалось для вторичнаго разбирательства въ присутствіи отвѣтчика.
Арештант—арестантъ.

Арештантка—арестантка.
Арештанський—арестантскій.
Арештовàти—вооружить. *Галера гармата арештована.* Д. про Кішку.
Аркуш, аркушець, аркушик—листъ, листокъ.
Армàта, гармàта — (акт. сл. armata) пушка.
Арматний—артиллерійскій.
Армтиниця—1) Артиллерійскій дворъ, гдѣ хранятся пушки. 1) Артиллерія.
Армàтований—вооруженный.
Арматовàне—вооруженіе.
Арматовати—вооружать.
Армистиціум—(акт. сл.) перемиріе.
Арнаута—пшеница арнаутка Triticum vulgare vill.
Артикул—членъ, пунктъ, статья, параграфъ, отдѣлъ.
Артикули військовиї Гетьманьскні—дисциплинарные и уголовные законы, постановленные для войскъ сеймомъ 1609 года.
Артус—антидоръ.
Архимандрита—архимандритъ.
Арцѐмпікѐс—нар. отлично, превосходно.
Арци—(отъ Греческ. архе) главный.
Арцибіскуп—католическій Архіепископъ.
Арцибіскупський—архіепископскій.
Арцибіскупство—архіепископство, архіепископія.
Арцибіскупщина—архіепископское владѣніе или помѣстіе.
Арцирабин—старшій раввинъ.
Арцирабинський—архираввинскій.
Арцишахрай—первѣйшій плутъ, мошенникъ.
Аршинник, арсѐник—мышьякъ отъ Латынскаго Arsenicum.
Арья!—прочь! (на свиней.)
Арэшт—нар. баста, довольно.
Асà=**абир!** См. выше.
Асаул, осаул—чиновникъ смотрѣвшій за исправностью въ козацкомъ войскѣ
Асаул Генеральний—блюститель исправности и порядка во всѣхъ полкахъ гетманіи.
Асаул Полковий—блюститель въ Полковой Области.
Асаул Компаніїський—блюститель въ конницѣ.
Ассаул сотенний—младшій офицеръ въ Сотнѣ.
Асаула, осаула—штабъ, свита.
Крикнув Швачка та на осаулу:
„Из коней додому.
Ох не даймося, панове молодці,
Ми москалям у невolю! Пѣс.
Ассекурàтор—поручитель, обезпечитель.
Ассекурація—(акт. сл. assecuratio) обязательство что либо исполнить, или чего-либо не дѣлать.
Ассессорський суд—высшій королевскій судъ для мѣщанъ, королевскихъ городовъ и для бояръ.
Ассистенція—1) свита, спутники, *Зо всею своєю ассистенціею рушивши, Гетьман, прибув...* Ханенко. 2) Assistentia de jure debita. Лица, находившіеся въ какой-либо юридической зависимости отъ другихъ не имѣли права вести дѣлъ, совершать документовъ и вообще являться въ судъ, безъ разрѣшенія тѣхъ отъ кого они зависѣли. Присутствіе при нихъ въ судѣ этихъ послѣднихъ лицъ и составляло для нихъ ‹assistentiam jure debitam“. Такъ, жена или дѣти должны были являтся cum assistentia отца семьи, крестяне, при помѣщикѣ, монахи при игуменѣ, малолѣтные—при опекунахъ и т. д. Въ такой формулѣ они призывались въ судъ (въ позвахъ).
Ассистовати—присутствовать, находиться, быть при чемъ.

Ассисторія — резиденція, присутствіе, мѣсто пребываніе.

Ассіgнація—(акт. сл. Assignatio, assygnacya.) распоряженіе гетмана о назначеніи мѣста квартированія для извѣстнаго отряда войскъ.

Астерія—вокзалъ, гостинница.

Астерський—вокзальный.

Атаманъ, отаманъ,—предводитель, глава начальникъ.

Атаманъ Генеральний—начальникъ артиллеріи при гетманахъ.

Атаманъ Полковий—смотритель за пушками въ полковой области.

Атаманъ Сотенний—первый человѣкъ послѣ Сотника.

Атаманъ жолдатський—начальникъ гетманской дворцовой стражи.

Атаманъ Кошовий—глава козаковъ бывшей Земли Войска Запорожскаго.

Атаманъ Куріний—начальникъ Сѣчеваго *Куріня.* См. *К.*

Атаманъ Городовий—полиціймейстеръ.

Атаманъ сільський—сельскій начальникъ.

Атаманъ чумацький—предводитель чумацкаго каравана.

Атаманія, отаманія—(собират.) предводители.

Атаманувати — предводительствовать, главенствовать.

Атась!—акишь! (на утокъ.)

Атерентъ—(акт. сл. отъ adhaereo, прилипать) послѣдователь, подлипало. *Виговський до адгерентов своіх писав.* Величко.

Атѣни—городъ Афины.

Атеринка—родъ рыбы въ родѣ Краснопёрокъ.

Атестація—(акт. сл. Atestatio, atestacya) удостовѣреніе. свидѣтельство.

Атласки—растеніе бархатцы.

Атласовий—атласный.

Атпрусь—прочь! (на кошекъ).

Атра—невѣстка; иначе по—Украински —*невіхна, невістка.*

Атрамент—чернила.

Атраментовий—чернильный.

Атрин — невѣстчинъ, принадлежащій невѣсткѣ.

Ажкѣж, авжѣж—разумѣется, вотъ уже; но ужъ; да. *Авжеж: не все битимуть, колись і перестануть. Авжеж мені сяя морква!—Буде за що моркву скромадити*

Афектовати—(акт. сл. Effectus) уважать.

Ацаръ—кленъ Acer platanus.

Ацарновий—кленовый.

Ацѣтъ, оцѣтъ—уксусъ.

Ацетове дрѣво—уксусное дерево.

Аціба!—прочь, вонъ (на собакъ.)

Ач!—ишь! смотри!

Ачѣй!—авось, можетъ быть.

Струни мої, струни золотиі!
Заграйте мні стиха,
Ачей козак нетяжнще позабуде лиха.
Пѣс.

Ачкольвек—(акт. сл.) хотя, нѣсколько. *Ачкольвек хорий на тілі, але здоровий на умисі.*

Ач-як—ишь какъ.

Ач-який—ишь какой.

Ашо? а-що?—а что? и что?

Аште—союзъ если.

Аще—еще.

Б.

Баба—1) старуха, нищая, повивальная бабка, акушерка. 2. Трусъ. 3. Родъ большихъ грушъ. 4, Орудія для вколачиванія свай. 5. Куча снѣжныхъ шаровъ наваленныхъ одинъ на другой.

Баба—шарпанина—родъ аладій.

Бабак—сурокъ.

Бабах!—междоим. бубухъ!

Бабешки—нотроха, внутренности.

Бабин—бабушкинъ, принадлежащій бабушкѣ.

Бабинець—паперть, женское отдѣленіе въ церкви.

Бабине літо—лѣтающая въ воздухѣ паутина.

Бабити—акушерствовать.

Бабишник—растеніе Berteroa incana Dec; иначе по Южно-русски-*толань*, *ікавка*.

Бабка—желѣзная петля на платьѣ. 2) Маленькая наковальня, которой набиваютъ косы. 4, Стрекоза. 4. Родъ рыбы. 5, Попутникъ (Славян, троскотъ) Plantago. 6, Игра камышками и черепками. 7, Извѣстная косточка изъ ноги вола, свиньи и проч. 8) Растеніе Boletus Scaber Bull. 9) Мать отца или матери, уменьшит. *бабуня, бабуся, бабусенька, бабусечка.*

Бабки—растеніе Nuphar luteum Smith. *Саму квітку називають бабки, глечики жовті, лататте жовте, водяний мак; плід називають збанок, а листя капелюші, корінь називаетця у Київі товстун.*

Бабувати—**бабити**. См. выше.

Бабчук—растеніе mygdalus nanna L, иначе по—Южно-русски—*дівочакров, заячі орішки, черсаки.*

Бавелна—хлопокъ.

Бавелняний—хлопчато-бумажный.

Бавелнянка—бумазея.

Бавити—занимать; няньчить.

Бавитися — тьця — забавляться, проводить время въ чемъ, медлить.

Бавка—занятіе, забава.

Бавольна, бавон, бавовна, бавуна—хлопчатая бумага.

Бавуняний=**бавельняний** См. выше.

Богатий вечор, Святий вечор—24-е Декабря, канунъ предъ Рождествомъ Христовымъ.

Багатирь—богатый человѣкъ.

Его багатирем славлять.

Багатирка—богачка.

Багато, багацько—нар. много, вдоволь.

Багатолічний—многочисленный.

Багатолічность—многочисленность,

Багаття—огонь, костёръ.

Велів богаття розводить,
Щоб Троянський флот спалить.
Котляревській.

Багатьмо—нар. множество, сила.

Багач—1) огонь. 2) Богачъ.

Багачка—**багатирка**. См. выше.

Баглай—лѣнь. *Баглаі напали, байдики бити..*

Багливий—лѣнивый, нерадивый.

Багливик, багливець—лѣнтяй.

Багнет—(Австр. Укр.) штыкъ.

Стулився він на багнеті,
На хвильку заснув. І. Федькович.
Завтра рано поточутьця
Червоні, червоні,
Три дунаї!... одна кулька
Оден багнет в груди—
Щастя, доля, лихо, горе,
Піска, таль, люде,
Усе, усе закопають,
Ув одну могилу. Ю. Федькович.

Багнистий—илистый, грязный, болотный.

Багно, багнюка—1) размокшій гной, или навозъ, большая вязкая грязь. 2) *Багно, багун, душистий багун*—растеніе Ledum palustre L.

Багновиця—грязная лужа, болото.

Багняний=**багнистий**. См. выше.

Баговіння—водоросли.

Рибалка несе на сорочку баговіння зеленого. Т. Шевченко.

Багр—яркокрасный, багровый цвѣтъ.

Далі, далі, одне небо
Багром румяніе. І. Федкович.

Багри́й—красный, багряный.
Пояс, багрий шовковий.
Багрі́й—свѣтлобурый волъ.
Багрі́нь—пурпуръ; пунсовая краска.
Багул—тюкъ.
Бада́—помѣха.
Ба̀дё, ба́тё—батюшка, батинька.
Бадёристий—молодцоватый.
Бадёритися—тьця—мужаться, храбриться, удавать съ себя молодца.
Бадёрний—ловкій, смѣтливый, проворный.
Бадилина, бадилинка—стебель, стебелёкъ
Бадилле—я—усохшіе травянистые стебли.
Баёвий—байковый, изъ байки сдѣланный.
Бажа́нний—желанный.
Бажа́ннє—я—страстное, сильное желаніе.
Бажати—страстно желать, сильно хотѣть.
Базалуччя—хламъ.
Базар—рынокъ.
Базари́нка—1) взятка, пеня, штрафъ, за причиненное увѣчье, раны. 2) Пустяки, пустой подарокъ, игрушки.
Базі́кати—болтать, переливать изъ пустаго въ порожнее.
Базни́к—растеніе изъ ягодъ, котораго добывается сокъ, употребляемый на окрашиваніе тканей въ черный цвѣтъ.
Базува́ти—калякать, болтать.
Бай—сказочникъ.
Байба́к—баба́к. См. выше.
Байбара́к—крытый тулупъ.
Дав байбарак з покриттям кіндяковим. Маркович.
Ба́йда—краюха хлѣба.
Байда́к—барка, одно-мачтовое рѣчное судно.
Байдуже!—нар. нужды нѣтъ, всѣ равно; горя мало; Сравнит. ст. *байдужіше.*
Байду́жний—равнодушный, безучастный.
Байду́жність—равнодушіе, безразличіе, безучастность.
Ба́йка—басня, легенда, сказка.
Ба́йківи́цця—баснословъ, зборникъ басенъ и легендъ.
Ба́йрак—лѣсная долина, оврагъ покрытый лѣсомъ; иначе по-Южно-русски—*луг.*
Ой не шуми луже,
Зелений байраче:
Не плач, не журися,
Молодий козаче. Пѣс.
Байрачок хорошенький був, потім запустили. Хіба хто не хотів то не рубав, або не пас. Хазяін потім байрачок гарненько вичистив на садивце дерева и обкопав ще ровом. Номис.
Байстрю́к—сынъ прижитый внѣ брака.
Байстрю́чка—не законно-рожденная дочь.
Байстря—(общ. рода) не-законно-прижитое дитя.
Ба́йще!—еще бъ!
Ба́к, па́к—ка, же, то, бы, бъ.
Дивись бак чого ій заманулося.
Хиба пак не бачиш, яка фуда.
Бака́й—яма въ болотѣ.
Бака́лея, бака́лія—(Лат. Baccalia) овощи.
Бакалійний—овощный.
Бакалійщик—продавецъ овощей.
Бакалійщиця—продавщица овощей.
Бакаляр—1) баклалавръ. 2) Педантъ-учитель. 3) Дякъ. 4) Школьникъ.
Бакалярка—1) учительница-педантка. 2) Школярка. 3) Дьячиха.
Бакалярство—1) степень бакалавра. 2) Педанство. 3) Званіе дьячка. 4) Школьничество.

Ба́ки—ротъ (въ насмѣшку)
Він ему не в чім не повірить, баки ему забье. Квітка.

Бакір—*на бакір*—т. е. на бекрень.

Баклажани—патлажаны Lycopersicum esculentum Mill.

Бакун, батюн—очень крѣпкій табакъ Nicotiana rustica L.

Балаболка—бубёнчикъ.

Бала́бух, бала́бушок—комъ, комокъ.

Бала́бухи—галушки съ чеснокомъ.

Бала́бушка—малая сдобная булочка

Балагула—крытый еврейскій фургонъ.

Балакание—я—разговоръ, говоръ.

Балакати—бесѣдовать, разговаривать.

Балакливий—говорливый.

Балаклій—говорунъ.

Балакучий—**балакливий** См. выше.

Баламут—возмущеніе, возстаніе, мятежъ волненіе.

Баламута—1) возмутитель, бунтовщикъ, 2) Родъ карточной игры.

Баламутити—возмущать, мѣшать, волновать.

Ба́ли—росказни.

Ба́лія—1) кадь для моченія бѣлья. 2) Вмѣстилище для мельничнаго камня.

Ба́лка—степной оврагъ, образованный теченіемъ рѣки.

Балувати—пировать, веселиться.

Ба́ляка—безтолковый разговоръ.

Баляндра́си, балянтра́си—тары-бары, болтовня, чепуха, вздоръ.

Баляс—шумъ.

Баляси—1) перила. 2) Вздоръ, болтовня; *баляси точити*—болтать вздоръ; *баляси підпускати*—обманывать.

Баляшник—шалунъ, проказникъ, говорунъ.

Баляшниця—проказница, болтунья, шалунья.

Балясувати—шумѣть.

Бамбиза—(общ. рода) неуклюжій и возрастный.

Ба́нда—гурьба, шайка, домъ терпимости.

Бандор—глава банды.

Бандура—музыкальный инструментъ въ родѣ торбана, съ металическими струнами; иначе по—Южно-русски—*кобза*.

Бандурист—рапсодъ, менестрель, трубадуръ; иначе по—Южно-русски—*кобзарь*.

Банелюк—пустая книга.

Банелюки—околесица, чушь, исторія, вздорный вымыслъ, глупая рѣчь.

Баніційний—изгнанный, отчуждённый, преданный анафемѣ, проклятію, безчестію. *Що завжди в уничиженії баніційнім вічнім пребувають.* Паскиль на Мазепу 1691 г.

Баніція—изгнаніе, остракизмъ; отъ Латинскаго banitio и Польскаго banicya.

Банин—(Австр. Укр.) страшный жалкій.

Ба́нно—нар грустно, жалко, страшно.
Мині банно за ним друже.
Ю. Федькович.

Ба́нта, ба́нтина—поперечный брусъ (легень) связывающій два стропила.

Банувати—грустить, жалѣть.
Тай стали над убитим вони банувать. Ю. Федькович.

Ба́нька—стекляной шаръ, которымъ разглаживаютъ *намітки* т. е. покрывало изъ грубой кисеи.

Банькатий—глазастый человѣкъ.

Банькач—**банькатий**. См. выше.

Баньки—1) глаза. 2) Глазныя орбиты.

Баня—1) куполъ, 2) Шаръ. 3) Небольшой кувшинъ.

Баняк—выпуклый мѣдный сосудъ.

Бараболя—картофель Solanum tuberosum L; иначе по—Южно-русски—

бараболя, бульба, гортопля, картопля, картофій.

Їхав Ляшок морквянний,
А кін бураковий...
Пістолята з качана,
Кулі з бараболі. Пѣс.

Баранець—1) бекасъ. 2) Снарядъ для подъёма тяжестей. 2) *Баранець, борзілле*—растеніе Lycopodium complatanum L.

Баранок—1) крендель. 2) Родъ теплой одежды.

Баранчя—барашекъ.

Барасулі—большое желто-цвѣтное монисто.

Барба́к—гарусъ (?)

Барба́ра—кнутъ.

Барбарис, байбарис—дерево Berberis Vulgaris L; иначе по—Южно-русски—*мокриш.*

Ба́рва—1) краска. 2) Одежда для солдатъ. 3) Ливрея для прислуги.

Краль Собіеський барву и плату грошевую Сердюкам давши, удержав при собі. Величко.

Барвистий—яркоцвѣтный.

Барвінець, барвінка—1) вѣнокъ изъ барвинка. 2) Грядка гдѣ растётъ барвинокъ.

Барвінковий—сдѣланный изъ барвинка

Барвінок—растеніе Vinca minor L; коему Южно-Русы присвоили названіе *хрещатаго*: по звѣздистому расположенію стеблей, и *зеленого*, по причинѣ неувядаемости, стелется по во всѣ стороны, отличается густою зеленью своихъ листьевъ и служитъ въ пѣсняхъ символомъ брака.

Барда—1) маленькая желѣзная сѣкира съ изогнутою ручкою. 2) Краюха хлѣба. 3) Заторъ, растворъ хлѣба съ водою на винокуренныхъ заводахъ для выгонки водки; 4) Остатокъ отъ перегонки. 5) Какъ питье для скота. 6) Также родъ пивнаго питья изъ ячменной или житней муки для бѣдныхъ людей.

Бардичка—не большой топоръ.

То тож тобі, дівко, раз буде наука;
Гей Боже, як затну бардичку до бука,
Та далі до дівки, та в личенько: цям!
Рціт самі: не треба огрози дівкам?
І. Федькович.

Барзі, бардзій—нар. болѣе, особенно.

А барзі своего здоровья же можеш певен бути. Мазепа.

Барзо—нар. очень.

Бари—(иносказазат.) волки.

Барило, бариля, барильце, барилечко—(отъ французск. Le baril) бочка, бочонокъ, бочоночекъ.

Барити—медлить, задерживать.

Баритися—тьця—медлиться, останавливаться.

Баришовати—барышничать.

Барінне—я—замедленіе, остановка.

Ба́ркан, паркан—заборъ, ограда.

Барлога—лужа грязи.

Барложитися—тьця—валятся въ лужѣ, прохлаждаться, говорится о свиньяхъ.

Барма—1) жалаванье подчиненнымъ состоящее въ деньгахъ и вещахъ Марковичъ. ст. I. 66, 254, т. II. 300 и пр. 2) Одежды. 3) Рыба барма.

Ба́рма—городъ Варна.

Барок—мѣсто прикрѣпленія посторонокъ пристяжки.

Барса—барсъ.

Бартоломій—Варѳоломѣй.

Бас—виліончель.

Баса́—нар. басомъ.

Басамань—синякъ, слѣдъ отъ удара.

Басаманити—производить синяки, бить до синяковъ.

Басàн—(отъ Французск. la basane) вычиненная овечья кожа.
И пояси шалевиі и басани зелениі. I. Галка.

Басистий—виліончелистъ.

Баскàлитися—тьця—артачиться, метаться, рваться.

Баский—ретивый. *Прутко один против другого коні баськіі погнали.* Галка.

Басóвани коні—галопирующія лошади.

Басовàти—становиться на дыбы, артачиться и рѣзвиться (о лошадяхъ) гордо выступать, надуто вести себя.
Будка проіхала,.... коні басували і лакизка ззаду куняв. Номис.

Басок—металическая струна.

Басоля—**бàс.** См. выше.
Тепер мені не до солі.
Коли грають на басолі. Пѣс.

Батàлія—сраженіе, иначе по—Южнорусски—*боіще, плік.*

Батіг, батòг, батожок, батюга—плеть, плетка; кнутъ.

Батóва, батàва—фаланга, баталіонъ декаре; строй въ 3 шеренги въ Запорожскихъ войскахъ.

Батовàти—1) строить батаву или фалангу. 2) Связывать лошадей поводами.

Батòвня—нѣсколько лошадей связанныхъ одна съ другою поводами и на вьюченныхъ.

Батòги—растеніе Chondrilla juncea L.

Батòжити—бить плетью.

Батьківство—отечество.

Батьківщанець—патріотъ.

Батьківщина—отцёвщина.

Бàтько—отецъ, батюшка.

Батьковбивство—отцеубійство.

Батьковбивця—отцеубійца.

Бахматий—неуклюжій, неповоротливый.

Бàхур—любовникъ.

Бахурка—любовница.

Бахуровàти—таскаться, волочиться, заводить любовныя интрижки.

Бацпути—хлопнутъ, сильно ударить.

Бацькати—стрѣлять.

Бач!—ишь! смотри!

Бàча—видѣніе.

Баченнє—я—вниманіе; зрѣніе.
В превесокее монаршее полецаем баченнє і призрініе. Самойлович. 1686 р.

Бàчити—зрѣть, увидѣть.

Бàчитися—тьця—видѣться,

Бàчний—осмотрительный, осторожный; видимый.

Бачность—осмотрительность, осторожность, видимость.

Бàчця—сдаётся, кажется.

Бàша—паша.

Башлòвка—раздача, дѣлежъ добычи.
З скотів і овець кримських на всі курені Січовиі довольную учинивши башловку... Величко.

Бàшта, башточка—башня, башенька.

Баштан—бакша, огородъ, плантація.

Баштàнний дід—чучело, выставляемое на огородахъ, чтобы отвадить воробьёвъ и другихъ птицъ.

Баштанник—огородникъ.

Бàщтанниця—огородница.

Баштановий—бакшевой.

Бàштòвий—тюремный, башенный.

Баштовий—тюремщикъ, башенный стражъ.

Баюра, балюра—бугоръ, выбой, рытвина.
Хто ж заснув тут сиротою
Під баюрою сирою? Щоголев.

Бгати—сплетать, подгибать, загибать, (говорится преимущественно о хлѣбѣ):
Ніхто не віадае
Хто в нас шишки бгае. Посл.

Бджола́—пчела.
Бджолове́ очкове́—подать съ ульевъ.
Бджольник—садъ гдѣ разводятъ пчелъ.
Бе́бехи—1) подвздохи, сила, внутренности, кишки. 2) Подушки и перины; *бебехи надсадити*—отбить, отвалять бока. *А Хома знай его бебехами годуе.*
Бебехнути—сильно ударить.
Бебехнутись—ться—сильно удариться, упасть со всего размаху.
Бевзь—простофиля, дуракъ.
Бе́вка—мучной растворъ, которымъ кормятъ обыкновенно собакъ, а иногда и телятъ.
Бевкати—звонить протяжно въ колоколъ
Бедра—(иносказат.) коза.
Бедренець—оборванецъ.
Бедринець—растеніе Cicuta verosa L.; иначе по—Южно-русски—*віха, вомга.*
Без—сирень.
Безба́тченко—**байстрюк.** См. выше.
Безважний—невѣсомый.
Безважність—невѣсомость.
Безвергий—безгубый.
Безверху—нар. безъ кровли, безъ крыши.
Безвершки—растеніе Veronica Chamaedrys L.; иначе по—Южно-русски—*клад, приворотки.*
Безвіддуху—нар. безъ отдыха.
Безвіддя—безводіе.
Безвість—неизвѣстная страна; пустыня.
Безвісти—нар безслѣдно.
Безвістний—неизвѣстный, неизвѣданный, безслѣдный.
Безвітря—безвѣтріе.
Безвонтливий—несомнѣнный.
Безвонтливість—несомнѣнность.
Безглуздий—глупый, безумный, безтолковый.
Безглуздя—глупость, безуміе, безтолковость.
Безголо́вця—1) бѣда, мука, несчастіе 2) Анархія, безначаліе.
Бездольний—несчастливый.
Бездольність—отсутствіе счастія или удачи.
Безе́цний—безчестный, подлый.
Безживний—омертвѣлый, безжизненный.
Безживність—омертвѣлость, безжизненность.
Бе́зжурний—беззаботный.
Безжурно—нар. беззаботно.
Безклубий—безъ бедра.
Безконечник—родъ писанки.
Безкраїй, безкрий—безконечный, безпредѣльный.
Безкрий—нар. безпредѣльно.
Безкрилий—безкрыльный.
Безличний—безстыдный, развратный, безсовѣстный.
Безличник—безстыдникъ, развратникъ.
Безличниця—безстыдница, развратница,
Безлік—нар. множество, безъ счету.
Безлічний—неизчислимый.
Безлюддя—безлюдье, пустыня.
Безмаль—нар. почти, безъ малаго.
Безмір, безмірья—безпредѣльное пространство,
Безмірний—безпредѣльный, безмѣрный.
Безпага́нний—непорочный.
Безнадійний—безнадежный.
Безнадійність—безнадёжность.
Бе́знаміру—нар. нечаянно, ненамѣренно, случайно.
Безпапасний—безпечальный.
Безпапасно—нар. безпечально.
Безневинний—невинный, невиновный.
Безневинність—невиновность, невинность.
Безневинне—нар. безъ вины, безневинно.
Бе́зоборо́нний—беззащитный.
Безодний—бездонный.
Безодня—бездна.

Безосяжний—необъемлемый, неизмѣримый.

Безошкульний—безобидный.

Безперестаньці, безперестанно — нар. постоянно, во всякое, время не переставая.

Безпереч—нар. безпрекословно.

Безпешний—безопасный.

Безпешно—нар. безопасно.

Безправъя, безправиця—анархія, безначаліе, беззаконіе, несправедливость, неправосудіе.

Безпремінний—непремѣнный.

Безпремінно — нар. непремѣнно, безъ отлагательства.

Безприпитулку—нар. безъ пріюта; безъ мѣста или пристанища.

Безприпитульний—безпріютный

Безпутя—нар. изъ рукъ вонъ глупо; безъ смысла, безъ границъ.

Безпуття—с—безпутица, скверная дорога.

Безрік—вѣчность.

Безрода—сирота.

Безсмертки—растеніе Xeranthemum radiatum Lam.

Безсоромітний—безстыдный.

Безсоромітне—нар. безстыдно.

Без'сорому—нар. не стѣсняясь приличіями.

Безсумлінний—безсовѣстный.

Безсумління—нар. безсовѣстно.

Безсумний—беззаботный, безпечальный.

Безсумність—беззаботность, безпечальность.

Безсумне—нар. беззаботно, безпечально.

Безталанний—несчастный.

Безталанне—я—несчастіе.

Безтравиця, безтравья — недостатокъ въ травѣ, неурожай травы.

Безтямлий — бесмыслящій, непонимающій.

Безтямлость—безсмысліе, непониманіе.

Безу — бузина Sambucus nigra L.

Бейкатися—тьця — шляться, возиться, ломать голову, тратить время попусту.

Бекѐт—пикетъ.

Бекѐша—родъ кафтана или сюртука.

Белебень—усторонье, выгонъ; *жить на белебені*—значить жить на концѣ села или хутора.

Белець—(акт. сл. belec) мѣра жидкости въ 8 квартъ.

Бель—1) бѣлыя нитки. 2) Бѣлизна.

Бельбахи—**бебехи**. См. выше.

Белькот—лепетаніе, кипѣніе, шумѣніе.

Белькотати — бормотать, шумѣть, заикаться, ругать, говорить на непонятномъ (иностранномъ) языкѣ.

Бельмес—болванъ.

Бенг—(съ цыган. яз.) чортъ, злой духъ.

Бенефиція—(акт. сл. Beneficium juris) льгота, по которой лицо занятое отправленіемъ какой либо должности, имѣло право, въ случаѣ требованія явки его въ судъ требовать отсрочки дѣла.

Бенкель—родъ сукна. *Купив штуку бенкелю за 8 рублів.* Маркович.

Бенкет—пиръ, балъ, пирушка, банкетъ.

Бенкетарь—гуляка, сластолюбецъ.

Бенкетарка—разгульная женщина, сластолюбка.

Бенкетуваннє—я—пированіе, веселіе.

Бенкетувати—пировать, веселиться.

Бенкарт—**байстря**. См. выше.

Беньдюги—роспуски, родъ повозки ломовыхъ извощиковъ въ Петербургѣ и Москвѣ.

Бера—большая груша.

Бервено—бревно.

Бердо—1) гребень въ машинѣ ткачей.

Тобі мати, нити й бердечко.
Мені давай полотеначко. Пѣс.

2) Крикъ часовыхъ соотвѣтствующій крику: *слушай*.

Бердовати—кричать *слушай*, перекликаться. Говорится о часовыхъ.

Берег—край, обрѣзъ; подолъ женскаго платья.

Берега пустится—изнемогать, потерять надежду.

Берегти—беречь, сохранить.

Бережа—жерёбая.

Бережений — осторожный, осмотрительный, остерегающійся. *Береженого й Бог береже*. Погов.

Бережина—берегъ, береговая линія, земля покрывающаяся водою во время половодія

Береза, березина—берёза Betula alba L.

Берёзка—полевая повелика Convolvulus arvensis; L; иначе по—Южно-русски—*берізка, повійка*.

Берёзка болотня—растеніе Betula humilis Schrank.

Берека — растеніе Primus torminalis Ehrh.; иначе по—Южно-русски—*боговинник, богорежник*.

Беремя—бремя.

Бересклет—растеніе Evonimus verrucosus Scop.; иначе по—Южно-русски—*бересклет, бризелина, бруслевина, бруслина, проскурина*.

Берест, берестина—дерево Ulmus campestris L.; иначе по—Южно-русски—*ульм*.

Беркий—всасывающій, вбирающій, втягивающій.

Беркиць—междоим. выражающее моментъ паденія.

Та беркиць ій у ноги щоб помилувала.

Берлин—карета; вагонъ.

Берло—1) власть. 2) Скипетръ, держава

Берловладця—государь, скиптродержецъ.

Бесѣда—1) названіе украинскаго свадебнаго обычая, отбывающагося на второй или третій день послѣ брака и состоящаго въ томъ, что толпа женатыхъ мужчинъ и замужнихъ женщинъ съ музыкою ходитъ по улицамъ, поя пѣсни и танцуя по дорогѣ; при чемъ заходитъ по очереди въ дома всѣхъ членовъ *бесѣди* за угощеніемъ. Хожденіе *бесѣди* по домамъ называется *перезвою*. 2) Карнавалъ. 3) Пирушка. 4) Пріятный разговоръ.

Бесиво—растеніе Hyosciamus niger L.; иначе по—Южно-русски—*блекота*.

Бескѣда, безкѣда, бескѣт—пустое мѣсто, пропасть, яръ. *Блукати по скелям і бескедам*.

Бесперeч—нар. сплошь да рядомъ, безпрестанно.

Бета—умѣніе.

Бетонька — буквица отъ Латинскаго betonica officinalis.

Бѣх—растеніе Cicuta verosa L.; иначе по—Южно-русски—*віха. вомиа*.

Про це зілле різні ходять роскази. Про него так росказували: Раз чорт щось провиноватився Савці козаку от він єго кажуть взяв та й посадив у той комиш, що коло ставу; привьязав до пенька, до гори ногами, да й каже, от сатане будеш сидіти, поки мінї чого не зробиш. Просився, просився лихий, а Савка і слухати не хоче. Сиди, сатано, каже: дай годі. Не довго лихий сидів, як тілько стало смеркать найшла ляхів страшенна сила. Походили кругом погляділи, дай давай по своему тулити. Ось перед світом о других нівних, чорт прикликав до себе другого чорта та й посилає єго до Савки. Скажи, каже ему, що я можу вчинити добре діло. Пішов чорт за Савкою. Приходить Савка, от

чорт ёму й говорить: „Хоч, каже, пусти мене, щось цікаве скажу.“—„Ну, кажи“! „Ні, перше пусти.“—„Ні, перше кажи, що ти мині зробиш.“—От чорт і починае ёму росказувати. „От-тут, каже, каже, за байраком гуляють ляхи, а коні їх в яру. Хоч до їдного всіх, переловим, та вже й погуляем!“—„Чи не брешеш? каже Савка, підожди піду подивлюся.“ Тишком-нишком, та попід байраками пробрався до самісіньких ляхів, бачить правда, музика грае, а у ляхів лядське гуляння. Ну, дума собі Савка, справлюсь я й безъ него, гадав зібрати своіх, та одігнати коней, а тоді й на ляхів. Аж це на ёго вийшло: приходить до коней, аж стережуть добре; тоді він до чорта. Ну, сатана, що хоч роби, а щоб ляхи були наші. „Я все зроблю, чорт говорить, тілько відпусти на волю.“ Савка добре знав чортову натуру збрешеш, каже, і не пустив ёго, а лучче скажи своім чортам, нехай вони діло зроблять, а як зроблять, тоді я тебе пущу. Нічого робити, він свиснув, злетілись чортяки, от він і послав іх до самоі чортихи у самісіньке пекло, а Савці загадав зібрати своїх. Недовго барились чорти, принесли зілле, посіяли оттам у бальці по над ставом, де паслися ляхівські коні, і як бачиш поросло це саме зілля. Коні йдуть, а воно стогне: бех, бе-ех, бе-ех, бех, і тепер як коняка на ёго наступить, або почнеш рвати ёго, то воно дума, що це ляхівські коні, та й стогне: бе-ех. Через те ёго і звуть *бех*, а коні ляхівські наївшись доволі повипричувались. Тоді Савка зкозаками на ляхів, ті до коней, глядь аж вони лежять, а животи як колоди ім порозпірало. Тоді козаки ляшків повъязали та назбиткувавшись добре—став ними загатили, а сами гарно погулявши задумали по тім і чорта відпустити

Проце зілле різні ходять росказні; сливе в кожному повіті инші; їх можно звести до того, що народ дуже гарно знае, що це отрута і що мабудь сила скоту вже пропала, а може ним частесенько корпстуются знахарі, а може в війнах чи не потребляли ёго. Кажуть, що воно говорить і скликуе худобу. Зап. Юго-Запад. От. Рус. Импер. Географ. Общества т. I. 1873 г.

Бехание-я—сильная стукотня.

Бехати—сильно стучать.

Бецман—лѣнивый здоровякъ.

Бецманка—лѣнивая здоровячка.

Бецманський—болванскій.

Бечівка—верёвка, бичева.

Бешиха—рожа (накожная болѣзнь).

Бешишник—растеніе Chenopodium hybridum.

Бешкет—сумбуръ, страхъ, перетруска, передряга, насмѣшка.

Бештати—ругать, бранить.

Бещесте—безчестіе.

Бжола—**бджола**. См. выше.

Бзюк—дерево Sambucus Ebulus L.; иначе по-Южно-русски—*ялова бузина*.

Би—союзъ чтобы.

Коби хоть тілько щастя в Бога мати,
Би можна було,—вже мі доста жити.
І. Федькович.

Бидло—рогатый скотъ.

Бидлячій—скотской, животный.

Бикове—(акт. сл. bykowe) штрафъ налагавшійся помѣщикомъ на крестьянина, если въ домѣ послѣдняго дѣвушка оказалась беременною.

Бикус—родъ соуса; искрошенное и въ квасу варенное мясо.

Билина, билинка, билинонька—стебель, стебелёкъ.

Билинарь—ботаникъ.

Билинарія—ботаника.

Гос. Истори... НКП РСФСР
Инвент. № .... 19 г.

Билиско—травянистая нива.

Билиця—1) быль. 2) Растеніе Artemisia campestre. L.

Бильцѐ—перила, край у колыбели, спинка у кровати и т. под.

Бим—союзъ бы.

Радѣлий бим був перед сім умерта. Хотѣв бим спитатися. Кочубей

Бинаймній—(акт. сл.) нар. нисколько, рѣшительно ничего; ни мало; тѣмъ менѣе, но крайнѣй мѣрѣ, по меньшей мѣрѣ.

Бинда, биндиця—лента, ленточка.

Биндик—связка или пучекъ лентъ.

Биржаник—городской извощикъ.

Бирка—1) овца. 2) Неряха. 3) Баранья шапка.

Шапка бирка,
Зверху дірка,
Травою пошита,
Вітром підбита.

Куди віе, туди й провіває,
Козака молодого проходожае. Дума.

Бирчій—(акт. сл.) сборщикъ податей.

Бирючина—растеніе Legistrum vulgare L.

Бись—(Австр. Укр.) чтобъ ты.

Бисьмо—(Австр. Укр.) чтобъ мы.

Бисьте—(Австр. Укр.) чтобъ вы.

Битункар—(акт. сл. Bitunkarz) войсковой чиновникъ, распредѣлявшій военную добычу между солдатами.

Бичача трава—растеніе Ononis spinosa L.

Бичівник—барокъ.

Бичівниця—верёвочная лавка.

Бичня—загонъ для воловъ.

Бичовий—пристяжной.

Бичок—родъ рыбы водящейся въ устьяхъ большихъ рѣкъ Южной Руси: Днѣстра, Бога и Днѣпра Gobius et Coffus. 2) Родъ танца.

Бичувати—поганять воловъ бичемъ.

Бібки—1) родъ пряностей. 2) Овечій или козлиный помётъ.

Бібула—макулятурная, завёрточная бумага.

Біг—Богъ.

Біг—Ме!—ей Богу!

Біга, бігацька—ломъ, ломикъ.

Біганина—суматоха.

Біганіс—я—бѣготня.

Бігати—бѣгать.

Біглець—расторопный, способный.

Біглець, сказано, во всіх річах.

Бігма—божба, клятва.

Бігматися—тьця—божиться, клясться.

Біговиско—гипподромъ, мѣсто для бѣговъ или скачекъ.

Бігось—родъ кушанья.

Бігти—бѣжать.

Бігун—1) полюсъ. 2) Верея или косякъ у дверей.

Бігунка—1) паровозъ. 2) Поносъ, дисентерія. *Військо велику трудність мало от хороб великих, а найбільше от бігунки.* Лѣт. Самов. 74.

Бігцем—нар. бѣгомъ.

Біда—1) несчастіе. 2) Повозка о 2-хъ колёсахъ. 3) Женскій половой органъ.

Бі̀да̀ха—бѣдняга.

Бідити, бідкати—бѣдствовать.

Бідкатися—тьця—печалиться, скорбѣть, нуждаться, бѣдствовать.

А я бідкаюся деб мені молотка взяти.

Бідниця—несчастная.

Где есть бідниця такая.
Як я Россія Малая. Вірша 1718 р.

Бідола̀ка, бідола́ха=**бі̀да̀ха**. См. выше.

Бідола̀шний—несчастный, бѣдствующій.

Бідо̀та—пролетаріатъ.

Бідотник—пролетарій.

Бідо̀тниця—пролетаріатка.

Бідувати—бѣдствовать.

Біждеревочок—(Австр. Укр.) Божье дерево.

Бізуп—(съ Цыганск. яз.) плеть.

Бійзько—нар. страшно.

Бійка—драка, ссора.

Бік—бокъ, сторона, партія.

Біла буквиця—растеніе Primula officinalis L.; иначе по-Южно-русски—*Божа ручка, медяник—зілле, медяничка, сорочі лапки;* Var. duplex. *миферія.*

Біла корогва—бѣлое національное знамя, бывшаго Украинско-Запорожскаго Казачества, при ретманахъ.

Біла кропива—растеніе Lamium album L.; иначе по-Южно-русски—*глуха кропива, мертвяк,*

Біла куряча сліпота—растеніе Anemone sylvestris L.

Біла річка—такъ называлась прежде рѣка Ворскла.

Біла смородина—смородина. Rhus rubrum L.; иначе по-Южно-русски—*альба, помушор.* Бессарабія.

Білий буркун—растеніе Melilotus alba Lam.

Білий залізняк—растеніе Marrubium perigrinum L; иначе по-Южно русски—*перекоп.*

Білий маточник—растеніе Parnassia palustris L.

Білий мох—растеніе Cetraria rangeferina L.

Білий тиждень—седьмая или страстная недѣля Великаго поста.

Білиі ягоди—Syphorycarpus racemosus Mich.

Білити—бѣлить, дѣлать бѣлымъ

Білиця—непостриженная монахиня, бѣлица.

Білізна—бѣльё.

Білісінький—совершенно бѣлый.

Білісінько—нар. совсѣмъ бѣло.

Білка—1) бѣлка. 2) Растеніе Jurinaea cyanoides Dec.; иначе по Южно-русски—*наголоватки.*

Білоголовник—растеніе Achillea Millefolium L.; иначе по Южно-русски—*деревій, кровавник, серпоріз.*

Білозор—1) блондинъ, 2) Растеніе Parnassia palustris L.; иначе по-Украински—*білий маточник, гадай зілле.*

Білозорець—родъ сокола.

Білозорий—свѣтлоглазый.

Білоок—родъ рыбы Abramis sopa Pall.

Білувати—снимать кожу съ животнаго.

Білуха—бѣлянка, блондинка.

Більшати—увеличиваться.

Більший—большій.

Біля—нар. около, возлѣ.

Білявий—блондинъ, бѣлый.

Білявина—блондинка.

Ідем коню у-гостину,
До дівчину—білявини.

І. Верхратський.

Біляк—родъ зайца.

Білянка—растеніе Agaricus subdulcis Bull.

Бімбувати—пыхтѣть, гордиться, чваниться.

Біс—бѣсъ, дьяволъ.

Біс-древо—растеніе Datura stramonium L.

Бісерне-дрѣво—дерево Tamarix tentrandra Roll; иначе по-Украински—*тамарикс.*

Бісика пускати—куры строить, соблазнять.

Бісів—бѣсовскій, дьявольскій.

Бісове ребро—растеніе Valeriana officinalis L.; иначе по Южно-русски—*смердючка, стоян.*

Бісурка—бѣсовка.

Біяк—большой деревянный молотъ.

Блаватас—голубая шелковая матерія.

Благание-я—мольба, молитва, просьба.

Блага̀ти—просить, упрашивать, умолять, угождать, ублажать.
Благач—проситель, молитель.
Благачка—упрашивающая, умоляющая, просительница.
Благовісник—Архангелъ Гавріилъ.
Благовіститель—Іоаннъ Предтеча.
Благовіщеннє—праздникъ Благовѣщенія, 25-е Марта.
Благодій, благодіяч—благодѣтель, благочестивый человѣкъ.
Благодійка, благодіячка—благодѣтельница, благочестивая, добродѣтельная.
Благодійство, благодія—добродѣтель, благостыня, доброе дѣло или поступокъ.
Благущий—умоляющій.
Бла́зень—1) молокососъ. 2) Баловень, баловникъ, глупецъ.
Блазеньский—ребяческій, шутовской.
Блазеньство—блажь, шалость, глупость, ребячество.
Блакіть—синева, лазурь.
Блакітний—голубой, лазуревый.
Блакітність—голубой цвѣтъ.
Блакітновий—голубоватый.
Блейвас—свинцовыя бѣлила.
Блекіть—растеніе Conium maculatum.
Блѐклий—увядшій.
Блекнути—увядать, поблекнуть.
Блѐкот, блѐкота—растеніе Hyosciamus niger.
Блендати—медленно идти съ трудомъ, тащиться.
Ближче, ближченько—нар. ближе.
Ближчий—ближайшій.
Близна—рубецъ, слѣды, раны.
Бликати—мигать глазами со стыда; не смотрѣть прямо.
Блимати—мигать глазами. *Одним оком блима.* Т. Шевченко.
Блинець, млинець—аладь, млинокъ.
Блиск—блескъ.
Блискавка—молнія.
Блиска̀виця—зарница.
Блискати—блистать, сверкать. Показываться и исчезать (объ огнѣ.)
Блискучий—блестящій.
Блища—1) блёстка. 2) Сіяніе.
Блищак—свѣтящійся жучекъ.
Блища́ти—блистать.
Блідавий, блідий, блідлий—блѣдный
Блоховник—растеніе Mentha Pulegium L.; иначе по-Южно-русски—*полій.*
Блощиця—клопъ.
Блуд—заблужденіе.
Блудити—блуждать, сбиться съ дороги, плутать.
Блудяжка—блудница, блуждающая.
Коси різали блудяжкам, другі у кона стояли. Макаровський.
Блукавий—блуждающій.
Чому душі блукавиі шукають покоя?
М. Устиянович.
Блука̀нина, блуканнє—блужданье, шлянье.
Блука́ти—шляться, таскаться, сбиться съ пути; бродить безъ цѣли.
Блювати—рвать, блювать.
Блювоти—рвоты. *У его блювоти з опою.*
Блювотина—выблеванное вещество.
Блюзник—кощунъ, богохулъ,
Блюзнити—кощунствовать, богохульствовать.
Блюзниця—кощунка, богохулка.
Блюзнірство—кощунство, богохульство *Нехай будеть проклят, поки аж блюзнірства своего перестанеть.* Уст. Луц. Брат. 1623.
Блявда́ти—чавкать.
Блягузкати—1) нескладно говорить. 2) Врать, наговаривать. *Велику дуже цісенітницю він блягузкає.*
Блядка—растеніе Meretrix scortum.
Бляка̀вз—блокгаузъ. *Козаки Турецький*

блякавз підкопали. Лѣт. Самов. 85.

Блякувати—поблекнуть, потерять цвѣтъ.

Бляха—металическая дощечка.

Бляхар—1) жестяныхъ дѣлъ мастеръ. 2) Торговецъ жестью и листовымъ желѣзомъ.

Бляхарня—мастерская или заводъ жестяныхъ вещей.

Бляхо̀ваний—чеканенный, покрытый жестью.

Бляхувати—покрывать жестью, или листовымъ желѣзомъ.

Бляшаний—жестяной.

Бляшанка—жестяное издѣліе.

Бо—союзъ потому что, ибо.

Боб, бі̀б—бобы, Vicinia Faba L.

Бобовник—растеніе Menyanthes trifoliata L.; иначе по-Украински—*трифолія.*

Бова̀ніти—виднѣться вдали; казаться въ видѣ призрака. *Як чорне бова̀ніло море.*

Бовва̀н—волна.

Шаленій вихор завиває,
Шумлять сердито бовва̀ни.
І. Верхратський.

Бо̀вдур—1) рыбачій длинный шестъ съ булавою. 2) Дымовая труба выплетенная отъ полу сѣней до крыши. 3) Болванъ; велпканъ.

Бовім—(акт. сл.) союзъ ибо, потому что.

Бо̀вкнути—ударить въ колоколъ.

Бовкун—волъ запряженный въ одиночку

Бовта̀тися-тьця—полоскаться въ водѣ, болтаться; шляться.

Богатітися-тьця—обогащаться.

Богда̀н—суженный, Богомданный.

Богданка—суженная.

Богівниця—молельня.

Богівський—божескій.

Боголюдина—Богочеловѣкъ, Іисусъ Христосъ.

Богомаз—плохой иконный мастеръ.

Поки Бога змалює, а чорта зъѣсть.

Богородицька трава—Богородичная трава Thymus serpyllum L.

Богородишна коса—растеніе Astragalus Cicer L.

Богошник=**берека**. См. выше.

Бодай! богдай!—Дай Богъ! О если бы! *Бодай тобі Івгo з твоєю правдою.* Квітка.

Бодна̀рь—обручникъ, бочаръ.

Бодна̀ренко—сынъ бочара.

Бодна̀риха—жена бочара.

Бодна̀рівна—дочь бочара.

Бо̀дня—кадь съ крышкою и замкомъ. *Олеся у комору та̀ хутчій до бодні.* Шишацький.

Бодяга—растеніе употребляемое противъ ревматизма Spongia fluviatilis L; иначе по-Южно-русски—*водяна губка, надошник.*

Бодяк.—сорная трава Carduus nutans L.; иначе по-Южно-русски—*рѝпьях, скин.*

Бодян—бодьянъ Stern Anis, Pimpinella Anisum.

Боёванне-я—турниръ.

Божа благодать—растеніе Gratiola officinalis L.

Божа ручка—растеніе Primula officinalis L.

Божевільний—шальной, сумазбродный

Божевільня—домъ умалишенныхъ.

Боже дерево—дерево Artemisia procera W.

Боженько, бозя—(дѣтское) Богъ.

Божник, божниця—кіотъ для образо́въ; полки на которыя ставятъ образа.

Божо—нар. по-божески.

Божок—малый идолъ.

Боз білий—бѣлые бобы.

Боз Турецький—цвѣтущіе турецкіе бобы.

Бок, бік—1) бокъ, сторона, партія. 2) Особа. *Писан мист-о вигодней господі для особ, при Паньском боку обрітающихся.* Ханенко.

Бокáтка—(Австр. Укр.) ведро, ушатъ. *В кожній хатці по бокатці.* Посл.

Боклáг—боченокъ въ которомъ носятъ сбитень и у котораго дно больше чѣмъ его длина.

Болвохвальці—идолопоклонники.

Болесний, болістний—болѣзненный.

Бóлесть, болість—1) болѣзнь. 2) Чувство скорби.

Болиголов—растеніе Conium maculatum L.; иначе по-Южно-русски—*бунлав, омег, сикавка, свистоля, блекота.*

Болізько, болесно—нар. больно.

Болона—выросшее дерево, брусъ.

Прибіжи коню, до двору,
Та вдарь копитом в болону. Пѣс.

Болоничейко—поле находящіеся вблизи города.

Вийшли в чистє поле, в болоничейко.
Галиц. пѣс.

Болонія—лугъ.

Болóтні оріхі—растеніе Trapa natans L.; иначе по-Южно-русски—*водяні оріхи, котелки, рогульки, чортові оріхі.*

Болóтні півники—растеніе Iris Pseudo-Acorus L.; иначе—*лепешняк, ужачки.*

Болóтній пух—растеніе Eriophorum latifolium Hoppe.

Болóтня жеруха—растеніе Cardamine pratensis. L.

Болотяна сосенка—растеніе Hippuris Vulgaris L.; иначе по-Южно-русски—*хвостняк.*

Болóтяний—болотный.

Болючий, болячий,—болящій, больной.

Болючка, болячка—чирей, золотуха, струпъ.

Бомáга—документъ, бумага.

Бондарь—боднáрь. См. выше.

Бор, бір—сосна, сосновый лѣсъ.

Бор-зілле—растеніе Lycopodium complatanum L.

Бóра—боря.

Бóрва—Борей, сѣверный холодный ветеръ.

Борвій—ураганъ; иначе по-Южно-русски—*хурія.*

Бор—(отъ нѣмец Borg, Borgen) ссуда, отданіе, или взятіе взаймы. *Борг умер, зачекай не жие.* Посл.

Борець—1) борецъ, боксёръ. 2) Растеніе Aconitum Napellus L.; иначе по-Южно-русски—*тоя.*

Боржій—нар. скорѣе; отъ церковно-славянскаго *борзо. Дак боржій покинь-те.*

Борзо—нар. скоро, быстро; сравнит. ст. *боржій, борше. Боржій обідати готуй. Хто борше насипле тай борше змеле.*

Борікати—бодать рогами.

Боровий—сосновый, лѣсной.

Боровий богун—растеніе Daphne cneorum L.

Боровий підбіл—растеніе Centaurea Marschaliana Spr.; иначе по-Южно-русски—*порушник.*

Боровик—грибъ Boletus edulis L.; а также растеніе *боровий підбіл.* См. выше.

Борóвє зілле—растеніе Setaria italica P. de Beau.

Борода лісова—растеніе Usnea barbata L.

Борода чортова—растеніе Vincetoxicum officinale L. Moench.

Бородавник—растеніе Clematis vitalba L.

Бородата трава—Andropogon Ischaemum L.

Бородач=**Борода чортова**, См. выше

Борозенний—1) дѣлающій борозды т. е. волъ. *Попав, як в ярмоборозенний.* Посл.

Борóна—апологія, защита, диспутъ. 2) Соха, борона.

Борбúнець—защитникъ.

Боронити—1) защищать, охранять. 2) Воспрещать. 3) Пахать сохою.

Бороти—бороть.

Бороття=**борня**. См. выше.

Бóрсатися-тьця—метаться въ разныя стороны.

Бортянúк—пасѣшникъ.

Борше—нар. скорѣе.

Борщ—растеніе Heracleum Sibiricum L.

Борюкати=**борікати**. См. выше.

Босака, босаком, босоніч, босонож—нар. босикомъ.

Босий—босой.

Босóрка—низшая степень вѣдьмы.

Бось—(Австр. Укр) ты еси.

Приголублю тя серденько,
Бось кохана, бось миленька,
Ти зоре моя. І. Верхратськый.

Ботва, ботвина—свекловичный листъ.

Боцюн, боцян—цапля.

Бочалка—бывшая мѣра жидкостей, отъ слова бочка. *Бочалка меду по 2 р. 15 к. ведерко.* Марковичъ.

Боя, боіще—сраженіе, битва.

Боягуз—трусъ.

Боягузка—трусиха.

Боязкий, боязний—пугливый, боязливый.

Боязко, боязно—нар. робко, страшно, пугливо.

Бояри—1) женихова свита на сватьбѣ. 2) Разсыльные казаки прошлаго столѣтія.

Боярин—(акт. сл.) боярами назывались служилые люди, не пользовавшіеся правами дворянства, а только личной свободой; сверхъ обязанности являться на военную службу, они въ послѣдствіи были обложены нѣкоторыми повинностями въ пользу замка, а иногда и въ пользу старосты; нѣкоторые бояре, въ замѣнъ службы, обязаны были ѣздить съ письмами и т. под. и такіе назывались *боярами путними.*

Бояришник—дерево Crathaegus monogyna Jacq.

Боярія—аристократія московская.

Боясть—боязнь, трусость,

Брага—родъ квасу дѣлаемаго изъ проса.

Браговар—котелъ, въ которомъ кипитъ заторъ.

Бражний—свойственный брагѣ, куражный.

Бражник—1) чанъ для барды. 2) Кутила.

Бражничати—кутить, гулять.

Бразолія—1) Бразилія. 2) Родъ краски фернамбуку, темносиній сандалъ.

Брак—1) недостача. 2) Безличный глаголъ недостаетъ, нѣтъ.

Брáма—крѣпостныя городскія или монастырскія ворота.

Брáма славутня—тріумфальныя ворота М. Старицькый

Брамний—привратникъ.

Брамурт—красная краска.

Брандюши, брандюшки—растеніе Crocus reticulatus L.; иначе по-Южно-русски—*просуринка, просурень, просерень, сиротень, дристокоз.*

Брандюши білі—растеніе Ornitogalum umbellatum L.

Брáнець—1) плѣнникъ. 2) Рекрутъ.

Бранецький—плѣнническій; рекрутскій.

Бранка—1) плѣнница. 2) Рекрутскій наборъ: *Либонь бранка у нас буде сю зіму.* Народ. погов.

Брань трава—растеніе Polemonium coeruleum L.

Браскнути—1) зазвучать. 2) Разбухнуть.

Бра́т-у других—двоюродный братъ, кузенъ.

Братак, братач—пріятель, другъ.

Братанич—племянникъ по брату.

Братачка—пріятельница, подруга.

Братерьство — братскій союзъ, товарищество.

Братерьский—братскій, товарищескій.

Братина, братбва—братняя жена.

Братися-тьця — соединяться, вступать въ бракъ.

Братишек—(съ презрѣніемъ) братецъ.

Братівщина—1) наслѣдство послѣ брата. 2) Военная дружина.

Братки, братіки—растеніе Viola tricolor L.

Браткò—братецъ.

Братовбивство—братоубійство.

Братовбиський—братоубійственный.

Братовбивця—братоубійца.

Братовизна—**братівщина**. См. выше.

Браток лісовий — растеніе Viola sylvestris Lam.

Бревкало—(общ. рода.) прожора.

Бревкати—жрать.

Брезговàти—брезгать, пренебрегать.

Бренькач—мѣдная монета.

Брехати—1) лгать, врать. 2) Лаять (о собакахъ и лисицахъ).

Брёхатися-тьця — барахтаться, пробираться. *Пійшов чавкать і брёхатьця осокáми та очеретáми до лоз і долісів.* Номис.

Брехачка—лгунья, врунья.

Брёхнути — бросить, кинуть. *Брёхнув оберемок об землю.* Номис.

Брехнути—соврать.

Брехня—ложь, вранье.

Брехун—лжецъ.

Брехунівка—имя вымышленной деревни, въ которой живутъ одни только лгуны. *Ащо моде добрі, чи не з Брехунівки ви?* Квітка.

Брехунка, брехуха—**брехáчка**. См. выше.

Брид—стыдъ, страмъ.

Бридити—гнушаться, опротивѣться.

Бридкий — гадкій, скверный, отвратительный.

Бридко—нар. гадко, скверно, отвратительно.

Бридкость—гадость, омерзѣніе.

Бридливий—брезгливый.

Бриднути—надоѣсть, опостыть.

Бридня, бредня—пустяки, вздоръ, мелочь, побасёнка, вранье, вымыслъ, бредни; уменьш. *бриденька. Не що дня-бридня.*

Бризделина—растеніе Evonimus verrucosus Scop.; иначе по-Южно-русски —*проскурина, брусмілина, бруслевина, бересклет, вересклеп.*

Брикати—лягать ногами.

Брикливость—ляганіе задними ногами, въ переносномъ смыслѣ: капризы, причуды.

Брила—глыба.

Бриль — круглая шляпа съ большими полями изъ соломы, войлока и т. п.

Бринза, бриндза—соленый овечій сыръ.

Бриніти—созрѣвать, темнѣть.

Бринтал — 1) колокольный языкъ. 2) Большой гвоздь.

Брита—кусокъ холста въ три полотнища.

Бришкати—чваниться.

Брова̀—бровь.

Броварник—пивоваръ.

Броварь, броварня—пивоварня.

Бровенята—бровки, брови.

Бровкò — одна изъ самыхъ употребительныхъ кличекъ собаки.

Бро̀їти—колобродить, причинять безпорядокъ.
Бро̀ск—звукъ.
Броскà ти—звучать.
Броскíть—звучность.
Бростà тися-тьця—развѣтвляться, разрастаться; выбрасывать почки (одерев).
Бро̀сток—почка, отпрыскъ.
Бруд, бруда—гуща, нечистота.
Брудити—пачкать, грязнить.
Брудний—грязный, нечистый.
Брузумѐнт—позументъ.
Брукати—играть зубами.
Бруква—брюква Brassica Napus rapifera.
Брунелька—растеніе Brunella vulgaris Benth.
Брунька—древесная почка.
Брус—точило.
Брусилина — растеніе Evonimus europaeus L.; иначе по-Южно-русски—*вовче лико, вовчі сережки, саклак.*
Брусквина—дерево Persica vulgaris Mill.
Бруслина=**бризлѐлина.** См. выше.
Брусниця — брусника Vaccinium vitis igaea L.
Брусовà ти—пировать на сватьбѣ. Квітка.
Брусувати—точить.
Брязкало, бряцкальце — побрякушка, гремушка, дѣтская игрушка съ колокольчикомъ.
Брязкати—бряцать, шумѣть.
Брязкíти—бренчалки.

У дудки грали
І в брязкíти брязжчали. Пѣс.

Брязкíт—бряцаніе, звонъ, трескъ.
Брязкотати=**брязкати.** См. выше.
Брязкотило=**брязкало.** См. выше.
Брякати—стучать.
Брямий—бравый.
Бряск—блескъ.

Розлетíлись орла сизі—
Де рожевий сяє бряск.
І. Верхратький.

Бряскиц=**абрикоз.** См. *А.*
Бряскиновий—абрикосовый.
Буба—(дѣтск. сл.) 1) ягода. 2) Рана.
Бубен—горохъ.

Як бубен синя стала вся.
Котляревський.

Бублѐйниця, бублѐшниця—булочница.
Бублики—баранки.
Бублиця, бíблиця—рыба Leusciscus rutilis L.
Бубни—котлы, литавры.
Бубнити—бить въ литавры.
Бубнявити—1) бухнуть какъ горохъ. 2) Говорить въ носъ.
Бубовник—растеніе Rhinanthus major Ehrh.
Бубонь—(Австр. Укр.) турецкій барабанъ, бубенъ.

А синички-бубівнички в бубонь вибивають. Пѣс.

Бубоньці—бубёнчики.
Бувалець—бывалый.
Бувальщина—быль, былина, былое.
Буваніти=**бованíти.** См. выше.
Бувà ти—бывать.
Буга—плакса.
Бугà й—1) быкъ-птица. 2) Быкъ.

А бугай бугу гне чайку в дугу. Пѣс.

Запряжу я бугая,
Куди моде, туди й я. Пѣс.

Буглав—растеніе вонючка Conium maculatum.
Буда—заводъ для выдѣлки поташа.
Будà—1) шатеръ, шалашъ. 2) Крытая повозка.
Будар, будара—крытый фургонъ, кибитка, тарантасъ.
Буддень—будній день.
Буде—1) нар. довольно. 2) Глаголъ будетъ.
Будѐнний—будній.
Будженина—копченное мясо, соленая свинина.

Будинок—домъ, замокъ, теремъ.
Будівля—зданіе, строеніе.
Будка—кибитка.
Будова, будованіе-я—зданіе, строеніе.
Будовництво—архитектура.
Будовниця—строительница.
Будовничий — архитекторъ, строитель, зодчій.
Будра—растеніе Glichoma hederacea L.; иначе по-Южно-русски—*котики, кошача мята, кошачки, кошачник, росхідник.*
Будучій—существующій, находящійся.
Будяк—1) чертополохъ Xanthium spinosum L. 2) Растеніе Carduus. 3) Все колючее на растеніи.
Будяк жовтоцвітний—растеніе Senecio vernalis L.
Буза—осадокъ.
Буздигарня—пустая неопрятная комната
Буздихан—татарскій кинжалъ.
Бузина—дерево Sambucus nigra L.
Бузівок—перезимованный телёнокъ.
Бузок, без—сирень Syringa vulgaris L
Бузувір—бусурманъ.
Бузувірів, бузувірський—бусурманскій.
Бузувірка—бусурманка, тиранка.
Бузько—аистъ Ciconia.
На одній сіножаті і віл пасеться і бузько жаби ловить. Посл.
Бузю—(Австр. Укр.) поцѣлуй.
Буйнестер—буйный вѣтеръ.

Гуляющий вітер Буйнестер
Занїс по-над море
Той пісні скарги, тую скорбъ
У дикі пущі—гори. І. Верхратський.

Буйний — сильный, крѣпкій, крупный, непокорный.
Буйно—нар. сильно, непокорно.
Буйность—буйство, дерзость, наглость, плодовитость, крайняя свобода.
Буість—духъ непокорности.
Бук, фаг—дерево Fagus Sylvatica L.
Буквиця—**бетонька.** См. выше.
Буквиця біла—растеніе Primula officinalis L.
Буки—буквы, азбука.
Буки—барабан—башта—вздоръ, нелѣпость, ложь. Погов.
Букіер—**бакір.** См. выше.
Буковий—сдѣланный изъ буковаго дерева
Буковина—Южно-русская провинція носящая титулъ воеводства и принадлежащая нынѣ вмѣстѣ съ Галиціею и Лодоміріею Австро-Венгріи; названіе свое получила отъ множества росшихъ въ ней въ старину буковыхъ лѣсовъ. а прежде она называлась Покутьемъ.
Була, було, був—была, было, былъ.
Булава́ — атрибутъ гетманскаго сана; она состояла изъ серебрянной, позолоченной палки съ яблокомъ на верху. На яблокѣ была надпись, обозначавшая имя гетмана, а также годъ и число ея полученія отъ народной рады. Яблоко украшалось бирюзой и лалами, а на верху его ставился крестъ. Въ Москвѣ въ Оружейной палатѣ хранятся булавы нѣкоторыхъ гетмановъ.
Букшпан—буксъ Bucus sempervirens.
Булдимка, булдимок—родъ короткаго ружья употреблявшагося запорожскими пастухами.
Булка—бѣлый хлѣбъ, а также мячъ.
Булобан—болванъ.
Бульба—**бараболя.** См. выше.
Бульбаха, бульбашка, булька—водяной пузырь.
Булькот—шипѣніе, клокотаніе.
Булькота́ти—клокотать шипѣть.
Аж бульбашки забулькотіли. Пье горілочку з барильця; горілочка буль, буль, а такому-то *сім дуль.*—Погов.

Бундючний, бундячний—надутый, роскошный.

Бундячитися-тьця—чваниться, гордиться, дуться. *Він таке бундячне весілля уджинѣ що ну.* Котляревський.

Бунтовливий — мятежный, непокорный, бунтующій

Бунтовливість — мятежность, непокорность.

Бунтовник—бунтовщикъ, мятежникъ.

Бунтовниця—бунтовщица, мятежница.

Бунтовничий—мятежническій.

Бунчик — 1) 12 нитокъ мониста. 2) Связка бисеру.

Бунчуг—знакъ гетманскаго сана; онъ состоялъ изъ длиннаго древка съ насажденнымъ на него золотымъ яблокомъ съ бѣлымъ султаномъ изъ конскаго волоса, какъ знакъ гетманскаго сана, бунчукъ во время походовъ ставился передъ палаткою гетмана. Во время сраженій и торжествъ. они возились передъ гетманомъ. Въ полкахъ бунчукъ употреблялся въ числѣ знаменъ.

Бунчужний — блюститель гетманскаго бунчука, бунчугоносецъ.

Бунчуковий Товариш—чиновникъ при Гетманскомъ штандартѣ.

Бунчукове товариство—гетманская свита или штабъ.

Бургграбій—(акт. сл. burgrabia) урядникъ назначавшійся городскимъ старостою, и въ случаѣ отсутствія послѣдняго, исполнявшій его должность

Бург, борг—употребляется въ формѣ ность. — *На бург, набор*— т. е. въ долгъ, въ кредитъ.

Бургомистр, бурмистр—(акт. сл. burmister) высшій урядникъ въ королевскихъ городахъ избиравшійся мѣщанами и вѣдавшій дѣла, мѣщанскаго городскаго общества.

Бургграбство — градоначальство, комендантство.

Бургувати, борговати — выдавать на burh.; давать взаймы, давать въ кредитъ.

Бурдей—домъ терпимости.

Бурдейка — дѣвушка изъ дома терпимости.

Бурдюк—пастушья котомка.

Буремний—революціонный.

Бурити—волновать.

Буритися-тьця—волноваться.

Буріння-є—волненіе.

Бурк—мощеная улица.

Бурка—епанча, валеная изъ шерсти, отъ дождя.

Буркований—мощенный.

Бурковання—мощеніе, выкладка.

Бурковати—разсуждать, бранить.

Буркòвина — плащь, бурка.

Буркун—ворчунъ

Буркун-зілле—растеніе Melilotus caerulea Lam.; иначе по-Южно-русски—*гуньба.*

Буркутіти—ворковать.

Бурлàка—бурлакъ.

Бурлаковàти—бродяжничать.

Бурсак-спудея — ученикъ. *Для справованя школи ректор маеть як дидаскала такі спудев постерегати.* Уст. Луц. Брат. 1624 г.

Бурт—огорожа. 3) Край чего-либо. 3) Костёръ.

Бурти—насыпи изъ золы.

Буртись!—междоим., булькъ!

Бурулька—1) малый горшокъ. 2) Сосулька изъ лёду.

Бурун—валъ, волна.

Бурундук—растеніе Medicago falcata L.

Бурхавина—штурмъ морской.

Бурхати—1) бросать, швырять. 2) Проливать, лить.

Бурхливий—бушующій.

Бурчаннє—ворчаніе.
Бурчати—ворчать.
Бурштин=**бруштин.** См. выше.
Бурьма—революція
Бурьмак, бурьмій—революціонеръ.
Бурьмачка—революціонерка.
Буряк—свекла Beta vulgaris L.
Буряки, бурячки—растеніе Polygonum orientale L.
Бурячник—растеніе Borrago officinalis L.
Бусел, бусоль, бусько, буська, бузько, бушля—цапля.
Буськи—растеніе Erodium cicutarum L.
Бута—молдавскій возъ.
Бути, буть—глаголъ вспомогат. быть
Бути—сапожки, ботинки.
Бутилочня тиква—растеніе Lagenaria Vulgaris Ler.
Бутирипя—хламъ.
Бутніти—усиливаться, увеличиваться.

Іде він аж люнув страшенний сплав,
Ріка ніби море шуміє,
А повінь все гірше бутніє.

Буттє-я—жизнь, существованіе.
Буханець, боханець—маленькій, хлѣбъ.
Буханка, бухинка—пухлый пшеничный хлѣбъ.
Бухикати—кашлять.
Буцім—союзъ какъ будто, словно.
Буча, бута—содомъ, кутерьма.
Бучний—пышный, важный громкій.
Бучно—пышно, славно важно.
Бучо̀к—большая палка.
Бучуля—(Австр. Укр.) корова.
Буяра—большая рѣчная лодка.

В.

В—предлогъ въ, у.
Ваба—1) прелести, красота. 2) Родъ матеріи. Величко.
Ва̀бити—привлекать, прельщать, манить
Вага́—тяжесть, вѣсъ.
Ва́га—вниманіе, значеніе, достоинство; цѣна, почтеніе.
Вагадло—маятникъ въ часахъ.
Вага̀н, вагано̀к—корытце употребляемое вмѣсто миски.
Вагатися-тьця—колебаться.
Ва́ги—большіе вѣсы; иначе по-Южноруски—*терези*; а малые вѣсы, называются—*шальки*.
Ваго́ви дзиґа̀ри—стѣнные часы.
Ваго̀вий—продаваемый на вѣсъ.
Ваго̀м дати—отвѣсить; дать извѣстное количество вѣсомъ; дать на вѣсъ.
Вагота̀—тяжесть, вѣсъ.

Звелів вода̀м згрома̀дитись на хма̀рах.
Іваготи не чують, не по́рвуцця.
П. Ратай.

Вада—вредъ
Вадити—вредить.
Вадко—нар. тошно, вредно.
Вадливий—вредный, дурной.
Важення-є—взвѣшиваніе.
Ва̀жити—взвѣшивать, вѣсить уважать, считать.
Важитися-тьця—осмѣливаться, дерзать, отваживаться.
Важний—тяжелый.
Важко—нар. тяжело, тяжко.
Важливий—тяжеловѣсный.
Важниця—1) большіе вѣсы для взвѣшиванія соли. 2) Рычагъ для подьёма тяжестей.
Важня—мѣсто на торговой площади гдѣ находилось магистратскіе вѣсы.
Вайда—растеніе Isatis Tinctoria L.
Ваканціо̀вий—вакантный.
Ваканція — (акт. сл.) освобожденіе отъ чего; свободное время.
Ваксованний—вычищенный ваксою.

І остроги побіляні і чоботи ваксовані, П.

Вал—1) несученныя нитки, спряденныя, изъ охлопковъ, шнурокъ. 2) Воз-

выщеніе, бастіонъ! 3) Скошенное сѣно, первоначально лежащее *в валах* собираемое послѣ *в копиці*.

Ва̀ландатися-тьця—барахтаться, коверкаться, протягиваться, бродить.

Вала̀нтанне-я—медленность.

Вала̀нтатися-тьця—медлить, вяло работоть.

Ва̀ласатися-тьця—странствовать,

Валець—цилиндръ.

Валѐчний—(акт. сл. waleczny). 1) Прилагательное, означавшее лицо военнаго званія. 2) Славный, храбрый, воинственный.

Валити—1) разрушать. 2) Изготовлять *вал* См. выше.

Ва̀лк, ва̀лка—1) борьба. 2) Комъ, 2) 3) Партія, артель, кучка людей идущихъ вмѣстѣ. 4) Чумацкій обозъ, въ которомъ всегда на первомъ возѣ помѣщается пѣтухъ, замѣняющій чумакамъ барометръ и часы.

Вало̀вий—сдѣланный изъ грубыхъ нитокъ т. е. *вала*.

Валька—комъ.

Валькований—смазанный, вымазанный (о хатахъ и печахъ).

Ва̀льковати, валькува̀ти—1) катать, выкатывать. 2) Бить, колотить. 3) Смазывать, вымазывать.

Ва̀лькою нестися—ѣхать во весь опоръ.

Ва̀льний—главный, общій.

Посилали депутатів в Варшаву на сойм вальний. Конисський.

Ва̀лява—1) нар. сила, куча, множество. 2) Развалины, мусоръ. 3) Поле сраженія съ неубранными тѣлами.

Валяний—пряденый.

Ва̀ндри—(Австр. Укр.) бродяжество, шлянье, кочеваніе; иначе по-Украински—*мандри*.

Вандровати—бродяжничать, кочевать, путешествовать.

Ваннк—растеніе ландышъ.

Ва̀пенник—торговецъ известью.

Ва̀пна—известь; отъ церковно-Славянскаго—*вапи*, краски.

Ваннець—калій.

Ваннковий, ваннляний—извѣстковый.

Ваннярка—яма съ извѣстью.

Ва̀р—кипятокъ; иначе по-Южно-руски—*окріп*.

Варѐники—родъ Малоросійскихъ и Червоно-Русскихъ макароновъ; на прѣсномъ тѣстѣ вареные съ творогомъ пирожки, подаются съ масломъ и сметаною, а также и съ ягодами.

Варениці—родъ галушекъ, варёныя лепёшки.

Варепуха, варѐна—водка или наливка съ сухими плодами, медомъ, пряностями кореньемъ и проч. Поставленная въ горшкѣ на цѣлую ночь въ горячую печь. *Наварили доброї вареної; як то вона випьється.* Посл.

Ва̀риво, ва̀рево—сваренная пища.

Варистий—предметъ для варенья и мѣсто гдѣ варятъ.

Ва̀рмія—армія.

а̀рнак—клейменный каторжникъ.

Старий недобиток варнак
Менї росказував оттак. Шевченко.

Варнова̀не—(акт. сл.) предостереженіе.

Варякати—разглагольствовать, нескладно говорить.

Варова̀ти—остерегаться, условливаться, предупреждать, просить.

Варова̀тися-тьця—1) дожидаться. 2) Беречься, остерегаться, медлить.

Козаченьку, сватай, не варуйся. Пѣс.
Варувався кия, та палкою дістав. Посл.

Ва̀рт—стоитъ, достоинъ, заслуживаетъ.

Ва̀рта—сторожа, конвой, караулъ.

Ва̀ртовати—стеречь, беречь, хранить.

Вартово̀ий—часовой, сторожевой, караульный.

Варуватися-тьця — намѣриваться, желать, собираться.

Варунок — (акт. сл.) предостереженіе; условіе.

Варянці—варенці. См. выше.

Васильки—цвѣты Centaurea Cyanus.

Вастокротно—нар. многократно.

Вастокротнє моде убогі воплять і ускаржаютьця. Орлик.

Ватаг, ватажок—предводитель, руководитель, зачинщикъ.

Ватажка — пастухъ стада, а также старшина, начальникъ.

Ватра—горнъ печной, печь.

Вахлай—болванъ

Вашець—(акт. сл.) сударь, Ваша Милость

Вбагнути—понять, разрѣшить.

Вбачати—усматривать, предвидѣть.

Вбачливий — осмотрительный, внимательный, старательный.

Вбачливо—нар. осмотрительно, внимательно, старательно.

Вбивати́тися-тьця—заботиться, пектись,

Вбивство—убійство.

Вбивця—убійца.

Вбитки—бить яйца о Святой.

Хлопці на вбитки бились крашанками

Вбір, вбрання-я—одѣваніе.

Вбірати—1) одѣвать, убирать, наряжать. 2) Всасывать, втягивать.

Вбіратися-тьця—одѣваться.

Вблажати—умилостивлять, примирять.

Вбратися-тьця—1) нарядиться. 2) Удалиться.

Ввага—вниманіе.

Вважати—уважать, считать важнымъ.

Ввільнути—уйти, удрать.

Ввічливий—привѣтливый, льстивый, любезный.

Ввòлити—исполнить чью либо волю или желаніе.

Вгав—воздержаніе, усталость, покой, задержаніе.

Вгавати—отдыхать, уставать, переставать.

Вгадàти—угадать.

Вгамова—усмиреніе, упокоеніе.

Вгамбвати—усмирить, угомонить, успокоить.

Вгамовáтися-тьця — утихнуть, успокоиться, перестать, удерживать, задержать.

Вгіддя, вгодля—условіе.

Вглядіти—высмотрѣть, увидѣть.

Вноко̀бити—устроить, уладить, дѣлать что хорошо.

Вдàвати — доносить, выдавать, выставлять, притворяться, казаться.

Вдàватися-тьця — *вдàватися вві-що* — предаваться чему-либо; удаваться.

Вдаля—разстояніе, отдаленіе.

Вдàпс—стеченіе обстоятельствъ, поводъ, причина.

Вдàти—представить, изобразить, приспособить.

Вдатися-тьця—сходствовать.

Вдатний—способный.

Вдàха—(общ. рода) способный, удавшійся.

Вдàча—характеръ.

Вдивлятися-тьця—всматриваться.

Вдивовижу—*навдивовижу*—наудивленіе; *невдивовижу* — нар. неудивительно, не диковина.

Вдиратися-тьця—вмѣшиваться, неправильно овладѣвать, втѣсняться.

Вдираючись до угодій наших. Мазепа.

Вдіяти—сдѣлать, совершить.

Вдòвж—нар. вдоль.

Вдовиця, удова—вдова.

Вдовиченко—сынъ вдовы.

Вдовівна—дочь вдовы.

Вдовольнитися-тьця — удовольствоваться, удовлетвориться.

Вдовушки—растеніе Knautia sylvatica Dub.

Вдруге—нар. въ другой разъ.
Вдягàнне-я=**вбірáння-е.** См. выше.
Вдягàти—одѣвать, надѣвать.
Вдячний—благодарный.
Вдячность, вдяка—благодарность, благодареніе.
Вдячне—нар. съ благодарностью, признательно.
Вегèря, векгеря—родъ танца.
Ведеркòвий—мѣряемый ведромъ.
Ведеркóве—пошлина отъ ведра.
Вèдлуг—(акт. сл.) нар. по силѣ, въ силу.
Ведмèдь, відьмідь—медвѣдь.
Ведмеже вухо—растеніе Salvia Aethiopis L.
Ведмежина—растеніе Rubus corylifolius Bess.
Вèжа, вèза—башня, тюрьма; иначе по-Южно-русски—*бàкшта, бàшта.*
Вéлет—великанъ, исполинъ.
Велёти—разрѣзные въ жупанахъ рукава.
Вèлетний—грандіозный.
Великдень—Свѣтлое Христово Воскресеніе.
Вèлико—нар. много, дорого, сильно, крѣпко.
Великодні Свята—Недѣля Пасхи.
Великодній—пасхальный,
Великомòвний—многорѣчивый.
Великомòвність—многословіе, многорѣчивость.
Великòнний, величèнький—очень большой.
Вèлитéнь—великанъ атлетъ—иногда геній.
Величèнний—огромный, громадный.
Величній—величественный.
Велький—(Австр. Укр.) великій.
Вельми—нар. очень, весьма.
Вельможний—знатный, превосходительный.
Вельможность—знатность, именитость; *Ваша Вельможность*—Ваше Превосходительство.
Вèльце—нар. весьма, очень.
Вендровáти—путешествовать.
Венерáція—(акт. сл. veneratio) почтеніе.
Венеря—Венера.
Верба—ветла, ива Salix fragilis L.
Вербич, вербниця—суббота 6 недѣли Великаго поста.
Вербний тиждень—6-я недѣля Великаго поста.
Верболіз, верболòз—ива Salix Capraea L.
Вербунка, вербунок—собираніе солдатъ посредствомъ разнаго рода приманокъ.
Вередливий—капризный.
Вередник—растеніе Thlaspi arvense L.; иначе по-Южно-русски—*талабан, чорне ребро.* 2) Капризникъ.
Вередниця, вередливиця—капризница.
Вередування—капризы.
Вередувати—капризничать, прихотничать, пренебрегать.
Веремій, веремія—1) вздоръ, колобродъ. 2) Дождь, вихорь, буря; *крутить веремія*—дѣлать быстрыя атаки; дѣлать ловкіе маневры.
Верес, веріс, верос—растеніе Calluna vulgaris Salisb.
Верск—шумъ, крикъ.
Вересклен—растеніе Evonimus verrucosus Scop.
Верещáти—пронзительно кричать,
Вержений—устремленный, направленный

Та за думи сумненькиі
Вержені в облоки
Та за жалі горенькиі
Слёзаві тотоки. М. Устиянович.

Верлáнь—крикунъ.
Вермьяний—краснощекій.
Вернути—возвратить, воротить, отдать, повернуть.

Вернутий—возвращенный, ворочепный.
Вернутися-тьця—возвратиться.
Верпякати—болтать.
Верстать—верстакъ.
Верства́—верста.
Верта́ти—возвращать, отдавать обратно.
Вертатися-тьця—возвращаться.
Вертеп—1) пещера, уединенное мѣсто, пуща, пустыня. 2) Кукольная комедія.
Вертіло—блокъ.
Верть—междоименіе выражающее моментъ вращенія чего нибудь, или быстрый поворотъ. *Крутъ, вертъ в черепочку смертъ.* Загадка.
Весь—село, поселеніе.
Веселка—радуга.
Весе́лка чортова—растеніе Phallus caninus L.
Весе́лка воню́ча—растеніе Phallus impudicus.
Весілле-я—свадебное пиршество.
Весільний—свадебный.
Весняк—поселянинъ, крестьянинъ.
Весняпки—весеннія пѣсни, которыя поютъ дѣвушки, собираясь по вечерамъ, начиная съ Марта до Троицына дня.
Веснол—(акт. сл.) нар. обще, вмѣстѣ.
Веснолочний — общій, соединённый, дружный.
Вет за вет—соотвѣтствуетъ выраженію, какъ аукнется, такъ и откликнётся.
Ветхій деньми—очень старый.
Вжѐ—союзъ уже.
Вжива́ти—употреблять, пользоваться, наслаждаться.
Вжинок, ужинок—прибыль жатвы, получаемой сверхъ посѣва. Гатцук.
Вжиток—употребленіе, потребленіе.
Взаво́ди—*навзаводах*—во всѣ повода, во весь опоръ, сколько мочи.
Взамі́т—нар. сплошъ да рядомъ, безъ разбору.
Вгзлядом — нар. по поводу. *Небійтеся взлядом Шведів.* Мазепа т. е. въ отношеніи Шведовъ будьте покойны. *Сёгож числа був сам Ясновельможний у Грапа Головкина взлядом присланного вчора листа о Полковнику Лубенському.* Ханенко.
Взгоржа́ти—презирать.
Вздогоньці—догоняя.
Вздріти—узрѣть.
Вздрячка—сказать или сдѣлать, что либо въ глаза.
Взмінка—упоминаніе, припоминаніе. *О том зась трупі Золотарѐнка взмінку положу, що ся стало на погребі оного.* Лѣт. Самов.
Взмішковати—намекать, помпнать.
Взміряти—намѣреваться, направляться. *Рушив ку Паволочі, взміряючи на поле Гончариха.* Величко.
Взна́к—**на́взнак**. См. Н.
Взрушити—нарушить.
Взрушонний—нарушенный.
Взяти—взять. Плеоназмъ. *Взяв заплакав тай пішов.* Пѣс. *Взяв да й вмер мо́вчки.*
Взятися-тьця—сдѣлаться, стать; *взявся водо́ю*—покрылся водою.
Вибава—выводъ, истребленіе, уничтоженіе.
Вибавити—вывесть, истребить, уничтожить
Вибада́ння—изысканіе, изслѣдованіе.
Вибада́тися-тьця—(акт. сл.) доискаться, узнать.
Вибандурити—выливать, вычистить.
Вибача́ти, вибачити—извинять, прощать, снисходить, смотрѣть сквозь пальцы, недосматривать.
Вибе́йкатися-тьця — вылѣзть, выкарабкаться.

Виблюнути—выблевать, выплюнуть.
Виборний—1) избранный, избирательный. 2) Сельскій атаманъ, реестровый козакъ.
Вибрікувати—брыкать, бить задними ногами; здравствовать.
Вибрудок—грязный осадокъ.
Вибувати—выживать, выбывать.
Вибудований—воздвигнутый, выстроенный.
Вибудовати—выстроить, воздвигнуть, построить.
Вибухнути—1) взойти распухнуть. 2) Открыться, явиться, развратиться.
Вивага—выручка, помощь.
Виважати—выругать, избавлять, помогать.
Виважений—1) вырученный, избавленный. 2) Взвѣшенный, вывѣшенный.
Виважовати—выручать, взвѣшивать.
Виважчик—избавитель, выручитель.
Виважчиця—избавительница.
Виваплений—выбѣленный извѣстью.
Виваплювати—бѣлить, щекатурить.
Виверт—отворотъ, а чаще вычетъ.
Вивертати—выворачивать, отсчитывать, вычитывать.
Вивертатися-тьця—изворачиваться.
Вивідач—шпіонъ, лазутчикъ.
Вивішник—растеніе Gerum urbanum L.; иначе по-Южно-русски-*гравилат, гребінник*.
Виволожити, воложити—1) когда собаки, или волки, на кого кругомъ нападутъ. 2) Утомить, шалить, издѣваться надъ кѣмъ.
Вивчити—выучить, научить.
Вигад, вигадка—вымыслъ, содержащій въ себѣ повѣсть, шутку и прочее; фабула.
Вигаданий—выдуманный, придуманный, изобрѣтённый.
Вигадати—выдумать.
Вигадовати—выдумывать, разсказывать.
Вигляд—видъ,
Виглядáти—высматривать.
Вигнанець—изгнанникъ.
Виговор—пзъятіе.
Вигодовати—вскормить, воспитать.
Вигóйковати, вигойкувати—громко пѣть съ крикомъ.
Вигон—усторонье, пастьбище.
Вигортáтися-тьця—освобождаться, разрывать.
Виготовати—приготовить.
Вигравати—выигрывать что, наигрывать на чѣмъ, гарцовать на конѣ.
Вигребатися-тьця—выбираться, убираться.
Вигребти—отыскать, выгорнуть, очистить
Вигромляти—издавать громы, гремѣть.
Вигромáдити—выгресть, собирать въ кучу
Вигукнути, вигуковати—позвать, крикнуть, выкрикивать.
Вид—1) лице, физіономія. 2) Паспортъ.
Видавання—выдача.
Видавця—издатель, выдаватель.
Видание-я—изданіе.
Видати—издать, выдать.
Видатися-тьця—выпасть, выйти, выдаться, случиться.
Видатчик—издатель.
Видатчиця—издательница.
Видибати—выходить, восходить.
Видибуляти—выходиться, учиться ходить.
Видина—(съ Чешск. яз.) идеалъ.
Видирáти—забирать, отыскивать, находить, добывать.
Виділ—отдѣлъ, учрежденіе, видѣлъ вільвові.
Виділ Товариства Имены Шевченка.
Видкий—видный, видѣмый.
Видко—нар. видно.
Видовиско—зрѣлище.
Видок—(акт. сл.) видъ, предлогъ, про-

спектъ, мнѣніе.

Хоч не для потужної війни, але так для самого видоку. Самолович 1686 р.

Видоптати—вытоптать, вытолочь.

Видрюковати—отпечатать.

Видряпáти—выцарапать.

Видужати—выздоровѣть.

Видумованіе — (Авст. Укр.) вымыслъ, выдумка.

Видурювати—выманывать.

Видющій—очевидный, видимый, видящій

Видюща смерть страшна. Погов.

Вижéй—(акт. сл.) нар. выше.

Вижей писаннее і нижей реченое.

Виживленіе—содержаніе, прокормленіе.

Вижлуктíти—съ жадностью випить.

Вижмок—выжимки.

Визви—вызовъ.

Визвíздити—выговаривать, укорять, бранить.

Визвíритися-тьця—озлобиться.

Визволéний—освобожденный, отпущенный, свободный.

Визволити—освободить, спасти.

Виздатка—предположеніе, произведеніе.

Виздоза—растеніе Tagetes execta L. иначе—по-Южно-русски — *купчаки, гвоздики.*

Визерунок—виньетка, маленькая гравюра

Визирáти—высматривать, выглядывать.

Визитовати—посѣщать, дѣлать визиты.

Визнавки вíри—догматы вѣры, исповѣданіе.

Визнака—означеніе, знакъ.

Визнати—разузнать, развѣдать.

Визнаття—развѣды.

Визначáтися-тьця—обнаруживаться, показываться.

Виймати—вынимать.

Вийсте, вийстя, вíйсте—1) выходъ. 2) Происхожденіе.

Виканючити—вымолить, униженно выпросить.

Викидка—шутка, угара, шарлатанство.

Виклик—вызовъ.

Викликаний—вызваный.

Викликати—вызывать, кликать.

Виконати — исполнить, сдѣлать окончить.

Викорпати—выковырять.

Викоханий—взлелѣянный.

Викохати—взлелѣять, хорошо воспитать, выкормить.

Викохач—воспитатель.

Викоштувати—выпить, испробовать, отвѣдать.

Викóчувати—выкатывать.

Викрочáти — извиваться, уклоняться, уступать.

Викрутас—**вихиляс.** См. ниже.

Вила—рогатина.

Вилаяти—выбранить.

Вилéти—прорѣзные откидные рукава у контуша.

Вилизнутися-тьця—ускользнуть, исчезнуть.

Вилíпати—вылетать, появляться, прилетать.

Виличíй—величественный.

Виличність—величественность, величіе.

Вилки—ухватъ.

Вилупити—произвесть на свѣтъ. Говорится о животныхъ.

Вилуск—трескъ.

Вилучáти—отлучать, исключать.

Вилущити—очистить отъ шелухи.

Вилущувати—уничтожать, убивать.

Виляти—высматривать, выжидать, устраняться.

Вимагати—домогаться, вынуждать, требовать.

Вимазати—1) вымазать, окрасить. 2) Истребить, изгладить.

Вимéчений—изгнанный, исключенный.

Вимик—исключеніе, выдѣлъ.

Вимикати—выключать, исключать, выдѣлять.

Вимикнутий—исключенный, выдѣленный

Вимірятися-тьця—1) измѣрять 2) Оправдываться.

Виличáти—отмѣчать, выдѣлять, класть замѣтки.

Вимова — 1) произношеніе, выговоръ, акцентъ. 2) Ограниченіе, изъятіе.

Вимовити—произнесть, выговорить, сказать.

Вимовка—отговорка, предлогъ.

Вимовленний — выговоренный, произнесённый, сказанный.

Вимовляти—выговаривать, упрекать.

Вина—1) см. *заклад;* 2) вина, проступокъ. 3) Взысканіе, наказаніе. *„Попасти в вини правние“* — навлечь на себя наказаніе.

Винагорода—награда.

Винайдовáти—отыскать, найти.

Винайтися—(гл. средн.) найтись.

Винець—алкоголь

Винищити—разорить.

Винний—виновный, должный.

Винник—винокуръ.

Винниця—винокурня.

Виноватець, **виноватник** — виновный, преступникъ.

Виновати, виноватити—обвинять, винить

Виноватниця—виновница.

Виноваченний—обвиняемый.

Винòшувати—выносить, вытаскивать.

Виняти—вынуть.

Випâдок—случай, приключеніе.

Випал—выжга.

Випаленний—выжженный, выгорѣвшій.

Випалювати—выжигать, сжигать.

Випередки—гонка; *бігати на випередки* —бѣгать взапуски.

Виперти—изгнать, выжить.

Випестити—взлелѣять.

Випинáтися-тьця —вытягиваться.

Випис—выпись, засвидѣтельствованная копія документа выданная изъ актовой книги.

Випит, випитаннє-я—вывѣдъ.

Випитанний—вывѣданный.

Випитати—вывѣдать.

Випитовати—выспрашивать.

Випікáти—выжигать, укорять.

Виплодок—отродокъ, дурной плодъ.

Виповняти—исполнять, наполнять.

Виповнятися-тьця—исполняться, выравниваться, наполняться.

Випогодитися-тьця—распогодиться, выясниться.

Випороток—негодяй, человѣкъ пошлаго происхожденія.

Виправа—приданное, преимущественно движимость, гардеробъ и т. п.

Виправити—1) выправить, сдѣлать прямымъ. 2) Отправить, отослать. 3) Выговорить, расказать, описать, подстрекать. 4) Возвратить свое, выхлопотать.

Виправляти — отправлять, провожать; выравнивать.

Випраний—выстиранный, вымытый.

Випровадити—1) произвесть. 2) Избавить. *З під тяжкаго на тот час панування Польского випровадив.* Орлик.

Випростаннє—освобожденіе, изъятіе.

Випростати —высвободить.

Випростатися-тьця—выпрямиться.

Випручувати—ускользнуть, вырваться.

Випучити—пучить глаза.

Виньяти—вытянуть, натянуть.

Виражавàти—оказывать.

Виразний—явственный, выразительный.

Вираховати—вычислить, высчитать, вычесть, исключить.

Вирачковати—ползать на колѣнахъ. *Иноді всю хату стара вирачкує.* Номис.

Вирєй, вирєй, вирій—**ирій.** См. И.

Вирівняти—выровнять.

Вирлоо̀кий—пучеглазый.
Виробня = робі́льня. См. Р.
Виробщик—производитель, фабрикантъ, заводчикъ.
Виродок—чудакъ, уродъ. *В семьі не без виродка.* Погов.
Вироі́ти—произвести рой; породить, появить на свѣтъ.
Вирок—1) приговоръ, рѣшеніе. 2) Отреченіе отъ правъ на имущество.
Вироковий запис—(акт. сл.) документъ, по которому дочь, вышедшая замужъ и получившая достаточное приданое, отказывалась отъ своихъ правъ на участіе въ наслѣдованіи остального родительскаго имущества.
Виросток—выдѣланная телячья кожа.
Вироюватися-ться — происходить, рождаться, выходить.
Вируга—вытѣсненіе, изгнаніе, остракизмъ.
Вируговà ти, вируговувати — вытѣснять, подвергать остракизму, исключать. *Аби віра Римська з Швеції виругована, знову була принята і впроважена.* Величко.
Да той же Бальцер вируговав пана Осаула, з двора ёго. Ханенко.
Виряжà ти — отправлять, провожать, брать, давать все нужное для путешествія.
Вирятовувати—спасать, избавлять.
Вирячити = випучити. См. выше.
Вирячковатий—большеглазый
Висвідчити—выслѣдить, изобличить.
Висектовий—высокосный; отъ Латинскаго—Bisssectus. *Літо було висектове.* Величко.
Висеп, висип—островъ.
Висикака—выскочка, бойкій, дерзкій.
Висипля́тися-ться — высыпаться, высыпаться.
Висіти—висѣть.
Вислебезовà ти—высказать, выяснить.
Вислобонити—освободить.
Висловка — изображеніе чего словами. *Важко ковизти над усіма тим висловками.* Гатцук.
Вислуга—(акт. сл.) имѣніе кому либо пожалованное за военныя заслуги.
Вислухà ч—слушатель.
Висмикà ти—выдёргивать.
Висмоктати—высосать.
Високодумний—гордый.
Високость = висота. См. ниже.
Висолопити—высказать языкъ.
Висна—(акт. сл) островъ. *Переплинувши море достигнули висни.* Величко.
Виспіватися-ться — усовершенствоваться въ пѣніи. Говорится о пѣвчихъ птичкахъ.
Виспівувати—распѣвать.
Вистачà ти—поставлять, вознаграждать, доставлять, производить, отдуваться.
Вистачѐне—поставка, доставка, изданіе.
Вистинати—вырубать, истребить, избить.
Вистрашити—устрашить.
Вистриб—скачокъ.
Вистрибувати—скакать, прыгать, находиться въ добромъ здравіи.
Вистрочити—вышить.
Вистряхнути—вытряхнуть.
Виступ—проступокъ, преступленіе.
Виступний—виноватый, преступный, порочный.
Виступок — проступокъ, вина, порокъ, преступленіе.
Виступцем—нар. поступью, пятясь. *Выступцем, виступцем до дверей, а далі й шмигнув із хати.*
Виступці—туфли; *попросити на виступці*—показать двери.
Висякатися-ться—высморкать носъ.
Витальня—гостинница.
Витикати—вынимать пробку.

Витинати—истребить, снять голову.
Витинка—фокусъ, штука.
Витівáти—затѣвать.
Витівки—затѣи.
Витратити—истребить, издержать.
Витребéньки—выдумки, забобоны, закуски.
Витребéньковати—капризничать, прихотничать.
Витрикуш—гасильникъ. *Скорбниця загорілася з неосторожності витрикуша, же там свічи клав на полиці не загасивши добре.* Лѣт. Самовидца.
Витримáти—удержать, вытерпѣть.
Витришки—*витришки продавáти*—зѣвать, ротозѣйничать.
Витришковáтий—вирячковатий. См. выше.
Витрищáти—высовывать, выказывать, выпучить.
Витрівáти—выдержать, выждать.
Витрусити—отыскать, открыть.
Витручáти—отрицать, вычитать. *Жадних ёму пожитків невимовляючи, і невитручаючи, увесь наклад ёго гинути немаєть.*
Витупцёвати—топтать ногами.
Витурляти, витуряти—выгонять, выживать.
Витягти—вытащить.
Витяжки—экстрактъ.
Вия, війя—дышло въ воловьемъ возѣ.
Виява—открытіе.
Вівдя—Евдокія.
Вівсюг—растеніе Avena fatua L.
Вівтарь—алтарь жертвенникъ.
Вівтарний—алтарный, жертвенный.
Вівтóрок—вторникъ.
Вівця—овца; иначе-*овця, бирка, овѣчка.*
Вівчáрик—1) бекасъ. 2) Овечій пастухъ
Від—предлогъ отъ.
Віда, відство відомство—вѣдомство.
Відборóна—защита, оборона.
Відбрéховатися-тьця—вывёртываться.
Відвáлити—отвадить.
Відволáти, відволодáти—привести въ чувство, спасти.
Відгадáти—отгадать.
Відгомон—отголосокъ.

І протяжний тії вої,
І розпачливий той стон—
В сколыханій груді моїй
Вічний найдуть відгомон.
І. Верхратський.

Віддюбáрити—поколотить, наказать.
Віддячити—отблагодарить.
Відéлка—вилка.
Відень, Відня—городъ Вѣна.
Уступаючи позад до Відня столиці Цесарьскої. Вѣличко.
Де ж ти нічку заночував
Сердешний Іване.
Чи у полі, чи у дома,
Чи на царській брамі.
Серед Відня на шельваху—
Заплакані очі! Ю. Федькович.
Відимус—(акт. сл. Vidimus, Widymusz) 1) цензорская подпись, судейское позволеніе. 2) Засвидѣтельствованная копія, списокъ, противень. *Відимус книг кродських Замку Господарського, повіту Пінъского.* Чинъ Львов. Брат. 1668 г.
Сей відимус під печатью земською Воєводства Миньского, сторонї потребуючій есть видан. Репротест. па Тишковича 1619 року.
Відки, відкіль-я—откуда, отколь.
Відкрутити—избавить, вызволить.
Відлóга—родъ капюшона, пришитаго къ *кобеняку.* См. К.
Відьма—вѣдьма; *Київська відьма*—бранное слово.
Відьмак—оборотень.

Відьмене зілле—растеніе Circaea lutitiana L.

Відьмувати—заниматься колдовствомъ.

Відношеніе-я—отношеніе.

Відпочити—отдыхать.

Відпочівка—отдыхъ.

Відрадісний—отрадный.

Відрадісно—нар. отрадно.

Відро, відерце—ведро, ведерко.

Відсі, відсіль-я—нар. отсюда, отсюдова, отъ этого мѣста

Відсолити—отвязать.

Відти, відтіль-я—нар. о томъ, оттуда.

Ой не відти місяць світить,
Відкіль ясни зірки. Пѣсн.

Відтикати—откупоривать открывать.

Відусіль-я — нар. со всѣхъ сторонъ, отовсюду.

Відутіль—нар. оттудова.

Віж—урядникъ, которому поручались разнаго рода освидѣтельствованія, осмотры на мѣстѣ, разслѣдованія и т. под Вожи посылавшіеся отъ суда съ этою цѣлью, а равно для предъявленія позвовъ и т. под., назывались *віжами*—*поїздниками*, или просто—*поїздниками*. Позднѣе обязанности вижей исполняли возные.

Віжки, віжечки—возжи, возжечки.

Віжливий—вѣдущій, знающій.

Віз—1) возъ. 2) Созвѣздіе. Б. Медвѣдицы

Візія—(акт. сл. visio) донесеніе урядника о произведенномъ имъ осмотрѣ или освидѣтельствованіи, если этотъ осмотръ касался убытковъ, грабежа и т. под.

Вій—фантастическій чародѣй, начальникъ гномовъ, у котораго вѣки на глазахъ простираются до самыхъ ногъ. См. повѣсть Вій у Гоголя.

Військо, військо—войско, армія, рать.

Військовий—воинскій, войсковой.

Військовий-товариш—унтеръ-офицеръ.

Військовик—солдатъ, военный человѣкъ.

Війстє=вийстє. См. выше.

Війся—ободъ у колеса.

Вії—рѣсницы, вѣки.

Вікно, вікопечко, вікопце—окно, окопце, окошечко.

Віко—крышка; *віко трунне*—гробовая крышка.

Віковати—жить; вѣчно жить.

Вікобиниця—ставень.

Вікопомний—вѣчный, незабвенный, достойный вѣчной памяти.

Нехай станеться на вікопомную памятку. Орлик.

Вікуістий—вѣчный.

Вільний—свободный.

Вільно—нар. вольно, свободно.

Вільность—свобода, воля, вольность.

Вільце, відець, вілечко—свадебное деревце, стоящее на столѣ въ домѣ невѣсты украшенное ленточками и и разноцвѣтными бумажками. *Кмиками дівок вілечки вити.* Пѣс.

Вільчура, вельчура—волчья шуба.

Покроїми мені вільчуру лямпертовую і шляпрок з блакитного штофу. Марковичъ.

Він, ён, вона, вна, вопо, вно, вони вни—личныя мѣстоименія: онъ, она, оно, они, онѣ.

Вінець, вінчик—вѣнецъ, вѣнчикъ, что кладутъ мертвецамъ на головы.

Вінички, полева нехворощ — растеніе Artemisia scoparia Waldst et Kit.

Віно — 1) приданное за невѣстою. 2) Пиковыя карты.

Віновий—пиковый.

Віновка, вінівка—пиковая карта.

Вінце—ободокъ

Вішшовати—пожелать кому счастія, поздравить съ чѣмъ. *Генеральні особи вішшовали пану Гетьману.*

Вір—водоворотъ.

Віра—исповѣданіе, вѣра, клятва, присяга; *віру учинити*—присягать, принесть клятвенное обѣщаніе. Актъ, 1663 г. *на віру дати* — повѣрить, дать въ долгъ.

Вірбіль—барабанный бой.

За хмаров невидко; за вірблем нечуть.
Ю. Федькович.

Вірник—послѣдователь, адептъ.

Вірша—стихотвореніе по большей части поздравительное.

Віршний—писанный стихами.

Віршник—поэтъ стихотворець.

Віршниця—поэтесса, декламаторша.

Віршовати — говорить поздравительные стихи.

Віршомаз—стихоплетъ.

Віршопиство—стихотворство.

Віршувальник—декламаторъ, поздравительнаго стихотворенія.

Вісень—осень.

Вісім—восемь.

Вісімнадцять—18.

Вістка—извѣстіе, вѣсть.

Вістковати—извѣщать.

Вістниця, вістовниця—вѣстница.

Вістун, вістник—вѣстникъ.

Вісьмерик—жерновой, камень въ 8 четвертей.

Вісьта—(Австр. Укр.) крикъ для понужденія лошади своротить влѣво.

Віта, віть—отростокъ, вѣтвь.

І калина прийнялася, віти растустила. Т. Шевченко.

Вітаннє-я—пріёмъ.

Вітати — привѣтствовать, принимать, угощать.

Вітер, вітерець, вітрець—вѣтеръ, вѣтерокъ.

Вітка—1) древесная вѣтка. 2) Рѣчной рукавъ, притокъ. *Тиі всі вітки впадають в Великую Воду, а з неі гирла в Дніпр, от самоі Січи.* Величко.

Вітки=відки. См. выше.

Вітрило—духъ воздуха.

Вітряк—вѣтрянная мельница.

Раз крила в вітряка гуділи й горготали,
Що все село вони насущним годували;
А камінь, пьятерня, колесо мовчали.
Приказують, що: хто мовчить
Той двох навчить Л. Боровиковський.

Вітрянка—вѣтряная погода.

Вітряно, вітро—нар. вѣтряно (о погодѣ).

Віттепер, відтепер—нар. съ этой поры, съ этого времени; уменш. *відтепереньки, відтеперечка, відтвперечки.*

Віяти—вѣять.

Віятися-тьця—шляться, блуждать, распространяться. *За часу з Чигирина вибірайся, де хоч, війся!—Поголоски в Криму віютьця.* Величко.

Вквічати—убрать цвѣтами.

Вквічатися-тьця — увѣнчаться, украситься цвѣтами.

Вкинутися-тьця—нечаянно напасть.

Вкладка—взносъ.

Вкласти—уложить, убить.

Вклепатися-тьця — обознаться, ошибиться.

Вкликати—зазывать, взывать.

Вклонитися-тьця—поклониться.

Вкраяний—урѣзанный, початой.

Вкраяти—урѣзать, отрѣзать, почать.

Вкрочати—вступать, входить.

Не можеть уже в его державу безпечне вкрочати. Величко.

Вкрутити—закрутить, укоротить; *вкрутити хвоста* — значитъ сбить спѣсь.

Вкупі—нар. вмѣстѣ, совмѣстно.

Вкупу—нар. въ одно мѣсто, кучами.

Владга, владза—(акт. сл.) власть, сила.

Владичній — властительскій, господствующій.

Владичность—господство, властвованіе.

Владнути — (акт. сл.) владѣть. *Своїми границями владнути повинна.* Справа 1605. г.

Власкавити—уласкать, умаслить.

Власне—нар. собственно, именно, какъ бы.

Власний—собственный, вольный настоящій.

Власність, власность—собственность.

Власноручне—нар. собственноручно.

Властомавний—властный.

Властомавця—властительная особа, владыка.

Влѣстити—уласкать.

Влестіння—прельщеніе, обманъ.

Влещати—улещати. См. У.

Вливок — передача; *вливок права* — 1) передача, переуступка права, преимущественно на полученіе долга, на арендное владѣніе имѣніемъ и т. под.; 2) актъ этой передачи.

Влитися-тьця—облиться.

Вліво—нар. влѣво.

Вліворуч—нар. въ лѣвую руку.

Влітку — нар. лѣтомъ, лѣтнею порою.

Влука—попадъ.

Влучати — попадать, находить. *Як пье, то не промиває; як бье, то дóбре влучає.* Посл.

Влучити — попасть въ цѣль, улучить время.

Вліяти—(Австр. Укр.) налить, влить.

Вмѣрти, умѣрати—умереть, умирать.

Вмлівий—могущій, умѣющій.

Вмова—уговоръ условіе.

Вмовитися-тьця — уговориться, условиться.

Вмóвлений—условленный, уговоренный.

Вмовляти — уговаривать, усовѣщевать, успокоивать.

Вмовний—условный.

В-моготу, в-могу—нар. подъ силу, подъ стать.

Вмóра—смѣхъ.

Вновити—обновить.

Вовк, вівк, вовк-сіроманець — волкъ, сѣрый-волкъ.

Вовкодухий — злой, лютий, сердитый какъ волкъ.

Вовкóног — растеніе цыганкъ Lycopus exaltatus.

Вовкулака—оборотень, упырь, человѣкъ превратившійся въ волка.

Вовна—овечья шерсть.

Вовнянка — грибъ Agaricus nectator Bull.

Вовся—нар. совершенно вовсе.

Вовтузитися-тьця—барахтаться, показывать видъ сопротивленія.

Вóвча лапа — растеніе Trollius europaeus. L.

Вóвча стóпа—**волосник.** См. ниже.

Вóвча ступа—**вовкóног.** См. выше.

Вóвча трава—растеніе Ononis spinosa L.

Вóвче лико—растеніе Daphne mezereum L.

Вовче тіло — растеніе Comarum palustre L.

Вóвчі лапки — растеніе Geranium pratense L.

Вóвчі серги—**саклак.** См. С.

Вовчі ягоди—**чернець.** См. Ч.

Вовчок—1) растеніе Orobanche ramosa L. 2) Волчокъ.

Вовчуг—растеніе Ononis hircina Jacq. *Від вовчих мишаїв.*

Вовчуга—растеніе Geranium palustre L.

Вогничок—растеніе смолка.

Вóгняний—огненный.

Вóгонь—огонь.

Водковати—пить водку, завтракать; быть на водкѣ, на закускѣ.

Водограй—фонтанъ.

Водойма—бассейнъ, водоёмъ.

Водохри́ще—освященіе воды на праздникъ Крещенія Господня.

Водопій́ло—спускъ къ водопою.

Водяна губка—прѣсноводный полипъ Spongia fluviatilis L.

Водяна жеруха—растеніе Cardamine amara L.

Водяна кропива—растеніе Ceratophillum demersum L.; иначе по-Украински—*кушір, кропивки.*

Водяний мак—растеніе Nymphaea alba L.; иначе-по-Украински—*водяна лілѣя, водяна лопушина, лататтє, гуски.*

Водяна мьята—растеніе Mentha aquatica L.; иначе по-Украински—*полій.*

Водяний омег—растеніе Oenanthe Phellandrium Lam.

Водяни оріхи—Trapa natans L.

Водяний щавель—растеніе Rumex Hydrolapathum L.

Водя́ник, водя́нчик—сосудъ съ водою, сосудъ для воды.

Водянка—растеніе Empetrum nigrum L.

Воєви́к—боецъ, рубака.

Воєвиця—дебоширка.

Воздо́бний—красивый, удалой. *Кінь під ним воздобний.* Дума.

Во̀зний—См. *Віж.* Кромѣ обязанностей вижа, возные имѣли еще власть исполнительную, замѣнивши собой въ томъ отношеніи *„дітських“*; они дѣлали объявленія, вводы во владѣніе, освидѣтельствованія, разносили позвы, присутствовали при передачахъ имѣній по судебнымъ рѣшеніямъ и вообще при судахъ, вызывали тяжущихся по разбирательству, объявляли (публиковали) рѣшенія и проч.

Возниця, возничій—кучеръ, погонщикъ.

Возови́ця—перевозка чего либо.

Во̀зок, візо̀к—малый возъ.

Войсковиця—ополченіе, миллиція.

Войт, війт—предсѣдатель магистрата; глава купцовъ и мѣщанъ; избирался изъ среды ихъ пожизненно. Предсѣдатель городскихъ судовъ; въ сёлахъ урядникъ, поставленный помѣщикомъ.

Воївода—палатин. См. *П.*

Волá́ти—взывать, сильно просить, требовать, кричать.

Волúти—желать.

Во̀ло—зобъ.

Волове око—растеніе Aster Amellus L.

Воловий язик—румянка. См. *Р.*

Волово̀вик—работникъ смотрящій за волами.

Волода̀рь—обладатель, владѣлецъ.

Волода́рство—владычество, владѣніе.

Волóжити—виволожити. См. выше.

Во̀лок—неводъ, бредень.

Волóка—тяга, грузъ.

Волóки—завязки, обовязи у лаптей.

Волоки́та—судебная проволочка.

Во̀лос—болѣзнь ногтоѣда; *вблос вимивати*—припаркою лѣчить ногтоѣду.

Волосистий молочай—растеніе Euphorbia Villosa Waldstvet Kit.

Волоснúк—1) шиньёнъ. 2) Растеніе Geranium sanguineum L.; иначе по-Южно-русски—*вовча стопа, гостівник, мир-зілле.*

Волосни́ця—растеніе Poa memoralis L.

Волосня́, волосі́нь—конскій волосъ.

Волосожа́р—созвѣздіе Плеяды.

Волосся—волоса.

Волоський горіх—грецкій орѣхъ Juglans regia L.

Во̀лот—колоссъ, гигантъ.

Во́лотний—колосальный.

Во́лоття—буксированіе.

Во̀лох—1) Румынъ. 2) Валашской породы баранъ,

Волоха́тий—косматый, обросшій волосами, мохнатый.

Волоха́ч—растеніе Amarantus retroflexus L.

Волоцю́га — волокита, бродяга, волочага.

Волочи́ти—буксировать, тащить.

Волбшка, волошечка—1) Валашка. 2) Цвѣтокъ Trifolium alpestre L.

Волбшки—васильки Gentaurea Cyanus.

Волощина—Румынія.

Во́ля, волбнька—свобода, воля.

Вомига—бех. См. *Б.*

Вбмпити—уступать, струсить, сомнѣваться.

Вонка—(Австр. Укр.) вонъ, прочь.

Пусти мя вонка.

Вонний—ароматный, благовонный.

Вбнтпити—думать, усомниться, нерѣшиться.

Вонтили́вость—сомнѣніе, уныніе.

Вопю́чка—растеніе Cimicifuga faetida L.

Ворган—органъ.

Воріжка, ворожка, ворожка-знатиця—ворожея, знахарка.

Ворітця, воріточка—небольшіе ворота.

Во́рог—врагъ, непріятель.

Вороговати—непріятельствовать.

Ворожби́т—колдунъ.

Ворожда—(собират.) враги.

Від ворожди страшних оков
Родина наша гине.
І. Верхратський.

Ворожи́ти—гадать.

Ворожня—вражья сила.

Воронѣць—1) вороной конь. 2) Растеніе Paeonia.

Вороняче око—растеніе Paris quadrifolia L.

Воротта́—возвратъ, возвращеніе.

Буде каяння, та воротта небуде. Погов.

Во́рох—куча, стогъ смолоченнаго хлѣба.

Ворохну́тися-тьця—повернуться.

Во́рочок—мѣшочекъ для сыра или пшена.

Ворслика—растеніе Dipsacus tullonum Mill.

Ворье—частоколъ.

Воря́га—плутъ.

Ворбк—мѣшокъ, въ который насыпаютъ лошадямъ овёсъ.

Восна, вісна—оспа.

Воспя́ть—нар. обратно.

Востáтку—нар. наконецъ.

Востбкротие—нар. сторично.

Воювáти—воевать.

Воя́к—воинъ солдатъ.

Вна́д—упадокъ, паденіе.

Вналáти—падать, приходиться, приличествовать.

Вна́ки—нар. противъ, напротивъ.

Впа́мятку—нар. памятно.

Впаповáтися-ться—утвердиться въ господствѣ или барствѣ.

Впекти́ся-тьця—врѣзаться въ память, надоѣсть.

Впе́ршу—нар. вначалѣ, въ первый разъ.

Впива́тися-тьця—напиваться до пьяна.

Впии—сопротивленіе, остереженіе, удержаніе.

Нема впину вдовиному сину Пѣсн.

Впиня́ти—удерживать.

Вплин—нар. вплавь, по теченію воды.

Впбвага—уваженіе.

Впбважати—уважать, чтить.

Впбважний—уважительный.

Вподббати—полюбить.

Впорати—покончить.

Впбратися-тьця—управиться.

Впоряжáти—устраивать, приводить въ порядокъ.

Впоряженний—упорядоченный, устроенный.

Вправити—1) вставить, вдѣлать; 2)

исполнить что по приказу, заставить. 3) Опредѣлить къ должности. *Вправлен до канцелярії військової.* Величко.

Випридобити—спабдить, устроить.

Вировáдити—ввести, склонить, привесть, втеребить.

Вродовж—нар. въ продолженіи чего-либо.

Вражéнний — вражескій. *Замишлáючи з вражéної своєї хитрості.* Мазепа.

Вражения—впечатлѣніе.

Врáза—обида, оскорбленіе; рана.

Врáзити—ранить, уколоть.

Вранішній—утренній; *вранішне суто*—утреній нарядъ.

Врáнці—нар. рано, утромъ, поутру.

Врачитися-ться—воротиться.

Врéт—(акт. сл.) фруктовый паркъ.

Врéшті—нар. наконецъ, въ результатѣ.

Вроба—вдѣлка.

Вробити—заработать; вдѣлать.

Вробленний—вдѣланный.

Врóда—красота, пригожество.

Вродли́вий—красивый, пригожій, счастливый.

Врознь—нар. порознь.

Врóстич—нар. въ разсыпную.

Врубáти—врубить.

Вряди́-годи—нар. изрѣдка.

Всевлáдза, всевладность—всевластность, всемогущество.

Всевлáдний—всевластный, всемогущій.

Вседіл́ма—исторія (по Куцому) иначе по-Украински — *дѣпись, історія, сторія, славута.*

Всúлу—нар. едва, насилу.

Всúпати—влить.

Всипля́ти—спать, досыпать.

Всісти—сѣсть.

Всказовати—говорить чрезъ посредника. *Чому хан нечинить отвіта на мої слова, которії я через тебе всказовав.* Мазепа.

Вскýбнути—ущипнуть, потянуть за волоса.

Всміти—осмѣлиться, поспѣть.

Всмíшка—усмѣшка, улыбка.

Вспáк—нар назадъ, навыворотъ, задомъ, напротивъ.

Все йде вспак, пішло на псі. Посл.

Вспалáти—воспламениться.

Вспинити—остановить.

Вспи́нячки—нар. медленно.

Вспокíйний—спокойный.

Вспрáвки—нар. истинно, дѣйствительно.

Ветерегти́—подкараулить.

Встúгнути—поспѣть.

Встид—стыдъ.

Встрéнт—отпоръ. *Встрент учинити.* Величко.

Встромúти—вонзить, всадить, воткнуть,

Встрявáти—вмѣшиваться.

Встря́ти—завязнуть.

Встýп—вступленіе, входъ, вліяніе, причина ко вмѣшательству.

Встýпне—плата при вступленіи въ какое-либо общество, братство.

Всчиня́ти—причинять.

Всякóво—нар. различно, хорошо и худо.

Втáрчка — нападеніе, впаденіе, вторженіе въ чужую сторону.

Втекти—уйти, убѣжать.

Втиски—притѣсненіе, нужда, тѣснота.

Втиха́ти—утихать.

Втихомúрити=**утихомирити** См. *У.*

Втікáти—убѣгать.

Втікач—бѣглецъ.

Втікачка—бѣглянка.

Втішити—утѣшить.

Втішка—забава.

Втішний—забавный.

Вткнýти=**уткнути.** См. *У.*

В-торік—нар. прошлаго года.

Второнати—понять.

Второчній—прошлогодній.
Втра̀пити—потрафить, попасть, улучить.
Втриматися-тьця—(иносказ.), влюбиться, привязаться!
Втруча̀рний—втискивающійся, вторгающійся.
Втруча́ти—безпокоить.
Втручатися-тьця—вмѣшиваться.
Втя́ти—съумѣть
Втятий—сдѣланный, совершенный.
Вугілля—уголь.
Ву́двуд—(Галицк.) удодъ.
Красне пірья на вудвуді, але сам смердить. Посл.
Ву́лиця=**юлиця.** См. *Ю.*
Вхе́катися-тьця—умориться, устать.
Вхи́бити—пропустить.
Вхітний—усладительный.
Вхіття—наслажденіе, удовольствіе.
Вхо́дини, вхідчини—освященіе дома и угощеніе на новосельи.
Вхопи́ти—схватить.
Вхоплений—схваченний.
Вхопляти—схватывать.
Вца̀ле — (акт. сл.) нар. вполнѣ, совсѣмъ.
Вцінований—оцѣненный.
Вча̀ти, вчина̀ти—начинать.
Вчѐння—ученіе.
Вченова́тися-тьця—(акт. сл.) вмѣшаться, задѣвать.
Вчесні=**завча́су.** См. *З.*
Вчини́ти — сдѣлать, поступить, причинить.
Вчи́нок—поступокъ, дѣло, фактъ.
Вчиня́ти—*вчиняти діжу*—замѣсить тѣсто въ кадкѣ, и сдбить.
Вчистити—хорошо исполнить, хватить.
Вчити—учить, наставлять.
Вчо̀впати — понять уразумѣть, разобрать.
Вчо̀ра—нар. вчера, вечо́ръ.
Вчу́ння—чувства сердечныя.
Вчу́ти—услышать.
Вчу́тий—услышанный.
Вшеля́кий—(Галицк.) всякій.
Вшестя-є—Духовъ День. *Не буде сего як Вшестя в середу.* Посл.
Вшетѐчний—(акт. сл.) безчестный, постыдный, подлый.
Вшетечни́ця посполіта—публичная развратница.
Вшетѐчность—развратъ, своеволіе.
Вшикова́ти — поставить въ боевой порядокъ, дисциплинировать, устроить.
Вшкварити=**ушква̀рити.** См. *У.*
Вшкоди́ти—причинить вредъ, убытокъ, непріятность.
Вшпигну́ти—уколоть, уязвить.
Вшука́ти—найти, открыть.
Вща̀ти=**вча́ти.** См. выше.
Вща́тися-тьця—начинаться.
Вщипа̀ти=**вчипа́ти,** См. выше.
Вьюнок — растеніе Convolvulus sepium L.
Вьяз — дерево Ustilago Maydis L. и U. Carbo Tul.
Вьязи—шея, затылокъ.
Вя́днути—увядать.
Нехай невяднеть вінець зготованний таковим душам. П. Могила 1640.
Вяз, вязи́на — дерево илемъ Ulmus campestris.
Вья́зень—узникъ, невольникъ, заключенный.
Вязѐння — темничное заключеніе или плѣнъ. *Аби тебе до вязення не сажали. Справа 1605 р.*
Вязіль — растеніе Trifolium flexosum F.
Вялторнест—валторнисть.

G.

G—предлогъ къ.

Прим. Буква g употребляется только въ словахъ устарѣвшихъ, актовыхъ и заимствованныхъ изъ иностранныхъ языковъ, польскаго, латинскаго, нѣмецкаго и проч.

Gазѐта—газета.

Gазетарка—газетная бумага.

Gазетница—продавщица газетъ.

Gазетовий—газетный.

Galagan—головня съ искрами.

Ще ж незгасло galaganом
Козацькее сонце. П. Куліш.

Galgan—(акт. сл.) негодяй.

Gа́нок, gа́нки, gа́ночки—навѣсъ, подъѣздъ, балконъ, крыльце, галлерея.

Gа́с—галунъ, позументъ.

Gату́нок—сортъ, родъ.

Gва́лт—тревога, насиліе, шумъ, отъ нѣмецкаго Gevalt.

Gвалтова́ти—будоражить, тревожить, шумѣть.

Gвалтовий—безпокойный, тревожный.

Великою Руіною прозвав наський мир
gвалтовні часи Хмельницини морів і чвар.

Gварáнція—ручательство, гарантія отъ французскаго Le garantie.

Gварнизон—гарнизонъ.

Gди—(акт. сл.) когда.

Gдира́ти—болтать, бранить, выговаривать, ворчать.

Gду́ля—продолговатыя груши Malum Cydonium.

Gега́ти—кричать по гусиному.

Gegy!—междоим. выражающее собою гусиный крикъ.

Gемайн, gемайнер—(Австр. Укр.) воинскій нижній урядникъ.

Сивий маіор на переді—
За столом авдитор;
Штирі шаржі, два gемайні—
Всі будуть судити
Арештанта молодого—
Иване, Иване!—
Заздвонили у хоромах
Голосні кайдани;
Маіор плюнув, gемайнери
Повтерли слёзи.

Ю. Федькович.

Gерегà—(Австр. Укр.) досчатое колесо, для игры дѣтей.

Gирлúga, дирлúga—кій съ булавою, пастушескій посохъ.

Gлі—(акт. сл.) нар. подлѣ, возлѣ.

Gля—(акт. сл.) союзъ для.

Gми́и—(акт. сл.) толпа черни.

Челядь превеликим gмином іде осип під стіни. Величко.

Gни́пець—сапожническій короткій ножъ

Gніп—кривой садовничій ножъ.

Gнòт, gнòтик—свѣтильня.

Gòнт, гòнт—дрань, которой кроютъ крови.

Gонта, гонта, гонтарь—производитель дранцы.

Gонтовий—покрытый дранью или сдѣланный изъ нея.

Gравíра, gравíрка—гравюра, гравюрка.

Gравíрова́ти—гравировать.

Gравíрця, gравíр—гравёръ.

Gра́діль—плуговой дышелъ.

Gрасеі—(съ цыганск. яз.) любимица, фаворитка.

Не зачіпай бо то дадосова gрàсеі.

Gра̀ти, gратованнея-є—желѣзная оконная рѣшетка.

Gратованний—снабженный рѣшеткою.

Gратова́ти—снабжать рѣшетками.

Gрèцький—превосходный, отличный.

Gречний—порядочный, учтивый, вѣжливый.

Гречность — добропорядочность, достоинство, вѣжливость, учтивость.

Гречє—нар. порядкомъ, сильно, на славу

Гризєт—франц. Etoffe grisâtre матерія миньёная, т. е. сотканая изъ нитокъ двухъ различныхъ цвѣтовъ, двуличная или двухцвѣтная.

Гризєтовий—сдѣланный изъ гризета.

Гринджóла-и, гринджоля́та — простые дѣтскіе санки.

Гродзь, гродечек—(акт. сл.) загородь, мѣсто обнесенное заборомъ.

Хлопець з гродечка стрелявши запалив хату. Маркович.

Грóн—кругъ, общество.

Грóна—виноградная кисть, гроздь.

Гру́нт, кгру́нт—мѣсто, усадьба; основаніе.

Грунтовáти—класть основу.

Грунтóвий — крестьянинъ получившій отъ кого-либо усадьбу или поле за извѣстный отработокъ.

Гýдзь, гýдзик—пуговица, пуговка.

Гутур—(Австр. Укр) тетеревъ, глухарь

Гштáлт—видъ, фигура, образъ, манера.

Г.

Га́?—союзъ а, что?

Га́ба — такъ называлось въ XVIII ст. грубое сукно бѣлаго цвѣта; парча, пелена, покрывало.

Габа́ти—пакостить, дразнить.

Габелковий — сафьянный (?); *габелковий черевик.*

Габи́т—чинъ монашескій, одежда монаховъ.

Приняв на себе габит черничий.
Величко.

Габи́к—суконный кафтанъ изъ бѣлаго сукна.

Всім в габяки козацьким строем з рогами устроеннимі. Ханенко.

Гáва—ворона,

Гáвкати — лаять (о собакахъ и лисицахъ).

Гавкóтня—собачій лай.

Гавкучий—много лающій.

Гавр=гайворон. См. ниже.

Гавра—берлога, логовище.

Бусёк сяде на хаті,
Медвідь гавру розмече,
Пчілка почне гуляти,
Соловій защебече. Устиянович.

Гавьяр=аер. См. *А.*

Гагара—дикая утка.

Гадай-зілле — растеніе Parnassia palustris L.

Гада́ти—1) думать, загадывать, болтать, 2) Ворожить.

Га́дина—пресмыкающееся, змѣя.

Гадка—думка, мысль, забота, мечта, фантазія.

Гадóка—змѣя, гадина.

Гадюча морква — растеніе Peucedanum Oreoselinum Moench; иначе по-Украински—*смовдь, мовдь.*

Гадючий—змѣиный.

Гадючий горошок — растеніе Vicia Cracca L; иначе еще называется—*горобинний или горобьячий горошок.*

Гадючий просурень—растеніе Bulbocodium ruthenicum Bunge.

Гадючник—растеніе Spiraea Filipendula L; иначе по-Украински—*воронець, липка, талабан, тарлабан, починочки.—Коли укусить гадюка, то беруть усе зілля і прикладають припарку. Кажуть, що на другий день і сліду рани не буде.* Народ пов.

Гаёк—рощица, лѣсокъ.

Газда́—(Австр. Укр.) хозяинъ, господинъ. *Тяжко там украсти де газда злодій.*

Га́здати—хозяйничать, распоряжаться.
Гай—роща.
Гай-га́й!—жаль! междоим., удивленія и сожалѣнія.
Гайворо́н—грачъ, лѣсной воронъ.
Гайдамака — мятежный крестьянинъ, разбойникъ.
Гайдамаччина—1) крестьянское возстаніе. 2) Собирательное *гайдамаки*.
Гайду́к — 1) великоросльій служитель. 2) Родъ танца.
Гайдука садити—танцевать въ присядку
Га́йно—безпорядокъ, берлога, опустошеніе.
Гайнова́ння—приведеніе въ безпорядокъ, загрязненіе; мотовство, растрачиваніе
Гайнова́ти — повѣсничать, мотать, растрачивать.
Гайнути—дать драла, быстро побѣжать. махнуть.
Гайстер—однолѣтнее растеніе со звѣздообразными цвѣтами Aster Chinensis и Aster Amellus.
Гаївка—1) хороводная игра въ Подольской губерніи въ недѣлю паски. 2) Лѣсна нимфа, лѣсной сильеръ. 3) Гуляніе въ рощѣ.
Гак, гачок — 1) желѣзный крюкъ на концѣ багра судоваго или пожарнаго. 2) Зубецъ на острогѣ. 3) Порядочной величины крючекъ у уды для живца. 4) Загнутые концы у подковы.
Гаківниця—пушка.
Як понесуть товариша
В новую світлицю,
Загомоня́ть самопа́ли,
Гукну́ть гаківниці Т. Шевченко.
Галаньці—панталоны въ обтяжку.
Галас — крикъ, шумъ, неспокойствіе, драка.
Галаси́ти, галасова́ти, галясовати—голосить, вопіять, кричать, буянить, бѣситься.
Галёвати—тащить, что либо. *Галёвали літо ціле по полю.*
Галич—собират. галки, вороны.
Галиччина—Галиція.
Галка—1) ворона. 2) Всякое круглое тѣло, шарикъ, пуговица, орѣхъ, набалдашникъ; мускатный орѣхъ.
Крупа як галка. Жидівки шкляною галкою викачують свої шлеєри.. Бунчуг з позлотистою галкою зі́ло ма́йстерно зробленний. Величко. 3. Пѣсня *Галка.*
Ой полети́, полети́, да чо́рная га́лка.
Да на Дін ри́би їсти,
Ой принеси́, принеси́, да чорная галка
Од Кошово́го вісти!
—Да вжеж мені нелітати—
Да Нін ри́би їсти,
Да вжеж мені неноси́ти
Од Кошово́го вісти!
Ой ви запоро́зці, ой ви молоди́!
Повдавались оди́н в одно́го,
Як бра́ття рідни́й.
Ой ви запоро́зці, ой ви мо́лоди́!
Де́ж ва́ші кони́?
Наші коні в па́на на припоні,
Сами́-ж ми в неволі.
Ой ви запоро́зці, ой ви молоди́!
Де́ж ва́ші у́зди?
Наші у́зди в коней на зану́зді!
Сами-ж ми у нужді!
Ой ви запоро́зці, ой ви молоди́!
Деж ва́ші спи́си?
Наші спи́си у па́на устрі́сі,
Сами-ж ми улісі!
Ой ви запоро́зці, ой ви молоди́!
Деж ва́ші ручни́ці?
Наші ручни́ці у па́на в світлиці,
Сами́-ж ми в темни́ці!
Ой ви запоро́зці, ой ви мо́лоди́
Деж ва́ші жупа́ни?
—Наші жупа́ни поноси́ли па́ни,
Сами́-ж ми пропа́ли

Ой полетѝ, полетѝ, да чóрная гàлка,
Да на Дін рúби їсти!
Ой принесѝ, принесѝ, да чóрная гàлка,
Од Кошовóго вісти!
Да вжеж мені нелітати
Да на Дін рúби їсти,
Да вжèж мèні не носúти,
Од Кошовóго вісти!

Гáлочка — миленькая, голубочка; собственно птица *Гàлка;* множест. *галки, гави, галичі.*

Галýз, галýзка, галýзь—вѣтвь.

Убогого і галуззе тягне. Погов.

На галузі сорока скрегоче.

Галýза — 1) чрезвычайный шалунъ 2) Глупый, безтолковый.

Галýзованнє — бездѣльничанье, шаловство. *Галýзованнє твое не доведе тебе до добра.*

Галýзоватий—1) шаловливый, склонный къ шалостямъ; 2) Своевольный.

Галýн—квасцы Alaun.

Галýшки — вареное тѣсто съ гречаной или пшеничной муки въ чечевицеобразной формѣ.

Галшка—(акт. сл.) Анна.

Гальмо—изъянъ, недостатокъ.

Гальмовáти, гальмувáти—1) браковать, порочить, находить недостатки. 2) Тормошить, торопиться, навязывать себѣ что, пріобрѣтать.

Гáля—Анюта.

Галяра, галера — рѣчная плоскодонная лодка большихъ размѣровъ.

Галя́с—чернильные орѣшки.

Галясовати=**галасити**. См. выше.

Галя́совий — изъ чернильныхъ орѣшковъ составленный. *Галясовий атрамент.*

Гам—крикъ, шумъ.

Гамазèя, гамазія—магазинъ.

Гамалúк—задняя часть шеи,

Гамалнковàтий, гамаликуватий — смуглый; толстошейный.

Народ по тих хуторах гарний, одягний, гамаликуватий. П. Куліш.

Гàман, гаманець — (отъ собственнаго имени Амманъ) 1) Презрѣнный человѣкъ. *Усі кричять на ёго, як на гамана. Напали, як на гамана якого.* 2) Злой. *Попадися тільки в руки тому гаманові, то- залле в шкуру сала.* 3) Кожанная сумка для табаку, огнива и проч.

Гаманщик—карманний воръ.

Гаманщиця—карманщица, воровка.

Гáмкати—готовиться съѣсть.

І гамка їсти здалека. Котляревський.

Гамовàннє — усмиреніе шума, драки, гнѣва, страстей и проч.

Ніякого гамования не слухають; свое поганяють.

Гамовàти—усмирять, останавливать.

Гамор—стая.

Над тином опустілим галок гамор грає. М. Шашкевич.

Гаморити—шумѣть, кричать.

Гáмуз—мязга.

Гáн—поношеніе, безславіе, позоръ.

Гáна—укоризна, порицаніе.

Гандель—1) мѣна товаровъ или вещей 2) Торговля.

Ганебний—достойный порицанія.

Ганебность—охужденіе.

Гáнити—порицать, злословить.

Гáнки=**ганки**. См. G.

Гàнна, Галшка, Гàндзя; Ганнуся, Галя, Ганнýлька—Анна, Аннушка, Анюта.

Гàнус — 1) растеніе Anthriscus Sylvestris Hoffm; иначе по-Южно-русски —*борщівник* (по Роговичу). 2) Растеніе Pimpinella Anisum. (по Закревскому.

Ганчірка, ганчірочка—тряпка, тряпочка.

Ганьба—надменность, укоризна; порицаніе, брань, поруганіе, хула.
Ганя́ти—бѣгать, гнать, гонять.
Га́нка, Га́на, Гану́ся—Агафія, Агаша.
Гапли́к—крючокъ у платья; *утяти до гапликів*—глупо что сдѣлать или сказать
Гапликовий—снабженный крючками (о платьѣ).
Гаптарь, гафта́рь—золотошвей.
Гаптарка, гафтарка—золотошвея.
Гаптований, гафтований—вышитый золотомъ, серебромъ, шелками.
Гаптувати, гафтувати—1) вышивать чѣмъ-либо. 2) Истреблять, убивать.
—„*Ох Максиме Залізняку!*
Ходімо в Сміли ляхів гафтовати,
А після тої поживи
Підемо Умань штурмовати.“
Гайдамац. пѣс.
Гаразд—спокойствіе
Учинилась мому серцю
З гараздом розлука. Шашкевич.
Га́рап—(акт. сл.) грабительство, рабозй; собственно истребленіе дичи собаками. *Вже по гарапі*—уже поздно.
Гарапник—кнутъ, арапникъ.
Гарапник у табунщиків довжиною в три сажені.
Гарба—большая крытая повозка.
Га́рбати—хватать.
Гарбуз—тыква Cucurbita Melopepo L.
Гарбуза́ піднести́—отказать въ сватовствѣ
Гард—такъ назывались рыбные заводы въ Землѣ Войска Запорожскаго или точнѣе сказать притоны рыболовъ, такъ напр. былъ *гард* на Бугѣ и проч.
Гардувати—гулять.
Гардовина—растеніе Viburnum Lantana L.
Гаріль—былинка, частичка, вообще ничтожная вещь.
Гаркебу́з—родъ ружья отъ французскаго L'arquerbuse.
Гаркуша—извѣстный Украинскій разбойникъ конца XVIII в., имя котораго сдѣлалось нарицательнымъ.
Гарма́та—пушка.
Гарматерія—артиллерія.
Гарматій, гармаш—пушкарь.
Гарматійський—артиллерійскій.
Гарматний—пушечный.
Гарматня—1) батарея. 2) Пушечний литейный заводъ.
Гарми́дер—суматоха, шумъ, тревога.
Га̀рний—хорошій, красивый, превосходный, отличный.
Гарніти—хорошѣть.
Га̀рно, гарнѐнько, гарнѐсенько—нар. хорошо, превосходно.
Гарт—закалка.
Гартова̀ти—сообщать большую твердость
Гарто́хля—картофель.
Гарцёвник—шутникъ, потѣшный.
Гарцёвниця—шутница.
Гарцюва́ти—рыскать на конѣ.
Гарча̀ти—ворчать, говорится о собакахъ.
Гарячий—запальчивый.
Гас—выстрѣлъ.
Гаса̀ти—бѣгать, скакать, метаться.
Гасити—тушить.
Га́сло—сигналъ, пароль, лозунгъ.
Горе, горе лукавому,
Що в-гасло неволі
Обертає хрест всечестний,—
Гасло правди й волі! І. Галка.
Га́спид—дьяволъ, демонъ.
Гаспидський—демонскій.
Гатинець—растеніе Chenopodium Bonus Henrichus L.
Гати́ти—*гати́ти гре́блю*—дѣлать плотину
Га́тка—плотина, насыпь.
Гау—междоим. ау!
Гафтарь=**гаптарь**. См. выше.
Га́х!—междоиметіе ахъ!
Гахати, гахнути—ахать, ахнуть.
Гацинт—гіацинтъ.

Гачок=гак. См. выше.

Галика—замедленіе, задержаніе.

Гаяти—замедлять, задерживать.

Гаятися-тьця—медлиться, терять время.

Гвара́нція=гвара́нція. См. G.

Гварнизон=гварнизон. См. G.

Гвер—(Гуцулск.) киверъ (?)

Утер собі і личенько,
Утер сі і гвер,
Кров точиця по мармурі,
А жовняр умер. І. Федькович.

Гвоздики—растеніе Tagetes erecta L., иначе по-Украински—*купчаки, виздоза.*

Гвоздички—растеніе Tagetes patula L.; иначе еще—*чорнобривець.*

Гди—когда.

Гдирати=гдирати. См. G.

Гдуля=гдуля. См. G.

Гев, гов—(Галиц.) нар. тутъ, здѣсь.

Гевал — самый простой мужикъ; иначе по-Южно-русски—*мугир.*

Гевальний—грубый, необтесанный, необразованный.

Гегу!=gegy! См. G.

Гедзатися-тьця—капризничать.

Гей!—междоим. эй, пошелъ.

Гей воли сиві й половії! Пѣс.
Зажурилась Україна, що нігде прожити;
Гей витоптала орда кіньми маленькиї діти,
Ой маленьких витопала, великих забрала.
Назад руки постягала, під хана погнала. Пѣс.

Гейби—союзъ словно, будто.

Гейкати — погонять воловъ, реченіемъ *гей-гей!*

Гемон=гаспид. См. выше.

Гемонський=гаспидьский. См. выше.

Ген—нар. далеко, вонъ.

Ген-ген—нар. очень далеко.

Генерал—(акт. сл. generał) 1) нѣкоторые воеводы носили титулъ генерала своей земли; 2) такъ назывались Возные цѣлаго воеводства или нѣсколькихъ; 3) вся совокупность (дворянства) извѣстнаго воеводства или земли.

Генеральная канцелярія—главное присутственное мѣсто въ гетманіи.

Генеральна старшина — главные чины гетманскаго правительства.

Генеральний—главный.

Генеральний обозний—гетманскій Генералъ—Фельдцейхмейстеръ.

Генеральний отаман—главный начальникъ гетманской артиллеріи.

Генеральний писарь—Министръ Внутреннихъ Дѣлъ и Канцлеръ гетманскій

Генеральний суд — главный судъ, верховное судилище гетманіи соотвѣтствующее нынѣшнему сенату.

Генеральнаго суда писарь — секретарь главнаго Малороссійскаго Суда.

Генеральний суддя—Президентъ Генеральнаго Суда.

Гепнути—упасть съ ногъ; сильно стукнуть

Гепнутися-тьця—упасть со всего размаху

Герега=герега. См. G.

Герець—военная вылазка. *Іде на коня під час потреби, Золотаренка на герцу пострелену у ногу з мушкета.* Лѣт. Самов.

Герсонути—удрать, убѣжать, убѣжать.

Герц—(акт. сл.) арена, ристалище, поприще.

Герцир=шпирмір. См. *Ш.*

Гетера—гризетка.

Геть, геть-те—поди прочъ, подите прочъ подите вонъ; убирайся, убирайтесь.

Гетьман — 1) пожизненный президентъ вонной республики въ Украинѣ. 2) Военний министръ и главнокомандующій войсками въ чинѣ Гене-

ралъ-Фельдмаршала въ Польшѣ и Литвѣ. *Примѣч.* слово *Гетьман* по толкованію М. А. Максимовича произошло отъ слова Гедиминъ, а по толкованію другихъ отъ древне-Скандинавскаго Headman, или нѣмецкаго Haûptmann

Гетьман-Наказний — Вице-Гетманъ; ему вручались дѣла правленія въ случаѣ отлучки Гетмана изъ столицы, или болѣзни его.

Гетьман—Польний—военачальникъ, которому передавалась власть надъ войсками вслучаѣ отбытія гетмана изъ поля сраженія.

Гетьманиста — приверженецъ гетманскаго правленія.

Гетьманистка — приверженица гетманскаго правленія.

Гетьманиха, гетьманова, гетьманша — гетманская жена.

Гетьма́нич, гетьманович — гетманскій сынъ.

О смерти Вельможного его Милости Пана Симеона гетьманича.... Величко.

Гетьманівна—гетманская дочь.

Гетьмакія, гетьманщина—такъ называлась Украина обѣихъ сторонъ Днѣпра, во времена правленія гетмановъ; которое уничтожено въ 1767 г. отреченіемъ отъ гетманской булавы Гетмана графа Кирилла Разумовскаго.

Гетьманка—гражданка гетманіи.

Гетьма́новати, гетьманувати — гетманствовать.

Гетьманство—гетманскій санъ и урядъ.

Гетьманьский—гетманскій.

Гзитися-тьця—капризничать.

Ги́—(Галицк.) какъ, подобно.

Гибіти—пропадать, гибнуть.

Гид — (Гуцулск.) мерзавецъ, негодяй, подлецъ.

Не зачіпай гида, бо буде обіда. Посл.

Ги́дкий—противный, отвратительный; сравнит. ст. *гідший.*

Ги́дко — нар. отвратительно, противно.

Ги́достний—мерзкій, гадкій.

Ги́достно—нар. мерзко, гадко.

Ги́достность—мерзость, гадость.

Ги́дувати—брезгать.

Ги́лити—подбрасывать мячъ для битья *гйлкою.*

Ги́лка—палка, коею въ игрѣ бьютъ по мячу. *Грати у гилку.*

Гиль-я!—прочь! (на птицъ).

Ги́лька—гілька. См. выше.

Гилля́стий—вѣтвистый.

Ги́нути—погибать, исчезать.

Ги́рло—водоворотъ, устье рѣки.

Судна козацькі-молодецькі
На три части розбивае:
Перву часть ухопило
У Білорапську землю занесло;
Другу часть схопило
У Дунай в гирло забило. Дума.

Ги́ря—стрига, остриженная голова.

Бач, чого гирі схотилося, кісників. Погов.

Ги́рявий — низкостриженный, презрѣнный, дрянной (говорится о женщинахъ легкаго поведенія, которымъ стригутъ волосы).

Ги́ссси—сзу́л. См. *Е.*

Гицель — живодеръ, прохвостъ; человѣкъ назначенный отъ начальства убивать по городамъ собакъ, если они размножились. Мерзавецъ.

Гицелёвати—живодёрничать.

Гич — 1) зелень у корнеплодныхъ. 2) Ничтожная вещь.

Гіацинт—степное растеніе Muscari comosum Mill.

Гідний—годный.

Гідность—годность.

Гі́лька, гі́льце, гі́лочка, гі́лля—1) вѣтвь, вѣточка, вѣтви. 2) Шишка на короваѣ. *Дівчата вмостилися против гільця.* Александров.

Гі́мей—растеніе Humulus Lupulus L.; иначе по-Южно-русски—*хміль, хмель*

Гі́нѣць—верховой, курьеръ, гонецъ

Гі́нкий—тонкій, гнучкой

Гі́ргонія—цвѣтокъ Dahlia variabilis Dest; иначе по-Южно-русски — *ергонія, жеоржина.*

Гі́рка—родъ пшеницы Triticum Vulgare Vill.

Гі́ркий—горькій.

Гі́рко—нар. горько, тяжело.

Гі́рло—ги́рло. См. выше.

А по Чорному морю супротивна хвиля вставае,
Судна козацькі на три часті розбиває.
Одну часть взяло — в землю Агарьску занесло,
Другу часть гірло Дунайське пожерло,
А третя-где ся має?—в Чорному морю потопає. Дума.

Гі́рок, гі́ркі—огурецъ, огурцы.

Гі́рошник — 1) растеніе Spiraea Ulmaria L.; иначе по-Южно-русски — *кашка, лабазник, медуниця.* 2) Огуречникъ, продавецъ огурцовъ.

Гі́рчак—растеніе Polygonum Persicaria L.

Гі́рш-е—нар. хуже. *Хоч гірше, аби инше.* Погов.

Гі́ршій—хужій, плохшій.

Гладишник—растеніе Agrimonia odorata M. И.

Гла́дкий—толстый, жирный.

Гладун—растеніе Herniaria glabna L.; иначе по-Южно-русски—*грім, остудник, собаче мило.*

Варять юшку з цього зілля і миють від остуди голову і спину; тож від бородавок. Повѣр.

Гладущик — (Галицк.) 1) льстецъ. 2) Толстунъ.

Гладущиця—пріятная, вкрадчивая, льстивая женщина; жирная, гладкая.

Глевтя́к — мякишъ, съ невыпеченаго хлѣба; дурновыпеченный хлѣбъ.

Глейт — (акт. сл. gleyt). королевскій охранный листъ, лицу присужденному къ лишенію правъ или чести.

Глек, гле́чик—кувшинъ, кувшинчикъ.

Глечики жовті=ба́бки. См. *Б.*

Глечконя́р—растеніе Chelidonium majus L. *Ним глечики парять, його парять у воді і нею миють глечики.* Народ. употребл.

Глиб, глибиня—глубь, глубина.

Глибокий—глубокій.

Глибоко́сть=глиб. См. выше.

Гли́ва—груша бергамота Cetrus Bergamia по Закревскому. Pyrus communis по Роговичу; *гливи* еще называются такъ: *дулі, піддульки, прасад и пери.*

Глинець—алюмій.

Гли́нище—1) мѣсто добыванія глины. 2) мѣсто въ рѣкѣ откуда берутъ рыбу.

Глинястий—глиняный, глинянаго цвѣта.

Глита́ти—глотать.

Глиця — 1) поперечная жердь, между стойками стѣнъ, въ плетеныхъ избахъ.

Геи там річка, через річку глиця,
Не поодному Ляху зосталась вдовиця. Пѣсн. 2) Деревянная игла.

Глід, глёд, глод—растеніе Crathaegus monogyna Lacg.

Гліст—растеніе Solanum Dulcamara L.; иначе по-Южно-русски — *вовчі ягоди, жовтий паслён, надтинник.*

Гліт—(Галицк.) рядъ, шеренга, строй.

Оттак стоять ні кинутця,
Сердешній діти!
А хто оттам межи ними

Аж у третім гліті
Стоїть бідний—заплаканий?
Ю. Федькович

Глобча́стий—оглобельный, съ оглоблями.

Глог—теренъ (?)
Могилу глогом укриваютъ.

Глоговий—терновый.
Вінець мартира наголов,
Крівавий, глоговий,
Як та доля Украіни.
Ю. Федькович.

Глот—растеніе Crathaegus Oxyacantha L.

Глу́зд—умъ, разсудокъ, смыслъ, толкъ.
Глу́зд за разум повернув. Погов.

Глуздівно, глуздли́во—нар. насмѣшливо, проническимъ образомъ.

Глуздува́ти, глузова́ти—издѣваться, насмѣхаться.

Глу́зду одбитися—рехнуться, сойти съ ума.

Глум—шумъ, крикъ, насмѣшка.

Глумити—шумѣть, кричать, издѣваться насмѣхаться.

Глупа ніч—полночь.

Глупий—поздній, хлухой.

Глу́пство—(акт. сл. głupstwo)! глупость.
Его медіація була груба, недипикретна і глу́пства повная. Величко.

Гля—союзъ для.

Гляга́ний, гляговий—сыръ изъ свѣжаго молока.

Гляд—видъ.
Блестячі крилочка
Давали пишний гляд.
І. Верхратський.

Гми́н=**gмин**. См. G.

Гми́ряти, gми́ряти—рыться, копаться.
Шеснайцять літ в пісмі гмирав,
Все по латині розбіров. Пѣс.

Гна́т, Гнатко—Игнатій, Игнаша.

Гнеть—(Гуцулск). другъ.
Ей не сумуй чорнобрива,
Гнеть милий прибуде
Сяде, мобо поговорить,
Тебе приголубить.
І. Верхратський.

Гни́да—паразитъ.

Гнів—гнѣвъ.

Гнів Божий—саранча.
На крилах у саранн нариговано по жидівськи гнів Божий. Повѣрье.

Гнівйтися-тьця—гнѣваться.

Гнівний—гнѣвный.

Гнівно—нар. гнѣвно, сердито.

Гнівность—гнѣвность.

Гній—гной, навозъ.

Гніт—гнётъ, давленіе.

Гнітити—гнѣтить, давить; притѣснять.

Гнобитель—разбойникъ, грабитель.

Гно̀т=**gnо̀т**. См. G.

Гнуздà—узда. *Взяла коня за гнуздечку.*
Пѣс.

Гну́чкий—гибкій.

Го—(Галицк.) его.

Гобзувати—устраивать.

Го́в!—междоим. ау!

Говод—оводъ.

Говірка—голосъ, дикція, произношеніе, манера говорить.

Говіркий=**балакучий**. См. *Б.*

Говорушки, говорі́ння-є—способность говорить, говоръ.

Гоготіти—производить шумъ. *Степ кругом горить та гоготить. Піч так затопили, що аж гоготить.*

Год—время; *уряди-годи*—по временамъ, иногда. *Трошки згодом*—немного погодя.

Годи́на—1) время, часъ, обстоятельства, счатье, судьба. 2) Часъ (60 минутъ). *Побила мене нещаслива та тяжка година*

Годинка—минута, мигъ.

Годинники—часы.

Годити—1) угождать, угодить. 2) Терпѣть, ждать.

Годі—нар. довольно, полно.

Годо́валий, годова́ний—откормленный.

Годо́ванець, годо́ванок—вскормленникъ, воспитанникъ, нахлѣбникъ.

Годова́ти—кормить, воспитать.

Годоватися-тьця—кормиться, ѣсть.

Ось млинці, ковбаси, пиріжки, вареники з сметаною і холодець с поросятини годуйтеєь Никодим Тимофіёвич! Р. Андріевич.

Годовик—одногодній.

Гожий—хорошій, вкусный.

Славна гожа вода в тій криниці.

Гойда—здоровая рослая женщина

Гойда́!—междометіе выражающее моментъ качка.

Гойда́! гойда́! в колисоньці. Пѣс.

Гойдалка—1) верёвочная качель. 2) Колыбель дѣтская.

Гойдання-є—качаніе.

Гойда́ти—качать.

Гойдатися-тьця—качаться, колебаться. склоняться то въ одну то въ другую сторону.

Гойда́рь—овцеводъ.

Гойдарювати—1) заниматься овцеводствомъ. 2) Имѣть дѣло съ кѣмъ(въ шутку)

Гойний—щедрый, изобильный.

Гойного благословенъства зичим.
П. Могила 1640 г.

Гойник—хирургъ, врачъ.

Гойниця—хирургія, врачебная наука вообще; отъ слова *гоіти.*

Гойно—нар. щедро, изобильно.

Гойность—щедрота, изобиліе, достатокъ

Нехай вашу гойность, на ввесь світ прославлютъ. П. Куліш.

Гоїнне-я—лѣченіе, залѣчиваніе.

Гоїти—лѣчить, залѣчивать.

Гоїтися-тьця—залѣчиваться.

Голдова́ти, голдува́ти—служить, давать, присягать, быть вѣрнымъ; подымать шумъ, шумѣть.

Голдовник—вассалъ, платящій подать, зависимый.

Голёвий—парадный.

Голик—бѣднякъ.

Голити—брять.

Голиш—растеніе Salva nutans L.

Голіний, голений—быстрый, удалой, охотный, или жадный до чего-либо, завзятый; срав ст. *гольнійшій. А Пархім теж порубок голінний хоч куди.* Квітка

Го́лка—игла.

Голковатя рушниця—игольчатое ружье.

Голковатий—игольчатый.

Голобелець—коренной конь.

Голоблі—(Галицк.)—оглобли. *Непожене коня, та по оглоблях.* Посл.

Голобельна—кобыла въ корнѣ.

Головня—растеніе Ustilago Maydis L. и Carbo Tul.

Головокрут—растеніе Helichrysum arenarium Dc.; иначе по-Украински—*жовта горячка, жовтушка, сварливець, чмель.*

Головщина—(акт. сл. gluwszczyzna) платя родственникамъ убитаго въ видѣ вознагражденія за убійство; плата за нанесеніе ранъ.

Голодня кутя—вечеръ предъ Крещеніемъ

Голодра́бець, голодранець—пролетарій, нищій, оборвышъ, бобыль.

Голодрабий—оборванный, ободранный.

Голодрабка, голодранка—голодранка—пролетаріатка, нищая, оборвышка.

Го́ломозий—плѣшивый, бозволосый.

Голопу́пя—неоперившійся птинецъ.

Голопу́цек—неоперившаяся птичка.

Голоси́ти—рыдать, оповѣщать.

Голосіпня—рыданіе, плачъ, оповѣщеніе.

Голосний, голосістий—громкій.

Го́лосне, го́лосно—нар. громко, во все услышаніе.

Голо́та—бѣдные люди, голь, чернь, сволочь, голодъ голытьба.

Голощо́к—гололедица.

Голубель, голу́бинець—растеніе L. Empetrum.

Голубець—**дурни́ця**. См. *Д.*

Голубі́, проліски—растеніе Scilla cernua Red.

Гольтя́й, гультя́й — волокита, бездѣльникъ, бродяга.

Гольтя́па, гольті́па—сволочь.

Гольтяпа́к—таскающійся.

Гомі́лка.—ладышка, голень.

Го́мін, го́мон—шумъ, разговоръ, говоръ.

Гомоніти—кричать, шумѣть, звучать.

Гон, гони, гоня—1) мѣра длины въ 120 саженъ. *Прогналй Татарву від свого обозу на* 3 *гони.* 2) Выгонъ, угодье. *Роспитати в земляхъ і водах, в гонах старій признаки і границі.* Величко. II. 83 188.

Гонець, гі́нець — курьеръ растеніе Sedum acre L.

Гонор—спѣсь честь амбиція; отъ Латинскаго honor.

Гонт, гонтина—**gont.** См. G.

Гонтар—**гонтарь.** См. *Грамота першая о гонтарах, жеби кілько оних з Украіни вислати до Москви.* Ханенко.

Гончар—горшечникъ.

Гончаренко— оршечниковъ. сынъ.

Гончариха—горшечница; жена горшечника.

Гончарі́вна—дочь горшечника.

Гончарство—горшечное искуство.

Гоніщик—погоняющій стадо воловъ.

Гопак, гопки, гоцак—танецъ трепакъ.

Гопа́ти, гопцювати—танцовать трепака.

Гора́, го́ронька—1) чердакъ, гора, верхъ чего нибуть. 2) Преимущество, излишекъ.

Дим без рук і без ніг а на гору вилізе. Пог.

Горамент—(акт. сл. Juramentum) клятва, присяга.

Обовязок чиним і вірою, горамéнтом подтверженою, висвідчаем. Ракоцій 1656 р.

Горб, горбик—курганъ, горбъ.

Горди́ти—презирать, пренебрегать.

Гордівниця—гордая женщина.

Гордій—1) Гордѣй. 2) Гордецъ.

Гордованіе-я—гордость, презрѣніе. *Буде тобі твоє гордованнє—все перед тобою.* Пѣс

Гордова́ти—гордиться предъ кѣмъ.

Гордовина, гардовина—растеніе Viburnum Lantana L.

Го́рдостний—заносчивый, гордый.

Горду́н—гордецъ.

Горецві́т—растеніе Helleborum niger L.; иначе по-Южно-русски—*стародубка.*

Горепи́ти—дѣлать горькимъ.

Горзатися-ться—метаться, рваться, соваться.

Горзи́на—плетень изъ ивы.

Горзину да дряницю клали
Через Білу-Річку.

Дума про Наливайка

Гори́цвіт—растеніе Adonis vernalis L.

Гори́ще—палуба или чердакъ.

Горівка—(Галицк.) водка.

Горій—нар. хуже.

Горійка—бѣдствіе, худой случай.

Горілка—**горівка.** См. выше.

Горілковий, горілочний, горільний—водочный, настоянный на водкѣ.

Горла́нь—**верла́нь**—причиняющій много шуму крикунъ.

Горлач—1) крикунъ. 2) Растеніе Verbascum nigrum L.; иначе по-Южно-русски—*оман.*

Горла́ха—яма для храненія хлѣба въ въ зернѣ.

Горли́вость—привязанность, приверженность, любовь, ревность, стремленіе. *Горли́вость до отчизни.*

Го́рлиця—1) Орлица, дикая голубка. 2) Танецъ и пѣсня *Го́рлиця.*

Ой дівчина горлиця
До козака горнеться.
А козак як орел.
Як побачив так і вмер

Як би мені зранку
Горілочки шклянку,
І тютюн та мульку,
Дівчину Ганнульку.

Горілочку б пив, пив,
І молечку б я курив;
І дівчину Ганнулечку
До серденька б все тулив.

Коли б мені зранку
Кави филижанку,
Сухарця й до того
Хлопця молодого.

Кавоньку б я пила;
Сухарець би їла,
Хлопця молодого
До себе тулила.

Горло—жизнь; *здати на горло*—подвергнуть смертной казни.

Горлова справа—уголовное дѣло

Горлове карання—смертная казнь.

Горло́вий—смертный, уголовный.

Горлянка—1) горло. 2) Растеніе Filago arvensis L.; иначе по-Южно-русски—*гру́дна травка.*

Горнець—(Буковинск.) горшокъ.

Зогрію я горнець води. Пѣс.

Горну́ти—собирать, склонять, обнимать.

Горнутися-тьця—прижиматься, льнуть.

Го́рня—(Галицк.) горшочекъ.

Горняк, гораль—горецъ.

Горобейник—растеніе Lithospermum arvense L.

Горобе́ць—воробей Trapgilla domestica.

Гороби́на—рябина Sorbus Aucuraparia. Fihlbererbaum.

Гороби́нець—1) мѣсто съ гнѣздами воробьевъ. 2) Растеніе Oxytropis pilosta L.

Гороби́ний—воробьиный.

Гороби́ний горох—растеніе Onobrychis gracilis Bess.

Гороби́ний горо́шок—цвѣтокъ Vicia angustifolia.

Гороби́ний щавель—растеніе Rumex crispus; иначе по-Южно-русски—*кіньский щавель*

Горобьячий горо́шок—растеніе Vicia Cracca.

Горобьячий щавель—растеніе Rumex acemosella.

Горовий—верхній, горный.

Горо́д—огородъ.

Городарь—градоначальникъ, комендантъ.

Городник—огородникъ

Городни́чій—1) чиновникъ отправлявшій полицейскую должность, въ полковыхъ городахъ и сотенныхъ мѣстечкахъ, имѣлъ надзоръ за колодниками, за вѣрностью вѣсовъ и мѣръ. 2) Урядникъ, которому поручалось наблюдать за исправностью городскаго замка.

Городовина—лѣкарственное растеніе Malva crispa L.; иначе по-Южно-русски—*скулочник*

Горо́док, гард—небольшое укрѣпленіе въ бывшей Землѣ Войска Запорожскаго; такихъ *гардов* или *городків* было въ Запорожьи много.

Городя́нець, городя́нин—горожанинъ.

Городя́нка—горожанка.

Горопа́с—горемыка, бѣдняга

Горорізьба—выпуклая рѣзьба, горельефъ

Горос—побѣда.

Ведмедівська попівна
Горос учинила:
Сім сот турок—яничар
З коней повалила. Народ. пѣс.

Горопа́ха=горопа́с. См. выше.

Горопашний—горемычный, бѣдствующій

Горох мишиний—растеніе Vitia sativa L.

Горо́шок—растеніе Vitia sepium L.; иначе по—Южно-русски—*сокірки.*

Горо́шок журавлиний—растеніе Sathyrus sylvestris L.; иначе по Южно-русски—*укладник, люби-мене—не покинь.*

Горпи́на, Горпи́нка, Горпи́ночка—Агрипина, Аграфена, Групя, Груничка.

Го́ру брати—брать верхъ, осиливать.

Горупка—растеніе Brassica Napus L.

Горювалий—испытавшій горе, горевавшій.

Горювание, горюванячко—печаль, горемычная жизнь.

Горюва́ти—горевать.

Горю́ дуб—хороводная игра.

Горюка, горяка—большая гора.

Горюч, горюк—горючее вещество.

Горя́нка—растеніе Brunella grandiflora Moench.

Госпа—(Галицк.) госпожа.

Госпець—(Галицк.) господинъ.

Господа—домъ, домохозяйство, квартира.

Господа́рь—хозяинъ, господинъ, сударь.

Господарія—(собират.) хозяева, землевладѣльцы; говорится въ противоположность бѣднякамъ, которыхъ называютъ *голотою.*

Господарка—хозяйка, госпожа, сударыня.

Господа́рство—хозяйство, имущество, владѣніе.

Господарюваніс-я—хозяйничанье, распорядительство.

Господарювати—быть хозяиномъ; хозяйничать, распоряжаться.

Господи́ня, господинонька=господарка. См. выше.

Гостѐць—ревматизмъ, костоломъ. *Мнеть як гостець бабу.* Посл.

Гости́на—посѣщеніе или проживаніе у кого въ качествѣ гостя; употребляется въ формѣ *у—гости́ну*—т. е. въ гости. *Іду до батька до матері у—гостину.*

Гости́нець—1) подарокъ. 2) Большая дорога.

Велів послів на гостинцю постинати. Величко.

Гостівник—растеніе Geranium sanguium L.; иначе по-Украински—*вовча стопа, волосник, мир-зілле.*

Гострий—острый.

Го́стрити—острить.

Гостро—нар. остро.

Гострота—острота.

Гостротямущий—быстропонимающій.

Готова́ти—варить, стряпать; приготовлять. *Послав жінку з наймичкою вечерю готовати.*

Заслав ординанц козакам готоватися в поход. Величко.

Го́щиний—гостинный, странноприимный.

Граб, грабина—дерево Carpinus Betulus; иначе по Южно-русски—*карпан.*

Грабар—работникъ занимающійся копаніемъ каналовъ, гатей, могилъ, гробовъ и т. под.

Грабарка—жена землекопа.

Грабарьский—землекопскій.

Грабарство—землекопство.

Що потреба до греблі возити кромі сипання грабарського. І. Копинський.

Граблища—большіе грабли.

Вила, граблища, штилі усе потреба.

Гра́бя=граб. См. ниже.

Гравилат—растеніе Geum urbanum L.; иначе по-Украински—*вивішник, гребінник.*

Гради́на—1) большой конецъ селенія. 2) Огородъ на полѣ.

Граковàти—гарцовать.
Чатами коло Вільні граковали.
Лѣт. Самовидца.
Грамáтка—1) азбука, букварь. 2) Поминальная книжка, синодикъ.
Грана—горнъ.
А залізо в грани гріте
Спече тя небоже. Ю. Федькович.
Граковий—игорный.
Грáння—игра.
Граня—рубежъ, межа.
Грàп—графъ.
Ой за грапа Браницького
Були ми багаті;
А за грапині Браницької
Стали кидать хати.
Ой за грапа Браницького
Були всі ж ми різви;
А за грапині Браницької
Стали в полї різи. Нар. пѣсня.
Ми Юрій Ракоцій князь Седмиградський, Ісекейський Грàбя. 1656 р.
Грапенко—графскій сынъ.
Грапиня, граниха, грапова—графиня.
Грапівна,—графская дочь.
Грапчина, грабчина — графство, графское помѣстіе.
Грасовàти—(акт. сл. grassować grassuię, Нѣмецк. grasierun, Французск grace, грація). 1) Шумѣть по ночамъ; танцевать, нестись бѣдою; ловко ѣздить на конѣ. *Коні копитам землю грасували.* 2) Свѣрѣпствовать. *Повітря моровее значно грасовало.* Величко.
Грáти—играть.
Гратий—игранный.
Гратися-тьця—играться.
Грач—музыкантъ, игрокъ.
Гребѐць—гребецъ.
Гребінник=**гравилат.** См. выше.
Грѐбля—плотина, гать.
Гребовиця—уборка сѣна или хлѣба на полѣ.
Грѐбти—сгребать что либо; гресть веслами.
Греміти—гремѣть.
В семипядні пищалі гремали. Дума.
Грѐна, гря́на — такъ около Стародуба называется Зеленная Нѣдѣля, или Троицынъ день.
На гряній неділі русалки сиділи, сорочок просили. Пѣсн.
Гренýхи, гренýшки — пѣсни, которыя поютъ на *Гряній* недѣлѣ.
Грецький—греческій.
Гречаний—гречневый.
Гречанї стовпцї—гречнѣвики.
Грѐчаники—1) родъ саекъ изъ гречневой муки. 2) Пѣсня и танецъ *Гречаники.*
Грѐчка—1) грѣчиха, грѣча Polygonum fagopyrum. 2) Растеніе Fagopyrum esculentum Moench; иначе еще она называется—*гришка; в гречку скакати*—стать невѣрною (говорится о женахъ).
По весіляхъ жінок пускали,
Щоб часто в приданках були,
І до півночи там гуляли,
І в гречку де коли скакали.
І. Котляревський.
Гречкосій—пахарь.
Грѐчний=**грѐчний.** См. G.
Грибовище—мѣсто рожденіе грибовъ,
Гривня—1) штрафъ. 2) Алтынъ.
Гривняки—Южно-Руссы Перемышльскаго и Ярославскаго Округовъ Галиціи, бывшей Подгоріи.
Гридня—гарнизонъ; казарма.
Гридняк—гарнизонный солдатъ.
Гриднякувати, гриднячити — служить гарнизоннымъ солдатомъ.
Гри́зи—грызи.
Гри́мак, громáк—слѣпленный изъ коровьяго помёта и замороженний тазъ или же вырубленный изъ ку-

ска льду; тазы эти употребляются дѣтьми вмѣсто саночекъ.

Або громаж, або санчата, зімою гринджола тащим. Бодянський.

Гринджола=**гринджола.** См. G.

Гри́нько=**Гри́цько.** См. ниже.

Гриу—(Бессарабск сл.) родъ пшеницы Triticum vulgare Vill.

Гри́ць, Грицько, Грицик—Григорій, Гриша; пѣсня *Гриць*, одна изъ самыхъ любимыхъ на Украинѣ.

Не ходи, Грицю,—на вечорниці;
На вечерницях—дівки чарівниці.
Одна дівчина—чорнобривая,
То чарівниця—справедливая.
Хоч і казала—що чарів незнала.
Та вона ж Гриця—причаровала.
В неділю рано—зілля копала;
А в понеділок—пополоскала.
Прийшов вівторок—зілля зварила,
В середу рано—Грися отруїла.
Прийшов четвер,—Гриценько вмер,
Прийшла пьятниця,—поховали Гриця.
В суботу рано—мати дочку била:
На що ти, суко,—Гриця отруїла.
Ой, жаль увагі,—мати, немає;
Нехай же Гриценько—двох некохає.
Нехай не буде—ні тій, ні мині,
Нехай лежить він—в сирій землі.
От, тобі, Грицю—така заплата,
З чотирох дощок—темная хата!

Грицьки—растеніе Cirsium canum MB.; иначе по-Украински—*жирбій*.

Гришка=**гречка.** См. выше.

Гри́ще—1) игрище, игра.

З другими дітьми він незнавсь,
І в грища з ними невязавсь.
Бодянський.

2) Собраніе парней и дѣвушекъ для игръ. 3) Спектакль.

Грищовики—члены *гри́ща*.

Грізьба—угроза.

Грім—1) Громъ. 2) Растеніе Herniaria glabna L.

Грімати—выговаривать, высказывать неудовольствіе.

Грімач—ворчунъ.

Грімачка—ворчунья.

Гріміти—**гремі́ти.** См. выше.

Грімкий—громкій.

Грімко—нар. громко.

Грімля́ч—гремлякъ.

Грімлячий—гремлящій.

Грімнути—загремѣть, погрозиться, разсердиться.

Грінка—поджаренные на сковородѣ куски булки съ масломъ, молокомъ и яичными желтками.

Просольне з ушками, з грінками,
І юшка с хлякамі с кишками.
Котляревський.

Грінку уби́ти—выиграть.

Дідону мав він мов за жінку,
Убивши добру в неї грінку.
Котляревський.

Гріти—грѣть.

Грітий—грѣтый.

Грітися-ться—грѣться, согрѣваться.

Гріх—грѣхъ, преступленіе.

Гріховодник—соблазнитель, искуситель.

Гріховодниця—соблазнительница, искусительца.

Гріховодничати—чувствовать за собою хрѣшки, жить для соблазна другихъ.

Грішити—грѣшить согрѣшать.

Грішка—(дѣтск. сл.) нар. грѣшно.

Грішник—грѣшникъ.

Грішниця—грѣшница.

Гробак—могильный червь.

Гробки, гробовище—кладбище.

Грод—(акт. сл.) гродскій судъ.

Громада—собраніе, общество, мірская сходка, отдѣлъ.

Що бабі те й громаді. Посл.

Громáдити—сгребать что либо въ кучи, составлять, собирать.

Громáдка—конные грабли для сгребанія сѣна.

Громáдський—общественный, общинный *Не то громадського і свого діла головою неподужаю.* Куліш.

Громадянець, громадянин, громадянник—гражданинъ, мирянинъ.

Громадянка—гражданка, мирянка.

Громниця—(акт. сл. Gromnice, Nayswietsza Panna Gromniczna) праздникъ Срѣтенія Господня. Слово это означаетъ собственно восковую свѣчу, освященную; которую зажигаютъ при молитвѣ во время грома. Акты Зап. Росс. Т. I, 27. Mrongovius и Bandke Słowniki. 2) *Громниця, грімниця*—молнія.

Блиснула грімниця
Із чорної хмари
Повалились, покотились,
Піпіаки й рейтари. П. Куліш.

Громовина—(Чешск. сл.) электричество.

Грóна=**грона.** См. G.

Грóши, грóшина́та, грошина́тка—деньги, деньжата, деньжатка.

Грошина—монета.

Грошовитий, грóшний, грошовий—богатый, денежный. *Жиди моде грошовиті, нема що й казать. І дати тілько на затяги війська грошове вспоможенне.* Самойловичъ. 1686 р. *Другим штраф знатний грошний до скарбу платити.* Скоропадський 1721 р.

Грошовитость—денежное богатство.

Гру́ба—голанская печь.

Гру́бник—истопникъ.

Груготі́ти—ворчать, гремѣть.

Гру́да, гру́дка—куча, комокъ.

Цур дурня, та масла грудка. Посл.

Грудна травка=**горлянка.** См. выше.

Грудина́, гру́дниця—грудь, грудная часть.

Гру́здь—растеніе Agaricus piperatus L.

Грукати—спльно стучать.

Грукотне́ча, грукотня́, грукотня́ва—стукотня, сильный гулъ отъ ѣзды многихъ возовъ или экипажей.

Гру́нт=**грунт.** См. G.

Гро́к, гря́к—междометія выражающія сильный стукъ.

Приїхав в ночі, при ясній свічі,
Стук-гряк в віконечко,
Вийди, се́рце коха́ночко,
Дай коню води! Пѣсн.

Гро́кнути—загремѣть.

Грякати—производить шумъ.

По улиці щось грякотить.

Грязю́ка—большая грязь.

Ходить по пояс пра́вде в грязюці. Номис.

Губа́—родъ гриба.

А хто любить губи, а я печерíи. Пѣс.

Губе́рнія—губернскій городъ, и губернія

Губи́ти—терять.

Гу́бка—1) трутъ 2) Растеніе Polyporus igniarius Fr; *трут, трутник,* 3) *Губка, гуска, ступка солі*—различныя формы въ продажѣ поваренной соли.

Гу́бка водяна=**бодяга.** См. выше.

Гу́дина—огуречные, дынные и арбузные стебли.

Гудити—охуждать, порицать. порицать.

Гудіти—гудѣть

Гудзь, гудзик=**гудзь, гудзик.** См. G.

Гу́гон—глухой гулъ.

Гугоніти, гугóтіти—шумѣть, бурчать, издавать звукъ, гудѣть, ревѣть.

А в животі знай гуготі́ть.

Гу́зно—(акт. сл. Huzia, guziea) задняя или филейная часть тѣла у звѣрей и людей. *Пришлось узлом к гузну.* Посл.

Гук—(зовъ, крикъ. 2) Междоим.

выражающее шумъ, сильный крикъ, зовъ и проч.

Ой гу́к, ма́ти гу́к,

Та де́ бурла́ки йдуть. Пѣсн.

Гуканина, гуканне—крики, голоса.

Гука́ти—кричать, аукать, звать, звать.

Гукну́ти—кликнуть, позвать, откликаться.

Гукотня́—сильный и частый зовъ или крикъ

Гулій—безрогій.

Гулити—потчевать, ухаживить за кѣмъ.

Гульба—разгулъ.

Гульвіса—**гультя́й**. См. ниже.

Гу́лькі—междометіе означающее нечаянность.

Аж гулькъ, а він і тутечка.

Гу́лькнути—мелькнуть.

Гульня́—кутёжъ, оргія, пиръ, веселье.

Гультя́й—повѣса, гуляка, забіяка, лѣнтяй, негодникъ, тунеядецъ, бездѣльникъ.

Укріпився Булавин окопом і прибрав к собі гультяйство. 1704 г. Іюля 14

Гультяйство—сволочь.

Гультяпака—(общ. рода) бродяга

Гуля—шишка. *Від его чидуху набіла гуля за ухом.*

Гуля́й-город—подвижная башня.

Гуля́нка—гулянье, прогулка.

Гуля́щий—гуляющій, незанятой, праздный, пустой.

На потіху гуляющим модям П. Куліш

Гумённий—молотильщикъ.

Гумно́—токъ.

Гумнище попове—растеніе Tarahacum officinale Wigger., иначе по-Украински—*кульбаба.*

Гуна́—эхо, отголосокъ, усиленіе звука.

Аж гуна́ йде по селу́ од пісень дівочих.

Гука́ти—откликаться усиливаться въ звучности.

Гупи́ти—1) гудѣть. *Ні грім, ні буря не гуне.* 2) Порицать. *Він все гупить, що не побачить.*

Гу́пка—мѣховщикъ, иначе по-Южнорусски—*шу́бник кожар, кожу́шник.*

Гупсвеиска душа́—собачья душа.

Гу́пство—(Нѣмецк. Hundspfotes) собачья лапа.

Гу́пнути—кинуться, устремиться толпою, шугнуть.

Гунем огулом на ворога.

Гуньба—растеніе Melilotus caerulea Lam.

Гуп—междоим. выражающее ударъ или стукъ.

Гунал—*гупала басовати*—садить трепака.

Соловьї защебетали,
А галки усе кавчали,
Яструби заклекотали,
Гупала забасовали. І. Верхратський.

Гупати—сильно стучать.

Гу́ра—куча съ Польскаго góra

Гу́ркало—родъ игры.

Гу́ркі—огурцы.

Гу́ркот, гуркота—ворчаніе.

Гуркотати, гуркотіти, гуркати—ворчать гремѣть.

Гуркотливий—гремящій.

Гуркотня́—шумъ, громъ.

Гурок, огірок, огурець—огурцы Cucumis sativus L.

Гуртовий—оптовой.

Гуртом—нар. оптомъ.

Гуса́к—гусиный самецъ.

Гуса́р—родъ танца.

Гуса́рка—горничная.

Гусарку родителька подарувала жінці моїй. Маркович.

Гусина лапка—растеніе Potentilla Anserina L.

Гускнець—растеніе составляющее любимую пищу гусенятъ Gagea pusilla Schult.

Гусеня—гусёнокъ.
Гуска—гусь—самка.
Не їсть пан дяк гусей. Посл.
Гуски—растеніе Nymphaea alba L. иначе *глечики білі, лататтє, водяні лілії, водяний мак, лопушник водяний.*
Густвина—лѣсная чаща. *В густвині лісовій скитавшийся.* Величко.
Густи—гудѣть.
Гуся—**гусеня.** См. выше.
Гусятник=**гусина лавка.** См. выше.
Гута—1) стеклянной завода. 2) Печь въ стекляннномъ или горгаркинѣ заводѣ.
Гутарьский—стеклянозаводскій, гончарозаводскій.
Гутор, гутір—шумъ болтовня.
Гуторити—говорить.
Завелася всяка гутір що хто знав, калякав. Макаровський.
Гуф, гуфець—(акт. сл. Gafen) 1) куча. 2) Колонна, рота солдатъ въ боевомъ порядкѣ. *Проти Шведів ломаючи іх гуфи під Ересфером.* Кочубей.
Гуцули—жители Покутья, Кутъ и Коломіи.
Гуч—звукъ, гулъ.
Гучати—звучать, гудѣть.
Гучливий—жужащій.
Гучний—звучный.
Гучность—звучность.
Гучок—волчокъ (игрушка).
Гущина—чаща.
Гущовина—осадокъ, гуща, густая жидкость.

Д.

Д—предлогъ къ.
Чогось д мене мій миленький
Уже не приходить.
І. Верхатський.

Даба—междоим. выражающее невозможность созершенія чего либо. *Зробив би сам, даба не можна.*
Даваннє—дача, выдача.
Давач—датель.
Давачка—дательница.
Давець—(Галицк.) дающій, дарящій.
Від злого давця бери і капця. Посл.
Давнина—давность, давнонинувшее событіе.
Дадій—датель.
Дадійка—дательница.
Дадос—предводитель цыганскаго табора.
Дак—союзъ то.
Не ти мені скажеш, дак мати. Пѣс.
Далєбі, далібі—ей, право, истинно, ей-Богу, въ самомъ дѣлѣ.
Далиня—даль, отдаленность.
Дама—(въ шашкахъ) довѣдъ.
Дамки—шашки.
Дамниця—шашечниця.
Дана—доля (?)
Гоа-жь моя, гоя,
Дана-жь моя, дана,
Просить заспівати
Дівчина кохана. І. Верхратський.
Данина—1) даръ, подарокъ, жертвованіе. 2) Дань, контрибуція.
Данна-є—волшебное питье.
Дапок—даяніе, ниспосланіе.
Дань—(акт. сл.) повинность въ пользу владѣльца земли, плата деньгами или продуктами.
Дара—антидоръ.
Даремний—даровой.
Даремне—нар. даромъ.
Дариза—растеніе Lycinna barbarum L.; иначе по-Южно-русски—*ліцій, незамайник, повій.*
Дарма—нар. даромъ, попусту, ни за что, такъ себѣ, безденежно.
Дарма—1) пускай *Дарма нехай і так*

буде. 2) Пустяки, ничего, все равно. *Дармà все те, вони нічого небоятьця.*

Дармиця—1) напраслина. 2) Даровое.

Дармоїд—тунеядецъ.

Дармоїдка—тунеядка.

Дармоїдський—тунеядскій.

Дáрморос=дари́за. См. выше

Дáрна неділя—воскресный день на Ѳоминой недѣлѣ.

Дарови́зна—подарокъ, даръ.

Дàром—нар. бездежно.

Дарома̀—нар. ни за что, даромъ.

Дарувати—дарить, прощать.

Дарунок=данок. См. выше.

Дáта—(акт. сл. datum) число, день.

Дáтися в знáки—доказать дружбу.

Датка—лихоимство, взятка. *Накупець дае датка, коррупциї.*

Дах—крыша, крыша, кровля, отъ Нѣмецкаго Dach.

Дàха—бурка съ капюшономъ.

Надів даху, став як пан, став як пан. Пѣс.

Дахòвий—1) кровельный. 2) Квартирныя деньги.

Дбáти—пріобрѣть, обращать вниманіе радѣть.

Двадця́тка—гривенникъ.

Дванайцять—12.

Двійло, двільність—двойственность.

Двіла—двойни.

Двір—дворъ.

Двічи—нар. дважды.

Двойга — два. *З двойга злих меньшее обрати.* Посл.

Двокрóть—нар. дважды, двукратно.

Двопункта—(акт. сл.) двоеточіе.

Дворáк—1) придворный. 2) Развязный, хитрый, лукавый.

Мазепа був дворак і біглець во всяких річах. Величко.

Дворік, дворіччє—двухлѣтіе.

Дворка—придворная или дворовая женщина.

Ддати—отдать, передать.

Де—нар. гдѣ.

Де-б—нар. гдѣбы.

Девьяти́ни — поминаніе покойника на 9-й день послѣ смерти.

Девять сил—растеніе Inula Helenium L.; иначе по-Украински—*дивосил, оман.*

Девьятисильник — растеніе Astragalus glyciphyllos.

Дегде—нар иногда.

Дёгтяр—продавецъ или производитель дёгтя

Дè-де—нар. кое-гдѣ, по мѣстамъ, изрѣдка

Дей—частица де въ актовомъ языкѣ.

Ім о то усправедливити, на що дей і лист есь твій на себе дав.

Признала, що дей описано і доложено есть. Справа 1605 р

Дей-ко—межд. ну-ка.

Дейнеки—сбродъ.

Пушкарь, зібрав собі з винників, броварників, пастухів і наймитів полк піхотний наіменовавши Дейнеками. Величко.

Деінде—нар. гдѣ-нибудь.

Деж—нар. гдѣ-же.

Декільки—нар. нѣсколько.

Декларованнє—декламація.

Декларовáти—декламировать, произносить.

Деколи—нар. иногда.

Декрет—(акт. сл.) судебное рѣшеніе, приговоръ, постановленіе суда.

Декрет компромиссарьский — рѣшеніе третейскаго суда.

Декрет купний—рѣшеніе купнаго суда. См. *К.*

Декрет экзекуторіяльний—(акт. сл. decretum executionis) окончательное рѣшеніе подлежащее исполненію, даже силою.

Декретова книга— книга, въ которую вносились рѣшенія, приговоры и постановленія суда.

Делятор—(акт. сл.) такъ назывался въ старину истецъ по отношенію его къ обвинительной власти.

Дѐмен, демена—корма на сушнѣ.

Ой сіди́ть козакъ да на демені,
Він деменом повертає. П.

Демешек—стальное остріе.

Демко—Демянъ.

Демь—пар. гдѣ.

Ой то-жъ бимь полетів як куля, як кріс,
Демь орлов родився, демь соколом ріс.
І. Федькович.

Дендера — растеніе Datura Stramonium L.

Деніс, Денисько—Діонисій.

Денце—денушко.

Депутат—(акт. сл.) членъ трибунальнаго суда; они посылались въ сеймъ отъ всѣхъ воеводствъ, входившихъ въ округъ извѣстнаго трибунала.

Депутатованний—какъ депутатъ отправленный.

Дерга,—1) покрывало, платокъ большой шейный. *Хватавсь за дергу і тулився.* 2) Родъ женской юпки изъ самой грубой матеріи.

Деревина, деревня—дерево.

Деревій—растеніе Achellea Millifolimu L; иначе по-Южно-русски—*кревник, серпоріз, білоголовнік,*

Деревій болотній — растеніе Achillea magna L.

Деревій степовий — растеніе Achillea millifolium β. lanata.

Дереза—растеніе Caragana frutescens L.

Дерен—дерево Cornu mascula L; иначе по-Южно-русски—*кісіль, корне.*

Деренівка—водка настоянная на тернѣ.

Держава—помѣстье.

Державець—помѣщикъ.

Що видячи панове державці Українські мусили утікати. Лѣт. Самов.

Державскій—помѣщичій.

А мужиків вильних і державськіх 10,000 ходили робити Линіи.
Лѣт. Самов.

Держално, держальце—рукоятка.

Деркач—1) голикъ, старый вѣникъ. 2) Птица дергунъ или дергачъ. 3) Родъ игры въ жгута.

Дерри́на—въ Херсонской и Екатеринославской губерніяхъ такъ называютъ кустарники, состоящіе изъ терновника, боярышника, шиповника и ежевика.

Деряба — (Галицк.) корчма, трактиръ на столбовой дорогѣ.

До деряби жиди — рандарі вернуть. Правда 1874 г.

Дерябка—растеніе Galium Aparine L; иначе по-Южно-русски—*мокрець, лепець*

Десница—**правица**. см. *П.*

Десь—нар. гдѣто, вѣроятно, знать, конечно.

Десь він у школи ходив, що все зна.

Десь-біч—правая сторона.

Десьбочний—правосторонный.

Десятинний мед — подать съ меда; десятая часть съ продаваемаго меда.

Десятуха—10 пятница послѣ Пасхи.

Дехто—кто-нибудь, кое-кто.

Дешперовати—(акт. сл.) отчаяться. *Через увесь день оппоновались, однак здешперовавші, раздвоїлися.*
Величко.

Дѣщиця—малость, частица.

Дещо—кое-что.

Де-як—нар. какъ-нибудь.

Де який—какой-нибудь.

Джгутъ—линіокъ, въ видѣ плети, туго свёрнутый платокъ, копмъ бьютъ въ игрѣ извѣстнаго рода. Также *джгут* изъ соломы, волосъ и проч.

Джер—(Галицк.) пойло, кормъ.
Ила сир і джер пила. Пѣс.
Джересе́лі—1) очень тонкія щоглы или жерди. 2) Коса на головѣ дѣвушки, сложеная вѣнкомъ.
Джерелб—ручей, источникъ.
Джеркоті́ти—(въ шутку) издавать звукъ, говорить невнятно.
Все тямлютъ, джеркотятъ,
Якъ гуси по-Нѣмецьки. Гребінка.
Джигун, джигунець—шалунъ.
„Ой джигуне, джигуне,
Віддай мою плахту;
А я тобі заплачу
Горілоньки кварту.„ Пѣс.
Джи́нжиги́ля́стий-вертлявый, хвастливый
Джу́гстро—(Бесарабск. сл.) дерево Acer Campestre L; иначе по-Украински—*паклен, неклен.*
Джугастро негро—дерево Acer tataricum
Джу́ра=**чура.** См. *Ч.*
Джюнджюристий—бравый. *Яка ж джюнджюриста.*
Дзарзари=**абрикоз.** *см. А.*
Дзвеня́чий—звенящій.
Дзвін, дзво́н—колоколъ; звонъ.
Дзвінка—бубновая масть въ картахъ.
Дзвінник—колокольный мастеръ.
Дзвіночки—колокольчики Linaria genistaefolia Mill; иначе по-Украински—*косюрки.*
Дзвоник—колокольчикъ.
Дзвонити—звонить.
Дзвоница, дзві́ниця—колокольня, башня. *Казнь всім посполитая на дзвоници сидіти.* Чинъ Львов. Брат. 1668 року.
Дзвонки—растеніе Convolvulus sepium L.; иначе по-Южно-русски—*плітуха, вьюнок.*
Дзвонок=**дзвоник.** См. выше.
Дзе́ркало—зеркало; иначе по-Южно-русски—*мостро, свічадо.*
Дзи́га—юла, волчекъ.
Дзигари—стѣнные или столовые часы.
Дзига́рмистер—часовой мастеръ.
Дзигарок—карманные часы.
Дзи́глик—стулъ.
Дзигло—кресло.
Дзик—звукъ.
Дзика́ти, дзича́ти—звучать.
Дзи́ковий—звуковой.
Дзи́нзівер—зинзивей, растеніе Malva Mauritania L.
Дзи́нзівер-зух—хватъ, лихачъ.
Дзінькатор—(Подольск. сл.) калитка, портмоне (?)
Дзо́га=**дзи́га.** См. выше.
Дзу́ськи=**азась.** См. *А.*
Дзюб, дзо́б—клювъ.
Дзю́ба—(Галицк. сл.) рябая отъ оспы дѣвица.
Дзю́бавий—рябой отъ оспы
Дзю́бати—клевать.
Дзюба́тий=**дзю́бавий.** См. выше
Дзю́ра, дзюрка—дыра, отверстіе.
Дзюркота́ти, дзюркоті́ти—течь. *Вода з криниці тихесенько дзюркотала.*
Дзюркотливий—журчащій.
Дзюркотонька—журчащій. ручеекъ, источникъ, струя воды.
Дзюрча́ти, дзюри́ти—литься мелкой струей.
Дзя́вкати—лаять; говорится о собакахъ молодыхъ и лисицахъ.
Дзяволіпис-я—лай щенка.
Дзяволі́ти—лаять какъ щенокъ.
Ди́бати—подниматься на ноги, хромать, подкрадываться, найти.
Диби—ходули.
Ди́бки—нар. на заднихъ ногахъ (животныхъ), на цыпочкахъ (о людяхъ).
Дива́на—растеніе Verbascum Thapsus L; иначе по-Южно-русски—*ведмеже ухо, коровьяк.*

Дúвень—хлѣбъ въ формѣ калача употребляемый на свадьбахъ.

Дúвина—1) растеніе, Царскій скипетръ Verbascum Lychnitis L. Verbascum thapsus. 2) Удивленіе, странность. *Що то за дивина.*

Дивúтися-ться—смотрѣть, глядѣть.

Дивій—(акт. сл.) дикій, лѣсной.

Дúво—чудо, непонятное явленіе, странный случай или событіе.

Дúвом дивувáти — очень удивлятьсл.

Дивувáти—удивляться.

Дивувáтися-ться — **дивувáти**. См. выше. *І єму чуду дивуємся... Єєму ся подивуєм.* Духовн. Мономаха.

Дивовúжа—удивленіе, рѣдкость, чудо, диво.

Дивовúсько—удивительное дѣло.

Дивообраз—гротескъ.

Дивòрта—(акт. сл. givortium) расторженіе брака.

Дигнитар—(акт. сл. dygnitarz) сановникъ.

Дигнитарство—(акт. сл. отъ Латинскаго dignitas) публичная должность.

Дика вишня—Prunus chamaecerasus Jacq.

Дика рябина—Tanacetum vulgare L.

Дика чернушка—растеніе Nigella arvensis L.

Дике жито—растеніе Secale fragile M. B.

Диляція—(акт. сл. dilatio) отсрочка разбирательства дѣла по какой нибудь законной причинѣ; *диляція* infiumitatis отсрочка дѣла по болѣзни кого нибудь изъ тяжущихся. *диляція* admunimenta—отсрочка дѣла для представленія письменныхъ доказательствъ; *диляція* Wywiedzenia inquizycyi—отсрочка дѣла для отбранія свидѣтельскихъ показаній.

Диман—**буквиця** см. **Б.**

Димарь—паровая или дымовая труба.

Димчáнка—вѣтренница.

Дипячий—дынный.

Дирчáти—издавать звукъ стекломъ, или чѣмъ тонкимъ, барабанить, жужжать. *Коли слуха щось дирчить за спиною.*

Дитина, дитинка—дитя, дитятко.

Дишкрéт—(акт. сл. отъ Латинскаго discret) учтивость, почтеніе.

Дишкретний — учтивый, почтительный, милостивый.

Дишкрецé—нар. учтиво, милостиво, почтительно.

Діацезія—(акт. сл.) епархія. *Визиваючи на синод мій діацезіальний.* П. Погила.

Діацезіальний—епархіальный.

Діамент—брилліантъ.

Діаментовий—брилліантовый.

Діаріуш, діаруш — (акт. сл. diarium) журналъ, дневникъ, дневная записка. *Діаріуш Канцеляристы Пана Хаценка.*

Діаріушник—журналистъ.

Діаріушниця—журналистка.

Дібрòва, дібрòвонька—дубрава.

Дівер—дѣверь, мужнинъ братъ.

Дівич-вечір—дѣвичникъ.

Дівка, дівча-я, дівчата—дѣвка, дѣвочка, дѣвушки.

Дівòваїне-я—дѣвство; лѣта дѣвичьи.

Дівòвати—дѣвствовать.

Дівòта—(собират.) дѣвушки.

Дівòцьство—дѣвство.

Дівоча кров—растеніе Amygdalus nana L.

Дівòчий, дівбцький—дѣвичій.

Дівòчити—быть дѣвушкою, оставаться небрачною.

Дівчачий—дѣвичій.

Дівчúна—дѣвушка.

Дівчúна в зелені—растеніе Nigela damascena L; иначе по-Южно-русски—*нечасанні паночки.*

Дід, дідуга, дідусь—дѣдъ, дѣдуганъ, дѣдушка.

Дід—растеніе Cirsium lanceolatum Scop.

Дідизна́—дѣдовщина.

Дідовник—растеніе Arctium Lappa L; иначе по-Южно русски—*лопух, лопушник.*

Дідчи́ця—клеветница; иначе по-Украински—*зва́дця.*

Дідько—домово́й.

Дієгромада—компанія для какого-либо предпріятія.

Дієлюд—труппа.

Діємир, діємирщина—самоуправленіе.

Дієпись—лѣтопись.

Дієвий—дѣятельный.

Дієвость—дѣятельность.

Дієцери—дѣйствующія лица.

Дієцерия—труппа.

Дійво—1) молоко; дойка коровъ. 2) Поступокъ, дѣло.

А вже що в хатнёму ділі, коло дійва там, коло печі, коло тіста, коло варива... Номис.

Дійство—дѣяніе, поступокъ.

Діжа, діжка—кадь, кадушка.

Діл—долъ, помостъ.

Діло́ванне-я—заборъ; иначе по-Южнорусски—*баркан, паркан, обора.*

Дільма—для, чрезъ.

Дільниця—различіе, распаденіе, раздѣленіе, дѣлимость.

Дільчий лист—(акт. сл.) дѣлежная запись

Дім—1) домъ, дворъ. 2) Извѣстное число дворовъ, какъ податная единица для сбора подымной подати.

Діра, дірка—дыра, дырка.

Діско—кругъ, кружокъ.

Дісне—нар. именно, точно, настояще.

Дітво́ра—(собират.) дѣти.

Діти—дѣти.

Дітинний, дитинячий, дитячий, дитинський, дітський—дѣтскій.

Дітися-ться—дѣваться.

Дітський, децький—урядникъ, имѣвшій по преимуществу власть исполнительную; онъ посылался за отвѣтчикомъ, если тотъ неявлялся на позовъ, ему поручалось иногда взысканіе нѣкоторыхъ сборовъ и наблюденіе за правильнымъ отбываніемъ повинностей. Вознагражденіе въ его пользу, взыскивавшееся съ виновнаго, называлось, *децькованне.* Дѣтскіе исчезли одновременно съ замѣною Вижей Возными.

Дія—дѣйствіе, поступокъ, актъ.

Діяти—дѣлать, совершать.

Діяч—дѣятель.

Діячка—дѣятельница.

Дколи—нар. съ какой поры.

Длаанина—длань.

Дмитро́, Дми́трик, Дмитру́сь—Димитрій, Митя.

Дмухати, дмухну́ти—дунуть.

Дни́нка—денёкъ.

Дни́ще—родъ доски, съ одного конца съ дырою, въ которую втыкаютъ гребень съ *мичкою.* Прядущая женщина обыкновенно кладетъ *днище* на лавку и садится на немъ.

Дніпра, Ніпра—богиня Днѣпра; главная днѣпровская русалка.

Дніпро́, Дніпр, Дніпер, Козачий Шлях—рѣка Днѣпръ.

Дніпрянський—днѣпровскій.

Дністра—тоже что и *Дніпра.* См. выше.

Дністро, Дністр, Дністер, Гайдамацкий Шля́х—рѣка Днѣстръ.

Дністрянський—днѣстровскій.

До—предлогъ къ, до, въ конецъ.

Доба́—время, пора.

Добача́ти, доба́чити—хорошо видѣть, замѣтить.

Добра́ніч!—нар. спокойной ночи, прощайте.

Добре—нар. хорошо, удобно.
Добри́день—добрый день, здравствуйте, *на-добридень*—съ добрымъ утромъ.
Добрий—хорошій.
Добро̀дій—1) сударь, господинъ; 2) благодѣтель, благотворитель.
Добро̀дійка—1) госпожа, сударыня; 2) благодѣтельница, благотворительница.
Добродійний—благодѣтельный.
Добродійський—господскій, добродіевъ.
Добродійство—1) дѣланіе добра, благіе поступки. 2) Публика.
Панове добродійство, до вас обертаю мою річ.
Добродійство правнє—(акт. сл.) льготное право.
Добротли́вость—доброта.
Доброхіть—нар. добровольно.
Доброчинкования—благотворность, благотворительство.
Добра́чий—добрый.
Добуваннє—добываніе. пріобрѣтаніе, доставаніе.
Добува̀ти—добывать, находить, доставать.
Або́ до́бути, або́ дома небути. Погов.
Добува́тися-тьця—стучаться.
Довба̀ти—долбить.
Довбѐшка, до́вбня—колотушка.
Довбиш, доубиш—литаврщикъ, одинъ изъ видныхъ чиновъ въ Запорожской Сѣчи; во время собраній онъ давалъ повѣстку народу.
До́вгий—длинный, долгій.
До́вго—нар. длинно, долго.
Довгонбсик—носатикъ, насѣкомое.
Довжезний—длиннѣйшій, огромнѣйшій.
Довишній—вѣрный, настоящій, непремѣнный.
Довідома пода́ти—объявить.
Довідь—узнаніе, освѣдомленіе.
Довіковати—окончить жизнь.
До́вле учинити—удовлетворить.
Доволі—нар. вдоволь, достаточно.
Довольни́тися-тьця—довольствоваться, удовольниться.
До́втіп, до́вціп—острота, умъ, способность. *Немаючи такого довціпу військо справовати.*
Догада̀тися-тьця—договориться; смекнуть.
Дога̀па, дога́ика—охужденіе, горькій упрекъ, укоръ, порицаніе.
Дога́яти—упрекать, порицать.
Доглядáти—присматривать.
Догоднє—нар. удовлетворительно.
Догодува̀ти—докормить.
Догож—угода, угожденіе.
Догожа̀ти, догожда́ти—угождать.
До-гори́—нар. на верху, вверхъ.
До-гори ногами. До-гори черева.
Додава́ти—прилагать, увеличивать. *Хміль буде моему серцю смілость додавати.* Дума.
Дода́ти—прибавить, придать.
Додаток—прибавленіе, приложеніе, придача.
Додержа́ти—сдержать, ненарушить.
Додільний—цѣльный, одинаковый, весь съ одного матеріала сдѣланный *Він був у сорочці додільній.* Пѣс.
Додля́тися-тьця—промедлить, дотянуть.
Додо́лі, додо́лу—нар. внизъ, на землѣ, къ низу.
Дождѣвний—дождевой.
Доживотнє—нар. пожизненно
Дожні—союзъ даже.
Дожчи́стий, дощистий—дождливый.
Дозвіллє—позволеніе.
Дозві́лье—досугъ, свободное время,
Дозира̀ти—1) надсматривать, смотрѣть зачѣмъ, исполнять.
Що волі нашої не дозирають. Мазепа.
Дозира̀тися-тьця—присматриваться, придираться.

Дознавця—изслѣдователь.
Дозо́р—досмотръ, наблюденіе.
Дозо́рця—патруль; смотритель.
Дойда—ищейка, охотничья собака.
Дої́стний—настоящій, истинный.
Дої́хати—донечь, назолить; доѣхать.
До́ка—(отъ латинскаго doctus) хитрый, умный, искусный, способный, ловкій.
Доказ҃увати—досказывать.
Доки, докіль—нар. доколѣ? пока?
Та доки цего буде?
Докладáти — прикладывать, дразнить прозвищемъ
Доконечне—нар. непремѣнно.
Докóр, докір—укоризна.
Докоси́тися-тьця—добраться.
Доку́ди—нар. пока.
Доку́ка—неотступное требованіе.
До-ку́пи—нар. въ одно мѣсто.
Військо до-ку́пи у громаду скликають.
Докучáти—надоѣдать.
Долегáти—досаждать, сильно болѣть.
Долегли́вость—домогательство, притязаніе, оскорбленіе, обида.
До́лі—нар. внизу, на полу, на землѣ.
Долівка—глиняный или кирпичный полъ
Доложи́тися-тьця — доложить, укладывать, доводить до свѣденія. *Доложившися Гетьмана.*
Долóня—ладонь.
До́ля—1) участь, судьба. 2) Растеніе Sempervivum globiferum L.
Домáцатися-тьця—дощупаться.
Домівка́—домъ, жилище.
Домівський—домашній, собственный.
Домівство—хозяйство.
Домівці—домашніе.
До́ма, Домáха, Домáся—Домникія.
Домóва—контрактъ, условіе договоръ, пакты.
Домовáти—жить домомъ, хозяйничать.
Домови́к—дідько. См. выше.
Домóвина—домашнее условіе.
Домови́на—гробница.
Стоїть в семі Суботові,
На горі висóкій,
Домови́на Украïни
Ширóка, глибóка. Т. Шевченко.
Домóвитися-тьця — условиться, договориться.
Домовлений—договоренный.
Домовлянка—договоръ.
Домовля́ти — договаривать, упрекать, грубо говорить.
Домовник—домочадецъ.
Домоптарь—домосѣдъ.
Домоптарка—домосѣдка.
Домотка́нь—домашнѣе тканье.
Домотканий — дома сотканный (о холстѣ.)
Донація—(акт. сл. donatio) дареніе.
Доньщи́на, Дін—Земля Войска Донскаго.
До́ня, до́нька — дочь, дочка, дочечка.
До-останку—нар. до конца, до послѣдняго.
Допáсти коня — сѣсть въ попыхахъ на лошадь.
Допевни́тися-тьця—домогаться, удостовѣриться, обезопасить, обезпечить себя,
Допевняйся-ж, наш Гетьмане, допевняйся плати!
Як не будеш допевняти, будемо втікати. Пѣс. про Линію.
Допинáти—1) натягивать. 2) Стремиться.
Допитáтися-тьця—допроситься.
Допікати—досаждать.
Доплентатися-тьця — добраться, дотащиться.
Допрік—укоръ.
Допрікати—укорять.
Допрова́дити—довести, доставить.
Допрóшуватися-тьця—допрашивать, умолять.

Дора́дець—совѣтникъ.

Дораз—(Буковинск. сл.) нар. разомъ, въ одно время.

Дорватися-тьця—добраться.

Дорвавшися до коцюби почала нею дочку бити, щоб не женихалася.

Дорік, доріканнє—докорятельство.

Дорікати—докорять.

Доробúти—сдѣлать, окончить.

Дорожнѐта—дороговизна.

Дорожник—растеніе Plantago lanceolata L.; иначе по-Южно-русски—*подорожник, собачи язички, стягач.*

Дорозумóватися-тьця—догадаться, понять, предполагать.

Дорош—Дорофѣй.

Дорошенко—сынъ Дорофѣевъ.

Досвідчéннє—опытность.

Дóсвітки—посидѣлки по утрамъ; работа утромъ при огнѣ, на которую собираются *дівчата і парубки.*

Досвіток, досвіта—разсвѣтъ.

Досвітчана мáти—женщина въ избѣ которой собираются *досвітки.*

Досвітчана хáта—изба въ которой собираются на *досвітки.*

Дóсить—нар. довольно, вволю, достаточно.

Маєш, Ваша Милость, в маетностях своіх духовних особ досить, не трéба шукати где інде. І. Копинський.

Досі—нар. по сю пору, доселѣ, до сего времени.

Досконáлий—совершенный.

Доскопалость—совершенство.

Дослухáтися-тьця—вслушиваться.

Достанулий—достаточный.

Достанулость—достаточность.

Достатéчнє—нар. достаточно, удовлетворительно.

Достáток—корысть; имущество.

Достомéнно—нар. какъ слѣдуетъ, какъ должно, формально, точно, словно.

Досягати—достигать.

Брагиня досяґнувшися. Величко.

Дотéпа—способность.

Дотепний, дотíпний, стíпний—способный, старательный, расторопный.

Достепность—**дотепа.** См. выше,

Доти, дотíль—нар до той поры, до того мѣста.

Дотикáти—касаться, относиться, хватать, прикасаться.

Дотичний—современный, теперешній, настоящій.

Дотклúвий—1) чувствительный. 2) Колкій, обидный. *Речі дотливиї, ущíпливиї і вельми досадниї.* Рубанъ, 1693 г.

Дотклúвость—1) чувство. 2) Смута, притѣсненіе. *Як бисмо конечнє жíли і могли успокоени бути в наших вéликих дотклúвостях.* Кіевлянинъ 1840. стр. 165.

Дотовпитися-тьця—протиснуться, пройти сквозь толпу.

Дотримувати—исполнить, додержать, издержать.

Дотум—(акт. сл. dotum) приданное, вѣно.

Доява—объявленіе, донесеніе.

Доявити—объявить, донести, открыть.

Драб—растеніе Viola arenaris Dec.

Драбúна—1) подвижная лѣстница. 2) Грядка, облочокъ. 3) Бока въ малороссійскомъ возѣ.

Драбúнастий—*драбинастий віз*—обыкновенный Украинскій возъ у котораго боками служатъ *драбини.*

Драбúнчастий—пятнистый, клѣтчатый.

Драгáлі—1) холодецъ. 2) Растеніе Tremella mexenferica Remy.

Драгліти—дражать, нависнуть (говорится о тучахъ.)

Дражнити—дразнить

Драмовий, драмний—драматический, *Львівска, українська драмова дієцерия.*

Драпь, драпиця—тонкія досточки для покрытія кровлей употребляемыя.

Дра́пач—(Галицк.) растеніе осетъ Л. Cnipus.

Ой е в лісі драпачище,
Зчешу собі головище. Пѣс.

Драпѐжний—хищный, розбойническій.

Драпежство—грабежъ

Драпіка, дряпіка—грабитель, взяточникъ.

Драпустан—растеніе Azalea pontica L.; иначе по-Украински—*штанодран.*

Дра́та—притѣсненіе, поборъ; отъ слова *драти́.*

Дра̀тва—смольныя нитки.

Драти—1) глаголъ брать взятки. 2) Желѣзныя оконныя рѣшотки.

Дра́товати—дразнить подстрекать, терзать, мучить.

Дра̀ча=**тіснява.** См. *Т.*

Дремену́ти—быстро побѣжать.

Дремка, дрімка, дремота—сонливость, дремота.

Соньки́—дрімки́ в колисиньки. Пѣс.

Дриґулька—дрожаніе, болтаніе ногами. *Витупцёвуе дриґульками, ніби танцюе.* Номис.

Дри́гати—ногами двигать, болтать.

Дри́гнути—содрогнуться.

Дри́сля=**бігунка.** См. *Б.*

Дриста̀ти—страдать поносомъ.

Дристокіз—растеніе Crocus reticulatus L.

Дрібний—мелкій.

Дрібно—нар. мѣлко, по крошкамъ.

Дрібноголовий—идіотъ; микроцефалъ.

Дрібу́шка—мелко заплетенныя косы на головѣ.

Дрібьязок—мѣлочъ.

Дріго́та, дрого́та—дрожь, вздрагиваніе.

Дріжаки—дрожь, дрожаніе.

Дріжа̀ти—дрожать.

Дріжджі—дрожжи.

Дрік, дро̀к—растеніе Genista tineforia L.

Дрікови́ця—жаркое время лѣтомъ, когда скотъ бѣсится.

Дрімля=**дремка.** См. выше.

Дріпло—дрянь, обырвышъ.

Дроби́на—мелкая вещь.

Дробок—небольшой кусокъ.

Дай лиш жінко дробок солі ще, бо треба страву посолити.

Дроботіти, дріботіти—болтать. молоть вздоръ.

Дроботун—болтунъ.

Дроголюб, драголюб—растеніе Lycopus europaeus L; иначе по-Украински—*зюзник.*

Дрозд—(Галицк. сл.) дроздъ.

Дропак=**гоцак.** См. *Г.*

Да̀ти дропака̀—направить лыжи, уйти.

Дрот—проволока.

Дротяний—проволочный.

Дротянка—проволочная вещь.

Дрочи́ти—дразнить, разъярять.

Дрочитися-тьця—вертѣться.

Дружина—1) жена. 2) Отрядъ войска. 2) Компанія, товарищество.

Дружитися-тьця—сдѣлаться другомъ.

Дружка́—дѣвушка шаферъ.

Дружки—брачные свидѣтели.

Дружко̀—шаферъ.

Друк—печатаніе, печать книжная.

Друкарь, друкарщик—типографщикъ.

Друкарка—типографщица.

Друкарня—типографія, печатня.

Друковати—печатать, тиснуть.

Дрюк, дрючина—дубина.

Дряни́ця=**драниця.** См. выше.

Дря́пати—царапать.

Дряпіка, дряпічка—взяточникъ.

Дрясовати—мучить.

Кулі вертала,
Кіньми дрясовала. Пѣс. о Почаевѣ.

Дуб—1) Quercus Robur; иначе по-Украински—*стежар.* Quercus pedunculata Ehrh. *Дуб*, var. praecox—*ранній дуб*—var tardiflora—*пізній дуб.* 2) лодка. 3) *Дуба дати*—умереть, околѣть. *Був пьяний, та під тином дуба дав.*

Дубе́ць—лозовый прутъ, розга.
Дубцём ёго коли не слухае. Погов.

Дуби́на—дубовое дерево.

Дубівка—родъ дыни.

Ду́блений—хладный (въ шутку).

Дубняк, дубничок—дубовый кустарникъ, дубовый лѣсокъ.

Дубова лапа—растеніе Sticta pulmonacea

Дубро́ва—дубовая роща.

Дубровка—растеніе Petentilla tormentilla Schrank; иначе по-Украински—*кур-зіллє.*

Ду́да—такъ называлась пошлина платимая во времена Уніатскаго ига надъ нашею Родиною; она свое названіе получила отъ Польской монеты Dudek, 15 коп. серебр.

Дуда́, дудка—свирѣль.

Дудар, дударчик—мастеръ дѣлающій дудки.
Дударик їде, віз дудок везе:
Батькові дуду, матері дуду,
А дитинятам по дудинятам.
Галицк. Пѣс.

Дудіти—играть на дудкѣ.

Ду́длити—пить съ жадкостью.

Дудонь—свирѣльникъ (?)
Ісчез стрілов в густій мрації,
Дудонь замовчае;—
Може лі вже де в байраці,
Дай вовк доїдае. Шашкевич.

Ду́жатися-тьця—бороться, мѣряться силами.
Не зазнають вони михої долі, немають дужатися з суперечною судьбою. Терлецький.

Ду́же—нар. очень, сильно, крѣпко

Дуженний—сильный, мощный.

Дужий—дюжій, сильный, крѣпкій.

Дук, ду́ка—вождь, князь, богачъ, знатный человѣкъ, вельможа; отъ Латинскаго dux.

Дука́т, дука́ч—червонецъ, а такъ-же родъ большой медали носимой женщинами на шеѣ.

Дуківство—княжество.

Дуківський—княжескій, полководническій, богатѣйшій.

Дуківщина—княжеское помѣстіе.

Дулівка—водка настоянная на *грушах-дулях.* См. ниже.

Дульѐти—женское платье изъ мягкой шелковой матеріи; отъ Французск. une êtoffe de soie est duilleté.

Ду́ля—1) ро́дъ продолговатыхъ грушъ. 2) Шишъ, кукишъ.

Ду́ма—1) эпическая пѣсня. 2) Мысль, мнѣніе.

Ду́мка—1) дума, мысль, намѣреніе, раздумье, забота. 2) Родъ пѣсни,

Дун, дон—господинъ, съ Испанскаго don.

Дундук, дондук—суровый, упрямый мужчина.

Ду́ньский—датскій.

Ду́ньчик—Датчанинъ.

Ду́ньщина—Данія.

Дуомини—(Бесарабск. сл. съ Молдавск.) растеніе Veratrum phlomoides L; иначе по-Южно-русски—*канделля, коровьяк, царська свічка.*

Дупленáвий, дупленáтий, дупнáстий, дупнáстий—дупловатый (о деревьяхъ.)

Дурбас, дурень—глупецъ, дуракъ.

Дур-зіллє—белена, растеніе Datura stramonium.

Дурисвіт, дуросвіт—обманщикъ, мошенникъ, пройдисвѣтъ.

Дурити—дурачить, обманывать.

Дурійка—сумазбродство.

Уважай, бо вікно псує три річи: атрамент, сіль і молоду жінку, що би с тобою що не подіялось—тоді чиста дурійка. Ворожба с Квітів. И. П.

Дуріти—глупѣть, сойти съума.

Дурман—дур-зіллє. См. выше.

Дурни́ця, дурни́на, дурни́чка—1) вздоръ, пустяки, глупость; даровое. 2) Растеніе Vaccinium uliginosum L.; иначе по-Южно-русски — *голубень, лохина, лохачи, піяки.*

Дурніти, дурнішати=**дуріти.** См. выше.

Дурно, дурнісенько—нар. напрасно, даромъ.

Дурнопьян=**дурман, дур — зіллє.** См. выше.

Дутель — погибель, паденіе, кончина; *дутеля зъїсти*—умереть.

Дутельний—смертельный.

Дюдя—(дѣтск. сл.) стужа, холодъ.

Дя́вол—дьяволъ.

Дяволе́нний—дьявольскій,

Дягель—растеніе Angelica sylvestris L.

Дягиль — растеніе Archangelica officinalis Hoffm; иначе по-Украински—*дзенґель.*

Дя́дина — 1) жена дяди. 2) Всякая замужняя женщина или вдова.

Дя́дники—проводы.

Дядьків, дядьківський — дядюшкинъ, дядькинъ.

Дя́дько — 1) дядя. 2) Всякій женатый или вдовый человѣкъ.

Дяк—дьячокъ.

Дя́ка—благодарность.

Дякло (акт. сл.) сборъ въ пользу землевладѣльца.

Дяков—(Галицк.) благодарный.

Дякова, дячи́ха—жена или вдова дьяка.

Дякованне-я—благодареніе.

Дя́ковати, дя́кувати—благодарить.

Дякониха—жена или вдова діакона.

Дятло, дятел—дятелъ.

Дятловина—растеніе Trifolium pratense L.; иначе по-Южно-русски—*Івасик, конюшина, вязіль, попки, троян.*

Е.

Е—есть, 3-е лице глагола *бути*—быть; во 2-мъ лицѣ *еси*; въ 1-мъ лицѣ неупотребляется. *У его е худоба і грунти. Е де сісти а нема що їсти. Е в глеку молоко, та голова невлізе.* Поговорки.

Евѐкта—вывозъ товаровъ.

Евра́шок—1) пряникъ особой формы, 2) Небольшой звѣрь, составляющій съ родами бѣлки и сурка одно семейство. Л. Mus citillus vulgaris, Spermophilus.

Евтух, Явтух—Евтихій.

Едама̀шка—дамасская матерія, весьма плотная, съ узорами того же цвѣта; въ старину бывшая въ великомъ уваженіи.

Едамашковий—съ дамаской матеріи сдѣланный.

Едваб—шелкъ, шелковая матерія.

Единець—одинецъ, одинокій, единственный.

Едкі́ль—нар. съ какихъ поръ.

Еднати—соглашать, сговаривать, склонять на свою сторону.

Една́тися-ться—соглашаться; вступать въ бракъ, склоняться на чію либо сторону.

Еднак—(акт. сл.) союзъ но, однако.

Еднач—соединитель, агентъ.

Едначка—соединительница, союзница.

Едностайний, однастайний — единодушный, единогласный.

Едностайно —нар. единодушно, единогласно, дружно

Едностайность — единодушіе, единогласіе.

Едность—единство, унія.

Едностний—союзный, соединенный.

Едностні краї, едності землї — соединенные штаты, союзъ, федерація.

Ежак, їжак—ёжъ.

Езул— растеніе, Hyssopus officinalis: Ł; иначе по-Украински—*ги́ссоп, Юзефка.*

Езуїта—іезуитъ.

Езуїтский—іезуитскій.

Екомон—экономъ.

Елекція—(акт. сл: eletio) избраніе.

Ембарь—амбарь.

Емь — я. *Перших днів місяця марта постиг емь до Бѣлграда, столиці виломлючаюся з під турецькаго ига княжесьтва сербськаго.* Терлецкий.

Ерекція — (акт. сл. erectio) дарственная запись въ пользу устраеваемой церкви.

Ж.

Жаба—лягушка.

Жабарь—лужа или болото, въ которомъ водятся жабы.

Жабовина—(собират.) лягушки.

Жабрей—растеніе Galopsis Ladanum L.

Жабрик—растеніе Galopsis Tetrahit L.

Жабури́ння—лягушечье гнѣздо.

Жабъяча цибуля—растеніе Scipus Tabernaemontani Gmel.

Жа́га—сильное влеченіе, желаніе.

Жада̀—жадность, жажда.

Жада́ння—желаніе, требованіе.

Жада́ти—желать.

Жадібка, жадо́ба—охота.

Не силуйте співати; жадоби не має. Шишацький.

Жа̀дний, жо̀дний—никакой, ничто. *Без жадної причини.*

Жа̀дость—(акт. сл.) сильное желаніе.

Жа́йворонок, жа̀йворошок—степной жаворонокъ Alauda Arvensis.

Жаковà ти—разорять, грабить, опустошать.

Жаковство—(акт. сл. żakowstwo) жеманство, педанство.

Жалібний—горестный, жалобный.

Жаління-є—жалость, сожаленіе.

Жалкова̀ння-є — сожалѣніе, соболѣзнованіе.

Жалкова̀ти—жалѣть, сожалѣть.

Жалкова̀тися·тьця — жаловаться, сожалѣть, обвинять.

Жало́ба—печаль, трауръ, погребальная процессія.

Жалова̀нє—милость, жалость.

Жа̀ловати—любить, беречь, жалѣть, жаловать, сострадать.

Жа́лостний—печальный, трогательный, сострадательный. *Жалостним на-тое уболіваючи серцем.* Величко.

Жа́лостнє—нар. трогательно, печально. *На инструментах всї жалостнє грали.* Ханенко.

Жа́лощи—сѣтованіе, соболѣзнованіе.

Жаль—печаль, скорбь, сожаленіе. *Великий мій жалю!* Народ. пѣс.

Жальний—скорбный, тоскливый.

Жари́на—раскалённый уголёкъ.

Жарівниця—жаровня.

Жарло̀к, жерло̀к — (акт. сл.) обжора, объѣдало.

Жарнівка—жемчужина, перлъ. *Зубоньки як жарнівки.*

Жа́рт, жа́рти—шутка, игра, насмѣшка, острота.

Жартли́вий—шутливый, игривый.

Жартова́ти—шутить, играть. *Жартуе, пустуе, недае спати.* Пѣс.

Жартовливий—**жартливий.** См. выше.

Жартовливость—рѣзвость, игривость.
Жасміна—растеніе Philadelphus coronarius L.
Жáти—жать.
Жáтний козак—помѣщикъ.
Жах—ужасъ, страхъ.
Жахáнне-я—пугливость.
Жахáти—пугать, страшить.
Жахáтися-тьця—ужасаться, удаляться.
Жахли́вий—боязливый, трусливый.
Жахливость—пугливость, боязливость.
Жахляк—трусъ.
Жахлячка—трусиха.
Жахнó—нар. страшно, пугливо.
Жахну́тися-тьця—ужаснуться, испугаться
Жахтíти—сильно бояться.
Бідна дівчина з переляку аж жахтить.
Жбáн, жбáнок, джбан, збанок—посуда въ родѣ кадушки или горшка.
До часу жбан воду носить. Посл.
Жбóжже—**збіжжя**. См. *З*.
Жвáвий—веселый, бравый, оборотливый. скорый.
Жвáво—нар. бодро, браво, весело.
Жвавость—веселость, бравость, живость, проворство.
Жвяка—жвачка.
Жвякати—жевать жвачку (о животныхъ).
Жвя́хтати—чваркать.
Жвяхтали мокри мичаки.
Жгучка—растеніе urtika urens L.; иначе по Южно-русски—*жигавка, жигучка, жижка.*
Жда́нки—ожиданіе.
Жé—союзъ что.
Жеб, жеби—союзъ чтобы.
Жебрак—нищій, пролетарій.
Господи Боже що жебрак має,
На тій широкій, богатій землиці.
Н. Устиянович.
Жéбри—(Галицк.) прошеніе милостыни.
Пішов дід с бабою на жебри під церкву.
Жегля́р—плаватель, морякъ, матросъ, мореходецъ.
Жеднанне—(акт. сл.) прощаніе, благословеніе.
Желізняк, залізняк—1) кирпичъ желѣзнякъ. 2) Растеніе Verbena officinalis L.
Жемчýж—жемчугъ.
Женихáнне—любовныя шутки.
Женихáтися-тьця—любезничать, амурничать.
Женíшенько—женишокъ.
Женці—жнецы.
Жербій—растеніе Cirsium arvense L.
Жéрдка, жéртка—жердка, вѣшалка.
Жерело́=**джерело́**. См. *Д*.
Жерéтія—змѣя.
Жертівня́—жертвенникъ.
Жеруха́—кресъ-салатъ, Sactuca Lepidium sativum
Жерць—жрецъ.
Жерця—жрица.
Живи́ти—кормить.
Живиця—канифолія.
Живіт—животъ, жизнь.
Живжик—вѣтрогонъ, легкомысленный человѣкъ.
Живника—бальзамъ.
Живність—пища, провіантъ, продовольствіе, состоящее изъ домашней и дикой птицы.
Живоробкий—журчащій (о ручьяхъ).
Живоробкость—журчаніе.
Живоси́лом—нар. насильственно.
Животи́—пожитки.
Животíти—существовать, жить.
Живцем—нар. живьемъ.
Живчик—пульсъ.
Жигород—Bjorneborg.
Жидівський—еврейскій.
Жидівськи груши—растеніе Physalis alkekengi L.; иначе по-Украински—*мохнухи, мохнушки.*

Жидівська лепеха=аер. См. *А.*

Жидівство—евреи, жидовство; неряшество.

Жидова́—евреи, еврейскій народъ.

Жи́жа—(дѣтск. сл.) огонь

Жи́жка, жи́жки—икры на ногахъ; иначе по-Украински—*лі́тки.*

Жизнійший край—(Величко) неразоренная войною область.

Жи́ла—источникъ водяной, ключъ.

Жимолость — растеніе Lonicera xylosteum L.

Жир—трефовая масть въ картахъ.

Жирбій=Грицьки. См. *Г.*

Жирівка—трефовая карта.

Жирова́ти — жирѣть, тучнѣть, (говорится о животныхъ).

Жировий—трефовый.

Жируха= жеруха. См. выше.

Житє́чний—житейскій, полезный.

Житлє́ць—житель, обыватель.

Житльця—жительница, обитательница, обывательница.

Житло́—жительство, жилище, осѣдлость. *Обрали собі місто на жи́тло.* Лѣт. Самов.

Житній—ржаной.

Жи́то—рожь.

Житовьє́—житье, бытъ, жизнь.

Жінка—жена; женщина.

Жіночий—женскій.

Жіночний—женственный.

Жіпочность—женственность.

Жіпо̀щина—(собират.) женщины.

Жлуктіти — выпить что. *Бач як вони брагу жлуктять.*

Жлу́кто—кадушка, выдолбленный стволъ дерева, въ которомъ парятъ или бучатъ бѣлье.

Жмєня, жмінька—горсть, горсточка.

Жмі́крут—скряга, скупецъ.

Жму́ритися-тьця—закрывать глаза.

Жму́т, жму́ток—охапокъ, свёртокъ.

Жне́ць, жѐньчик=жнецъ.

До двору женців займає. Пѣс.

Жни́ва—жатва, жатвенное время.

Жни́во—хлѣбные злаки.

Жовни́й—желваки

Жовнір=жолнір. См. ниже.

Жовнірський—солдатскій, жолнѣрскій.

Жовнірщина—солдатчина.

Жовніти, жовкніти—желтѣть, вянуть. *Трава все жовкне, бо осень уже близько.*

Жовта акація—дерево Caragana arborescens L.

Жовта гарячка—растеніе Helichrysum arenarium Dc; иначе по-Украински —*головокрут, сварливець, чмель, жовтушки.*

Жовта лілєя=чоловічий вік. См. *У.*

Жовта лобода—растеніе Atriplex hortensis L

Жовтий—желтый; срав. ст. *жовті́ший.*

Жовтий буркун—растеніе Melilotus officinalis Lam.

Жовтий лі́н—растеніе Linum flavus L.

Жовтий храбу́ст—растеніе Cirsium oleraceum Scop.

Жовтий чистик—растеніе Chelidonium majus L.

Жовтило — растеніе Serratula coronata L.

Жовтинці—желтые сапоги.

Жовті дзвонки—растеніе Nymphaea alba L.

Жовті зозульки—растеніе Cypripedium Calceolus L.

Жовтобрюха—птичка Emberiza cifrinella L.

Жовтоватий—желтоватый.

Жовтогарячий — ярко-желтый желтокрасный.

Жовтогрудка=жовтобрюха. См. выше.

Жовточниця — растеніе Chrysosplenium alternifolium L.

Жовту́шка — растеніе Helichrysum arenarium Dc.
Жовтяни́ця—желтуха.
Жовтянка—растеніе Galium verum L.
Жо̀деи, жо̀дний=**жа̀дний.** См. выше.
Жолда́к — 1) солдатъ, казакъ жолдатской роты. 2) Швейцаръ, сторожъ у помѣщиковъ.
Жолда̀ський—солдатскій.
Жлнір—польскій коронный солдатъ.
Жолнірство—солдатство, солдатчина.
Жо̀лоб=**жлу́кто.** См. выше.
Жоломійка—свирѣль.
Жопо̀та=**жіпо̀щина.** См. выше.
Жорна́—мельничные камни.
Жо́рсть, жерсть—жесть, листовое желѣзо.
Жрстокий—жестокій.
Жорстокость—жестокость.
Жорстокосердіе—жестокосердіе, безжалостность.
Жорстокосердний—жестокосердный.
Жужѐлиця—окалина, изгарина, огарки желѣза.
Жужм—безпорядокъ; *жужмом* - вверхъ дномъ.
Жупа̀н жіночий—женскій кафтанъ суконный или китайчатый съ перехватомъ на бокахъ.
Жупа̀н чоловічий—мужской кафтанъ носившійся подъ кунтушомъ.
Жу́пел—горючая сѣра
Жу́пище—гробъ, яма.
Жур—скиснувшая съ водою мука.
Журавель—1) журавлѣ. 2) Хороводная игра и танецъ свадебный, сопровождаемый пѣніемъ слѣдующей пѣсни:

Та̀ внадився журавель, журавель,
До бабиних конопель, конопель,
Таки, таки журавель,
Таки, таки цибатий,
Таки, таки носатий,
Таки, таки стрібатий...,

Прочіе куплеты нецензурнаго содержанія, что происходитъ отъ нетразвости лицъ участвующихъ въ Журавлѣ.
Журавельник—растеніе Geranium pratense L.
Журави́на, журавли́на—растеніе Oxycoccos palustris Pers.
Журавли́ний, горо̀шок—растеніе Lathyrus sylvestris L.
Журавли́ця—журавка, самка-журавель.
Журба̀, журьба̀, журбо́та—печаль, тоска.

Нехай твоя̀ головонька
Од журби одстане. Пѣс.

Журйтися-тьця — печалиться, горевать, тосковать.
Журіпне-я—меланхолія, хандра, тоска.
Журли́вий—печальный.
Жучний—опасный.

З.

З—предл. съ, отъ, изъ.
За́—предл. при, про, о, послѣ, по, за.
Забав—задержка остановка.
Забави́тися-тьця—замедлится.
Забава̀—игрушка, игра.
Забалянтра̀сити—болтать.
Забара́—замедленіе.
Забаритися-тьця — замедлиться, долго отсутствовать.
Забарний—медлительный.
Забйти—убить, умертвить.
Забитий—занесенный.
Заби́тний—смертельный.
Забіг — скрытіе, учрежденіе, оборотъ. Величко.
Забіець—убійца.
Забіжа̀ти—предупреждать.
Забій-круча=**циганки.** См. *Ц.*

Забірати—брать; *забірати шлях*—направляться.
Забо̀втатися-тьця—забрызгаться.
Заборо̀на—оборона.
Забороненнє—воспрещеніе.
Забороня́ти—запрещать.
Забрець—(Маркович) зелье полезное для зубовъ.
Забрну́ти, забренити—1) забресть въ воду. 2) Погрузиться; попасть въ порокъ.
Забру́дити—замазать, запачкать.
Забрязкотіти—зазвенѣть.
Зябрязча́ти—забряцать.
Забудка=**чорнобиль.** См. *Ч.*
Забу́лькотати, забулькотіти—клекотать; говорится вообще о жидкостяхъ.
Забутний—забывчивый.
Забу́ток — забвеніе; забытый остатокъ чего-либо.
Забуттє—забытье.
Зава́дити—повредить.
Зава́дка—значеніе, вѣсъ.
Заважати—тяготѣть, вѣсить.
Заважатися-тьця — обременяться, отягощаться.
Завалова̀ти—кричать, шумѣть. *Собаки, загавкають, завалують.*
Заваля́щий—валяющійся; въ пренебреженіи оставленный.
Зава́ртий — заключенный, установленный.
Зава̀ртий з Шведом покой. Величко.
Зава́рювати—заговорить, заговаривать, отшептывать.
Завбільшки́—нар величиною съ кого съ чего. *Теличка миршава завбільшки з цапа.*
Заввишки—нар. въ высоту,, высотою.
Завгет—нар. за исключеніемъ, исключая
Завда́ння—урокъ, задача
Завда̀ток—задатокъ.
Завдовжки́, завздовжки́—нар. въ длину, длиною съ кого, съ чего.
Завдяча́ти—съ благодарностію отслуживать. *Завдячати трудитимемся.* Величко
Завдя́чнє—нар. благодарно, съ благодарностью.
Заведенція=**ужа́нція.** См. *У.*
Заведія—(Галичк. сл.) обманщикъ, зачинщикъ.
Загребаймо воробія, бо був заведія. Пѣс.
Завербова́ти—присоединить; сманить.
Завередова́ти—заприхотничать.
Заверещàти—раскричаться.
Заверну́тися-тьця — воротиться.
За̀вертні—оглобли.
Завиру́ха—вьюга, мятель, буря, суматоха.
Завѐштатися-тьця—зашататься.
Завждє—нар. всегда.
Завзнак—нар. напамять, въ знакъ.
Завивало, завивайло, завивайлечко—покрывало.

Ой білее завивайло,
Да вічнее покривайло. Пѣс.

Зави́дна—нар. засвѣтло.
Прибув додо́му ще зави́дна.
Завизно—нар. недосужно
Завикла̀ний—(акт. сл.) запутанный.
Завиру́ха=**заверу́ха.** См. выше.
Завито—нар. точно и непремѣнно на извѣстный срокъ.
Завівало—флагъ,
Завівати—вѣять.
Завійна, завійниця—боль въ желудкѣ.
Завіра́ти—увѣрять.
Завіса́ти—зависить, быть на отвѣтственности.
Завіси—петли, кручья удверей.
Завісистий—(акт. сл.) висячій.

Завіта́ти—зайти, посѣтить.
Завіщо? за що?—за что?
Завла́сний—собственный.
Зава́д—тяжба, процессъ.
За́води—нар. сколько мочи.
Заводи́тися-ться—собираться, приготовиться; ссориться.

Того ж року 1669 війська козацькиї́ нікуди на ходими на війну; же з Шведам тільки заводимися. Лѣт. Самовидца.

Завівся з жидом кат-зна защо і нащо.
Заволо́ати—возгласить, воскликнуть.
Заволо́ка—бродяга.
Заволока́ти—медлить, тянуть.
Заволочи́ти—пройти бороною.
Заворуши́тися-ться—зашевелиться.
За-всі-го́лови—за всѣхъ, за всю братію.
Завстягну́ти—удержать.

Аби збитки і разоренія мандатом були завстянені. Величко.

Завтовшки́—нар. въ толщину, толщиною съ кого, съ чего.
Завча́сний—заблаговременный.
Завча́су—нар. заблаговременно, кстати.
За́вше=за́вжде. См. выше.
Завширшки́—нар. шириною, широтою.
Загрундзёвувати—усѣять, закрыть, закрашивать, затемнять, затушовывать.
Загавкати—залаять.
Загад—приказъ, повелѣніе.
Зага́данний—приказанный, указанный.
Загада́ти—1) предложить загадку. 2) Велѣть, приказать.
Зага́датися-ться—задуматься.
За́гадка—шерада, ребусъ, задача. 2) Растеніе Erigeron canadensis L.
Загал—(Галицк. сл.) общество, товарищество, учрежденіе.
Загальмова́ти—навязать себѣ что, пріобрѣсть.
Загальня—общественное собраніе.
Загамова́ти—прервать, перебить, препятствовать.
Зага́нити—охулить, осудить.
Зага́рбаний—захваченный.
Зага́рбати—захватить въ руки, завладѣть.
Загартова́ти—сдѣлать крѣпкимъ.
Зага́т—плотина, гать.
Зага́яний—задержанный.
Зага́янка—задержка, замедленіе.
Зага́ятися-ться—промедлить, опоздать.
Загвозди́ти—сказать колкость, сказать съ высока.
Загиба́ти—погибать.
Загинати—загинать.
Загину́ти—пропасть, околѣть, погибнуть.
Загоргота́ти—заговорить на чужомъ языкѣ.
Загні́чувати—развесть огонь, зажечь дрова.
Загну́здити—взнуздывать.
Загнуща́тися-ться—пренебрегать, гнушаться, издѣваться.
За́годи—нар. заблаговременно.
Загой—залѣченіе, заживленіе.
Загоїний—залѣченный, заживленный.
Загоїти—заживить, залѣчить, исцѣлить
Загомоніти—заговорить громко.
Загін—1) военный отрядъ. *Роспустив свої загони по всій Україні.* Пѣс. 2) Мѣсто куда загоняютъ скотъ.
Загонець—(Галицк. сл.) выпасъ на пахатномъ полѣ.
Загорі́ти—(Буковинск. сл.) угорѣть.
Загорну́ти—закрыть, завернуть.
Загоро́да—скотный дворъ.
Загородка—ложа.
Загорта́ти—заворачивать, закрывать.
Загостюва́ти—загостить.
Загра́ти—заиграть.
Загрі́мати—погрозить.
Загріти—нагрѣть.

Загрома́дити—зарыть, закопать.
Загру́знути—погрязнуть,
Загрундзюва́ти—затянуть узелъ.
Загуби́ти—потерять.
Загублений—утерянный.
Загуготіти—загудѣть, глухо загремѣть.
Загука́ти—позвать.
Загу́менок—мѣсто за гумномъ.
Загуркотіти—застучать.
За-гу́рт—нар. съ обща, за прочимъ.
Загурча́ти—загремѣть.
Загусти—загудѣть.
Загу́сти—сгустѣть, сдѣлаться густымъ, затвердѣть.
Загуча́ти—зазвучать.
Задві́рок—садикъ при домѣ.
Задворний суд—(акт. сл.) высшій королевскій судъ для лицъ свободнаго званія, но не пользовавшихся гражданскимъ полноправіемъ: мѣщанъ, бояръ служилыхъ и путныхъ; сюда же обращались съ жалобами и крестьяне королевскихъ имѣній.
Задивова́тися-тьця—удивляться.
Задира́ка, задери́ха—(общ. рода) привязчивый человѣкъ
За-для—союзъ, ради, для
Що в Одессі і Бендері
За сім рік заробив
Те в Кіїві, на Подолі
За-для сла́ви пропив. Пѣс.
Задля́тися-тьця—медлить.
Задобі́дде—утро, дообѣденное время.
Задобі́дній—дообѣденный.
Задо́бре—нар. поготову, слова нѣтъ.
Задри́гати—замахать ногами или руками.
Задрі́жати—задрожать.
Задрі́панець—оборвышъ.
Задрі́паний—запачканный, забрызганный.
Задрі́панка—оборвышка, порочная женщина.
Задрі́нати—забрызгать, заболтать.
Задрочитися-тьця—осориться, вздорить.
Задру́тець—мученикъ, страдалецъ.
Задудні́ти—загремѣть.
„За княгиню пиймо нашу“
І за луновь его слів
Цілий замок задуднів.
Н. Устиянович.
Задурма́питися-тьця—ошалѣть.
Заду́же—нар. слишкомъ, много.
Зажа́ртость—злоба, злость.
Заженихатися-тьця—амуриться.
Заживáти—употреблять.
Зажи́ти—выслужить, пріобрѣсть.
Зажи́вні пісні—пѣсни, которыя поются въ началѣ жатвы ржи.
Зажо́н, зажи́н—начало жатвы.
Зажури́тися-тьця—запечалиться.
Заздалегі́дь, зазделегі́дь—нар. заблаговременно, заранѣе.
Заздро́вний—заздравный; *заздро́вна і па́мятна начастка*—вынутая изъ просфоры часть за здравіе и за упокой.
За́здрость—зависть, жадность.
Зазира́ти—заглядывать.
За́ зле мати—сердиться; *за зле на мене маеш*—(Мазепа) сердишься на меня.
Зазлеміне—заятре́не. См. ниже.
Зазна́ти—давно знать, помнить.
За́значка—знакъ, замѣтка, начертаніе.
Зазу́ля, зозу́ля—кукушка.
За́йвий—резервный, запасный, лишній.
Займа́нщина—своевольное завладѣніе землею.
Займа́ти—трогать, прикасаться.
Займа́тися-тьця—загораться, приходить въ азартъ.
За́ймище—(акт. сл.) всякое мѣсто, занятое садомъ, огородомъ, сѣнокосомъ и проч. Статьи 1666 г.

Зайців лён—растеніе Linaria vulgaris Mill.

Заїди—болѣзнь, плесень, гной въ углахъ губъ.

Заїдливий — злой, задорный, сердитый, неотвязный.

Заїдлость—злость.

Заїдок — закуска или десертъ послѣ обѣда.

Заіськувати—заискиваться.

Заїхати—(акт. сл.) 1) занять, овладѣть, присвоить. *Заїхавши мало не половину Литви.* Величко. 2) Ударить. *Заїхав у пику трійчі.*

Закаблу́ки—каблуки.

Дам ли́ха закаблу́кам,
Закаблукам лиха дам,
Достанетця й передам. Пѣс.

Заказовати — 1) запрещать. 2) Сообщать, давать наказъ.

Зака́л—высохшая грязь, невыпеченное тѣсто, нечистота, пятно, порокъ, грѣхъ.

Закалець—запёкъ.

Закаля́ний—запачканый.

Закаля́ти—замарать, запачкать, запятнать.

Закама̀рок—тёмный уголъ, необитаемая часть въ жилищѣ.

Закомеши́тися-тьця—зашевелиться, кишѣть.

Закапѐлок—уголъ, уголокъ; печурка.

Закарва̀ши, закавра́ши—обшлаги.

Закарлю́чка—1) крючокъ. 2) Острота, придирка.

Закаря́віти, закорявіти — покрыться струпомъ, хирѣть.

Закацу́біти—одеревенѣть, оцѣпенѣть.

Заквасувати — засадить, запереть, заключить.

Заквили́ти—голосить, кричать по-птичьи

Заквіта̀ти—дать квитанцію, росписаться

Заквітити, заквічати — убрать голову цвѣтами.

Закепкова̀ти—пренебречь, охулить.

Закипа̀ти—зашумѣть, закопошиться.

Заклекота̀ти, заклекотіти — клокотать, кипѣть.

Заклепцёваний—забитый клинушками.

Закляклий—окоченѣлый, окостенѣлый.

Заклякнути—окоченѣть, окостенѣть.

Заковиля́ний—угрюмый, несообщительный.

Заколисати—убаюкать, укачать.

Закомези́тися-тьця—закапризиться.

Закомеши́тися-тьця—закашѣть.

Зако́мори—закоулки.

Зокопи́лити — задрать носъ, скорчить гримасу, надуться.

Закопотіти—побѣжать съ топотомъ.

Закопоши́тися-тьця=**закомеши́тися-тьця**. См. выше.

Закортіти—сильно пожелаться.

Закра̀пати, закра́пити—забрызгать.

Закра̀плений—забрызганный.

Закре́нт — (акт. сл.) дѣло, лукавство, хитрость.

Закро́ївати—1) кроить. 1) Присвоевать.

Заку́дланий—растрепанный.

Закуевдже́ний—закосманный.

Закуевджо̀вати — приводить въ безпорядокъ. Говорится о волосахъ на головѣ.

Закурень—пожарище.

Закутий—закованный.

Заку̀ток — уголъ печурки, закаулокъ, укрытное мѣсто.

Закшталтова́ти—дать видъ.

Зала̀сний—упоительный, обаятельный.

Залассе—увлеченіе, стремленіе.

Залеговати—высматривать, подстерегать

Старий младій невірув,
Од краю їй залеговав! Пѣс.

Зале́дві, зале́дво — нар. едва-лишь, съ трудомъ.

Залецàти, заліца́ти— поручать, завѣщать

Залежа́ти—зависѣть.

Залёпатися-тьця — забрызгаться, замараться.

Залескота̀ти—защекотать.

Залиця́ннє — искательство у женщины, или просто—сватовство.

Не до козацького залицяння, було убогому бурлаці. П. Куліш.

Залиця́тися-тьця—присвататься, засматриваться, приволакиваться.

Залиши́ти—оставить безъ вниманія.

Зали́шній—лишній.

За́ліж—(акт. сл.) тогда.

Залізний—желѣзный.

Залізняк—1) желѣзная руда. 2) Панцырь, кирасса. 3) Крѣпкій человѣкъ. 4) Растеніе Phlomis pungens Wild. 5) Кирпичъ желѣзнякъ.

Залізо—желѣзо.

Заліоти, залёти—любовная связь, стараніе привлечь любовь женщины, сватовство.

Заліотний — залетѣвшій, удалой, влюбленный, присватывающійся, строющій куры.

Залічкова́ти — дать видъ, наружность. *Хан присилав Голіцину подарунків богалок червоних злотих, которії наповнені бу́ли хвальшивими червоними, т. е. личманами, а тільки по кінцях бочалок були залічковани правдивими златниками.* Величко.

За́лічковий—вспомогательный.

Товариство касси залічкової ві Львові.

Зало́га—1) стража, гарнизонъ, отрядъ, засада, барикада, препятствіе. *Роспустили по Вкраїні Лядськиї залоги.* Пѣс. 2) Граница. *Гей їхали козаки з зало́га.* Пѣс.

Зало̀зи—боль горла, опухоль желѣзъ.

Залопотати—**закопотати.** См. выше.

Зало̀м—край блюда или тарѣлки; загибъ.

Залу́ка—вербовка, приманка, присоединіе.

Залуча̀ти—пригонять, отыскивать.

Залучи́ти — привлечь, завербовать; попасть.

Залу́чник—растеніе Xanthium Strumarium L.

Залюбки́ — нар. съ удовольствіемъ съ радостью, охотно.

Заляка̀ти—испугать.

Зама̀лим—нар. безъ малого.

Заманути—заманить.

Заманутися-тьця — (глаг. недостаточ.) захотѣлось.

Зама́х—намѣреніе.

Зама̀шка=**конопель.** См. *К.*

Замѐрти, замі̂рати — обмирать, помертвѣть.

Замет—*в-замет*—нар. взапуски.

Замстуши́тися-тьця—замѣшаться,

Замиготіти — замигать, заблистать, засверкать.

Замика̀ти, замкнути — запирать на замокъ.

Зами́мрити — невнятно заговорить про себя.

Замитити́ся-тьця—1) заболѣть. 2) Стать мутнымъ.

Заміж—нар. замужъ.

Заміна—смѣна, замѣнъ.

Заміня́ти—замѣнять, смѣнять.

Заміня́тися-тьця—смѣняться.

Замісити—замѣсить.

За́місць—нар. вмѣсто, на мѣсто.

Заміський — загородный, находящійся въ предмѣстіи.

Заміта̀ти—замѣтать.

Замковий—крѣпостный, цитадельный.

Замліти—обомлѣть.

Замніти—усумниться.

Замо́ва—заговоръ.

Замо́вка — 1) поученье. 2) Разладье, предлогъ, сердитый тонъ, колкости.

Замовлѐнний — заколдованный, заговоренный, зачарованный.
Замовля́ти—заговаривать.
Замо̀вщик—знахарь.
Замѐвщиця—знахарка; заговорщица.
Замо̀жний—зажиточный, достаточный.
Замо́жність, заможность—зажиточность, достатокъ, довольство.
Замо̀жно — нар. зажиточно, въ довольствѣ.
Замордова̀ти—замучить.
За̀морозки—начало морозовъ.
Заморо́ка—1) очаровательница, волшебница. 2) Вечерняя темнота.
Замо̀роч—затемненіе разсудка.
Замо́рочити—опутать, отуманить голову.
Замріти—мелькать.
Замурова́ти—замазать и заложить камнями.
Замурова́тися-тьця—спрятаться въ муръ
Замуцёваний—испачканный, засаленный
Замуцёвати—испачкать
Запавет—нар. подавно.
Запапасти́ти—сдѣлать несчастнымъ.
Занедба̀ний—небрежно брошенный, презрѣнный.
Занедба́ти—пренебречь, забыть.
Занеду́жати—заболѣть, захворать.
Занѐже—союзъ такъ какъ, поелику.
Занепада́ти—хворать.
Занепа̀сти—заболѣть, пропасть.
Занеха́яти — оставлять, презрѣть, хулить, оставить безъ вниманія, отвергать.
Занѐхивати, занехаёвати—бросать на произволъ судьбы.
Заникатися-тьця — устать, измучиться отъ бездѣлья.
Зани́шкнути—умолкнуть.
Занишпори́тися-тьця — засуетиться, заметаться.
Зани́щ—нищета, нужда, бѣдность крайняя.
За-ні-за-що—ни зачто; *за-ні-за що вважати*—считать ничтожествомъ.
Занікчемнілий — сдѣлавшійся ничтожнымъ.
Занікчемніти—сдѣлаться ничтожнымъ.
Занітовати—**нітовати.** См. *Н.*
Зано́за—стержни въ ярмѣ, между которыхъ помѣщается голова упряженного вола. *Пропив чумак воли й занози.* Пѣс.
Занозуватий—ѣдкій, пикантный.
Заноси́ти—говорить вздоръ, заговариваться, лгать.
Зану́дити—тошнить, тосковать, принуждать.
Занудний—тягостный, невыносимый.
Заня́ти—взять, забрать; полонить.
Западня́—ловушка.
Западок—паденіе.
Царя ніхто ні в пісні, ні в книзі незгадав.
Западок і забуток—співак го так прокляв. І. Федькович.
Западовець—западный вѣтеръ.
Як ся сонце оберне
Небо ярев затліе,
З юга леготь поверне
Западовець огріе Н. Устиянович
Запакувати—укопорить, уложить.
Запал—ссора, несогласіе, жаръ, увлеченіе.
Неслухала дівчина розуму впини,
З запалом коханню вся віддалась;
Нездобула долі, як свічка згоріла,
А мати старенька сама зосталась.
Ф. Піскунов.
Запалений—заженный.
Запалёний—вспыльчивый, горячій.
Запали́ти—зажечь, затопить.
Запамя́ть—нар. въ память, на память.
Запамята́лий—1) забывчивый, задумчивый. 2) Отчаянный.
За́панка—женскій головной уборъ.

Зàпанувати — овладѣть господствомъ, властвовать.

Запанчитися-тьця — возгордиться, возмечтать о себѣ.

Запарёвати—размѣсить тѣсто на горячей водѣ.

Запарний—упорный.

Запáска, запасчина, запасочка — родъ фартуха или передника тёмносиняго цвѣта.

Запáстися-тьця—пропасть, провалиться.

Запасувати—запасать.

Запéвне—нар. навѣрно, безъ сомнѣнія.

Запевнитися-тьця — увѣриться, увѣдомиться.

Запéклий—закоснѣлый, упорный, ожесточенный; пригорѣлый.

Запéртє—заключеніе.

Запис—актъ, содержащій въ себѣ обязательство или дачу правъ. *Зàпис* assecurationis—*ассекурація*. См. *А*. *Запис вироковий* = *вирóк*. См. *В*. *Запис вічистої даровúзни* — дарственная запись. *Запис вливковий*—переуступка, переуступочная запись *Запис голий*—надпись на актѣ, котораго сторона, дающая, актъ, обязывается совершить его формальнымъ порядкомъ; обязательство совершить актъ. Голымъ онъ назывался въ такомъ случаѣ если самый актъ, на оборотѣ котораго сдѣлана надпись, не былъ еще надписанъ; если же онъ былъ уже написанъ, то надпись на немъ называлась *записом затилковим* или интуляціей. *Запис доживотний* — пожизненная запись, запись на право пожизненнаго владѣнія. *Запис* donationis — дарственная запись.— *Запис заставний*—заставная запись; иначе еще она называлась: *мист зоставний*. *Запис затилковий*=*зàпис голий*. См. выше. *Запис* mutnae advitalitatis—запись, которою супруги предоставляютъ взаимно другъ другу права пожизненнаго владѣнія имуществомъ, наслучай смерти одного изъ нихъ; взаимная пожизненная запись. *Запис облігаціонний*— запись на право залога имѣнія. *Запис* simplicis debiti, запись простаго долгу—долговая росписка. *Зàпис* resignationis—актъ продажи. *Запис цессіонний*—уставочная запись; иначе *зàпис* dimissionis.

Запискотáти—записчать.

Запíд—подъ.

Запізнитися-тьця—опоздать.

Запіканка—вино, а чаще водка, настоянная въ теплѣ на пряныхъ кореньяхъ.

Зàпічок —верхняя часть печки, возлѣ трубы.

Ти в запічку кихи, кихи,
Я змолодим хі-хі, хі-хі. Пѣс.

Заплакнути—заплакать немного.

Заплітовати—утвердить, укрѣпить, обовязать, обмотать.

Заплю́щитися-тьця—закрыть глаза.

Заплямити—покрыть пятнами.

Запобіганє—предупрежденіе.

Запобігати, запобігти, запобігнути—предупреждать, склонять, предохранять, помочь.

Заподіти—дѣвать, причинить.

Запóла—пола уплатья.

Зополонúти—братъ въ плѣнъ.

Заполóха — пугалище, страшилище, страхъ.

Заполочь—1.) красная бумага, которою вышиваютъ бѣлье напр. *рушники, сорочки, ковніри*. 2.) Растеніе Hierochloa borealis K. et Srbult.

Заполье, заполлє—концы полъ у платья, завороты полъ.

Запона—занавѣсь.

Запона́сти—попасть.

Запорожже—Херсонская и Екатеринославская губерніи, во время присоединенія его къ Царской Имперіи 3 Августа 1775 г. оно содержало въ себѣ 100,000. квадр. верстъ территоріи и 56,670 душъ обоего пола, которые жили въ *10 Паланкахъ* или округахъ расположенныхъ по 5 на каждой сторонѣ Днѣпра.

Запоро̀щіти—закричать, затрещать.

Запотітися-тьця—вспотѣть.

Запра́вди—нар. въ правду.

Заправля́ти—править, управлять, распоряжаться, начинать, замѣсить.

Заприсягатися-тьця—присягать.

Запрова̀дити—провесть, отвести, доставить, сослать.

Запропале—нар. напрасно.

Запропаститися-тьця — запропаститься, пропасть безъ вѣсти.

Запросити—позвать, упросить, пригласить.

Запро̀торити—куда нибудь дѣвать.

Запрядати—заработывать пряжей.

Запускаючийся—пускающійся, отправляющійся.

За̀пуски, запуст—заговѣны.

За̀раз—нар. тотчасъ, немедля.

За̀разом—нар. разомъ въ одинъ пріемъ.

Зарані, зарання — нар. рано, пораньше.

Зареч—постъ-скриптумъ, эпилогъ.

Заріз—рѣзаніе.

Зарі̀к—обѣщаніе, обѣтъ.

Зарі̀катися-тьця —закаяться съ клятвою вознамѣриться чего либо недѣлать.

Заробіток—услуженіе, для пріобрѣтенія денегъ; зароботанныя деньги.

Заробляти—зарабатывать.

Зароїтися-тьця—заречься, умножиться,

Зарука—1.) ручательство порука. 2.) Неустойка, штрафъ за неустойку въ условіи, обязательствѣ и. т. под. 2.) Пеня опредѣляемая преимущественно королемъ (зарука господарская), за самоуправство которой либо изъ тяжущихся сторонъ.

Відайте гроши заруч, да тогді і бийтеся об заклад.

Зару́чений — сговоренный, обрученный, женихъ.

Зару́чини—зарученіе, обрученіе; послѣ договора ударить по рукамъ, ручательство, сватовство.

Заручи́ти—засватать, обручить.

Зару́чний лист—королевская грамота, выдававшаяся вслѣдствіе жалобы одной тяжущейся стороны на дѣлаемыя ей другою стороной угрозы, съ назначеніемъ пени, которую должна будетъ уплатить сторона, виновная въ самоуправствѣ.

Заручник—1) женихъ. 2) Аманатъ, заложникъ.

Заручниця—1) невѣста. 2) Аманатка.

Зарюмати—заплакать (въ насмѣшку).

Заряди́ти—сдѣлать учинить.

Заса́да—убѣжденіе, принципъ.

Засажда́тися-тьця — 1) Засаживать деревьями. 2) Основываться. *Шкода дармо мовити і на кондиціях непослушних засаждатися.* Величко.

Заса́натися-тьця—задыхаться.

Заселище, заселле, засілля, заселок—заселенное мѣсто.

Засила̀ти—посылать. отправлять.

Заспро́тіти — осиротѣть, остаться безъ родителей.
Заспроченний — осиротѣвшій.
Засів — посыпаніе разными хлѣбными зернами въ день Новаго года, для чего по домамъ ходятъ мальчишки.
Засівати — засѣвать.
Засівки — пахатное поле.
Засіка — 1) закромъ. 2) Барикада, засѣка.
Засіпати — утомить требованіями услугъ.
Заска́ба — заноза.
Заска́блювати — занозить.
Заскавучати — завыть, завизжать.
Заско́чити — поймать, захватить, предупредить.
Заскреготáти — заскрежетать.
Заслáти — посылать.
Заслóна — защита, оборона.
За́слонка — деревянная закрышка въ печѣ; покрытіе, крышка.
Заслуговáтися-тьця — заслуживать
Заслужний — дѣльный, стоющій вниманія.
Засмажувати — поджаривать.
Засмальцёваний — засмоленный, облитый смолою.
Засмóтриватися-тьця — высматривать, выжидать, слѣдить вниманіемъ.
Засоби — средства.
Засоромится-тьця — застыдиться.
Засоромлений — застыженный, сконфуженный.
Засовка — задвижка.
Заснати — 1) проспать. 2) Прозѣвать, пропустить.
Заспір — азартъ, споръ; *входити в заспір* — горячиться.
Застава — залогъ, закладъ.
Заставити — заложить.
Заставка — 1) возможность. 2) Закладка въ книгѣ.
Заставлятися-тьця — заискиваться.
Застановити — отдать въ закладъ, заставить приказать.
Застебнутися-тьця — застегнуться.
Застолітній — имѣющій болѣе ста лѣтъ.
Застромити — заткнуть.
Застрянути — завязнуть, торчать.
За́стувати — заслонять собою свѣтъ.
Застукати — застучать, прижать, застать на мѣстѣ совершенія какого либо дѣла.
Зостум — пуща.

„*Чи не сором тобі*
Покидати нас
І позастумах цёю лісу.
Блукати без нас. Гайд. пѣс.

Засукати — засучать.
Засумова́ти — запечалиться.
Засурмити — затрубить.
Засягáти — заимствовать; достать, хватить.
Заталáнити — пріобрѣсть.
Затамова́ти — запрудить, загатить.
Затарасовати — загромоздить.
Затемперовати — очинить.
Затемрити — омрачить.
Затим — затѣмъ, при томъ, слѣдовательно, вслѣдствіе того.
Затинáти, затнути — отхватывать, бойко играть, качать что разомъ, громко также ударить, сѣчь. *Затинати невольника* — сѣчь рабовъ. *Затинати Горлиці* — играть танецъ Орлицу.
Затíшний — спокойный, защищенный отъ вѣтра.
Затишок — закрытое отъ вѣтра мѣсто.
Затіви — затѣи.
Затілíкатися-тьця — забрызгаться.
Затім; затим — нар, слѣдовательно, потому, затѣмъ.
Затірка — тёртая лапша.
Затлумити — загородить, задушить, раздавить, заглушить, отуманить.
Затлумлятя — затемнять.

Затнутися-тьця—заупрямиться.
Затовкуватися-тьця—затолковаться, заговориться.
Затогб—скоро уже.
Затóка—заливъ
Затóн—мѣсто заливаемое водою во время наводненія.
Затопити—затопить печку; крѣпко ударить.
Затóпотіти—затопать ногами.
Заторохтіти—шумѣть чѣмъ либо.
Затрáчувати—издерживать.
Затремтіти—задрожать.
Затримовати—сохранить, держать. *При давніх правах ненарушне затримовати обіцуємо.* Янъ Казимиръ 1654 г.
Затýла, затулок—защита уголъ.
Затули́ти—закрыть, зажечь.
Затупотіти—затупать ногами.
Затýркати—заворчать, оглушить ошеломить.
Затушкова́ти—1.) Прикрыть печку дверцами и замазать глиною. 2) Окончить *А діло важнее трéба ёго́ затушковати.* Квітка.
Затóкати—крикомъ напугать кого.
Затюпати—скоро идти, (въ насмѣшку).
Затяг—вербованіе, набираніе рекрутъ.
Затягáти, затя́гнути—набирать, призывать въ помощь, приглашать.
Затягнéний, затягóвий—новобранный, нанятый.
Затя́жець—кавалеръ, молодецъ.
Затяжний—настойчивый.
Затя́тися-тьця—противиться, неслушаться.
Заужáти—связать.
Заýшниці—боль въ ушахъ.
Заюшенний—окровавленный, исправленный.
Заюшенє—окровавленность.
Заюши́ти—взбѣситься.
Заюри́ти—шалить, бѣситься.
Заяча капуста—растеніе Sedum Telephium L.
Заяча кірвця, заячий кірвець—растеніе Hypericum perforatum L.
Заяча крóв—растеніе Majanthemus bifolium L.
Заяча салата—растеніе Ranunculus Ficaria L.
Зая́че ву́хо—растеніе Verbascum Lychnitis L.
Заячий холодок—спаржа Asparagus officinalis L.
Заячий щавель—растеніе Oxalis Acetosella L.
Заячи лапки—ростеніе Eriophorum angustifolium Roth.
Заячи орішки=бабчук, черсаки, дівоча кров. См. *Б. Ч. и Д.*
Заятрéнє—озлобленіе, ожесточеніе, воспаленіе, покрытіе гноемъ; гнойныя раны.
Заява, заявленє—объявленіе, публикація
Заявнє—нар. явно, явнымъ образомъ.
Збáвити—лишать.
Збавля́ти—убавлять, уменьшать.
Збáгнути—постигнуть, догадаться, проникнуть до *бáгна. Хто ж збáгнув таємностй модьского життя і горювання?* Куліш.
Збагнутий—понятый, разгаданный.
Збанок=жбан. См. *Ж.*
Збентéжити—обезкуражить, ошеломить, обидить, оговорить.
Збéрок, збір—собраніе, сборникъ. *Зберки народных наших пісень.* Головацький.
Збива́ти—коптить.
Збите́чний—излишній, отяготительный. *Чиняться збитечний тяжести.* Орлик.
Збúтий—побитый, поколоченный.
Збúтє—нар. много, черезъ чуръ.
Збúток—1.) Остатокъ, излишекъ 2.)

Пресыщеніе, сладострастіе 3.) Придирки.

Збіг—бѣглецъ, дезертиртиръ.

Збіга́тися-ться—збѣжатся.

Збі́глий—збѣжавшій.

Збі́йник—разбойникъ.

Збі́жа, збожже, жбожже—хлѣбъ всякого рода.

Збіра́ти—собирать.

Збі́ржа—дрожки; мѣсто гдѣ стоятъ извозщики.

Збло́знути—попрать, утѣснить, пограбить.

Збля́кнути—поблекнуть, вянуть.

Збогатіти—богатѣть.

Збоговійнити—сдѣлаться набожнимъ.

Збоїще—битва.

Зборонити, зборя́няти—воспрещать.

Збренити—расцвѣсть.

Збрехати—солгать.

Збродня—злодѣйство, порокъ, преступленіе.

Збувати—съ рукъ сбить.

Збудова́ти—сооружить, основать, выстроить.

Збуй—разбойникъ.

Як свисне, три збуї упали,
А други де-котрие втікали.
І. Федьковичъ.

Збуре́нний—взволнованный, бурный.

Збуре́ніе—разореніе.

Збурма́ти—разсердиться.

Бояре збурмали на море стріляли. Пѣс.

Збурма́тися-ться—соединиться военною дружиною.

Збут—сбытъ.

Збути—сбыть, потерять.

Збутися-ться—отдѣлится, избѣгнуть.

Зва́бити—сманить, прельстить.

Звабитися-ться—прельститься.

Звабленний—прельщённый.

Зва́да—ссора, раздоръ

Зва́жити—размыслить, разсудить, угадать.

Звакова́ти—сдѣлать промахъ.

Звар=**узвар.** См. *У.*

Звасни́тися-ться — (акт. сл.) злобиться на кого.

Зва́ти—звать.

Зверхнійшій—высшій, главный.

Зверхность — 1) начальство; высшая власть; преимущество. 2) Поверхность.

Зверца́дло=**верца́дло.** См. *В.*

Звести́—поднять, *звести дух* — отдохнуть, освѣжиться.

Звести́ся-ться—1) встать 2) Разорить.

Зви́клий—обыкновенный, употребительный.

Зви́кнути—привыкнуть.

Зви́тися-ться—свиться.

Звитя́жа́ти—побѣждать.

Звитяженний—побѣждающій.

Бо Олег Древлянський на війні звитяженій. Галятовскій. 1660 г.

Звитя́жство—**звичѐньство.** См. ниже.

Зви́чай—обычай, приличіе.

Звича́йний—учтивый, обыкновенный.

Звичѐньство—побѣда

Зви́ш—нар. выше.

Звишменованний—вышеименованный.

Звіко́ва́ти—провести жизнь.

Звінча́ти—обвѣнчать.

Звіри́на, звірюка, звірря—звѣрь, звѣри.

Звіробой—растеніе Hypericum perforatum L.

Звісний, звістний—извѣстный.

Звісно—нар. извѣстно.

Звіствова́ти—знаменовать, означать.

Звістка—извѣстіе, вѣсть.

Звладіти—совладать.

Звла́ща—нар. особливо, особенно, тѣмъ болѣе, неговоря.

Звод, звід—оцѣпъ у колодца.

Зводи́ти—обманывать, прельщать, соблазнять.

Зво́дник—сводникъ, обманщикъ, прельститель.

Зводниця—сводня.

Зволи́тися-тьця, зволя́тися-тьця—изволить, соглашаться, согласиться.

Звóмнити, звонтнити—усумниться, струсить, сконфузиться, отчаяться.

Звониця=дзвониця. См. *Д.*

Звор—(Гуцульск. сл.) долина.

Там за зворами, за ярами.

І. Верхратський.

Зворухну́ти—встрепенуть.

Зворухну́тися-тьця—встрепенуться, подать знакъ.

Зворуши́ти—сдвинуть съ мѣста.

Звóщик—извощикъ.

Звяза́ти—связать.

Звязка—1) связь, соединеніе. 2) Намѣреніе.

Жолнірство гнівне вислухавши, зараз звязку свого одступило. Величко.

Зва́иск—связь, союзъ, заговоръ.

Зґрунтова́ти—основать, утвердить.

Згага—жажда.

Згадати—вспомнить, напомнить.

Згáдовати—вспомнить.

Згáмкати—съѣсть, сожрать.

Зганьби́ти—осрамить, обезчестить.

Згáрб—снѣжный вихрь.

Згáрище—пожарище.

Згарцюва́тися-тьця—потѣшить себя удальствомъ, молодечествомъ.

Згвалтова́ти—насиловать, притиснять.

Згвалчéний—преоборимый.

Згéдзатися-тьця, згéдзкатися-тьця—бѣситься, отказываться.

Згúбель—гибель.

Згúнути—погибнуть, исчезнуть.

Згнущатися-тьця—издѣваться.

Згóда—1) согласіе, миръ. 2) Пощада, пардонъ.

Згоди́тися-тьця—1) уговориться, согласиться. 2) Пригодиться. 3) Случиться.

Згодли́вий—услужливый.

Згодний—согласный.

Згодова́тися-тьця—возрасти.

Згóжій—употребительный.

Згóла—нар. совершенно, почти. *Згола невозможно чоловіку убогому свободне на ярмарок появитися.* Орлик.

Зголо́ду в кулак трубити—не найти куска хлѣба.

Згóи—изгнаніе.

Згóрда—нар. гордо.

Згóрдование—пренебреженіе.

Згордовати—пренебречь.

Згоржа́ти, згордити—презирать, пренебрегать.

Згорівка—(Гуцульск. сл.) водка.

„Спасила мя хуста дівки,
Та спасив кухоль згорівки.“

П. К.

Згорну́ти—собрать, согнуть, уложить, укласть.

Згра́сованний—истоптанный, истолоченный.

Згрaсова́ти—стоптать, скосить смести.

Згрома́дити—сгрести, собрать, составить.

Згромаженний—составленный.

Згýба—погибель, потеря, пагуба.

Згуби́ти—потерять, погубить.

Згýбця—извергъ, душегубецъ.

Здвиганпя—движеніе.

А діть о мамо! Яке там здвиганя,
Якось вяжуть—а діть, ах дячно!

І. Верхратський.

Здава́тися-тьця—ссылаться; *здався циган та на свої діти.* Глаг. безлич. казаться.

Зда́тися-тьця—быть способнымъ, положиться, согласиться, на кого или что.

Зда́тний—способный.

Здешперова́ти—отчаяться.
Здибатися—сойтись, встрѣтиться.
Здивоватися-тьця—удивиться.
Зди́рство—грабительство.
Зди́рця, здирщик—грабитель.
Здобича, здобиченька—добыча.
Здобу́ти—добыть. *Або здобути, або дома не бути.* Гайд. погов.
Здабу́тий—добытый.
Здобутися-тьця—нарваться, наскочить.
Здола̀ти—быть въ силахъ, превозмочь, попрать, побороть.
Здоро́в був, здорові були!—здравствуй, здравствуйте.
Здоро̀вий, здоровѐнний—великорослый, сильный, громадный.
Здоро́вкатися-тьця—здравствоваться.
Здо̀хнути—околѣть издохнуть.
Здра́да, зра̀да, изра̀да—измѣна.
Здрадецький—измѣнический.
Здра́дити, зра́дити, изра́дити—измѣнить предать, обмануть.
Здрадли́вий, зрадли́вий, израдли́вий—обманчивый, предательскій, измѣнническій, лукавый, льстивый.
Здра̀ця, зра́дця, зра̀йця—измѣнникъ, предатель.
Здрига̀тися-тьця—вздрагивать.
Здрігнути—вздрогнуть.
Здрібненька—нар. очень мѣлко.
Іде дощик здрібненька. Пѣсн.
Зду́жати—быть въ силахъ.
Здуріти—ошалѣть, сойти съ ума.
Здя́куватися-тьця—многократно, благодарить.
Не здякувавсь я любій панії. Куліш.
Зезволѐнє—(акт. сл.) соизволеніе, согласіе.
Зезво́литися-тьця—согласиться,
Але Запорожці незезволилися уряді.
Лѣт. Самовидца.
Зезюльки—растеніе Orchis Morio L.
Зѐйстє—(акт. сл.) исходъ, исхожденіе.
Зѐйшлий—истекшій, минувшій, прошлый,
Зелана̀стий—зелёноватый.
Зелені свята=клечальна неділя. См. *К.*
Зеленка—грибъ Agaricus aeruginosus, Curt.
Зеленцѐм—нар. въ зеленомъ состояніи.
Зелжѐнє—униженіе, безчестіе, поруганіе.
Зелжи́ти—1) облегчить. 2) Поругать, издѣваться.
Зело, зеліно, зілля, зіллє—зѣлье, трава.
Земле́пис—географія, землеописаніе.
Земля—страна, государство, народъ.
Тілко Бог святий знав,
Що він думав, гадав, замишляв,
Як незгодини, на Українську Землю, посилав.
Дума про Наливайка.
Земляк—соотечественникъ.
Землянин—**туболець.** См. *Т.*
Землянї гру́ші—растеніе, Helyanthus tuberosus L.
Землянє масло—растеніе Aetalicum septicum Fries.
Зѐмство—1) земское начальство. 2) Народонаселеніе извѣстной земли или края.
Земсьский суд—(акт. сл.) судъ, которому были подчинены дѣла о правахъ поземельной собственности, судъ гражданскій.
Земянин—человѣкъ благороднаго сословія, владѣющій поземельной собственностью, землѣвладѣлецъ; помѣщикъ.
Зенькати, дзенькати—звонить.
Зернитися-тьця—наливаться, зрѣть (о колосьяхъ).
Зживатися-тьця—сживаться, привыкать
Зза—предл. изъ, за.

Зи́ga—**дзига**. См. *Д*.

Зизова́тий — кривоокій, косой, косоглазый.

Зи́рк—**гульк**! См. *Г*.

Зи́ркий, зо́ркий—бойкій.

Зиркну́ти—быстро взглянуть.

Зирни́ця, зірни́ця, зорни́ця, зіронька—звѣзда.

Зирну́ти—**зиркну́ти**. См. выше.

Зи́ск—выигрышъ дѣла, выгода, прибель, польза, искательство, стремленіе, цѣль.

Зи́ськ—находка. *Або зиськ, або страта.* Погов.

Зи́чити—желать.

Зичли́вий—благопріятный.

Зичли́вость — благопріятство, доброжелательство.

Зівайло—зѣвака.

Зівати—зѣвать.

Зігну́тися-тьця—согнуться.

Зілле, зілля—зѣлье, трава.

Зільник—гербарій.

Зімний—холодный.

Зімниці — твердые яблоки или груши, которыя въ погребу хранятся на зиму.

Зімній хвощ—растеніе Equisetum hiemale L.

Зімо́вля, зімівля—зимованіе.

Зімо́дра—растеніе Lysimachia vulgaris L.

Зіновáть—ракитникъ Cytisus austriacus L.

Зіновка—растеніе Origanum vulgare L.

Зінька, Зінечка—Зѣновія.

Зінько́—Зѣновій.

Зіньске щеня́—родъ крота.

Зіпáти—сильно кричать.

Зіптя́нка—негодная женщина.

Зіхну́ти, зопхну́ти—столкнуть, сбросить.

Зірка́, зірбнька, зірочка—заря, зорька, зоренька.

Зірки́, зірочки—растеніе Lychnis chalcedonia L.

Зірни́ця—зарница.

Зітха́ннє—вздыханіе, вздохъ.

Зітхну́ти—вздохнуть.

Зкази́тися-тьця—взбѣситься.

Не поможе й кадило, як бабу сказило. Погов.

Зкамцутити—погубить.

Зкано́чити—вымолить униженно.

Зкоза́читися-тьця—сдѣлаться казакомъ.

Зко́їтися-тьця—совершиться.

Заго́їтьця поки весілля зко́їтьця. Погов.

Зколо́тини—радъ скоромнаго кушанья(?) Закревській.

Зкомпонова́ти—сочинить, составить.

Зкру́т—**скру́т**. См. *С*.

Зла́лде—согласіе, миръ.

Зла́йка—брань.

Зла́пати—схватить, поймать.

Златогла́в—**среброгла́в**. См. *С*.

Купив кунтуш среброглавий і сіднюю златоглаву на табуні. Марковичъ.

Злаяти—побранить, выбранить.

Зледащіти—избаловаться, стать негодяемъ, также сдѣлаться старымъ, хворымъ.

Злеца́ти—**залецати**. См. выше.

Злига́ти—проглотить, сожрать.

Злига́тися-тьця—стакаться, уговориться.

Зли́годні—злые или черные дни; иначе еще—*зли́дні*.

Злиде́нний—горестный, нищенскій.

Зли́зивати, зли́зувати—*зли́зувати переполох*—колдовствомъ избавить отъ болѣзненнаго страха.

Зли́знути—исчезнуть, пропасть.

Злинка—растеніе Erigeron canadensis L.

Злинути—слетѣть, прилетѣть.

Злівуру́ч—нар. съ лѣвой руки, но лѣвую сторону.

Злічити—сосчитать, исчислить.

Злóга—складъ, составъ.

Злбдій, злодіяка, злодюга—воръ, злодѣй
Злолійка—воровка.
Злодійничати, злодіячити—воровать.
Злодійство—воровство.
Зложити—сложить, составить; *зложити рок*—назначить срокъ.
Злопати—сожрать.
Злорада—худой совѣтъ.
Злорадця, злорайця—совѣтчикъ на худое.
Злосливий—злой, злобный.
Злостибсть—злость.
Злбто, злáто—золото.
Злочúнець, злочúниця—злодѣй, преступникъ.
Злудàнне—злоба, интрига.
Злупúти—содрать.
Злучéнє—соединеніе.
Злучúтися-ться—соединиться, сойтись-встрѣтиться.
Злю́ка—злой, злодѣй.
Злю́чий—злой.
Зля́кати—испугать.
Зля́катися-ться, злякнýтися-ться—испугаться.
Зля́пати—кое-какъ сдѣлать.
Змáга—упрямство.
Змагáтися-ться—упрямиться, сопротивляться.
Змагнýтися-ться—сопротивиться.
Змáзати—замазать, замарать.
Змáзь—пятно. *Зане і в самім сонці суть нікії змази. Богородице Дѣво.* Максимовича, стр. 300.
Змазли́вий—красивый.
Змайструвáти—смастерить.
Змарніти—похудѣть, известись, промотать.
Змастúти—вычистить.
Змѣжи—нар. между.
Змерлий—умершій.
Змиловàтися-ться—помиловать, умилосердиться.
Змúсл—смыслъ, умъ.
Зміна—измѣна; смѣна.
Зміщик—измѣнщикъ.
Зміщиця, зміннця—измѣнница.
Зміняти—измѣнить.
Зміркова́ннє—соображеніе, смыслъ.
Зміркова́ти—сообразить.
Зміряти—измѣрять.
Змóва, змóвини—сговоръ, заговоръ, тайное совѣщаніе.
Змóвити—произнесть, сказать.
Змóвитися-ться—сговориться.
Змовля́ти—уговорить, подговаривать, проговорить.
Змóга—возможность.
Змагàти—быть въ силахъ, имѣть возможность, средства.
Змбрщитися-ться—наморщиться.
Змýлити—натерѣть.
Змусовáти—выдумать.
Змутиковáти—изобрѣсть, придумать.
Знавіспіти—обезумѣть.
Знагоди́тися-ться—случиться.
Знадвбру—нар. со двора.
Знадити—завлечь, соблазнить.
Знàдобитися-ться—понадобиться.
Зна́жувати—увлекать.
Знайденя́тко—найденышъ.
Знайдовáтися-ться—находиться.
Знайти́—сыскать.
Знакоми́тий—знаменитый.
Знарошне—нар. нарочно.
Знаскóка—вспрыгнуть съ размаху.
Знàтний—заслуженный, именитый.
Знатний військовий товариш—заслуженный казакъ.
Значкóвий—чиновникъ служившій при знамени.
Зна́чний—знатный, изрядный; обозначенный.
Зневáга—униженіе, бѣда, безчестіе.
Зневажати—унижать, ставить ни во что.
Знезни́мки=знезна́цька. См. ниже.

Знемага́ти—болѣть, хворать.
Знена́цька—нар. нечаянно, мало по малу, какъ будто.
Знеоба́чка—нар. внезапно, нечаянно.
Знести́—снесть, истребить.
Знечѣвья—нар. нечаянно, съ дуру.
Зни́дити—похудѣть.
Зни́к—исчезновеніе.
Зни́кати, зникти, зникнути—исчезать, исчѣзнуть, проходить, стать невидимымъ.
Знища́лий—ограбленный, доведённый до нищенства.
Зни́щений—разоренный.
Дюд порабованний і до кінця знищенний. І. Мазепа.
Знищѣнє—разореніе.
Зни́щити—уничтожить, искоренить, разорить, привести въ нищету.
Знівечити—ни во что ставить, испортить.
Знікчемні́лий—ничтожный.
Знікчемні́ти—сдѣлаться, стать ничтожнымъ, погибнуть.
Зніма́ти—снимать.
Зніма́тися-тьця—подняться, встать.
Знов, знову—нар. снова, опять.
Зновитися-тьця—обновиться.
Зносити—сносить, уничтожать.
Зношѣнє—истребленіе.
Знужні́лий—обѣднѣвшій.
Знущатися-тьця—издѣваться.
Зню́хатися-тьця—1) обнюхать 2) Согласиться.
Зоба́чити—увидѣть.
Зобгати—свернуть.
Зобник—растеніе Xanthium strumarium L.
Зобопо́льний—обоесторонній.
Зобути—одѣть.
Зовиця—золовка, мужнина сестра.
Зогна́ти—изгнать; *зогнати зо світа*—лишить жизни.
Зодівати, зодяга́ти—одѣвать.
Зозулини рушники—растеніе Listera ovata B.; иначе по-Украински—*стулиуз.*
Зозулини слёзи—растеніе Orchis militaris L; иначе по-Украински—*зозульки, любки.*
Зозу́ля—кукушка.
Зозуля́стий—пёстрый.
Зойкнути—крикнуть.
Зойкнули діброви
Ліси застогнали. М. Шашкевич.
Зойти, зійти—сойти, удалиться, уничтожиться.
З-окола—нар. извнѣ.
Золота́рь, златар—серебряныхъ дѣлъ мастеръ.
Золоти́й—20 коп. ассигнаціями въ старину; *5 золотих*—1 рубль ассигнаціями, а нынѣ въ Подольской и Кіевской губерніяхъ такъ называютъ 15-ти копѣечную серебряную монету.
Золототисячник—центурія, центаврія, сердушник. См. *Ц. и С.*
Золотуха—растеніе Thalictrum flavum L.
Золотушник—растеніе solidago virgaurea L.
Зомліти—обомлѣть.
Зома́ти—смять.
Зопини́ти, зопиня́ти—остановить, останавливать.
Зопсова́ти, зпсова́ти—испортить.
Зорёва́ти—смотрѣть на зори.
Зо́рити—высматривать.
Зоріти—сіять, блистать.
Місяць світить, зоря зоріе. Пѣс.
Зоря́, зірка, зірочка, зіронька, зорниця—звѣзда, заря; *зірка світова*—утренняя звѣзда; *зірка з мітлою*—комета; также растеніе *любисток.* См. *Л.*

Засо́бна—нар. въ особенности, въ частности.
Зоставàти—оставаться.
Зостáтнея-тьця—остаться.
Зострíти, зустрíти—встрѣтить.
Зотлíння—тлѣніе.
Моїм костя́м зотлíння я бажаю.
П. Ратай.
Зошúт—тетрадь.
Зошлúй—сошедшій, бывшій, умершій.
Привíлиями і поприсяженем королíв Польских і Великих Княжат Литовськúх зошлúх і тепершнего Короля. Репротест 1619 року.
Зпинúти—удержать.
Зписьменська—нар. свысока, высокоумно
Зпитàти—спитàти. См. *С.*
Зпокýтовати—нести эпитемію.
Зпотворя́ти—обижать, досаждать.
Зпрáвді—нар. въ самомъ дѣлѣ.
Зпрóзорити—сглазить.
Зрáда—здрáда. См. выше.
Зрадéцький—измѣнническій.
Зрадецько—нар. измѣническимъ способомъ.
Зрáдщ—нар. отъ радости.
Зраділúй—обрадовавшійся.
Зрадíти—возрадоваться.
Зрàжати—здрàдіти. См. выше.
Зрáзи—котлеты изъ сѣченной говядины.
Зразóвий—изъ *зразів* изготовленный.
Зразóк—образецъ, оригиналъ.
Зрáйця—измѣнникъ, предатель.
Зрáменя—нар. посилѣ, поправу, въ силу, именемъ кого.
Зрáнку—нар. съ утра.
Зраховàти—вычислить.
Зрік—срокъ, назначенное свиданіе, опредѣленное мѣсто и время.
Зродúти—сдѣлать.
Зробленний—сдѣланный.
Зровнáне—сравненіе, равенство.
Зрóду—нар. со дня рожденія.
Зрослúвий—способствующій росту.
Зрóст—ростъ.
Зрýб—строеніе деревянное, порубка лѣса.
Зруйновати, зруйнúти—разрушить, опустошить, разорить.
Зручúний—удобный.
Зрýчно—нар. удобно.
Зрушлúвий—трогательный.
Зрядник—растеніе Gladiolus imbricatus L.
Зряжàти—наряжать, убирать.
Зтескнути—соскучиться.
Зтинàти—срубливать.
Зторжитися-тьця—сторговаться.
Зтáмитися-тьця—опомниться, прійти въ чувство.
Зуб—родъ пѣсни.
Зубополоскàние—излишнее питьё водки.
Зубці—родъ кушанья.
Зугарний—тароватый, годный, способный.
Зуміти—съумѣть.
Зупéлний—весь, совершенный.
Зупúнити—унять, удержать, останавливать, поперекъ стать.
Зупóвний, зуполний—полный.
Зуривочний—прерывающійся, ненадёжный.
Зусíлля—усилья, потуги.
Тíльки Бог святий нас не забував
На великі зусíлля, на відповíдля держав. Дума.
Зусíль—нар. отовсюду, со всѣхъ сторонъ.
Зустрівати—встрѣчать.
Зустріч—встрѣча; *на зустріч*—нар. на встрѣчу.
Зуфáльний, зухвáльний—непокорний смѣлый, дерзкій.
Зухвàльство—хвастовство.
Зъединáти—договорить, соединить.
Зъединчене—соединеніе, возстановленіе.

Заїзд—(акт. сл.) прибытіе суда на мѣсто производства, разслѣдованія и рѣшенія; такія рѣшенія состоявшіяся не въ обычномъ мѣстѣ пребыванія суда и не во время *рочков* назывались *декретами зъіздовими* или *кондесценціональними*.

Зъіздовий—свойственной съѣзду.

Зъупинйти—унять.

Зъюртоватися-тьця—собраться въ кучу или толпу. *Коло волості моде зъюртовалисъ в велику громаду чекаючи на посредника.*

Зъявйти—представить, изобразить.

Зъявитися-тьця—появиться.

Зъявиця—явленіе.

Зѣ—такъ произносится по-Украински буква *З*.

Зюзник—растеніе Lycopus europaeus L.

Зязюльки—растеніе Cypripedium, Calceolus L.

Зять—сестринъ мужъ.

И.

И—читается и выговаривается, какъ ы, но немного мягче. См. Предисловіе.

Играшка—игра, забава.

Иж—(акт. союзъ) что, чтобы.

Не вимазано то знать з памяті Ваших Милостей, иж столиця митрополітанська. П. Могила 1640 г.

Ижби—союзъ чтобы.

Избавѣнний—спасительный.

Избір—избраніе.

Избірний—избирательный.

Избліжатися-тьця—приближаться.

Изборона—побѣда, одолѣніе.

Изборонний—побѣжденный, осиленный.

Изборо́ти—одолѣть, побѣдить, побороть.

Изборотий—**изборонний**. См. выше.

Извича́йний—учтивый, обыкновенный.

Извичний—обыклый, обыкновенный.

Извідки, извідкіля—нар. откуда, откудова.

Извученний—наученный, пріученный.

Извучи́ти—выучить, научить, пріучить.

Изгасанне—угасаніе.

Изга́снути—угаснуть, потухнуть.

Изги́нути—погибнуть.

Издрагну́ти—потухнуть, догорѣть, дотлѣть.

Издрігнутися-тьця—ужаснуться, вздрогнуть.

Изживáти—издерживать.

Изконебѣ—нар. испоконъ, изстари.

Излеци́ти—поручить.

Изливáти—поливать.

Изліченний—сосчитанный.

Излічити—сосчитать.

Измінничий—измѣнническій.

Измова, измовини—заговоръ, сговоръ, совѣщаніе.

Измовленний—сговоренный, договоренный, усыновленный.

Измовлятися-тьця—сговариваться, уславливаться, совѣщаться.

Измоцнѣний—укрѣплённый, укоренённый.

Изнебути́ся-тьця—прійти въ упадокъ, разориться.

Изно́в, изно́ву—нар. снова, опять.

Изня́ти—снять.

Изни́тися тьця—тронуться, двинуться.

Изра́да—измѣна.

Изрáдити—измѣнить.

Изру́х—движеніе, поврежденіе отъ вывиха.

Изрухну́ти—сдвинуть съ мѣста, повредить.

Изрухну́тися-тьця—тронуться, двинуться.

Изрухтатися-тьця — приготовиться къ дорогѣ, уложиться.

Изряжати—наряжать, убирать.

Исли́знути—исчезнуть.

Изчеза—призракъ.

Ийнятися-тьця—случаться, приключаться.

Икавка—отрыжка. *Его́ икавка напала.*

Икли—клыки.

Илля, Илько, Илюсь—Илія, Илюшка.

Ильща—свѣтящійся жукъ.

Місяць заховсь у хмари,
В темряві ильща́ блищить,
Мов на чорній, смольній зарі
Искра тухне—засвітить.
І. Верхратський.

Имати—(акт. сл.) взять, схватить.

Имбрик—чайникъ.

Купив имбрик срібний і порцеляновий, і млинок до кави. Маркович.

Имѐння—имя, названіе.

Имжити—мрячить. Говорится о пасмурной погодѣ.

Имла—мракъ, туманъ, мгла.

Ой имла́ по полю ляла. Пѣс.

Импет — сила, стремленіе; отъ Латинскаго Impetus; *импетстратив* — охладѣлъ.

Импре́за — (акт. сл) цѣль, намѣреніе, умыслъ.

Ин—лёнъ Linum usitatissivum.

Индик—индѣйскій пѣтухъ.

Ин ди́читися-ться — хорохориться, какъ индѣйскій пѣтухъ.

Инди́чка—индѣйка.

Инду́кта—1) тарифъ. 2) Плата за переправу, перевозъ или, просто, пропускъ, платимая отъ души; а также плата съ провозимыхъ на ярмарку товаровъ.

Инду́ктарь—сборщикъ пошлинъ съ привозимыхъ на ярмарку товаровъ; обыкновенно такими сборщиками бывали откупщики, которые были настоящими мытарями.

Индукторі і їх фактори од тіх тільки товарів, і таковії экзакції, эвекти і индукти до скарбу військового отбірами би, якії будуть выражени в интерцизах. Орлик.

Инжир—винныя ягоды.

Инкол, и́коли—нар. иногда.

Иннотесценція—объясненіе, извѣщеніе.

Ино, ипо—(Галицк. сл.) только, но.

Инòді—нар. иногда, изрѣдка, рѣдко.

Инòси—ладно, согласенъ.

Инослів—аллегорія.

Инослівний—аллегорическій, иносказательный.

Инстига́тор—(акт. сл.) чиновникъ докладывавшій дѣла въ судахъ: Трибунальномъ, Гродскомъ, Земскомъ и Магистратѣ.

Инстига́ція — (акт. сл.) докладываніе дѣлъ въ присутственномъ мѣстѣ.

Инстига́вати—докладывать.

Интелига́тор—(акт. сл) переплетчикъ.

Интѐнція—(акт. сл.) мнѣніе, намѣреніе, цѣль.

Интерциг—судебное описаніе.

Интерци́за—1) обязательство, договоръ. 2) Доходъ въ казну съ откуповъ. Деньги собираемы были въ казну для жалованья войскамъ, *охотницькимъ*, коннымъ и пѣшимъ, съ отдачи на откупъ: а) продажи водки въ шинкахъ, б) торговли табакомъ, в) дегтемъ и г) пользованія мельницами. См. въ лѣт. Велички Унив. Гетмана Самойловича 1685 г

Интра́та—доходъ, угодье, аренда.

Додра́ми почеповськими і иншими интратами, якії здавна ухвалені і постановлені на уря́д Гетьманський. Орлик.

Скільки і яких на полковничий уряд збіраєтьця интрат. Ханенко.

Интромиссія—(акт. сл.) вводъ во владѣніе
Инчий, иншій—иной, другой, не такой.
Иньякше, инакше—нар. иначе, другимъ манеромъ.
Ирга—растеніе Cofoneaster vulgaris Lind.
Ирей, ирій, вирей, вирій—теплый край, эдемъ.

Колись було таке времья що усі звірі й птиці говорили чоловічим язиком. Ключи од вирея були тогді у вороні: да вона проґнівила якось Бога, дак тепер ключи од вирея вже у собі. Ся лети́ть туди́ наперед усіх птиць, одчинить вирей і вертаетьця назад. Нар. повѣріе.

Иржа́ти—ржать.
Ирли́к—дирли́га. См. *Д.*
Искали́ти—замарать.
Искваніший—способнѣйшій.
Искус—испытаніе
Исний—истѣнный, настоящій.
Исно—нар. истинно, настояще.
Исполник—(Галицк. сл.) компаніонъ, сотоварищъ.
Исте, исть—капиталъ; суть.

Не тілъки рост, да і исте пропало. Квітка-Основьяненко.

Истизна—искомая сумма.
Истий—существенный, настоящій.
Истик—деревянная заостренная палка, которою плугатарь очищаетъ приставшую къ плугу землю.

В рубьях, боса, неохайна, истиком підперта. Макаровський.

Исто́вний—извѣстный, несомнѣнный.
Исто́та—существо, дѣйствительность.
Иська, Іська, Есип—Іосифъ.
Ит!—междоим. эть!
Итилёт—книжний переплётъ.
Итилётарь—интеллига́тор. См. выше.
Итилётарка, итилётариха—переплётчица
Итилётарувати—переплетничать.

Й.

Йголка—игла, иголка, шпицъ.
Йдина—маршъ, походъ.
Йдинний—маршевой, походный.
Йду́чий—текущій, настоящій.
Йма́ти—попасть, владѣть, имѣть, приключиться.

А як мнхо йметьця,
Гуляти минетьця. Пѣс.

Йматися-тьця—находиться.
Ймла=имла. См. *И.*
Ймлистий—молистый, тушанный.
Ймовіра—довѣріе.
Ймовірний—довѣряющій, вѣрящій.
Ймовірник—вѣритель, довѣритель.
Йня́ти—вѣрить, довѣрять.
Йти—идти.
Йтина=и́дина. См. выше.

І.

Ібунка—растеніе Veronica Becca Bunga L.
Іва, верболіз—ива Satix caprаea.
Іван-да-Марья—растеніе Melampyrum nemorosum L.

„Як хто уміе орудовати цім зіллем, то хоч яку коняку зупинить.„
Народ. повѣріе

Іван-чай—растеніе Epilobium angustifolium L.
Івасик—1) Ваня. 2) растеніе Trifolium pratense L; иначе по-Южно-русски—*вязіль, дятловина, конюшина, попки, троян. „Як квітка то Івасик, а як травка, то вязіль зветься.„*
Івга—Евгенія.

Івген—Евгеній.
Івилга—иволга.
Івина=**черноталь**. См. *У*.
Іда—ѣда, пища.
Хлібъ, сіль да вода козацька їда. Погов.
Ідѣння—ѣденіе.
Іжа=**їда**. См. выше.
Іжак, їж—ёжъ.
Іжачка—самка ежовая.
Іжегодинний—ежечасный.
Іжегодинне, іжегодинно—нар. каждый часъ, ежечасно.
Іжемісячний—ежемѣсячный.
Іжемісячне, їжемісяця—нар. ежемѣсячно, всякій мѣсяцъ.
Іжероку, їжерочне—нар. ежегодно.
Іжерочний—ежегодный.
Іжетиженний—еженедѣльный.
Іжетиженно, їжетижня—нар. еженедѣльно, всякую недѣлю.
Іжечасний—повсевременный, всегдашній
Іжечасно—нар. повсегда.
Із, їзок—подводный плетень, для задерживанія рыбы.
Ізвикати—пріучаться, привыкать.
Іздець—ѣздокъ, всадникъ.
Іздити—ѣздить.
Іздиця—всадница, амазонка.
Іздня—ѣзда.
Ізпинити, ізпиняти—удержать, удерживать.
Ізпотиньки, спотиньга—нар. нечаянно.
Ізправити—исправить, исполнить, сдѣлать.
Ізпроміж—нар. изъ своей среды.
Ізпросоння—нар. сквозь сонъ.
Ізрадіти—возрадоваться.
Ій!—ей.
Ій-Богу!—ей-Богу!
Її—ея, ее.
Ікати—икать.
Іківка, їкавка—1) икотка, отрыжка. 2) Растеніе Berteroa incana Dec.
Іль—ель.
Ільний—еловый.
Імела, оміла, омела, шульга, івилга—растеніе Viscum alba L.
Імость—(титулъ) ея милость, знатность.
Імостний—знатный.
Існува́ння—существованіе.
Істи, їстоньки, їсточки—ѣсть.
Істівний—съѣдобный.
Істовне—нар. пища, съѣдобное, съѣстное
Істовний—съѣстной.
Істовпість—съѣстные припасы.

К.

Ка́=**архі**. См. *А*.
Кабак—1) голова, башка. 2) Тыква.
Кабака—нюхательный табакъ; *кабаки дати* —накавать, а также и потчевать нюхательнымъ табакомъ.
Кабанячий—принадлежащій кабану.
Кабарь—свинной пастухъ или человѣкъ откармливающій кабановъ для убоя.
Кабат—мундиръ.
Сидять штирі офіцери
У білих кабатах. Ю. Федькович.
Кабатирка—табакерка.
Кабачки—растеніе Cucurbita pepo L. var. ovifera; иначе по-Южно-русски —*карамза*.
Кабиця—1) подвижной очагъ. 2) Малороссійское снадобье для варенья кореньевъ.
Кабіж—грабёжъ, разореніе.
Каблучка—кольцо, перстень.
Кава—кофе.
Кавалок—(акт. сл.) кусокъ.
Кавдук—(галиц. сл.) мѣшокъ, карманъ.
Кавёрза—интрига.

Пошлю вас в Запорозську Січ;
Там ваших каверз невважають,
Жінок там на тютюн міняють,
В день пьяні сплять, а крадуть в ніч. Котляревський.

Ка́верзний—интригантскій,

Ка́верзник—интригантъ.

Каверзница—1) интриганка. 2) Колдунья 3) Фокусница.

Кавсі́кнути—вздохнуть, зѣвнуть.

Кавýк—(Галицк. сл.) мѣшокъ.

Кавýн—арбузъ.

Кавья́р—икра.

Кага́л—1) Еврейская община, а также школа, общественная еврейская сходка. 2) Бѣсовская оргія,

Кага́литися-ться—шумѣть, кричать, собираться толпами.

Кагапе́ць, каганчи́к—свѣтецъ, плошка, ночникъ.

Ка́гла—вьюшка у печи.

Каденція—(акт. сл. kadencya) время, въ которое обыкновенно происходили, засѣданія земскихъ судовъ; ихъ считаютъ три: 1) S. Trzechkrólska 2) S. Troïecka и 3) S. Michalska, начинавшіяся на другой день послѣ этихъ праздниковъ.

Кадило—1) ѳиміамъ, ладонъ, куреніе. 2) Растеніе Melittis Mellissophyllum. L.

Кади́ти—курить,

Кадіб, ка́добець, кадовбець, кадовб, кадовба—1) бочонокъ, кадь. 2) Сосудъ выдолбленный изъ дерева. 3) Туловище безъ рукъ и ногъ.

А вона така товста, як кадовб.

Ка́дки—винокуренные большіе чаны.

Ка́дний—дымный, угарный.

Кадýк, дýк, дýка—князь, герцогъ, вождь, знатный человѣкъ, отъ латинскаго dux.

Він могучий, як кадук вельможний.

Ка́дюк—чортъ, сатана.

За твое добро, кадюк тобі в ребро. Посл.

Кажа́н—нетопырь, летучая мышь.

Кажано́к—полушубокъ покрытый кожею.

Ка́жба—сказаніе, повѣствованіе, разказъ.

Ка́же—говоритъ.

Ка́жний, ко́жний—всякій, каждый.

Каза́н, каза́нок—котелъ, котелокъ.

Ка́зань, каза́нне—проповѣдь, рѣчь.

Каза́ти—говорить, сказывать.

Казитися-тьця—бѣситься.

Ка́зка—сказка.

Казнь—городская тюрма.

Каз'на що—чортъ знаетъ что.

Казно́дій—проповѣдникъ,

Казно́дійка—ораторша, проповѣдница.

Казя́вка—насѣкомое.

Кайда́ни, кайди, кайдя́та—кандалы, кандалики.

Хоч здається не в кайданах
Та не маю волі. Пѣс. Кармелюка.

„Ой джигуне, джигуне
Який ти ледащо:
Ведуть тебе до двора
Ти не знаеш за-що!“

„Тоґді буду знати,
Як будуть карáти,—
Як на руки та на ноги
Кайди надівати“.

„Що на ноги кайди
На руки кайдята,
Ото ж тобі, вражий сину,
Хороші дівчата!“ Народ. пѣс.

Кайда́нник—колодникъ

Кайда́нниця—арестантка, колодница

Калавур—караулъ, бѣда, напасть.

Калавурити—сторожить.

Калавурня—сторожка.

Калака́луша—черемха Prunus Padus L.

Каламáйка—коломенка, ластикъ.

Ка́ламарь—чернильница,

Каламутити—мутить.

Каламу́тний, коло́мітний—мутный, грязный.

Калантѝр—карантинъ.

Калатати—(Галицк. сл.) калякать, балагурить.

Треба довго калатати, що би бабу ошукати. Посл.

Кала́чики—растеніе Malva rofundifolia. иначе Южно-русскихъ—*пацёрки, просвирки, проскурки.*

Калга́н—1) корень калга́нъ Maránthа galanga. 2) Неряха, нищій.

Калаганівка—водка настоянная на калганъ.

Кале́ник—Калинникъ,

Кали́тка—мошна.

Ка́ліч. ка́леч—все. что искалечено.

Кальний—грязный, сорный.

Калю́га, калю́жа—лужа,

Каля́ти—марать, пачкать; отъ церковно-Славянскаго *калъ*—грязь.

Камарницька—камаринская.

Камези́тися-тьця—капризиться

Ка́мень, ка́мінь—1) камень 2) Гиря для вѣсовъ тяжестью въ 24 и 32 фунта. *Вручено тютюну каменей 100.* Маркович.

Бо в камень воску вісім кіп треба вложити, а лою камнів сім за то мощно купити. Климентій.

Каменѝця, камяни́ця—1)каменное или кирпичное зданіе. 2) растеніе Robus saxatilis L.

Камяна сіль—каменная соль.

Камяний—каменный.

Камянистий—каменистый.

Камянична панна—дѣвица, у которой приданное составляетъ каменный домъ.

Канава́ц, канівáц—канифасъ, матерія.

Кана́к— ожерелье, цѣпь.

Канак щирозлотий в 500 талярів. Величко.

Канальский поход—такъ казаки называли извѣстные походы для рытья каналовъ Хоречко.

Канделля—дуомина. См. *Д.*

Кани́кула—1) отдыхъ. 2) Бѣшенство.

Ваша мость (Хмельниченко) в канікулу впадши забренулись, в озеро гріховнее. Величко.

Капон—пушка.

А канони загукали по Маджентї Амінь. І. Федькович.

Кануфер, капуфер—душистая трава калуферъ Balsamita vulgaris L.

Канцеляри́ста—а) старшій войсковой, былъ секретаремъ Генеральнаго Суда. б) Войсковый писецъ Генеральнаго суда; в) Полковый.

Канцерова́ти—(акт. сл,) стать ракомъ; испортиться. *Надер зканцерованними зостали.* П. Могила. 24 Іюня 1640.

Канчу́к—нагайка, плеть.

Капя, капю́ка—(Австр. Укр.) хищная птица, родъ ястреба или кобца. Strix scops.

Ка́па—покрывало на голову.

Коні в капах були при траурі. Маркович.

Капелю́х, каплоу́х—шапка съ длинными ушами.

Капелюш—шляпа.

Капелюші—растеніе Nuphar luteum Smith.

Капеля́н—домашній священникъ.

Капеля́нець—музыкантъ.

Поки стали капелянці різать походної. Ханенко,

Капе́ць—знакъ на полевыхъ межахъ.

Капли́ця, капли́чка—каплица; отъ Латинскаго capella.

Каплоу́хій—имѣющій длинные уши; свиня. *По толоці каплаухі йдуть, аж уши теліпаютьця.* Номис.

Капни́ця—**капли́ця.** См. выше.

Капость—пакость, непріятность.

Капостити—дѣлать мерзости; вредить.
Ка́постний—скверный, вредный, пакостный.
Ка́постник—пакостникъ.
Каптури, каптуровні суди—суды, установившіеся во время междуцарствія.
Ка̀ра, карность—наказаніе, мука, дисциплина, порядокъ.
Карабіж, бирка—палка, на которой неумѣющіе писать дѣлаютъ для памяти замѣтки или зарубки, нарѣзки.
Кара̀бкатися-тьця—взбираться на возвышеніе.
Кара̀блик—головной уборъ замужнихъ женщинъ, родъ чепчика или кокошника, похожаго на корабль; дѣлаютъ изъ парчи или бархату.
Каракуцька=хорошки. См. *Х.*
Карамза=кабачки. См. выше.
Кара̀нний—наказанный.
Кара́ння-є=ка́ра, карность. См. выше.
Карата́ти—проживать, сокращать, оканчивать.
Карахо̀нька—родъ малой тыквы.
Карб—нарѣзка, черточка, замѣтка.
Карбир=карабіж. См. выше.
Корбовалія — 1) Анатомія. 2) Рѣзная работа.
Карбоваль—1) анатомъ. 2) Рѣзчикъ.
Карбовальний будинок—анатомическій театръ.
Карбо̀ванець — серебрянный рубль, съ нарѣзками на окружности.
Карбо̀ваний—намѣченный, нарѣзанный.
Карбо́ванка—1) металическая монета съ нарѣзками на окружности. 2) Палка съ насѣчками, по которымъ ведутъ счетъ чему либо. 3) Всякая вещь съ нарѣзками.
Карбова́ти — начерчивать, намѣчивать, надрѣзывать, надрубить; отъ нѣмецкаго Kerben, einkerben.
Карбуваннє, карбуваттє — процессъ вскрытія какого-либо тѣла, процессъ дѣланія нарѣзокъ на какой либо вещи.
Карваса́р — словесный судъ, помѣщавшійся въ прежнія времена, въ Украинскихъ городахъ и селеніяхъ на ярмарочныхъ площадяхъ, въ раскинутой палаткѣ.
Карва́тка—рюмка, кружка.
Повна карватка ще торішнёї дулівки. Квітка.
Карва́ши—рукава у панцыра. *Панцир з мисюрками і карвашами.* Величко.
Кардовник—растеніе Sparganium simplex L. et sp. ramosum L.; иначе по-Украински—*нюнка.*
Ка̀ри—1) водовозныя дроги. 2) Пожарный инструментъ.
Ка́рий—черный. Въ русскомъ и польскомъ языкахъ *карый*, kary, говорится карый только о вороныхъ лошадяхъ; но на югѣ Россіи это слово выражаетъ высшую красоту очей, въ особенности женскихъ.
Карк—(Галицк. сл.) шея, затылокъ.
Крука ведуть,
В карок го бьють,
Недають поправи. Пѣс.
Карклю́чка—крючекъ.
Карлючкова́тий—крючковатый.
Карма́зин, карма́зина—красное сукно.
Кармазинник—знатный человѣкъ.
Кармазинниця—знатная женщина.
Кармазиновий—красный суконный.
Карна́вка — церковная кружка или ящикъ для сбора денегъ.
Ка́рно—нар. строго, взыскательно.
Ка̀рность=ка̀ра. См. выше.
Карностний—карательный.
Карпан=гра̀б, гра́бина. См. *Г.*
Карпітки—носки.

Карта—(акт. сл. karta) документъ, содержащій въ себѣ какое либо обязательство, но несовершенный судебнымъ порядкомъ, а составленный домашнимъ образомъ; домашняя росписка. 2) Письмо, листъ бумаги, записка, страница, игорная карта.

Картати—ворчать, досаждать бранью.

Карта́тий, карта́цький—клѣтчатый, въ клѣткахъ, квадратной формы.

Ка́ртник—картёжникъ.

Картофій, картопля=**бараболя.** См. *Б.*

Кару́к, карюк—столярный клей, рыбій клей.

Кару́н—родъ матеріи.

Дав карун рудий на кунтуш.
Марковнч.

Кару́нка—позументъ.

Ка́руца—(Австр. Укр.) карета; французскаго le carosse.

Кару́чити—клеить.

Карячити́ся-тьця—раставлять широко, ноги.

Касарня—казарма.

Лиш той капрал Біловусяк
Нічім ся не журить,
Сидить собі під касарнев—
Гарну люльку курить.
Ю. Федькович.

Касова́ти, касува́ти—уничтожать, прекращать, истреблять. *До хундаменту кассовати.*

Ка̀т, катю́га—палачъ, тиранъ мучитель, иначе еще по-Украински—*мистр.*

Катапезма—занавѣсь, пологъ.

Кателик—католикъ.

Кателицький—католическій

Катери́нка—шарманка, органъ.

Катери́нщик—шарманщикъ.

Катержний—каторжный.

Кат-ма, кат-мае—нѣту, не имѣется *Кат-мае в ёго худоби.*

Катова́ти, катува́ти—сильно бить, наказывать какъ палачъ, тиранить, мучить.

Каторга—турецкое невольническое судно,

Катран—растеніе Crambe tatarica Iacq.

Ка̀тря, Катерина, Катруся—Екатерина, Катя.

Катря́га, котра̀га—стропила для будки или шатра; шатёръ.

Катун—растеніе Gipsophila paniculata. L.

Ка́фа, конза̀—шерстяная матерія.

Ка́хельний, ка́хлёвий—изрозцовый

Кахи́кати—кашлять.

Ка̀хля, ка̀холь—изразецъ для печей.

Каца̀н—1) бородачъ 2) Великоруссъ. 3) Козёлъ.

Кацапка—Великороссіянка;

Каца̀пня—(собират.) Великоруссы, Сѣверно-руссы.

Каца̀нський—великорусскій, московскій,

Кацапщина, кацапська краіна—московскія, Сѣверная Русь.

Кацаренко—императорскій принцъ.

Кацариха—императорская жена.

Кацарівна—императорская дочь.

Ой одчиня́й ворітечка,
Кацарівно!
На̀ що воду вибірала,
Кацарівно!

Народ. сказка. См. записки о Южной Руси П. Куліша. т. II. стр. 14.

Каца́рь—императоръ.

Кача́лка—скалка.

Качало—блокъ.

Качка—утка.

Качу́р, качурик—селезень. *Зморозь того качурика нехай качка кваче.* Пѣс.

Качя, качятко—утёнокъ.

Ка̀шка—растеніе Spiraea ulmaria L; иначе по Украински—*лабазник, гірошник, медуниця,*

Ка̀шник—горшокъ для каши.

Каштан—дерево Aesculus Hippocastanum L.

Каштанчик—растеніе Dianthus barbatus L.

Каштанчики, зірки—цвѣтокъ Барская спѣсь Legistrum leviticum.

Каю́к—лодка.

Каяніе, каяття—расканіе.

Буде каяття, та воротня не буде. Погов.

Квадра—четверть, четвертая часть.

Квадра́нець—1/4 часа, 15 минутъ; отъ Польскаго kwadrans.

У едному квадрансі згоріла. Лѣтопись Самовидца.

Квадранцёвий—15-ти минутный.

Квак—родъ болотной птицы.

Кваптися-тьця—посягать, спѣшить, торопиться, польститься, прельщаться.

Ква̀пливий—скорый, падкій.

Кварці́яльне вій́ське—войско получавшее жалованье по четвертямъ.

Кваси́ця, ква́шня=**дія.** См. *Д.*

Квасну́ти—киснуть.

Кватѐра—1) фаза луны. 2) Продолженіе одной погоды.

Кватѝра—квартира.

Кватѝрка—окочная форточка.

Квач—мазило, неуклюжая кисть.

Кваша—соложеное тѣсто.

Квили́ти — выть, завывать по волчьему, визжать.

Він заведе пісню, а вона зараз не квили: геть із оселі. Ганна Барвінок.

Квиль—вопль, плачъ, вой.

Квіт—цвѣтъ, цвѣтокъ. 2) Росписка въ полученіи чего нибудь; 3) Подписка о прекращеніи иска, дѣла и проч.

Квіт зобопольний—взаимная подписка, мировая сдѣлка о прекращеніи иска.

Квіт поборовий—квитанція въ уплатѣ податей.

Квіт ручний—домашняя росписка, неявленная формальнымъ порядкомъ и неимѣющая подписей свидѣтелей.

Квітистий, квітча́стий, квітча́тий, квітчапий— цвѣтной, узористый.

Квітистость—колоритъ.

Квітка, квіточка, квітонька—цвѣтокъ, цвѣточекъ; цвѣтокъ

Квітковий—цвѣточный.

Квітник—цвѣтникъ.

Квітниця—цвѣточница

Квітну́чий—цвѣтущій

Квітча́ти, квічáти—украшать цвѣтами

Квіча́тися-тьця—украшаться цвѣтами.

Квокта́ти—кричать. Говорится о курахъ насѣдкахъ.

Кволи́ти—болѣть, хворать, страдать.

Квòлій—нар. слабѣе, тише.

Кволя́ти, квиля́ти—кричать по птичьему, приманивать птицъ, напоминать.

Квочка—1) звѣзда Альціона въ созвѣздіи Плеядъ 2) Курица сидящая на яйцахъ или же имѣющая маленькихъ цыплятъ.

Кгазе́та=**газе́та, авизія.** См. **G** и **A.**

Кде=**де.** См. *Д.*

Кдп—акт. нар. когда.

Кѐ, кѐте—давай ка, давайте-ка, подавай, подавайте-ка. *Кѐте мни сюди гармати.* Шевченко,

Кеба́б—(греческ, см.) жаркое.

Кебе́та, кибе́т, кибе́та—способность, умѣніе, сноровка, ловкость.

Кебетний кебатнійший—способный, хорошій, ловкій.

Кебина (съ Англійск. яз. Cabin) шатёръ будка.

Келеп—1) толстая палка, посохъ съ металическою рукояткою, въ видѣ молотка; путешественники *(подорожні люде)* въ прошломъ столѣтіи ходили съ келепами. 2) Молотокъ

съ топоромъ насаженнымъ на длинное бревно, родъ бердыша.

Кѐлих—чаша. сосудъ. *Келих, дискос, лжиця, аби було все порядне.* І. Копинський.

Ке-лишень—а вотъ дай, лишь дай только.

Келійний—келейный.

Келійник—келейникъ, послушникъ.

Келійниця—послушница.

Келійно—нар. втихомолку, не гласно, тайкомъ.

Кéньдюх—большая желудочная кишка.

Кеп, ки—дуракъ; *в жепа грати*—играть въ дурачки.

Ти пàне Потóцький
Еретúчий сúну:
Занапастúв Польщу,
Лúтву
І всю Украíну.
Булà твоя́ дýмка,
Щоб крàлемъ стàти.
Не такúм кпам
Пàне-брате,
В Польщі крамовàти. Народ. пѣсня.

Кепкування-**є**—насмѣшки, издѣвательство.

Кепкувáти, кепковáти—дурачить, издѣваться.

Кепський—(галицк. сл.) худой, дурной.

Керѐя, кирѐя—родъ епанчи, или плаща, шуба въ родѣ контуша, шинель на подобіе плаща съ рукавами.

Уповала, мамцю, на керею;
Думала бути попадею. Пѣс,

Кермек—растеніе Statice gmelini Willd

Кермѐнь—червецъ. См. *Ч.*

Керни́ця, крени́ця—1) натуральный источникъ. 2) Колодязь безъ сруба.

Кѐрóвання—управленіе, правленіе.

Керовáти—управлять, править.

Попереду Гамалія байдаком керує
Шевченко.

Керсет—женская верхняя одежда, похожая на поддёвку безъ рукавовъ

Керувáль—правитель.

Керувáльский—правительственный.

Керувáльство—правительство.

Кервель—растеніе Scandix Cerefolium L.

Кѐсарь, цезарь, цесарь, кацарь—императоръ.

Кесарьский—**кацарьский** См. выше.

Кѐтяг, кетяжок—гроздь, кисть.

Кзúга—**дзúга**. См. *Д.*

Кибáлка—женскій головной уборъ, въ родѣ кокошника обвитый тонкою кисіею и съ длинными сзади концами.

Кúбець, кóбець—ястребъ, коп чикъ, Falco apivorus.

Кивàти—кивать.

Киги́—междом. выражающее крикъ пиголицы или такъ называемой въ Украинѣ *чайки.*

Киги́канне—пѣніе пиголицы.

Кигати—кричать киги, кричать какъ *пиголица,*

Кидальник—работникъ на сѣнокосѣ.

Кизяк—зосохшій навозъ.

Кий,—кій.

*) **Кий**—запорожская казнь, состоявшая въ томъ, что преступника привязывали къ столбу, по одну сторону котораго лежали палки, а по другую стоялъ чанъ съ водкой и калачами. При казни *киями* каждый сѣчевой братчикъ подходилъ сначала къ чану и опорожнивалъ *кухоль горілки,* а потомъ бралъ кій и билъ имъ преступника одинъ разъ; тоже дѣлали и всѣ присутствующіе поочередно.

Київ—Кіевъ.

Кúлим—ковёръ.

*) Прекрасное описаніе этой ужасной казни желающіе могутъ прочесть въ романѣ (Чорна рада) П. Кулiша.

Кили́мниця—мастерица приготовляющая ковры.

Кили́мок—коврикъ, настольникъ.

Киндя́к—бумажная матерія, употреблявшаяся на подкладку одеждъ; лента, *Галера златосиніми киндяками побивана.* Дума. про Самійла Кішку.

Куплено киндяку зеленого по 73 к. а красного по 1 р. 50 к, Марковнч.

Кинипа—конопля Cannabis sativa L.

Ки́ньді—теплыя галоши.

Киперирожу—(Бессарабск. сл.) стручковый перецъ Capsicum annum L.

Кипрей—растеніе Иванъ чай Epilobium angustifolium L.

Кир—траурный нарядъ.

Кирѐя=**керѐя**, См. выше.

Ки́ркати—кричать по куриному.

Кирни́ця=**керниця**. См. выше.

Кировий—траурный.

Кироман—растеніе Statice latifolia Sm.

Ки́рна—короткій вздёрнутый носъ.

Кирна̀тий—курносый.

Кирни́ч—такъ называется въ Херсонской губерніи смятый и высушенный въ видѣ настоящаго кирпича, воловій навозъ, употребляемый для топленія печей, по недостатку дровъ.

Киса̀, кисся́—верёвочный мѣшокъ.

Кисли́ця—лѣсная яблоня Pyrus Malus L. иначе по-Украински—*лісова яблуня, лесковка, мері.*

Кислоокий—съ заплывшими гноемъ глазами.

Киснути—киснуть;—плакать: *Годі тобі, жінко киснути.*

Китайка—бумажная матерія, нанкинъ. *Жупан чи з китайки, чи каламай ко вий.*

Кита́йчатий—нанковый.

Ки́тиця, китичка—кисть, кисточка у занавѣси.

Кить-кить—междоим. отъ глагола *котитися.* См. выше. *Кить-кить клубочком по долівці.*

Ки́чка, кічка—1) пучокъ лену завитый въ косу новобрачный. 2) Связка тростнику или соломы для крытія кровли. 3) Бугорокъ, холмикъ. обросшій травою, или мхомъ. Оторванная часть корня отъ дерева. *Під кичкою знайшовъ страшенну купу мурашок.* 4) Султанъ на киверѣ. 5). Родъ женскаго головнаго убора,

Киш-а-киш!—этимъ крикомъ отгоняютъ птицъ.

Кишенний—карманный.

Кишенщик — карманщикъ, мошенникъ, воръ.

Кишенщиця—карманщица, воровка.

Кишѐня, кишѐнька—карманъ, карманчикъ.

Кишіти—кишѣть, быть во множествѣ.

Кишка̀—кишка.

Кишнець—растеніе Coriandrum lativum L.

Киянин—Кіевлянинъ.

Киянка, Кіянка—Кіевлянка.

Кия́нський—Кіевскій.

Кия́нські образи хороше малёвані. Марко-Вовчок.

Кияня—родъ заступа.

Не калина в темнім гаю
Землю укриває,
А царица киянею
Могилу копає.

Ю, Федьковнч.

Ківа̀ти—махать; грозить.

Кіт сидить та хвостикомъ ківає.

Ківу́ха=**моргу́ха, цокоту́ха, ляску́ха.** См. М. Ц. и Л.

Ківш, ковш, ківшик, ковшик—корецъ, черпакъ, ковшикъ.

Кігти, кікти—когти.

Кіёвий—палочный.

Увічче на здоровью кіёвим боем учинити. Самойлович.

Кіёк, кіяка—палка, дубинка, кій.
Кізіль=**дереп.** См. *Д.*
Кійло— степная лилія трава Stipa pennata L. иначе по Украински—*тирса, шовкова трава.*
Часомъ і межи крапивою росте кійло. Посл.
Юрасько кійло косить,
Та до коника носить. Пѣс.
Кілішок—(Галицк. сл.) рюмка.
Кілля, кілки, кілок—колья, колъ.
Кількиця—часть, кое-что.
Кілько, кільки—нар. нѣсколько.
Кількодесять—нѣсколько десятковъ.
Кільконадцять—болѣе десятка.
А меновитє особ кільнонадцять. Уст. Луцк.. Брат. 1624,
Кільконедільний—многонедѣльный..
Кімната—горенка, комната.
Кін, кон, кона—сцена; выставка.
Кінва, конва—кружка.
Кіндибàл=**шкандибàл** См, Ш.
Кінѐць, кіньчик—конецъ, кончикъ.
Кінь, коняка—лошадь
Кіньский—конскій, лошадинный.
Кіньска мята—растеніе Lamium amplexicalle L.
Кірмак=**кироман.** См. выше.
Кісник, косни́к, кісни́чка—ленточка, которую дѣвушки вплетають въ косы
Кіт—котъ.
Кітляр, котляр—мѣдникъ.
Кішка, кішечка, ки́ця—1) кошка, кошечка. 2) Растеніе Coronilla varia L. 3) Извѣстная по свою гомерическому складу дума про Самійла Кішку.
Кія́х, кіяшòк—цвѣтокъ Thypha angustifolia L. по Закревскому и растеніе *пшеничка, палочник болотній, оробимець* Typha Latifolia. Zea Mays L. Пороговичу
Клавір—фортепьянъ, клавикорды.
Клавіриста—піанистъ.
Клавірка—фисъ-гармонія.
Клавірник—фортепьяный мастеръ и торговецъ ими.
Клавірниця—депо фортепьяновъ.
Клавок—клавишъ.
Клàд—1) сосровище, кладъ 2) Растеніе Zinnia elegans L.
Кладка — мостикъ или просто доска, положенная чрезъ канаву лужу или грязь.
Кладови́ще, кладвище, гробовище — кладбище,
Клаки́, клòки, клòччя—очески отъ пеньки, хлопья.
Кла́мство—ложь. *Непо можуть тобі жадниі шалвірства і кламства, хочбі роспуклся складаючї* онії. І. Мазепа.
Кламця=**брехун.** См. *Б.*
Клапатий—лапастый.
Клапонький—лоскутный, висящій.
Клàпоть, клàптик—лохмотъ, лоскутъ пластъ; кусочекъ.
Клѐзнути—1) дать пощечину. 2) Чертить.
Клѐйтух—пыжъ.
Отсе вам заткнуло клейтухом уха.
Клекіт, клект—крикъ орла.
Клект орлячий далеко чути.
Клековàти, клекота́ти—клокотать, шумѣть.
Клекрóт—акт нар. сколько, поколику.
Клен клини́на—клёнъ Acer platanus.
Клепàло, клепня—1) кусокъ дерева или деревянная лопатка, которою острятъ косы. 2) Въ XII столѣтіи и раньше, висячая доска въ монастыряхъ, вмѣсто котла.
Клѐпка—доска или часть стѣнки, составляющей ведро, бочку и проч.
У ёгó нема десятоі клепки въ голові —т. е. онъ глупъ.

Клепси́дра—песочные или водяные часы, отъ латинскаго Clepsydra.

Купив у Глухові клепсидру за 5 алтин. Маркович.

Клесáчка—инструментъ сапожника.

Клечальна неділя, Зелені Свята—Духовъ или Троицынъ день.

Клéчаний—зелёный, изъ растительный зелени приготовленный.

Клéчання—зелень, древесныя вѣтви срубленныя съ листьями для украшенія домовъ въ Троицынъ день.

Клещ, кліщ—насѣкомое Acarus.

Клещі з дума поспадали,
Головоньку комареві постискали,
Свірки зачали співати,
Щоби болесть розірвати. Пѣс.

Клик—кличъ, зовъ.

Кликаний—званный, приглашенный.

Кликанє-я—приглашеніе, призывъ.

Кликáти, клúкнути—звать, позвать.

Кликовщина городова (?)—См. Акты Западн. Россіи. т. I. 355 стр.

Клим, Климко—Климентій.

Климбас—дуралей.

Клúна, Кулина—Акулина.

Клúнці—узоръ зубьями.

Клишоногúй—кривоногій.

Клінчити—становиться на колѣни.

Клóпіт клóпот—хлопоты, попеченіе, забота.

Клопотáти—хлопотать, заботиться.

Клопотáтися-тьця—заботиться.

Клопотливúй—хлопотливый, заботливый.

Клýб—бедро; иначе по-Украински—*кульша.*

Клýнок, оклýнок—мѣшокъ, связка, укладка. узелъ, ранецъ во множ. числѣ *клýнки*; уменьшит. *клуночок.*

Клýня—рига, хлѣбный сарай.

Клýшня—такъ называется въ Малороссійскомъ возѣ кривое дерево, одинъ конецъ коего утвержденъ на оси и придерживаетъ затычкою (чекою); колесо, а другой верхній конецъ прикрѣплёнъ къ бокамъ повозки. иначе по-Украински-*лушня́, лошня́.*

Клюга́—наконечникъ или же остріе пики.

Клюка́, ключка́—крючекъ, кривая палка.

Клю́кати—клевать.

Ключ—1) ключъ отъ замка. 2) Палка съ крючкомъ, посредствомъ которой вытягиваютъ ведро изъ колодца.

Клю́ча—летящая стая дикихъ птицъ.

Кля́к—пограничный знакъ на деревѣ или пограничный столбъ.

Кля́кнути—гнуться.

Кля́мка, пля́мка—рукоятка, крючокъ у дверей.

Кля́снути—хлыснуть, подобно пузырю лопаться.

Біс перістий, свиснув, кляснув.
Артемовський-Гулак.

Кляузуля, клявзуля—(акт. сл.) усл.овіе

Кляштор—(акт. сл. klasztov) монастырь,

Кмет—простолюдинъ, крестьянинъ.

Кметиня, кметя—крестьянка.

Кмúн—тминъ Carum carvi L.

Книга́рь—книгопродавецъ, библіотекарь.

Книга́рня—библіотека, книжный магазинъ.

Книги вічистні=Акти. См. *А.*

Книш—родъ булки, съ разрѣзанными и завороченными во внутрь намасленными краями.

Кнова́ти—1) рубить. 2) Замышлять, пытать.

Ані явної, ані потаємної не має кновати вражди. Величко.

Кнýр—боровъ.

Кнурячий—свинной, кабанскі.

У его (т. е. у бѣса) козляча борода, кнурячий спан. Пѣс.

Коадгерент—(акт. сл. koadherent, coadhaerens) соучастникъ, помощникъ.

Кобелú—жеребенокъ, лошонокъ.

Кобеня́к, кобиня́к—родъ бурки съ капюшономъ на голову.

Кобеня́ти, кобиня́ти—собачиться, сильно бранить, чернить, пенять, лаять, корчиться, ломаться, хвастать, бранить, хулить. *Кобенила на всі заставки.*

Кобер—(Австр. Укр.) коверъ

Кобза—бандура, родъ торбана.

Кобзарь—**бандуриста**. См. *Б.*

Ко́би—(Галицк.) когда бы, если бы, кабы.

Коби́ла—1) возвышеніе на эшафотѣ гдѣ наказывали тѣлесно. 2) Кобылица; уменьшит. *кобилка, кобильчина.*

Коби́льник—сластолюбецъ; лошадиный любитель.

Кова́дло—наковальня.

Коваленко—сынъ кузнеца.

Ковалиха—жена кузнеца.

Ковалівна—дочь кузнеца.

Кова́ль—кузнецъ.

Ковальня—кузница.

Ковальский—кузнецкій.

Кова́ти—ко́вать.

Ковба́ня—подводная яма; увеличит. *ковбанюга.*

Ковбаса́—колбаса.

Ковба́тка—большой кусокъ мяса.

Ковби́ця— медовые соты. (?)

Загадка—*Е унась такий, баран що у него сорок ран.* **Одгадка**—*ковби́ця.*

Ковбо́та—**бакай**. См. *Б.*

Ковга́нка—корчага.

Ковчапок—толкачъ,

Ко́вдра, ко́вдря—одьяло,

Ковёр, ковёр, ковёрець—ковёръ коврикъ.

Як підемо до церківці
Станем на ковёри. Пѣс.

Ковёрза—размышленіе.

Ковёрзати—разсуждать, умничать.

Ковёрзнути—понять, уразумѣть. *Митлю ковёрзнула.*

Ковёрзовати—привередничать.

Ковёрниця—**килимниця**. См. выше.

Ко́взалка—чистое мѣсто на льду для скольженія.

Ко́взатися-тьця—скользить.

Ковизитися-тьця—шалить, бѣситься, капризничать.

Ковизнути—коптѣть, хирѣть.

Ковила, ковиль—трава Stipa capillata L.

„*Про ковиль так расказував один старий чоловік: Е-е! Поки ковила був то й хліб був, як ковилю не стало, то й хліба немає. Справді так: ковиль росте на цілині, тілько після як покористуються років чимало, то вже в землі не та сила, а підмоги не дають, то хліб, що раз меньш родить.*„

Ковиртати—болтать.

Ковіряти—колупать.

Ковінька на ру́ку—идетъ въ руку, счастливо.

Ко́внір—**ко́мір**. См. ниже.

Ковок—деревянный гвоздь.

Ковтати, ковтну́ти—глотать, глотнуть.

Ковтки́—серьги.

Ковто́к—глотокъ, кусокъ, для глотанія.

Ковту́н—колтунъ (болѣзнь).

Когорс—(акт. сл.) хоругвь, отрядъ войска.

Когут—(галицк. сл.) пѣтухъ.

Ко́дло—родъ, фамилія, племя, поколѣніе.

Кодол—толстая верёвка.

Кожема́ка—кожевникъ.

Ко́жний, ка́жний—каждый.

Кожнісінький—совершенно всякій.

Кожу́х, кожушо́к, кожуши́на—шуба, тулупъ, шубка.

Кожу́шанка—кофта на мѣху; шубка женская.

Кожушки—растеніе Echinospermum lappula Lehm.

Коза—1)волынка. 2) Тюрма. 3) Боклага. 4) Коза.

Козак, козаченько—1) воинъ. 2) Рыцарь. 3) Свободный человѣкъ. 4) Удалецъ — молодецъ. 5) Молодой человѣкъ.

Козаки лейстровиі—регулярное козачье войско.

Козаки охочекомонниі — иррегулярное козачье войско.

Козаковати—молодечествовать, вести народную жизнь.

Козарь—козиный пастухъ или охотникъ, а также владѣтель козиннаго стада.

Козарлюга—богатырь козакъ.

Васюринський козармюга
Все пье та гуляе.
Отамана кошовбю батьком називае:
Позволь, батьку, отамане.
Нам на баштi стати:
Не попустим Москалевi
Сiчи руйновати!
Не позволиш с шабельками.
Позволь с кулаками:
Нехай наша слава не гине
Поміж козаками. Запорож. пѣс. 1775 года. 3-го Августа.

Козацький, козачій—казачій, рыцарскій, свободный.

Козацький залізняк — растеніе Phlomis pungens Wild.

Козацький шлях—рѣка Днѣпръ.

Козацьство, козачество, козаччина—казачество, рыцарство, удальство.

Козачка—казачка, свободная женщина.

Козачки — родъ мухи, насѣкомое, красное съ черными пятками, живущее въ трухлыхъ пняхъ и въ землѣ.

Козел, козлики=**бедринець.** См. *Б.*

Козелець — растеніе Anemone ranunculoides L. Ranuncaulus acris L. *Козелецьзілле од трясці.*

Козёлки=**комарови носики.** См. ниже.

Козелок—растеніе Tragopogon major L.

Козельці — трава холодникъ, спаржа Asparagus officinalis.

Кбзик—ножъ для снятія кожи. *Од ковика до ножика.* Посл.

Козинячий, козлячий—козиный.

А чи в тебе, старий діду,
Та козляча борода. Пѣс.

Козубёнька—корзина, сплетенная изъ ремней.

Козубря—уменшительное отъ *козарлюга.* См. выше.

Коїти—дѣлать, совершать.

Кокиця, клокичка — растеніе Staphilea pinnata L.

Кокірички — растеніе Corydalis cava Schweigg.

Коток=**когут.** См. выше.

Кокотень—шалунъ, рѣзвое дитя.

Кокус—растеніе Potentilla verna L.

Кокушкин лён—растеніе Linum Catharticum L.

Коли—союзъ когда, если.

Колиб—союзъ еслибы.

Коливати—хромать.

Кбливо, колево—1) кутья, рисъ съ медомъ, употребляемый при похоронахъ. 2) Запорожскій курень.

Колись—союзъ когда-то.

Колиска—колыбель.

Колисковий, колисочний—колыбельный.

Колишній—когдашній.

Колій—1) разбойникъ, гайдамакъ. 2) Большой острый ножъ.

Коліївщина—крестьянская украинская революція 1776 года.

Колістратор—регистраторъ,

Колісчатий—узорчатый, квѣтчатый.

Колішки—колѣни.

Колішня—дыра въ колесной трубкѣ.

Коліщбтка—1) Металлическое зубчатое колесцо, которымъ рѣжутъ тѣсто. 2) Родъ узора.

Коллегат—(акт, сл. collega) сотоварищъ

Ко́ло—1) нар. около, возлѣ, вблизи. 2) Свита. 3) Колесо, кругъ. 4) Округъ, вѣдомство, границы власти. 5) Кружекъ общества.

Колобро́дити—шутить, шалѣть.

Коло́да—1) тиски на ноги для наказанія. 2) Бревно; во множест. *коло́ддя*. 3) Мѣра ржи, пшеницы и проч. отъ того *поколодная*, помѣрная пошлина.

Колоді́й—большой гайдамацкій или кухонный ножъ.

Коло́дки—тиски на ноги для преступника.

Колоду волочити—на масляной какая либо, *молодиця*, молодая замужняя женщина привязываетъ какому нибудь парню къ ногѣ колоду, въ наказаніе, что въ прошедшій мясоѣдъ онъ не женился, и тѣмъ заставляетъ его выкупиться.

Колокольчик—растеніе Campanula persicifolia L.

Коломазь—деготь, смола на осяхъ воза.

Коломі́тний—**каламутний** См. выше.

Ко́лот—тревога, набатъ, сумятица.

Колоти́ти—взбалтывать

Колотитися-тьця—дрожать, трястись стучать (о сердцѣ).

Колотне́ча, колоти́ня—ссора, неистовство споръ, брань, смута, драка.

Колотник—возмутитель, безпокойный человѣкъ.

Колотни́ця—вздорная женщина, возмутительница.

Колоття—колики.

Колоть—дурная замерзшая дорога.

Коло́ши, холо́ши—нижняя часть шароваръ, покрывающая голени. *Затикнув колоши у халяви.*

Колошкати—безпокоить, разстраивать

Колтришовий—изъ грубаго сукна сдѣланный.

Колупа́ти—ковырять; попрекать, надоѣдать.

Кольвек—(акт. сл.) ни былъ; *хто кольвек*—кто бы нибылъ; *як кольвек*—что бы небыло.

Ко́лька—судорги, колика.

Колька в боки коле.

Колюки=**думан**. См. *Д.*

Колюча—растеніе Salsola kali L.; иначе по-Украински—*перекоти-поле, курай.*

Колючий дрік—растеніе Genista germanica L.

Колючки—растеніе Tribulus terresrnis L.

Колюшина судейська—(?) См. источн. Малоросійской исторіи т. 1. 165 стр.

Коляда́ колядка—поздравительныя пѣсни древняго языческаго происхожденія, которыя поютъ съ 24 по 30 декабря вотъ для образца одна изъ нихъ

Ой на толоці та на муравці
Ой раненько!
Там король Руський коником грає,
Турською царя все визирає:
Ой вийдь, вийдь ти, Турський царю,
На ту толоку, та на мураву,
Покажи славу ти Турський царю!
Як би я незнав, війська незбірав—
Ой все наш панок коником грає,
Та як го узрів, тай мечем ізвів;
Як панок наш тяв то Тур-царя стяв;
Ой взяв же єго поподлі коня.
А повіз єго а в Чеську Землю,
Ав Чеській землі короля нема;
Ой ти, паночку господарочку,
Ав Ческой землі королем будеш
А взяв же єго по пужарові:
Чорний пужарець ніженькі коле,
Ніженьки коле, все підбуждає,
Що слідї кровця все замиває,
А чорний ворон всѣ залітає,
А з слідів кровцю все випиває—
Ой наш паночку, господарочку!

Колядова́ти—пѣть колядки.

Коля́ндра, кишнець—однолѣтніе растеніе Coriandrum sativum.

Коля́са—фургонъ.

„Сідай, Катю, у колясу,
Поідемо, Катю в землю нашу.“
Нар. Пѣс.

Комарови носики—растеніе Delphinium Consolida L.

Кома̀ха, кома́шка, комаши́на—муравей

Комашня́—муравейникъ.

Ко̀мен, ко̀мін—лицевая сторона варистой печи, а также печная дымовая труба.

Коменотру́с—трубочистъ.

Комеши́тися-тьця—зашевелиться, закишѣть.

Комиса́р—(Галицк. сл.) исправникъ.

Коми́ш—тростникъ.

Коми́шник—разбойникъ обитающій въ мѣстахъ поросшихъ камышомъ.

Ко́мір, ко́вніp—воротъ, воротникъ; уменшит. *комірець, комірок, комірчик*—воротничокъ

Комірка—чуланъ, коморка.

Комли́к—Калмыкъ.

Комлицький—калмыцкій.

Комличка—Калмычка

Коммиція—(акт. сл. commitia) сеймикъ.

Ко̀мната=**кімната**. См. выше.

Ко́монь, кінь, коняка, конячка—лошадь, лошадка.

Комо̀нний—верховой, конный, форейторъ

Комо́нник—кавалеристъ, всадникъ.

Комо́нниця—всадница, амазонка.

Комо́ра, комо́рчина—лавка, амбаръ.

Комо̀рний, підкоморний — камеръ-юнкеръ.

Коморник—урядникъ, заступавшій мѣсто подкоморія въ подкоморскихъ судахъ.

Коморчий—амбарный, лавочный, сарайный.

Компанійці—легкая регулярная кавалерія.

Компа́нія—рота солдатъ.

Компариция—(акт. сл. comparycya, comparitio) личная явка къ суду.

Компланация—(акт. сл. complanacya, camplanatio) мировая сдѣлка, полюбовное соглашеніе.

Композиту́ра—сочиненіе.

Сицевиі вірши своеі композитури. Величко.

Компонова́ние—составленіе, сочиненіе.

Компонова́ти—сочинять, слагать, выдумывать.

Компортация—(акт. сл. comportacya, comportatio) отсрочка разбирательство дѣла для сообщенія каждой сторонѣ документовъ, представленыхъ противной сторонѣ.

Компробация—(акт. сл. compobatio) одобреніе, утвержденіе, подтвержденіе прежде совершеннаго документа, состоявшагося судебнаго рѣшенія и. т. под.

Компромисс—(акт. сл.) третейскій судъ; соглашеніе сторонъ о предоставленіи дѣла на рѣшеніе третейскаго суда.

Компут—ракладка податей, окладной листъ.

Комяга—лодка.

Кон—публичное мѣсто около суда.

Блудяжки у кона стояли. Макаровський.

Кона́р, конари́ще—толстый сучекъ.

Кона̀ти—умирать, кончаться, пропадать.

Конва̀=**кафа̀**, См. выше.

Конвалія, купволія—ландышъ, майскій цвѣтокъ Lilium Convallaria majalis.

Конвент—католическій монастырь, монастырская община; отъ латинскаго conventus

Конвока̀ція—(акт. сл.) созваніе чиновъ

Кондемната—(акт. сл.) заочное рѣшеніе.

Конди́ція—условіе.

Кондійка—ендова,

Конечне—нар. непремѣнно, необходимо,

всеконечно.

Коні-виногради—лихія лошади

Гоя коні—виногради,
Буду в винах вас купати. І. Федькович.

Кóнов, конóвка, конóвок, коноб—кружка.

Конопельки—растеніе Veronica latifolia. L.

Конопѐльні пісні—пѣсни, которыя поютъ во время уборки конопли. Максимович.

Конóпка—продолговатая кружка.

Консѐнс, консѐс—позволеніе, согласіе; отъ латинскаго consessio, consensus.

Контѐнтий—довольный.

Контентовати—угощать, принимать.

Контентовáтися-тьця—1) удовольствоваться. быть довольнымъ. 2) Заниматься, продолжаться;

Контéнт—замѣчаніе, указаніе.

Контина— келія (?).

А священник старець ходить
По святій континї
Молить слави Запорожжю,
Щастя Україні. І. Федькович.

Контровéрсія—дебаты, пренія, защитительная рѣчь.

Контровертовати—вести судебныя пренія.

Контумація—(акт сл. contumacia) заочное рѣшеніе.

Конфесáта—(акт. сл.) допросъ подсудимаго.

Конфірмація—(акт. сл.) подтвержденіе правъ, преимущественно на недвижимую собственность, подтвердительная грамота; конфирмаціи выдавались также старостами и помѣщиками священникамъ на ружныя земли, приписныхъ къ церквямъ крестьянъ, и т. под.

Кэнцѐнт—періодъ, мысль, положеніе, правило.

Кóнче—нар. необходимо, непремѣнно, непреложно.

Конверта—конвертъ, обертка, обложка.

Копа—1) 50 коп. серебромъ. 2) 60 штукъ, если считаются какіе-либо предметы, напр. снопы, колья, колоды, доски и. т. под.

Копáниця—мотыка.

Кóпанка—яма, выкопанная для добытія воды въ походахъ

Копáтельний—старательный.

Прихільні і до хозяйского добра Копательні. Номпс.

Кóпати—брести, бродить.

Коперсáти—чесать, перебирать.

Щось таменьки собі коперсае.

Копець- земляное возвышеніе, пограничный сугробъ.

Гряницю провадили, частиї копці висипуючи. Величко.

Копúл—колодка на сапогъ или башмакъ.

Копúлити—гнуть, кривить, гримасничать. *Ач як губу почав капúлити.*

Копирсáти—ковырять, долбить.

Копирснýти—стремглавъ упасть. полетѣть внизъ. *Або і сам в пекло копирсну.*

Копистка—спичка.

Копитник, копитняк, копитці—растеніе Asarum europaeum; иначе по-Украински—*подолішник, підлистник, по дорішник.*

Копúця—копна.

Копіёвати—(акт. сл.) копировать, снимать копію, списывать. *Той мист ізкопіёвавши послали...* Величко.

Копійка, копійчина— копѣйка, копѣечка; деньги.

Копний, купний суд—судъ, производимый членами общины на сходкѣ, на основаніи обычнаго права; хотя въ нѣкоторыхъ случаяхъ онъ признавался и статутомъ (въ XII вѣкѣ).

Копотитися-тьця—дѣяться.
І так тое, през цілую зіму копотилося. Лѣт. Самов.

Копоши́тися-тьця—рыться, копаться.

Кор—укоризна; *кором зачіпати*—укорять, попрекать.

Корабель—корабль.

Кораблик—родъ кокошника.

Корго̀вщина(?)—См. акты Запад. Россіи т. I. 145 стр.

Корени́ти—бранить, перебирать бранью всё до корней.

Корени́тися-тьця—внѣдряться.

Корець, кірець=**ко̀вш.** См. выше.

Коригова́ти, скоригова̀ти—(акт. сл.) проводить на бумагѣ линейки, писать. (Въ концѣ актовъ была обыкновенно въ старину приписка: *скориговал* такой-то; т. е. контрасигнировалъ, свѣрялъ).

Кори́стоватися-тьця—пользоваться.

Кори́ти—укорять, унижать.

Ко̀рінь, корінець—корень, корешокъ.

Корки—каблуки; *коркові чоботи*—сапоги на высокихъ каблукахъ.

Корми́га—1) ярмо, иго. 2) Невольническій корабль.

Кормівка—покормка.

Корній—Корнелій; уменьшит, *Корнійко, Корнієць.*

Корнє=**кізіль.** См. выше.

Коровай—свадебный куличъ, раскрашенный или вызолоченный сусальнымъ золотомъ и убранный цвѣтами.
На чужий коровай очей не поривай, а свій дбай. Посл.

Коровайник—разносчикъ на свадьбѣ куличей.

Корова̀йниця, коровайничка—женщина пекущая свадебные куличи;

Коровья́к—однолѣтнѣе растеніе Царскій скипетръ Verbascum Thapsus L, иначе по-Южно-русски—*дивана, дивинна, ведмеже ухо.*
"Це те зілля, що як спортитьця корова, не стане давать молока, то треба її напоіть цім зіллєм."
Народ. повѣріе.

Корогва́, корого̀в, корого̀вка—хоругвь, знамя, значокъ.

Королёвати—королевствовать.

Королів цвіт—цвѣтущіе бобы красный цвѣтъ Phaseolus multiflorus Wild.

Коромисел, коромисло—рычагъ.

Ко̀роп, ко̀роб—ящикъ, лубокъ.

Коро̀ста—чесотка.

Коро̀стявий, коро́стяний—чесоточный.

Корота́—лаконизмъ.
Українська корота і гумор славні по всёму світу.

Корпа̀ти—ковырять, колупать.

Корпоу́шка—уховертка, родъ ложечки, для выниманія сѣры изъ ушей.

Корру́пція—(акт. сл.) подущеніе, подкупъ

Кортіти—(глагол, безличн,) хочется, нетѣрпѣливо желать. *Нескажемо нехай кортить.*

Кору́на, кору́нка—корона, коронка; вѣнчикъ.

Кору́нний—коронный, государственный.

Коря́к, корячок—деревянный сосудъ для мѣры сыпучихъ тѣлъ. *Купив коряк гороху.*

Коса богома́терина—растеніе Hypericum humifusum. L.

Коса́р—сѣнокосецъ.

Коса̀ра—покосъ сѣнной.

Косачи́ско—(Галиц. сл.) растеніе и цвѣтокъ косатникъ Irideae.
Зогрію я горнець води,
На припічку го положу,
Касачиском го приложу. Галиц. пѣс.

Коси́ця—косичка.

Космáта трáва—растеніе Galium Mollugo L.

Космáтий—мохнатый.

Космач—мохначъ, имѣющій длинные волоса.

Косничка=кісник. См. выше.

Косовиця—1) время сѣнокоса, а также и самое кошеніе. 2) Барышъ, прибель. *Им од сієї виладки булаб косовиця.*

Костирь—1) токарь. 2 Растеніе Bromus secalinus L.; иначе по Южно-русски—*овсянка, стоколос, костюльки.*

Костирьский—токарскій.

Костняк, костяк, костяниця—остовъ, скелетъ

Кострубáтий—всклокоченный, взъерошенный, шероховатый.

Кострубачити—взъерошивать.

Костур—клюка.

Костю́к—1) окаменѣлость, окостенѣлость. 2) Неподатливый человѣкъ.

Костяниця—**каменица**. См. выше.

Косюрки—растеніе Linaria genistaefolia Mill.

Косяк—) конскій табунъ. 2) Штука краснаго товара.

По кілько косяків, луданів і бейбереків купив. Маркович.

Котелки—чортові оріхи. См. Ч

Котеня́, кошеня́—котенокъ.

Котик—родъ игры.

Котики, кошачки—растеніе Glechoma hederacea L.

Котки, огірочна трава—растеніе Trifolium arvense L.

Кóтли—литавры.

Котляр—1) литаврщикъ 2) Мѣдникъ.

Котнáрський—погребной.

Прислав вина волоського 25 бут...: Вина виборного котнарського буту не велику. Величко.

Котолуп—кошкодеръ.

Котора—вражда.

Которливий—враждующій, враждебный.

Которовати—враждовать.

Котря́га = катря́га. См. выше.

Котри́й—который.

Кофта—спенцеръ.

Кох—корзина.

Коханий—милый, возлюбленный, дорогой, любовный, любимый.

Коханка—любовница, фаворитка.

Коханнє-я—любовь.

Коханок, кохапець—любовникъ, любимецъ, фаворитъ.

Кохáти—любить, лелѣять.

Кохáтися-тьця—любиться между собою; быть богатымъ въ чемъ-либо. *Той кохается в конях, а той в волах.*

Коць—простой коверъ, попона.

Коцáрка—коверница.

Коцю́ба, коцю́ба—кочерга.

Кочадижник—растеніе Asplenium Filix femina Bernh.

Кочевище—кочевье.

Кочковáта осока—трава Carex Coespifosa L.

Кочовик—номадъ, скотоводъ.

Кочовиця—кочевая жизнь.

Кош—(татарск. сл) укрѣпленный станъ лагерь, обозъ, таборъ; запорожская Сѣчь и большая лодка. *Кош* т. е. капитулъ ордена Запорожцевъ, могъ быть вездѣ, гдѣ былъ *Кошевой* атаманъ со старшинами.

Кош, кóшик—корзина, кошолка.

Кошáра—загорода, загонъ.

Кошáтина—кошачье мясо.

Кошача мьята, кошечник=котики См. выше.

Кошéй=батава См. *Б.*

Кошúки—растеніе Trifolium montanum L.; иначе по Южно-русски—*полуношник, Івасик, куряча лапка, сорочі лапки.*

Кошúця—растеніе желтый желѣзнякъ Verbena officinalis.

Кошлáтий—всклокоченный

Кошовúй—президентъ Запорожскаго Коша, избиравшійся обыкновенно радою на 1 годъ.

Кошт—цѣна, стоимость, счетъ, сумма, издержка.

Коштовáти—1) пробовать, отвѣдывать. 2) Цѣниться стоить.

Коштóвний—цѣнный; дорогой.

Коштовность—цѣнность, стоимость.

Кошýля, кошулька, кошуленька—рубаха, рубашечка.

Кошýр—рѣчныя водоросли.

Кощáвий—костлявый.

Киúлити—издѣваться, насмѣхаться.

Киúна—насмѣшка, издѣвательство.

Киúти—киúлити. См. выше.

Киúтися-тьися—дурачить, почитать глупцемъ, гордиться, чваниться, издѣваться.

Крабúн, крабúна—кивотъ, ящикъ образной.

Кравéць—портной.

Кравецький—портняжескій.

Кравник—растеніе Hypericum perforatum L.

Кравчúна—1) портняжескій цехъ, собират. портные. 2) Названіе Запорожцевъ во время Наливайка, въ слѣдствіе того что Наливайко былъ *кравець*.

Славна стала та Кравчина,
Як на Польщу стала,
Вовкулакам, кателикам,
Мстючи зраду дала.

Пѣс. про Наливайка.

Кравчúха—портниха, жена портнаго.

Краглі, крáклі, скрáклі—кегли.

Крадежа—воровство, пропажа.

Крадько=злодій. См. *З*.

Крадькома—напр. тайкомъ.

Краевид—ландшафтъ, пейзажъ.

Краéвий—пограничный, конечный.

Крáй—1) нар. подлѣ, возлѣ. *Гей там Край дороги хрест Божий стоіть.* Пѣс. 2) Область, страна.

Не в нашім краі Бóгу мілім,
Не за гетьманів і царів,
А в Римскій идольскій землі
Се беззаконіе творилось.

Т. Шевченко.

Крáйка—покромка, окраина у сукна.

Крайнúця—граница, рубежъ, предѣлъ.

Крайняки—такъ называются жители Стрыйскаго округа въ Галиціи.

Краіна—область, провинція, губернія, страна, край.

Країнний—мѣстный, земскій.

Крáк—кустъ. *У нас що крак, той кóзак, а де байрак там сто козаків.* Поговорка Богдана Хмѣльницкаго.

Крáль, крóль—царь, король.

Кралівство, кролівство, королівство, кралія—королевство, царство.

Кралівщина, кролівщизна—королевское помѣстіе.

Крáля—царица, королева, знатная дама.

Кралячии, кралянист, кралянець—роялистъ

Кралянка—роялистка.

Краляньский—роялистскій, королевскій.

Крáм, крамúна—мелкій товаръ.

Крáмарь—мелкій торговецъ.

Крамарка—лавочница.

Крамарчýк—купчина (съ презрѣніемъ).

Крамний—торговый.

Крамúця—торговая лавка.

Крамовáти—торговать мелкимъ товаромъ.

Крант—кранъ.

Крап—марена Rubies tinctorum L.

Крáпати—капать.

Крáпка—точка.

Краплистий—содержащій много капель, частій.

Да йшов дощик краплистий,
Да уродив черчик черчистий. Пѣс.

Крàпля, крóпля—капля.

Краплáстий=**краплистий.** См. выше.

Крапівка—растеніе Ceratophillum demersum L.

Крапчáстий—покрытый точками, каплями, пёстрый.

Крàса—1) красота, пригожество. 2) Растеніе Amarantus caudatus.

Крáсень—красавецъ.

Красний горошок—растеніе Lathyrus tuberosus L.; иначе по Южно-русски *рожева чина.*

Красний осот=**храбуст.** См. *Х.*

Красні зязюльки—цвѣтокъ Cypripedium macranthon Swartz.

Красні пітушки—растеніе Gladiolus imbricatas L; иначе по Южно-русски—*зрядник.*

Красні порічкі—красная смородина Rhus rubrum L.

Красні султанчики—растеніе Ohrchis laxiflora L.

Красні чорнобривці, маёрці—цвѣтокъ Zinnia elegans L.

Краснокорінь—растеніе Echium rubrum L.

Краснотáль—растеніе Salix acutifolia Willd.

Красолиця—розовая мечта.

Где ся ниші чадки діми, чадки красолиці. Н. Устіянович.

Красóбля, красýльки—настурція Teoparolum majus L.

Красоýля, красовýля—большая рюмка,

Крàсти—воровать.

Красýня—красавица.

Крáяпин—туземецъ, землякъ.

Крáяпка—туземка.

Крáянський—туземный.

Крàяти—кроить, рѣзать на куски или на части.

Крéвний—родной, близкій.

Кредéнець, кредéнц—(акт. сл.) буфетъ.

Кредéнцій—буфетчикъ.

Кредéнчиха—буфетчица.

Крéйда—мѣлъ.

Крéйдяний—мѣловой.

Крéймахи, крéймашки—родъ игры косточками или черепьями величиною съ копѣйку, которые подбрасываютъ и ловятъ.

Кремезний, кремязний—крѣпкій, какъ кремень. *Хоч і більш 60 було, кремязний ще дід був* Номис.

Крениця, кринниця=**керинця.** См. выше.

Крепак—крѣпостной чѣловѣкъ, рабъ, невольникъ.

Крепацький—крѣпостной, невольническій.

Крепацьство—невольничество, крѣпостная зависимость.

Крепачка—крѣпостная, невольница, рабыня.

Крес—(акт. сл.) кругъ, граница, конецъ, цѣль. *Же часу остатнего кресу життя нашего.* Илія Торський.

Кресак, кресаня, крисак, краня, крисаня—Гуцульская шляпа. чорнаго цвѣта съ павлинымъ перомъ. І. Федькович.

Кресáло, крéсево, крéсиво—огниво.

Кресати—высѣкать огонь.

Крéснути—таять и ломаться.

Крúвда—неправда, несправедливость, обманъ, обида.

Кривдúти—обижать, обманывать.

Кривдник—лжецъ обманщикъ.

Кривдниця—обманщица.

Кривúй—хромой.

Крúга—льдина.

Крúжний—ледяной, зимній.

Крижнíти—околѣвать, замерзать.

Крий Боже—сохрани Богъ.
Криковиця—крикъ, гамъ.
Крила̀стий—крылатый.
Крило орлинє—растеніе Astragalus glycyphylos L; иначе по-Украински *девьятилітник.. ненаситець*
Кринджо́ли=ґринджо̀ли. См. G.
Крини́чана осока—трава Karex praecox. Iacq.
Криничовина — водяной источникъ, ключъ.
Кри́ця, криць—чистая сталь.
Кричати на пуп—кричать что есть мочи.
Кришанець медо̀вий—родъ пряничныхъ конфектъ.
Кришенник—отродье, порожденіе.
Криши́ти—крошить.
Кри́шталь—хрусталь, кристаль.
Крівавий—кровавый.
Крівави́ця—кровавый потъ; трудъ.
Крізь, крузь—нар. сквозь, чрезъ.
Крізний—сквозной.
Кріль, кроль—кроликъ.
Кріхта, кри́хта, крихточка — крошка, крошинка.
Кругу́лець —(Галицк. сл.) копчикъ родъ ястреба Falco nisus.
Кро̀к—ступень, шагъ. *У милі замикаеться 1000 кроків.*
Кро́кви=шпари, бантина. См. *Ш.* и *Б.*
Кро́кіс, кро́кус, кро́кос, світлухи—растеніе Carthanmus tinctorius L. *Крокісом красять ложки і крашанки у Черкаському повіті.*
Кролѐвець—уѣздный городъ Черниговской губерніи, а также этимъ именемъ называется въ Малороссіи прусскій Кенигсбергъ
Кро̀п—растеніе укропъ Anethum graveolens.
Кропи́ва—крапива Urtica dioica L.
Кропко́ва горілка—водка настоянная на укропѣ.
Кро́пля=кра́пля. См. выше.
Круг, кру́га—нар. кругомъ, вокругъ.
Кругавь—тетеревъ. (?)

Чого в тебе Нестерюку
На полах да кров?
Циганочко—волошечко
Я кругавя вбив,
А він мені рантух-полу
Кровью да збрудив.
Гой-гой Нестерюку—
Не с птаха це кров! І. Федькович.

Кругля́к—1) небольшое круглое бревно. 2) Растеніе Equisetum palustre L.
Кругля́ти—1)округлятъ 2)Пить круговою
Круж—циркуль.
Кружка́, кружкома́=круг круга̀. См. выше.
Кружляти—вертѣться, пить круговую.
Крук, крюк—чорный воронъ.
Крупа́—мелкій градъ.
Крутай—растеніе Echinops Ritro L.
Крутити—вертѣть.
Крути́тися-тьця—вертѣтся, танцовать.
Крутіж— бездна, пропасть.

Ти добре радив —коли ж кляте
Годі навчити було!... Гляв—
І як у той крутіж упав,
У ті прокляті чорні очі!..
Ю. Федькович.

Крутінь—водоворотъ, смерчъ.
Круторогий—имѣющій большіе несогнутые рога.
Кру́ть-верть—междоиметіе отъ глагола *крути́ти.* См. выше. *Круть-верть в черепочки смерть.* Загадка.
Крутька-*дати крутька*—значить сбить съ толку, увернуться.
Крю́кати—кричать по жабьи.
Кря́кати—каркать.
Ксёнж—(акт. сл.) князь.
Кзёнз—ксендзъ.
Ку́—акт. предл. къ, для.
Ку́блити́ся-тьця—вить гнѣздо, гнѣздиться.

Ку́бло, ку́белечко, ку́бельце—гнѣздо, гнѣздышко.

Кубок, кубушка—большой стаканъ.

Кувікати—подражать крику поросенка.

Кувшинчики=ба́бки. См. *Б.*

Кувшир—водоросли Conferva.

Кага́—водоросль.

Готово! Парус роспустили;
Посунули по си́ній хвілі
По-між кудю, в сир- Дарью́,
Байдару, та барка̀с чима̀мий.
Т. Шевченко.

Кугля́р=онгля́р. См. *Ф.*

Куда́ луча́—нар. куда попало, куда глаза глядятъ.

Прочане.... пріч за рубіж, куда луча запускаються. Скоропадський.

Куде́ля—1) мычка, фунтъ счесаннаго льна. 2) Шиньёнъ, букли въ насмѣшку,

Куди́сь—нар. куда-то.

Кудла́тий, кошла́тий—мохнатый.

Кудла, кудло—собачьи клички.

Кудрявецъ—растеніе Tanacetum vuldare L. Pyrethrum millefoliatum Willd.

Куёвди́ти—надоѣдать, наскучать, причинять безпорядокъ.

Кужіль, кужілка—1) родъ пряслицы. 2) *Висукати кужіль*-сучить нитки на *кужелі*.

Ку́зня—кузница.

Кузовиця—ива Salix viminalis L; иначе по-Украински—*корзинна лоза, молдованська ива.*

Кузубе́нька—лукошко.

Кузю́к—горестное положеніе (въ насмѣшку). *Він сів долі, поневолі в кузюк изогнувшись. В кузюк із. горнути*—свернуть въ бараній рогъ

Кукіль, куколь—растеніе Agrostemma githago L. розово цвѣтетъ. Lychnis noctiflora, бѣло-цвѣтетъ.

Кукублитися-ться—приводить *кубло* въ порядокъ.

Стара на возі кукоблиться не́наче курка.

Куколиця—растеніе Silene inflata Ehrh.

Ку́кольван—приманка и ядъ для рыбъ.

Кокулярия—растеніе Scrophularia nodosa L; иначе по Украински—*підтинник.*

Кукуруза=пшеничка, кіяхи, напушея. См. *П.* и *Н.*

Кукушки—растеніе Orchis latifolia L.; иначе по-Украински—*мобжа, мобка.*

Кукушкин лён—растеніе Polytrichum commune L.

Кукушкины слёзи—растеніе Platanthera bifolica Beck

Кулёчница—пантронташъ.

Куликати—пьянствовать.

Кулишница—ящикъ для пуль.

Кульба́ба—одуванчики, волчья трава, Соломонова печать Taraxacum officinale Wigger Leontodon taraxacum; иначе по-Южно-русски-*попове гуменце.*

Кульбака—сѣдло. *Який кінь така й кульбака* Посл.

Кульбачити—сѣдлать коня.

Ой кульбач сі, честний отче, коня вороного. Пѣс.

Кульбачник—сѣдельникъ.

Кулька—растеніе Prunus insititia.

Кульша́—лядвія.

Ку́ля, кулька—пуля, пулька.

Кума́н—бокалъ. *Ложки та срібні кумани.* Кочубей.

Кума́нда—команда.

Кумандовати—командовать, распоряжаться.

Кумедія—комедія, смѣшной случай, странное происшествіе.

Кумедний—комическій, веселый, занимательный, непонятный.

Кумедник—потѣшникъ, забавникъ, шутъ

Кумѐдница—забавница.

Кумодничати—паясничать, смѣшить.

Кумілем—нар кувыркомъ.

Ку́мство—кумовство. *Умерла дитина, та й кумство пропало.* Посл.

Ку́на—церковное наказаніе, темница, или мѣсто ареста, хотя бы и снаружи зданія. Куною карали иногда, приковывая руку къ стѣнѣ у колокольни, для позора, а иногда приковывали и за шею на короткой цѣпи.

Ку́ндель—домашняя простая мохнатая собака.

Куниці—налогъ, который должны были платить брачущіеся крестьяне въ пользу помѣщика, а мѣщане въ пользу городничаго.

Куннишник—растеніе Calamogrostis epigejos Roth.

Куннанія—общество, компанія.

Кунтуш—контушъ, чекмень съ разрѣзными рукавами или *вилетами*.

Кунтуш жіночий—верхнее длинное платье, со складками назади, и плотно обхватывающее талію; покрой онаго почти такой-же, какъ теперешней *свиты*; но изъ тонкаго сукна; или дорогихъ матерій и парчи, кунтуши женскіе были съ длиннымъ, лежащимъ узкимъ воротничкомъ и съ усами, или безусые, т. е. у нихъ на перехватѣ таліи, вверху складокъ, по сторонамъ лифа были нашиты на крестъ широкіе золотые галуны; а другіе не имѣли сего украшенія и назывались безусыми.

Куншт, ку́пштик—1) картина, гравюра. 2) Штука отъ Нѣмецкаго Künst-Stück.

Куншта́ція—1) декорація на сценѣ. 2) Лѣсы для иллюминаціи.

Куня́ти—дремать.

Куп-зілле—растеніе Convallaria Polygonatum L.

Ку́па—куча, толпа.

Купавка—растеніе Ranunculus arvensis L.

Купа́ло—хороводная игра съ перескакиваніемъ чрезъ костры на канунѣ дня Рождества Іоанна Предтечи. 24 іюня.

Купаловні пісні—пѣсни купальныя, которыс поютъ на Купала, еще отъ миѳологіи.

Купека, купина, скупія—растеніе Convallaria multiflora L.

Куперва́с—купоросъ.

Купе́ць—купецъ.

Ку́пець, купка—кучка.

Купецький—купеческій.

Куприна́—1) кустарникъ. 2) Растеніе Polygala vulgaris L.

Купи́тися-тьця, купчи́тися-тьця—толпиться, собираться, сходиться въ одно мѣсто.

Куплення-я—соединеніе, сочетаніе.

Куповани́й—купленный, покупаемый.

Куповáти—покупать.

Куповка—покупка.

Ку́прик—задняя часть тѣла у птицъ.

Купрій—Кипріанъ.

Купчаки—гвоздики Tagetes erecta L.

Кур-зіле—растеніе Potentilla Tormentilla Schrank; иначе по-Украински—*дубровка, терментиля*.

Ку́ра, куря́ва—пыль.

Кура́й—растеніе Xanthium spinosum. Salsola Kali L.

Ку́рва—(съ Польск. kurwa) непотребная женщина.

Курган—большой курганъ, малые же называются *могилами*.

Курги́кати—пѣть подъ носъ.

Курду́пель—карликъ, уродъ.

Кореки—кочаная капуста Brássica oleracea L. Var capitata Dc.

Курѐць—курильщикъ.

Курзу́-верзу—вздоръ, чепуха.

Курити лихо—причинять бѣду. *Троянці лихо таке курили.* Котляревський.

курій—вихрь.

курінь—будка, шалашъ, палатка.

Курінівка—лагерь; поселеніе въ которомъ живутъ *в курінняхъ*.

Курінний—будочный, шалашовый.

Курпка—куропатка

Ку́рка—курица.

Курлю́кати—кричать по журавлиному. *Перепели підпідёмкають, журавлі дес курлюкать на тирлах, вівчарик посвистує.* Номис.

Куропо́лох—трусъ, лѣнтяй.

Куросліп—растеніе Anemone nemorosa L.

Курохва́т—крадущій куръ.

Ку́ря—(Галицк. сл.) курица; множеств. *курье*,

Куря́—цыпленокъ.

Ку́ряча ла́пка—**кошики**. См. выше.

Куряча сліпота—1) Глазная болѣзнь. 2) Растеніе Ranunculus polyganthemos L.

Курячи очки—растеніе Anagallis arvensis L.

Курячий—куриный.

Ку́сий—**куций**. См. ниже.

Куси́тись-тьця—покушаться.

Кут—уголъ, сторона, небольшой острый мысъ

Кути—**Гуцули**. См. *Г*.

Кутній—угольный, задній крайній; *кутні зуби*—зубы находящіеся въ концахъ обѣихъ челюстей.

Куток—уголъ, конецъ.

Кутя́—кутья, родъ каши съ рису или ячменныхъ, а также пшеничныхъ крупъ съ сытою.

Ку́фа, ку́хва—1) большая лодка. 2) Мѣра жидкости.

Кухар, куховар—поваръ.

Кухе́нний—кухонный. *Пустились-ми .. Іосифу Тукальскому... Пастирові Нашому на кухенное вистачення містечко стайки.* Универсалъ Гетмана Петра Дорошенка, 1609 года

Ку́хлик—кружечка.

Ку́холь—простая глиняная или деревянная кружка.

Куховарка—кухарка.

Куховарня—кухня.

Кухарський—кухарскій.

Ку́хта—1) помощница повара. *А я кухці в плечі; геть но вража до печи.* Пѣс. 2) Кофта. *Куди кухті патини* Посл.

Ку́хтик—кофточка, спенсеръ.

Куць—1) междоим. *Куць програв, куць виграв* 1) Артемовский-Гулак. 2) Крошево, мелко разрѣзанныя овощи

Куца́к, куца́я—1) безхвостый. 2) Карликъ 3) Бѣсъ.

Ку́ций—1) безхвостый. 2) Бѣсъ. 3) Короткій. уменьш. *куцесенький, куценький*,

Куціньба—шутка, щалость, обида.

Куцюба—кочерга.

Куцюба́ба—игра въ жмурки.

Коцюру́б, Гусар, Материнка, Ой ненько—національные Украинскіе танцы.

Куч!—междоим. а кишъ!

Кучёри—кудри.

Кучерява мята—мята Mentha piperita L. var crispa.

Кучерявий—кудрявый, курчавый

Ку́чити—(акт. сл.) докучать, досаждать. *Я се обіцюю вшелякого старання приложити і кучити паном послом, аби домовлялися.* П. Могила, 1640 г.

Кучма—1) родъ овчиной круглой шапки. 2)На шмѣшка, обида, издѣванье хлопоты, забота.

Ку́чомка—баранья шапка.

Кучугу́ра—сугробъ, бугоръ.

Ку́шати—пробовать, отвѣдывать.
Кушир—рѣчныя водоросли Ceratophillum demersum L; иначе по-Южнорусски—*кропивка, водяна кропивка.*
Ку́шка—пушка.
Кушнір—мѣховщикъ дѣлающій тулубы
Кушнірський—мѣховщицкій.
Кушнірьство—ремесло мѣховщика.
Ку́щ—кустъ.
Кущиня—чаща лѣсная, листва, кусты.
Кшталт—манеръ, форма, подобіе, фигура; отъ нѣмецкаго Gestalt

Л.

Лаба—лапа.
А в горячім краю
Лев лабою оре. Ю. Федькович.
Лабазник—растеніе Spiraea ulmaria L; иначе по-Украински—*гірошник, медуниця, кашка.*
Лабе́т—западня, ловушка. *Попався в лабет неборака.*
Лабза́, **лабзю́к**—мальчикъ попрошайка
Лабзюкова́ти—просить милостыни.
Ла́ва—1) скамья. 2) Куча, толпа, рядъ, фронтъ; *лавою ити*—идти кучею, фронтомъ. См. *Батава.*
Ла́виця—судейская скамья.
Ла́вка—1) скамейка. 2) Лавка торговая.
Лавний—фронтовой, строевой, лавный.
Ла́вник—1) одинъ изъ бывшихъ магистратскихъ чиновниковъ. 2) Присяжный засѣдатель въ гласномъ судѣ.
Ла́года—согласіе, кротость.
Ла́годити—починять, снаряжать.
Ла́годитися-тьця—починяться, снаряжаться.
Ла́гідний, ла́годний—исправный, милостивый.
Лагоженний—поправляемый исправляемый.
Лагоженне-я—поправка, исправленіе, починка.
Лагоми́ни, лагоми́нки, лагоми́ньці, лігоми́ни, ласощи—лакомства. *Книші вареники і всяки лагомини.*
Ла́гор—лагерь.
Ла́да—1) красавица; богиня красоты въ миѳологическій періодъ. 2) Сокровище.
Ладаном дихати, на ладан дихати—быть въ предсмертномъ состояніи.
Ладівни́ця—патронташъ.
Докіль ходили по Україні козаки з рогами,
Стояли степи, поля облогами,
Як явились на Україні попи в ладівницях
Стали у мужиків пироги на полицях.
Народ. пѣсня.
Ла́дки, ладу́сеньки—(дѣтск. сл.) ладоши; *плеще ладки*—бьетъ въ ладоши.
А в рученьки ладусеньки,
А в ніженьки ходусеньки. Пѣс.
Ладна́ти—устроевать, улаживать.
Ладом—напр. толкомъ, дѣломъ.
Ладу́нка, лядунка—сумка.
Лазіння—ползаніе.
Лазню́к—1) баньщикъ, парщикъ. 2) Ползунъ. Говорится по большей части о малыхъ дѣтяхъ неумѣющихъ еще ходить, а также и о безногихъ нищихъ.
Ла́зня—баня.
Ла́йка—брань.
Іди сину пріч від мене,
Через тебе сварка в мене;
Не так сварка, як та спірка,
Не так спірка, як та лайка,
Не так лайка, як та бійка. Пѣс.
Лайливий—бранчивий.
Ла́йно—(Галицк. сл.) пометъ, калъ, си-

пражненіе. *Власне лайно ні смердить, ні пахне.* Посл.

Лакѐюватий—низкій льстецъ, по лакейски раболѣпно угождающій.

Лакізка—лакеишка.

Ла́кнути—чувствовать голодъ.

Ла̀коти—лакомства.

Лама́нне—ломка.

Лама̀ти—ломить.

Ла̀н—пахатное поле, участокъ пахатной земли.

Ла̀нець—бездѣльникъ, подлецъ.

Ла̀нове—подать отъ десятины на содержаніе войска. *Ланови побори.* См. Лѣт. Величко.

Ла́нтух—большой мѣшокъ.

Ланцю́г. ланцюжо́к—цѣпь, цѣпочка.

Ланча.—туша съ убитаго животнаго.

Крівавую ланчу по хаті носили,
І золоте блюдо він їх незаймав.
Ю. Федьковичъ.

Ла́па, ла́пка—*лапки мостити*—значитъ присосѣживаться, ухаживать. *До тебе всі лапки мостять*—всѣ за тобою ухаживаютъ.

Лапа́стий—широколистный.

Ла̀пати—щупать.

Лапко̀—названіе собакъ.

Ларивон—Илларіонъ.

Ла̀сий—лакомый.

Ла̀ситися-тьця—(Галицк. сл.) льститься, желать.

Ла̀ска—милость, распоряженіе. *Ужívати уподія до ласки військової*—(Маркович) т. е. владѣть помѣстьемъ до указу изъ Войсковой Канцеляріи.

Ласка̀вець—1) ласковый благодѣтель. 2) Растеніе *ласкавець.*

Ласка́тися-тьця = **ла̀щитися-тьця.** См. ниже.

Ла́совати—лакомиться.

Ласостохли́ст, ласощохли́ст—сластолюбецъ.

Ла́сощи = **ла́коти.** См. выше.

Ластівка, ластовка, ласо́чка—птица ласточка.

Ластовень, ласточник—растеніе Asclepias Syriaca L.

Ласу́ха—лакомка, лакомая.

Ла́та, ла́тка—1) шесть. 2) Заплата.

Лата́нне-я—штопанье, починка платья.

Лата̀ти—починять, пришивать заплатки.

Лататина, латать, лататте—растеніе Caltha palustris L.

Ла̀твий—легкій.

Ла̀тво—напр. легко.

Лахачи, лохина—растеніе Vaccinium uliginosum L; иначе по-Украински—*голубець, дурниця, піяки.*

Лахва́—пожива.

Лахма́й—бѣднякъ, оборванецъ.

Лахмани́на—обноски, изношенный костюмъ.

Ла́цний—легкій, удобный.

Ла̀цно—напр. легко

Лацно дуріти, коли приступає. Посл.

Лашт—мѣра сыпучихъ тѣлъ въ 27 корцевъ.

Лаштова̀ти—прилаживать.

Лаштуики—лѣсы, деревянныя подмостки.

Лащи́тися-тьця—ласкаться.

Ла́яти—бранить; лаять по собачьему; лгать.

Лгарь—лжецъ.

Лгарка—врунья.

Лгарьство—ложь, обманъ.

Лебеда̀ха—(общ. рода.) бѣдняга.

Лебо̀нь, либо́нь—кажется, сдается, или, чуть ли, можетъ быть, вѣроятно. *Бо він її либонь з ума зведе.*

Лев—монета (какая?)

Опісля баталії Полтавської зо шведом, (Петро I) монету старавічню польску т. е. леви, орлянки, чвертки, півталярки, орти, тимфи, шостаки, шаш, чехи, осьмачки і зо

всіеі Малоі Россіі вивів. Лѣт. Величко.

Лева́да, лева́дка+земля подъ сѣнокосомъ возлѣ усадьбы.

Левенець—рослый человѣкъ, дубина, негодяй, мерзавецъ.

Левко, Левусь—Левъ, Лёва.

Левòн, Левóнтій—Леонтій,

Лѐвудра—растеніе Polygonum Bistorta L; иначе по-Украински—*рачешийки, рачки, ракови шийки.*

Легация—(акт. сл.) завѣщаніе, запись.

Лкгкоду́х—слабый здоровьемъ.

Легкодухий—слабосильный.

Леговати—завѣщать.

Ахентал червоний золотий завіеити легую. Четвертинський 1690 г.

Легойко—нар. легко, проворно, ловко.

Ой піду я межи гори.
Там де живуть бойки,
Де музика дрібно грає,
Скачуть по легойки. Галицк. пѣс.

Легот, леготь—(Гуцульск. сл.) зефиръ.

Легце—нар. слегка; *легце важити*-неуважать, брать слегка.

Легш-є—нар. легче,

Легшати—дѣлаться легчимъ.

Леда, лада, ляда—1) окончина въ лавкахъ, органахъ и проч. 2) Пустяки, дрянь, мерзость. 3) Дуракъ.

Ледарь—негодяй

Ледарка—негодяйка.

Ледарювати—негодяйничать.

Ледачий—негодный, лѣнивый.

Ледащиця—негодница,

Ледащіти—лѣниться. дѣлаться негодникомъ.

Ледащо, ледащина—негодяй, лѣнтяй.

Лѐдве, лѐдві, лѐдво, лѐда—нар. едва, на силу, еле.

Ледінь—молодецъ.

Лежа—стоянка, квартированіе войскъ.

Лѐжень—1) экзекуція кому въ домъ. См. Уст. о Волокахъ, 1557 г. 2) Лѣнивецъ. 3) Стражъ. 4) Особый родъ печенаго хлѣба.

Лезний—гулящій человѣкъ, бродяга не имѣющій пристанища и занятій.

Лейстер—реестръ, регистръ.

А піп по лейстрам заквітав. Макаровський.

Лейстрòвий—реестровый, состоящій въ спискахъ; регулярный.

Лейстрóвик—козакъ записанный въ казацкомъ реестрѣ опредѣлявшемъ число украинскихъ казаковъ.

Лейстровия, лейстровщина—реестровое казачество; регулярное войско.

Лéйтар, рѐйтар—всадникъ, кавалеристъ.

Лекгация=**легация**. См. выше,

Лекти́ка, лекти́чка—родъ легкаго экипажа. *І до карець колес треба і на лектики.* Климентій 1700 г.

Лѐле, лѐленько—горе, горюшко; отъ слова *Лель.*

Іван у голос тужить,
Кричить, мов навісний:
"Ой лéле, лѐле". Витавський,

Лелѐка—родъ цапли.

Лёля—(дѣтск. сл.) рубашка. *Як буде доля, то буде й лёля.* Посл.

Лем, ино—союзъ но, только.

Не болить тя твоя главка,
Лем тя чекать фраер вонка. Пѣс.

Лем, ілем, ільм, ільма, ільмяк, ільняк—дерево Ulmus montana Wither.

Лѐмбик—мѣдный, сосудъ для перегонки и очистки водки; отъ Польскаго Alembik.

Лементарь=**рейментарь** См. *Р.*

Лементова́ти—шумѣть, кричать, производить сумятицу,

Лемѐш, леміш—сошникъ, плужникъ, рѣзакъ въ плугѣ.

Леміи, лемент—шумъ, крикъ; отъ Латинскаго lamenta или Польскаго lament.

Лемки—жители Саноцкаго округа въ Галиціи.

Лён дикий—растеніе Linum parenne L.

Лён жовтий—Linum flavum L.

Лён скакун—Linum usitatissimus L. var. crepitans Schubl. et Mart.

Лёнок, зайців лён—растеніе Linaria vulgaris Mill.

Лёнок, зозулен лён—растеніе Linum catharticum L.

Лентварь—выдѣланная кожа.

Лентваро́вий—кожанный.

Леп—потъ, нечистота, грязь.

Лепеха=**аѐр.** См. *А.*

Лепехова́тий—вялый.

Лепешняк—растеніе Scirpus sylvaticus L.

Лепістка—лепестокъ.

Лепок—растеніе Asperugo Aparine Schoff.

Лепо́рт—рапортъ.

Лѐпський—славный, хорошій. *Лепський город.*

Лепсько—нар. хорошо, славно.

Лепчиця, лепець—растеніе Asperugo procumbens L. иначе по-Украински—*остриця, мокрець.*

Лесковка=**яблуня.** См. *Я.*

Лескота̀ти=**лоскота̀ти.** См. ниже.

Лѐстощи—лесть, лицемѣріе.

Лесту́н—льстецъ.

Лесько̀, Олекса—Алексѣй.

Лесчина=**лісщина.** См. ниже.

Летя́га—бѣдняга.

Либа̀стер—алебастръ.

Либерія—ливрейная шинель; отъ Французскаго la livrée и Польскаго liberya.

Ли́бра—десть бумаги; отъ Польскаго libra.

Ливни́й—проливной.

Ли́га—1) союзъ. 2) Обжора.

Лига̀ти—уплетать, пожирать, ударять.

Лигумини=**лагоми́ни.** См. выше.

Лизѐнь—бычачій языкъ.

Лиман—растеніе Ranunculus Lingua; иначе по-Украински—*натяж, натягач.*

Ли́марь, ри́марь—кожевникъ.

Лимаренко—сына кожевника.

Лимарка—кожевница

Лимарський—кожевницкій.

Лима̀рьство—кожевництво.

Лимон=**аломий.** См. *А.*

Лимонна трава—растеніе Molucella laevis L.

Ли́на—канатъ, верёвка.

І із стін кизикирманських линами в човни запорожськиї поспускавшися.
Величко.

Лини́на—рыба линь.

Ли́нія—казацкая сторожевая граница, или оборонительный валъ отъ татарскихъ набѣговъ: начатый въ 1763 г. между Днѣпромъ и Донцемъ, длиною въ 400 верстъ. Бантышъ-Каменскій т. 164 стр. Лѣтопись Самовидца 164 стр. На *Линїї были* крѣпости. 1) *Борисоглібська,* 2) *Китай* 3) *Царичанка* 4) *Маягкці,* 5) *Нехвороща,* 6) *Ливенська,* 7) *Роска.* 8) *Св. Феодора* 9) *Козна* 10) *Білівська.* 11) *Св. Іоанна.* 12) *Орлівська.* 13) *Св. Парасковії,* 14) *Тройчата, або Яхремовка.* 15) *Берека* або *Св. Олекси,* 16) *Лозова,* 17) *Бузова,* 18 *Донецька. Про між кріпостями реданти, а наші зовуть кручки.* Зап. Як. Марковича. 2) Пѣсня *Ли́нія.*

У Глухові у городі у всі дзвони дзвонють;
Да вже наших козаченьків на Линію гонють.
У Глухові у городі стрельнули з ручниці,

Не по одному козаченьку плакали сестриці
У Глухові у городі поплетени сітки;
Не по одному казаченьку заплакали дітки.
На бистрому на озері—четь плавала качка
Не по одному козаченьку плакала козачка.
У Грицькові огні горять, а в Полтаві димно;
*На могилі гетьман *) сидить—четь тамъ ёго видно.*
Допевняйсь-ж, наш гетьмане, допевняйся платы!
Як не будеш допевняти, будемо втікати.
Ой ідіть-же, ви панбве до Петра до свата—
Ой там буде вам панове, велика заплата:
По заступу у рученьки, та ще і лопата!..
Сидить козак на могилі сорочку латає,
Ой кинувся до черешка—копійки немає
Сидить мугач на-убочу, на вітер надувся
Іде козакъ в Украіну, на лихо здобувся.
Ішов козак на Линію до й вельми надувся
Ішов козак із Линії, як лихо зогнувся

Пѣсня описываетъ по мнѣнію славнаго М. А. Максимовича событіе 1761 г., когда на *Линію* было выслано наработы *канальскіі* (т. е. для рытья каналовъ) 20,000 украинскихъ казаковъ и 10,000 украинскихъ крестьянъ.

*) Гетьман Іоанн Скоропадський, про котрого склалася така пословиця в народі: «Іван носить плахту, а Настя (ёго *жінка*) булаву,»

Ли́нви—корабельные канаты.
Лнпта—мелкая чечевица Ervum Lens L.
Лнптварь—лентварь. См. выше.
Лину́ти—летѣть, исчезать.
Ли́па—1) длинная лодка. 2) Липа Tilia parviflora Ehrh; *серебриста липа, тей*—T. argentea Dc.
Ли́пецьк, Ли́пськ—Лейпцигъ
Ли́пець—бѣлый медъ.
Ли́пка—растеніе Spiraea Filipendula L; иначе по-Украински—*талабан, тарлабан, починочки, воронець, гадючник.*
Ли́пчиця—растеніе Asperugo procumbens L.
Лис, лиса, лисиця, лися,—лисица
Ли́са гора—гора возлѣ Кіева, гдѣ, по-повѣрію народному, вѣдьмы слетаются поночамъ для шабаша. Берында, авторъ Словено-Россіёскаго лексикона, называетъ эту гору "*Лобное. или краніево мъсто*„.
Ли́сий—плѣшивый.
Ли́сий дідько—демонъ.
Лисиця—1) лисица. 2) Растеніе Gipsophilia muralis. L.
Лисичка—растеніе Agaricus Cantharelus L.
Лисковиця, лисковка—зарница, молнія.
Лиспутися-тьця—лоснiться, сверкать.
Ли́снути—блестѣть, сверкать.
Лист—письмо, листокъ.
Лист дозволений—разрѣшеніе.
Лист екзекуторіальний — королевская грамота къ старостѣ о выполненіи какого-либо судебнаго рѣшенія съ помощью вооруженной силы.
Лист ексдевизіі—дѣльчій листъ, условіе о раздѣлѣ имѣнія.
Лист залізний—глейт. См. *Г.*
Лист заповідний—запрещеніе.
Лист заставний—заставная запись
Лист либертаціі, лист визволений—отпускная.

Лист одрочний—постановленіе суда объ отсрочкѣ выполненія какого-либо судебнаго рѣшенія съ помощью вооруженной силы.

Лист отвороний, оттвористий—открытый листъ; циркулярное объявленіе о чемъ-нибудь пересылавшееся незапечатаннымъ и заявлявшееся въ городахъ для публикаціи.

Лист уважчий—вводный листъ, актъ, по которому вводили во владѣніе.

Лист уномипальний—подтвердительное письмо, подтвержденіе требованія.

Листа́тий—многолиственный

Листо́вий—письменный.

Ссиланя листового, ні словесного немаю
Гетьман І. Брюховецький.

Листо́вне—нар. письменно.

Листо́вня—собраніе листовъ, портфейль.

Который то лист у своєї комірці, у листовні. Якимовичъ.

Литвинчики—растеніе Silene Armeria L.

Литий—маслный.

Ли́тки—голени, икры.

Литерія—**Божа ручка.** См. *Б.*

Ли́хва—прибыль, проценты.

Ли́хати—брать проценты.

Лихвяр—ростовщикъ,

Лихвярка—ростовщица.

Лихвярський—ростовщицкій.

Лихвярство—ростовщество.

Лихий—1) лѣшій, бѣсъ, 1)Злой, ужасный.

Ли́хо, лишко, лишенько—горе, бѣда, несчастіе; горюшко.

Прийшов пан Палій додому
Да й сів у наміті,
На бандурці виграває:
Лихо жити в світі.„ Пѣс.

Лихо́дій—злодѣй

Лихолі́тте—тяжелыя времена; моръ, голодъ, эпидемія.

Лихома́нка, лихома́ньця—**трясця.** См. *Т.*

Лихоманник—растеніе Gentiana cruciata L.; иначе по-Южно—русски—*товстуха.*

Лихома́нський—лихорадочный, возбужденный.

Лихосло́вити—злословить.

Лихо́та—горькая бѣдность.

Лихтар, лихтарня—фонарь.

Лиховане́ць—любовникъ.

Лиховани́ця—любовница.

Лихова́ти—злодѣйствовать.

Лоховодати—**лихова́ти.** См. выше.

Лишай—растеніе Lichen.

Лиша́ти, лиши́ти—1) оставлять, оставить, остаться. 2) Убить, доконать. *Лишилася. Полька дома. Бери—кричіть, лиши мовчить.* Загадка. *Нелишив го на дорозі* Пѣс.

Лише́нь—*ходімо лишень*—пойдемъ-ка.

Лишка—лишнее, излишекъ.

Ки́шки—1) междоим. прочь! на телятъ и коровъ, тоже что *ажушки.* См. *А.* 2) Растеніе Trifolium repens L.

Лищиця—растеніе Gipsophila muralis L.

Лицарь—рыцарь.

Лицарія, лицарщина—рыцарство.

Лицарський—рыцарскій

Лице́ваний—вывороченный на другую сторону, передѣланный.

Лице—поличное, вещественная улика.

Лицева́ти—выворотить на изнанку.

Лици́пис—волокитство, ухаживанье, любезничанье.

Лицятися-тьця—ухаживать, любезничать.

Личаки—лапти.

Личаний—лыковый, дранной.

Личи́на—маска, пугалище, привидѣніе; иначе по-Украински—*мана, мара, машкара.*

Личити—надлежать, слѣдовать, приличествовать.

Підпережись, як личить у поході,
І дай одвіт на всі мої питання!
П. Ратай.

Ли́чман—1) родъ медалей изъ мѣдной жести, носимыхъ женщинами на шеѣ, вмѣстѣ съ монистомъ. 2) Фальшивая монета. 3) Особое состояніе людей въ простомъ быту. 4) Сосчитанныя деньги. 5) Счетоводъ, бухгалтеръ, 6) Предводитель, вождь. передовой челосѣкъ.

Так туди нехай веде, а сам попереду, як личман іде. Довгоносенко.

Лібертація—(акт. сл. libertacya) освобожденіе какого-нибудь имѣнія отъ военнаго постоя. 3) Гетманскій листъ выдававшійся владѣльцу таковаго имѣнія 3) Отпуская крестьянамъ отъ помѣщика.

Лівер—ручной насосъ.

Лід—лёдъ.

Ліжка, ліжечка—ложка, ложечка.

Ліжко, ліжниця—кровать, постель.

Ліжма—нар. лежа.

Ліжник—1) шерстяное одьяло, коверъ, покрывало. 2) Колонистъ.

Лій—топленное сало.

Лійка—лейка, воронка.

Лік—счетъ, счисленіе.

Лікар—медикъ.

Лікарка—знахарка.

Лікарник—аптекарь.

Лікарниця—аптека.

Лікарня—больница, госпиталь.

Ліки—лѣкарство, медикаментъ.

Лілея лісова—растеніе Lilium Martagon

Липоватися -тьця—лѣниться.

Ліпощи—лѣнь, антипатія.

Лінний—превосходный, великолѣпный.

Ліпно—нар. великолѣпно.

Лино́та—красота, изящество, великолѣпіе

Ліпший—лучшій.

Ліпше—нар лучше.

Ліра—лира.

Лірник—играющій на лирѣ.

Ліс, лісок—лѣсъ, лѣсокъ.

Ліса—плетень, тынъ.

Ліскотати, лоскотати—щекотать.

Лісова груша—дикая лѣсовая груша Pyrus communis L.

Лісова фіялка, підлісок—цвѣтокъ Viola mirabilis. L.

Лісова яблуня—дикая яблоня Pyrus Malus L.

Лісовий—лѣсной.

Лісовий жабрій, жабрик—растеніе Galeopsis Tetrahit L.

Лісовий тюльпан—тюльпанъ лѣсной Tulipa sylvestris L.

Літепло—теплая вода.

Літній—1) лѣтній, 2) Пожилой, въ лѣтахъ.

Літник—женское лѣтнѣе полосатое платье, родъ юбки.

Літняк—1) лѣтній домъ, павильёнъ, шалашъ, палатка. 2) Лѣтній костюмъ. 3) Лѣтній день. 4) Южный вѣтеръ.

Літо—лѣто; годъ.

Літова́ти—бояться, лѣниться. *Не літуючи праці.*

Літописець, літописця—лѣтописецъ,

Літопись—лѣтопись

Літопровод—1 Сентября; день св Семена.

Ліцій—растеніе кустарное Lycium barbarum; иначе по-Украински—*дереза дарморос, дариза, незамайник, повій.*

Лічба—число, счетъ.

Лічити—считать, исчислять.

Лічозір, лічозор—звѣздочетъ.

Ліщ—лящъ.

Ліщина—орѣшникъ Coryllus Avellanna

Лобода, лобідка—лебеда Chenopodium atriplex.

Ло́бур, лобуря́ка—повѣса, дубина, бродяга

Ловчий—(акт. сд.) начальникъ охоты; урядникъ, которому поручалось завѣдываніе королевскими охотами; были ловчіе великіе—коронный и литовскій. и кромѣ того въ каждомъ повѣтѣ.

Ло̀гво—логовище.

Лодарь=**ледарь**. См. выше.

Лоѐвий—сальный.

Лоѐк, лоюк, суховершки—растеніе Ajuga genevensis L. ,

Ло́же=**лі̀жко**. См выше.

Ложити—предлагать. употреблять; издерживать. *Коити ложенний пропали туне.* Величко.

Лоза=**лох**. См- ниже.

Локати, ликати—локать.

Лэкша локшина—лапша.

Ломà̀ка, лома́чка—палка, палочка,

Ломà̀ти право—употреблять во злозаконы.

Ломка верба—ива Salix fragilis L.

Ломонос, ломиніс—растеніе Clematis alba L.

Ло́ня—грудь, лоно.

Ло́нати—жрать.

Лонотіти—стучать, шумѣть, бѣгать неповоротливо.

Лопух, лопушина, лопушник, дідовник—растеніе Arctium Lappa L.

Лопушник водяний—растеніе Nymphea alba L.

Лоскон—нар. наповалъ, покотомъ

Лоскот—щекотка,

Лоскотати—щекотать.

Лотоки—стоки у водяной мельницы.

Лотр—(акт. сл.) негодяй.

Лох, цареградевка лоза—ива Elaegnus hortensis L.

Лохина=**лохачи**. См. выше.

Лоши́ця—лошакъ.

Лошя—лошонокъ.

Лощіти—блестѣть

Лоюк=**лоѐк**. См. выше.

Лубок—родъ дѣвичьяго головнаго убора; состоящаго изъ полосы картона обвитаго лентою.

Лубьяний—лубочный.

Луг—1) лѣсъ на низменныхъ прирѣчныхъ мѣстахъ, 2) Лугъ.

Луга́рь—лѣсникъ, обитатель. луговъ.

Лугова незабудка—растеніе Myosotis Sparsiflora Mikan

Луда́ни—*жупани лудани*—изъ блестящей матеріи жупаны, жупаны расшитые золотомъ. Несторъ упоминаетъ *объ епанчахъ* или жупанахъ луданахъ.

Лузати—раскусывать.

Лука́—подѐмный лугъ

Луковиця—лукъ Allium Cepa L.

Лукиа́н, Луцько́—Лукіанъ.

Лулу́сь!—междометіе выражающіе сильный трескъ. *Лулусь щось під ногами.*

Лулу́снути—сильно затрещать.

Луна́, лунь—1) Эхо отголосокъ 2) Труба.

Пристрастна лютая жадà
З очей неситих запалае,
Мов-би пожарная луна.

І. Верхратський.

Лунати—откликаться.

Луп—грабежъ, здирство.

Лу́пати—*лупати очима*-клипать глазами.

Лупѐтка=**лу́ста**. См. ниже.

Лупи́ти—брать, сдирать.

Лусь!—межд. тресь!

Луска́—рыбная чешуя.

Плеве щука з Кременчука,
Луска̀ на їй сяе. Пѣс.

Луска̀ти—трещать отъ раскусыванія, лопаться.

Лу́снути—лопнуть, треснуть.

Лу́ста, лу́стка—ломоть хлѣба.

Лу́тка—оконный или дверной косякъ.

Лутóвий—громоздскій, простой.

По мужичи постоли лутовиї. Пѣс.

Любе́нько—нар. очень легко, удобно.
Люби мене, на забудь мене—незабудка растеніе Myosotis palustris L.
Люби мене не покинь—растеніе Lathyrus sylvestris L.
Любий—милый.
Люби́ста, люби́сток—растеніе Levisticum officinale Koch
Люби́тися-тьця—любить другъ друга.
Любісінький—милѣйшій, драгоцѣннѣйшій.
Любісінько—нар. мило, любовно, съ удовольствіемъ.
Любжа—растеніе Orchis incarnata
Любка——1) любимица. 2) Растеніе Epipactis atrorubens Schult.
Любки—растеніе Orchis militaris L;
Люблѐний—любимый.
Лю́бко—любовникъ.
Люблязни́й—любезный.
Люблязно́—нар. полюбовно.
Любо—нар. мило, хорошо, или.
Лю́бощи—любовныя страсти, наслажденіе любовью.
Любрика—красный мѣлъ у столярей.
Ловча́ти—молча слушать.
Як будуть лаяти,
Так буду плакати;
Як будуть навчати,
То буду мовчати Пѣс.
Лю́де, лю́ди, лю́дцi—люди, сватовья.
Люди́на—человѣкъ.
Людинний—человѣческій, людской, гуманный.
Людинность—человѣчность, гуманность.
Людинство—человѣчество.
Людки—людишки.
Людський—человѣческій, людской.
Людя́ка—человѣчина.
Людя́ний—людской, порядочный.
Люзний, лѣзний—праздношатающійся.
Люкреція—растеніе Caragana frutescens L.
Люлѐшник—трубочникъ.
Лю́лька, люлечка—курительная трубка, трубочка.
Лю́нта, лѐнта—фитиль.
Люстри́на—шерстяная матерія.
Люстриновий—шерстяной
Люстро=свічадо, дзеркало. См. *С.* и *Д.*
Люстрова́ти—ревидовать, осматривать.
Лютова́ти—злобиться, злобствовать, сердиться, бѣситься.
Лю́тр—лютеранинъ; это слово у Червонорусовъ такое же бранное, какъ когда-то у Малороссіянъ было слово *кателик.*
Лють—дрожь отъ холода.
І зімна истилає лють
Од важкого страдання.
І. Верхратський.
Лю́пшик—(акт. сл.) увеселеніе.
А для черні військової був дан от Гетьмана горілочний люштик. Величко.
Ляберѝнт—1) лабиринтъ. 2) Запутанность, смута.
Лягáти—ложиться.
Лягови—время сна.
Ляговни́ця, лягівни́ця—1) спальня, 2) Постель, кровать.
Лягоми́нець—проказникъ.
Ляда—доска, которою закрываютъ ходъ на чердакъ.
Лядвепець—растеніе Lotus corniculatus L.
Ля́дина—дрянь, мерзость.
Ля́дський—Польскій.
Лядчи́на—Польша.
Ляк—испугъ.
Ля́каний—пуганный. *Лякана ворона і кущa боїться.*
Лякання-є—пуганье, запугиванье.
Лякливий—пугливый, робкій.
Ля́ля, ля́лька—игрушка, кукла, маленькое дитя.

Лямѐнт=**лемент**. См. выше
Ляментовàти—вопіть, вопіять.
Лямпарт—леопардъ.
Ляпертóвий—леопардовый.
Ля́п-тяп—междометіе стука.
Ля́пас—пощечина.
Ляпасовати—бить по щекамъ.
Ля́пати—бить, ударять; пачкать; дурно дѣлать.
Ля́рва—мерзавка, негодяйка.
Ляс—*ля́си підпускати*—льстить.
Ляска—палка.
Ля́скати—хлопать.
Ляскотати, ляскотіти—производить хлопанье.
Ляскýха—болтунья, вѣтренница.
Лях—полякъ; баринъ.
Ляхівщина=**лядчина**. См. выше.
Ляхівка—1) Полька. 2) Подолъ у женской рубахи, который обыкновенно вышитъ.
Ляхівський, Ляхський, ляшський—Польскій; панскій
Ля́шка—Полька.
Ля́шуга—Полякъ.
Львина лапка—растеніе Alchemilla vulgaris L.
Львина пасть—растеніе Antirchium majus L.
Льнування—полюдное, дань священническому семейству *льномъ* и разнаго сорта съѣстными припасами; *льнування* бываетъ обыкновенно осенью.
Льнувáти—собирать полюдное, собирать дань, отъ каждой избы, льномъ или съѣстными припасами. Въ нѣкоторыхъ губерніяхъ Украйны (какъ напр. въ Волынской и Полтавской) *льнуютъ* (т. е. собираютъ полюдное) не только попадьи, но и дьяконши и дьячихи.
Льнувати—издѣваться, насмѣхаться.

М.

Ма́, ма́е—имѣетъ, 3-е лицо отъ глагола *мати*. См. ниже
Мабíдь, мабíть, мабудь, мабуть—напр. вѣроятно, кажется, стало быть. *Мабуть кінці не зтикають*. Посл.
Мавка—полевая или кладбищенская русалка.
Магай-Бі—поможи Господи!
Магѐрка, магúрка—небольшая шляпа.
Магнес—магнитъ.
Магнесовий—магнитный.
Мáж мáжа—большой походный чумацкій возъ съ солью или рыбою.
Мàжар—производитель чумацкихъ возовъ
Мажаренко—сынъ мажаря.
Мажариха—жена мажаря.
Мажарівна—дочь мажарева.
Мàжний—возовщикъ, владѣтель мажъ.
Мазари=**горох мишиний**. См. *Г*.
Мазúлка—квачъ, большая кисть.
Мазкà—кровь, сукровица, сокъ. *Мазка капотить*.
Мазни́ця, мажни́ця—дегтярня, сосудъ, въ которомъ хранится деготь для подмазыванія тѣлегъ.
Мазурик—Perg. montana L.
Мазурівка—часть города Полтавы.
Май—соколъ (?!)

Гаєм маєм, лебедем Дунаєм
А степами бистрим горностаєм.
І. Федьковичъ.

Мáйво—флагъ.
Майдáн—1) публичная площадь. *Стояли в шиках по серед майдану Січовóго*. Величко. 2) Заведеніе для гонки смолы и дёгтя.
Майдáнщик—смологонщикъ, работникъ добывающій смолу.

Майдебу́ргія—Магдебургское Право. *Присудах і вільностях права Майдебурського оставить.* Гетьман Богдани Хмельницький 1654 р.

Ма́йже—(Галицк. сл.) можетъ быть, вѣроятно.

Ма́йло—вуаль, фата и вообще все легкое и развѣвающееся.

Ма́йно—имущество.

Майнути—скоро найти. *А дівчина за козаком майнула.* Пѣс.

Ма́йстер—(съ нѣмец. яз.) мастеръ.

Ма́йстерно—напр. искусно, мастерски, хорошо.

Майстри́ха—мастерица, жена мастера.

Майтала́тися-тьця—болтаться, шляться.

Маістат, маестат—величество, величіе; отъ Нѣмецкаго Der Majestat.

Маїтниця, мастниця—помѣщица, землевладѣлица.

Маїток, маєтность, маенток—имѣніе, помѣстіе; имущество; отъ Польскаго majatek majętność.

Мак водяний=гуски. См. *Г.*

Мак полёвий—растеніе Papaver Argenione L.

Мак-самосійний—P. Somniferum L.

Маківка—маковка, макушка.

Макітра, макотерть, макотра—большая глиняная сндова; горшокъ въ которомъ трутъ сѣмена.

Маковія—1-е августа; праздникъ Маккавеевъ.

Маковники́—родъ лакомства, приготовляемаго изъ меду и маку.

Макогі́н, макогі́н—большой пестъ, которымъ растираютъ пшено, макъ и другіе сѣмена въ ендовѣ.

Макриш=щавель. См. *Щ.*

Маку́ха—збоины, лепетка изъ битыхъ маковыхъ сѣмянъ. *Макуха сімяна до вареників.* Закревський.

Мала́й—1) просяной хлѣбъ. 2) Растеніе Panicum crusgalli Trin.

Маланець—житель города Милана.

Маланка—1) Миланка. 2) Меланія.

Малан-город—городъ Миланъ.

Мала́ха́й—татарская плеть. *Чи татар, бесурменів малахаями як череду, у полон заганяете.* Пѣс.

Малашка, Мела́шка, Ме́лася—Меланія.

Малёваний—рисованный.

Малёванка, малево—кисть; рисунокъ.

Ма́леваніе—рисованіе.

Малёвати, малювати—рисовать.

Малеча—(собират.) дѣти.

Малжеństво—(акт. сл. Małżeństwo) брачный союзъ.

Ма́лити—уменьшать.

Ма́лпа—мартышка, обезьяна.

Малпова́ніе—обезьянничанье, гримасничанье, кривляніе.

Малпова́ти—обезьянничать, подражать какъ обезьяна.

Мальконтент—(акт. сл. недовольный.

Мальство—младенчество.

Малюсінький—очень маленькій, самый малый, самый крошечный.

Маля́р—живописецъ.

Маляренко—сынъ живописца.

Маля́риха—жена живописца; рисовальщица.

Малярівна—дочь маляра.

Малярство—живописное искуство.

Мама, матінка, матуся, ненька, ненічка, мамочка, мамуня, мамуся, мамусенька, мамусечка—мама, маминька звят. падежъ: *мамо! матінко! ненько! матусенько!*

Ма́мі—(съ Цыганск. яз.) кормилица.

Ма́мій—баловень, мазунъ, маменькинъ сынокъ.

Мамо́на—1) страсть, увлеченіе, грѣхъ; 2) Демонъ.

Мамрам—бланкъ съ подписью, на ко-

торомъ, въ случаѣ надобности, вписывался, требуемый документъ отъ лица подписаннаго на мамрамѣ.

Мамрати—бурчать, ворчать, кричать.

Мѝмс—матерія. Величко. Т. II. 383 стр.

Мамýла, мурмúло—повѣса, болванъ.

Мана, манія́—призракъ, навожденіе, привидѣніе, пугалище.

Пустити ману—обаять, околдовать пустить пыль въ глаза.

Манаток=маеток. См. выше.

Манáтте, манáтье—лохмотья, изорванное платье.

Мандáт—(акт. сл.) приказъ, повелѣніе, указъ.

Мандовбшка—площица.

Мандри́ки—скверныя лепешки, ихъ пекутъ особенно къ Петрову дню.

Мандрівець—путешественникъ.

Мандрівка—путешествіе.

Мандрованіе—путешествованіе.

Мадровáти—идти, странствовать, путешествовать, бродить.

Мандрòвний—захожій.

Мандроха—(общ. рода) путникъ.

Манівцѐм, мановцѐм—нар. стороною не по дорогѣ, на попадъ, куда глаза глядятъ.

Маніфестанц—(акт. сл. manifestans.) жалобщикъ, объявитель.

Маніфестаціѐя—(акт. сл. manifestatio) жалоба; объявленіе.

Манія, минія́—1) Суриковая краска. 2) Сумасшествіе, безуміе.

Манна трава, манця—растеніе Glyceria fluitans R. Br.

Мановець—кривой путь.

Мѝнок=мѝнаток. См. выше.

Мáнути—прельщать, соблазнять.

Мануτися—тьця—сильно желаться, хотѣть.

Манюсінький=малюсінький. См. выше

Маня́к—маякъ.

Манячий—виднѣющійся вдали.

Маня́чити—виднѣться вдали, казаться.

Мара́—призракъ, привидѣніе.

Маракувáти—думать, размышлять.

А чого ти там маракуеш на запъятках. Андріевич.

Маргаритки=стократки См. *С.*

Марс—шелковая матерія волнистая; но мало лоснящаяся.

Мѝрево—миражъ, призракъ.

Мареп, крап—растеніе Rubia tinctorum L.

Маренка—растеніе Asperula odorata L. Очень пахучее.

Мáрець—(Галицк. сл.) мѣсяцъ мартъ.

Мáри—похоронныя носилки.

Мѝрина—мечта, фантазія.

Мари́на, Мари́нна—1) Марина. 2) Растеніе Anthemis nobilis L.

Мѝрити—мечтать, фантазировать, думать

Марібе—(Галицк. сл.) смерть, скелетъ, остовъ.

Марібий—смертельный, смертный.

Маріт—(акт. сл. maritus) мужъ, супругъ.

Мармор—мраморъ.

Марморовий—мраморный.

Марнéтний—тщетный, напрасно пропадающій.

Марний—тщетный, напрасный.

Марніти—1) покрываться тѣнью, блѣднѣть, блекнуть. 2) Бѣднѣть, гибнуть.

Мáрно, мàрне—нар. тщетно, напрасно.

Марнотрàвець—мотъ, пустой человѣкъ, блудный сынъ.

Марнотрàвити—употреблять по пусту, употреблять во зло; мотать.

Мартир—тёрнъ.

Якъ пропаде Україна
То у-купі з нами—

Вінці мартирів на главах....
Ю Федькович.

Мартопляс—истуканъ, пустой человѣкъ, франтъ.

Мартчя—зайчонокъ родившійся въ мартѣ мѣсяцѣ.

Маруна—(Галицк. сл.) ромашка, маточная трава Matricaria.

Марунцика=лилита. См. *Л.*

Маруся, Марусенька—Маша, Машенька.

Марца—штрафъ, пеня; отъ Латинскаго Marcae.

Марципан—пирожное.
Обійдетця циганьське весілля без марципанів. Погов.

Маршалки—родъ игръ.

Маршалок—(акт. сл.) предводитель дворянства.

Марщити—морщить.

Марь=кудрявець. См. *К.*

Маслак—кость, оконечности кости, а также напухнувшій мускулъ.
Тлів та тлів поки остамися маслаки на полі. Макаровський.

Маслёнки=Петрів хрест. См. *П.*

Маслини—оливки, отъ масличнаго или оливкового дерева Olea europaea L.

Маслюк—растеніе Boletus luteus.

Масляк—родъ кушанья.

Маслянка—растеніе Lilium Martagon L. иначе по-Украински—*лісова лілея*.
Маслянку корові давать, щоб більше молока давала.

Масна неділя—воскресенье на сырной недѣли.

Масний тиждень—сырная недѣля.

Масник, масниця—маслянка.

Масть—1) цвѣтъ шерсти. 2) Мазь.

Мастак—мастерь, искусникъ.

Матерзапка—растеніе Thymus Serpyllum L.

Материзна—имущество доставшееся послѣ матери.

Матерки=кинина. См. *К.*

Матерювати—быть матерью, быть за мать.

Мати—имѣть, отъ церковно-Славянскаго—*имати*.

Мати, матір, пайматка, папіматка—мать; множеств. числ. *матірки*.

Матия—1) ширинка. 2) Рыбачья сѣть, въ видѣ мѣшка.

Маторжёники—общее названіе всѣхъ сухихъ лепешекъ, коржей, пирожковъ и т. под.

Маточина—колесная трубка.

Маточка—цвѣточный пестикъ.

Маточник—растеніе Ballota nigra L.

Матридуна—дикая роза, шиповникъ (?)
Циганочка молодая
Матридуну обриває,
Тай словами промовляє:
Матридуно, матридуно—
Крівавиі квіти.
Ю. Федькович.

Матузка, матузок, мотузок—шпагатъ, верёвочка.

Мах—мигъ, мгновеніе.

Махайлик—рюмка. *Випив горілки Махайлик.*

Маховий сажень—длина распростёртыхъ рукъ взрослаго человѣка.

Махорка—Украинскій листовый табакъ Nicotiana rustica L; иначе по-Украински—*бакун, тютюн*.

Мацá—Еврейскіе опрѣсноки.

Мацапура—уродъ, чучело, пугалище.

Мацати—щупать.

Мачок—растеніе Papaver Roeas L.

Мачуха—мачиха.

Машкара, маскара—1) маска; переодѣванье. 2) Привидѣніе, пугалище.

Машталір—1) кучеръ знатнаго магната, который, правя цугомъ, сидѣлъ верхомъ. 2) Солдатъ правящій трой кою лошадей въ артиллерійскомъ зарядномъ ящикѣ.

Ма́юс—(отъ negotium majus) заявленіе одной изъ тяжущихся сторонъ, о томъ, что она не можетъ явиться въ назначенный срокъ къ разбирательству дѣла, такъ какъ въ то самое время имѣетъ въ другомъ судѣ, дѣло болѣе важное; почему и проситъ объ отстрочкѣ.

Ма́яти—двигать, помавать.

Маячити—**маня́чити**. См. выше.

Ме-ме, мекеке—междом. выражающее блеяніе овецъ и козъ.

Медведь, медвідь, ведмідь—медвѣдь.

Медикамент—(акт. сл.) лѣкарство.

Медіум—(акт. сл. medium)—половина; обыкновенно штрафы (гривны) опредѣлялись ‹permedium›, т.е. пополамъ, въ пользу суда и противной стороны.

Медіяція—(акт. сл. medyacya) посредничество.

Медля́к—большая борзая собака.

Медовни́к—растеніе Dracocephalum Moldavica L.

Медовчик—пчеловодъ, пасѣчникъ.

Медуница, медунка—Растеніе pulmonoria azurea Bess.

Медяний—мѣдный.

Медяни́к—медовый пряникъ.

Медяни́к—зілле—медяначки растеніе Primula officinale L.

Медяняшний—медовый.

Межи, междо—нар. между.

Мекета́ти—блеять по овечьи

Мела́ника—канунъ Новаго Года, 31 декабря, день св. Меланіи.

Меліорація—(акт. сл. melioratio) поправка, исправленіе; при разбирательствѣ жалобъ и тяжебъ. За основаніе къ разбирательству принимался позовъ, имѣвшій по этому значеніе обвинительнаго акта; манифестаціи же и протестаціи могли быть дополняемы и исправляемы, почему въ концѣ каждой вносилась обычная формула, что жалобщикъ оставляетъ за собой право ‹*поправенія*› своей жалобы.

Мем—будемъ.

Мем в вечір в гробі бала́кати. Ю. Федькович.

Менбран—мамрам. См выше.

Менений—именованный.

Менний—именной.

Менник—алфавитный указатель именъ въ календаряхъ.

Менница—именинница.

Мѣння—имя, прозвище.

Меновани́й—менѣний. См. выше.

Меновати—именовать, звать.

Менова́тися—тьця—именоваться.

Меновите—(акт. сл.) именно, то есть.

Меньджовати, миньджовати—барышничать лошадьми.

Меньёк—вьюнъ рыба

Мерѣжево—кружева.

Мере́жити, мержи́ти—дѣлать что пёстрымъ, бить, ударять

Мере́жка—узоръ; отъ церковно—Славянскаго—*мрежа*.

Мере́жованний, мере́жа́ний—полосатый, узористый, узорчастый.

Мережова́ти—проводить полосы, дѣлать узоры.

Мерковея—растеніе Senecio Iacobaea L.

Мерлиця, мерлушка—издохнувшая овца; мѣхъ съ павшей овцы.

Мерля́к, мерлий, мертвець, мертвене́ць—мертвецъ.

Мертва кропива—глуха кропива. См. *Г.*

Мертвечи́на—трупы, мертвецы.

Мерхну́ти—погасать.

Мерці—(собират.) усопшіе, покойники.

Мерщій, мерчій—нар. скорѣе, быстрѣе.

Паровоз мерщій біга ніж пароплав.

Местний—мстительный,

Местник—мститель.

Местниця—мстительница.

Мéта—родъ дѣтской игры. См. **Дучка.**

Метéлик—мотылёкъ.

Метéлиця—1) вьюга, мятель. 2) Танецъ съ припѣвомъ:

Ой на дворі метелиця,
Чому старий не женитьця?
Ой як ему женитися,
Що нікому журитися.

Метéлка—метла.

Метéлочки—растеніе Sepidium ruderale L; иначе по—Украински—*клоповник, зайчики.*

Метикувáти—размышлять, разсуждать.

Метикуватний—разсудительный.

Меткий—скорый, быстрый, проворный, мѣткій.

Метлю́г—**львина лапа.** См. *Л.*

Метнýтися—**тьця**—кинуться, броситься.

Метушúтися—**тьця**—копаться, дѣлать, заниматься.

А воно тобі одиноке метушиться по надвірью. Г. Барвінок.

Мигдáлі—миндаль.

Миготіти—сверкать, блистать.

Щось против свічки миготіло, то певне коси полискувались, П. Куліш.

Мигтіти—мелькать.

Цілу дорогу мигтіть мені в очу, як сонце. П. Куліш.

Мижовщик— землемѣръ.

Мика́тися—**тьця**—мыкаться, соваться.

Микита, Микитка—Никита, Никитушка

Микóла, Миколай—1) Николай. 2) Лирницкій псальмъ Св. Николаю Чуворцу Миръ-Ликійскихъ.

Ой хто—хто Миколая любить,
Ой хто—хто Миколаю служить,
Тому святый Миколай
На всякій час помогає.
Миколає!
Ой хто—хто живе в его дворі,
Миколай на землі і на морі
Возьметь его од напасти
Не дасть ему од змих пропасти
Миколаю!
Пастирю словесного стада!
Возьметь нас варварская,
Хотять нас согласити,
В пещ огненную загрождити
Миколаю!
Миколай имя знаменито,
Побіждай ти за іх і молитов
Побіждаеш Сарянно
Утішаеш нас християнов
Миколаю!
Побіждай врагів натих усюди,
Помощник, водскорбник нам прибуде!
Ми тя будем вихваляти,
Имья твое сохваляти
Миколаю!
Ми тя будем всегда славити,
Заступника у сердці собі имiти
Миколя!
Миколай! ми ж тебе прославляем,
На поміч собі призиваем.
Будь похвален, святителю,
Мир—Ликийський учителю
Всегда навіки!

Миколайці—растеніе Neotta N. dus avis L. иначе по—Южно—русски—*приворотень.* "*Ім зуби парять*„

Миколайчики—растеніе Eryngium planum L, иначе по—Южно—русски—*синеголов, сині колючки.* Святять на Маковія.

Ми́лиця—костыль, деревяшка.

Коло пустки на милиці
Москаль шкандибає.

Т. Шевченко.

Мило собаче—растеніе Herniaria glabra L. иначе по—Украински—*гладун,*

грім, остудник.

„ *Варять юшку з цього зілля і миют вид, голову, і спину, і тож від бородавок.*„

Милода́п—(въ насмѣшку) любовникъ.

Милода́нка—любовница.

Милозі́ркий—симпатическій, пріятный, милый. *Та встань милозірко* Пѣсн.

Ми́лостник—(акт. сл.) любитель, ревнитель.

Милостниця—ревнительница, любительница.

Ми́льний— 1) бѣлый. *Достав із скрині мильну свиту.* Александров. *Були свити простого Уразівського і мильного сукна.* Гр. Квітка. 2) Ошибочный, обманчивый.

Ми́мо—нар. противъ.

Бисть от панів польских мило волю Королівську, веліе утисненіе.

С. Величко.

Ми́мрити—очень невнятно говорить.

Минія—сурикъ.

Минуція, мінуція—(акт. сл.) 1) Календарь. 2) Бездѣлка. 3) Карманные часы. Величко т. I. стр. 487.

Ми́р—народъ, нація.

Ми́р—зілле—растеніе Dracocephalum Ruischianum L.

Миркнути—невнятно произнести.

Мироспра́ва—самоуправленіе, республика, народоправленіе.

Ми́са, ми́ска—глубокая тарѣлка, блюдо.

Мисли́вець—охотникъ, егерь, ловчій, ловкій человѣкъ.

Молодой та ба, мисливець, був і у столицях. Макаровський.

Мисли́вий—гордый, заносчивый.

Мисли́вство—охота.

Мисліте—буква М. *Мисліте писати*—значитъ идти раскачиваясь (Говорится о походкѣ пьяницъ.)

Ми́сник—1) полка съ мисками, т. е. тарѣлками. 2) Раздатчикъ обѣдовъ.

Мистець—мастеръ своего дѣла.

Миско́рка—желѣзная шапка, съ кольчатою сѣткою, которая накидывалась на лице, шею и плечи.

Митель—теплая вода съ квасомъ или мятою для мытья головы.

Митлиця—растеніе Dactylis glomerata L.

Митниця—таможня; казначейство.

Ми́то—мытъ, денежный сборъ въ казну на дорогахъ, мостахъ и переправахъ.

Ми́ттю—нар. быстро, вдругъ, въ одинъ мигъ.

Мить=мах. См. выше.

Михиний́чник—зілле темно блакітне, цвіте в осени, полезно на головні болесті. Маркович.

Ми́чка—1) растеніе Nardus stricta L. 2) Кусокъ счесаннаго льна на гребнѣ.

Мишак=арсени́к. См. *А.*

Мишей—растеніе Setarica glauca P. de Beau

Мишеня́, мишеня́тко, мишятко—мышенокъ.

Ми́шка—родъ игры.

Мишело́вки—орѣхи собранные мышами или бѣлками.

Мідень—мѣдный котёлъ.

Мідний, мідяний—мѣдный.

Мідняк, міляк—мѣдная монета.

Мідь, медь—мѣдь.

Меж—нар. между, промежъ.

Годиться як меж гадюк чорний уж.

Мізе́рія—бѣдное имущество.

Мізе́рний—презрѣнный, жалкій; отъ Латинскаго miser.

Мізерство—бѣдственное жалкое положеніе.

Мізкатися—тьця—толковаться, возиться съ чѣмъ-либо.

Мізкова́ти—размышлять, обдумывать, обсуждать.

Мізок, мозок— мозгъ

Мій—мѣст. лич. мой.

Міна, міне́к, міньба—мѣна, размѣнъ.

Міня́йло—мѣняйло, мѣновщикъ.

Міра, мірка, мірочка—мѣра, мѣрка, мѣрочка.

Мірковáнне—1) разсужденіе. 2) Просьба опищѣ; отъ Польскаго miarkowanie.

Мірковáти—1) смѣкать, разсуждать, расчитывать, совѣщаться. 2) Просить подъ окнами, поя духовныя пѣсни, какъ дѣлали прежде бѣдные ученики въ Украинѣ и Германіи.

Мірник—**міжовщик.** См. выше.

Мірóшник, мірочник—мельникъ. *Стояв колись млинок і в нім мірошник жив.* Івг. Гребінка.

Мірóшників—мельниковъ.

Мірóшниця, мірóчниця — мельничиха, жена мельника.

Міршавий—мизерный.

Мірянне-я—измѣреніе.

Мірáти—измѣрять, мѣрить.

Місúво—1) тѣсто. 2) Вязкая грязь.

Місити—мѣсить.

Міст, місток—мостъ; мостикъ.

Містечко—село съ базарною площадью и лавками.

Місто—1) базаръ, рынокъ. торговая площадь. 2) Городъ.

Містяне, міщани—базарники, люди живущіе *в місті* т. е. на рынкѣ; горожане, мѣщане.

Місце, мійсце, мійце—мѣсто, положеніе. *Намíйцев Богузейшилого Гетьмана.* Орлик.

Міський—мѣстный.

Мітець—спеціалистъ.

Мітецьство—спеціальность

Мітити—мѣтить.

Мітлúця—плевелы, сорная трава.

Мітниця—ветушка, катокъ, на который наматываютъ нитки или шпагатъ.

Міток—26 пасмъ пряжи въ 2 или $2^1/_2$ аршина длины.

Міх—1) мѣшокъ. 2) Раздувало кузнечное. 3) Мѣхъ.

Міховник—мѣховщикъ.

Міховниця—мѣховщица.

Міхонóша—такъ называются служителя священниковъ и кобзарей, носящіе мѣшки для сбора всякой живности.

Міць—сила, крѣпость.

Міцний, моцний—крѣпкій.

Міч— мечъ.

Мішанúна, мішанúця—путаница, суматоха.

Мішма—хаосъ, безпорядокъ.

Міщанчук—мѣщанинъ въ презрительномъ смыслѣ.

Мла—мгла, туманъ.

Млúн, млúнок—мельница, мельничка по большей части водяная, сухопутная же мельница называется *вітряк-*

Млинáр—мельничный мастеръ, строитель мельницъ.

Млóдь—(акт. сл.) молодежъ; молодость.

Млóсно— нар. жарко, душно.

Млóсть—обморокъ, жаръ, томленіе.

Як млость пішла по всему тілу.

Мля́вий—слабый, млѣющій.

Мни́шки—лепёшки изъ творогу.

Мнишок—монахъ, чернецъ.

Многокрáтне—нар. многократно; многое число разъ.

Мня́кий—мягкій.

Мня́сниця—мясная лавка.

Мня́со—мясо, говядина.

Мня́соід—мясоѣдъ.

Мня́ти, мнýти—мять.

Мо—можетъ быть, можетъ статься, словно, будто.

Моб, мов—союзъ словно бы, будто бы.

Мóва—языкъ, рѣчь.

Мовдь—растеніе Peucedanum Oreoseli-

num Moench ; иначе по Южно—русски—*смóвдь, гадюча морква.*

Мовля́в—дескать, де, будто бы; говорилъ, словно.

Мовля́ти—разговаривать.

Мовля́чий—говорливый.

Мóвний—краснобай, болтунъ.

Мовни́ця—грамматика.

Мóвча, мóвчки—молча.

Мовча́ти—молчать.

Мовчóк—молчаніе.

Мовчок! розбив батько горщок. Посл.

Мовчущий, мовчязливий—молчащій

Мовчя́зливець—молчальникъ.

Мовчя́зливиця—молчальница.

Мовчя́зний—молчаливый.

Вона стала мовчязна.

Мóга—мощь, сила; средство; *Яко-мога*—какъ только можно

Могúла—1) курганъ. 2) Могила.

Могúлки=**гробовúще, кладовище, гробки, цвинтар.** См. *Г. К. Ц.*

Могúльниця=**барвінок.** См. *Б.*

Могота́—силы; *не в моготу*—выше силъ.

Мода—обычай, обыкновеніе, привычка.

Модерýнок—костюмъ, уборъ, нарядъ; отъ Нѣмецкаго Montirung и Польскаго moderunek.

Модниця—щеголиха, франтиха, модница.

Модосвітка—модница, щеголиха; модистка.

Модосвітський—модный.

Мóже—можетъ, можетъ быть.

Можли́вий—возможный.

Мóжний—мощный, мужественный.

Мóжне—нар. мужественно, сильно.

Мокли́ця—мертвый паразитъ (гнида); а также насѣкомое стоногій.

Мокрéць, мокри́ця—однолѣтняя трава Курячьи Червячки Sagina procumbens L. Vogelgrass Alsine media.

Мокриш, барбарис—кустарникъ Berberis vulgaris L.

Мокрýха=**горілка, горівка.** См *Г.*

Колиб не тая горілиця, не тая, мокруха Не так хутко я збавився б від свого кожуха. Пѣс.

Молдавáнська ива=**корзинна лоза, кузовниця.** См. *К.*

Молéстовати—безпокоить, докучать, досаждать, огорчать, тревожить; отъ Латинскаго molesto, molestare

Молитовник—молитвенникъ.

Молодá—новобрачная, невѣста.

Молодúй, молодик—молодой человѣкъ; молодой не опытный козакъ.

Молодець=**мошнач.** См. ниже.

Молодéнок—молодой человѣкъ, множест. число *молодя́та.*

Старі помічали: нехай, кажуть, люблятця молодята. Марко-Вовчко.

Молодúй—новобрачный, женихъ.

Молодúк—1) молодой человѣкъ. 2) Молодой мѣсяцъ; первая четверть луны.

Молодúця, молодúчка—молодая замужняя женщина.

Молодило—растеніе Sedum Telephium L; иначе по—Украински—*заяча капуста, ваяча розсада.*

Молоді—новобрачная чета.

Молодíти—молодѣть.

До віку вічнёго слава Хмельницького молодітиме.

Молодвéча—молодёжъ.

Молодь—отрокъ.

Молóзиво, молóзево—свѣжее, сладкое. зсѣвшееся молоко.

Молочáй, гірчáк—растеніе Sonchus arvensis L. по Роговичу. *Хто зове молочаем, хто гірчаком—бо молоко гірке. Молочай, молочка*—Euphorbia procera M. B. *Молочай сосонка*—E. Gyparissias L. *Молочай, молочак*—E Esula L. *Молочай степовий*—E.

nicaensis Allion. *Молочай волосистий*— E Villosa Waldst et Kit

Молочак, осот—растеніе Sonchus arvensis L.

Молочко—растеніе Lactuca Scariola L.

Маноксúла—(акт. сл.) судно, лодка выдолбленная изъ одного пня, дерево; отъ Греческаго, monoxylis.

Богдан Хмельницький на морю Чорномъ воюючи в своїх моноксилах.... Сірко.

Монома́хия—поединокъ, единоборство.

Монома́шитися—тьця—драться на дуэли.

Морґу́ля—шишка отъ удара.

Морг—родъ десятины.

Морга́ти—двигать, шевелить. Говорится о движеніи бровъ или усовъ.

Моргу́н—1) минёръ, жистикуляторъ 2) Родъ кушанья. *На закуску дали моргунів.*

Моргу́ха=ківуха. См. *К.*

Мордерство—ученіе; отъ Нѣмецкаго Morden.

Моріг, моріжок—мурава, трава спорышъ.

Мо́рква—морковь Daucus Carota; въ переносномъ смыслѣ досада, выговоръ. *Авжеж мині сяя морква*—охъ какъ мнѣ это надоѣло; *моркву скромадити*—дѣлать упрёки или выговоры.

Морква́ний—морьковный.

Був собі: Лях морквяний,
Конёк ёго буряковий;
А шабелька з пустирнаку,
Жупан лопуховий. Пѣс.

Мо́рок—мракъ, туманъ.

Ой німують по Вкраіні
Високі палати;
Густий морок окриває
Пахарські хати. П. Куліш.

Морóка—затрудненіе, безтолковщина, возня, задача, непонятное дѣло, необъяснимый вопросъ,

Мороковáти—разсуждать, углубляться мыслями.

Морóчити—дурачить, сбивать съ толку.

Морошка—растеніе Rubus Chamaemorus L.

Мо̀р, моровúця—чума, моровая язва. *Курéю моровиця заморила.*

Морський=хвиський. См. *Х.*

Морснýти—сильно ударить.

Мосій, Мусій, Мусієць, Мусíйко—Моисей

Москáль—1) солдатъ, военный человѣкъ. 2) Великоруссъ. *Москалí везти*—обманивать.

Москалів—прилаг. солдатскій.

Москóвка—1) солдатка. 2) Великороссіянка.

Москóвський—великорусскій; солдатскій.

Москóвщина, Московщизна — Московія, Великороссія.

Мостивий, мосцивий—вельможный, именитый.

Мости́на—половица.

Мостове—подать при проѣздѣ чрезъ мосты; мостовая подать.

Мосулбéс, мусалбéс—родъ шелковой турецкой матеріи.

Мосць—титулъ. *Гімовець*—Ея милость.

Мота́тися—тьця—болтаться въ воздухѣ, качаться.

Мóтлох—1) хламъ, дрянь. 2) Чернь.

Мотнýтися—тьця—кинуться. *Шатнувсь, мотнувсь, наш Хома, так що ну!* Квітка.

Мотор—(акт. сл. motor) зачинщикъ. подстрекатель, руководитель.

Мотóрний—проворный, удалой, расторопный.

Мотóрно—нар. проворно, ловко.

Моторошний—печальный, унылый, жуткій.

Мóторошно—нар. странно, жутко, дурно, тошно.

Мо́тря, Мо́тя—Матрёна.

Мо́ховик—растеніе Boletus subtomentosus L.

Мохунки, мошнухи, жидівські груші—растеніе Physalis Alkekengi L.

Мошѐльник—мошенникъ.

Мошпач—растеніе Sedum acre L, иначе по—Украински—*очиток, молодень, гінець, чистик, росхідник.*

Мрачня—темнота.

В тай же прость шумна, страшна,
А як покрие тя мрачня,
Степи вітайте, гори, яри—
Прощай мі рідна сторона. І. Верхратській.

Мрѐць—смертный; мертвецъ.

Мріти—не ясно быть видимымъ, казаться вдали.

Мрія—мечта фантазія.

Мріяти—**марити.** См. выше.

Мру́ка—мурлыка.

Мру́кати—мурлыкать.

Мручѝти—ворчать. *Немало мручили и щемрили.* Величко.

Мру́чка—ворчунья.

Мря́ва, мря́ка—пасмурная погода.

Мрявати, мрячити—смеркаться, темнѣть.

Муги́кати—пѣть про себя, мычать.

Муги́р—простой, грубый мужикъ.

Муги́рка—мужичка, грубая женщина.

Мудѐрний—искусный.

Мудрѝагель—1) родъ сокола обученнаго для охоты. 2) Хитрецъ, лукавецъ.

Мудра́ція—капризъ, причуда.

Му́дриво, мудро—искуство.

Мудро—нар. искусно.

Мудровѝати—капризничать, прихотничать.

Він мудруе, що заставить себе у решеті возити.

Му́дрощи—капризы, прихоти.

Мудря́чий—умный, мудрствующій.

Мужикуватий—неотесанный, грубый, какъ мужикъ.

Мужи́цьтво—крестьянскій бытъ.

Мужни́й—мужественный.

Музи́ка—музыка, музыкантъ.

Музикбанда—военный оркестръ.

Завтра рано в чистім полі
Заревуть гармати,
Завтра рано музикбанди
До штурму задзвонять.
Ю. Федькович.

Музикма́йстер—капельмейстеръ.

Мукосій—просѣвающій муку.

Му́лити—давить, жать.

Му́лко—нар. жестко. *Мулко сидіти.*

Мулькованний—вышитый.

Рушник білий, мулькованний.
Шишацькій-Ильіч.

Мултя́нська Земля, Мультянщина—Румынія; отъ Польскаго Multany.

Мультя́нський—румынскій.

Му́ндик—лакомство.

Він любить тільки пундики та мундики, а до страви не охочий.

Муніція—амунпція.

Му́нька—Машка.

Мурàвський Шлях—главная дорога изъ Крыма въ Россію шла изъ Перекопа на Ливны и Тулу. См. книгу Большаго Чертежа.

Муравьіне масло, земляне масло—растеніе Aetulium Septicum Fries.

Мурàшка—муравей.

На той бенкет комара з мурашкою вбили. Пѣс.

Мурѐй—сермяжникъ, болванъ, глупецъ.

Мурѐйка—сермяжница.

Мурѐлі—персики.

Мури—1) растеніе ежевика Rubus caesius L. 2) Каменныя стѣны, крѣпость, укрѣпленіе.

„ *Розвіємо!* „—“ *Шкодà муру,*
Сиаросвітська штýка!
А ще гірше, Богданови
Муровáли рýки!„

„Богдàнови! шкодá, шкодá,
Геть мàньскої прàці.„
Т. Шевченко.

Мýрий—пестросѣрый, переливчатый,
Мýрин—Арапъ, Негръ
Мурін ніколи не буде білим Посл.
Мурівщик—камешщикъ.
Муркó—большой старый котъ.
Мурлó, мурмило=левенець. См. *Л.*
Мурмотати, мурмотіти—бормотать, роптать.
Мýрмýр—ворчаніе, ропотъ.
Зараз великее возмущенне і мурмут стався. Величко.
Мурóваний—кирпичный, выстроенный изъ кирпича.
Муровáти—1) строить изъ кирпича. 2) Окрѣпнуть.
Море кріпким замуровалося лёдом. Величко.
Мýругий—темнорыжій съ черными полосами.
Мýс—нужда, насиліе.
Которие через мус хрест цілювати мусили. Король Янъ Казимиръ 1654 г.
Мусалбес, мосулбес—гладкій, красный катунъ для подкладки; отъ Польскаго Musulbus.
Мусиньдзёвий, мусиньёзновий—тёмно синій, съ металлическимъ одблескомъ съ зелёной мѣди сдѣланный; иначе по-Украински—*мосяжний, мосяжний.*
Мýсити—долженствовать, быть обязаннымъ.
Мусовáти—думать, выдумывать.
Мусулéць—напитокъ подобный ратафіи.
Мухомор—грибъ Agaricus muscarius L.
Мухоя́р—турецкій камлотъ, шерстяная матерія.
Мухояру 53 лікті. Маркович.
Мýцик—собака мопсъ.
Мучниця—растеніе Aretostaphylos Uva-ursi Spreng; иначе—по-Украински—*росхідник, вовчі ягідки.*
Муштрá—военное ученіе
Муштрований—ученый, школьный.
Муштрованне—выправка.
Муштровати—школить, учить.
Муштýк—удила.
Мущи́р, мужчи́р—1) мортира. *З мущира гатили.* 2) Иготь, ступка. *Товкти перець в мущиру.*
Мяси́во—мясо, говядина.
Воно б було зовсім не диво
Колиб він із собі мясиво. І. Гребінка.
Мяснúці—мясоѣдъ.
Мячка—растеніе Typha Latifolia L; иначе—по Украински—*рогоза, султанчики.*
Мьякий—мягкій.
Мяьта—мята растеніе Mentha Crispa.

Н

На́—предл. на, о, объ.
Спомни тілько на свої слова, на свою присягу. На тое болію. Мазепа.
Спомни Ваша княжая милость на святої памяти родителі свои, якої вони були побожности. Іс. Копинський.
Набáзграти—напачкать.
Набач—надзоръ, присмотръ.
Набачитися—тьця—насмотрѣться, наглядѣться.
Набгáти—напихать.
На-бéзбаш—нар. на произволъ судьбы, безъ пастыря, безъ пастуха.
Наберег—сбереженіе.
Набúти—1) зарядить. 2) Набить, наполнить.
Набúток—имущество. *Господарський набиток.*

На̀ближ—приближеніе.

Набли́жатися—тьця—приближаться.

На̀близ=на́ближ. См. выше.

Наблю́док—обсерваціонный или наблюдательный пунктъ.

Набоже́ньство—(акт. сл. nabożeństwo) набожность.

Набо̀й, набій—зарядъ.

Набо́р, на-бо́рг, на-бу́рг—нар. на вѣру, въ долгъ. *Взяв на-бор відро горілки.*

Набри́днути—опостылѣть, спротивѣть.

Наброїти—совершить что либо дурное.

Наброя—дурной поступокъ.

Набу́ти—надѣть.

Набу́тися—тьця—пожить.

Набу́ток—костюмъ.

Набу́хатися—тьця—наѣсться, нажраться.

Набучавіти—розбухнуть.

Нава́—1) корабль, судно; отъ Латинскаго Navis. 2) Гробъ

Не той же тепер світ настав
Щоб умершій з нави встав. Пѣс.

Нава́га—1) умыслъ, намѣреніе 2) Тяжесть, грузъ.

Наважба—рѣшеніе; намѣреніе.

Наважити—нагрузить; взвѣсить, перевѣсить на вѣсахъ.

Наважитися—тьця—намѣриться, посягнуть, рѣшиться.

Нава́льний—бурный. стремительный.

Нава̀льность—буря, напоръ.

А Селічіч в їднім домі запершися, любо одстрелювався людськоі навальности, однак не оборонився.
Величко т. II. стр. 388.

Наванта̀жити—навьючить, навалить; отъ Французскаго l'avantage.

Хоч як було навантажиш віз снопами, чи на гору, чи въ долину, кобилі все одно, що по рівному.
Иродчук.

Навви́шки—нар высотою съ кого, или чего.

Навиршки—нар. широтою, шириною.

Навдивови́жу—нар. на удивленіе, удивительно.

Наверзти́ся, наверзлось—на умъ взойти.

Наверну́ти—обратить; навалять.

Наверну́тися—тьця—обратиться.

Наверня́кати—наболтать всякаго вздору.

На́вет, на̀веть, на̀віт, навіть—союзъ даже.

Навза̀водк—нар. вскачъ, галопомъ.

Навза́ході—нар. на закатѣ, на заходѣ, на западѣ.

Навзнак—нар. задомъ.

Нави́діти—навѣстить.

Навизна́чний—главный, замѣчательный.

Навильня—куча свитаго сѣна.

Сіно давали не хунтами, а навильнями. Довгоносенко.

Навину́тися—тьця—навернуться, попасться.

Навиня́ти—навивать.

Навируч—нар. на помощь, въ помощь, для избавленія.

На́висть—доносъ, навѣтъ, клевета.

Навід, навіданнє—навѣщеніе, посѣщеніе.

Навіда́ти—навѣстить, посѣтить.

Навіець, навійло—вихрь, сильный вѣтеръ; иначе по-Украински—*вітрило.*

Навіжений—полуумный, безумный, сумасшедшій, юродивый.

Навіжѐнство—юродство, сумазбродство.

Навій, навой, навійчик—небольшой свертокъ холста.

Навійка—навѣваніе.

Навіки—нар. навсегда.

Навісний—съумасшедшій, шальной, безтолковый, неумѣстный.

Оженився навісний,
Та взяв бісновату;
Од нічого робити,
Запалили хату. Пѣс.

Навісніти—сумазбродствовать.

Навіщо?—зачѣмъ? начто? къ чему? для чего?

Навіщось—зачѣмъ-то, для чего-то.

На̀вк—мертвецъ.

Навкруги́—нар. вокругъ, кругомъ. *Аж луна навкруги йде від співів дівочих.*

Навманя́, навмани́—нар. на угадъ, на удачу, на обумъ.

Наволіка̀ти, наволока́ти—навлекать.

На́волок—находъ, наносъ, нашествіе.

Наволос—шиньёнъ, парикъ.

Наволосник—парикмахеръ.

Наволосниця—парикмахерша.

На́волоч—сволочъ, сбродъ, бродяги.

Наво̀рочати—направлять; имѣть намѣреніе. *До бунту наворо̀чати.* Ко чубей.

Навпа̀ки—нар. напротивъ, съ противоположной стороны. *Навпаки сонця*—противъ солнца. *Один иде по сонцю, а другий навпаки сонця.*

Навперѐйми́—нар. наперехватъ, на ветрѣчу, на перерѣзъ, на-отрѣзъ.

Навпік—нар. наперекоръ, на противъ.

Навпрѐд—нар. впредъ, на будущее время.

Навпрѐк—нар. сбоку, со стороны. (en profil.)

Навпро́стець, напро́стець, навпрошки—нар. прямикомъ, на прямикъ.

Навро̀чити—сглазить, испортить глазомъ. *Невроку вам!*—да не будетъ вамъ порчи.

На́вспак—нар. задомъ, наоборотъ, назадъ, на́ спину.

Навспи́нячки—нар. быстро, скоро, такъже поперекъ или догоняя.

Навспра̀жки, навспра̀жнє—нар. серьёзно, шутя.

Навстеж, навстіж, навстя́ж—нар. настежъ оттворенный. *Ворота навстіж покинули.*

Навтікача̀—нар. на уходъ, навтёкъ.

Навтіки—уйти.

Нахрест—нар. крестообразно, накрестъ.

Навчи́нку—нар. на дѣлѣ, на мѣстѣ совершенія.

Навчу́ннє, навчу́нку—нар. во всеуслышаніе, публично.

Навязивати—(акт. сл.) награждать за убытки, раны, увѣчья и т. под.

Навязка—вознаграждиніе за раны, увѣчья излишекъ вознагражденія за убытки сверхъ пополненія ихъ.

Нагаба̀ти—нападать, дразнить.

Нага̀виця—(Галиц. сл.) полосатые длинные штаны.

Нагада́ннє—напоминаніе.

Нагада́ти—напомнить, намекнуть.

Нага́йський—татарскій.

Нага̀льний—внезапный.

Нагана, наганка—непріятность, выговоръ; срамъ.

Награ̀бати—нахватать, завладѣть.

Наги́бати—найти.

Нагідки, наугодки,—цвѣты ноготки Calendula officinalis L.

Нагледіти—высмотрѣть.

Нагло—нар. внезапно.

Наглумлятися-тьця—издѣваться.

Нагодитися-тьця—кстати случиться.

Нагодований—накормленный.

Нагодова̀ти—накормить.

На-голо́—нар. всѣ вообще.

Наголоватки=**жербій**. См. *Ж.*

На го̀рло кара̀ти—(акт. сл.) осуждать на смертную казнь. *Тиі, котриі карани бувають отсвіцького уряду на горлі, аби були сповідані.* Іс. Копинський

Нагоро̀да—(Галицк. сл.) награда.

Нагороди́ти—1) наговорить вздору. 2) Вознаградить.

Нагорюва̀тися-тьця—претерпѣть всякаго рода лишенія, печалиться.

Нагосподарюва́ти—пріобрѣсть экономностью.

Нагут—нагі́дки. См. выше.

Над—нар. сверхъ того, выше, болѣе нежели, противъ. *Та квітка краща над усі.*

Надаремне—нар. напрасно.

Нада́ти—дать, пожаловать.

Надато́к—придатокъ.

Надба́ння—имущество, пріобрѣтеніе.

Погибнули без сліду наші змоги,
Пожер огонь неправе їх надбання.„
П. Ратай.

Надба́ти—пріобрѣсть.

Надба́нок—нажитое имущество.

Надвередити, надверзжа́ти—повредить.

Вольности військовиі надвередити і разрушити. Орлик.

Надвередитися-тьця—подорваться.

Надві́рній—дворовый, придворный.

Надві́рня Корогва—Гетманскій штандартъ, который охраняла конная команда, подъ началомъ Генеральнаго Хорунжаго

На́дврежденний—поврежденный.

Надгро́бок, нагро́бок—надгробный камень, надпись.

На́дер—(акт. сл.) очень, весьма.

Надер до роспачи приходити мусило. Г. Самойлович.

Надзвича́йний—необыкновенный, сверхъестественный.

Надиба́ти—приподняться на ноги, найти.

На́дити—приманивать, собдазнять.

Надібок—1) подѣлочный лѣсъ 2) Всякая нужная вещь.

Наді́лка, наді́лок, надолок—1) ножны, 2) Заступъ.

Шаблями наділками суходіл копали.
Дума.

Надівова́тися-тьця—пожить въ дѣвствѣ-

Надісла́ти—прислать. *А коли нема сего; то надішлі другого.*

Надія, надійность — надежда, надёжность.

Надіятися-тьця — надрѣзывать, урѣзывать.

На-добраніч—нар. спокойной ночи. *Надобраніч вам.*

Надога́д—нар. вдомёкъ.

Надогад буряків, дайте капусти.
Стань ій надогад закидати, а вона уже знає. Квітка.

Надоколиця—окрестность.

Надолуга—усилённый трудъ.

Надолужи́ти—наполегнуть, притѣснить.

Надосо́бний—чрезвычайный.

Надо́шник—растеніе Spongia fluviatilis L.

На́дпис—надпись.

На́дро—нѣдро.

Надруба́ти—нѣсколько подрубить.

Надса́да—поврежденіе.

Надсади́ти—поколотить, избить. *Він ёму добре надсадив бебехів.*

Надсади́тися-тьця—надрываться, утверждаться. *Хоч надсядься та дай мені гроші.*

Надсо́ток—процентъ.

Найшлися вже і капіталісти котрі за малий надсоток готові були визичити. намъ гроші.
Терлецькій.

Надтинник—растеніе Solanum Dulcamara L; иначе по Южно-русски—*глистник, жовтий паслен, вовчі ягоди.*

На́дто—над. См. выше.

Над тое видячи і тое, же потенція та не сильна і не військова.
Мазепа.

Тому-ж душманові над умисл і волю вашу присягати вас примушав.
Янъ-Казимиръ. 1654 г.

Нажаклий—губительный.

На-жнива—нар. во время жатвы.

Мізкова́ти—размышлять, обдумывать, обсуждать.

Мізок, мозок— мозгъ

Мій—мѣст. лич. мой.

Міна, мінѣк, міньба—мѣна, размѣнъ.

Міня́йло—мѣняйлю, мѣновщикъ.

Міра, мірка, мірочка—мѣра, мѣрка, мѣрочка.

Міркова́ние—1) разсужденіе. 2) Просьба опищѣ; отъ Польскаго miarkowanie.

Мірюва́ти—1) смѣкать, разсуждать, расчитывать, совѣщаться. 2) Просить подъ окнами, поя духовныя пѣсни, какъ дѣлали прежде бѣдные ученики въ Украинѣ и Германіи.

Мірник—міковщик. См. выше.

Міро́шник, мірочник—мельникъ. *Стояв колись млинок і в нім мірошник жив.* Івг. Гребінка.

Міро́шників—мельниковъ.

Міро́шниця, міро́чниця — мельничиха, жена мельника.

Міршавий—мизерный.

Мірянне-я—измѣреніе.

Мірáти—измѣрять, мѣрить.

Місúво—1) тѣсто. 2) Вязкая грязь.

Місити— мѣсить.

Міст, міcток—мостъ; мостикъ.

Містечко—село съ базарною площадью и лавками.

Місто—1) базаръ, рынокъ. торговая площадь. 2) Городъ.

Містяне, міщани—базарники, люди живущіе *в місті* т. е. на рынкѣ; горожане, мѣщане.

Місце, мійсце, мійце—мѣсто, положеніе. *Намійце в Богу зейшлого Гетьмана.* Орлик.

Міський—мѣстный.

Мітець—спеціалистъ.

Мітецьство—спеціальность

Мітити—мѣтить.

Мітлúця—плевелы, сорная трава.

Мітниця—ветушка, катокъ, на который наматываютъ нитки или ппагатъ.

Міток—26 пасмъ пряжи въ 2 или $2^1/_2$ аршина длины.

Міх—1) мѣшокъ. 2) Раздувало кузнечное. 3) Мѣхъ.

Міховник—мѣховщикъ.

Міховниця—мѣховщица.

Міхоно́ша—такъ называются служителя священниковъ и кобзарей, носящіе мѣшки для сбора всякой живности.

Міць—сила, крѣпость.

Міцний, моцний—крѣпкій.

Міч— мечъ.

Мішани́на, мішани́ця—путаница, суматоха.

Мішма—хаосъ, безпорядокъ.

Міщанчук—мѣщанинъ въ презрительномъ смыслѣ.

Мла̀—мгла, туманъ.

Млúн, млúнок—мельница, мельничка по большей части водяная, сухопутная же мельница называется *вітряк*

Млинáр—мельничный мастеръ, строитель мельницъ.

Мла̀дь—(акт. сл.) молодежъ; молодость.

Мла̀сно— нар. жарко, душно.

Мла̀сть—обморокъ, жаръ, томленіе. *Як млость пішла по всему тілу.*

Мля́вий—слабый, млѣющій.

Мни́шки—лепёшки изъ творогу.

Мнишок—монахъ, чернецъ.

Многокра́тне—нар. многократно; многое число разъ.

Мня́кий—мягкій.

Мня́сниця—мясная лавка.

Мня́со—мясо, говядина.

Мня́соід—мясоѣдъ.

Мня́ти, мну́ти—мять.

Мо̀—можетъ быть, можетъ статься, словно, будто.

Моб, мов—союзъ словно бы, будто бы.

Мо́ва—языкъ, рѣчь.

Мо̀вдь—растеніе Peucedanum Oreoseli-

num Moench ; иначе по Южно—русски—*смóвдь, гадюча морква.*

Мовля́в—дескать, де, будто бы; говорилъ, словно.

Мовля́ти—разговаривать.

Мовля́чий—говорливый.

Мóвний—краснобай, болтунъ.

Мовни́ця—грамматика.

Мóвча, мóвчки—молча.

Мовча́ти—молчать.

Мовчóк—молчаніе.

Мовчок! розбив батько горщок. Посл.

Мовчущий, мовчязливий—молчащій

Мовчя́зливець—молчальникъ.

Мовчя́зливиця—молчальница.

Мовчя́зний—молчаливый.

Вона стала мовчязна.

Мóга—мощь, сила; средство; *Яко-мога*—какъ только можно

Могúла—1) курганъ. 2) Могила.

Могúлки=**гробовúще, кладовúще, гробки, цвинтар.** См. *Г. К. Ц.*

Могúльниця=**барвінок.** См. *Б.*

Могота́—силы; *не в моготу*—выше силъ.

Мода—обычай, обыкновеніе, привычка.

Модерýнок—костюмъ, уборъ, нарядъ; отъ Нѣмецкаго Montirung и Польскаго moderunek.

Модниця—щеголиха, франтиха, модница.

Модосвітка—модница, щеголиха; модистка.

Модосвітський—модный.

Мóже—можетъ, можетъ быть.

Можли́вий—возможный.

Мóжний—мощный, мужественный.

Мóжне—нар. мужественно, сильно.

Мокли́ця—мертвый паразитъ (гнида); а также насѣкомое стоногій.

Мокрéць, мокри́ця—однолѣтняя трава Курячьи Червячки Sagina procumbens L. Vogelgrass Alsine media.

Мокриш, барбарис—кустарникъ Berberis vulgaris L.

Мокрýха=**горілка, горівка.** См. *Г.*

Колиб не тая горілиця, не тая, мокруха Не так хутко я збавився б від свого кожуха. Пѣс.

Молдаванська ива=**корзинна лоза, кузовниця.** См. *К.*

Молéстувати—безпокоить, докучать, досаждать, огорчать, тревожить; отъ Латинскаго molesto, molestare

Молитовник—молитвенникъ.

Молода́—новобрачная, невѣста.

Молоди́й, молодик—молодой человѣкъ; молодой не опытный козакъ.

Молодень=**мошпач.** См. ниже.

Молоде́нок—молодой человѣкъ, множест. число *молоди́та.*

Старі поміча́ми: нехай, кажуть, люблятця молодята. Марко-Вовчко.

Молодий—новобрачный, женихъ.

Молоди́к—1) молодой человѣкъ. 2) Молодой мѣсяцъ; первая четверть луны.

Молоди́ця, молоди́чка—молодая замужняя женщина.

Молодило—растеніе Sedum Telephium L; иначе по—Украински—*заяча капуста, заяча розгада.*

Молоді—новобрачная чета.

Молоді́ти—молодѣть.

До віку вічнёго слава Хмельницькому молодітиме.

Молоднéча—молодёжъ.

Молодь—отрокъ.

Молóзиво, молóзево—свѣжее, сладкое. зсѣвшееся молоко.

Молочáй, гірчáк—растеніе Sonchus arvensis L. по Роговичу. *Хто зове молочаем, хто гірчаком—бо молоко гірке. Молочай, молочка*—Euphorbia procera M. B. *Молочай сосонка*—E. Gyparissias L. *Молочай, молочак*—E Esula L. *Молочай степовий*—E.

nicaensis Allion. *Молочай волосистий*— E Villosa Waldst et Kit

Молочак, осот—растеніе Sonchus arvensis L.

Молочко—растеніе Lactuca Scariola L.

Маноксила—(акт. сл.) судно, лодка выдолбленная изъ одного пня, дерево; отъ Греческаго, monoxylis.

Богдан Хмельницький на морю Чорном воюючи в своїх моноксилах.... Сірко.

Мономáхия—поединокъ, единоборство.

Мономáшитися—тьця—драться на дуэли.

Морgуля—шишка отъ удара.

Морг—родъ десятины.

Моргáти—двигать, шевелить. Говорится о движеніи бровъ или усовъ.

Моргýн—1) минёръ, жистикуляторъ 2) Родъ кушанья. *На закуску дали моргунів.*

Моргýха=**ківуха.** См. *К.*

Мордерство—ученіе; отъ Нѣмецкаго Morden.

Моріг, моріжок—мурава, трава спорышъ.

Мòрква—морковь Daucus Carota; въ переносномъ смыслѣ досада, выговоръ. *Авжеж мúні сяя морква*—охъ какъ мнѣ это надоѣло; *моркву скромадити*—дѣлать упрёки или выговоры.

Морквя́ний—морьковный.

Був собі: Лях морквяний,
Конёк ёго буряковий;
А шабелька з пустирнаку,
Жупан лопуховий. Пѣс.

Мóрок—мракъ, туманъ.

Ой німують по Вкраїні
Високі палати;
Густий морок окриває
Пахарськиї хати. П. Куліш.

Морóка—затрудненіе, безтолковщина, возня, задача, непонятное дѣло, необъяснимый вопросъ.

Морокова́ти—разсуждать, углубляться мыслями.

Морóчити—дурачитъ, сбивать съ толку.

Морошка—растеніе Rubus Chamaemorus L.

Мòр, морови́ця—чума, моровая язва. *Курéю моровицю заморили.*

Морський=**хвиський.** См. *Х.*

Морсну́ти—сильно ударить.

Мосій, Мусій, Мусієць, Мусійко—Мойсей

Моска́ль—1) солдатъ, военный человѣкъ. 2) Великоруссъ. *Москаля́ везти́*—обманывать.

Москалів—прилаг. солдатскій.

Москòвка—1) солдатка. 2) Великороссіянка.

Москóвський—великорусскій; солдатскій.

Москòвщина, Московщизна — Московія, Великороссія.

Мостивий, мосцивий—вельможный, именитый.

Мости́на—половица.

Мостовє—подать при проѣздѣ чрезъ мосты; мостовая подать.

Мосулбèс, мусалбèс—родъ шелковой турецкой матеріи.

Мосць—титулъ. *Ґімовць*—Ея милость.

Мота́тися—тьця—болтаться въ воздухѣ, качаться.

Мóтлох—1) хламъ, дрянь. 2) Чернь.

Мотну́тися—тьця—кинуться. *Шатнувсь, мотнувсь, наш Хома, так що ну!* Квітка.

Мотор—(акт. сл. motor) зачинщикъ. подстрекатель, руководитель.

Мотóрний—проворный, удалой, расторопный.

Мотóрно—нар. проворно, ловко.

Моторошний—печальный, унылый, жуткій.

Мóторошно—нар. странно, жутко, дурно, тошно.

Мо́тря, Мо́тя—Матрёна.

Мо́ховик—растеніе Boletus subtomentosus L.

Мохунки, мошнухи, жидівські груші—растеніе Physalis Alkekengi L.

Мошѐльник—мошенникъ.

Мошнач—растеніе Sedum acre L, иначе по—Украински—*очитокъ, молодень, гінець, чистик, росхідник.*

Мрачня—темнота.

В тай же прость шумна, страшна,
А як покрие тя мрачня,
Степи вітайте, гори, яри—
Прощай мі рідна сторона. І. Верхратський.

Мрѐць—смертный; мертвецъ.

Мрі́ти—не ясно быть видимымъ, казаться вдали.

Мрія—мечта фантазія.

Мріяти=марити. См. выше.

Мру́ка—мурлыка.

Мру́кати—мурлыкать.

Мручѝати—ворчать. *Немало мручили и щемрили.* Величко.

Мру́чка—ворчунья.

Мря́ва, мря́ка—пасмурная погода.

Мрявати, мрячити—смеркаться, темнѣть.

Муги́кати—пѣть про себя, мычать.

Муги́р—простой, грубый мужикъ.

Муги́рка—мужичка, грубая женщина.

Мудѐрний—искусный.

Мудрàгель—1) родъ сокола обученнаго для охоты. 2) Хитрецъ, лукавецъ.

Мудра́ція—капризъ, причуда.

Му́дриво, мудрò—искуство.

Мудрó—нар. искусно.

Мудрова̀ти—капризничать, прихотничать.

Він мудруе, що заставить себе у решеті возити.

Му́дрощи—капризы, прихоти.

Мудря́чий—умный, мудрствующій.

Мужикуватий—неотесанный, грубый, какъ мужикъ.

Мужи́цьтво—крестьянскій бытъ.

Мужний—мужественный.

Музи́ка—музыка, музыкантъ'

Музикбанда—военный оркестръ.

Завтра рано в чистім полі
Заревуть гармати,
Завтра рано музикбанди
До штурму задзвонять.
Ю. Федькович.

Музикма́йстер—капельмейстеръ.

Мукосій—просѣвающій муку.

Му́лити—давить, жать.

Му́лко—нар. жестко. *Мулко сидіти.*

Мулькований—вышитый.

Рушник білий, мулькований.
Шишацький-Илькіч.

Мултя́нська Земля, Мультянщина—Румынія; отъ Польскаго Multany.

Мульта́нський—румынскій.

Му́ндик—лакомство.

Він любить тільки пундики та мундики, а до страви не охочий.

Муніція—амуниція.

Му́нька—Машка.

Муравський Шлях—главная дорога изъ Крыма въ Россію шла изъ Перекопа на Ливны и Тулу. См книгу Большаго Чертежа.

Муравіне масло, земляне масло—растеніе Aetulium Septicum Fries.

Мура̀шка—муравей.

На той бенкет комара з мурашкою вбили. Пѣс.

Мурѐй—сермяжникъ, болванъ, глупецъ.

Мурѐйка—сермяжница.

Мурѐлі—персики.

Мури—1) растеніе ежевика Rubus caesius L. 2) Каменныя стѣны, крѣпость, укрѣпленіе.

„ Розвіемо! „—“ Шкода̀ муру,
Сшаросвітська шту́ка!
А ще гірше, Богданови
Муросáли ру́ки!„

„Богдàнови! шкодá, шкодá,
Гетьмàньскої прàці!„
Т. Шевченко.

Мýрий—пестросѣрый, переливчатый,
Мýрин—Арапъ, Негръ
Мурин ніколи не буде білим Посл.
Мурівщик—каменьщикъ.
Муркó—большой старый котъ.
Мурлó, мурмило=левенець. См. *Л.*
Мурмотати, мурмотіти—бормотать, роптать.
Мýрмýр—ворчаніе, ропотъ.
Зараз великее возмущенне і мурмут стався. Величко.
Муровáний—кирпичный, выстроенный изъ кирпича.
Муровáти—1) строить изъ кирпича. 2) Окрѣпнуть.
Море кріпким замуровалося лёдом. Величко.
Мурýгий—темнорыжій съ черными полосами.
Мýс—нужда, насиліе.
Которие через мус хрест цілювати мусим. Король Янъ Казимиръ 1654 г.
Мусалбес, мосулбес—гладкій, красный катунъ для подкладки; отъ Польскаго Musulbus.
Мусиньдзёвий, мусиньёзновий—тёмно синій, съ металлическимъ одблескомъ съ зелёной мѣди сдѣланный; иначе по-Украински—*мосѝжний, мосѝжний.*
Мýсити—долженствовать, быть обязаннымъ.
Мусовáти—думать, выдумывать.
Мусулѐць—напитокъ, подобный ратафіи.
Мухомор—грибъ Agaricus muscarius L.
Мухоя́р—турецкій камлотъ, шерстяная матерія.
Мухояру 53 лікті. Маркович.
Мýцик—собака мопсъ.
Мучíниця—растеніе Aretostaphylos Uva-ursi Spreng; иначе—по-Украински—*росхідник, вовчі ягідки.*
Муштрá—военное ученіе
Муштрóваний—ученый, школьный.
Муштрóванне—выправка.
Муштрóвати—школить, учить.
Мýштýк—удила.
Мущи́р, мужчи́р—1) мортира. *З мущира гатими* 2) Иготь, ступка.
Товкти перець в мущиру.
Мяси́во—мясо, говядина.
Воно б було зовсім не диво
Колиб він із собі мясиво. І. Гребінка.
Мясни́ці—мясоѣдъ.
Мячка—растеніе Typha Latifolia L; иначе—по Украински—*рогоза, султанчики.*
Мьякий—мягкій.
Мяьта—мята растеніе Mentha Crispa.

Н

На—предл. на, о, объ.
Спомни тілько на свої слова, на свою присяу. На тое болію. Мазепа.
Спомни Ваша княжая милость на святої памяти родителі свои, якої вони були побожности. Іс. Копинський.
Набáзграти—напачкать.
Набáч—надзоръ, присмотръ.
Набачитися—тьця—насмотрѣться, наглядѣться.
Набгáти—напихать.
На-бéзбаш—нар. на произволъ судьбы, безъ пастыря, безъ пастуха.
Набéрег—сбереженіе.
Набúти—1) зарядить. 2) Набить, наполнить.
Набúток—имущество. *Господарський набиток.*

На̀ближ—приближеніе.

Наблúжатися—тьця—приближаться.

На̀близ=на́ближ. См. выше.

Наблю́док—обсерваціонный или наблюдательный пунктъ.

Набожéньство—(акт. сл. naboženstwo) набожность.

Набо́й, набій—зарядъ.

Наббр, на-бо́рг, на-бу́рг—нар. на вѣру, въ долгъ. *Взяв на-бор відро горілки.*

Набриднути—опостылѣть, спротивѣть.

Набро̀їти—совершить что либо дурное.

Наброя—дурной поступокъ.

Набу́ти—надѣть.

Набу́тися—тьця—пожить.

Набу́ток—костюмъ.

Набу́хатися—тьця—наѣсться, нажраться.

Набучавіти—розбухнуть.

Нава́—1) корабль, судно; отъ Латинскаго Navis. 2) Гробъ

Не той же тепер світ настав
Щоб умершій з нави встав. Пѣс.

Нава́га—1) умыслъ, намѣреніе 2) Тяжесть, грузъ.

Наважба—рѣшеніе; намѣреніе.

Наважити—нагрузить; взвѣсить, перевѣсить на вѣсахъ.

Наважитися—тьця—намѣриться, посягнуть, рѣшиться.

Нава́льний—бурный. стремительный.

Нава̀льность—буря, напоръ.

А Селічіч в їднім домі запершися, любо одстрелювався людської навальности, однак не оборонився.
Величко т. II. стр. 388.

Навантàжити—навьючить, навалить; отъ Французскаго l'avantage.

Хоч як було навантажиш віз сно. пами, чи на гору, чи въ долину, кобилі все одно, що по рівному.
Иродчук.

Навви́шки—нар высотою съ кого, или чего.

Навиршки—нар. широтою, шириною.

Навдивовúжу—нар. на удивленіе, удивительно.

Наверзти́ся, наверзлось—на умъ взойти.

Наверну́ти—обратить; навалять.

Наверну́тися—тьця—обратиться.

Наверня́кати—наболтать всякаго вздору.

На́вет, на̀веть, на̀віт, навіть—союзъ даже.

Навзàводи—нар. вскачъ, галопомъ.

Навза́ході—нар. на закатѣ, на заходѣ, на западѣ.

Навзнак—нар. задомъ.

Навúдіти—навѣстить.

Навизна́чний—главный, замѣчательный.

Навильня—куча свитаго сѣна.

Сіно давали не хунтами, а навильнями. Довгоносенко.

Навину́тися—тьця—навернуться, попасться.

Навиня́ти—навивать.

Навируч—нар. на помощь, въ помощь, для избавленія.

На́висть—доносъ, навѣтъ, клевета.

Навід, навіданне—навѣщеніе, посѣщеніе.

Навіда́ти—навѣстить, посѣтить.

Навіець, навійло—вихрь, сильный вѣтеръ; иначе по-Украински—*вітрило.*

Навіжений—полуумный, безумный, сумасшедшій, юродивый.

Навіжèнство—юродство, сумазбродство.

Навій, навой, навійчик—небольшой свертокъ холста.

Навійка—навѣваніе.

Навіки—нар. навсегда.

Навісний—съумасшедшій, шальной, безтолковый, неумѣстный.

Оженився навісний,
Та взяв бісновату;
Од нічого робить,
Запалили хату. Пѣс.

Навісніти—сумазбродствовать.

Навіщо?—зачѣмъ? начто? къ чему? для чего?

Навіщось—зачѣмъ-то, для чего-то.

Нàвк—мертвецъ.

Навкруги́—нар. вокругъ, кругомъ. *Аж луна навкруги́ йде від співів дівочих.*

Навмани́, **навмани́й**—нар. на угадъ, на удачу, на обумъ.

Наволіка́ти, **наволока́ти**—навлекать.

На́волок—находъ, наносъ, нашествіе.

Наволос—шиньёнъ, парикъ.

Наволосник—парикмахеръ.

Наволосниця—парикмахерша.

На́волоч—сволочь, сбродъ, бродяги.

Навòрочати—направлять; имѣть намѣреніе. *До бунту навòрочати.* Ко чубей.

Навпàки—нар. напротивъ, съ противоположной стороны. *Навпаки сонця*—противъ солнца. *Один йде по сонцю, а другий навпаки сонця.*

Навперéйми—нар. наперехватъ, на встрѣчу, на перерѣзъ, на-отрѣзъ.

Навпік—нар. наперекоръ, на противъ.

Навпрéд—нар. впредь, на будущее время.

Навпрéк—нар. сбоку, со стороны. (en profil.)

Навпрóстець, **напрóстець**, **навпрошки**—нар. прямикомъ, на прямикъ.

Навро̀чити—сглазить, испортить глазомъ. *Невроку вам!*—да не будетъ вамъ порчи.

На́вспак—нар. задомъ, наоборотъ, назадъ, на́ спину.

Навспи́нячки—нар. быстро, скоро, такъже поперекъ или догоняя.

Навспрà́жки, **навспрà́жне**—нар. серьёзно, шутя.

Навстéж, **навстіж**, **навстя́ж**—нар. настежъ оттворенный.

Ворота навстіж покинули.

Навтікача́—нар. на уходъ, навтёкъ.

Навтіки—уйти.

Нахрест—нар. крестообразно, накрестъ.

Навчи́нку—нар. на дѣлѣ, на мѣстѣ совершенія.

Навчу́пас, **навчу́пку**—нар. во всеуслышаніе, публично.

Навязивати—(акт. сл.) награждать за убытки, раны, увѣчья и т. под.

Навязка—вознагражденіе за раны, увѣчья излишекъ вознагражденія за убытки сверхъ пополненія ихъ.

Нагабà́ти—нападать, дразнить.

Нагà́виця—(Галиц. сл.) полосатые длинные штаны.

Нагадà́ння—напоминаніе.

Нагадà́ти—напомнить, намекнуть.

Нага́йський—татарскій.

Нагà́льний—внезапный.

Нагана, **наганка**—непріятность, выговоръ; срамъ.

Нагрà́бати—нахватать, завладѣть.

Наги́бати—найти.

Нагідки, **наугодки**,—цвѣты ноготки Calendula officinalis L.

Нагледі́ти—высмотрѣть.

Нагло—нар. внезапно.

Наглумлятися-тьця—издѣваться.

Нагодитися-тьця—кстати случиться.

Нагодований—накормленный.

Нагодовà́ти—накормить.

На-голб—нар. всѣ вообще.

Наголоватки=**жербій**. См. *Ж.*

На го̀рло карà́ти—(акт. сл.) осуждать на смертную казнь.

Ті, котрі карани бувають отсвіцького уряду на горлі, аби були сповідані. Іс. Копинський

Нагоро̀да—(Галицк. сл.) награда.

Нагороди́ти—1) наговорить вздору. 2) Вознаградить

Нагорювà́тися-тьця—претерпѣть всякаго рода лишенія, печалиться.

Нагосподарюва́ти—пріобрѣсть экономностью.

Нагут=нагідки. См. выше.

Над-—нар. сверхъ того, выше, болѣе нежели, противъ. *Та квітка краща над усі.*

Надаремне́—нар. напрасно.

Нада́ти—дать, пожаловать.

Надаток—придатокъ.

Надба́ння—имущество, пріобрѣтеніе.

Погибнули без сліду наші злюки,
Пожер огонь неправе їх надбання.„
П. Ратай.

Надба́ти—пріобрѣсть.

Надба́нок—нажитое имущество.

Надвередѝти, надвережа́ти—повредить. *Вольности військові надвередити і разрушити.* Орлик.

Надвередитися-тьця—подорваться.

Надвірній—дворовый, придворный.

Надвірня Корогва—Гетманскій штандартъ, который охраняла конная команда, подъ началомъ Генеральнаго Хорунжаго

На̀дврежденний—поврежденный.

Надгро̀бок, нагро̀бок—надгробный камень, надпись.

На́дер—(акт. сл.) очень, весьма. *Надер до роспачи приходити мусило.* Г. Самойлович.

Надзвича́йний—необыкновенный, сверхъестественный.

Надиба́ти—приподняться на ноги, найти.

На́дити—приманивать, соблазнять.

Надібок—1) подѣлочный лѣсъ 2) Всякая нужная вещь.

Наділка, наділок, надолок—1) ножны, 2) Заступъ. *Шаблями наділками суходіл копали.* Дума.

Надівова́тися-тьця—пожить въ дѣвствѣ.

Наді́сла́ти—прислать. *А коли нема сего, то надішли другого.*

Надія, надійность — надежда, надёжность.

Надіятися-тьця — надрѣзывать, урѣзывать.

На-добраніч—нар. спокойной ночи. *Надобраніч вам.*

Надога́д—нар. вдомёкъ. *Надогад бурякiв, дайте капусти. Стань їй надогад закидати, а вона уже знає.* Квітка.

Надоколиця—окрестность.

Надолуга—усилённый трудъ.

Надолужи́ти—наполегнуть, притѣснить.

Надосо́бний—чрезвычайный.

Надо́шник—растеніе Spongia fluviatilis L.

На́дпис—надпись.

На́дро—нѣдро.

Надруба́ти—нѣсколько подрубить.

Надса́да—поврежденіе.

Надсади́ти—поколотить, избить. *Він ёму добре надсадив бебехів.*

Надсади́тися-тьця—надрываться, утверждаться. *Хоч надсядься та дай мені гроші.*

Надсоток—процентъ. *Найшлися вже і капіталісти котрі за малий надсоток готові були визичити нам гроші.*
Терлецькій.

Надтинник—растеніе Solanum Dulcamara L; иначе по Южно-русски—*глистник, жовтий паслен, вовчі ягоди.*

На̀дто=над. См. выше. *Над тое видячи і тое, же потенція та не сильна і не військова.*
Мазепа.
Тому-ж душманові над умисл і волю вашу присягати вас примушав.
Янъ-Казимиръ. 1654 г.

Нажаклий—губительный.

На-жнива—нар. до время жатвы.

Назапасти—призапасить, пріобрѣсть.
Назауміру—нар. черезъ-чуръ, чрезмѣрно.
На́збит—нар. весьма, очень.
На́збит серця наші печалію наповнило. Величко.
Наздив—нар. наудивленіе.
Наздогнати—догнать, настичь.
Най=**хай**. См. *Х*.
Найбі́льше—нар. всего болѣе.
Найбі́льший—самый большой.
Найблизче—нар. ближе всего.
Найблизчий—ближайшій, самый близкій.
Найвальпійший—главнѣйшій, самый главный.
Найгі́рш, найгі́рше—нар. хуже всего.
Найгі́ршний—самый скверный, самый худой.
Найграва́ти—издѣваться.
Найдова́тися—тьця—находиться, обрѣтаться. *В правій вірі знайдуємося всі.*
Найже—нар. пускай же.
Найзаможні́ший—богатѣйшій, самый зажиточный.
Найзнайдливійший — соблазнительный, завлекательный.
Найкра́щий—самый лучшій.
Найкра́ще—нар. лучше всего.
Наймй—наёмъ.
На́ймит—наёмный работникъ.
На́ймитовати—служить по найму, наниматься.
На́ймичка—наёмница, работница, служанка.
Найподу́жчий—могущественный.
Найпритрі́бний—необходимый.
Наї́датися—тьця—наѣдаться.
Наї́дки—кушанья, блюда.
Наї́дний—питательный, вкусный.
Наї́док—питательное вещество; съѣстное, пища.
Наї́сти—наѣсть. *Прийде, що наїсть що напье, ниши пропало.* Н. Куліш.
Нака́з—постановленіе, распоряженіе.
Нака́зати—передать черезъ кого либо свой словесный отвѣтъ. *Накажіть же моде добрі моїй матіночці, нехай вона мене не жде.*
Наказний—исправляющій должность по *наказу* старшаго; младшій; такъ напр. были: *Наказний Гетьман, Наказний Полковник, Наказний Отаман* и т. под.
Нака́ра—наказаніе, кара.
Накарпа́с—потасовка. *Дали Рутульцям накарпас.* І Котляревський.
Накарувати — подкрасить подъ карій цвѣтъ, сдѣлать карымъ.
Ой голубе сив,
Коліб ти ожив.
Хоть би ти не чув
Аби жив був:
Яб твої крила
Позолотила.
Яб твої очиці
Накарувала. Народ. пѣс.
Наквітник—цвѣточный горшокъ; вазонъ
Накида́ти—набрасывать; *накида́ти слово*—намекать. *Ото я кілько раз накидав слово.* Мазепа.
На́кидка—плащъ, верхняя одежда.
Накирова́ти—(приказ. сл.) направить.
Наківати—*наківати пьятами*—уйти.
Накла́д—1) ижденіе. 2) Грузъ, тяга. 2) Налогъ, подать, пошлина.
На́клеп—ложное обвиненіе, ябеда, клевета.
Наклепати—наклеветать, насплётничать наябедничать, ложно обвинить.
Накоїти—учинить, надѣлать, произвѣсть.
Наколоти́ти—взболтать жидкость.
Накпи́тися-тьця—вдоволь наиздѣваться надъ кѣмъ-либо.
Накри́тка — дѣвушка прижившая внѣ-

брака ребенка. *Честь тоді святилася дуже, накритоk карами.* Макаровський.

Накру́чувати — накручивать, заводить (часы или что другое.)

На́купень — откупщикъ, подкупатель Орлик.

Накшта́лт—нар. на видъ, на подобье, на манеръ

Налага́тися-тьця—(акт. сл.) налягать, упорствовавать. *Панове наложаться на тое,* аби.... Величко.

Нала́годити — приготовить, исправить.

Нала́годитися-тьця — снарядиться, направиться. *Та куди ви, добродію, налагодились.*

Налагожовати—приготовлять, справлять.

Нала́пати—найти ощупью.

Налашто́вати—приготовить, приладить, наполнить. *З вечора було ще налаштують воловий віз й поскладають.* Помис.

Належа́ти—принадлежать.

Належи́тий належа́чий—принадлежащій, зависимый. *Належачий братству церковному Львівському.*

Належи́те—нар. надлежащимъ образомъ. *Належите контентовати* декларовано — присуждено надлежащимъ образомъ удовлетворить.

Належи́тость—принадлежность.

Належний—принадлежащій

Налига́ти—поймать на верёвку.

Налига́тися-тьця—ѣсть и пить невоздержно.

Налига́ч—короткая верёвка, привязанная къ рогамъ вола, чтобы вести его *Ой на волики да налигачі, А на коники пута.* Пѣс

Нало́га—напоръ, натискъ.

Нало́ити—насалить.

Нало́патися-тьця—обожраться.

Налякáти—напугать.

Намага́тися-тьця — стараться, усильно просить. *Даткiв найменчих отнюдь вимагати неважитися.* Орлик.

Намалёвати, намалювати—нарисовать, изобразить, представить.

Нама́мрати—нащупать.

Намастир—монастырь.

Намацáти—**нама́мрати**. См. выше.

Наменилося—сказанно, упомянуто.

На-менно—нар. поимённо.

Наменування—названіе, наименованіе.

Наменувати—дать имя, поименовать, назвать по имени.

Наменути, наменити—напомнить, касаться, упомянуть.

Наместник—(акт. сл.) урядникъ, назначавшійся старостою и исполнявшій его должность за отсутствіемъ старосты.

Намет, намі́т—балдахинъ, палатка, навѣсъ, шатеръ

Наступила чорна хмара,
Став дощ накрапать,
Ой стали наші козаки
В намет упікать,
Которие багатие
У намет пішли.
Козаченьки—нетяженьки.
Непосміли,
Взяли кварту,
Ще другу з жарту,
На дощ сіли.
А в нашого отамана
Учинився жаль:
Скинув з себе голубий жупан:
Тай намет напьяв. Запорожск. пѣс.

Наметати—засыпать, наносить,

Наметний—наносной.

Намі́сто—монисто, ожерелье.

Намір—намѣреніе.

Намірятися-тьця—замышлять, намѣре-

ваться. *Наміряють вони Поляки війну начати.* Мазепа.

Намісць, замісць—нар. вмѣсто кого, на мѣсто кого или чего.

Намітка—кисейное покрывало носимое Украинками съ одкинутыми назадъ концами.

Наміш—соръ, смѣсь.

Намнути—намять; побить.

Намо́ва—наговоръ.

Намо́вити—подговорить, подъучить.

Намовляти—склонять, подговаривать, подъучивать.

Намонятися-тьця—напиться пьянымъ.

Наму́лити—намозолить, нажать; надавить.

Нами́шкурити—надрать уши.

Нанезабудь—нар. на память, въ честь, въ воспоминаніе.

На-орчику—нар. напрестяжкѣ, на привязи.

На-осточ—нар. напримѣръ, примѣрно.

На-отшибі—нар. вдали, въ одаленіи *Стоїть пустка на-отшибі.*

На́пад—приступъ.

Напакувати—нагрузить, наложить.

Напа́сник—оскорбитель, обидчикъ. *Напасників поверне в виноватво.* П. Ратай.

Відчепися, напаснику, я не була на празнику. Посл.

Напа́сниця—обидчица, оскорбительница.

Напа́сть—обида, клевета.

Напасть і на гладкій дорозі здибле. Посл.

Напастова́нне—напраслина, обида.

Напа́стовати—обижать, оскорблять, облагать.

Напевний—навѣрный.

Напе́вно—нар. навѣрно.

Напекти—напечь; *напекти раків*—покраснѣть, застыдиться *Дчо, Олено, напекла раків?*

Наперед—прежде, впередъ.

Наперекір—нар. вопреки, наперекоръ.

Напи́зитися—тьця—надуться, важничать.

Напи́лий—хмѣльной, нетрезвый.

Напи́ти—начить. *Наїв, напив, і втік неподякувавши.*

Напірити—надѣть на себя много одежды.

Напірник—наволока.

Напли́нок—илъ, наносной песокъ.

Напо́й—напоеніе, уноеніе.

Напо́льний—полевой, боевой.

Напо́рано—нар. очень рано.

Напоту́ху—нар. въ заключеніе.

Направа—подговоръ, подстрекательство.

Напра́сний—внезапный. *Умер напрасною смертію.*

Напридба́ти—припасти.

Наприкратися—тьця—скучать.

Напрова́дити—направить, дать наставленіе. *Напроса́див єго́ на добрий шлях.*

Напросте́нь, навпростець—нар. напрямикъ, прямикомъ. *Навпростець прямуйся*—ступай прямо.

Напрохàнний—напрошенный.

Напрохàти—напросить.

Напу́житися—тьця—натянуться.

Напусти́ти—наставить на путь.

Напьа́лити—натянуть.

Нарада—совѣтъ.

Нараяти—присовѣтовать.

Нарекóванний—нареченный.

Нарекóвати—нарицать.

Наремцо—нар. скоро.

На́рис—очеркъ, абрисъ.

Наріжній—угольный.

В башті наріжній кімната—
В княжу світлость небагата,
Роги й зброї весь там стрій.
Зоря Галиц. 1855 р.

Наріканне—нарѣканіе.

Наріка́ти—1) именовать, нарѣкать. 2) Роптать, упрекать.

Наробити—1) надѣлать, совершить. 2) Напакостить.

Наровистий—упрямый.

Наруб нарубка—насѣчка, зарубка на деревѣ.

Наруга—печаль, поруганіе, бѣда, несчастіе.

Щоб було ти лучче пропав, чим мене бачити у такій нарузі. Квітка.

Наружний—обидный, достойный порицанія, безчестный, бранный.

Наруч—нар. кстати, съ руки.

Наруччя—браслетъ.

Насамперед—нар. прежде всего.

Насамоті—нар. съ глазу на глазъ, въ уединеніи.

Насит—насыщеніе. *Наївся до наситу.*

Насідати—заставлять, приневоливать.

Насінник—сѣменникъ.

Насіннє—я—сѣмена, сѣмя.

Яке коріння таке й насіння. Погов.

Наслідній—послѣдующій

Наслуговячий—служащій.

Насповівати—навѣять.

Настановити—наставить, избрать.

Наставляти—опредѣлять.

Настільник—скатерть.

Настовбурчити—наставить.

Настовбурчився бідорака мов їжак.

Настовпужитися—тьця—надуться, насторошиться.

Насторошити, насторощити—наставить, выставить, высунуть, выдвинуть. *Эней сам насторощив уха.* Котляревський. *То він одно ухо нашорошить.* П. Куліш.

Настоянований—настоянный, налитый. *Горілки настоянована на калган.*

Наступовати—1) наслѣдовать. 2) Наступать, попирать ногами. *На всіх неприятелів своїх наступовав.* В. Хмельницький 1654 г.

Наступство—наступленіе.

Наступця—наслѣдникъ.

Настрашити—устрашить.

Настрільнік—наконечникъ стрѣлы.

Насгромити—наткнуть, заткнуть, продѣть.

Настя, Настуся—Анастасія, Настинька.

Насупитися — тьця — нахмуриться, надуться, сердиться, задуматься.

Насущник—насущный хлѣбъ.

Наський—тутешній. См. *Т.*

Наталка, Наталочка, Таля,—Наталія, Наташа.

Натаньчитися—тьця—натанцоваться.

Натачка—намекъ.

Натиснутися — тьця — втѣсняться, набраться.

Натихати—вдохновлять.

Натовкмачити—натолочь, прибить, приколотить.

Натови—тискъ, толпа.

Натоплювати—натопить.

Наторочити—наврать, невѣрно пересказать.

Се вам снилось, а ви й пану наторочили. П. Куліш.

Натощака, натщесерце—нар. натощій, желудокъ, ни ѣвши, ни пивши.

Натравка—полка въ ружьѣ.

Натрусити—насыпать. *Натрусив з ріжка кабаки.*

Натрушовати—натрясти.

Натуга—напряженіе, болѣзнь. *Сохрани, Боже, натуги.* Пѣс.

Натужнє—нар. насильно.

Натупатися—тьця — утомиться, устать *Натупалася старенька від роботи.*

Натурити, натурлити—дать нагонку, нагнать.

Натуркати—наговорить всякого вздору налгать, наморочить.

Натурковати—наушничать, подущать.

Натягати, натягну́ти—натягивать, натянуть.

Натягач—растеніе Paris quadrifolia L; иначе по—Украински—*вороняче око, ранник, хрещате зілле.*

Натяж—растеніе Ranunculus lingua L.

Натякну́ти—намекнуть, напомнить

Наугодки=**нагідки.** См. выше.

Наузкра́й—нар. въ конецъ.

Наука—наставленіе.

Наумір—нар. до смерти.

Наусти́ти—подъучить.

Наяло́зити—жирно намазать.

Наямлити—накопить.

Наха̀ба—напасть.

Наха́пати—нахватать.

На́хилки—нар. выпить безъ помощи стакана.

Нахильность—склонность, приверженность, пріязнь, наклонность.

Нахиля́ти, нахили́ти—наклонять, нагинать, наклонить, склонить.

Нахиля́тися—тьця—наклоняться, нагинаться.

Нахідка—находка.

Наход—нашествіе.

Нахмаритися—тьця—покрыться тучами. *Нехай лишень вияснитьця, бач як нахмарило.*

Нахопи́тися—тьця—наскочить, наткнуться, испытать что либо нечаянно.

Нахра̀пом—нар. дерзко, нахально.

Нахурова́тися—тьця—нагрузиться, набрать клади, нагрузить руки.

Нацю́кати—наколоть чего мелко.

Нача̀стка—*нача́стку да́ти*—значитъ подать синодикъ или поминальную книжку для вынутія части въ просфорѣ при совершеніи проскомидіи для поминовенія усопшихъ.

На-ча́с на-часо̀к—нар. на мигъ.

На̀че=**нена́че.** См. ниже.

На-чеку́—нар. насторожѣ, на караулѣ.

Начепи́ти, начепля́ти—нацѣпить, нацѣплять.

Начини́ти—начинить, надѣлать, избрать.

Начи́ня—сосудъ, горшокъ. *Начиня глиняне кухенне.*

Начува́тися—тьця—ожидая кого освѣдомляться.

На-швидко нар. на скорую руку, на скоро.

Нашкодити—причинить вредъ или убытокъ.

На́ що?—на что? за чѣмъ? къ чему? для чего?

Нашорошити=**насторощити.** См. выше.

Нашось—на что-то.

Наща́дний—потомственный.

Наща́док—потомство.

Нащесерце—нар. натощакъ.

На́що, навіщо=**на що** См. выше.

На-що̀б?—къ чему? за чемъ? для чего?

Нащось=**нашось** См. выше.

Не-аби́-як—нар. не какъ-нибудь, пышно.

Не-аби́-який—не какой нибудь.

Небезпече́ньство—опасность.

Небіжчик, небіжник, небожчик, небожник, небощик—покойникъ, усопшій.

Небо́га—1) племянница. 2) Бѣдняжка.

Небо́ж, небіж—племянникъ.

Небо́жа—голубчикъ.

Небора́к, небора́ка—бѣдняга, бѣднякъ.

Небора́чка—бѣдняжка, бѣдная.

Небо́схил—небосклонъ, горизонтъ.

Невада—безвредность.

Нева̀житися—тьця—не дерзать.

Неварт—не стоитъ, недостоинъ.

Невбачати—невидѣть, непредусматривать.

Невга́вати—непереставать, неостанавливаться.

Невга́вучий—безпрестанный, никогда неунимающійся.

Невгамо́ванний—безпокойный.

Невда́ха—безталанный.
От сей невдаха бідолашний.
Невдя́гнений—необдѣтый.
Невдя́чний—неблагодарный.
Невели́кий—маленькій.
Невели́чкий—небольшой, маленькій ростомъ.
Невиводний—неисчерпаемый, постоянный
Невиводно—нар. постоянно, всегда.
Невикру́тний—безъисходный.
Невимовний—непзъяснимый.
Невимовне чудо учинилося с того дива.
Невитра́вний—неизгладимый.
Невіглас—невѣжда, грубіянъ.
Невіра, невірний—слово означающее еврея.
Невіста—1) въ Украйнѣ невѣста. 2) Въ Галиціи Буковинѣ жена.
Іде мужик с поля, бички підганяє,
А невіста іде з міста гопки витинає.
Пѣс.
Іде мужик постогнуючи,
А невіста вилойкуючи. Погов
3) Вообще всякая замужняя женщина.
Два жиди, а дві невісти зроблять ярмарок у місті. Посл.
Невістка, невіхна—невѣстка; братняя жена также.
Невісткин—невѣсткинъ.
Невістюх—(акт. сл.) женоподобный мужчина.
Лучче за цілость отчизни на плацу військовим... полягти, нежели в домах своїх яко невістюхам, побіленним бути. Унив. Богдана Хмѣльницкаго 1648 г.
Невклю́жий—неуклюжій, неловкій.
Нѐвод, невід==воло́к. См. *В.*
евпокій—безпокойство.
Невпокійний—безпокойный.
Невро́ку!—да не повредитъ! *Невроку їй, як маєвий мак цвіте!*
Невсипу́щий—неутомимый, неусыпный.
Невситимний—**непатлйй** См. ниже.
Невстидли́вий—безстыдный, безсовѣстный
Невтомне, неутомне—нар. безъ устали.
Невча́сний—непогода. *Невчасні зимні.* Величко.
Невча̀сний—безвременный, некстати.
Невім—нар. недаромъ, *Невім так дуже болячe*
Негà дки—нар. всеравно, безразлично, равнодушно.
Нега́йний—скорый, немедленный.
Негà йно—нар. немедленно
Негà рний—скверный, нехорошій, некрасивый.
Негà рно—нар. скверно, гадко.
Негли́н—растеніе куколь Agrostema Githago L.
Негі́дь—гадость.
Негі́дний—негодный, злой, дурной.
Него́да—непогода, ненастье.
Сива шапка до погоди
Сірячина до негоди. Пѣс.
Неговіркий—неразговорчивый.
Него́же—нар. некстати, негодится, нехорошо. *На тобі небоже, що мині негоже.* Посл.
Негре́чи—нар. неприлично.
Негрунто́вий—1) безземельный. 2) Неосновательный.
Недаремний—непустой, нетщетный
Недаремне—нар. ненапрасно, нетщетно.
Недà рма—нар. недаромъ.
Недба̀лий—беззаботный, равнодушный къ пріобрѣтеніямъ.
Недбалість, Недбальство—безаботность, нестяжаніе.
Недба̀ло—нар. безъ вниманія, беззаботно.
Недба̀ти—необращать вниманія, незаботиться.
Неділя—воскресный день.
Недільний—воскресный.

Недо́биток—недобитый или незамученный окончательно.

Недові́рок—изувѣръ, вольнодумецъ, отщепенецъ, атеистъ.

Недога́рь—зола, пепелъ.

Недо́гарок—свѣчной огарокъ.

Недо́гляд—недосмотръ.

Недогода—нар. не въ ладъ, не впопадъ неудачно.

Недо́имитка—недостатокъ.

Недоки—нар. певсегда, невѣчно.

Недоли́мок—безталанный человѣкъ.

Недоло́док—злой, какъ звѣрь, человѣкъ; дурнаго поведенія человѣкъ.

Недо́ля—безталанье.

Недоля́шка—ополяченная, несчастная.

Недоля́шок—ополяченный Южно-Руссъ.

Морозенко топче конем ляхів з недоляшками. П. Кулішъ.

Недорі́д—неурожай,

Недорі́дний, недородний—неурожайный.

Недоріка—заика, косноязычный.

Не-до-со́ли—нар. нѣкогда, не дотого, не время.

Тепер мині не-до-соли,
Коли грають на басолі. Пѣс.

Не-достóти—нар. неаккуратно.

Недостямку́—нар. невразумительно, непонятно.

Недо́тика—**неру́ш**—**мене.** См. ниже.

Недоу́мок—глупецъ.

Неду́га—болѣзнь, недугъ.

Неду́гувати—болѣть, хворать.

Неду́ж, неду́жий—больной, слабый, хворый.

Неду́же—нар. потихоньку, слабо, въ малой степени.

Неду́жний—болѣзненный.

Недужність—слабосиліе, болѣзненная слабость.

Недурно—**недàрма.** См. выше.

Мѣжелі—**ніж.** См. ниже.

Нѣжит, нѣжидь—насморкъ; въ переносномъ смыслѣ прихоть, лѣность.

Незáбаром—нар. въ скорости, въ скоромъ времени.

Незабудька—растеніе Myosotis sparsiflora Mikan.

Незабу́тний—незабвенный, памятный.

Незаздрий—независтливый.

Незамайник—**дарморос, дереза, лиций, повій.** См. *Д. Л и П.*

Незараз—нар. не теперъ, не сейчасъ.

Незаразом—нар. не въ разъ, не сразу, не вдругъ,

Незà рний—безкорыстный, независтливый.

Незбóжний—безбожный.

Незборонне—нар. безпрепятственно, безнаказно.

Незбу́тний—плохой на сбытъ или продажу.

Незвитяжний—непобѣдимый.

Незвичайний—1) необыкновенный. 2) Невѣжливый,

Незвичайність, незвичайность—1) необыкновенность, странность. 2) Невѣжливость.

Незвичайно—нар. необыкновенно, не по-обычаю; невежливо.

Незвідчого—нар. ни и съ чего дурнаго, ни съ чего. *Не звід чого, як з мобощів плаче.*

Незгрàба—неуклюжій, неповоротливый, безобразный человѣкъ, существит. общ. рода.

Незгрàбний—прилагательно отъ *незгрàба.*

Незгірш-е—нар. нехуже.

Незгірший—нехужій

Незго́да, незго́донька—бѣда несчастье.

Стоїть явір над водою,
В воду похилився.
На козака незгодонька,
Козак зажурівся. Пѣс.

Нездвижи́мий, недвижѐн—непоколебимый.

Нездола́ти—небыть въ силахъ, несовладать.

Нездужа́нне—безсиліе, болѣзнь.

Нездýжати, недýжати—неимѣть силъ, хворать, болѣть.

Нездýжке=**нездýжанне**. См. выше.

Незибле́нний—неодолимый, неподвижный.

Незибле́но—нар. стойко, крѣпко, неодолимо, неподвижно.

Незичли́вий—нерасположенный.

Незичли́вость—нерасположеніе.

Незліче́нний—безчисленный.

Незмігти=**нездола́ти**. См. выше.

Незмірний=**неомірний**. См. ниже.

Незна́мий—неизвѣсный. *Прійняли якісь-то незна́емі моде.*

Незнае́мець—незнакомецъ.

Незнае́мий—незнакомый, невѣдомый, неизвѣстный.

Незнае́мка—незнакомка.

Незнарошний—нечаянный, неожиданный.

Незнарошне—нар. нечаянно, нехотя.

Незріти—невидѣть.

Незрячий—слѣпой, невидящій.

Незрячі прозрять, а кривії,
Мов сарна з гаю помайнують.
Т Шевченко.

Незстрімно—нар. неудержимо.

Некяен=**джугастро** См. *Д.*

Нёкнути—глаголъ выражающій понукиванье лошади. *Нёкни лишень хлопче на сіру, а то щось дуже вже тихо їдем.*

Некотрий—нѣкоторый.

Не́крут—рекрутъ.

Некукібниця—недоброжелательница.

Уставай невістко неробітнице
Та нашому добру некукібнице. Пѣс.

Не́льга—нар. неможно. *Нельга знати,* Шишацький-Ильїч.

Нѐльзя=**Nec plus ultra**. До невозможности. *По саме нѐльзя нахмистався.*

Нѐлюб, нелю́бий—немилый, противный.

Нелю́дський—нечеловѣческій, звѣрскій.

Нема́, немає—непмѣется, нѣту.

Немѐткий—неловкій.

Немену́щий—неменуемый, необходимый.

Немо́в—союзъ какъ-будто, словно бы, будто-бы.

Немовля́тко—младенецъ бесловесный.

Неможли́во—нар. невозможно.

Немру́щій—безсмертный.

Ненажитство—ненасытность.

Непаро́ком—нар. нечаянно, безъ умыслу ненарочно, случайно.

Непару́шне—нар. ненарушимо.

Ненаситець—1) растеніе Astragalus glycyphylos L; иначе еще оно называется: *девьятилітник, крило орлине.* 2) Одинъ изъ самыхъ большихъ и опасныхъ пороговъ Днѣпра.

Ненаський—чужестранный.

Ненацька—неожиданность.

Нена́че, нина́че—союзъ словно, будто, какъ-бы.

Нѐпдза, нѐпдзний, не́пдзник—(акт. сл.) бѣдность, нищета; бѣдный, жалкій.

Непу́ж—нар, нежели, чѣмъ.

Непька, неня—1) мать, матушка, употреблятся только въ пѣсняхъ въ такомъ смыслѣ, какъ по-Великорусски говорятъ родная, родимая; звят. надеж *нене, ненько.* 2) Въ Галиціи и Буковинѣ *неня* значитъ старшая сестра.

Необа́чний—неосмотрительный, опрометчивый, неосторожный.

„Эй вернися, Сагайдачний.
Візьми свою жінку,
Віддай тютюн, мульку,

Необачний,
Гей, гей, необачний". Пѣс.

Необа̀чно—нар. опрометчиво, неосмотрительно, неосторожно.

Необа́чность—безпечность, неосторожность.

Необзирь—нар. безъ оглядки.
Втікаєте необзирь помертвівши.
П. Ратай.

Необо̀рний—неодолимый.

Необо́рність—неодолимость.

Неодмінно—нар. непремѣнно.

Неодмо̀вний—безотговорочный.

Неодмо́вность—безотговорочность.

Неодукований—невѣжественый.

Неоми́льний—безошибочный, основательный, непрерывный, безпрепятственный.

Неомірний—неизмѣримый, безмѣрный.

Неопа́трность—неосторожность.

Неопо́даль—нар. недалеко,
Неоподаль станувши обозом.
Величко.

Неополо́ханий, ненаполо́ханий—ненапуганный.

Неося́жний—**неомірний**. См. выше.

Неотмо̀вний—безпрекословный.

Неотмо̀вне—нар. безпрекословно. *Жеби неотмовне вовсім послушенство отдавали.* Мазепа.

Неофіт—новокрещенный, новообращенный въ христіанство.

Неофітка—новокрещенка.

Неоха́йний—неопрятный.

Неоха́йность—неопрятность, неряшливость.

Неохендо́зство—безобразіе.

Неошанований—неоцѣненый по достоинству.

Неошацова̀ний—безцѣнный, неоцѣнённый.

Неошкульний—безобидный, безвредный.

Неошкульно—нар. безобидно, безвредно, неразорительно.

Неошкульность—безвредность, безобидность.

Непамьять—забвеніе.

Непе́вний—1) сумашедшій, безумый, 2) Сомнительный, неизвѣстный. 3) Чародѣй.

Непе́вно—нар. безумно, безъ-толку; сомнительно.

Неперѐливки—нар. серьёзно.
Він побачив що се неперелевки тай утік.

Непова́га—непочтительность, неуваженіе, презрѣніе.

Непогальмований—цѣлый, неиспорченный.

Неподале́ць—нар. вблизи.

Неподо́бати—невзлюбить.

Неподо̀бний—странный.

Непо́зибкий—непоколебимый.

Непо́зибко—нар. непоколебимо.

Непокірливий—непокорный.

Непокірливость—непокорность.

Непоми́лишний—безошибочный.

Непомилишно—нар. безошибочно, безъ промаховъ.

Непомилишность—безошибочность.

Непо̀роки—дурные слухи.

Непору́шний—неприкосновенный.

Неприли́чний—незаконный.

Неприпи́нний—безпрепятственный, непрерывный.

Неприто́мний—безпамятный, безсознательный.

Неприторенний—безмѣстный, неимѣющій мѣста.

Неприту́льний—неудобоприложимый.

Непритьмом—нар. не къ спѣху, не сразу, не въ одинъ разъ.

Непроміжно—нар. невозможно.

Непу́тящий—негодный, ничтожный.

Неразру́шно—нар. нерушимо. *Повелівається пребувати ві Львові Братс-*

тву неразрушно і неподвижно. Чинъ Львовск. Брат. 1668 г.

Нераптом — непритьмом. См. выше

Неробочий—бродяга, неимѣющій опредѣленныхъ занятій.

Нероскві́чаний—нерасцвѣвшій, нераспустившійся.

Нерость—минералъ

Нерухо́мий—неподвижный.

Нерухо́мо—нар. неподвижно.

Неруш мене́, недотика—растеніе Impatiens Noli me tangere.

Нера́д, нера́д—(акт сл.) безпорядокъ, блудодѣйство. *Допуститися лів неряду справного з неякою черницею.* Справа 1605 г.

Несамовитий—самъ не свой, шальной, потерянный.

Несві́чний—невѣжда.

Несві́тній — небывалый, невозможный, темный.

Несвосчасний—несвоевременный.

Не свого-часу—нар. не во время, преждевременно.

Неси́ла—безсилье, изнеможеніе.

Неси́тство—ненасытность.

Нескажи́—союзъ точно, словно, будто бы.

Нескре́ба—нечоса.

Неслава́—(Галиц. сл.) позоръ, стыдъ.

Неслу́шний — ненадлежащій, неосновательный, несправедливый.

Неслушне—нар. неприлично.

Несма́чний—непріятный, не по вкусу, не по нутру.

Несмертельний—(акт. сл.) безсмертный. *Не смертельна слава по Запорозям, сталась.*

Несподіваний—неожиданный, нечаянный.

Несподіванка—неожиданность, нечаянность.

Несподіванно—нар. неожиданно, нечаянно.

Неспогада́ний—неизъяснимый.

Неспогада́ти—невообразить. *Як тебе кохаю—неспогадаєш.* Пѣс.

Неспокій, неспокій—безпокойство.

Нестак—нар. невозможно, несбыточно.

Неста́лость—непостоянство.

Нестанний — (акт. сл.) неявившійся къ суду

Нестанне—(акт. сл. niestanie) неявка къ суду.

Нестате́чний—непостоянный, неприличный.

Нестате́чність, нестатечность—неприличіе, непостоянство.

Нестатечне—нар. непостоянно, неприлично.

Неста́ток, неста́тки — 1) недостатокъ, бѣдность 2) Непостоянство. 3) Безумецъ. *Послідовали волі Хмельниченка нестатка.* Величко.

Нестінний—неспособный, несвѣдущій.

Нестотно—нар. точно; тождественно.

Нестоя́ча—неустойка, безпокойство.

Нѐстям—упоеніе, восхищеніе.

Нестя́митися—тьця—не опомниться.

Нетак щоб дуже—нар неслишкомъ.

Нетець — заключенный, арестованный, плѣнникъ.

Нете́ча—непогода, ненастье.

Нѐтро, на́дро—густой первобытный лѣсъ, чаща лѣсная.

Нѐтря—дебрь.

Нетутешній—нездѣшній.

Нетя́га—1) бѣднякъ. 2) Безпечный человѣкъ. 3) Лѣнтяй, а иногда и негодяй. 4) Бурлакъ, непосѣда; увеличит. *нетя́жище*, уменьшит. *нетяженька.*

Ой нетяга, нетяга,
А нетяженька моя,
А де заслужчина твоя. Пѣс.

Неува̀жний—неразсудидельный, неосторожный.
На релію наступаючи, схизматиками неуважне називаєш, в чом великую кривду.... чинить Репротест на Тышкевича, 1619 г.
Неудо́льность—неспособность.
Неужи́точний—негодный, грубый, неучтивый.
Нехай—нар. пусть, пускай. Это слово сложилось изъ отрицанія *не* и повелительнаго наклоненія *хай*; отъ глагола *хаяти*.
Неха́яти, занеха̀яти — хулить, пудить, небречь.
Нѐхворощ—растеніе Artemisia Campèstris L; изъ котораго дѣлаютъ вѣники.
Нехи́бний—безошибочный, несомненный.
Нехи́бно—нар безошибочно, несомнѣнно.
Нехлю́я—неряха.
Нехрист—изувѣръ, бусурманъ
Не́хтуваннє—небрежность.
Нехтувати—пренебрегать.
Не́хуть—отвращеніе. *Всі нехути і розносити успокоїти.* Величко.
Нецнотли́вий—нечестный.
Нече́ма—невѣжа.
Нечѐмний—невѣжливый, грубый.
Нечасані панночки — растеніе Nigella damascena L.
Нечипор, Нечи́пір—Никифоръ
Нечисть—грязь; нечистая сила.
Нѐчля — нар. нельзя. *Що нечля, той негоже.* Погов.
Нечуй—вітер—растеніе Hieratium Pilorella Fauch.
Нечума́зний — невидный, некрасивый, гадкій.
Нечупарний—неопрятный.
Нечупарно—нар. неопрятно.
Нечути, нечуть, нечутно—нар. неслышно.
Нечутний—неслышный, тихій.
Нѐшпетний—изрядный.
Не́шпор—вечеръ; отъ Латинскаго vesper. *Перед нешпором виїхав до Відня.* Величко.
Нешо, нещо — нар. всеравно, безразлично.
Нещи́рость—неискренность.
Ниверса̀л, универса̀л—гетманскій рескриптъ или грамота.
Нивже—неужто.
Нигі́ч—ничего, нисколько. *Нигіч отвіту не дає. Нигіч, ні гаріля пилинки.* Котляревський.
Ни́діти—тосковать, скорбѣть.
Ни́жей—нар. ниже. *Млин і возовня нижей хутора.*
Нижник—подчиненный, младшій или нижний чинъ. *Нижник не вишник; нижник послухає вишника.* Погов.
Ни́з, Запорожжє — нынѣшнія губерніи Херсонская и Екатеринославская или Новороссійскій Край.
Низо̀вий—южный, нижній.
Да повійте вітри низовиі. Пѣс.
Назо̀вина—низменность.
Ни́зчий—низшій.
Ника́ти—всматриваться.
Ни́кати—шляться, таскаться.
Нисчи́мний—ни съ чемъ; безъ ничего, пустой.
Ни́шкати—мелькать, шпырять
Ницелоз—кустарникъ Salix repens L.
Нишкнути—замолчать, находиться въ молчаніи.
Ни́шком—нар. тайкомъ, украдкой, молча, тихомолкомъ.
Ни́шпорити—шарить; искать въ потьмахъ кого или чего либо.
Ни́щечки, ни́щечком—крадькома̀. См. *К.*
Ни́щити—уничтожать, разорять, искоренять.
Нищу́к, нищу́н—(съ презрѣніемъ) нищій.

Ні—нѣтъ; не то. *Ні не так се було добродію.*

Ніби—союзъ какъ будто, словно.

Нівець, внівець—ничто, въ ничто, ни во что. *Гайдамаки в час Великої Руїни все внівець обернули.*

Нівечений—порченный.

Нівечити—портить; издѣваться, ни во что ставить.

Нівже—нѣтъ ужъ.

Ніврóку—**неврóку**. См. выше

Ні в сіх, ні в тіх—нар. въ недоумѣніи. *Нівсіх, нівтіх, як собака в човні.* Пов.

Нігде, ніде—нар. нигдѣ.

Ніж ножака—ножъ, ножище.

Ніж, ніжлі—союзъ нежели, чѣмъ. *Більш заходу, ніж свята.* Посл.

Ніколи—нѣтъ времени, нѣкогда, недосужно.

Ніколй—никогда, ни за что.

Нікольство—нерадѣніе, подъ предлогомъ что нѣтъ времени.

Нікчёмний—ничтожный.

Нікчемність, нікчемность—ничтожество, негодность.

Нікчёмно—нар. ничтожно, негодно.

Нільзя—нар. нельзя.

Нім—союзъ пока, прежде, нежели *Нім сонце зійде, роса очі вість.* Посл. *А нім тое буде, приїми намисто з шиї своєї.* Мазепа къ Мотронѣ Кочубей.

Німан, Німань, Немань—рѣка Нѣманъ.

Німаня—нѣмая.

Німець, німчин—нѣмецъ а также человѣкъ неумѣющій говорить по-Украински; ибо наши древніе предки, да и современные намъ простолюдины, называя себя только *людьми тай годі* всякаго неумѣющаго говорить по-Украински называютъ нѣмцемъ, не различая національности чужеземца, хотя бы то былъ Итальянецъ или даже и Турокъ кои выучився разумѣть и говорить Украинскимъ словомъ могли сдѣлаться впослѣдствіи съ нѣмцевъ *словенами* т. е. разумѣющими *слово*, что означало въ древнія времена языкъ, рѣчь.

Німéччина, Німéщина—Германія

Німий, німéнь—нѣмой, безсловесный. *Німий як риба.*

Німиця—**дурман**. См. *Д.*

Німкéня—Нѣмка.

Німовати, німувати—молчать, быть нѣмымъ.

Ой німують по Вкраїні
Високі палати. П. Куліш.

Німоватий—молчаливый.

Німота—Нѣмецкій народъ.

Німощот, німолік—Алгебра.

Німпóки—прежде чѣмъ, до того времени, пока.

Ніпра—**Дніпра**. См. *Д.*

Ніс—носъ.

Ні-се—ні-те, нісенітниця—1) пустяки, вздоръ, мелочь, безсмыслица. 2) Пѣсня *Нісенітниця*, очень популярная въ народѣ.

Ішли дівки з Санжарівки,
А за ними два парубки;
А собака з Маківок,
Гав гав на дівок.

Ой дівчина Кулина,
Поїхала до млина.
Зачепила в сухий пень,
Тай стояла цілий день.

Продай, мамо, дві корови,
Купи мені морні брови,
На колодці стояти,
Та на хлопців моргати.

Продай, мамо, дві темиці;
Купи мені шнуровиці;
В мене цицї трясутьця,
З мене хлопці сміються.

Ой слúх тай публіка,
Била жінка чоловіка;
А матінка боронила,
Аж кочергу изломила.

Чом, чом боса ходиш?
Чому чобіт не заробиш?
Ой не жалуй дурнички
Купи нові черевички!

Ой їхав, їхав, їхав,
Чом до мене не заїхав;
В мене сінці, в мене й хата,
В мене й курка волохата.

На дорозі да калюжа
Бо робити я не дужа;
Як-бы скрипки да цимбали,
Тоб і ніжки все скакали.

Ой сів, зажурився,
Що з малою оженився,
Не журися мій Андрію,
Підросту я за неділю.

Ніт, ніту—нѣтъ, нѣту.

Нітити, нітувати—отрекаться, отпираться.

Нітник—растеніе Helianthemus vulgare Gärtn.

нітовáти, нютовáти—(акт. сл.) заковать; спаять.

Військо, Сірка послухавши, дало покій Мазепі, тілько в кріпкій веліло єго заютовати кайдани.

Величко.

Ніхто—никто.

Ніць, ниць—пар. лицемъ къ землѣ.

Ніцовáти—пренебрегать, насмѣхаться;

Що чоловік собі обіцює, тое Бог ніцує.—Посл

Ніч—ничто, ничего.

Що о дому ніч недбаєш. Пѣс.

Ніч, нічка нічепька—ночь, ночька, ноченька.

Нічини, ночини—сумерки.

Нічитися-тьця—темнѣться, превращаться въ ночь.

Нічичúрк—междоим. нигугу.

Нічóго, нічогісінько—ничего; рѣшительно ничего. *Та йди сміло нічогісінько тобі не буде*

Нішо, ніщо—союзъ ничто. *Іж і пий все, ніщо незавадить.*

Ніúк—нар. никакъ, нейтрально.

Ніякий—безразличный, индеферентный, нейтральный.

Ніякийсь—кто то, нѣкто.

Ніякóво—нар. неловко.

Ніякóбсть—нейтралитетъ.

Новий рік—1-е Января, новый годъ.

Новúна, новúнка—новость, обновка.

Новобúтня—новость. См. Уст. Луцк. Брат. 1624 г.

Новобранéць—рекрутъ.

Новорочній—новогодній

Ноготки, дикі нагідки—растеніе Calendula officinalis L.

Норá—пещера.

Норцевий—погребной (?)

Норцевого пива уточила. Пѣс.

Носáтка—кувшинъ съ длиннымъ носомъ.

Носики=**козелки, сокирки.** См. *К. С.*

Нýд, нудьгá—тоска, скука

Нýдити, нудьговáти=**нидити.** См. выше.

Нудний—тошный, противный, отвратительный.

Нýдно—нар тошно, тяжко, противно.

Нудота=**нýд, нудьга.** См. выше.

Нýж=**ніж.** См. выше.

Нýждити—принуждать.

Ну́жний—страшный, трудный; опасный.
Нук—(Бессарабск. сл.) орѣшникъ.
Ну́м, ну́мо—станемъ.
Во имя Боже нум до ролі! Д. Лозовський.
Ну́рт — теченіе, глубина. *Барабаша нуртам Дніпровим отдано.* Величко.
Нюшити—нюхать, обнюхивать. *Собака нюшить коло дверей.*
На́вчати—мяукать по кошачьи.
Ня́ти—брать.
Ня́тися—тьця—браться, жениться;
Ня́тство—заключеніе, плѣнъ.

О

О—предлогъ о, объ *Ні о що більш не-просити.* Гетьман Скоропадський.
Оба́бок, ба́бка—растеніе Boletus scaber Bull.
Обавля́тися-тьця—(акт. сл.) бояться. остерегаться. *Сам обавляючись, щоб у мене оних листов неперенято.* Кочубей.
Оба́полки—по обѣ стороны бревна выпиленныя доски, горбили, укоторыхъ, одинъ бокъ ровный, а другой выпуклый.
Оба́ч—осмотръ, обзоръ.
Обаче́ннє—свиданье; *до обачення*—досвиданія.
Оба́чити—увидѣть, осмотрѣть. обдумать, образумиться.
Оба́чний—осмотрительный, внимательный, осторожный.
Оба́чність, обачность—осмотрительность, осторожность, внимательность.
Оба́че—союзъ но, однако.
Обая́ти—обворожить, околдовать; отъ того *обаяніе.*
Обваж—обвѣсъ.
Обважати—обвѣшивать, обманывать въ вѣсѣ.
Обваженіти—отяжелѣть.
Обварова́ти—(приказ. сл.) обезпечить, подтвердить, замѣтить, предостеречь.
Обвинова́тити—обвинить, сдѣлать виновнымъ.
Обвиня́ний—обвитый.
Обві́данне—посѣщеніе, визитъ.
Обві́дати, обві́дувати—посѣщать, отвѣдывать.
Обві́сити—повѣсить. *Березецького обвісити велівши.* Величко.
Обві́стити—извѣстить.
Чрез послів своїх обвістити. Величко.
Обвод, обві́д—1) уѣздъ, округъ, повѣтъ. 2) Обводъ.
Обводо́вий — (Галицк. сл.) окружный, уѣздный, повѣтовый. *Коломия обводове місто.*
Обволанне—(акт. сл.) публикація.
Обговтувати—пріучать, усмирять.
Обгорну́ти—окружить, обвернуть, окутать.
Обгорнули Налывайців Лестровиками. П. Кулиш.
Обгорну́тий—окруженный, обвернутый.
Обдзе́бати—клевать. Говорится о птицахъ.
Обді́лити—надѣлить.
Обдукція—(акт. сл. obductio) донесеніе объ осмотрѣ или освидѣтельствованіи.
Обду́рь, обду́рка—обманъ
Обдури́ти, обду́рювати—обманывать.
Обезглу́здіти—ошалѣть.
Обезмоці́ніти—обезсилить.
Обера́ти, обі́ра́ти—избирать.
Обережний—осторожный.
Обе́режно — нар. осторожно, осмотрительно.
Обере́жність—осторожность.

Оберемок—охапокъ, что понёсть можно обѣими руками.

Оберне́ние — обращеніе, направленіе. *Оберненне своїх сил на Крим.* Самойлович.

Оберну́ти—обратить; обворотить; поворотить, направить куда.

Оберну́тий—обращенный; обвороченный.

Обжина́тися—ться—оканчивать уборку хлѣба.

Обжи́нки — обрядъ, когда въ первый день жатвы возвращаются всѣ жнецы домой съ пѣніемъ. Дѣвушка впереди несетъ малый снопъ; или *житяний вінок*, который ставится хозяиномъ *на покуті*, а жнецовъ угощаютъ.

Обжи́нва, обжи́нка, обжи́нонька—пѣсня по окончаніи *жнива*.

Оби́два, оби́дві—оба, обѣ, обое.

Оби́дець, оби́дець—родъ женскаго украшенія.

Обизві́чити—причинить увѣчье, скалѣчить; выбить глазъ.

Обийми́ще—охватъ, объёмъ.

Оби́клий—обыкновенный.

Оби́клость—обыкновеніе, обычай. *Удержимося при старожитніх своїх обиклостях.* Скоропадський.

Оби́сце—обиталище.

Обиходи—границы и принадлежности имѣнія.

Обихо́дитися—ться—обходиться.

Обицюва́ти—обѣщать.

Оби́цянка—обѣщаніе.

Обича́йка—обручь у рѣшета.

Обі́г—1) курсъ. 2) Очеркъ.

Обі́д, обі́док—кругъ, ободъ, ободокъ.

Обі́д, обі́дець, обі́дчик—обѣдъ, обѣдецъ

Обіда́нне—обѣданье, столъ.

Обіда́ти, обіду́вати—обѣдать.

Обіжда́ти—обижать.

Обі́жниця—1) орбита. 2) Мѣсто конскихъ скачекъ; ипподромъ.

Обі́йм, обі́йма—объятіе.

Обійма́ти—обнимать.

Обійня́ти—обхватить, обнять; уразумѣть.

Обі́йсте—домъ, дворъ, усадьба.

Обіру́ч, обіручки—нар. въ двѣ руки, двумя руками.

Обі́т, обітни́ця—обѣтъ, обѣщаніе.

Обіхі́д, обіхі́дка—обиходъ, употребленіе, примѣненіе.

Обіця́ти—обѣщать.

Обіщанка—обѣщаніе, обѣщанное.

Обіща́ти—обіця́ти, обицюва́ти. См. выше.

Обкру́тнутися—ться—обернуться, изворотиться.

Обла́ва — извѣстнаго рода поиски, а также и охота на звѣрей.

Облавка—край судна.

Тую галеру за малёвани облавки брали. Дума про Самійла Кішку

Облагоди́ти—привести въ порядокъ.

Облада́вати—владѣть, обладать.

Облаз—глухая тропинка (?)

Ясна нічка в Чорногорі,
Світить місяць з звіздочками,
С легинями тисяч двісті
Квапить Добуш облазами.

І. Федькович.

Облёви—блевотины; отъ глагола *блевать*.

Напився до облёви.

Облизе́нь — *облизня пійматн* — застыдиться, получить отказъ, потерпѣть неудачу.

Облик, облig — (акт. ед.) одолженіе, обязательство, росписка, вексель; отъ Латинскаго obligatio и Польскаго oblig.

Обличче—я—лице, видъ, образъ.

Обли́шити—оставить.

Облига́ція—обязанность; отъ Латинскаго obligare.

Облігу́ватися—ться—обязываться; давать обязательство.

Обло́ва—(акт. ед.) добыча, жертва.

Облóг—цѣлина, неоранная дѣвственная почва.

Облóга—1) блокада, осада 2) Ограда.

Обложѐнець—осажденный.

Обложѐне—покрытіе; осада.

Облу́да—(акт. сл.) помраченіе, обманъ, лукавство. *Лестною облудою покритий.* І. Скоропадьский.

Облу́дний—лукавый; *облу́дна мо́ва*—посмѣяніе, иронія, лукавая лестная рѣчь.

Облупи́ти—ободрать.

Облюбе́нник—любовникъ.

Облюбе́нниця — фаворитка, любимица; любовница.

Облямо́ваний—окаймленный.

Облямова́ти—окаймить.

Обля́та — (акт. сл.) 1) предложеніе, жертва. 2) Явленіе въ судѣ для снятія копіи.

Обмежка, обміжка—межеванье, межевая черта. *Пійшов полем нивами по обмежках.*

Обмин, обмина—миновеніе, пропускъ.

Обмина́ти, обмину́ти—минать, минуть, пропустить.

Обмі́слити — 1) имѣть попеченіе. 2) Обдумывать. Луцк. Брат. 20 Февр. 1619 года.

Обмишля́ванне—размышленіе. І. Тризна. 1648 Тріодъ.

Обмишлява́ти—размышлять.

Обмишу́литися—**тьця**—обмануться, ошибаться.

Обмі́р—объёмъ, обхватъ.

Обмі́ркуванне—обсужденіе, разсужденіе, размышленіе.

Обмі́ркува́ти—разсудить, размыслить.

Обмо́вити, обмовля́ти—злословить.

Обни́кати—осмотрѣть.

Обніжок, обніжже—узкія полосы земли, поросшія кормовыми травами, которыя окаймляютъ хлѣбныя нивы.

Обночува́ти—переночевать, заночевать.

Обня́ти—1) обнять. 2) Поселиться. *Обнявши свою в Чигирині резиденцію.* Величко.

Обня́тте—1) величина, размѣръ. 2) Принятіе. *Гетьман при обняттю свого уряду.* Орлик. 3) Замѣщеніе, напоѣніе. *В кріпости людей ратних до обняття не найдуется.* Самойлович.

Обоббчний—находящійся по обѣ стороны рѣки Днѣпра.

Обовім—(акт. сл.) ибо.

Обовя́зок—обязательство, договоръ.

Ободва—**обидва**. См. выше.

Обо́йга — оба, обое. *Коммиссія обойга народів: Литовського і Польского.*

Обожевбліти—ощалѣть, съ ума сойти.

Обок — нар. возлѣ, подлѣ, при боку, вблизи.

Оболок—облака, туча.

Обло́нь—поле; выгонное или луговое мѣсто, близъ города, такъ близъ Кіева, Галича, Переяслава, Сендоміра. и проч. есть *оболо́нь*, которая въ Галиціи называется *болоничейко*.

Обо́з—1) артилерія. 2) Лагерь. *Обозом лежати.*

Обозва́тися—**тьця**—отозваться, откликнуться; иначе еще *обизватися, обзиватися, озиватися.*

Обозна́тися — **тьця** — познакомиться. *З козаками обознавшись.* Величко.

Обо́зний—чиновникъ; а) *Генеральний*—Генералъ-Фельдцейхмейстеръ. б) *Полковий*, замѣнялъ *Полковника* (т. е.) начальника войскового округа на которые дѣлилась Украйна во времена Гетманіи въ его отлучкѣ. в) *Компаніїський*—въ конницѣ.

Оболонщик—стекольщикъ.

Оболо́ня—тёмный лугъ; иначе по-Украински *болоня.*

Обо-поли, оба-поли—нар. по обѣ сто-

роны. *Петро Дорошенко Гетьман Украіни оба поли Дніпра і Запорожжя.*

Обо-польно—нар. взаимно.

Обо́ра, оборога—ограда, заборъ; скотный дворъ, безъ крыши; иначе по-Украински — *баркан, паркан. Як жито в оборозі, то надія в Бозі.* Погов.

Обо́ри, волоки—обовязи, крестьянской обуви, верёвочки или ремни у лаптей. *Обори валовиї.*

Оборній—одолимый, побѣдимый.

Оборність—одолимость, побѣдимость, осилимость.

Обо́рона—борона. См. *Б.*

Оборо́нець оборо́ньця—защитникъ, хранитель.

Оборочáти—1) оборачивать. 2) Управлять.

Обослáти—прислать письмо, написать кому.

Обóча—нар. въ сторонѣ, вбокъ. *Забачив пшениченьку в поповій обочі.* Цѣс.

Обпатраний—обскубленный, ощипанный отъ перьевъ.

Обпатранне—очистка отъ перьевъ или персти.

Обпáтрати—очистить.

Обрáда—соборъ, совѣтъ.

Обрáдование—(иронія) бѣда, печаль, вмѣсто радости.

Ображáти—обижать, поносить. *Инфамією ображали міщан краснославських.* П. Могила.

Образа—обида, непріятность.

Обрáзити—обидѣть.

Образки—растеніе Calla palustris L.

Образнóсть—особа, лице. Осиповъ 1706 г.

Обрáнне—избраніе.

Обрáния, убрáния—нижнее платье, шальвары, рейтузы. *Дав лосинную кожу пошить собі обрання і рукавичкі* Маркович.

Обраховáти обрахувáти—обсудить. *Кожен по своїй уподобі обрахував тее.*

Обрáчити—сбраковать.

Обрúпатися—тьця—натрѣскаться, обожраться.

Обри—горизонтъ, небосклонъ.

Обрúдлий—опостылый, надоѣвшій.

Обрúдло—нар. опостыло, надоѣло.

Обрúдлость—опостылость.

Обрóть—веревочная уэда.

Обрус—скатерть.

Обрýчка—обручальное кольцо.

Обсервáнция—(съ Латинск. яз.) почтеніе. *То писаніе, восприяв я з подобаючею имени Вашої Вельможності обсерванцию.*

І. Мазепа.

Обсвід, обсвідчини—освѣдомленіе.

Обсвíдник—слѣдователь, цѣпонъ, лазутчикъ.

Обсвíдниця—освѣдомительница.

Обсвíдок—свидѣтель.

Обсвíдчитися—тьця—узнать.

Обсилание—(акт. сл.) извѣщеніе, объявленіе. *А сходитися мають за обсиланнєм знамени Братського.* Уст. Львов. Брат 1668 г.

Обсúлати—разсылать, присылать подарокъ.

Обсúлка—взятка, подарокъ.

Обсипáтися—тьця—воздвигать преграды, насыпать валы.

Обсíпати—обдёргать, осмыкать.

Обскубти—оборвать, ощипать.

Обсмоктáти—смоктать, сосать.

Обсоромити—застыдить, привести въ замѣшательство.

Обсоромлений—пристыженный.

Обстанóва—обстоятельства, обстановка.

Обтéка—аптека.

Обтѐкар—аптекарь.
Обту́ла—обставка, ограда.
Обтулити—обставить, охранить.
Обтяга̀ти—(акт. сл.) обременять, облагать тяжестью.
Обудити́ся—тьця—проснуться.
Обурений—возмущенный, возставшій.
Обури́ти—возмущать, бунтовать, взволновать.
Обу́ти—обуть, одѣть.
Обу́х—1) широкая спинка топора. 2) Оружіе, сѣкира, геллебарда запорожская.
В Крим отправив польских полоняників і здобич Лядських: обухів оправних, телембасів срібних і мідних позлоцістих.
Величко.
Обу́шок—1) мѣшочекъ съ деньгами. 2) Чеканъ; иначе-по-Украински—*ке́лей, келепо́к, келепе́ць.*
Обход—патруль.
Обходини—обхожденіе, церемонія, процессія.
Обхождѐннє—обходъ; этикетъ.
Обхопи́ти, обхопля́ти—охватить.
Обцем—нар. вмѣстѣ, вдвоёмъ, сообща.
Обценьки—клещи, щипцы слѣсарскіе.
Обчеський—общественный.
Обчесьтво—общество.
Обчий—общій.
Обшарпаний—оборваный, ободраный.
Обшарпати—оборвать, ободрать.
Обшивня—родъ рѣчнаго судна.
Общика́ти—обрѣзать.
Обуядний—обыкновенный. *Город сей нікому не може бути обуядний.* Терлецький.
Овад—оводъ Tabanus bovinus; иначе по-Галицки—*ї́овад, бомок, жак.*
Оваплений—выщекатуренный извѣстью.
Оваплити—выбѣлить извѣстью, выщекатурить.
Овва!—межд. худо! ого? Эва! куда! *Овва̀, яке погане!*
Оввакало—идіотъ, дуракъ часто говорящій *овва̀.*
Оввакання—частое говореніе овва!
Овдій, Овдієць, Овдійко—Авдѣй.
Овіршописати—описать что въ стинахъ.
Всіх їх по имени о віршописати, Вірша 1809 г.
Овра́жок, овра́шок—сусликъ.
Овражковий—сусликовый.
Овсій—Евсевій.
Овсюг—растеніе Avena pubescens L.
Овсянка—1) растеніе Bromus secalinus L; иначе по-Украински—*стоколос, костирь, костюльки.* 2) Птичка Emberiza hortuland.
Овця, вівця, овечка, бирка—овца.
Овча—барашекъ; множесть число: *овеча́та*—барашки, ягнята.
Овча̀р—овечій пастухъ.
Овчарка—пастушеская собака.
Овчарник, овчарик—1) бекасъ, птица барашекъ Scolopax gallinago. 2) Овечій пастухъ.
Овчарниця—пастушка овецъ.
Овшем—(акт. сл.) да, подлинно, именно-тѣмъ болѣе, но.
Овшем при своїх вольностях і слободах заховани.
Скоропадський.
Овший—другой, отдѣльный, особенный.
Огар—Oestrus bovis.
Огарь—гарь.
Огвалтова́ннє—насиліе.
Огвалтова́ти—учинить насиліе, изнасиловать.
Огер, огирь—жеребецъ.
Нехай шкапа підо мною
Огирем гарцює;
Нехай крутить головою,
Стриба і басує. Гулак-Артемовський.

Оги́да—омерзеніе, гадость, позоръ. *Незачіпай жида, бо буде огида.* Посл.

Оги́длий—опостылый, противный.

Оги́дливо—нар. отвратительно.

Оги́дло—нар. надоѣло.

Огидний—**огидлий.** См. выше.

Оги́днути, обри́днути—омерзѣть, надоѣсть, опротивѣть.

Огірки, гурки—огурцы Cucumus sativus L.

Огірочник—растеніе Borrago otticinalis L.

Огляда́ти—осматривать, обзирать.

Огляда́тися — тьця — 1) осматриваться, озираться. 2) Ожидать. *Но учинивши успокоєня, оглядатися треба, аби не було помсти.* Мазепа.

Оглядини—осмотръ, обозрѣніе.

Оглядний—осмотрительный.

Огни́стий, огня́ний—огненный.

Над печерським стовп огняний.
І. Галка.

Огòвтатися — тьця — привыкнуть, пріучиться. *Та вже вона тута з нами огóвтаєтьця.*

Оголоса—объявленіе, афиша.

Оголоси́ти—опубликовать, объявить. *Отсії универсали оголосивши перед народом котлами військовими і великим дзвоном, читано перед церквою.* Маркович.

Оголоти́ти—опустошить, обнажить. *Міш. канців вислано, зо всего оголотивши.* Источн. Малорос. Исторіи

Оголочений—обнаженный.

Оголошенний—опубликованный.

Огон—хвостъ.

Огона безглавнаго устрашатися. Величко.

Огріти—ударить.

Огряда—красота, пригожество.

Огряди́й—красивый, пригожій.

Огу́д, огу́дина—огуречные стебли.

Огу́дити—охулить.

Огу́лом—нар. гурьбой, оптомъ, разомъ, вообще. *Закупив огулом все. Гунем огулом но ворога. Огулом воно таки й правда.* П. Куліш.

Огу́льний—оптовый, общій.

Огу́льне—нар. съ-общá.

Огу́рний—штрафной. *Непослушний, повинен будеть огурного 6 грошей дати.* І Копинський.

Огу́рность, огу́рство—отговорка, неповиновеніе. *Щоб тілько все робилося без жадного огурства.*

Огу́рятися—тьця—отказываться, неслушаться.

Одбуток—исполненіе.

Одвада—отвада.

Обвабити, одвадлити—отклонить, отвадить.

Одвах—гауптвахта.

У Чернівцях серед ринку
О-перед одваху
Стоїть сімсот новобранців.
Ю. Федькович.

Одверт—вычетъ, отворотъ.

Одвертати—высчитывать, убавлять. *Одвернув пять карбованців пені*

Одвернутися—тьця—отворачиваться.

Одвѐртий—откровенный.

Одветовати, поветовати—воздавать равнымъ, отомстить. *Саранча прозна меновала наход орд Кримських і неповетованое Польскому панству поврежденіе.* Величко. т. І. 16 стр.

Одвилёватися—тьця—увертываться.

Одвилжати — стать снова влажнымъ. *Дощи землю орошали і одвилжали.* Величко.

Одвіданнє, одвідини, одвідь—навѣщеніе, посѣщеніе.

Одвідати—навѣстить, посѣтить; попробовать, отвѣдать.

Одвідач—посѣтитель.

Одвідачка—навѣстительница.

Одвірки, одвірок—обшивка дверей; столбы съ поперечною перекладиною, у которыхъ укрѣплены двери.

Одвістити—извѣстить, отвѣтить.

Одвість—извѣстіе, депеша.

Одвіт—отвѣтъ.

Одвітувати—отвѣчать; воздавать равное.

Оддáтися—тьця—выйти замужъ.

Оддалеку, оддалі—нар. издали.

Оддяка—взаимная благодарность.

Оддя́чити—отблагодарить.

Одгадати—отгадать, разрѣшить.

Одгадовáти—отгадывать.

Одгилити—сильно ударить.

Одговóрювати — отклонять, отговаривать.

Одѐжа—одежда, костюмъ.

Одейсте—отшествіе, отходъ.

Оденýтися—тьця—одѣться

Одержàти—(акт. сл.) получить. *Одержав лист од Гетьмана.*

Оджàлувати—пожертвовать.

Отжартóватися—тьця—отшутиться.

Одже—вотъ же.

Оджив—отживанье.

Оджи́вати—отживать.

Одзи́ватися — тьця — объявлять, называться, именоваться; возражать. *Сагайдачний Гетьманом одзвався. Винницький одзвався Митрополітою.* Лѣт. Самов.

Одзяпити — отворить настежь.

Одкáз—отвѣтъ.

Одказàти—отвѣчать, возразить *Я спитав, а він одказав.*

Одкàзовати—отсылать, отказывать, завѣщать.

Одкарабковатися—тьця—отдаляться, отвязываться.

Одкараскати—освободить, отдѣлить.

Одкараскатися—тьця—отвязаться, освободиться, отдѣлиться.

Одкасник—растеніе Asperugo qallioides M. B.

Одлѐглость—отдаленіе, разстояніе.

Одлеглий—отдаленный. *Одлеглий край.* Орлик.

Одли́га—1) оттепель. 2) Смягченіе, облегченіе.

Одлигнути—полегчать, стать легче, перестать болѣть.

Одлог, одлога—поле оставленное подъ паръ.

Одлóмок—отломокъ

Одлю́дний—1) удаленный отъ людей. 2) Бѣгущій отъ людей. *Живе одлюдно на вигоні. Облуда будь от нас одлюдна.* Пѣс

Одмагáти—отнимать.

Одмагáтися—тьця—отговариваться, уклоняться.

Одміна—разница, отмѣна, перемѣна.

Одміни́ти—перемѣнить

Не одміняйся ні вчім, як юж непоеднокроть слово своє і рученьку дала Мазепа.

Одмінитися—тьця — перемѣниться, измѣниться.

Одмінóк, відмінóк—исключеніе;

Одмóва—отговоръ.

Одмовля́ти—отговаривать, отклонять.

Одмовля́тися—тьця—отказываться. *Одмовлявся як стара дівка хорошого жениха.*

Однáк, однàчи—однако.

Однаковісінький—совершенно одинаковый, тождественный.

Одни́ні—нар. съ этой поры, съ этого времени.

Однодумець—единомыслящій.

Однодумка—единомыслящая.

Одноду́мний—единомышленный.

одноманітний—однообразный.

Одно́спий—одинаковый.

Одностайний—единодушный.

Одностайность—единодушіе.

Одностайне—нар. единодушно.

Односталь—*в односталь*—въ одну сталку.

Односу́м—сопечальникъ. соболѣзнователь.

Односумка—сопечальница, соболѣзнователь.

Односумство—соболѣзнованіе.

Одомашка—**адамашка** См. *А*.

Одпись—письменный отвѣтъ.

Одписовати—отписывать, увѣдомлять.

Одпіра́ти—1) отпирать. 2) Отдалять, оттѣснять

Одночи́нок—отдохновеніе; *на одночинок стати*—сдѣлать привалъ.

Одночи́ти, відночи́ти, одночивати—отдыхать.

Одповідь—отвѣтъ.

Одпра́ва—богослуженіе.

Одпра́вляти—1) служить литургію и вообще всякое Богослуженіе. 2) Отправлять обязанность, или службу. 3) Выпроважать, высылать.

Одпровадити—отослать, выпровадить, проводить. *Брат преставився; мають єго всі братія одпровадити ко гробу...* Чинъ Львовск Брат. 1668.

Одпрохати—отпросить.

Одпу́жати, отпуди́ти—гонять, отгонять. *Абы одпужав вовків драпежних.* П. Могила. 1640 г.

Одра́зу—нар. въ одинъ разъ, въ одинъ мигъ, въ моментъ, живо.

Одри́пя—постель, кровать.

Одрізни́ти—отдѣлить, выдѣлить, обособить.

Одрізни́тися—тьця—отдѣлиться, выдѣлиться, обособиться.

Одроблѧ́ти—отрабатывать.

Одружи́ти—женить, выдать замужъ.

Одружи́тися—тьця—жениться, выйти замужъ.

Одсвятковáти—отпраздновать.

Одсіч—отраженіе, отпоръ, освобожденіе, выручка, избавленіе.

Одсторо́нь—нар. встороне, особнякомъ

Одстрадáти—потерять; *одстрадати добр і живота*—лишиться имущества и жизни.

Одсу́нути—отодвинуть.

Одтина́ти—отрубливать, отсѣкать

Одтя́ти—отрубить.

Одтятий—отрубленный, отрѣзанный.

Одубíти—окостенѣть, умерѣть, околѣть. *Дуба дав*—умеръ, околѣлъ.

Оду́жанне—выздоровленіе.

Оду́жати—выздоровѣть; осилить, побороть.

Одури́ти—обмануть, одурачить, надуть.

Одурíти—ошалѣть, обезумѣть.

Одхил—уклонъ, отклонъ.

Одхили́ти—отклонить, удалить.

Одхили́тися—тьця—отдалиться, отклониться

Одхильний—уклоняющійся, одстающій.

Оди́р—отказъ, отреченіе

Оди́ратися—**тьця**—отказаться, отрекаться.

Одчахну́ти—оторвать, отщепать, отломать.

Одчепи́ти—отвязать, оторвать.

Одчесáти—отрубить, отсѣчь.

Одчинений—отворенный открытый.

Одчини́ти—открыть, отворить.

Одчизність—патріотизмъ

Одчизняк—патріотъ.

Одчизняцький—патріотическій.

Одчизнячка—патріотка.

Одчухрати — 1) отрубить. 2) Побить, поколотить.

Одшиб—отдаленіе, сторона.

Одшпилити—снять что пришпиленное булавкою.

Одяга̀ннє—я—костюмъ; одѣванье

Одягати—одѣвать.

Одяга̀тися—тьця—одѣваться.

Одягний=гамаликоватий. См *Г*;

Одягну́ти, одя́гти— одѣть.

Одягну́тися—тьця, одя́гтися—одѣться, нарядиться.

Оже́ледь, ожеле́диця, гололедиця, наст — гололедица, поверхность снѣга замерзшая послѣ оттепели.

Ожеред—жерди въ ригѣ.

Пійшов в клуню тай спав на ожереді.

Ожи́на — ежевика Rubus caesius L. *Малюе брови чорною ожиною. Да нема цвіту найсинійшого над ту ожиночку. Ой у лісі білий цвіт ожина. Було личко як яблучко, стало як ожина.* Юж. Рус. пѣсни. Собран. Метлинскимъ стр. 48, 243.

Ожи́тися—тьця—обжиться.

Озва́тися—тьця—окликнуться.

Озвірчитися — тьця — сдѣлаться злымъ, какъ звѣрь.

Оздо́ба—краса, красота, украшеніе.

Оздобець— красавецъ.

Оздобка—украшеніе.

Оздоблений, оздобний—украшенный. *Оздоблений галіонами.*

Озиватися-тьця—отзываться.

Озира̀ти—обозрѣвать, осматривать.

Озира́тися-тьця—оглядываться, оборачиваться.

Озирк—взглядъ, обзоръ. *Озирк на вийстє мови люду козацького.* Куцій.

Озирну́тися-тьця—осмотрѣться, окинуть окомъ.

Озіми́нний — озимый.

Озімова́ти—перезимовать. *Озімівши швед в Голштейні.* Величко.

Озія — миріада. *Озії зорь сяють на небі блакітному.*

Ознайменнє—извѣщеніе.

Ознайми́ти, ознаймова́ти—объявить во всеуслышаніе, извѣстить.

Всімо в обець і комуждо з особнє, кому отім відати належить, альбо яким же способом належати може ознаймуемо і освідчаемо и проч. форма Гетманскихъ универсаловъ.

Ознаймова̀ннє — объявленіе, извѣстіе, публикація.

Ознаймова̀нний—опубликованный.

Озна́к, озна́ка—признакъ, примѣта, знакъ *Що се за ознака?*

Озя́блий—холодный, лѣнивый. *Мазепа.*

Ой—мі!—увы! *Ой мі з такою справою.*

Ой-ненько—родъ танца.

Оклу́нок=клунок. См. *К.*

Окна́стий—съ большими окнами.

Будинок окнастий величезний.

Око, очи—глазъ. глаза; *в око впасти*—понравиться, попасть по глазамъ.

Окови́та—водка, хлѣбное вино; отъ Латинскаго aqua vitae. *Оковита горілка в Чигрині продавалась не оптом, а на око.* (мѣра).

Око́лиця—1) околодокъ, округъ, часть города или села. 2) Околышекъ фуражки.

Око̀лія—округъ, уѣздъ.

Око́лодочник—окружной ближній житель.

Околот—смолоченный хлѣбъ, солома, за исключеніемъ ржаной.

Окомо́н, екомо̀н, оконо́м—экономъ.

Окомонія, окономія—экономія.

Окомо̀нський—экономскій, экономическій.

Око́рм — провіантъ. *Почали незаконні окорми і намитки вимагати.* Куліш.

Окоти́тися — тьця — родить дѣтенешей. о кошкахъ, козахъ, овцахъ, зайцахъ и прочихъ животныхъ.

Окра́ець, окра́йчик—краюшка, ломоть. *Я вранці зъів тільки окрасць чистого хліба.*

Окрент—судно, большая лодка; корабль. (Лѣт. самов., Величко).

Окре́слити—начертать, очерчивать.

Окрива́тися—тьця—покрываться.

Окрик—крикъ отлашеніе. *Зараз о крик учинив.* Пѣс.

Окрити—покрыть укрыть.

Окріп, окроп, укроп, опара 1) кипятокъ. 2) Растеніе Anetlim graveolens L.

Окро́м—нар кромѣ, особенно, отдѣльно, порознь, врознь.

Окромішний—индивидуальный, особенный отдѣльный, совершенно. *Син же окромішним од батька, бо мае свою оселю й худобу.*

Окромішник—мужской индивидуумъ.

Окромішниця—женскій индивидуумъ.

Окро́мний, окре́мний—особенный, необыкновенный, просѣлочный, скрытный.

Округи́, округ—нар. вокругъ, кругомъ. *Округ шиї у три сталки, дороге намисто* Пѣс. *Округи луна іде*—кругомъ эхо раздается.

Окру́тний—свирѣпый, строгій, ужасный. *Окрутний Ирод збив младенців.*

Палій.

Окрушки—крошки. *Окрушками викормився.* Мазепа.

Оксамет—растеніе и цвѣтокъ Aquilegia vulgaris L. иначе по-Украински—*орлики, дзвоночки.*

Оксамет коштовний—растеніе Thalictrum strictum Andrr

Оксаміт—бархатъ; отъ греческаго ахамit.

Оксамітка, оксаміточка—бархатка, бархатная ленточка.

Оксамітний, оксамітовий—бархатный.

Оксана—Ксенія.

Окукобитися-тьця—1) свить гнѣздо. 2) Привести хозяйство въ порядокъ. *Окукобилась мов та горличка.* Г. Барвінок.

Окульба́чити—1) осѣдлать 2) обманывать.

Нагрів і нам ти чуприну,
Як сам здоров знаеш:
Окульбачити мов скотину,
Та всюди й гасаеш.

Гулакъ Артемовський

Окуля́ри—очки; отъ Польскаго okulary.

Окуля́сом—нар. увертываясь. *Вона від нёго окулясом.* Александров.

Окунь—рыба окунь, а въ переносномъ смыслѣ нерадѣніе, сонъ. *Хто слуха. а хто окунів ловить. слухаючи.*

Гр. Квітка.

Оле́кса, Оле́ксій, Оле́нко, Леськó—Алексѣй.

Оле́на, Оле́ся—Ёлена, Лена.

Оле́нка—насѣкомое Aphovius fossor.

Олешина, Олешник—ольха Alnus glutinosa Willd.

Оли́ва—1) растеніе Olea europaea L. 2) Деревянное масло.

Олійник—1) производитель постнаго масла. 2) Птичка иволга Orilus galbula; иначе по-Галицки—*Ева, Зофія.*

Олійниця—1) маслобойня и сосудъ, въ которомъ держатъ конопляное масло. 2) Торговка постнымъ масломъ.

Олінь, оленниця, рогач, парогач, разсохач, рагляк, дикий бик—жукъ Cervus elaphus.

Олія—елей, масло постное конопляное; отъ Латинскаго Oleum; *Оліо видавити*—выжать сокъ изъ кого, прижать, преслѣдовать.

Олондарь—арендаторъ. *Пани олондарі все позабірали.*

Омаль—нар немного, мало.

Омама — ослѣпленіе, обманъ, заблужденіе.

Герцик не з заслуги але з лукової омами зостав Полковником. Кочубей.

Ома́н—растеніе Verbascum nigrum L. «*Варять оман і миютьця їм від хвороби, теж добре від гостецю.*» Народ. погов.

Ома̀на—обманъ глазъ, очарованіе; обольщеніе. *Неслухаючи оман мятежничих.* Мазепа. *Весело здалось од чарівничої омани поэта.* П. Кулиш.

Оману́ти—обойти и отуманить.

Омань—нар. недостаточно, мало.

Ома́ста — мазь, смазыванье, питанье, масть. *Сіль омаста, масло окраска.* Посл.

Омег—болиголов, буглав, блекота, сикавка, свитюля. См. *Б* и *С*.

Омела, омелюха, намелюшка—птичка Bombycilla darrula

Омѐлько, Омѐльян—Емельянъ.

Оме́та—1) обшивка платья. 2) Оправа рамы.

Оми́зливість—кокетство.

Оми́ла—Loreanthus europaeus.

Оми́лити—обмануть. погрѣшить.

Омили́тися-тьця — промахнуться, ошибиться.

Оми́лка—погрѣшность, ошибка.

Оми́льний—ошибочный.

Оми́льность—ошибочность.

Оміранне—обмертвеніе, замиранье.

Омірати—замирать.

Омлівати—падать въ обморокъ.

Омрак—мракъ.

Омша̀ник—погребъ, куда ставятъ на зиму пчелиные ульи.

Он—нар. вонъ, тамъ.

Она́гр—дикій кабанъ.

Она̀гра—дикая свинья.

Хиба̀ рика̀ она̀гра серед па̀ши. П. Ратай.

Она̀чити—дѣлать, производить, поступать; эта форма древняя, актовая, нынѣ же употребляется въ формѣ *переоначити.*

Онде—нар. вонъ тамъ.

Оне́ — то, оное. *Да все було, що онѐ Хоть чоловік і не онее, до коли жінці бачиш тее так треба угодити їй.* Котляревський.

Они́сько, Онисечко—Анисимъ.

Оно́прій, Оно̀прієць. Онопрійко—Онуфрій.

Онук—внукъ.

Ону́ка, ону́чка—внучка.

Опал — запальчивость, горячность. *То він з опалу так кає.*

Опана̀с, Пана̀с, Пана́ско—Афанасій.

Опанова̀ти—овладѣть, зашибить.

І пустиню опанують Веселиї села. Т. Шевченка.

Опа̀ра—кипятокъ; закваска.

Опа́рити—обжечь кипяткомъ.

Опарка̀нити, обаранити—захватить, прибрать къ рукамъ, накрыть *Опарканив єго на дорозі та й нагодував стусанами.*

Опарувати — спарить, женить, выдать замужъ, случить въ пару.

Опарусити—снабдить парусами.

Опас—караулъ, караульный.

—«*Куди идеш?*»

—«*Та же до опасу*»

«*Аби пішов за дохторем?*» Ю. Федькович.

Опа̀систий—жирный, плотный.

Опа̀ска—опасеніе. *Чумаки безъ опаски спать лягли.*

Опатренне—попеченіе.

Опа́тривати—заботиться, осматриваться.

Опахну́ти—повѣять. *Опахнуло свіжим повітрям.*

Опа́чина—большое весло.

Опа́чний—1) вывороченный. 2) Неудачный. *За опачним отмінной фортуни поводом, не исповнив.*

Орлик.

Опенёк—родъ маленькаго гриба Agaricus melleus Vahl.

Опента́ти—опутать, отуманить голову. *Опентав ёго зовсім; він ёму віритъ як рідному батькові.*

Опереза́ти — 1) опоясать. 2) Ударить. *Оперезався поясом червоним. Застав парубка з дочкою, як опереже ёго ціпом.*

Оперезбатися—тьця—опоясываться.

Оперіщити—сильно ударить. *Видно ломакою оперіщив.* Номис.

Опере́тися — тьця, опертися — противиться.

Опеце́к, опеціок—складышокъ, маленькій толстый человѣкъ неуклюжаго вида.

Опе́ченний—ожженный.

Опилий—пьяный, опившійся.

Опира́тися—тьця—противиться, неслушаться.

Опини́тися—тьця—очутиться.

Опи́пка—(Галицк.) фартухъ.

Скоро пришла на долинку,
Показала ему опинку.

Пѣс.

Опи́с, опи́с — письменный отвѣтъ, опись.

Опівдня—нар. въ полдень.

Опівночі—нар. въ полночь.

Опізни́тися—тьця—опоздать, запоздать.

Опіра́тися-тьця, опірста́ти—противиться, неслушаться.

Опісля, опосля—нар. послѣ, потомъ.

Опіяка, опи́лець—пьяница.

Оплафо́вати—истаскать.

Оплеку́ти—выплыть, оправиться.

Оплін—подушка на диванѣ, скамьѣ, въ экипажѣ и тѣлегѣ.

Оповесні—нар. въ весеннее время.

Оповіданнє — повѣствованіе, разсказъ. *Народні оповідання* Ма́рко-Вовчка.

Оповіда́ти, оповідувати—повѣствовать, разсказывать. *Що отся молодичка оповідувала.* Куліш.

Оповідач—разскащикъ, повѣствователь.

Оповідачка—повѣствовательца, разскащица.

Оповідний — повѣствовательный; газетный.

Оповідник—вѣстникъ.

Оповідниця—газета.

Оповісти́ти—извѣстить. *Як то нам оповіжено, так то ми і знаємо.*

Оповіща́ти—объявлять, разсказывать.

Оножива́ти—оживлять, придавать новыя силы.

Опо́ли—часть обитателей Галиціи.

Опо́листий—полный, широкій.

Опо́лонка—прорубь во льду на рѣкѣ или озерѣ.

Опо́лонник—1) уполовникъ, чумычка. 2) Головастикъ, т. е. необразовавшаяся лягушка.

Опо́ньча—(Галицк. сл.) епанча, верхній кафтанъ.

Опоряжа́ти, опоряджа́ти—устраивать.

Опосвіти́ти—выпустить въ свѣтъ, сдѣлать извѣстнымъ; издать.

Опослідній—послѣдній.

Опочи́нок, опочівка—отдыхъ, сонъ.

Опра́ва—переплетъ, рама, обдѣлка. *Дати повіт на всю оправу військової армати.* Статьи 1654 г.

Опресія — утѣсненіе; отъ Латинскаго oppressio. *Чинили опресію в вольнім уживаню набоженьства.* Репротестъ 1619 г.

Опригоді — нар. подъ часъ, въ пору, кстати о томъ, что нужно.

Опри́скливий—своенравный, упрямый.

Опріч—нар. кромѣ, отдѣльно.

Опрічний—отдѣльный, особенный.

Опрічник—мужской индивидуумъ.

Опрічниця—женскій индивидуумъ.

Опрішок—горный карпатскій разбойникъ.

Опрягтися—издохнуть, пропасть; умереть. *В сей день его отець опрялся.* Котляревський.

Опу́дало—страшилище, чучело, пугалище, тяжеловѣсный человѣкъ.

Опу́ка—круглое тѣло вообще, мячъ обшитый кожею.

Опу́кий—круглый.

Ора́з—акт. нар. вмѣстѣ, разомъ.

Ора́нда, орѐнда—аренда, выкупъ; питейный домъ.

Ора̀нка—паханье.

Ора́ти—пахать.

Орда̀—татарское войско грабителей.

Зажурилась Украйна, що нігде прожити;
Витоптала орда кіньми маленькиї діти.
Ой маленьких витоптала, великих забрала;
Назад руки постягала, аж у Крим погнала.

Народ. пѣс.

Орда̀нь—Іорданъ, мѣсто гдѣ святятъ воду на Крещеніе. *Щоб тому попові на Ордані провалитця що нас вінчав.*

Ордз—ячмень Hordeum vulgare L.

Ордина́нс, ордина́нц — приказъ какого нибудь военнаго начальника ordynans.

Орѐля — веревочная качель, а также дѣтская колыбелька; иначе по-Украински—*гойдалка, колиска, вішалка.*

Орендáтор—откупщикъ.

Орѐшт=**арешт.** См. *А.*

Орештовати — арестовать, взять за стражу.

Ори́на, Ори́шка—Ирина.

Оріжжя—оружіе.

Оріх, орішки—орѣхъ, орѣшки.

Оріхи чортови, оріхи водяни, оріхи болотні, котелки, рогульки—растеніе Trapa natans L.

Орішина, орішник—дерево Corylus Avellana L.

Орішник — растеніе Knautia arvensis Coult. иначе по-Украински—*синявки, вдовушки.*

Орішниця—торговка орѣхами.

Орлик—растеніе Aquilegia vulgarls L; иначе по-Украински—*оксамет, дзвоночки.*

Орлѐний—штемпельный, имѣющій казенный штемпель съ орломъ.

Орлѐна конверта—штемпельный конвертъ.

Орлѐвий—орлиний. *На орлових крилах.*

Орляк — растеніе папоротникъ ptris, aquilina L.

орля́ка—старая польская монета въ 7 крайцеровъ или 8 коп. сер. См. *Лев.*

Оробина, горобина—рябина Sorbus Aucuparia L.

Орт—старинная Польская монета въ 32 коп. сер. или 1/4 талера. См. *Лев.*

Орта—стадо, толпа; тоже что и *орда.*

Орудá—правленіе; средство, орудіе.

Орудач—правитель; воротило.

Орудачка—правительница.

Орудник—администраторъ.

Орудниця—администрація, правленіе.

Орудовати=**керовати.** См. *К.*

Оружжина—ружье.

Оружний—вооруженный.

Орчи́к — валекъ, для пристяжной лошади.

Орчиковий—пристяжной.

Осадà—колонія, населеніе.

Осади́ти—1) колонизировать, заселить.

2) Огородить. 3) Заключить въ темницу. *Наш край модьми осадимы.* Скоропадський.

Осадив леваду навкруги. Осадили всіх бранів в кучу

Осадний—колонизированный, заселенный

Осадник—колонистъ, поселенецъ

Осадниця—колонистка.

Осáжовати—1) заселять. 2) Понижать.

Освідчати—увѣдомлять, объяснять.

Освіт—освѣщеніе.

Освіта — просвѣщеніе, образованность; иначе по-Украински—*цвічення.*

Освітити — освѣтить; просвѣтить. *Грім грюкнув, а блискавка такі освітила весь степ.*

Освіти чоловіка, то він і порозумнішае.

Освіті не знати—потерять толкъ.

Освітний—образованный, просвѣщенный.

Осел—залъ,

«Одного разу поїхав царевич на охоту, та там і забарився аж три дні; а жінка ёго ходить по оселах, тай плаче.» Сказки А. Рудченко. Вып. I. ст. 97.

Оселéдець—1) сельдь. 2) Длинный хохолъ, чубъ; иначе по-Украински—*чуприна.*

Осéлка—оселокъ, брусокъ.

Осѣля—усадьба съ домомъ и со службами.

Оселяти—заселять.

Осéнник—растеніе Colchicum autumnale L.

Осеньщина—подать рожью, вносившаяся крестьянами помѣщику осенью.

Осика, осичина—осина Populus Tremula L. *"Юда прибіг до груші хотів повіситися да колюча дуже; от він прийшов до осики дай зависнув. За тім то вона й тепер так дріжить, і груша дріжить і трясеться да тільки не так."* Народ. Пов.

Осиковий—осиновый. *Осиковим кілком мерця пробили, щоб не вештався у ночі по цвинтару.*

Осимь—нар. кромѣ, исключая. *Осимь Польского язика незнала нікого иншого.* Терлецький.

Осинняк, сусак—растеніе Butomus umbellatus L.

Осить, д'осить—нар. вволю, вдоволь, достаточно.

Оскáлина—грямасса.

оскарженіе—обжалованіе.

Оскаржúти—оговорить, оклеветать, жаловаться, доносить, обвинять.

Оскирятится—тьця—усмѣхаться презрительно.

Оскóма—оскомина.

Оскубáтися—тьця—одѣваться. *Залукай на жінку, щоб оскубалась мерщій.* Довгоносенко.

Ославовáти—1) прославить. 2) Оговорить, обезславить, причинить дурную молву. *Як би не був ославован.*

Ослін, ослон, ослінець, ослонець, ослончик—скамья скамейка.

Ослíп—нар. слѣпо, очертя голову. *Ослíп пошли на обоз.* Величко.

Ослаба—освобожденіе, вызволеніе.

Ослободити, ослобонúти—освободить.

Ослобонарь—освободитель.

Ослобонарка—освободительница.

Ослон—покрытіе, прикрытіе; отъ Польскаго oslona.

Осмáлити—обжечь волосы, щетину или шерсть.

Осмáчка—2 четверти, осьмуха, осьмая часть. *Жита стала осмачка позолотих три.* Лѣт. Самов.

Осьміх, осьмішка—улыбка, улыбочка.

Осьміхнутися-тьця—усмѣхнуться, улыбнуться.

Осмутніти—опечалиться.

Осьмàк — монета въ 8 гривенъ. *Ідуть у корчму готового осьмака пропивати.* Дума.

Особний — особенный, отличный. *Потрібно особнаго приготовання.*

Особно—нар. собственно, лично.

Осока—болотняя трава Cerex acuta L. *Осока кочковата*—C. coespitosa L.

Осокір, сокорина, серебрпста тополя—тополь populus alba L.

Осолòдити—усладить.

Чим же я вам нагорожу,
Ваші труди осоложу. Пѣс.

Осоруга—ссора, позоръ, стыдъ.

Осоружитися-тьця—опостынуть. *Осоружився весь світ.*

Осору́жний—отвратительный, раздорный.

Озбт—растеніе Sonhus arvensis L.

Оспàлость—сонливость, равнодушіе.

Оставáти—находиться.

Остáлець — оставшійся. Величко т. 3. 169 стр.

Остáнець—остальной, послѣдній.

Остàнній, остáтній—послѣдній.

Остàнок—остатокъ.

Остап, Остáпко—Евстафій.

Остеклий— гнѣвный

„Звелісте мої моде, теперь ще й дружину!?“
Так крикнув царь остеклий, гей змій мишь ся здрігнув. І. Федькович.

Остéи—подстрекатель. Берында.

Остéнство—подстрекательство.

Остéрбати, остéрбити, остéрбнути—нѣсколько оправиться, напр. отъ болѣзни, страха и проч.; ожить, окрѣпнуть.

З яких мір остербавши. Величко.

Остива́ти—охлаждаться.

Остúлий—постылый, ненавистный.

Остúти, остúпути—1) надоѣсть, опостынуть. 2) Простынуть, охолонуть.

Остовбíти—остолбенѣть.

Остоги́діти—омерзѣть, опротивѣть.

Осторонь—нар. стороною, бокомъ, неподходя, въ сторонѣ, особнякомъ, отдѣльно.

Остоя́тися-тьця—1) оставаться. Величко. т. I. 158. 2) Остояться.

Острах—безпокойство отъ страха.

Такий мене острах взяв що й крий Боже.

Острахнýтися-тьця — встрепенуться, зашевелиться.

Острица — растеніе Asperugo procumbens L; иначе по-Украински—*лепчица, лепець, мокрець.*

Острога́—шпоры.

Стиснув козак Нечай коня острогами. Пѣс.

Острогон—растеніе Artemisia Dracunculus L.; иначе по-Южно-Русски—*эстрогон, тургун.*

Остýда—холодъ, простуда, болѣзнь отъ простуды.

Поїхав у ліс не взявши кожуха да й остуда напала.

Остудник—растеніе Herniaria glabna L. иначе по-Украински — *гладун, грім, собаче мило.*

Остунитися-тьця—споткнуться.

Осусти́тися-тьця—почесть что за безполезное.

Однак осуетився в тій мислі. Величко.

Осяга—объемъ, охватъ, пространство.

Осягати—занимать, простираться.

Осягнýти—достигнуть, овладѣть.

Називаетьця титулами, яких осягнути не может. І. Мазепа.

От—вотъ.

Що пропаду, от миш не видно.
Котляревський.

Ота́ва—трава на поёмныхъ лугахъ, выростающая по снятіи сѣна.

Ота́ман=**ата́ман.** См. *А.*

Ота́манія—(собират.) старшины.
Ота́манський—атаманскій.
Отара—большое стадо овецъ и курдюковъ. *Вшився чабан між отару.*
Отборонятися-тьця—защищаться, отбиваться.
Отбува́ти—исполнять.
Отбу́ти—выполнить.
Отбу́ток — исполненіе чего. *Отбутків сусіда незна.* Номис.
Отвори́стий — открытый; *отвористий лист* — открытый листъ, открытое письмо.
Отгожа́тися-тьця—отлучаться.
Отдя́чити—отблагодарить тѣмъ-же, отомстить.
Отерпути—окоченѣть, получить судороги.
Отестація—(акт. сл. atestacya, attestatio) удостовѣреніе, свидѣтельство.
Отетеріти—неопомниться; оглупѣть подобно тетереву.
Як мені сказано: одпайся так як й отетеріла і отерпла. Ганна Барвінок.
Отже, одже—союзъ вотъ же.
Отзива́тися-тьця—1) въ приказномъ слогѣ: относиться, сослаться. *Але отзиваютьця до Его милості в Бозі вблебного отця Іпатея.* Справа 1605 року. 2) Отвѣчать, откликаться.
Отиненція—(акт. сл. attinentia) принадлежности имѣнія, его границы, доходныя статьи и т. д. При продажѣ имѣній употреблялась обыкновенно формула, что они пропадаются ze wszystkiemi należnościami y przynależytościami", или „acum omnibus sattinentiis, pertinentiis et circumferentiis".
Откаспик—растеніе Thalictrum flavum L; иначе по-Украински—*золотуха*.
Отки—нар. откуда, откудова.
Отла́с—атласъ.
Отла́совий—атласный.
Отлѣглий—отдаленный.
Пребуваю в отлеглім краю полуночнім за Балтійським морем. Орлик.
Отлѣт—сторона; *на-отлѣті*—въ сторонѣ.
Отлига=**одлига** См. выше.
Отлягнути, одлягнути—полегчать, стать легче, перестать болѣть.
Отмовля́ти—отговаривать, отклонять.
Отмолоде́чити—пережить молодость.
Я вже свое отмолодечив, підтоптався слава Богу.
Отнести́—1) отнесть 2) *Отнести кара́ннє*— понесть наказаніе. Скоропадський 1721.
Отні́ні, одні́ні—нар. съ этой поры, съ этого времени.
Отнині й довіка,
На многая літа. Дума.
Отож-ба́к, оток-пак—еще бы! какъ же!
Оток, отіка—островъ.
Отбра—закваска.
Отбса—веревка въ повозкѣ, отъ передней оси до конца оглобли.
Оточа́ти—окружить, охватить.
Оточили сторожею доброю гетьмана на ніч. Лѣт. Самов.
Отпада́ти—отдѣляться.
Отпа́лий—отпавшій.
Отпи́совати—отписывать, увѣдомлять.
Отпо́відь—отвѣтъ
Отпор, опір—(акт. сл.) отвѣтчикъ.
Отпорна сторона — сторона позванная, отвѣтчикъ.
Отпо́чинок—отдыхъ.
Отправова́ти — исправлять, исполнять, окончить, употреблять, *Отправуючи моде.* Скоропадський.
Судовне у Бресту отправованих.
Отпу́жати—разогнать.
Набіги татарські отпужени бути можуть. Величко
Отра́жати—отговаривать, несовѣтовать

Отражали ему Хмельниченку того наміру. Величко.

Отрібка—поносъ.

Отроба—1) утроба. 2) Поносъ.

Отруїний—отравленый.

Отруїти—отравить.

Отруйний—ядовитий.

Отруйник,—отравительница.

Отрусйтися-тьця—стряхнуть пыль, привести въ порядокъ платье.

Отру́та, отру́я—отрава, ядъ.

Отрутити, отручувати—отравить ядомъ; осквернять, заражать.

Отсе, отце, оце—вотъ это.

Отсей—вотъ этотъ.

Отступова́ти—(приказ. сл.) отвергать, отступаться.

Отсту́пство—расколъ, отступленіе.

Отсю́ль=**отсіль, відсіль, отсі.** См. выше.

Оттакий—вотъ-какой.

Отти́ценький—вотъ такой.

Отті—нар. оттуда.

Отсі, отсіль, відсіль—нар. отсюда.

Оттакеньки, оттàкички—вотъ такъ.

Оттáкички, беззáтички.—

Оттóй—вотъ тотъ.

Отта́ти—отсѣчь, отрубить.

Того-ж дня (1621 р.) *Бородавці отаману Запорожському, голову оттято у в обозі Полтавському.* Гнитлевскій у Величка.

Отуманити—одурачить.

Отуманіти—стать въ тупикъ, быть ошеломленнымъ.

Отуха—расположеніе.

Случай цей дав моїм думам і менї літу отуху та назвався нам щасливою ворожбою удачного путешествія.
Терлецькій.

Отцура́тися-ться — отказываться, отрекаться.

Отчеський—отеческій.

Отчи́стий—отечественный. *Отчйстє добро*—отечественное благополучіе.

Отшиб, на-отшибі—нар. въ сторонѣ.

Отютя́нт—адъютантъ.

Отютянтський—адъютантскій.

Оха́йливий, оха́йний—нарядный, чистый, опрятный.

Оха́йливість, оха́йность—опрятность.

Охамену́тися-тьця—опомниться.

Охапутися-тьця—спохватиться.

Оханися, не дрочися, не басуй Панасъку! Макаровскій.

Оха́яти—нарядить.

Охвйто—нар. выгодно, съ пользою, съ барышемъ.

Охви́тость—достатокъ, богатство, польза, барышъ.

Охвітний—веселый, пріятный.

Охвітніше—нар. охотнѣе.

Охво́та—родъ юпки.

Охвя́ра, офя́ра—посвященіе, жертва.

Охвя́ровати—посвящать; отъ польскаго ofiarować.

Охендо́зство—драгоцѣнности, ювелы.

А серебра въ 40 гривен в розних охендозствах. Кочубей.

Охиба—погрѣшность.

Кожний сам свої охибы визначае. Погов.

Охи́за—слякоть, непогода.

Охля́нути—ослабѣть, похудать.

Охля́п—нар, безъ сѣдла. *Сів охляп на коня та й чкурнув.*

Охля́сти—отощать.

Охматися-тьця—охать, стенать, желать. *Моя доня ще й не охмастьця заміж.*

Охолонути — помертвѣть отъ испуга; охладѣть.

Охоро́нець—охранитель.

Охочекóмонники — регулярная кавалерія гетмановъ.

Охочий—охотникъ, охотный.

Охо́че—нар. съ удовольствіемъ, охотно.

Охрести́ти-ся-тьця — принять христіанство; перекреститься.

Охрім, Охрімко—Ефремъ.

Оце́, отце—вотъ это.

Оцет—(acetum) уксусъ.

Оцетовий—уксусный.

Опу́нити — обтянуть, стянуть, сжать, обхватить.

Опу́палокъ, опупок—отрубокъ, толстое полѣно.

Очанка—растеніе Euphrasia officinalis L.

Очеви́дки — нар. въ глазахъ, видимо, очевидно.

Карпо утік у очевидьки на коні.

П. Куліш.

Очеви́стий—очевидный; личный.

Сам ся очевисто настановив. Справа 1605 г.

Очеківа́ти—ожидать.

Очепи́тися-тьця—схватиться, повиснуть.

Діти очепились за шию мені. Марко-Вовчок.

Очервивіти—крайнѣ надоѣсть; наполниться червями.

Очере́т — камышъ, тростникъ. Fragmites vulgaris Frin

Очеретяний—камышовый, тростниковый.

Очеретяка, очеретяниця—1) камышевая папиросница. 2) Камышовая изба.

Очерт—кругъ, кружокъ. *Очертом сідали, срібло паювали.* Дума.

Очи, вочи—глаза; уменьшит. *очи́ці, оченя́та, оченя́тка;* увелич. *очи́ща, баньки.*

Очиток=**молодень.** См. *М.*

Очіпок—родъ тяжелаго чепца замужнихъ женщинъ и вдовъ въ крестьянскомъ быту. *очіпок* покрываютъ обыкновенно *наміткою,* грубою кисеею на подобіе покрывала у монахинь.

Очкнутися-тьця—оглянуться.

Очко́—кругъ; камень въ кольцѣ.

Покочу я перстень,
Він очком обернеться Пѣс.

Очку́р, очкури́, учку́р—гашникъ, тясомка, или шнурокъ, который вдѣвается женщинами въ юпки (очень рѣдко), а мужчинами въ исподнее платье, для прикрѣпленія надъ лядвіями вокругъ тѣла.

Очортіти—сильно надоѣсть, опротивѣть do nec plus ultra.

Очу́матися-тьця—опомниться, придти въ себя.

Очу́няти—оправляться, выздоравливать, опомниться, приходить въ себя.

Очутися-тьця—опомниться, очнуться.

Ошаліти—обезумѣть.

Ошанцова́тися-тьця—окружить себя шанцами.

Оша́храти—обмануть, обмошенничать.

Ошвабіти—омужичиться.

Оши́чка—ошибка.

Ошкалю́вати—поругать, очернить, огрязнить, опятнать, обезчестить.

Бо мене невинне ошкаліовали і збили, зележили; речі мої заломовали, мамрять на мене силою, стоячи з шаблею над шиєю моєю. Справа о Грековичѣ 1605 г.

Ошука́нець—обманщикъ.

Ошука́нка, ошука́ння—обманъ, хитрость, ловушка.

Ошука́ти—обманывать.

Ошука́тися-тьця — обмануться, заблуждаться.

Ошуківа́ти=**ошука́ти.** См выше.

Ошукования—обыскъ.

Ошуковати—обыскивать.

Ошуст—клеветникъ, обманщикъ.

Ощени́тися-тьця—родить щенятъ.

Ощáдок—остатокъ, подонки.

П.

П—во время Гетманіи значило **Пан**, а два **Пп** значило Панове.

Пан Гетьман Іван Скоропадський Пану Полковнику Стародубовському, Пп. Старшині полковій, державцям.... Сотникам и проч. 1721 г. Ноября 5.

Пáва, пáвичка—павлинья самка. *Ні пава, ні гава* Погов.

Павúдло—пастила, фруктовое варенье.

Павúний—павлиный.

Павúні очи—растеніе Adonis autumnalis L.

Пàвич—павлинъ. *Роспиндився як павич.*

Павлó, Павлусь—Павелъ, Павлуша.

Павýк—1) паукъ насѣкомое. 2) Павлинъ, птица.

Павутúна, павутúння—паутина, гнѣздо паука.

Пагóн, пагóнці—паросль, отростокъ, вѣтви.

Пагóрок—бугоръ. *З гори пагорків Ворсклянних розбивамися.* Величко.

Падú—террасы.

Пáдло—падаль, брошенное тѣло издохшаго или убитаго животнаго.

Падлю́ка—поцлецъ; отъ *падло.*

Падóл—(акт. сл.) юдоль долина.

На тім оплаканім падолі плачу.

Торкий.

Падчерúця, падчéрка, падчерóчка—подочерь.

Пáдь—обрывъ, обвалъ, пропасть.

Пáдькати—угождать, ухаживать

Паёвати—дѣлить паями.

Пàжмурки, пíжмурки, пужмíрки—игра въ жмурки.

Пазýри—(съ польск. яз.) когти.

Пàзя—Палагея.

Константина князя підпоїла Пазя. Посл.

Пай—эквивалентъ, составная часть неорганическаго тѣла.

Пáйка, пáёк—порція, часть.

Пáк, бáк—частица де, же. *Отак пак. Я пак злякалась собаки. Дивись-пак який! Хиба бак небачили?*

Пáки—нар. опять, снова.

Паклéн—дерево Acer campestre L.

Паклун—растеніе Tenurium pollium L.

Пакт—договоръ, условіе, отдаю въ арендное пользованіе. *Області вічно оддани і пактом обворовани зостали.*

Орлик.

Палàжка, Пàзька, Пàзя—Палагея.

Паломàр—пономарь.

Паламаренко—пономарскій сынъ.

Паламарúха—жена пономаря.

Паламарівна—пономарская дочь.

Паламарúя—пономарня.

Паламúда—растеніе Apargia hirta L.

Палáнка—1) огорожа, острогъ, заборъ; сторожевая линія. 2) Запорожская провинція управляемая полковникомъ; Запорожье раздѣлялось на 10 паланокъ, изъ конхъ 5 было на лѣвой, а 5 на правой сторонѣ Днѣпра. 3) Запорожское селеніе въ которомъ находилось Паланочное Управленіе. 4) Палагея.

Ой Паланка красна моба,
Багата і гожа,
Не зацвіте і в городі
Червоніша рожа.

І, Верхратський

Пáлас—мортира.

Палàти—пылать. *Дивися як свічки палають.*

Палатúн—начальникъ воеводства.

Палатинат або воївóдство—такъ назывались провинціи, области, на которыя дѣлилась Польша и Великое Княжество Литовское. Теперешняя западная Малороссія или Юго-западный край составлялъ 4 воеводства: I) **Кіевское**, съ повѣтомъ *Кіевскимъ*, *Житомірскимъ и Овруческимъ*, занимало нынѣшнюю Кіевскую губернію, кромѣ юго-западной ея части, восточную часть Волынской, до рѣки Случи, очень малую часть на юго-востокѣ Минской, а до присоединенія Малороссіи къ Московскому государству еще и всю Полтавскую и самую южную часть Черниговской; II) **Брацлавское**, съ повѣтами *Брацлавскимъ и Винницкимъ*, а въ послѣдствіи еще и *Звенигородскимъ*,—занимало остальную часть Кіевской и юго-восточную половину Подольской губерніи; III) **Подольское**, съ повѣтами *Каменецкимъ* и *Летичевскимъ*,—въ западной половинѣ Подольской губерніи и IV) **Волынское**, за р. Случью, въ которомъ были повѣты *Владимірскій, Луцкій, Кременецкій*

Палéний—обожженный

Палéнка, паліонка—жгучая водка, настоянная на крѣпкихъ кореньяхъ.

Паленіти—горѣть, пылать.

Лице Дашка паленіе,
А мовь искрами взір-сіе.
Ю. Федькович.

Палет—(акт. сл. palet) записка, данная солдату, съ обозначеніемъ назначенной ему квартиры 2) Квитанція въ уплатѣ пошлины.

Палúвода—пройдоха, удалецъ.

Палúкопа—27 Іюня, день Св Пантелеймона, въ который по народному повѣрію молнія зажигаетъ копны сѣна.

Палúти—1) сжигать. 2) Палить, стрѣлять.

Палій—1) собств. имя Пантелѣй. 2) Зажигатель.

Палíля—инструментъ, снарядъ(?).

Плете дуби, як на палилі. Посл.

Палічка—палочка, тросточка.

Паліччя—шпицрутены.

Палкúй палкéнький—1) вспыльчивый, горячій. 2) Горючій, легко вспламеняющійся.

Палочник—растеніе Typha angustifolia L; иначе по-Украински—*рогіз, султанчики.*

Пáлуба—большая крытая повозка.

По страті—Кочубея і Искри—*в домовини тіла їх положили, і в палуби забравши, до Кіива пропровождали.* Источн. Малор. ист. т. 2, 152.

Пáлубець—малый возъ о двухъ колесахъ, арба.

Палубчастий — крытый; *палубчастий віз*—балагула, крытый фургонъ.

Пáльма—бальзаминъ, растеніе Impatiens cornuta.

Палю́шка—(въ шутку) ручка, лапка.

Сестра вхопила двома палюшками ядерце з горіха. Номис.

Пáля—1) столбъ, свая; *у палі стояти*—стоять у позорнаго столба, въ качествѣ преступника. 2) Линейка; *палю дати*—ударить линейкою по рукѣ.

Паляни́ця, паляни́чка—родъ хлѣба, съ гречневой муки въ смѣси съ ячменной, или пшеничной.

Паляни́шник—булочникъ.

Паляни́шниця—булочница.

Пали́ка—1) винокуренный заводъ. 2) Печь для обжиганія кирпичей.

Пáмфиль—родъ старинной карточной игры.

Памиятáти—помнить.

Памолодь — потомство; молодежъ.
Твій рідъ і плід розмнòжиця на світі,
І памолодь кругом тебе ростиме.
П Ратай.

Пáмороки—разсудокъ, толкъ, память.
Вона мені так памороки забила, що я і о світі забув.

Памнýха, памнýшка—пышка гречневая.

Памьятка—подарокъ на память; воспоминаніе.

Пáмятнє=**субітка, суботковє** См. *С.*

Пàмятовати—помнить.

Пàн—господинъ, государь.
Пан на всю губу. Посл. *ёго Веліківство. Пàн Цесар Австріяцько Угорський Франц-Осип II.*

Пáн-отець — 1) батюшка, отецъ. 2) Священникъ; зват. падежъ *паноче, панотче.*

Панéнство, паня́нство — дѣвственность, цѣломудріе, невинность. *І с паненством її розлучив*—лишилъ ея дѣвства. Спрваа о Грековичѣ, 1652.

Паненя́—(общ. рода) господское дитя.

Паникади́ло—висячая люстра

Пани́ч—баричъ; уменьш. *паниченько.*

Пані, панія, панея—госпожа, барыня.

Панібрат—товарищъ другъ, пріятель.

Панійка—родъ пирожнаго
Хозяїновита хазяйка напече пасок і всякої всячини: панійки, папушники, баби розні; прищі прищять.
Номис.

Панімàтка—матушка, попадья.

Паністáра—задница; *дати по паністарій*—высѣчь.

Панкрàт—Панкратій

Панна—барышня, благородная дѣвица; уменьш. *панночка.*

Панова́—растеніе Tropaeolum majus L; иначе по-Украински—*красоля, красульки.*

Панова́ннє—1) владѣніе 2) Царствованіе, господствованіе.

Пановати — господствовать, владѣть, царствовать.

Панóве!—Господа! *Панове громадо* или *Панове Добродійство*=Милостивые Государи!

Панòвка—полка въ ружьѣ.

Пантелéй, Панькò—Пантелеймонъ.

Пантели́к—толкъ, умъ, разсудокъ.

Пантровáти, пантрувàти — наблюдать, присматривать.

Панчòха, панчóшка—чулокъ

Пàнщина, пáньщина, пàнщизна—барщина, оброкъ

Панщòни—крѣпостные люди.

Пàньский—барскій, господскій, крѣпостной; невольный.

Паньство, пàнство — 1) государство, царство. 2) Господство. 3) Собир. господа, барство.

Паня́нка—молодая дворянка, господская дочь; камерюнгферъ.

Памя́ньский—дѣвичій, дѣвственный.

Паня́тко, панèнятко—барское дитя.

Пáпа—(дѣтск. акт. сл.) печенный хлѣбъ.
Мамо дай папи.

Пáпер, папір—писчая бумага.

Папíрчатий—бумажный. *По переду були гроші срібні та золоті, а тепереньки пішла мода на папірчаті.*

Папірка—кредитный билетъ, ассигнація.

Папірний—писчебумажный.

Папірник—1) бумажникъ. 2) Бумагопродавецъ.

Папірниця—портфейль.

Папірня—писчебумажная фабрика

Пàплюга—непотребная женщина.

Папороть—растеніе Strutiopteris germanica Willd.
„Дають ёго від глистів: а ще пьють щоб не було дітей“.

Папороть болотяна — растеніе Aspidium Thelypteris.

Папороть, орляк—растеніе Pteris aquilina L.

Папороть, папоротник—растеніе Polypodium vulgare L.

Папужний—имѣющій цвѣтъ попугая

Отласу крівавого да папужного 24 ліктї, по 7 тинфів. Маркович.

Папуша—связка листьевъ курительнаго табаку.

В саквахъ: дві чехонї, пів сотні слив і чотирі папуши тютюну. Раевскій.

Папушник—сладкая баба пасхальная.

Папушоя—кукуруза Zea Mays L.

Пара—1) паръ отъ воды или дыханья зимою. 2) Чета, пара. 3) Духъ голосъ.

Ніхто і пари з уст не пустив.

Паразина—полевая осока Carex Pseudocyperus L.

Параска—1) насѣкомое Vanecus Cardui. 2) *Парàска, Парàшка*—Парасковія; уменьш. *Парася, Парасочка.* 3) *Парàска пèрша*—14-е Октября. 4) *Парàска друга*—28-е Октября.

Парахвія—церковный приходъ.

Парахвіяльний—приходской.

Пари—родъ карточной игры

Парило—растеніе Agrimonia Eupatoria L.; впаче по Украински—*гладишник.*

Парістий, перистий, перістий—разношерстный

Пáркан—1) заборъ. 2) Охотничьи сѣти.

Пàрло—паръ въ банѣ.

Парничóк — 1) парникъ. 2) Родъ настойки.

Парняга—парень-бѣдняга.

Паробійка, парубійка, парубíка—холостой парень.

Пáробок, пáрубок—парень, работникъ; отъ слова. *роба*; множ. число *парубки, парубята, парубоцьтво.*

Парубоцький—холостяцкій.

Паровàн—ширмы.

Брату послав паровàн свій, або murum hispanicum. Маркович.

Паровàтися-тьця—бракосочетаться, составлять пару.

Паровúця—пара чумацкихъ воловъ съ мажою.

Парóплава—параходъ.

Парóплавля, пароплàвство—параходство.

Пàрост, пáросток—древесный отростокъ.

Парóх—(акт. сл.) приходскій священникъ.

Осип Левіцький парох Школьский, Дісцезії Перемиської.

Парсýна—персона, лице.

Партàч—плохо шьющій портной или сапожникъ.

Партèси—церковныя ноты.

Парубкова́ти—быть холостякомъ.

Парумбеля, кулька—дерево Prunus insititia L.

Пархвèя, Пархвія, Пархóм—Пареентій.

Парчá сýта—парча изъ одного серебра или золота тканная.

Парші—шолуді. См. *Ш.*

Пàс—1) пастóръ. 2) Проходъ. 3) Поясъ.

Пáсербиця—падчерица

Пáсинок—женинъ сынъ отъ перваго мужа.

Пасіка, пасічка—пасѣка, пчельникъ.

Пáсічник, пàсішник—пчеловодъ.

Пасішникóвàнне—пчеловодство, разведеніе пчелъ.

Пасішникувати—заниматься пчеловодствомъ.

Пáска—пасха; пасхальный хлѣбъ.

Христос воскрес! Рад мир увесь.
Діждамся ласки:
Тепер усяк наїстця в-смак
Свяченої паски.
Всі гуляють, вихваляють
Воскресшого Бога,

Що вже тая всім до рая
Простерта дорога.
Злиї духи власно мухи,
Всі уже послизли.
Загнав Іисус в пекло покус;
Щоб хрестиян не гризли.
Бідна Ева одну з древа
Зірвала кисличку:
Збула власті, треба прясти
На гребіні мичку.
Бог милостив, Еву простив,
Адаму пробачив:
Для визволу сам до долу
Лізти з неба рачив.

Вірша на Великдень.

Паски́—веревочки.
Паску́да—мерзавецъ.
Чого ти так мене, паскудо, в боки пхаеш. Гребінка.
Паску́дити—марать.
Паскудний—мерзкій, дрянной.
Паску́дник—мерзкій человѣкъ
Паслён, паслина, паслін—растеніе Solanum nigrum L.
Пàсок—ремень.
Пáсока—кровь, сукровица, сокъ. *Пасокою вмитися*—облиться кровью.
Пáсочник=**пасічник.** См. выше.
Пáсощі—лакомства.
Пасощохли́ст—сластолюбецъ.
Пáствитися-тьця—(акт. гл.) изъ мщенія наслаждаться муками кого; радоваться чужому несчастію.
Тирански паствився над зрадницею.
Пастернак, пустернак—растеніе Pastinea Sativa E.
Пàстка—мышеловка, ловушка, западня для мышей.
Пастóвник — сожалѣнье объ умершемъ, тоже что по французки Condoleance, по нѣмецки Condolenz.
Патёки—(иронія) слёзы.
Патѐриця, пати́риця, палиця—священическая палка, посохъ.
Пати́ка- кляча.
Пати́нки—туфли.
Патлáтий—косматый, кудрявый, кучерявый.
Пáтли—космы. *Натовкмачив і патли обірвав.* Квітка.
Пàтолочь—истоптанная трава.
Пáтрати—патрошить, очищать отъ перьевъ или шерсти.
Пáтрет—портретъ.
Патрóн—святой или ангелъ; чье имя носится; покровитель.
Справляти патрона — праздновать имянины.
Патя́кати—нескладно говорить; болтать всякій вздоръ. *Патякае про казнащо.*
Пѐвний—вѣрный, надёжный.
Пéвно—нар. навѣрно.
Певность—вѣрность, надёжность.
Педькò—Федька.
Пѐйси, пéйсики—жидовскіе локоны.
Пек—междоиметіе чуръ.
Пекарь—хлѣбопёкъ.
Пекáрня—кухня, хлѣбня.
Пекѐльний—адскій.
Пéкло—адъ, геена; иначе по-Украински—*чорти́нець*.
Пеклувàтий, піклуватий—заботливый.
Пеклуватися-тьця — заботиться, пектись.
Пекти—печь, жечь. *Пекти раків*—конфузиться, стыдиться, краснѣть отъ стыда.
Пеку́чий—жгучій.
Пелена — подолъ женскаго платья или рубахи.
Пелехати—рвать.
Пелехáтий—пёстрый, въ пятнахъ.

Пе́лька—глотка, пасть.

Пелю́стик—лепестокъ.

Пелю́шка—пелёнка.

Треба ж і до малої дитини кинутись, підложити суху пелюшку.
Г. Квітка.

Пелю́шник—дитя въ пелёнкахъ, младенецъ.

Пендра́к—(Австр. Укр.) дитя, шалунъ.

Мамцї пендраки, витинайте гопаки. Пѣс.

Пе́нень—густая конопля (??)

Нагально віз увесь стрясаєсь
На—стрім в глибочений яр лежить,
Слуга у пененьку зітає,
А пан скрівавлений летить..
І. Верхратський.

Пе́нзель—кисть рисовальная.

Пеніок, пень — 1) пень, отрубокъ. 2) Пчелиный улій *Десятеро пнів бджол в пасіці.* 3) *У пень рубати, у пень сікти* — рубить какъ дерево и истреблять до корня. *Ой ти гадаєш, Мазепо, в-пень Москву рубати. Ав городі, у Батурині мужиків да жінок у пень сікли да рубали.* Думы.

Пеня́—(акт. сл. роепа) наказаніе, пеня, штрафъ, напасть, привязка. *От се справжня Московська пеня.*

Пепона=**огірок, гурок.** См. *О* и *Г.*

Первак—первенецъ

Перволіток—молодая особа.

Первотвор—оригиналъ, подлинникъ.

Первоцвіт—подснѣжникъ, primula.

Перебанити—перемыть (о посудѣ).

Перебе́пдювати—капризничать, перебирать.

Перебігти—перебѣжать, бѣжать.

Перебієць, перебійця — боецъ, ратоборецъ.

Перебійніс — 1) забіяка. 2) Одинъ изъ самыхъ видныхъ полководцевъ Гетмана Богдана Хмѣльницкаго принимавшій самое дѣятельное участіе въ революціи противъ Польши въ 1748 г.

Перебу́рхати—утихнуть, улечься (о волнахъ).

Перебу́тися-тьця—обойтись, довольствоваться, жить.

Без яких літер є змога нам достоту перебутися. Гатцук.

Перебавляти — переманывать, перезывать. *До себе народ перебавляли.* Самойлович 1682 г.

Перевага—перевѣсъ.

Переважати—перевѣшивать, пересиливать.

Пере́вертень—оборотень, перемѣтчикъ, измѣнникъ, отступникъ, apostato, renegat.

Перевѣсло — соломенная связка для сноповъ; отъ церковно-Славянскаго—перевясло. *Перевела з бурьяну, бо соломи нема.*

Перевести́—истребить, промотать. *Чинящійся порядок перевести.* Мазепа.

Перевідувати—навѣщать.

Перевбдити—мотать, растрачивать. *Гульвіса все попереводив: худобу, оселю і поле.*

Переводня—испорченная смѣсью порода.

Перегана, переганка—переборка.

Переганений—перебракованный.

Переганити — перехулить, беребрать, бранью, перебраковать.

Перегі́дженний—исковерканный, изгрязненный.

Перегля́жувати—переглядывать, осматривать.

Перегляд—пересмотръ.

Перегбдам—нар. спустя нѣсколько времени.

Перегби—*перегбку дати*—поколотить хорошенько; *перегбн*—хороводная игра.

Перегриновàти — (акт. сл. peregrinor) странствовать, путешествовать.

Перед — предъ, возлѣ, противъ. *Перед вести* — руководить, предводительствовать.

Дівок танок ходить,
А Бондарівна всіх передом водить. Пѣс.

Передив—пересмотръ.

Передивитися-тьця—насмотрѣться.

Передивлятися-тьця — переглядываться, пересматриваться.

Передмова — предисловіе, вступленіе, введѣніе.

Переднёвáти—провести день.

Пѐредом—нар. впереди, наперёдъ.

Передýщий—предшествующій.

Передяганнє—переодѣванье.

Передягати—переодѣвать.

Передягатися-тьця—переодѣваться.

Перез—чрезъ.

Перѐзва, перезóв—свадебный поѣздъ.

Перейма̀ти—перехватывать, перенимать.

Перейма́тися-тьця—недоставать, прерываться, нехватать.

Переймòм—нар. съ перерывами.

Переказ—поклонъ, пересказъ.

Перекáза—(акт. сл.) препятствіе *І перекази жадної втім їм чинити не мають.* Привил. Сигизмунда III. 1589 г.

Переказàти — пересказать, передать на словахъ.

Перéкидáтися-тьця — переворачиваться съ боку на бокъ.

Сердешний звір перекидався,
Плигав, вертівся і качався.
Котляревський.

Перѐкидка — 1) все перекидаемое. 2) Отношенія.

Перекúдчик — перемѣтчикъ, перебѣжчикъ.

Перекúнути—1) дать что нибуть; 2) опрокинуть. *Гляди ж панебрате і мені дещицю перекинь. Собака перекинула глечик.*

Перекúнутися-тьця—миновать.

По старому Хмѣльницькому уже три гетьмана перекинулося. Величко.

Перéклад—передвиженіе, переводъ, переноска.

Перекладати — перекладывать; переводить.

Перековерсáти — перерыть, перековеркать.

Все по своему перековерсають. Артемовський.

Переконáтися-тьця—убѣдиться.

Перекоп—растеніе Marubium peregrinum L.; иначе по-Украински—*білий залізняк.*

Перекорепúти—очернить, злословить.

Перекотú-поле—дикая спаржа, степное вѣтвистое растеніе Gypsophila paniculata; иначе по-Украински—*покотú-поле, катун.*

Перекрóй—(Галицк. сл.) мѣсяцъ.

Ой місяцю, перекрою,
Білий місяченьку,
Ох' ти видиш яку тугу.
Маю я в сердеиьку.
І. Верхратський.

Перѐкуп—базарникъ. торговецъ.

Перѐкупка—торговка, барышница.

Перелàз—мѣсто гдѣ перелѣзть можно.

Перѐливки—употребляется только въ формѣ *не перелевки*—пешутя, а серьёзно.

Перелицёваний—на изнанку вывороченный.

Перелицёвати—выворотить, перевернуть на изнанку.

Перелицёвка—передѣлка.

Переліот—растеніе Oenothera biennis L

Переліска, проліска—растеніе Hepatica triloba Chaix.

Перелічити—пересчитать, исчислять.

Перело̀г — почва, лежавшая нѣсколько лѣтъ непаханною.

Перело́ги—корчи, судорги. *Напали на скотину перелоги.*

Перѐлюбець—прелюбодѣй..

Перелюбець смерком свого чигає;
„Ніхто мене під вечір не пізнає,“
І на лице покри́вало наки́не.
П. Ратай.

Перѐлюбство—прелюбодѣяніе.

Переля́к—испугъ. *З-переляку*-отъ испугу

Переляка́ний—испуганный.

Переляка́ти—испугать.

Переляка́тися-тьця—перепугаться.

Перемага́ти—превозмогать, одолѣвать.

Перемага́тися-тьця—перебиваться, кое-какъ жить.

Перемати—имѣть нѣсколько разъ.

Переміркувати — разобрать, разсудить. *Переміркувавши все дочиста ми в вбачаемо скрізь нестатечность прав польских.*

Перѐмова—переговоры.

Перемовити—переговорить.

Перемовлятися-тьця—переговариваться.

Перена̀дити—переманить.

Перенайти́—передѣлать, уговорить. *Перенайшов чрез тайниї посланниники Хана Кримського.* Величко.

Перѐнівець—крайняя порча.

Перѐнівечений — перепорченный, изгаженный.

Перѐнівечити—изгадить, попортить.

Перенносня—метафора.

Переносся—носовой хрящъ.

Перѐняти—научиться, перенять, остановить.

Перѐона́чити—перепначить, передѣлать.

Перенада̀ти—перепасть, улучить, пріобрѣсть.

Перепала̀ти—перегорѣть.

Перепали́ти—пережечь.

Перепелиця—перепёлка.

Перепѐня — прегражденіе, прекословіе. *Жадної перепені не учинилисмо.* Величко.

Перепе́рти—1) упираться, перетащить. 2) Отрицать. 3) Переспорить. *Уже як бачу я, тебе непереперти.* Артемовський

Перепе́чайка, перепічайка — женщина, пекущая хлѣбъ для продажи.

Перепе́чка, перепічка—ржаная лепешка; сдобный хлѣбъ испеченный на олѣѣ, солѣ и маслѣ въ видѣ рыхлаго толстаго коржа.

Перепина́ти—ставать поперекъ, унимать, удерживать.

Перепиняти—преграждать.

Перепіець—пьяница.

Перепійця — особый родъ печенаго бѣлаго хлѣба, калачей.

До шишок і перепійців без того не брались . . . .
Макаровський.

Переплут—узелъ.

Переплутні—запутанность.

Переноець—пьяница.

Переполох—испугъ.

Переполаханий—испуганный.

Переполо́хати—испугать.

Переполохи—болѣзнь отъ испугу. *Переполохи виливати*—излѣчивать болѣзнь произшедшую отъ испуга; это дѣлается слѣдующимъ образомъ: бросаютъ расплавленное олово или воскъ, въ воду и чье примутъ они подобіе, то самое и перепугало больнаго; послѣ чего по народному повѣрью испугъ проходитъ.

Перепу́ст — 1) срѣзъ, кадь; *перепусти* дѣлаются обыкновенно такимъ образомъ: борутъ бочку и разрѣзываютъ ее въ поперечникѣ на двое, такимъ образомъ получаютъ двѣ кади или *перепуста*, къ которымъ иногда при-

дѣлываютъ крышки и даже замки, и тогда получается родъ сундука. 2) Подставъ, судно, въ которое въ винокурняхъ перегоняется хлѣбное вино.

Перепусти́ти — 1) пропустить. 2) Уступить.

Скорійше свое перепустить, ніж попустить з хазяйського. Номис.

Перераженіе—тревожное состояніе.

Переробити—передѣлать.

Переробленний—передѣланный.

Переробляти—передѣлывать.

Пересердіе—гнѣвъ, ссора.

Перескáком, перескóком—нар. скачками, перебѣгая.

Переставитися-тьця—умереть.

Перестерегáти—предостерегать.

Перестóрога—(Галиц.) предостереженіе, примѣчаніе.

Ми запобіли, от зичливих приятелів маючи тайні перестороги. Мазепа.

Перестрибнути—перескочить.

Перестрівáти—встрѣчать на дорогѣ.

Переступéнь—растеніе Bryonia alba L.; иначе по-Украински—*нечіпай—зілє.*

Пересýнути—передвинуть.

Перетикáти — переставить, вышивать, *Хустіки перетиками заполочю та голубцю.*

Перетúпик—перелѣсокъ.

Переточка—протокъ лѣтомъ высыхающій.

Перетрівáти—перенести, вытерпѣть, переждать.

Перековзнутися-тьця—пробѣжать, вглянуть.

Перехожáти—перерастать, переходить за извѣстный возрастъ, перезрѣвать.

Перéхоп—перехватъ.

Перехопúти—перехватить, прервать.

Перехрúст, перехрéст — нехристіанинъ принявшій Христову вѣру.

Чоловік худородний, з жида перехрист. Мазепа 1706 г.

Перешкóда — помѣха, вредъ, убытокъ, противность.

Перешкóдити — помѣшать, причинить убытокъ или вредъ, перебить.

Перешукати—обыскать, переискать. *Я перешукав скрізь.*

Пержи—слива Prunus domestica L.

Пери—груша Pyrus communis L.

Пернúна—пуховикъ.

Перúстий — разноперистый, разношерстный.

Ой дам тобі, чесний отче, перисту теличю. Пѣс.

Пернáч—султанъ.

Перора—(акт. сл.) 1) выговоръ; 2) Долгая проповѣдь.

Персúк—Persica vulgaris L.

Перстúнк, перстíнь—кольцо, перстень.

Пéрти—тащить, сунуть.

Пéртися—соваться, напирать.

Куди пресся навіженний.

Пéс, псúця, псúка—собака.

То ті і псиці яловиці поскакали до пшениці. Пѣс.

Песиголовéць—людоѣдъ.

Песиголóвка—людоѣдка.

Пестивий—нѣжащій.

В тім голос пестивий так мило лунав. І. Верхратський.

Пести́ти, нестовати, пестувáти, пястувáти —ублажать, воспитывать, няньчить.

Іосиф святий ся радуе,
Що на руцях Бога пястуе.

Изъ Австрійско-Украинской колядки.

Пестíння—баловство, ласкательство.

Пестри́ня—пестрота.

Пестрюга—пестра безъ лоску.

Пéський—собачій.

Петрів Хрест—растеніе Lathraea squamaria L.

Петрівка—Петровка, Петровъ постъ.

Петро́, Петру́сь—Петръ, Петруша.

Петрови Батоги—растеніе Cychorium Intybus L

Петрова-закуска—растеніе Achyrophorus Maculatus Scop. и Hypochaeris radiata L.

Петрушечка—петрушка. Petroselinum sativum Hoffm.

Пивни́ця—погребъ съ напитками.

Пи́зитися-тьця—дуться, важничать.

Пи́ка—морда, рожа.

Пика́тий, пика́стий—мордатый, съ толстымъ лицемъ; уменьш. *пика́тенький*.

Пикинерія—регулярная украинская кавалерія въ царствованіе Екатерины II.

Пи́л—пыль, песокъ, прахъ.

Пили́п, Пили́пко—Филиппъ.

Пилипо́ни—1) раскольники. 2) Забубоны.

Пи́льний—пристальный.

Пи́льно—нар. пристально.

Пильно, пильно, подивилась.

Пильнова́ти, пильнува́ти—радѣть, прилѣжно зачѣмъ смотрѣть, беречь.

Пи́льность—(акт. сл. pilność, diligentia, manifestacya и pilnosci) заявленіе, дѣлаемое лицомъ о чемъ-либо такомъ, что, оставаясь незаявленнымъ своевременно, могло бы впослѣдствіи повредить его интересамъ. 2) Пристальность.

Пиля́ти—пилить.

Пини́ти—удерживать.

Пи́нхва—*пинхву дати*—озадачить, проучить.

Перей, пирій—трава Agropyrum repens L.

Пирник, пірник—пряникъ съ перцемъ.

Пирхнути—производить звукъ губами во снѣ. 2) Неудержать смѣха.

Пирциптарь—(акт. сл. Percepctarz) поречневая вѣдость сборщиковъ податей, о поступившихъ къ нимъ суммамъ.

Писа́ло—оловя. ный карандашъ.

Пи́санка—яйцо съ рисункомъ религіознаго содержанія.

Писа́нка—картина, портретъ.

Пи́сар—секретарь: а) *Писарь Генеральний*—Министръ Внутреннихъ Дѣлъ б) *Суда Генерального Писар.*—Секретарь главнаго суда. в) *Земський писар.* г) *Полковий писар.*—секретарь провинціальной канцеляріи. д) *Компаннейський писар.* е) *Сотенний писар.* ж) *Волостний писар.*

Пи́сарня—канцелярія.

Писарський—секретарскій.

Пи́снути—кричать, вижжать.

Писовня—орѳографія.

Пи́сок—харя, рожа.

Писто́ль—пистолетъ.

Питання-є—вопросъ.

Пита́ти—спрашивать.

Питатися—ться—доискиваться.

Пити, питки, питоньки—пить (по дѣтски).

Пити́ма—родимая кормилица.

Пити́мий—родимый, кормилецъ, отецъ.

Питлю́вати—петлевать муку.

Пи́точки—(по дѣтски) немножко пить.

Півголосний—полугласный.

Півень, півник, півничок—пѣтухъ, пѣтушокъ.

Півк, повк—1) провинція гетманнія которая раздѣлялась на 16 *полковъ* во времена Гетмана Богдана Хмельницкаго 2) Полкъ.

Півколіщатка—полукругъ.

Півко́пи—1) 25 коп. сереб. 2) 30 штукъ если считаются предметы.

Півліктя—мѣра длины менѣе полъ аршина.

Півміток—полумотокъ.

Півники—растеніе Iris sibirica.

Півники-кокірічки—растеніе Corydalis cava Schweigg.

Півонія—реонъ Paeonia corollina Retz.

Півроку—полъ-года.

Піврочній—полугодичный.

Півснінка—полуснопъ.

Півтора—полтора.

Півчáк—оружіе (?).

Напав з гарматами, оружинами та сокирами і півчаками. Правда 1872 г.

Підбавляти—прибавлять.

Підбавля́тися-тьця—прибавляться.

Підбармо́вуватися-тьця—поддѣлываться, подражать, подходить осторожно, подбираться.

Підбива́тися-тьця—подыматься выше (о тѣстѣ, о солнцѣ, о лунѣ).

Підбігти—побѣжать.

Підбіл—растеніе *Мать и Мачуха* Tussilago Farfara.

Підбільшати—стать большимъ, подрости.

Підбори—подборы.

Підборний—подложный, фальшивый.

Підбрехáти—солгать, преувеличить.

Підважити, підважовати—приподнимать возъ нагруженный кладью, посредствомъ кола.

Підвáрок, подворбк—хуторъ, дача.

А подвірок свій Гончарівку, обнести валів (Мазепа) знатним валом.

Кочубей.

Підвестися—приподняться.

Підвечéрковати, підвечіркувати—имѣть поздній полдникъ.

Підвéчорок—1) вечеръ. 2) Вечерній хлѣбъ.

Підвишéнь—растеніе Agaricus prunulus E.

Підвишéніе—(актъ сл.) повышеніе.

Підвідбивáти—прибить кого.

Підвод, підводини, підводство—подводъ, подстрекательство, вовлеченіе.

Підвода—подвода.

Підводи́ти—подводить.

Підводи́тися-тьця—привставать, приподниматься.

Підгоїнний—заживленный.

Підгляжувати—подсматривать.

Підгоїти—заживить.

Піддáпець, піддáнок, піддáнний, піддáньці—подданный, подданные.

Піддáнка—подданная.

Піддáнство—подданство, зависимость.

Піддáнствовати, піддáнствувати—находиться въ подданической зависимости.

Піддáнський—подданическій.

Піддрочувати—раздразнивать.

Піддружній—помощникъ дружка на крестьянской свадьбѣ.

Піддрýзський—шаферской.

Піддýбень—грибъ Boletus calopus Fries.

Піддýлки—родъ грушъ Pyrus communis L.

Піддури́ти—сманить, подвести, обмануть.

Піде́—пойдетъ.

Піде́йшлий—(актъ сл.) 1) много ходившій. 2) Пожилой.

Підіймати—поднимать; вооружать, озлоблять.

Піджи́ва—подкрѣпленіе.

Піджи́витися-тьця—подкрѣпиться.

Підзивати—подзывать.

Підкáпок—монашеская или протоіерейская шапка.

Підкалавуром—нар. за коновоемъ, подъ стражей.

Підкіснік, підкосник, підкісничок—кісник, коспик. См. *К.*

Підкомбрий—урядникъ суду которому подлежали споры о границахъ имѣній.

Підкомориха—жена подкоморія.

Підкоморич—сынъ подкоморія.
Підкоморівна—дочь подкоморія.
Підкоморський суд—межевой судъ, межевая палата.
Підкопувати—подкапывать.
Підкрастися—подкрадываться, тайно подойти.
Підкроїти—подрѣзать, снизу отрѣзать.

Мене дівки підпоїлі.
Жупан мені підкроїли. Пѣс.

Підкуп—подкупъ.
Підкупова́ти—подкупать.
Підлабузнитися-тьця—поддѣлаться, подлѣзть, приласкаться.
Підлагоди́ти—подготовить.
Підлагодитися-тьця—подойти подъ характеръ.
Підлебе́не, підлебе́ння—нёбо во рту. поднебенье.
Підле́ва, підли́ва, підли́вка—соусъ, подливка.
Підле́глий—подчинённый, зависимый.
Підле́глость—подчиненность, зависимость.

Має вона підлеглость доброї волі мирян. Хмельницкій.

Підлести́тися-тьця—подольститься.
Підлистник—растеніе Asarum europaeum L.; иначе по-Украински—*подорішник, подолішник, копитці, копитник, копитняк.*
Підлісок—лѣсная фіалка Viola mirabilis L.
Підлога—полъ, помостъ.
Підложи́ти—подложить, подкласть.
Підло́жниця—наложница. *Держить у себе дівку місто підложниці.*
Підля́хіе, Підгірре, Підгірья—Перемышльскій и Саноцкій Округа Галиціи, а также часть воеводства Краковскаго, собственно Сандецкій Округъ, при вѣтви Карпатъ, извѣстной подъ именемъ Татра.
Підма́нювати—обманывать, подговаривать.
Підме́т—мѣсто для посѣва конопли.
Підмо́ва—подговоръ, подстрекательство.
Підмовити—подговорить, подстрекнуть, пригласить.
Підмовля́ти—подговаривать; подманывать.
Підмо́га—помощь.
Підморга́ти—мигать.
Підмо́ргнути—подмигнуть.
Підмо́ргувати—подмигивать, кивать.
Піднєві́дити—поймать, обмануть.

Хотіма дітвора стареньких підневідити: гам, лемін. Номис.

Піднести—приподнять, взойти, стать на верху.

Піднесенная Ульрика на трон. Орлик.

Підно́ва—обновленіе.
Підновити, підновляти—обновить, обновлять.
Підно́жичий—подножный, полагаемый къ ногамъ.
Підобгати—поджать.
Підожда́ти—обождать.
Підо́рка, підо́ря—(исказательно) свинья.
Підо́ски, підіски—желѣзныя полоски по всей той части оси, на которой обращается колесо, одна сверху, другая снизу; такимъ образомъ въ повозкѣ 8 *підосків.*
Підпа́л—поджегъ; лучина для растопки печи.
Підпали́ти, підпалювати—поджечь, поджигать.
Підпальни́к—поджигатель.
Підпальниця—поджигательница.
Підпанок—панскій служебникъ.

Не так ті пани, як підпанки життя зайдають. Погов.

Підпарубочій—работникъ молодой.
Підперезати—подпоясать.

Підперѣзатися - тьця, підперезоватися-тьця, підперізуватися-тьця — опоясаться, подпоясаться.

Підпе́рти—подпереть, покрѣпить, доказать.

Тую правду доводами підперти латво. Мазепа.

Підпи́сок—писецъ.

Підпи́ток—*на підпи́тку*—на веселѣ, подгулявши.

Підпідёмка́ніе—крикъ перепела

Підпідёмка́ти—кричать по перепелиному.

Підпінок—простая водка.

Підпіра́ти—подпирать, поддерживать.

Підпірізуваніе — опоясаніе, подпоясываньe.

Підпомага́ти—поддерживать, помогать.

Упадлих підпомогати. Уст. Луцк. Брат. 1623 г.

Підска́кувати—подскакивать.

Підскарбій Генеральний—главный казначей въ гетманіи.

Підсковзну́тися-тьця—поскользнуться.

Підсми́катися-тьця — подобрать къ верху платье.

Підсмію́вати—пасмѣхаться.

Підсни́зок—родъ горшка.

Підспіва́ч—подражатель.

Підспо́ра—**підмо́га**. См. выше.

Підспо́ряти—оказывать помощь

Підста́роста — младшій староста (на свадьбѣ).

Підста́рший— второй.

Підстилáтися-тьця — заискиваться, стараться обратить на себя вниманіе кого.

Підсу́док—помощникъ судьи.

Підсусі́д, підсусі́док—сосѣдъ. См. *сусі́д*.

Підтака́ти, підта́ковати, підтакувати—потакать, льстить.

Підтѣ́чка—нижняя часть женской рубахи.

Підтинник — растеніе Scrophularia nodosa L.; иначе по-Украински—*кукулярия*.

Підти́чка—нижняя пришитая часть къ юпкѣ.

Підтіпанка—порочная женщина.

Підтіта́рний—помощникъ *титаря*, т. е. церковнаго старосты.

Підтовка́чка—1) колотушка. 2) Мелкій плутъ.

Підтоптáний—старый, отжившій, устарѣвшій.

Підтрупя́ти — подстрекать, подзадоривать.

Підтруси́ти—повытрясть, издержать.

Підтю́пцем—нар. мелкой рысцой.

Підтя́жний—(акт. сл.) тягостный.

Хотячи народ казацький з підтяжного на той час панованя польского випровадити. Орлик.

Підупа́лий, підупа́длий—(акт. сл.) устарѣвшій, обѣднѣвшій, клонящійся къ паденію.

Підусти́ти, підустіти—подговорить, подъучить.

Підціпи́ти—быстро подрѣзать.

Підцупи́ти—подхватить, потянуть.

Підцьку́вати — травить, поддѣть, клеветать, раздразнить.

Підцю́ковати—подрубать.

Підчеревний—подбрюшный.

Піжити, пужити—колотить, бить.

Піжма, піжмо—1) растеніе Tanaceum vulgare L. 2) Покрывало.

Піклуваніе-я—заботливость, попеченіе.

Піклува́тий — заботливый, попечительный.

Піклуватися-тьця—заботиться, пектися.

Пільга, польга—облегченіе.

Піна, пінка—пѣна, пѣнка.

Пінитися—тьця—пѣниться.

Пінка—пѣнная водка.

Піньдю́чити—натягивать, намостить (въ насмѣшку).

Пінявий—пѣнистый, запѣнившійся.
Пінязи—деньги. Величко. т. I.
Піонтр—(акт. сл.) этажъ.
Піп—священникъ.
Пірий—пустой.

Бо з пірого колодязя не пить води й цяти. Шишацький.

Піркут—дикій голубь.
Пірнач — жезлъ правителя провинціи гетманіи или полковника, родъ булавы съ перьями, т. е. булава составленная изъ металлическихъ дощечекъ, которыя назывались перьями.
Пірник—пряникъ съ перцемъ.
Піро, пірце—перо, перушко.
Пірожитися-тьця—гордиться.

Непірожся, коли не пиріг. Погов.

Пірса, пѣрса—грудь.
Пірья—опереніе, перья.
Піскарь, піскорь—(Галицк. сл.) рыба Paecilia.
Піскнява—пискъ. *Миши вночі таку піскняву заводять, що ну.*
Пісковатий—песчаный.
Піскýн, пісчýн, пісчýг—песчаный грунтъ.

На Броварских піскунах тільки бір росте.

Піскунівка—песчаная почва.
Пісня—пѣсня; множ. число будетъ *співи*, въ смыслѣ пѣнія.
Пісок, пісчуга—песокъ, пыль.
Пісна—1) клейстеръ изъ ржаной муки. 2) Яблочный квасъ.
Пістлúвий—балованный.
Пістра—пестра.
Пістрòвий, пістрáвий—пестровый.
Пістрáчка—накожная болѣзнь
Піт—потъ, испарина.
Пітьма—тьма.

Сонце ясне померкло, світні пітьма насіла. М. Шашкевич.

Пісьмàк—грамотѣй.
Пісьмáчка—грамотѣйка.
Пісьмáцький—литераторскій.
Пісьмѐнний — образованный, грамотный.
Пісьмѐньство—грамотность. словесность, литература.
Пісьмо, писання—писаніе. *Святе Пісьмо*—Священное Писаніе.
Пісьмовець—писатель, литераторъ.
Піяк = 1) **дурúця, голубець лахачі, лохач.** См. Д. Г и Л. 2) Мужчина пьяница.
Піяка—женщина-пьяница.
Піятика—пьянство.
Плав—теченіе.
Плавний—(акт. сл). походъ исполненный на паромахъ. См. у Величка.
Плàвник—родъ судна.
Плавушник—растеніе Hottonia palustris L.
Плàзка=**клàдка** См. К.

На бережку у ставка, на плазочці у млинка. Пѣс.

Плазовàти—ползать, карабкаться, тащиться.
Плáзоватий—плоскій, унизительный. пошлый.

Ой ґань плàзовита! Пѣс

Плакýн—растеніе Lytrum Salicaria L.; иначе по-Украпински—*твердяк, тройчак, залізняк червонний.*

Коли хоч щоб усі тебе боялись то виріж з цього зілля криж (Хрест) і носи на шиї. Ще воно й красить. Ідять стебло."

Плáск—плоскость, равнина.
Плàский—плоскій.

Хто служить з ласки, того мішок плàский. Посл.

Плáст—рядъ досокъ въ плотѣ.
Плàт—(акт. сл.) платёжъ, налогъ, подать.
Плàтний—получающій плату или жалованье.

Плаун—растеніе Lycopodium clavatum L.

„*Не несіть плауна в хату, бо буде драка.*“

Плàхта—родъ несшитой юбки, состоящей изъ 3-хъ полотнищъ шерстяной или же шолковой матеріи, прикрѣпленныхъ къ тѣлу, широкимъ краснымъ поясомъ, съ болѣшими кистями, плахта одежда парадная и всегда бываетъ изъ самыхъ яркихъ цвѣтовъ. *Плàхта—дрібничка, картацька*—клѣтчатая плахта; *плахта коврова*—плахта изъ гаруса или же изъ шерстяной матеріи.

Ой надівай дівчинонько,
Плахту-дрібничку:
Поведе тебе козаченько,
Унову світличку.
Ой надівай дівчинонько,
Плахту-коврову:
Поведе тебе козаченько
У нову комору. Пѣс

Плахтяний—плахтовый.

Плащи́на, плащизна—стень, равнина.

Украïна розлягается скрізь плащиною. Куліш.

Плащова̀тий, плащуватий—ходящій почти нагимъ, въ одномъ лишь плащѣ (говорится о цыганахъ.)

Плевел—растеніе Lolium perenne L и L. temulentum L.

Пленѝпотенція—(акт. сл. plenipotentio) довѣренность. Plenipotentio generaiis—довѣренность на веденіе всѣхъ вообще дѣлъ довѣрителя. Pl. specialis—довѣренность по одному какому-либо дѣлу.

Пленѝпотент—(акт. сл.) повѣренный.

Плѐптатися-тьця—тяжело тащиться.

Плес—плоскость, долина.

Дід спустився з-гори плесу.
Стороженко.

Плѐскати—болтать, сплётничать.

Люде плещуть на нёï казнащо.

Плѐскатися-тьця—плескаться, плеснуться.

Плётка—сплётня, ябеда.

Плига́ти—скакать, прыгать.

Плúпути—течь, плыть.

Плиск—плескъ.

Плисти́—плыть.

Плід—плодъ, фруктъ, потомство. *Ні роду, ні плоду.* Погов.

Плік—битва, сраженіе.

Плітка—рыба плотва, плотица.

Пліття, пліть—стебли, стебель.

Плітуха—**дзвонки, повелика, вьюнок.** См. *Д. П.* и *В.*

Пліхше—нар. хуже.

Пліхши́й—хужій.

Пліш, пліштеваннє—шумъ, смятеніе.

Плбпний—1) безплодный. 2) Неосновательный, пустой.

Плонні якӥ наносити клевети.
Самойлович.

Плбскінь—простое полотно.

Плоскіновий, плоску́нний—холщевый.

Плоскуха—**чанолочь, чапула, чирчак, заполочь.** См. *Ч.* „*худоба не їсть цеї трави.*“

Плохѐсенький — самый ручной.

Плохий—смирный.

Плохота—смирнякъ, смирный.

Плоху́тка—хилый.

Плоша́тися-тьця—оплошать.

Плбща—плоскость, поверхность.

Плбщики — металическія наконечники стрѣлъ.

Плбщина—плоскость, равнина.

Плуга́ч—**ора̀ч.** См. *О.*

Плу́жити—орать плугомъ, удобрять.

Поки щасте служить, поти приятель служить. Посл.

Плута́га—плутъ, обманщикъ.

Плюва́ти—**блёвати, блюнути.** См. *Б.*

Плюга́вà — негодница, подозрительнаго поведенія женщина.

Плюга́вий — непотребный, нечистый, оплёваный.

Плюндрова́ти — опустошать, разорять; отъ Нѣмецкаго plündern.

Плю́ск, плю́скота—шумъ отъ дождя.

Плю́снути—**хлюпнути, хлюснути,** См. *Х.*

Плю́сь — междоименіе выражающее, фиркъ, бултыхъ.

Плю́щ, бри́ця—растеніе Hedera Hellix. L.

Плю́щити—раздавить, плющи́ть.

Пля́га—бѣдствіе, ударъ, нужда.

Пля́жка—посягательство.

Пля́ма—пятно.

Пля́мьти—покрывать пятнами.

Пля́мка, кля́мка—щеколда, крючекъ у дверей.

Пля́мкати—чавкать.

Пля́ж—**пля́ск.** См. выше.

Пля́скати, пля́снути, пле́скати—быть въ ладоши, аплодировать.

Вийшла доня на улицю в білі ручки плеще. Пѣс.

Пляcовиця — пляска, танцы; балетная труппа.

Пля́ст, пля́стир—(Галицк.) медовые соты, иначе по Украински—*стільник, стінник.*

Медовчик їде, віз меду везе:
Батькові плястир, матері другий,
А дітинятам по пластирнятам.
Пѣс.

Пля́ха—большая бутыль, сулея.

Пляц—пустое мѣсто, гдѣ было прежде жилье.

Пля́цек, пля́цки—(Галицк.) пирожки.

Пля́шка—фляжка.

Пну́ра, пнура—свинья.

Пну́ти—натягивать.

Пну́тися-тьця—противиться.

Против волі Божої пнучи скоро згинеш.

По—предлогъ за.

Поба́гату—нар. по многу.

Побазі́кати—поговорить.

Побалакати—покалякать.

Побари́тися-тьця—промедлить.

Поба́тьківські—нар. по отцовски.

Поба́чений—увидѣнный.

Поба́чити — усмотрѣть, завидѣть, посмотрѣть.

Побачитися-тьця—увидѣться.

Побгати—налѣпить, нагнуть.

Побит—способъ, поводъ, причина, бытъ.

Побиваніе—забота.

Побивати—обить сукномъ или матеріею

Побива́тися-тьця — доживать за кѣмъ, стараться, радѣть.

Побити—поколотить.

Побіда́ш—бѣднякъ.

Побідашка—бѣдняга.

Побіде́нний—горемычный.

Побідний—побѣдный.

Побідник—побѣдитель.

Побідниця—побѣдительница.

Побілити—выбѣлить.

Побілілий—поблѣднѣвшій, бѣлый.

Побіліти—поблѣднѣть.

Побіля—нар. около, возлѣ, вблизи.

Побіля́ний—набѣленный, выбѣленный.

Поблага́ти—просить, умолять.

Поблизу́—нар. вблизи.

Поблу́дний—пустой, негодный,

Люблять мене все поблудні.

Побожний—богобоязненный, честный.

Побо́жно—нар. честнымъ образомъ.

Побо́жность, побожність—набожность.

Поборця—(акт. см.) сборщикъ податей.

Побратим—другъ, названный братъ.

Побратима—подруга.

Побратимство—**братерсьтво.** См. *Б,*

Побра́тися-тьця — 1) отправиться куда либо. 2) Вступить въ бракъ.

Побрѐхенька—враки, болтовня, пустословіе, сказки, побасенки.
Побрѝзки—брызги.
Побрѝховати—врать, лгать.
Побудка—инстинктъ.
Побу́рити—будить
Побурити́ся-ться — (акт. сл.) разорить, угрожать паденіемъ.
Пов, пів—полъ, половина.
Пова̀ба—покушеніе, польщеніе.
Пова̀битися-ться—покуситься, осмѣлиться, повадиться.
Повабились на́ші
На мйву лукаву,
Затоптали, заклями
Козѝцькую славу.
П. Куліш.
Пова́га—уваженіе, почтительность, важность, вѣсъ, сила.
Пова́гом—нар. медленно, тихо, важно, несп ѣшно.
Повадити—подѣйствовать, помѣшать.
Поважа̀ти—уважать, цѣнить.
Пова́жити—узнать вѣсъ, развѣсить на вѣсахъ тяжесть.
Пова̀житися-ться—посягнуть, дерзать, осмѣлиться.
Пова́жний—почтенный, почетный, замѣчательный.
Поважне писаніе ваше дойшло. Орлик.
Пова́жно—нар. почтительно.
Повальник—поборникъ, послѣдователь.
Повальниця—поборница, послѣдовательница.
Поваплений—щекатуренный.
Поваплити—вощекатурить.
Повдень, південь—полдень; югъ.
Поведѐнція—поведеніе, обыкновеніе, привычка.
Повелика=**дзвонки.** См. Д.
Пове́ри, поверт—поворотъ, возвратъ.
Поверну́ти—поворотить, возвратить.
Повѐрся—этажъ.
Повертати—возвратить, отдать.
Повертатися-ться—возвращаться, идти въ обратный путь.
Повеселя̀ти—повеселѣть.
Поветова̀ти—отомстить.
Повзти—ползти.
Повзко́м—нар. ползкомъ
Повийма́ти—вынуть, отобрать овладѣть.
Шклов колись повиймано Лѣт. Самов.
Повимережувати—вышивать узоры.
Сорочечки повимережовані усе різною мережкою. Г. Барвінок.
Повимінѐвати—вымѣнять.
Повинний—должный, обязанный.
Повинова́тити—обвинить, осудить.
Повинова́цтв—родство.
Повиновà̀чений—обвиненный, осужденный.
Повипіра̀ти—изгонять, выталкивать.
Повипо́лювати—выполоть огородъ.
Повислу́ховати—выслушать.
Повити—пеленать.
Повите—пелёнки, повитіе.
Батько в повитку, а син пійшов по світі. Загадка. Дымъ.
Повівати—повѣвать.
Повід—поводъ, уздечка.
Узяв коня за повід.
Повіданний—повѣданный, разсказанный
Повідати—повѣдать.
Повідач—разсказщикъ, повѣствователь.
Будь добрим послухачом будеш добрим повідачом. Посл.
Повідачка—повѣствовательница.
Повідь=**поли́вода.** См. выше.
Повій—кустарное растеніе Lycium barbarum L.
Повійка—плющь Convoloulus L.
Повілиця—растеніе Cuscuta Epelinum Wahl.

Повіт—1) Сарай. 2) Уѣздъ, подраздѣленіе воеводства; 3) Волость, часть уѣзда, имѣющая центромъ какой нибудь городъ или мѣстечко. Въ послѣднемъ значеніи слово это попадается преимущественно въ древнихъ актахъ.

Повітка — сарай. *Казала стоячи під повіткою.* Пѣсн.

Повітовий—уѣздный.

Повітря—воздухъ, атмосфера.

Повітчик—низшей степени бюрократъ.

Повішати—повѣшать, повѣсить.

Пóвк=**пóлк.** См. ниже.

Повкладати—уложить, уклáсть, одолѣть; отправить на тотъ свѣтъ.

Повковий—полковой, областной, провинціальный.

Повкондійка—полуендова.

Повкóни=**півкóни.** См. выше.

Повковник=**полковник.** См. ниже.

Повконцьство—постъ военнаго избирательнаго губернатора и командующаго войскомъ округа въ гетманщинѣ.

Пóвкупі—нар. совмѣстно, кучею.

Повлóктя, півлóктя — полулоть мѣра длины.

Повмігок, півміток — полумотокъ нитокъ.

Повний—полный.

Повнісінький—полнѣйшій, самый полный.

Повнісінько — нар. совершенно, полно, биткомъ.

Пóвно, пóвненько—нар. полно, полненько.

Повнобóкий—полный, жирный.

Повновúдий—полнолицый.

Пóвнява—полнота, избытокъ.

У повняві дізнає недостатку,
Всі злигодні підіймуція на ёго.
П. Ратай.

Пововтýзитися-тьця—повозиться, помучиться, потрудиться.

Повод—(акт. сл.) истецъ.

Поводáтор, поводирь—вожатый, руководитель, проводникъ, особенно у слѣпыхъ нищихъ. *лірників.*

Поводбивáти, повідбивáти — бить, прибить кого.

Поводúтися-тьця—происходить, случаться, обходиться, имѣть обращеніе съ кѣмъ.

Отсе часом поводиться у панів.
Небачивши сільского моду, як він поводиться по між собою.
П. Куліш.

Поводлежáти, повідлéжувати—отлежать бока.

Поводова сторона — (акт. сл.) сторона начавшая дѣло.

Повожéнє—поживаніе, состояніе, положеніе, житье-бытье.

Пóвоз—эпижъ.

Повóзка, повозщина—тѣлега, тѣлежка.

Поволивáти—(акт. сл.) призывать, жаловаться.

І на суд страшний поволиваю такового кождого з братії, который би мав старшого в зневазі мати.
Ил. Торський Густынск. Лѣт.

Повóлівщина, повóвщина, поволщазна—(акт. сл.) налогъ на крестьянъ въ пользу владѣльца, съ принадлежавшаго имъ рогатаго скота.

Повóльний — охотный, добровольный, свободный. *Часу повольного не маю* Величко.

Повóльность—(акт. сл.) готовность, покорность. *Повольность свою объявив.* Марковичъ.

Поворóзка—снурокъ, подвязка.

Поворотники—тропики.

Поворóчати—поворачивать; имѣть намѣреніе.

Поворуши́ти—трогать, прикасаться.
Повриватися-тьця—порваться. *Жили мі ся повровали.* Пѣс.
Повстанець—мятежникъ, инсургентъ.
Повстанка—мятежница.
Поста́ння—востаніе, революція.
Поста́ти — возстать, возмутиться, подняться.
По́встка, повсти́на—войлокъ.
По́всть—шерсть.
Повстягли́вий—воздержный.
По́встягли́вость—воздержность.
Повстягну́ти—воздержать, удержать.
Повстягну́тися-тьця—воздержаться. *Неповстя́нулися от чиненія кривд.* Величко.
Повстяни́й—войлочный, шерстяной.
Повсякча́сний—ежевременный.
Повтала́ра, півтала́ра—полталера.
Повтора́, півтора—полтора.
Повто́рне—нар. вторично, второй разъ. *Писано повторне.*
Пострача́ти—погубить, потерять, истребить.
Повтре́тя, півтретя́—два съ половиною.
Погу́лати—побороть, одолѣть.
Погу́ль—оргія, кутежъ.
Погада́ти—ворожить, подумать, размыслить, поговорить.
Погальмова́ти—останавливать.
По́ганий—скверный, гадкій, языческій.
Пога́нин, пога́нець — язычникъ; негодникъ.
Пога́нка—язычница; негодница.
Пога́но — нар. скверно, гадко. *Погано Тетяно.* Погов.
По́гань, га́нь—мерзость, дрянь.
Поганьби́ти—осрамить.
Поганя́йло, погонич — кучеръ, погонщикъ.
Пога́рда—презрѣніе.
Погарі́кати — сердиться, браитнь, выговаривать.
Погли́нути—поглотить, проглотить.
Поглузовати—надсмѣяться.
По́гляд—взглядъ, обзоръ, обозрѣніе. *Погляд на Українську словесность.* Куліш.
Поглядати—поглядывать, смотрѣть.
Поглянути—взглянуть.
Погодити—благопріятствовать.
Погодитися-тьця — условиться, договориться.
Погідний — удобный, *погодний час* — удобное время.
Погідно—нар. удобно.
Погодова́ти—покормить.
Погі́жий—благопріятный, попутный.
Поголовне, поголовний плат—(акт. сл.) поголовная подушная подать.
Поголо́ска—молва, слухъ.
Погомоніти—погуторить, поговорить.
Погі́нець—погонщикъ.
Погоничка—погонщица.
Погорди́ти—пренебречь, презирать.
Погорі́лець — человѣкъ у котораго пожаръ истребилъ имущество.
Погоржа́—пренебреженіе.
Погоржа́ти—пренебрегать.
Погре́б—(акт. сл.) похороны, погребеніе.
Погре́бати—пренебречь.
Погро́жка—(акт. сл.) угроза. *Погрожка шведа на цесарію.* Величко.
Погро́жовати—грозить, угрожать.
Погро́зливий—грозный.

Лісок почорнілий у мраці сумує,
Борей з півночі погрозливий дує.
І. Верхратський.

Погуба—смерть, убійство, потеря.
Погуби́ти—растерять.
Погукнути—окликнуть, позвать.
Погулянка, погулянь—пирушка.
Погу́тка—поговорка, извѣстіе, слухъ.

Пода́нє, пода́ннє-я, подаваннє-я—даяніе, милостыня; жалованная грамота.

Подарова́тися-ться—простить другъ другу.

Подарува́ти, подарова́ти—подарить.

Пода́ток—подушное, подать.

Пода́чка—сборъ, дань съ крестьянъ.

Подвідчик—фурманъ, извощикъ.

Подвоєводій—(акт. сл.) урядникъ, исправлявшій должность воеводы въ случаѣ его отсутствія, назначался онъ воеводою.

Подго́лювати, підголити—съ низу подбрить.

Подгорці—жители Подгоріи.

Поддашє, піддашя—крыша надъ крыльцомъ.

Поддубовик—грибъ Boletus pachypus Fr.

Подейзрєнє—(акт. сл.) подозрѣніе.

Подейзрѣти—(акт. сл.) подозрѣвать.

Подейзро́нний—подозрительный.

Подѣ́йковати—думать, говорить, предполагать *дейко*, т. е. авось.

Подѣйшлий—(акт. сл.) 1) много ходившій. 2) Пожилой.

Поде́куди—нар. Кое-куда.

Подешперова́ти—отчалиться.

Подзо́р—подозрѣніе, сомнѣніе.

Подзвін, подзвінє, подзвіннє—плата за трезвонъ по покойникѣ и самый трезвонъ.

Подзо́рний—подозрительный.

Подзорним і завикладним стилем. Величко.

Подивитися-ться—посмотрѣть.

Подивова́ти—удивиться.

Подийма́тися-ться—подниматься.

Подийма, подіймя—дворъ, домъ съ дымовою. трубою.

Подимнє—подворная подать.

Подивова́ти—удивиться.

Підінути, піді́ти—дѣвать.

Підінутися-ться—дѣваться, подѣться.

Подія—1) поступокъ, продѣлка. 2) Порча отъ колдовства.

Підіяти—подѣлать, совершить.

По́длуг, вєдлуг—акт. нар. по силѣ, въ силу.

Подлуг вірності нашої і уряду присяжного ознаймуємо. Универсалъ.

Подмарєнник—растеніе Galium rubioides L.

Поднішпра́нщина—Малороссійскія губерніи прилегающія къ Днѣпру на правой сторонѣ.

Подоба—сходство, видъ, приличіе.

Подо́батися-ться—нравиться.

Подобга́ти—поджать подъ себя ноги.

Подобеньство—подобіе.

Подо́бно—нар. вѣроятно, кажется.

Того ж року подобно преставився.

Подоглѣ́жуватися-ться—приглядѣться, всмотрѣться.

Сокотухи наші до всёго подоглє-жувались. Ганна Барвінок.

Подожда́ти—обождать.

Подо́л—нижняя часть женской рубахи.

Подо́ліе, Подолія, Поділлє—Каменецъ-Подольская Украина.

Подолішник—**підданстник**. См. выше.

Подо́ляя—шлейфъ.

Подорішник—тоже что и *подолішник*.

Подоро́жжя—путешествіе.

Подоро́жник—растеніе Plantago lanceolata и P. major L.; иначе по-Украински — *дорожник, собача явичкі, стягач, попутник, ранник*.

Подоро́жній—проѣзжій, путешественникъ.

Подосиновка—грибъ Boletus aurandiacus Schiff.

Подратовати—подразнить.

Подру́жки—подруги невѣсты на ея сватьбѣ.

По-дру́зський—нар. по-дружески, потоварищески.

Подря́пати—поцарапать.

Подси́ток, підси́ток—подрѣшето; сосудъ подъ рѣшетомъ при какой либо-работѣ.

Подскарбій—(акт. сл. podskarbi) казнохранитель, казначей. *Подскарбій коронний* — такъ назывался главный чиновникъ по завѣдыванію государственными доходами, Министръ Финансовъ.

Подстароста—(акт. сл. podstaposci grodzki) чиновникъ, назначавшійся градскимъ старостою и исправлявшій въ его отсутствіи его должность.

Подстаростій — (акт. сл. podstarosci) приказчикъ, управлявшій помѣщичьимъ имѣніемъ

Подстолій—1) *великій*—должность при королевскомъ дворѣ; 2) *земський*—почетный титулъ, не сопряженный ни съ какою обязанностью, жалуемый королями дворянамъ. Подстолій былъ въ каждомъ повѣтѣ.

Подсудок, підсудок—(акт. сл. podsędek) членъ суда, участвовавшій вмѣстѣ съ подвоеводіемъ, судьею и писаремъ въ рѣшеніи дѣлъ.

Подува̀нити — распредѣлить добычу и военно-плѣнныхъ между воинами.

Сірко, зближившися до Січи, все військо свое здобичами і користьми Кримськими подуванив. Величко.

Поду́жати—одолѣть, осилить, побороть.

Поду́жий—мощный, могущественный.

Поду́жовати—преодолѣвать, брать перевѣсъ, осиливать.

Подупа́длий — (акт. сл.) устарѣвшій, обѣднѣвшій, упадшій.

Подуріти—съума сойти.

Поду́ти — быстро побѣжать, скоро пойти.

Подя́ка, подякова̀ннє — благодарность, благодареніе.

Подя́ковати—поблагодарить.

Пожаданний—вождѣленный.

Пожада̀ти—сильно желать.

Пожадли́вость—жадность.

Пожакова́ти—разорить, опустошить.

Пожа̀літися-тьця—пожаловаться.

Пожалкова́ти—пожалѣть, поскупиться.

Пожалковатися-тьця — пожаловаться на кого въ чемъ-либо; жалиться.

Пожалкувався та нічого невдіяв.

Пожалковався Бог над рака, дав му ззаду очи. Посл.

Пожалувати—подарить, наградить.

Пожари́на, пожари́щє—мѣсто послѣ пожара, пожарныя развалины.

Пожартовати—пошутить.

Пожда̀ти—подождать.

Поже́га, поже́жа — пожаръ, зарево, зазажигательство, огонь, горѣніе

Пожежа скрізь за горою дуже жевріє.

Пожегна́ннє—благословеніе, прощанье.

Пожегна́тися-тьця — прощаться, раставаться, благословить.

Поженѐмося — погонимся; отъ глагола *погнатися-тьця.*

Поженімося—оженимся.

Пожитѐчний—полезный, выгодный.

Пожитки — угодья и доходныя статьи имѣнія.

Пожитковати—воспользоваться.

Хотів добрами моїми пожитковати. Величко.

Пожи́ток—(акт. сл.) употребленіе, польза, выгода.

Пожичити—пожелать.

По̀з=по́вз, по́уз. См. выше.

Позабіга̀ти—предупреждать.

Позавчо̀ра — нар третьяго дня, позавчера.

Позавчо́рашній—позавчерашній, третьедневный.

Позага́нювати—1) перепортить, засквернить. 2) Побраковать.

Позадава̀ти—причинить.

З світа зогнали, або рани позадавали. І. Гусак. 1684 г.

Позаквічо́ваний—убранный цвѣтами.

Позаквічовати—убрать цвѣтами.

Позанапра́сно—нар. напрасно.

Позаплішовати—укрѣпить.

Позаполо̀сковати—полоскать.

Позасіва̀ти—засѣять.

Позаставляти—заложить, отдать подъ залогъ.

Позаторік—нар. позапрошлый годъ.

Позаторішній—позапрошлогодній.

Позацвіта̀ти—заплѣсневѣть.

Позачиня́ти, позачи́нювати—затворить, закрыть.

По́зва—судебный процесъ, призывъ съ судъ.

Позваний, позвана сторона—отвѣтчикъ.

Позверховність—поверхностность.

Позверхо̀вне—нар. слегка, поверхностно, только для виду.

Поздоро́вкатися-тьця—пожелать доброго дня, поздравствоваться.

Позем=**небосхил.** См. *Н.*

Поземний—горизонтальний.

По́земно—нар. горизонтально.

Позива́ти—просить на кого въ судѣ.

Позива̀тися-тьця—тягаться, съ кѣмъ по судамъ, имѣть съ кѣмъ тяжбу.

Позичений—взятый въ займы.

Позича́ти—осуждать, дать или брать въ займы.

Позичи́ти, пожичи́ти—пожелать.

Пози́чка—заёмъ, ссуда.

Був голосок, та позички зъїли.
Т. Шевченко.

Позира́ти—посматривать.

Позиска̀не—достиженіе, выигрышъ, улучшеніе.

Позіх—зѣвокъ.

Позіха́ти, позяха́ти—зѣвать съ просонокъ.

Позлоцістий—позолоченный.

Позмо̀рщовати—поморщить.

Познати, пізнати—узнать познать.

Позневажа̀ти—оказывать неуваженіе презрѣніе.

По́зній, пізній, пізднiй—поздній.

Позно, пізно, пізненько, пізнесенько—нар. поздно.

По́зов—требованье явиться въ судъ для оттѣта. *Позов заложити*—завести процессъ. *Позов-ад-кассандум*—позовъ по кассаціонной жалобѣ, на состоявшееся уже рѣшеніе.

Позо̀ревати—спать на зарѣ.

Позо̀рний—славный, достойный зрѣнія.

Їхав на коні барзо позорнім.
Ханенко.

Позтина́ти—посрубливать, обрубить.

Покаба́ньщина—пошлина съ мельницъ.

Дозорця вимагав покабаньщини в млинах. Маркович.

Покази́тися-тьця—сбѣситься.

Покаля́ти—испачкать, замарать.

Покарбо́ваний—нарѣзанный чертами.

Покарбовати—нарѣзать черты.

Покарта̀ти—побранить.

Покарявитися-тьця—потрескаться, покорчиться отъ засухи.

Поква̀питися-тьця—польститься, повадиться, посягнуть.

Покво́лом—нар. тихо, неспѣша, медленно, кое-какъ.

Покенкова̀ти—подурачить.

По́ки, допо̀ки—предлогъ пока.

Покідь, покідька—вздоръ, ничтожность, заброшенная вещь.

Ще воно не покідька. Шкода грошей на таку покідь тратити.

Покіль?—нар. до какихъ поръ? покуда?
Покірний—покорный, послушный.
Покірность, покірливость — покорность, послушаніе.
Покладáти—принимать, покладать.
Мусимо зносити і на себе покладати. І. Гусак. 1684 г.
Послáстн—рѣшиться, вознамѣриться.
Поклав в першу неділю сватів засилати
Поклúзати—уходить.
Поклякнути—гнуться, нагибаться.
Покоёвий—камердинеръ.
Покоївка—камеристка, горничная.
Поколихáти, поколихнýти—покачать, поколыбать, покачнуть, пошатнуть.
Поколóщина — пошлина при переѣздѣ черезъ мостъ и при перевозахъ.
Покопати — *покопати правом* — законнымъ образомъ доказать. чью-либовину, или неправоту въ тяжбѣ.
Покóра=**покірность.** См. выше.
Покóс — ряды только что скошенной травы.
Покострубачúти—сомять, взъерошить.
Покот—кличка собачья.
Покоти-поле=**перекоти-поле.** См. выше.
Покотитися-тьця — 1) котиться. 2) «Родить дѣтенешей.
Покотíбло—кружало.
Покóтом—нар. вповалку, лоскомъ.
Зійшло сонце—ляшки-панки
Покотом лежали. Т. Шевченко.
Всі вороги покотом полягли.
Величко.
Покохáти—полюбить.
Покóшланий—склокоченный.
Покоштовáти, покоштувати — попробовать, отвѣдать.
Покоштовавши сказали: дай Боже і на той рік діждати! Квітка.
Покрáщати—похорошѣть.
Покрáяний—изрѣзанный на куски.
Покраяти—порѣзать на куски.
Покрéвний—родной.
Пóкритка—критка.
Покропúстий—разноцвѣтный, разнолич-ный.
Покýса—искушеніе, соблазнъ.
Покýта—эпитемія, покаяніе, наказаніе за грѣхи, наложеное духовникомъ.
Покутній—угловой, образной.
Покутнє вікно—окно близь образного угла
Покутувати—каяться во грѣхахъ.
Покýття—Буковина.
Пóкуть, покутьтя — посадъ, образной уголъ. красный уголъ.
Покуховне—пошлина съ напитковъ.
Полáгодити—починить, привести въ по-рядокъ.
Полáгодитися-тьця—исправиться, приго-товиться.
Полапати—схватить, пощупать
Винних полапати і кару чинити.
Величко.
Полапцем—нар. ощупью.
Чого треба той полапцем намацаєм.
Полáта—(акт. сл.) хранилище.
Полата манастирська зовсім згоріла. Густ. Лѣт.
Полáяти—побранить.
Пóлба—растеніе Triticum Speltar. L.
Полева гречка—растеніе Capsella Bursa pastoris Moench L.; иначе по-Южно-русски—*помолочник, сіріки.*
Полева горчица — растеніе Sisymbrium Sophia L.
Полева мьята—растеніе Mentha arvensis L.; иначе по-Украински.—*драгомоб, кінська мята.*
Полева нехворощ—растеніе вѣнички Artemisia scoparia Waldst et Kit.
Полева осока=**каразина.** См. *К.*
Полева рожа—растеніе Lavatera Thuringiaca L.

Полева сосонка—хвощъ Equisetum arvense L.

Полёваніе— охота.

Полевий гірчак — растеніе Malachium aquamacum Fries.

Полевий лепок, пужник—растеніе Turritis Glabra L.

Полеві кісточки—растеніе Poligata vulgaris L.

Полеві сокірки=козёлки. См. *К.*

Полеві чорнобривці=травянець. См. *Т.*

Полёгка—облегченіе. Величко.

Полегчати—(глаг. безличн.) сдѣлаться легче.

Полѣнути—1) полетѣть. 2) Отправиться скоро.

Осідлав коня рябого, поленув в Теплиці. Макаровскій.

Полеценіе—(акт. сл. polecenie) препорученіе, наказъ, распоряженіе, приказаніе.

Видан универсал пану Стефановичу з полеценем розизку в полку П. о грошах.—По которой їх супликѣ заліцал (Гетьман) *Писареві і Бунчучному крѣпости розсмотрѣти. Пан Полуботок з полеценя Его Вельможности відал і управовал.* Ханенко. *Полецаем баченню і увазі вашим.* Юрій Хмельницкій.

Полива—эмаль, глазурь, краска олѣйная на глиняной посудѣ.

Поливода—весенній разливъ рѣкъ.

З дня Св. Юрья поливода починае спадати. Гатцук.

Поливяний—муравленный, вылуженный съ глазурью. *Поливяний горшок*—горшокъ окрашенный глазурью.

Полинути=поленути. См. выше.

Полискотати—пощекотать.

Поліскуватися-тьця — блестѣть, сверкать.

Поліця—полка, рѣдь.

Полій=блоховник. См. *Б.*

Полік—излѣченіе; исправленіе.

Полінець—растеніе Artemisia austriaca L.

Поліноватися-тьця—облѣниться.

Поліпь, полипь—растеніе Artemisia absinthium L.

Полісся—Полѣсье.

Політіковáтися-тьця—1) говорить о политикѣ. 2) Учтиво обращаться.

Вони політикуються, а нишком чигають. П. Кулiш.

Політічний — приличный, привѣтливий, учтивый.

Політовáніе — (акт. сл. politovanie) состраданіе.

За якое з політованясь оказанє над ними в таком утрапеню Милости....
Гр. Самойлович.

Полічáти—вмѣщать.

Полічек—(акт. сл. policzek) 1) сторона. 2) Пощечина.

І полічком данім шкаредні обезчестивши. Величко.

Полічúти—сосчитать.

Полішнє—поличное, на лицо

Полк, повк—такъ назывались малороссійскія провинціи во времена гетманіи; при гетманѣ Богданѣ Хмельницкомъ *Украіна Обтихъ Сторонъ Днѣпра* была раздѣлена на 17 полковъ, а Запорожье на *паланки* или округа.

Полковник — правитель полковой области, избиравшійся вольными голосами полковой рады пожизненно, въ званіи своемъ онъ утверждался гетманскимъ универсаломъ, а въ управленіи своемъ отдавалъ отчетъ полковой радѣ или провинціальному парламенту, который ограничивалъ его власть. Полковнику принадлежала судебная, административная и исполнительная власть въ провин-

ціи, а равно и командованіе войсками своей области; когда онъ отлучался изъ управляемаго имъ полка, то управленіе дѣлами передавалъ *Полковнику Наказному*; или вице-полковнику, при отлучкахъ онъ оставлялъ всегда свои клейноды тѣмъ лицамъ, которые заступали его мѣсто, ибо безклейноднаго уполномоченнаго непризнавали за власть. Власть полковниковъ (какъ и воеводъ въ Сербіи) какъ и власть самаго главы Украинско-Запорожской Земли гетмана была пожизненною, но непреемственною въ потомствѣ; гетманъ могъ могъ смѣнять и предавать суду полковниковъ; но въ послѣднее время гетманіи, при гетманахъ Скоропадскомъ, Апостолѣ и Разумовскомъ, полковники только по имени были подчинены гетманскому *реименту*, а въ сущности въ дѣлахъ своихъ полковъ были независимыми правителями. Иные полки были таковы, что выставляли отъ 40 до 50 тысячъ войска, а по величинѣ своей областной территоріи далеко превосходили многіе герцогства и княжества современной намъ Европы.

Полóва—мякина.

Полóвий — 1) мякинный. 2) Имѣющій цвѣтъ мякины.

Воли ж мої половиі. Пѣс.

Половúця—половина.

Половіти—согрѣвать.

Полóвниця, полуни́ця, полоница—дикорастущая клубника Fregaria collina L.; родъ земляники.

Полóг—равнина, низменность.

Поломья, полумья—пламя.

Полоненик, полоняник—плѣнникъ.

Полони́ти—плѣнить, брать въ плѣнъ.

Полóнка — прорубь на льду рѣки, полынья.

Полоскáтися-тьця—1) мыть, полоскать. 2) Грабить.

Орди полоскалися і ясир брали.
Величко.

Полóхати—пугать, страшить.

Полохатися-тьця—пугаться.

Полохли́вий—робкій, боязливый.

Полть, повть—1) половина; *розбити на повть*—разрубить на двое. 2) Продолговатый кусокъ говядины, соло-солонины, также, жирная часть оной, окорокъ.

Полтя ніхто не хастить. Посл.

На той бенкет комара з мурашвбили,
Чтирі повті солóнини з них наробили
Сто ковбас начинили,
Головизну увядили,
Схаби пропікали,
Гостей пріймовали. Пѣс.

Полталя́рок, півталя́рок — старинная польско-литовская монета, въ одинъ гульденъ или 65 коп. сер.

Полу́день—полдень, полдникъ

Полу́дновати—полдничать.

Полудрабок—бокъ малороссійскаго воза.

Полукóвщина—крестьянскій оброкъ по одному грошу съ лукна.

Полу́мисок—глиняная тарѣлка.

Полу́нишник—растеніе Trifolium montanum L.

Полу́ниця—земляника.

Полу́панок—шляхтичъ.

Полу́петра—30 Іюня, праздникъ собора 12 апостоловъ. *Скоїлось на самого Полупетра.*

Полутаби́нок—старинная волнистая лоснящаяся шолковая матерія, родъ гроденапля только поплотнѣе.

Польга—1) потачка, потворство, посла-

бленіе. *Щоб нікому польги недав.* 2) Льгота. 3) Подкладное бревно, для скатыванья колодъ.

Полюбля́ти—любить

Полюбовниця=**облюбенниця.** См. *О.*

Полюваннє—охота на дичь и звѣрей.

Поляка́ти—испугать.

Пома́занець—помазанникъ. *Яко помазанцю Божью.*

Пома́затися-тьця — недавно сдѣлаться бариномъ.

Помайнувати—побресть, удалиться, уйти

Пома̀лу, пома́леньку—нар. тихо, осторожно.

Помандрова́ти—отправиться въ путь.

Помануги—сманить.

Помарніти—исхудать, исчахнуть.

Помаца́ти—пощупать, найти.

По́мацьки=**полапцем.** См. выше.

Помело—метла, голикъ.

Поменѐнє—названіе, наименованіе.

Помени́ти—именовать.

Померѐжити—пестрить, испещрить.

Помѐрлий—умершій.

Помешка́нє—(акт. сл.) житье-бытье.

Доброго помешканія всім вашим милостям уприймє желаем і спріяем.

Гетьман Скоропадський.

Помидори — патлажаны Lycopersicum esculentum Mill.; *помидори сині*—синіе патлажаны L.; malandenum. Mill.

Помикати—устремляться въ высоту.

Висще як орел помик,
Птах маленький королик.
І. Верхратський.

Помилитися-тьця—ошибиться.

Помилка—ошибка, промашка.

Помилятися-тьця—ошибаться.

Помина̀льниця, поми́нник, помянни́к—синодикъ, поминальная книжка.

По́минки—панихида.

Поміж—нар. между, въ срединѣ.

Поміркова̀ти—размыслить, разсудить.

Помірно—нар. умѣренно.

Помірья—эпидемія, моръ.

Челядників вигубить помірья,
І вдови їх слёзами не заплачуть.
П. Ратай.

Поміст, помо́ст—полъ, палуба.

Поміч—помощь.

Помняти—смять, помять.

Помо́вка—помолвка.

Помо́вкнути—помолчать, умолкнуть.

Помога́й-Бі—помоги Господи.

Помога̀ч, помочник—сообщникъ, соучастникъ.

Помо́рхлий—поморщенный.

По̀мста—месть, мщеніе.

О якиї виговори немаеть ясновельможний Гетьман урожатися і помсти чинити. Орлик.

Пому́шор біла—(Бессар. сл.) черная смородина Rhus rubrum L.; *помушор негру*—черная смородина Ribes nigrum L.

Понадитися-тьця—повадиться.

Поназбіга̀тися-тьця — сбѣжаться, столпиться.

Понакарбо̀вувати—часто отмѣчать.

Понастановля́ти—наставить, назначить, избрать.

Понахана̀ти—нахватать.

Понахилянний=**привороченний.** См. выше.

Понахи́ляти—приворотить, склонить на свою сторону.

Поневаж—потому что.

Поневіря́тися-тьця—нести на себѣ всеобщее презрѣніе.

Понеділок—понедѣльникъ.

Понеділковати, понеділкувати—поститься по понедѣльникамъ, что дѣлаютъ часто старухи въ Украинѣ.

Поне́хаяти—пренебречь, оставить.

Пони́ти—пріуныть.

Поніваж=поневаж. См. выше.
Понітовати—отнѣкиваться.
Поночі—нар. ночью, въ потьмахъ.
Поночлежник—стражъ, пастухъ стерегущій по ночамъ стадо.
Понудливий—неподатливый, упрямый.
Понудливость—неподатливость.
Понура, нура—1) свинья. 2) Угрюмый, пониклый человѣкъ.
Понурий—мрачный, угрюмый, пониклый.
Понуритися-тьця — поникнуть, быть угрюмымъ.
Попяти—взять, стяжать, заслужить.
Попятися-тьця—вступить въ бракъ.
Пообірати—обобрать.
Драпіжці пообъіздили вам шиї і худоби ваші всі пообірали. Универсалъ Петрика.
Пообшарпований—ободранный, голый.
Поодтьнати—отрубить.
Поосажовати—заселить, поселить.
Попадя, попадиха—жена или вдова священника.
Попанячитися-тьця — заразиться барствомъ.
Попарти—1) двигать впередъ. 2) Продолжать, что либо. *На попарте*—къ продолженію, къ поддержанію.
В нашій справі на попарте оної постановили. Орлик.
Попас—кормъ, кормленіе, отдыхъ.
Сивий коню, тяжко тобі буде:
Поїдемо разом з вітром,
Попасу не буде. Пѣс.
Попасання—пастьбище.
Попасати, попасувати — кормить на пастьбищѣ лошадей или воловъ.
Завітав я до веселої козачої хати попасувати коні. Куліш.
Попаски—нар. идти поѣдая траву.
Отара ж попаски попхалась навманя. І. Гребінка.
Попелястий, попелястий—сѣрый.
Попереводити—промотать.
Попереду—нар. сначала, прежде, впереди
Посампереду дружко коровай несе.
Попереж — поясница, крестецъ, поперекъ.
Попильнувати—поберечь.
Попис—(акт. сл. popis) реестръ, кадастръ. *Попис люду.* 2) Списокъ лицъ, состоящихъ въ извѣстномъ отрядѣ войска, въ „хоругви"; 3) Смотръ какого-либо военнаго отряда или посполитого рушенья.
Попитати—спросить.
Попівна—дочь священника.
Попівський—священническій.
Попідтинню—нар. по подъ плетнями, по подъ тынами.
Пішла мати на старість попідтинню собак дражнить бо діти лихі.
Попіл, попел—зола, прахъ, пыль.
Поплавець—поплавокъ.
Поплечник—помощникъ, подручный человѣкъ.
Поплинути—поплыть.
Попліч—нар. объ руку.
Поплічний—равный, тождественный.
Поплічник—ровесникъ, помощникъ.
Поплічниця—ровесница, помощница.
Поплошитися-тьця, поплошатися-тьця—струсить, растираться.
Поплямкати—почавкать губами.
Попобити—поколотить.
Попове гуменце—растеніе Tagaxacum officinale Wigger.
Поподбивати, попідбивати—подбить.
Поподнерезувати, попіднерезувати—подпоясать.
Попогарікати—посердиться, побранить.
Пополотніти—поблѣднѣть.
Пополохати, пополошити—испугать, напугать.
Попонеділковати—попоститься въ понедѣльники.

Попо́ратися-тьця—похозяйничать.
Попо́рськати—спрыснуть.
Поприсѣ́жене—(акт. сл.) присяга, клятва.
Поприси́рнювати—разослать для сушки.
Що поприсирнювано, а дощ накрапа поприбіра. Номис.
Попрово́дити—отправить. *Пообіді попроважено.* Ханенко.
Попрого́нювати—прогнать.
Попрокида́тися-тьця—проснуться, прокинуться.
Попромі́нювати—промѣнять, растратить
Попсований—испорченный
Попсу́вати—испортить, сломать, изгадить.
По́пуск—попущеніе, потачка.
Попутник—растеніе Plantago major L.
Попьяти—напять, натянуть.
Попьа́тися-тьця—потянуться, лѣниво уйти.
Порабова́ти—поработить, разграбить, обобрать.
Пора́да, пора́донька—совѣтъ, утѣшеніе.
Пора́дити—посовѣтовать, утѣшить, помочь.
Пора́дитися-тьця—посовѣтоваться, утѣшиться.
Пора́дний—утѣшительный.
Пора́дник—совѣтникъ, утѣшитель.
Пора́дниця—совѣтница, утѣшительница.
Пора́док—порядокъ.
Поража́ти=**пора́дити**. См. выше.
Пора́за, пора́зка—пораженіе, разбитіе.
Пора́лник, порі́зник—подорожникъ Plantago lanceolata.
По́раннє-я—хозяйничанье, приготовленіе, прибиранье.
По́рати—кончать.
По́ратися-тьця—заниматься хозяйствомъ, приготовлять, приводить въ порядокъ, стряпать кушанье
Поратова́ти, порятува́ти—защитить, помочь.
Порату́нок—помощь.
Пораховáти, порахува́ти—сосчитать, посчитать.
Пораху́нок—расчетъ.
По́рая=**пора́да**. См. выше.
По́раяний—присовѣтованный.
Пора́яти—присовѣтовать.
Пора́ятися-тьця—посовѣтоваться.
Порва́ти—разорвать, приподнять.
По́реготати—посмѣяться, похохотать.
Поррей, порр, праж—растеніе Allium porum L.
Поре́мствовати—гнѣваться, сердиться.
Поре́патися-тьця—потрескаться.
Порива́ти—1) восторгать, 2) Хватать, губить. *Недав вовкам на дуб поривати.*
Порива́тися-тьця—1) бросаться на что. *До шаблі поривáючися.* 2) Рѣшиться, отважиться на что.
Порину́ти—потечь, двинуться, броситься.
Порихтова́ти—поправлять, мѣтить, прицѣливаться.
Порі́дшати—порѣдѣть.
Порізник=**поранник**. См. выше.
Порік—ропотъ.
Порікува́ти—роптать.
Порічки—смородина.
Поробúти—1) надѣлать. потрудиться, заняться. 2) Околдовать.
Він не божевільний, а то ёму́ так чарівниця поробила, що розмобив ії.
Поро́жній—пустой.
Порожнова́нє—быть безъ дѣла.
Порóжнява—пустота.
В порожняві він роспросторив сівер,
Ні на чому важку повісив землю.
П. Ратай.
Порожняком—нар. по пусту, съ пустыми рукавами, ни съ чѣмъ.
Поро́з олока́тися-тьця—разбрестись.

Многіі із драгунськихъ тяжарів за Дніпро і в другіі місця порозволокалися. Скоропадскій.

Пороздоро́вувати—роздарить, раздать.

Порозстано́влювати—разстанавливать.

Порозти́ціовати—тыкать по разнымъ мѣстамъ, втыкать, всажывать.

Порозза́вляти—разинуть.

Поро́м, пра́м—плотъ рѣчной.

Порбспути—хлыснуть, бѣжать, разбѣжаться. *Всі порознули в-ростич.*

Порося́, порося́тко, порося́точко—поросёнокъ, поросёночекъ.

По́рох, поро́шина, поро́шинка—пыль, порошокъ.

Як порох у воці, так ти мені зосталася.

Поро́ша — свѣжевыпавшій снѣгъ или утренняя роса, по которой охотники узнаютъ слѣды звѣря.

Поро́щати, поро́щити—трещать, шумѣть, какъ мелкій дождь, также кричать, бранить.

Порилишник — растеніе Verbena officinalis L.

По́рськати—броситься на кого. *Так у вічі й порськає.*

Порський—живой, рѣзвый.

Портокаль—апельсинъ Citrus Aurantium Riss.

Поруга, поругонька — поруганіе, выговоръ, брань; изгнаніе.

Щоб Бог недавав Украіну на позор та поругу невірних. Дума.

По́рукавичне — пошлина взимавшаяся при покупкѣ и продажѣ имѣній, домовъ, заводовъ и при откупѣ питейной продажи водки, пива, меду, и пр.

Не малиї приходи суть Пану Гетьману з порукавичних і арендових, которіі зо всіх полків і городів до рук єго приходять. В. Кочубей.

По́рух—движеніе.

Порушник — растеніе Centaurea Marschaliana Spr.

Поря́дковати — хозяйничать, проводить въ порядокъ.

Поря́дний—исправный, чинный. *Збудоване порядне.* Луцк. Брат. 1619 г.

Поря́дчик—распорядитель на сватьбѣ.

Посаг—приданное, вѣно.

Поса́д—**поку́ть.** См. выше.

Ти в мене поса́д самая. Пѣс.

Посаталіти—взбѣситься, озлиться.

Посва́р, посва́ра — ссора; неустройство, брань.

Посвари́тися-ться—погрозить.

Посві́дчити—посвидѣтельствовать.

Посивіти—посѣдѣть.

Посилкова́тися-ться—силиться.

Поси́льщик—курьеръ, посланецъ.

Поспина́ти—посыпать

Посів—посѣвъ.

Посіда́ти—одолѣвать, овладѣвать.

Посіяти—посѣять.

Поскликати—посзывать.

Посконь—конопля Canabis sativa L.

Поскорити—ускорить, поспѣшить.

Поскребок, поскрі́бки—негодный остатокъ, поддонки.

Поскроми́ти—унять, усмирить.

Посла́тися-ться—постилать, приготовить постель.

Послизнути—исчезнуть.

Послі́док—разультатъ, послѣдствіе.

Послó́вица—пословица; иначе по-Украински—*приловок, присловка, приповідка.*

Послóвник—лексиконъ, словарь.

Послу́га—служба, служеніе, услуга.

Послу́хний—послушный, покорный.

Послухня́ство, послушéньство — послушаніе.

После, після, опісля — нар. послѣ, потомъ.

Посми́кати—дергать.

Посміви́ско, посміхови́ско, посміхови́ще, по́сміх—посмѣяніе, посмѣшище, издѣваніе.

Посміттю́ха, посміттюшка—птичка Alauda Cristata L.

Посмішний—смѣшной, весёлый.

Посмокта́ти—пососать.

Посмуго̀вати — пополосать, поколотить, побить до синяковъ.

Поспіданок—завтракъ.

Поспідати—позавтракать.

Поспути—уснуть.

Посол — (акт. сл. posel) депутатъ отъ воеводства на сеймѣ.

Посоловіти—поблекнуть (о глазахъ).

З пьяна очі посоловіли.

Посоромитися-тьця—постыдиться.

Поспита́ти—спросить.

Поспів—пѣніе.

Поспівець—поэтъ.

Поспівний—поэтическій, стихотворный.

По́спіх—спѣхъ, поспѣшеніе.

Посповніо̀ваний — исполненный, наполненный.

Посповніовано—нар. исполнено.

Посповніовати, посповня́ти—исполнить, выполнить.

Посполітак—крестьянинъ.

Посполіте рушення—возстаніе всего народа; всеобщее вооруженіе.

Посполітий—народный.

Посполітка, посполітачка—крестьянка.

Посполітова́ти — (акт. сл.) 1) чернить кого. 2) Имѣть обхожденіе, общеніе съ негодяями.

А хто би посполітовав з тими отлученними, посполу із ними осудитьця. Чин. Львовск. Брат.

По́сполу—(акт. сл.) вмѣстѣ, обще, въ соединеніи.

Поспо́льство, посну́льство—простонародіе, чернь, крестьянскій классъ.

Посполю́д—нація, народъ.

Посре́дки—нар. посерединѣ, между.

Поссесія—(акт. сл.) 1) владѣніе, обладаніе. 2) Вводъ во владѣніе. 3) Аренда.

Поссесор—(акт. сл.) владѣлецъ, арендаторъ.

Пост, піст—постъ.

По́став—штука сукна, свертокъ холста.

По 15 локоть одомашки, а на їх слуги по поставу сукна калтришово. Уставъ о Волокахъ 1557 года. стр. 101.

Поста́ва—образъ, фигура.

Поставѐць — 1) шкафъ, репозиторіумъ. 2) Ковшъ, мѣра жидкости.

Було колись в Украіні,
Лихо танцёвало,
Журба в шинку мед-горілку
Поставцем кружа̀ла.
Т. Шевченко.

Постано̀ва — постановленіе, условіе, пункъ, параграфъ.

По́стать—видъ, осанка, фигура.

Постача̀ти, постачити—доставить, поставить.

Постачовати—постачать, заподозрѣть.

Пости́жно—нар. скоропостижно.

постіль—постель

Посто̀гнувати—стонать, охать.

Іде мужик з поля та постогнуючи. Пѣс.

Постокро́тне—нар. стократъ.

Повторе і постократне прошу.
І. Мазепа.

Постоли́—лапти.

По́сторонь—нар. поодаль.

Посторо́нка—постромка, верёвка.

Скаче, як теля на посторонку. Посл.

Постоя́льний двір—заѣзжій дворъ.

Постоя́льник—жилецъ, постоялецъ.

Постоя́льниця—квартирантка, жилица.

По́страх—острашка.

Постри́буньчик—шалунъ, скакунъ.

О, мій пострібуньчик, мій кокотень маленький. Г. Барвінок.

Постріва́ти—подождать.

Постріл—выстрѣлъ.

Острома—посторонка.

Постромля́ти—натыкать, позакладывать.

По́ступ—прогрессъ.

Поступа́ти—уступать, соглашаться.

Поступи́тися-тьця—пожертвовать, уступить.

По́ступки—постъ, говѣніе.

Поступова́ти—поступать.

Посува́ти—подвигать.

Посумовати—погрустить, горевать, печалиться.

Посу́нутися-тьця—подвинуться.

Посу́питися-тьця—нахмуриться, надуться, принять угрюмый или сердитый видъ.

Посутеніти—потемнѣть, смеркаться.

Посу́ха—засуха.

Потабе́ньки—вздоръ, балы.

Пота́й—нар. тайкомъ, украдкою.

Потайний—тайный, скрытный.

Потайник—тайний ходъ.

Потайниця—скрытная женщина.

Потайно=**пота́й**. См. выше.

Потака́ч—льстецъ.

Потакач тим і живе що язиком грае. Погов.

Пота́ла—истребленіе, уничтоженіе, съѣденіе, покормъ.

Пота́нути—растаять.

Пота́нці—окрошка хлѣбная.

По́твар—худая слава, молва, вымыслъ, оболганіе, очерненіе.

Аби не нанеслась потвар. Сорочинський 1707. *Тиї ёго́ ложниї потвари явни.* Скоропадський.

Потвержа́тельний универсал—подтвердительная грамота.

Потвор—карикатура.

Потворний—карикатурный, смѣшной.

Потели́тися-тьця—телиться.

Потѐнція—(акт. сл. potentia) власть, сила, могущество.

По́ти—нар. до тѣхъ поръ, пока.

Пота́лиця—затылокъ.

Пота́лишник—тумакъ.

Потира́ти—терпѣть, топтать, безъ цѣли и пользы ходить.

Пота́снутися-тьця—потѣснться.

Пота́чка—стычка, сраженіе.

Потіомки—потьмы.

Потіпаха—потаскуха.

Поткáти—встрѣтить.

Потлума́ти—придавить, уничтожить, сжать, утушить, утолть, унять.

Потовпитися-тьця—помѣститься.

Пото́ля—потачка.

Пото́мний—будущій, грядущій.

Потоптом—нар. вытоптомъ.

Поторжка—аукціонъ.

Поторбо́ча—чучело, видѣніе, призракъ, страшилище.

Поточка—потачка.

Пото́чний—легкій, обыкновенный.

Поточні книги—книги, въ которыя вносились акты *сознанные*—жалобы протесты, объявленія, донесенія возныхъ, о доставленіи позвовъ, о вводахъ во владѣніе и т. под.

Потра́ва—кушанье, блюдо.

Потра́вити—уничтожить.

Потравка—соусъ.

Потра́пити—попасть, улучить.

Потрапля́ти—попадать, потрафлять.

Потра́тити—потратить, истерять, убить.

Потра́чати—издерживать.

Потре́ба—1) потребность, нужда. *Для вшелякої потреби і згуби*—наслучай нужды или потери. 2) Стычка, сраженіе, схватка. *Которая-то потреба, альбо війна, під Корсунем була.*

—Маючи з Татарами під час потребу. Лѣт. Самов.

Потрива́ти—подождать, медлить, продолжаться.

Потріня́жити—спутать ноги лошядямъ.

Потро́ху, потро́шку, потрошечку — нар. понемножку.

Потрутити—толкнуть, бросить.

Потрух—обыскъ.

Потрухлий—сгнившій.

По́трушити—вынимать внутренности.

Поту́га—усиліе, сила; крѣпость, власть, могущество, отрада.

Що Турчин під Киівъ конечне з потугами своіми бути мав. Самойлович. 1680 г.

По-туча—нар. послѣ тучи.

Поту́жний—сельскій, крѣпкій.

Тут потреба потужнійших сил. Самойлович.

Потура́ти—поблажать, снимать, вѣрить.

Потурба, потурбова́нє—безпокойство.

Потурбо́ва́ти—обезпокоить, потревожить.

Потурити—погнать, спровадить, выгнать.

Потури́тися-ться — убраться, потащиться. *Потурився додому.*

Поту́ха—ободреніе, утѣшеніе, окончаніе, утишеніе жажды къ вину; удовлетворить потребности, выпить водки.

Випити на потуху ще з крючок.

По́тя, по́тятко—неоперившійся птенчикъ

По́тяг—поѣздъ.

Потяга́ти, потягну́ти — 1) потянуть. 2) Пригласить, побудить.

Потя́ти—посрубливать.

Поу́з—нар. мимо.

Поіжав поуз двір, а не заіхав.

Поузбіч—нар. около, возлѣ, подлѣ.

Поуфа́лость — довѣренность, надѣжда, упованіе.

Поуфа́ти—полагать свою надѣжду, довѣренность, въ комъ или въ чемъ.

Поукопувати—вкопать, разставить.

Поха́пати—похватать.

Похапцем—нар. быстро, скоро. на скорую руку.

Похаяти—лелѣять.

Похва́—ножны.

Похва́лка—угроза, хвастовство, молва.

Похвалки злиі чинити. Мазепа.

Похвальний диждень—5 недѣля Великаго поста.

Похвалятися-тьця—угрожать.

По́хватень—спѣшное дѣло, спѣшная работа, поспѣшность.

Похверціовати—пощеголять.

Похізуватися-тьця—шалить, издѣваться

Коли вже вам хочетъця похізуватъця вмоёму кобеняці. Номис.

Похілий — согнувшійся, наклоненный, наклонившійся, склонившійся.

На похіле дерево і кози скачуть. Посл.

Похіли́тися-тьця—пошатнуться, наклониться.

Похіпливий—прыткій, скорый, способный.

Похіріти—ослабѣть.

Похіт—качокъ. движеніе.

Похітати—покачать, пошатать.

Похлібець—льстецъ, нахлѣбникъ.

Похлі́ня—вліяніе.

Похма́рити, пошма́рити—покрыться тучами.

Похню́пий, похню́пенький—печальный, угрюмый.

Похню́питися-тьця—повѣсить голову, потупить глаза.

По́ховані—похороны.

Похова́ти — 1) похоронить, погребать мертвеца. 2) Спрятать, скрыть.

Поховатися-тьця—спрятаться, скрыться.

Похбдити—сходствовать, быть похожимъ

Поцілу́нок—поцѣлуй.

Поці́нний—стоющій, сходный по цѣнѣ.

Поці́нно—нар. сходно, недорого.

Поцу́пити—потащить.

Поця́тися-ться—предложить для отгадыванья, взявши въ горсть орѣховъ спросить: *чи чіт чи мишка?*

Почадіти—угорѣть.

Почистова́ти, частува́ти—попотчевать.

Почáти, начинати—начинать.

Почáтки—начала.

Почáтокъ—начало, начатокъ.

Почва́ра, прочва́ра—привидѣніе, чудовище, бродяга, уродъ, лѣшій.

Почервоніти—покраснѣть.

Почерзі—нар. поочередно.

Почéсний—(Галицк. сл.) почтенный.

Почéстя—благочестіе.

Почеські—нар. честнымъ образомъ.

Почимчику́вати—пойчти.

Почи́н—начало, начатокъ.

Починáти—начинать.

Почини́ти, начини́ти—сдѣлать, назначить, избрать.

Почи́нок—веретено съ пряжею, начатокъ, а также полное веретено напряденныхъ нитокъ.

Почи́товати—упоминать.

Почкáти—подождать.

Почти́вий—почтенный, честный.

Почти́вость—справедливость, почтенность.

Почувáтися-ться—примѣть что-либо.

Почýти—услышать, почувствовать.

Почýтися-ться—примѣтить что-либо.

Почýхати—почесать, потерѣть гдѣ зудитъ.

Почухрáти—убраться, уйти безъ оглядки, пуститься, махнуть.

Пошанова́ти—почтить.

Пошарпáний—оборванный, ободранный.

Пошарпáти—ограбить, ободрать.

Пóшерсть—эпидемія, повальная болѣзнь.

Пошúти—сшить, обратить. *Пошив ёго в дурні.* Погов.

Пощúвкі—наволочки.

Пошíйкова́ти—бить по шеѣ, въ шею.

Пошкандибáти—пойти прихрамывая.

Пошмарóвати—вытерѣть мочалкою.

Пошмóргати—поцарапать.

Пошмýгляти—натерѣть, поранить.

Кайданне залізо тіло пошмугляло.

Пошпýрити—швирнуть, сильно бросить.

Пошта—почтамтъ, почтовая тройка.

Поштáрь—почталіонъ, ямщикъ.

Пошту́рхати—подраться.

Пошукáти—поискать.

Пошурýдити—напроказничать, поудурачиться.

Пощасти́ти—посчастливиться, удаться.

Але в тим отроді їм не пощастилося. Лѣт. Самов.

Прáва—администрація.

Прáва середá—Преполовеніе.

Прáва середá, чи Рахманський тиждень, се чивертий тиждень, по Великодніх Святах. Гатцук.

Правди́вий—настоящій, дѣйствитетьный.

Правдити—справедливо поступать.

Правдолю́бця—(акт. сл.) проповѣдникъ истины.

Ти ж на правдолюбцю Пушкаря за тое уразився еси. Величко.

Прáве—(акт. сл.) почти, напротивъ.

Недбаючи на конституції, а прáве наступаючи на сумненя модскія.
Репротест, 1619 г.

Правúдло—правило.

Прáвити—1) требовать, запрашивать. 2) Отправлять Богослуженіе. 3) Толковать свое.

Прáвний—(акт. сл.) законный, честный, юродическій.

А той фундуш маю їм подати правний і неподозроний. Петро Могила 1613 г.

Пра̀во—1) законъ, справедливость. 2) Доказательства права владѣнія.

Правова́тися-ться — 1) развѣдываться, рзвѣдаться. 2) Вести тяжбу.

Правозор—(съ Чешск. яз.) идеалъ.

Пра̀вокіст—растеніе Symphytum officinale L.

Праволомство—неправосудіе.

Пра̀во мети, пра̀вом чинйти—вести съ кѣмъ дѣло, тяжбу.

Пра̀во припрождение — наслѣдственное право, право по наслѣдству.

Пра̀гнути—желать, жаждать.

Всі покою щире прагнуть. Мазепа.

Праж=пирей, порр.—См. выше.

Пражити—обдавать холодомъ

Вона каже: вітерь пражить—мені студено!

Ходім милий, ходім друже у море на дно. І. Федькович.

Пра̀жній — 1) настоящій, дѣйствительный. 2) Напрасный, пустой.

Пра̀льник=пра̀ч. См. ниже.

Пра́м—паромъ, судно на рѣкахъ для перевоза людей и экипажей; отъ Польскаго prum Нѣмецкаго Pruhm.

Пра́ник=пра̀ч. См. ниже.

Праци́бер, праціпбѐр—чистое серебро, выжига.

Пра̀пор—полковое знамя.

Пра́порець—маленькій флагъ или значекъ на кавалерійскихъ пикахъ.

Прапо̀рщик—знаменоносецъ.

Пра̀с—утюгъ; отъ Польскаго и Нѣмецкаго Presse.

Прасовальний—гладильный.

Прасова̀лья—гладильня.

Прасова́ти—утюжить, гладить.

Пра́сол—торговецъ солью и рыбою, муковѣсъ.

Пра̀сунок—унынie, печаль, забота; *прасунок лихий*—злая немочь. Пустой человѣкъ, негодяй.—*Прасунки пішли в вербунки.*—*Нехай вам прасунок!*—провалъ васъ возьми!

Пра́ти—1) стирать бѣльё. 2) Сражаться, бороться противъ кого или чего.

Пребагливий—лѣнивѣйшій.

Прегі́ркий—горчайшій.

Предиво—чудо, диво.

Предківщина — предковщина, наслѣдіе отъ предковъ.

Предковічній—древній, предковской.

Власна, предковічна отчизна наша. Хмельницький у Конисського 70.

Предмо́ва—предисловіе.

Предмова до чительників.

Прѐднесть—нар. наканунѣ.

Предсевзя́те—(акт. сл.) намѣреніе.

Пре́дся — (акт. нар.) 1) всё таки, всё же, несмотря на то, однакожъ. 2) Предъ симъ бывши.

Предузя́ття—предпріятіе.

Прѐдці, прѐтці—(Галицк. нар.) особенно, прежде.

Скажіть мі браття, що то—то за рівня,
Пі вна царица, ні вна царівна,
А претці всігди сім корунків носить,
Та ще гадае, що їй не досить.
І. Федькович.

Прєж—нар. прежде.

Прѐз—нар. черезъ, чрезъ.

Презента—(акт. сл. presenta) дарственная запись, въ пользу церкви.

Презентація — (акт. сл. presentatio)—представленіе въ судъ найденной вещи, приблуднаго скота, тѣла убитаго и т. под.

Прѐзенція — (Галицк. сл. praesens) 1) присутствіе. 2) Присутствіе духа. 3) Хорошіе пріемы, манера, умѣніе.

Станув собі з презенціёв,
Мовить свиням орацію. Пѣс.

Презирство—презрѣніе.

Прейти—пройти.

Прѐк—нар. передъ.

Преквінтова̀не — чувственность; лакомство; нѣга; иначе еще: *юрность, пещота, роспуста, вшетечность, розсвіріпення.* **Лексіконъ Словесно-Россійскій.** П. Берынды.

Прекладàти—(акт. гл.) объяснять, предлагать, перевесть.

Прекрутѐнний—очень крутой.

Прелѐстний—прельщающій, соблазняющій

Преложѐньство — (акт. сл.) начальство, главний надзоръ. Апокризисъ, 1567 года.

Преложо̀ний — (акт. сл.) начальникъ, властитель.

Митрополіта яко властний суддя і преложоний духовеньства Руського судити меєть. Справа о Грековичѣ 1650 г.

Прело̀жний—могущественный, мощный.

Прѐнагабання—нападеніе.

Пренага̀бати—(акт. гл.) хватать, аттаковать, нападать, дразнить.

Купцям збитків і пренагабання нечинити. Величко.

Прѐнт, прѐнтик=**уволока.** См. У.

Прѐних, перѐмих—великолѣпіе, роскошь, пышность.

Преречо̀ний—преждереченный, вышеупомянутый.

Преску̀рвий—*прескурвий син*—зват. падежъ какъ и въ церковно-Славянскомъ *прескурвий сину!* сынъ любви, незаконнорожденный. Его синонимы: *байстрюк, бенкарт;* бранныя слова.

Престольни̇ця—столъ подъ образами.

Престу̀нство—преступленіе.

Престу̀нця—(общ. рода) преступникъ.

Пресуд-віка—нар. съ поконъ вѣка.

Претекст — предлогъ, ложная причина, отъ Латинскаго pretextus.

Прети̇ка—палка, дубина, рукоятка чего либо.

Вихватив дід велику претику,
Побив бабі голову і пику. Пѣс.

Прѐто, надто—нар. сверхъ того, а потому. *Прето з того очевисто.*

Прехихій—смышленный, бойкій, продувной.

Прецептар=**перцептар.** См. выше.

Пречервоний—краснѣйшій, яркокрасный.

Пречи̇сник—праздненство 16-го августа, Нерукотв. Образа.

Пречи̇ста — 1) Пресвятая Дѣва. 2) Всѣ Богородичные праздники. *Пречи̇ста перва,* 25-е марта; *друга* или *велика,* 15-е августа; *третя̀* или *мала̀* 8-го сентября; *оста̀тня* или послѣдняя, 21-го ноября.

Прешкожати—вредить, дѣлать что напротивъ.

Прибаг—прихоть, капризъ.

Приба̀гливий—прихотливый, капризный.

Прибира̀льня—уборная, будуаръ.

Прибо̀льшенне—преувеличеніе, умноженіе.

Прибо̀льшити—умножить, увеличить.

Приборканий—напуганный съ подрѣзанными крыльями.

Прибо̀чок — чуланъ для клажи внутри дома.

Приватний—частный.

Приватною своєю владгою в скуток приводити. Орлик.

Прива̀ть—частная польза.

Привендрова̀ти — прибыть съ путешествія.

Нендза і Біда на Україні привендровали і загостили. Величко.

Приверѐди—капризы.

Привернѐне—присоединеніе, прилученіе.

Приверта̀ти—возвращать.

Привести́—родить.

Привидѣ́ніція—случай, особенно страшный, чудный.

При́видки—очевидность.

У при́видки тріво́жити мою́ ду́шу.
П. Ратай.

Привилѣ́й, привилій, привилія—привилегія.

Привідця, приводця, приводець—предводитель, зачинщикъ, затѣйщикъ.

Привіт, привітаніе—привѣтъ.

Привіта́ти—привѣтствовать.

Привітиця—растеніе Cuscuta monogina Wahl.

Привла́щати—присвоевать.

Гетьман маетностей і добр військових немает самовольне собі привла́щати. Орлик.

При́вод—1) вина, уличеніе, проступокъ. 2) Руководство, распоряженіе.

Приволаніе — (акт. сл.) призваніе, приглашеніе. *За приволанням сам ся не становив.*

Приворотень — растеніе Neotti Nidus avis L.

Приворотки—растеніе Veronica Chamaedrys L.

Пригада́ти—припомнить.

При́гара, при́гарка, при́гарок—кора на твердой кашѣ.

Приги́жкуватий—*при́гижкуватий вовк*—большой, жирный, волкъ съ большимъ хвостомъ.

Приглаголля—нарѣчіе.

Приглядя́тися-тьця — присматриваться, всматриваться.

Пригода, пригодонька—случай, обстоятельство; бѣда, несчастіе.

На козака пригбдонька,
Козак зажурився. Пѣс.

Приголова́ч—изголовье.

Приголо́сний—согласный.

Пригорну́ти—прижать.

Пригорну́тися-тьця — прижаться, прильнуть.

Пригорта́ти—прижимать, приворачивать.

Пригорта́тися-тьця—прижиматься, приклоняться, прислоняться.

Приготова́ніе—(акт. сл.) приготовленіе.

Пригорщ—большая горсть; отъ церковно-Славянскаго *пригорѣщь*.

Пригрусти́ти—утѣшать кого.

При́губити—прикоснуться губами.

При́данки—свадебныя гостьи, женщины.

Коня в позику не давай, а жінки в при́данки не пускай. Посл.

Придати—(акт. сл.) придать, прикомандировать къ чему, такъ напримѣръ, если судъ посылалъ своего урядника для присутствованія при какомъ-нибудь юридическомъ дѣйствіи, то урядникъ этотъ назывался „*придан-ним*“ тому, по чьей просьбѣ былъ посланъ.

Придатний—1) приложенный. 2) Способный, годный.

Придбаніе—пріобрѣтеніе.

Придбати—приготовить, нажить, пріобрѣсть, стяжать.

Придзигліованка — кокетка, вертлявая, щенщина.

Придивля́тися-тьця — присматриваться приглядываться.

Приділити—присоединить, постановить, опредѣлить.

Придо́ба—удобство.

Придо́бний—удобный.

Придоли́нок—удоліе. *А на степу садочок, в придолинку.*

Придурковатий — глуповатый человѣкъ, очень ограниченнаго ума.

Приёмини—манеры, обращеніе.

Призволя́тися-тьця — изволить, отвѣдывать, пробовать.

Призла́чувати — приспособлять, примѣнять.

При́земок—низкій, касающійся земли.

При́знака—знакъ, ознаменованіе. *При́знаки військовиї* — войсковые знаки; отъ Польскаго znaki woyskowe.

Призначѐння—назначеніе.

При́зра, прізра—подозрѣніе.

Прийма—пріёмышъ

Приймач—пріемщикъ.

Приймачка—пріёмщица.

Прийми—пріёмъ, принятіе.

При́казка—анекдотъ, басня, сказка.

Прика́зувати—1) поручать. 2) Говорить пословицы и поговорки, приговаривать.

Почав як приказують веремія крутити. Величко.

Прикипіти—прикипѣть.

При́клад—1) примѣръ. 2) Приложеніе, прибавленіе.

При́кладати—прилагать, придавать.

При́кладка—смѣшное прозвище.

Як почнуть було прикладки прикладати, то хоч з вечерниць утікай.

При́клость—непріятность.

Приклю́чка—причина.

У мене своя приключка, а в тебе своя. Куліш.

Прикля́кнути——стать на колѣни.

Прикме́та — примѣта, признакъ, знакъ; смышленность; удальство.

Прикме́тний —примѣтный, по нраву.

При́корень—пень.

Сіли на прикорнях тай давай балакати.

Прикороти́ти — 1) укоротить. 2) Ограничить, сократить.

Прикорхну́ти—немного поспать, соснуть.

Прикри́тися-тьця—докучать, досаждать

Ні о що більш в тим не прикрилися і не упоминалися. Духов. Гетьмана Скоропадського.

Прикро—нар. непріятно, больно.

При́крость, при́корость=**при́клость.** См. выше.

Прикрути́ти — привернуть, строго приказать.

Прикукòбити—приготовиться.

Прилавок—небольшая скамья.

Прилабузнитися-тьця—подбиться.

Приладнàти—пристроить, приладить.

Прила́дний—подлипало.

Прилата́ти—пришить заплату.

Прилàштоватися - тьця — приладиться, сдѣлаться угоднымъ, понравиться, получить выгодное положеніе.

Прилби́ця—часть шлема надъ лбомъ.

Прилепу́ти—прилетѣть.

Прили́пнути—прильнуть, пристать.

Прилучàти — присовокупить, присоединить, пріобщить.

Прилю́дне—нар. публично, при людяхъ

Примандровати—притаскаться, придти.

При́мерки, прòморок — моръ, моровая язва, наглая смерть.

Того ж року барзо примерки великиї були в Корсуні. Лѣт. Самов.

Прими́рок—перемиріе, примиреніе.

Примірник—экземпляръ.

Приміти — быть въ силахъ, въ состояніи что дѣлать.

Як би примів, у ложці води втопив. Посл.

Примòвка— поговорка.

Примовля́ти—приговаривать.

При́мость—лавка, скамья.

Цілісінький день пролежав на примості.

Примріти—стемнѣть.

Примрітися-тьця—пригрезиться, привидиться, представиться.

При́мус—принужденіе.

Примусом не так навчишся як залюбки.

Приму́сити—принудить, заставить.

Примуша́ти — принуждать, заставлять, приневоливать.

При́мха—высокомѣріе, капризъ, причуда, почесть. *Се тілько все для примхи їм.*

При́мхати—прихотничать.

Прина̀да—приманка.

Прина̀дити—приманить.

Принаймні, прина́ймній—нар. по крайней мѣрѣ, по меньшей мѣрѣ.

Прина̀ймні в-ку́пі сумовали,
Згадавши той веселий край.
Т. Шевченко.

Приналежа́ти—принадлежать.

Приналежний—принадлежащій.

Прину́ка—принужденіе.

Принципал — (акт. сл.) 1) довѣритель. 2) Зачинщикъ, главный руководитель дѣла.

Принципальна спра́ва—(акт. сл. causa principalis) главное существенное дѣло. Въ позвахъ „ad cassandum" призывался къ суду истецъ за неправильное вчатіе дѣла, которое, по отношенію къ послѣднему разбирательству, и называлось „causa principalis," „negotium principale."

Принципальний — главный, существенный.

При́ньми—усыновленіе.

Припада̀ти—припадать, слѣдовать, приходиться, прійти на мысль, въ очередь.

Припа́док—случай, нападеніе.

Припа́сти — 1) запасти, пріобрѣсть. 2) Покрыться. 3) Прійти на очередь (о дѣлѣ); наступить (о срокѣ).

Припина—задержка.

Припина̀ти—прикрѣплять, привязывать.

Припини́ти—пріостановить.

Припинити́ся-тьця—пріостановиться.

Припі́чок—передняя часть печки, шестокъ подъ трубою, припечникъ, очагъ.

Приплента́тися-тьця—дотащиться.

Приплентач—бродяга, пришлецъ.

Приплю́щовати—жмурить глаза.

Приповідка—(Буковинсек. сл.) пословица.

Приповідний лист—(акт. сл.) королевскій листъ на право вербовки войскъ

Припозва̀ти—*припозва̀ти позвом*—обвинить, обжаловать въ аппелляціонномъ порядкѣ.

Припозов—аппелляція.

При́поли — концы полъ у платья, завороты полъ.

Припору́ка—порученіе.

Приправля́ти—придѣлывать.

Припрова̀дити—привесть, привезти.

При́путень—дикій голубь.

Припьять—1) привязь. 2) Рѣка Припеть.

Припя́сти—придавить, прижать, привязать близко.

Прира̀яний—присовѣтованный.

Прира̀яти—присовѣтовать.

При́рва—бездна, морской водоворотъ.

Приріст—процентъ.

Прирожденний — природный, урожденный.

Приручи́ти—поручить.

Присѐрбитися-тьця — поддѣлаться, подлизаться.

Присвяти́тися-тьця—стать святымъ.

Спасенний человік, вже може й присвятився. Метлинський.

Приси́лкувати, приси́ловати—принудить.

Присікатися-тьця—привязаться.

Присі́нки—передняя часть сѣней.

Присіпатися-тьця—придираться.

Прислівья—нарѣчіе.

Присло̀вье—**приповідка**. См. выше.

Присло́вка—пословица, поговорка.

Прислуха́тися-тьця—прислушиваться.

Прислухач—слушатель.

Прислухачка—слушательница.

Прислуховàнє—прислушиваніе.
Прислушàти—принадлежать, зависѣть.
Присмáжити—прижарить.
Прúсмак, присмáки—десертъ, закуска, лакомства.
Присмерок—сумерки, полусвѣтъ.
Приспíчити—(гл. недост.) сильно хочется чего, не въ терпёжъ. *От-се як їй приспічило.*
Приспоря́ти—увеличивать, умножать.
Прúставок—деревянный кувшинъ.
Пристíобувати—пристегивать.
Пристосовàти—приладить.
Пристрíт—сглазъ, иначе по-Украински—*врдж, урбк.*
Прíстрітний—тотъ, кого сглазили, испортили глазами.
Пристру́нчити—наполегнуть, прижать, заставить.
Прúсу́нути—придвинуть.
Прúсу́нутися-тьця—придвинуться.
Прúсьпа—завалина.
Присягатися-тьця—клясться, божиться.
Присяга тíлесна—(акт. сл.) самоличная, непосредственная присяга.
Прúсядка—родъ танца въ присядкою.
притáйковатий—скрытный, таившійся.
Притамáшний—настоящій, собственный. присный, родной, дорогой.
Одурàлась і притаманная родина. Пѣс.
Притачáти, приточúти—пришить, приточить.
Притúка—палка, дубина.
Пíшов дíд на тік, та взяв притику. Пѣс.
Притинáти—прикрѣпить, привязать, пробивать прижимать.
Притúчина—невзгодье, бѣда, препятствіе, задержка.
Коли б не було нам якої притичини. Иродчук.
Прúтко—нар. скоро, быстро.
Притóмний—присутствующій, настоящій
Приторкáтися-тьця, приторкну́тися-тьця—касаться, прикоснуться.
Притýга—нужда, горе.
Притýл, притýлок—пристанище, пріютъ.
Притýлúти, притулúти—прислонить, спрятать, укрыть.
Притулáтися-тьця—прислониться
Притьмом—нар. старательно, неотступно, настойчиво, совершенно. *Притьмом треба грошей.*
Притúжний—принадлежащій.
Прúхати—прискать, злиться.
Прихилéнє—(акт. сл.) склонность, переходъ, передача, присовокупленіе.
Прихилúти—клонить, передать, склонить
Прихилúтися-тьця—склониться.
Прихíльний—приверженный.
Прихíльно—нар. привержено.
Прихíльность—приверженность, наклонность, пріязнь.
Прúходень—пришлецъ
Прицьковàти—притравить собаками.
Причáл—пристань.
Причвалáти—прибрести.
Причепúти—прицѣпить, привязать.
Причепúтися-тьця—привязаться.
Прúчепка—1) придирство, привязка. 2) Что-либо привѣшенное.
Причепури́ти—нарядить, пріодѣть.
Причипури́тися-тьця—нарядиться, пріодѣться.
Причúна—1) бѣда, несчастіе. *Склалася ёму причина, головоньку пробила.* Пѣс. 2) Ходатайство заступленіе. *Надіючись собі милости і призріння за твоєю ласковою, до Іх Величества, причиною.* Гр. Сагайдачний. 1687 г.
Причúнець—(акт. сл.) ходатай, зачинщикъ.
Причиня́ти—притворять.

Причиня́тися-тьця—(акт. сл.) нуждаться, просить, ходатайствовать.

Причипѐнда—засядько.

Причілля—темя, верхняя часть головы.

Причілок—уголъ.

Як собаки із-за̀ причілка на тебе загавкають. Гребінка.

При́шви—головки у сапогъ.

Пришеле́поватий—неповоротливый, глуповатый.

Пришибе́нний—повѣса.

Пришкварити—прижечь, прижарить.

Пришпи́лювати—пришпиливать; *пришпилити квітку* — обидить, уколоть, словомъ, обезчестить.

Пришуканий—пріисканный.

Пришукати—пріискать.

Прищи́—родъ пирожнаго.

Прищу́лити—прижать, полузакрыть.

Прищу́литися-тьця—прижаться.

Пріймак, пріймит, пріймиш—пріемышъ, воспитанникъ.

Пріймова́ти—принимать.

Од нас декрет пріймова̀ти мають. Гетьман Скоропадський.

Пріська, Пріся—Ефросинія, Ефросиньюшка.

Прія́ти—усердствовать, доброжелательствовать.

Ми тобі усердно пріяли.

Про̀ба—(акт. сл. próba) пытка, допросы съ пыткою.

Пробача̀ти, проба́чити—извинить, простить, оставить безъ вниманія.

Пробаченнє—провидѣніе.

Пробелькота́ти—пролепетать.

Про̀бі, про-Бі, про-Біг—ради Бога, ей Богу, караулъ! спасите!

Аж тут—„про̀бі!“—Крикне ззаду
Наймит молоденький. П. Куліш.

Про-Біг церков горить! Лѣт. Самов.

Проблукати—прошляться.

Пробо́вкнути-проговориться, высказаться

Пробува́ти — пребывать, бывать, жить, находиться.

Ходить мати в чистім полі,
Питаючи плаче:
„Сизий орле, сизий орле,
„Ти скрізь же літаєш:
Чи не бачив мого сина,
Де він пробуває“.
„В полі, мати, в полі мати,
Син твій пробуває,
На зеленій травиченьці
Коня попа́сає.“ Пѣс.

Пробу́ркатися-тьця—пробудиться, проснуться.

Пробуртіти—(гл. недост.) пробуравить, просверлить, пробить.

Ось-де куля пробуртіла. Макаровський.

Пробуток—статья дохода.

Щоб наши пробутки такі добрі та солодкі!...“ І. Федькович.

Прова́дити—1) провожать. 2) Говорить вздоръ. *Не знать що проводить.*

Про̀весна—начало весны.

Провісень або Сорок Святих—праздникъ, съ котораго въ Украинѣ начинается весна.

Про́віди—освѣдомленіе, посѣщеніе, визитъ; *пійти на провіди*—значитъ посѣтить, навѣстить.

Провод—каналъ.

Про̀води—первый понедѣльникъ послѣ большого праздника.

Проводи у перший понеділок після Великодного Свята, Дядинки у вівторок. Гатцук.

Проводни́чий—кондукторъ, проводникъ.

Прогайнова́ти—промотать, разстратить безъ толку.

Прога́лёвина—отверстіе, прорѣха, прорубь.

Проганя́ти—изгонять, прогонять. *Прогоня́ти кутю*—стрѣлять.

Мужик бьє макогоном об стіну, щоб

кутю прогнать, не маючи рушниці, та пороху. Мордовцевъ.

Про́глядь—разсмотрѣніе, просматриваніе, смотръ.

Прогно́й—мѣсто, гдѣ Запорожцы перетаскивали по-суху свои лодки изъ Чернаго моря въ Днѣпръ. Бопланъ

Прогодувати — прокормить, истратить кормъ или на кормъ.

Прого́вич—желѣзный болтъ, коимъ внутри комнаты прикрѣпляють на ночь ставни, при закрытіи окошекъ.

Про́даж—продажа.

Про́дки—предки, предшественники.

Прожний—пустой, порожній.

Прожнова́ти—(акт. сл.) оставаться пустымъ.

Божниці наші будуть прожнувати. Величко.

Прожо́гом—нар. стремглавъ.

Не сунься прожогом у воду. Посл.

Прозві́ско, прозві́ще—прозваніе.

Прозирати—видѣть будущее; видѣть въ глубинѣ; просматривать.

Прозі́рний, прозо́рний, прозо́рий—прозрачный.

Проїзжа́чий—проѣжій, путешественникъ

Пройди-світ—сорванецъ, удалецъ.

Проказа́ти—сказать, произнесть.

Проквиля́ти—завывать по волчьему.

Проки́нутися-тьця — проснуться, пробудиться.

Прокільний—окольный, свободный.

Мій прокільний світе! Пѣсня.

Проклятє́нний, проклята́щий—проклятый

Проковтну́ти—проглотить.

Прокопи, Прокіп, Процько́—Прокопій.

Прокоть, приріст—процентъ, прибытокъ.

Пролай—прямикъ.

Побіг до міста на пролай. І. Верхратський.

Проліска, пролісок, переліска—1) растеніе Hepatica triloba Chaix, по Роговичу; 2) Galanphus nivalis L., по другимъ. 3) Прогалина.

Проліски—растеніе Mercurialis perennis L., по Роговичу; Viola arenaria. Dl. β. glauca по Симеренку.

Пролісковатися-тьця—блестѣть.

Волос у мене сріблом пролі́скує-ться.

Проманта́чити—промотать.

Промаре́ць — представитель, депутатъ.

Проме́жний—промежуточный.

Промени́стий—лучезарный.

Промени́стость—лучезарность.

Промишлява́ти—промышлять.

Промє́ж—нар. между.

Про́мі́жно—нар. возможно.

Про́мінь, про́міи—лугъ

Промінистий = **промени́стий**. См. выше.

Промо́ванний—представленный, рекомендованный.

Промова́ти, промува́ти—представлять, рекомендовать.

Промовля́ти, промо́вити—промолвить, сказать, выговорить слово, повторить заданный урокъ.

Промо́рія, про́морок—моръ, эпидемія.

Того ж літа 1664 про́морок був значний на Україні. Величко.

Промост—гать.

Промоція—(акт. сл. promotio) производство, повышеніе.

Про́низу́ватий—пронзительний.

Пронóза—проныра, пройдоха.

Пронозу́ватий—пронырливый.

Пропа́лий—пропавшій, потерянный.

Про́пір = **пра́пор**. См. выше.

Пропита́ти—поразспросить.

Пропіка́ти—пропѣкать прожигать.

Пропіяка—пьяница

Пропо́й—запой.

Про́рва—проточина.

Прорікання—пророчество.

Пророжа́ти—пронзить, пробить коломъ, рожномъ.

Про́рубня—прорубь.

Проруха—ошибка.

Просвірки — растеніе Malva borealis Wall.

Просві́ток—отдыхъ, пощада.

По вечерницям все ходими,
Просві́тку не було дівкам.
І. Котляревський.

Просвітча́стий—прозрачный.

Про́серень, про́сурень, про́сурника—растеніе Crocus riticulatus L. по Роговичу и Galanthus nivalis по Закревскому.

Просільне, просольне, просіл, просол—соленная рыба или говядина.

Проскура́—просфора.

Про́скурень, проскурки—растеніе просвирки, Malva rotundifolia L; иначе по-Украински—*колачики, пацёрки.*

Проскури́на—растеніе Evonimus europaeus L.

Проскурняк—**альтей.** См. *А.*

Про́со—растеніе Panicum miliaceum L.; иначе по-Украински—*текачі, палка.*

Простацький—простой, мужичій.

Простача́ти—добывать, доставать.

Просте́ць=**навпростець.** См. *Н.*

Простиґнути—простынуть.

Простова́ти, простува́ти — идти прямо, держать прямое направленіе.

Простоволо́са—съ непокрытою головою женщина.

Простого́ роду—изъ мужиковъ.

Простóра, простóронь—пространство.

Простóрий—просторный, свободный.

Простóрнішати—дѣлаться просторнѣе.

Простóро—нар. свободно, пространно.

Простріл—1) прострѣлъ. 2) Растеніе Pulsatilla pratensis Mill.

Простроми́ти—проткнуть, пронзить, просверлить.

Простромлений—проткнутый, пронзённый.

Про́стумки—переходъ тѣней.

Простяга́ти, простягну́ти — простирать, протягивать.

Простяга́тися-ться—простираться, протягиваться.

Простягти́—протянуть.

Простягти́ся—протянуться.

Простяни́ще—мужикъ.

Просувати—просовывать, продвигать.

Просуватися-ться—просовываться.

Просяга, простяга—протяженіе.

Просягати, простягати—простирать.

Протé—нар. между тѣмъ, про то.

Проти́вко, проти́вку—акт. нарѣч. противъ

Жадної вражди противко нас не дітьця. Гетьман Скоропадський.

Проти́вний — 1) стоящій, напротивъ, враждебный. 2) Отвратительный.

Про́тір, про́тор—игла безъ ушка.

Протовши́тися-ться—протолпиться.

Про́тори — убытки, происшедшіе отъ процесса.

Протрясти́—1) трясти. 2) Издерживать, израсходовать.

На сей позов вона багацько грошей протрясла.

Протупотіти—пройти быстро.

Протури́ти, протура́ти—прогнать, прогонять.

Прота́г—сквозной вѣтеръ.

Профуз—палачъ, прохвостъ.

Отворились пишні двері –
А поганий профуз,
Пхнув решта́ня в середину.
Ю. Федькович.

Прочу́матися-ться — просвѣжиться, отрезвиться, опомниться.

Прочу́ти, прочува́ти—провѣдать, прослышать, узнавать.

Прочуха́ти, прочуха́нка—наказаніе, потасовка.

Прочхатися-тьця, прочхнутися-тьця — чихать, опомниться.

Прошити, порошити—покрывать прахомъ или снѣгомъ.

Прошлорочній—прошлогодній.

Прошукати—проискать.

Прошухи—происки, интриги.

Проща—путешествіе, ко святымъ мѣстамъ, на поклоненіе, молитва къ Богу о прощеніи грѣховъ, молитвенная прозьба.

Прощальний лист—разрѣшительная молитва покойнику.

Прощальник — Запорожецъ идущій на старости лѣтъ въ монахи, *„в Межигор до Спаса“*; разставаніе его со свѣтомъ, сопровождалось дикимъ весельемъ и разгуломъ, которое такъ превосходно изобразилъ Т. Гр. Шевченко въ своемъ *„Чернеці.“*

Прохати—просить.

Прохворостити — высѣчь хворостиной, побить.

Прохвостити—высѣчь плетьми.

Пугами армаскими прохвостано.

Величко.

Прохірний—хитрый, лукавый.

Прохукати—*прохукати вікно* — дышать зимою на окно, чтобы оно протаяло.

Прохукавши вікно глянем на двір.

І. Гребінка.

Процедер—(акт. сл. proceder) весь ходъ процесса, совокупность относящихся къ дѣлу документовъ и произведенныхъ по нимъ судебныхъ дѣствій.

Процесовода—церемоніймейстеръ.

Проціндрити, процвіндрити—промотать, спустить съ рукъ; потерять милость.

Прочане—богомольцы, захожіе, заѣзжіе, чужіе, выходцы, колонисты. *Таковиї прочане... пріч за рубеж, куда-луча запускаютьця і угонзають.* Гетьман Скоропадський. Превосходный знатокъ Украинскаго языка г. Кулишъ говоритъ, что слѣдовало бы говорить *прощане*, отъ слова *проща*, происходящаго отъ *просити*, съ чѣмъ и мы вполнѣ согласны.

Прочвара, почвара—погромъ.

Прочга—пошелъ!

Гей прочга! вороний, скрізь яру, скрізь гралі.

Зоря Галицк. 195 стр.

Прочинок—пробужденіе.

Прочка—1) прокъ, покой, убѣжище. 2) Удаленіе, чужая область, выселеніе, выходъ, колонизація.

От здирства і утеменженя бідниї люде, оставивши жилища, пішли в прочку і в заграничниї паньства.

Орлик.

Прочки, прічки—междоим. долой, вонъ.

Против нічки помандровав козак прічки. Пѣс.

Проява—явленіе.

Пруг, пружок—рубецъ, выпуклый жолобокъ.

Пруги—покромки.

Прудитися-тьця — выгонять блохъ изъ бѣлья на огнѣ.

Прудиус—усачъ.

Прудкий, пруткий—скорый, быстрый.

Прудко, прутко, притко—нар. быстро, скоро.

Пручатися-тьця—вырываться.

Пряда — растеніе Setaria viridis P. de Beau.

Прядево—лёнъ.

Прядівьяний—изъ прядева сдѣланный.

Прядка, пряслиця—пряжка.

Пряжа—нитки для холста.

Пряженець—пышка.

Пряжений—поджаренный на маслѣ.

Прямитися-тьця—идти прямо.

У пекло напростець прямуйся.

І. Котляревський.

Прямова́ти, прямува́ти — направляться; назначать, прочить.

Прямуя ёму в супружество дочь свою Марію. Конисский 232.

Пря́т—(акт. сл.) имущество.

Псалми́ста — псалмотворецъ, псаломщикъ.

Пси́ця, пси́ка—собака.

Пструг—рыба (какая?)

Лишь часом красноперий пструг
Водою заплюскоче. І. Верхратський

Псу́тися-ться—портиться.

Пта́сьтво—царство птицъ,

Пта́х, пта́ха—1) птица. 2) Неуклюжій человѣкъ.

Пташина рута—растеніе Fomaria officinalis.

Пташиний, пта́ський—птичій.

Пташка—птичка.

Публіка—развратница.

Публікація—(акт. сл. publicatio) объявленіе во всеобщее свѣдѣніе; судебные приговоры къ баниціи и инфаміи немедленно публиковались Возными; точно также въ случаѣ представленія въ судъ тѣла убитаго, Возный публиковалъ о происшедшемъ убійствѣ, при чемъ выставлялся и самый трупъ.

Публічность—публика.

Пуга, пужка—плѣть.

Пугáр—большой стаканъ для вина.

Він с пугаром у руці саме до краковяка розігнався. П. Куліш.

Пугач—филинъ Strix bubo.

Пу́гу-пу́гу!—крикъ филина и привѣтственное восклицаніе сѣчевыхъ братчиковъ.

Пуделко—футляръ, ящикъ.

Пудити—мочить; бить, гнать.

Пудофе́т—тяжелый на подъёмъ.

Пу́жало, пу́жально, пужалко—кнутовище.

Пу́жина—сѣменная оболочка.

Пу́жник—растеніе Tuwitis glabra L.

Пуза́нь—брюхачь.

Пуздро, пуздéрко, пуздерок—погребецъ, ящикъ для храненія папитковъ, ларчикъ, футляръ.

Пузирчатко—растеніе Coluthaca arborescens L.

Пука́ти—стрѣлять.

Пукатися-тьця—лопаться, удариться, развиться.

Пукнути—произвесть шумъ, лопнуть.

Пу́ла—пола.

Шла дівчина через двір,
На ній суконька в девять пул. Пѣс.

Пулярсник—бумажникъ.

Пу́ндики—родъ пирожнаго.

Пу́нкта—(puncta) точка.

Пу́пшт—пупшъ.

Пупьяшок—цвѣточная почка.

Пурипáти—нырять.

Пустéльник—пустынникъ.

Пустий—пустой.

Пусти́ти—отпустить, освободить.

Пусти́тися-тьця—пуститься, оторваться; *він духу пустився*—умеръ. *Берега пустився*—отчаялся, погибаетъ.

Пу́стка—пустая изба; дикое уединенное мѣсто.

Пустова́ти—1) шалѣть, рѣзвиться.

Ой мати, мати, козак у хаті:
Пустує, жартує, не дає спати. Пѣс.

2) Пустовать.

Пусто́та—шалость, вѣтренность, пустота въ душѣ, въ головѣ, сердцѣ.

Пустовливий—рѣзвый, вѣтренный.

Пустун, пустунчик—шалунъ, шалунчикъ.

Пустунька—шалунья.

Путивочка—круглое яблоко.

Путиця—эклиптика.

Пуття—удача, толкъ, порядокъ, умѣніе, прокъ.

Пу́тря—родъ толокна.

Путящий, путний—хорошій.

Пух—растеніе Eviophorum vaginatum L.

Пухір—пузырь, нарывъ.

Пуховиця, пуховик—пуховая подушка.

Пуховбш—насѣкомое Philoptepus.

Пуць—междоиміеніе бахъ.

Пуцьверінок, пуцьвірок—птенчикъ.

Пучка—палецъ ручной.

Пушкар—начальникъ артиллеріи; артиллеристъ; пушечный мастеръ.

Пуща—дебрь, дремучій лѣсъ.

Пущальний тиждень—мясопустная недѣля.

Пущання—запустъ, заговѣны.

На пущання, як завьязано. Погов.

Пхёльний—ничтожный.

Пхикания-е—всхлипываніе.

Пхикати—(въ насмѣшку) всхлипывать.

Пшик—*вийшов пшик*—пустяки.

Пюрця—перья.

Пьецух—пѣтухъ.

Пьятилистник, пьятиперстник—растеніе Potentilia alba L.

Пялити—натягивать, распинать, мучить.

Один пялить, другий хвалить.

Пяюга—горькій пьяница.

Пясти—пучить. *В зерцадло очі все пяла*

Пятина—5-я часть.

Пятро—(съ Польск. яз.) этажъ.

Р.

Рабин—раввинъ.

Рабованний—награбленный, порабощенный.

„*От Припеті до Синюхи,*
Вславили себе Обухи,
Та й не злотом рабованим,
Не гонором купованим,
Не гербами—клейнодами,
А своїми пригодами.“
П. Куліш.

Рабованне—порабощеніе; грабежъ.

Рабовати — порабощать, грабить, опустошать.

Рабунок—грабительство.

Рабуха—судьба, невзгода.

Равлик—кротъ.

Рада—1) совѣтъ, ряда, дума. судъ, судебное совѣщаніе. 2) Митингъ, сходка, собраніе.

Кияне, кияне, панове громада, погана ваша рада. Посл.

Рада генеральна — парламентъ, конгрессъ, сеймъ.

Единогласною всіх обрадою і ухвалою назначаються три Генеральні, в кожному року, Ради. Орлик.

Рада чорна—простонародный митингъ.

Ради—*панове ради*—высшій гетманскій или королевскій совѣтъ, сенатъ.

Радити—совѣтовать.

Радич—совѣтникъ; члены рады.

Радичка—совѣтница.

Радітель—попечитель, покровитель.

Радіти—радоваться.

Радний—парламентскій.

Радник—**радич.** См. выше.

Радніший—радъ, доволенъ.

Яб сам радніший був, коли воно так скоїлось.

Радовати — быть на радѣ, держать совѣтъ.

Радовик, рядовик—растеніе Sanguisorba officinalis L.

„*Корінь цёго зілля дуже гарно помагае коли жінка при родах дуже кріслею заходить.*“ Народ. пог.

Радощи—радость.

Радут—уютное, безопасное, отрадное, утѣшительное мѣсто.

Рàз-ураз, рàз-по-раз—нар. безпрестанно, поминутно, то и дѣло.

Рàзи—земледѣльческая борона.

Разноцвіт—растеніе Delphinium Ajacis L; иначе по-Украински—*синецвіт, сікирки.*

Разовий хлѣб—хлѣбъ изъ муки, одинъ только разъ пропущенной сквозь сито.

Разбк—1) нитка мониста, шнурокъ 2) Слѣдъ, черта. 3) Бороздна.

Раїна—рябина.

Рàїтися—совѣтоваться, совѣщаться.

Райдрево, скомія—дерево Rhus Cofinus L.

Рàйця, рàдця — совѣтникъ въ ратушѣ или магистратѣ.

Ракiв пекти—краснѣть, конфузиться.

Ракіта—ветла, верба, дерево Salix vitellina.

Ракітник—Salix rosmarinifolia L.

Ракітовий кущ—Cytisus biflorus L.

Ракови-шийки, рачешийки, рачки—растеніе Polygonum Bistorta L.

Ралѐць—1) совѣщаніе, совѣтъ. *Ходити на ралець.* 2) Поздравительный подарокъ, взятка, пошлина, подать. *За Хмельницкого старого жили ми, не узнаючи аренд, индукт, сердюків, подвод, ральців і иних долегливостей.* Петрикѣ, 1692. 3) Добровольная дань отъ рала (рало, главная часть плуга) приносимая землевладѣльцу въ день Рождества Христова. Хоречко.

Рàло—рѣзецъ у плуга.

Рама—плеча.

Рамець—ранецъ.

Рàме — рука, употребляется въ формѣ *з-раменя, зрàменя*—по силѣ, по праву, въ силу, именемъ кого.

З-рàменя пастирьства. Грамота Патр. Киррила. 1623 г.

Рáнда — мѣра жидкости. *Вино продавати бочкою на ранды, а пива і мед гарнцем.* Гетьманські статті 1659 рóку ст. 5.

Рандáр—арендаторъ.

Рандарський—арендаторскій.

Де спіткали порубали,
Рандарські ридвани. П. Кулiш.

Ранкóр—(акт. сл.) ненависть, злоба.

Ляхи своїми ранкорами привели Польшу до остатнёї руїни. Величко.

Рàнний—раненый. Величко.

Рáнник—растеніе Scrophularia aquatica. L., а подругимъ Paris quadrifolia L.

Ранній дуб=дуб. См. *Д.*

Раннішний—раннѣйшій, самый ранній.

Рáнок—утро.

Рáпс=**суріпиця, свіріпа.** См. *С.*

Рантом—нар. вдругъ, сразу.

Рарог—родъ сокола Falco buteo.

Рáса—1) родъ матеріи. 2) Порода, поколѣніе. *За молодого расою перти.* Прибура.

Растопша—растеніе Silybum marianum Gaerton.

Раструб—ястребъ.

Расходник—растеніе.

Рàта—1) срокъ платежа. 2) Сумма уплачиваемая, въ каждый изъ нѣсколькихъ сроковъ, на которые разложенъ платежъ.

Ратай—1) плугатарь. 2) Кротъ.

Рàтельний—старательный.

Рàтище—бревко копья.

Рàтиця—копытъ

Мясо розідрать суддям на рівні части
Лисиці ж ратиці оддать.
І. Гребінка.

Рáтман—помощникъ бургомистра въ магистратѣ; отъ нѣмецкаго Rathmann.

Ратовáти, рятувáти—спасать избавлять, освобождать.

Ратýнок—помощь, защита.

Раховàти, рахувáти — считать, соображать. *Раховати сир, масло: то й вареникiв не їсти.* Посл.

Рахýба—счетъ, отчетъ, понятіе, толкъ, смыслъ, соображеніе.

Рахунок—разсужденіе, расчетъ.

Рація—рѣчь; основная, побудительная причина; отъ Латинскаго Oratio.

Рач—изволь, благоволи. *Рач твое Царське Величьство.* См. Договорныя статьи Гетмана Богдана Михайловича Хмѣльницкаго съ Царемъ Алексѣемъ Михайловичемъ 1654 г. *Рач зi мною обачитися для устнеї розмови.* Мазепа.

Рачей, рачiй—(акт. нар.) охотнѣе, справедливѣе, тѣмъ болѣе, вѣрнѣе, точнѣе.

Рачей би належало скаржитися на свою жену. Мазепа.

Рáчити—изволить, долженствовать, стараться, почитать за достойное, справедливое, потчивать, угощать.

Рàчки—нар. на карячкахъ, на четверенькахъ, ползкомъ.

Рáя, раяніе—совѣтъ.

Рàяний—совѣтованный.

Рáяти—совѣтовать, рекомендовать.

Рвáти—рвать, срывать.

Рвúнiй—ревнивый.

Рвія—ревность. Куцый.

Ребéрце—ребро.

Реверéнція—(акт. сл. reverenter) учтивое, почтительное къ кому обращеніе съ кѣмъ-либо.

Ревний—настоящій, истинный.

Воно виходить ревною драмою життя сирiтського. П. Кулiш.

Ревс — позванный, отвѣтчикъ, pars citata.

Рèгiт, рèгот, реготня́ — громкій смѣхъ, хохотъ.

Реготàти—хохотать.

Реготáтися-тьця — смѣяться изо всей мочи.

Рéгула—(акт. сл. regula) правило, образецъ, устройство.

Редúска, редька — Raphus sativus L. Var. Radicula Pers. *Редька дика* — Raphanus Raphanistrum L.

Ресит, ресит присяглий—(акт. сл. regens, regent) урядникъ ведшій актовыя книги и выдавшій изъ нихъ выписи; назначался онъ писаремъ.

Реестéр козачий—регистръ или списокъ лицъ составлявшихъ казачье войско; отъ того всѣ записанные въ немъ назывались *реестровиками.*

Реэстрованіе—регистровка.

Резеда—растеніе Reseda odorata L.

Резóвий, режòвий—ржаной.

Рéйвах—шумъ, бѣшенство.

Реймéнт, реїмент—(акт. сл.) правитель, главнокомандующій; гетманъ.

Ми реймeнтарь отцевськи упоминаемо. Самойлович 1682.

Реймeнтарювàти—диктаторствовать, управлять, командовать.

Рекогниция—(акт. сл.) росписка въ полученіи на сохраненіе какого-либо имущества или денегъ, сохранная росписка.

Рекрýтчина, некрýтчина — рекрутскій наборъ, обязанность идти въ солдаты.

Релія—(акт. сл. religio) религія, вѣроисповѣданіе.

Релiйний—религіозный.

Реляция—донесеніе, показаніе вознаго, сознаніе.

Ремèсний—ремесленный.

Ремéсник—ремесленникъ.

Ремéсница—ремесленница.

Рéмество—ремесло.

Ремство—претензія, неудовольствіе.

Ремствовати—гнѣваться, сердиться.
Ремунеровати—вознаградить.
Рѣпатися-тьця—трескаться, лопаться.
Репет—крикъ отъ злости, шумъ, содомъ.
Репетовáти—кричать съ досады во все горло.
Рѣпнути—разстреснуться.
Репозúтум—(акт. сл. repositum) возраженія отвѣтчика противъ каждаго отдѣльнаго пункта иска объ убыткахъ.
Репремáнд — (отъ франц. reprimande) выговоръ, брань.
Репротестація—(акт. сл. reprotestacya, reprotestatio) 1) встрѣчная жалоба, протестъ противъ чужой жалобы. 2) Протестъ суда противъ обвиненія его тяжущимся въ незаконныхъ дѣйствіяхъ при разбирательствѣ дѣла.
Репьúх—репейникъ, Arctium Lappa.
Репьúхи полёви—растеніе Carduus nutans L.
Репьúшки—растеніе Xanthium Strumarium L.; иначе по-Украински—*залучник, зобник.*
Ресерите—растеніе Heliathus annuus L.
Ресигнация—(акт. сл. resignatio) продажа.
Респéкт — (акт. сл. respectus) почтеніе вниманіе.
Респектум—нар. по поводу, относительно
Респóнс—(акт. сл. responsum) письменный отвѣтъ.
Реставровáти—(акт. сл. restauro) возобновлять.
Ретúльний=**рительний.** См. ниже.
Рѣтязь, ретязóк—дѣпочка, верёвочка.
Реуруска—(Бессараб. сл.) дикій виноградъ.
Рефлéкция—(акт. сл. reflexio) 1) отраженіе. 2) Размышленіе.
Реформация—(акт. сл. reformatio) вѣновная запись; актъ которымъ мужъ обезпечиваетъ своей женѣ сумму, равную полученному за него приданному.
Рецессія—(акт. сл. recessio) отказъ отъ какихъ либо правъ, напр. отказъ оставшагося въ живыхъ супруга, въ пользу своихъ дѣтей, отъ права пожизненнаго владѣнія имуществомъ супруга умершаго.
Рѣч—вещь.
Речепець—срокъ.
Речество—вещество.
Речúк—адвокатъ, ходатай по дѣламъ.
Речництво—адвокатура.
Ржíй—Leslia paniculata.
Ржепець—растеніе Phleum pratense L.
Рибáлка—рыболовъ.
Рибáлський цех—рыбной цехъ.
Рибáлчиха—рыбачка, жена рыбака.
Рúбка—Lepisma saccharinum.
Рибóвчик=**рибáлка.** См. выше.
Риботвóр—царство рыбъ.

А царь всёго звірья і риботвору.
П. Ратай.

Ривíти—ревѣть.
Ридвáн—парадная карета, рыдванъ.
Риж—рисъ, сорачинское пшено Oryza sativa L.
Рижик—грибъ Agaricus deliciosus L.
Рижíй—растеніе Camelina sativa Cranz.
Рижуха—растеніе Draba nemorosa L.
Рúмар=**лúмар.** См. *Л.*
Римндáти, римгáти — жевать жвачку. (о волахъ).

Гей із-за гори, із-за кручи
Скриплять вози идучи,
Вози скриплять, ярма риплять,
Вóми римидають. Пѣс.

Рúпва—жолобъ для скота воды.
Рúнка, рúночка — глиняная вазка, вазочка.

Ри́нути—быстро течь.
Ри́пати—скрипѣть дверью отворяя оную медленно, или часто.
Рипатися-тьця—безпрестанно оттворять двери; выходить и снова входить.
Рипіти—скрипѣть.
Рипли́вий—скрипучій.
Ри́пнути—скрыпнуть.
Ри́са, ри́ска—черта, черточка.
Рисова́ти—1) чертить. 2) Бороздить, раздирать.
Ри́сь-коза́—быстроногая коза.

„*Ой рись-коза́! твій син пла́че,*
Твій син пла́че, їсти хоче.“
Изъ народ. сказки.

Рів—ровъ, канава.
Рівний—ровный.
Рівнова́га—равновѣсіе.
Рівнозна́ка—синонимъ.

Хананейці чи хвиникиї довго орудували торгами; через се слово хананеець стало рівнозна́кою слова купе́ць. П. Ратай.

Рівчак—жолобокъ.
Ріг—рогъ.
Рід, род—родъ, фамилія, родство; напримѣръ: *свекор* — мужнинъ отецъ; *свекруха* — мужнина мать; *дівер* — мужнинъ братъ; *зовиця* — золовка, мужнина сестра.
Тесть—женинъ отецъ. *Теща*—женина сестра. *Зять*—сестранъ мужъ, *сноха, невістка, невіжна*—братнина, жена. *Бра́т-у-других*—двоюродный братъ; *ятрівка*—своячница, невѣстка, жена деверная, т. е. мужница брата.
Рідненький, рідне́сенький — родственникъ, ближній человѣкъ.
Рідний—родной.
Рідня—родня.
Рідокоханець—любимецъ рода или фамиліи.
Рідокоханий—любимый родомъ.
Рідокоханка — всеобщая любимица въ родѣ.
Ріж=ри́ж. См. выше.
Ріжка—грибъ Agaricum deliciosus L.
Ріжо́к—1) рожокъ. 2) Уголъ. 3) Оконечность.
Різа́к—1) ножъ острый. 2) Рѣзецъ. 3) Отважный человѣкъ. 4) Растеніе Stratiotes Aloides L.
Різа́к степовой—растеніе Falcaria Rivini Host; иначе по-Украински—*серпоріз.*
Різани́на—рѣзня, рѣзаніе.
Різдво Христове—Рождество Христово.
Різдвяний—рождественскій.
Різка—1) розга. 2) Растеніе Najas major All.
Різник—рѣзникъ, мясникъ.
Різни́цький цѣх—цехъ мясниковъ.
Різни́ця—мясная лавка, салагайъ, бойня.
Різно́ція — разъединёность, разногласица, неурядица.
Різону́ти—разрѣзать однажды.
Рік, рок—годъ, срокъ.
Рік завитий—окончательний срокъ.
Рікови́ця—годовщина.
Рілля—борозды на вспаханомъ полѣ; съоранная земля.
Рінь—(Австр. Укр. сл.) пески. *Перуня́на рінь*—Перуновы пески. Лавр. Лѣт. Кіевлянинъ Максимовича II. 22.
Ріпа—рѣпа Brassica Rapa L
Рінка — родъ кубка, имѣющаго форму рѣпы.
ріпяк—репей Carduus nutans L.; иначе по-Украински—*скин, бодяк. чортополох.*
Ріска—(Галиц. сл.) 1) росинка. 2) Скорость, быстрота. 3) Десна.
Ріский—скорый, быстрый.
Ріско—нар. скоро, быстро.
Річ—вещь, предметъ, причина.

Річ-посполіта—республика, народоправство.

Річка, річенька, річечка—рѣчка, рѣченька, рѣчонка.

Ріше́нець—рѣшеніе приговоръ.

Ро̀б, робá, робо̀та—работа.

Робáк, робачо̀к—дождевой червь.

Робúти, чинúти—работать, дѣлать.

Вона тілько і робить трихи да мнихи.

Робíльний—фабричный, заводской.

Робíльник—фабрикантъ.

Робíльниковати, робíльничати—изготовлять, приготовлять, фабричничать.

Робíльня—фабрика заводъ.

Ро̀бом — нар. способомъ, образомъ, манеромъ.

Роборація—(акт. сл. roboratio) утвержденіе на судѣ составленаго домашнимъ образомъ акта.

Роборовати—(акт. сл. roborare, roborować) утвержать совершенный домашнимъ порядкомъ актъ личнымъ признаніемъ его въ присутствіи уряда.

Роботя́щий—трудолюбивый, прилежный.

Рогáч—1) ухватъ. 2) жукъ Lucanus cerrus; иначе по-Украински—*ведмедчук, тур, дубовий рак, рондалик, оленок, олінець, Божа коровиця.*

Рогáчка—родъ шапки.

Рогíз, рогоз, рогоза—толстый ситникъ, который ѣдятъ; водяное растеніе Scirpus palustris.

Рогíз, палочник, султанчик — растеніе Typha angustifolia L.

Рогóва, рогóве, рогóво—роговая подать, т. е. плата съ роговъ. Плата землевладѣльцу земли за пастьбище скота, съ вола и коровы 4 крейцера, съ яловки 3, съ овцы и теленка 1 крейцеръ за цѣлый годъ въ Стрыйскомъ Округѣ или уѣздѣ (обводѣ).

Рогульки=**чортови оріхи**. См. *Ч.*

Родзúнки—изюмъ.

Родúлець, родильці—родитель, родители.

Родúмець—падучая болѣзнь, или параличъ.

Родина—родные, родство, мѣсторожденіе, родина.

Родúни—роды.

Родúнний—родовый.

Родúтелька—родительница, мать.

Родю́чий—плодоносный, плодородный.

Родю́чка—плодородіе, плодородный.

Рож, жито—рожь Secale cereale L.

Ро́жа городня—роза Althea rosea L.

Рожа дика, шипшина, голодовина, свербило—роза шиповникъ Rosa canina.

Рожáний, рожéвий, рожо̀вий—розовый.

„Серце мое, коханее, квіте мій рожевий. Мазепа.

Зроблю тобі хату з рожового цвіту. Пѣс.

Мій квіту рожаний. Котляревський.

Рожѐн—1) колъ. 2) Бѣда.

Рожки — растеніе Scleotium clavus Dec; иначе по-Украински—*чорні пиріжки, спориш, споринья.*

Рожо̀ний—родный, урожденный.

Розалія—Caragana.

Розбішáка—разбойникъ, сорванецъ, бунянъ.

Розбішацький—разбойническій.

Розборона — разнятіе дерущихся или сражающихся.

Розборонятн—разнимать.

Ро́збрат—изъ друга брата, стать врагомъ.

Хан учинився розбрат Хмельницького. Величко.

Розбýркати—разбудить, расшеведить.

Розбурхотáтися-тьця—разбушеваться.

Розбути—снять обувь.

Розвáга—утѣшеніе.

Розва̀дити, розважа́ти, розва̀жити—утѣшать, забавлять, разсѣять, развѣшивать.

Розва̀жати—утѣшать.

Розва́жити—развѣсить.

Розва́жовати—взвѣшивать, соображать, вѣсить.

Скарбі і срібла Самойловичови і синів ёго всі на двое разділени і шалями чрез кілько неділь розважени; бо лічучи їх мусили би много забавити часу.

Величко.

Розвередова́тися-тьця — разкапризиться, бѣситься.

Розвину́ти—роспустить, развернуть.

Розвину́тися-тьця—раскрыться, развернуться, распуститься.

Розвідка, розвідини—изслѣдованіе, развѣдъ.

Ро̀звій, ро́звой—развитіе.

Бажаемо ми і тепер небагато—
Рідного розвою родині.

М. Старицький.

Розво́ди—узоры.

Розгарш—оргія.

Сами ж лишились при розгарші,
Де на товариша і ждуть.

І. Верхратський.

Розгада̀ти—разгадать, рѣшить.

Розгада́тися-тьця—разговориться.

Розгардія́ш—приволье, обжорство, чревобѣсіе, неурядица, безпорядокъ.

„Отамане наш;
Недбаєш за нас;
Бо бач наше товариство.
Як розгардіяш.“? Пѣс.

Розгля́дини — разглядываніе, осматриваніе.

Розговори́ти—утѣшить, разсѣять, уговорить.

Розголоси́ти, розголоша́ти—разглашать.

Розго́рити—добыть съ трудомъ.

Розгорну́ти—разворотить.

Розгорну́тися-тьця—разворотиться.

Розгортати—разворачивать, раскрывать.

Розгортатися-тьця—разворачиваться.

Розгорювати=**розго́рити**. См. выше.

Розгребти́—разбросать, раскидать, разворушить.

Розгрішѐнне—разрѣшеніе, прощеніе грѣховъ.

Розгудець—хулитель, порицатель.

Розгудити—отсовѣтовать, осуждать.

Роздивлятися-тьця—разсматривать.

Роздіймати—разнимать.

Розділ— отдѣленіе, раздѣленіе, глава.

Роздобути—достать, добыть.

Роздовба́ти—раздолбить, разстолковать.

Роздовкти—растолочь, разбить.

Роздроди́тися-тьця—разсвирѣпѣть, разъяриться.

Роздрочи́ти—раздразнить, разсердить.

Роздрочи́тися-тьця—разкапризиться.

Роздува̀нити—раздѣлить.

Ро̀здум—размышленіе, раздумье.

Роздяга̀ти—раздѣвать.

Роздяга̀тися—раздѣться.

Роздягти́—раздѣть.

Роздягти́ся—раздѣться.

Роздя́коватися-тьця—поблагодарить, распрощаться, раскланяться.

Розжеврілий— растлѣвшійся, взявшійся жаромъ.

Розжеврітися-тьця—разгорѣться, распалиться.

Розжива̀тися-тьця—пріобрѣтать, разживаться.

Роззу́вало—сапожная подножка.

Роззува́ти, роззу́ти—снять обувь съ ногъ

Роззя́ва—разиня, ротозѣй.

Роззя́вити—разинуть.

Роззя́влений—разинутый.

Роззявляти—раскрывать ротъ или пасть.

Ро́зигри—1) Запустъ, заговоры. *Розигри у перший понеділок Петрівки.* Гатцук. 2) Розыгрышъ.

Розúнки—изюмъ.

Розібгáти—разворотить, разскрыть, разогнуть.

Розказáти—повелѣть.

Цесарь Турецький ханові сурово розказав. Величко.

Розказня́—балагурство, болтовня, повѣсть.

Розквітний—разцвѣвшій, цвѣтистый.

Розкомпонувáти—смѣкнуть, усмотрѣть, выдумать.

Розкóшланий, розкóшманий=**роспатланий.** См. ниже.

Розкроéне—разодраніе, разрывъ.

Розкудòвчати—растрепать.

Рóзлад—ссора.

Розлаяти—выбранить, разбранить.

Розлéглий—отдаленный.

Розлéглость — отдаленность, пространство,

Розледащíти—разлѣниться, стать нерадивымъ.

Розлúчитися-тьця—растеряться.

Розлічúти—расчитать.

Розлічитися-тьця — расчитаться, расплатиться.

Розлогий—обширный.

Розлюбити—разлучить влюбленныхъ.

Ой на серцю дівчиноньки
Великая туга.
Любив її козаченько
Розлюбила друга.
І. Верхратський.

Розмаїтий—различный, разнообразный.

Розмай—развлеченіе, удовольствіе.

Розмайка—мотовство.

Розмáйний—развѣвающійся, волнистый.

Розмайрáн — растеніе майранъ, Originum Majorana.

Ройзмайрин—растеніе Rosmarinus.

Розмáяти—промотать, растратить.

Розминýтися-тьця — разойтись, пройти мимо.

Рòзмир—перемиріе.

Розмир Сербів с Туркамы вчинився зненацька.

Рòзмір—пошлина мукою за смолку зерноваго хлѣба, въ пользу владѣльца, мельницы.

Ще недавно дідц сиві
Млинів доглядали,
Та з унуків розмір брали,
Пàнові зсипàли. П. Куліш.

Розмòва—разговоръ.

Розмовля́ти—разговаривать.

Рознемігтися—рознемочься, разболѣться.

Рóзний—различный, всякій.

Рознокалéрний—разноцвѣтный.

Рознóція=**різноція.** См. выше.

Розова чúпа—растеніе Lathirus tuberosus L.

Розовúй цмин—растеніе Antennaria dioica Gärt.

Розор—разореніе.

Рознатрошúти—разбить.

Рознач, роснач—отчаяніе.

Розначливий — рыдающій отчаявшійся, вопящій.

Розперезàти, розперéзувати—распоясать, распоясывать.

Розперезáтися-тьця—распоясаться.

Розплатáти—очистить вырѣзываньемъ, разрѣзать на двое или на части.

Розплатàтися-тьця—растеряться.

Рознорошúти — разбить, въ пыль, въ прахъ, на голову.

Рознорядкувàти — привести въ порядокъ.

Розправляти—разсказывать.

Розправляє о всіх чудах,
Дивоглядах, борбах, трудах.
Галицк. Зоря 2 стр.

Розприндитися-тьця — раскапризиться,

Розпукатися-тьця, розпуковатися-тьця,

розпукнутися-тьця — распускаться, расцвѣтаться, лопаться.

Розпу́ковка — распускающійся бутонъ.

Розпустни́й—розвращенный, распущенный.

Розра̀їння—разлука.

Розра́яти—отсовѣтовать.

Розрив = черевички Божої Матері. См. *Ч.*

Розробба—разработка.

Розробленний—разработанный.

Розробляти—разработывать.

Розруй—разрушеніе, истребленіе.

Розруйно́ванний—разрушенный.

Розруйнова́ти—разрушить, истребить.

Розруйно́ваннє—развалины послѣ разрушенія.

Ро̀зрух—шумъ, грохотъ, крикъ.

Розсада заяча—растеніе Sedum Telephium L.

Розсла́вити—разнести, разсказать.

Розстелѐнний—розосланый.

Розстервити́ся-тьця—остервениться.

Ро̀зсуд—мнѣніе.

Розташова́тися-тьця — разобрать, разложить товаръ.

Розтина́ти—разнимать.

Розтина́тися-тьця—раздаваться.

Розтропность—расторопность.

Розумі́ння—понятіе.

Розхвили́тися-тьця—въ волноваться (о водѣ).

Розхіття́—высшее удовольствіе, наслажденіе.

Розхрістаний—распахнутый.

Розрхістатися-тьця—растегнуться, распахнуться.

Розчавѝти—раздавить.

Розчати, розчинати—начать, начинать.

Розчовпа́ти, розчовти́, рощовити — понять, догадаться, разобрать.

Розчумати—опомниться, почувствовать, узнать.

Розчуру́пати = розчовпа̀ти. См. выше.

Розчу́хати, рощуха̀ти—разобрать, познать.

Розчухра̀ти—разсѣять, разбить, раздробить.

Розша́рнати—разорвать.

Розшматкова́ти—разорвать на части.

Розшоло̀пати—понять, уразумѣть.

Розщрубѝти—развинтить, раздѣлить, на части.

Розща̀стя—блаженство.

Розщебанний—расколотый, растреснувшійся.

Розя́трити—развередить.

Рок, рі́к—годъ.

Роки, рочки—(акт. сл.) судебная сессія гродскихъ судовъ; сессій въ году было 4: мартовская, майская, сентябрьская и декабрьская.

Роковий, рочний—годовой.

Рокош—ропотъ, волненіе, мятежъ.

Рокошанець, рокошанин—недовольный, мятежный.

Рокошанка—мятежница.

Рокошовати—роптать, волноваться, возставать.

Рокошовий—глава мятежъ, мятежный.

Рольник—земледѣлецъ.

Ро́бля—пашня, пахатное поле, борозда.

Ром—цыганскій парень.

Ромашка, румянок—растеніе Matricaria Chamomilla L.

Ромѐн—Ромны уѣздный городъ Полтавской губерніи.

Ромѐн, рома́н, романѐць, ромѝн зілле—растеніе Leucanthemum vulgare Lam.

Ро́мні—цыганская дѣвушка.

Ромода́н—дорога, проложенная войсками Князя Ромодановскаго въ 1708 году.

Ро́нд, ро́нда, ро́ндик—конскій нарядъ.
Рона̀—мокрота или цѣна на лицѣ мертвеца.
Роса́да—молодая капуста въ стебельках, для разсадки въ огородѣ.
Роска, ріска—росинка, роса.
Росква̀шити—разбить.
Ро̀сквась—грязь, распутица.
Роскидовати — раскидывать, разбрасывать.
Роскіш—роскошь.
Ро̀скоши—предметы роскоши.
Роскошитися-тьця—роскошничать.
Роскошу́вати — роскошничать, сибаритничать.
Роско́льщик—раскольникъ.
Роско́льщиця—раскольница.
Рослі́на—растеніе.
Рослинниця—Ботаника.
Росо̀ха—вилы, вилки у плуга.
Роснàлина—разсѣлина.
Роспалити—разжечь.
Роспанаха́ти—разорвать, сильно разрѣзать.
Роспа́тланний—съ растрепанными волосами.
Ро́спач—отчаяніе.
Росперѐзати—распоясать.
Роспести́тися-тьця—избаловаться.
Роспис—утвержденное судомъ соглашеніе сторонъ объ отсрочкѣ разбирательства дѣла.
Роспи́тати, роспи́тувати — распросить, распрашивать.
Росплата́тися-тьця — растянуться упавши.
Роспложений—размноженный, расплодившійся, увеличившійся въ числѣ.
Роспло́щити—раскрыть (о глазахъ), раздавить, расплескать.
Росповідок—разсказъ, повѣствованіе.
Роспорошити—распустить, разсыпать.
Роспра̀ва пра́вна—(акт. сл.) судебныя пренія, разбирательство дѣла.
Роспра̀вити—разослать, распредѣлить.
Роспри́дитися-тьця — раскапризиться, возгордиться, надуться, похвастать.
Роспук—растрескъ.
Роспукнути—трѣснуть.
Він сміється до роспуку.
Роспу́ста—развратъ.
Роспу́ття-є—распутица, непогода, грязь.
Ростань—распустіе.
Ростикáний—разложенный по разнымъ мѣстамъ.
Ростикати—раскладывать, или разбрасывать по разнымъ мѣстамъ.
Ростика́тися-тьця — распространяться звуку.
Ро̀стяч, в-ро̀стяч—нар. въ разсыпную.
Ростікатися-тьця — разбѣгаться, расходиться, исчезать.
Ро́стірка, ро́зтірка — (акт. сл.) ссора, не согласіе, разъединеніе, брань, размолвка, пакость, растрата, погибель.
Ростопаш=**чистотіл**. См. *И.*
Росторопша—растеніе Aristolochia Clematitis L.
Росяний—росистый.
Росчахнути—разломать, разорвать, разодрать.
Росянка, росичка—растеніе Drosera rotundifolia L.
Ро́та—клятва, присяга.
Повинен кожний формальную присягу, ведлуг роти, публічно ухваленої, виконати. Орлик.
Ротатий—разбойническій, забіячный.
Рочи́стий—годовой, нарочатый.
Рочи́тися-тьця—покляться, проклинать.
Рочний—годовой, срочный.
Рочник, рочниця—календарь, альманахъ
Рощипа—мучной растворъ.
Рощовати—растворять муку.

Рубанець—отрубокъ, полѣно.
Рубáнка—рубленіе.

Леч огнем, рубанками і мордерством руйновати і городи в свою область одбірати пришли. Мазепа.

Рубанок—полѣно.
Рубáти—рубить.
Рубéль—1) валёкъ конмъ бѣлье катаютъ на скалкѣ. 2) Жердь которой прикрѣпляютъ сѣно къ возу.
Рубéць, рубці—рубища, дѣтскія пелёнки.
Рубом—нар. ребромъ.
Рýта—земля, отдаваемая въ пожизненное владѣніе какому либо чиновнику или священнику.
Рудá—кровь.
Рудий—рыжій, бурый.

Дід рудий, баба руда,
Батько рудий, мати руда,
І я рудий, руду взяв;
Бо рудую сподобав. Пѣс.

Рýдня—литейный заводъ.

Пан Полуботок власним коштом на одній греблі рудню, а на другій димарку на річці Борзні виставив. Самойлович 10 Февр. 1681 г.

Рудáний—кровяной, кровавый.
Ружжé, ружниця, рушниця, ручниця—ружье.
Ружúняний—розовый, румяный.
Руїна—развалины, разрушеніе.
Руїна Велика—гетманскія междоусобія послѣ смерти Богдана Хмѣльницкаго.
Руйнúти, руйновáти—разрушать.
Руйнованіе—разрушеніе.
Рукáвчята—рукавички.
Рукодáйний—на честное слово съ поданіемъ руки.
Рукодільний—мануфактурный.
Рукодільня—мануфактура.
Рукоємство—(акт. сл.) поручительство, отдача на поруки.
Рукопáш—нар. въ схватку.
Рýлка—кранъ, горлышко.
Рум, румá—(акт. сл.) движеніе (?)

Едним румом увесь город той Азов услали і загрузили. Величко.

Рýма—дорога, путь, направленіе.
Румáк—ретивый конь, жеребецъ.

Прийшла свиня до коня, тай каже: ось бо я, румак. Посл.

Рýмати, рýмсати, рюмсати—голосить,
Румáція—(акт. сл. rumacya) выходъ арендnаго или заставного владѣльца изъ имѣнія; время которое давалось такому владѣльцу для переѣзда и перевозки своего имущества, сверхъ срока аренды или послѣ выкупа имѣнія.
Руйний—разрушительный.

Як звірюка мотий, руйний
Все в дорозі пометав.
І. Верхратський.

Руменовáти—отжевать, пережевать.
Румовáти, румувáти—(акт. сл.) переселяться, очистить мѣсто.
Румянка—растеніе Anchusa officinalis L.
Румянок—растеніе Matricaria Chamomilla L.
Рундýк, рундочок—1) крыльцо, крылечко. 2) Галлерея. 3) Базарный ларь.
Рунтýра—кила, грижа, боблѣзнь.
Рýра, рýля—дуло, стволъ.
Русáлка—умершій некрещенымъ ребенокъ.
Русалькин Великдень—Русальный свѣтлый праздникъ; онъ иначе еще называется *Сухій четверг* и бываетъ на *Троїцькому тижню, після клечального.* Гатцук.
Русúвий—бѣлокурый
Рýта—растеніе часто упоминаемое въ пѣсняхъ Ruta graveolens L.
Рýтка полева, пташина рута—растеніе Fumaria officinalis L.

Ру́тьній — цѣломудренный, всечистый, непорочный.

Рух—движеніе.

Ру́хва—жолобъ.

Рухомий—движимый.

Рухо́мость, рухо́мість—движимое имущество, рухлядь.

Ручай—ручей, источникъ, ключъ.

При дрималочім ручаю,
Буяли в небо крилаті орлиці.
Н. Устіянович.

Ру́чий—ловкій, способный.

От-ще же Сарра, хоч і стара,
Та бач жінка руча,
Вся голота цила в ворота,
Вона же куда-луча!
Изъ вірши на Великдень.

Ручко́вий—изъ собственныхъ рукъ данный.

Ручник, рушник — полотенце, утиральникъ.

Ру́чно—нар. ловко, удобно.

Рушай!—трогай! маршъ!

Руша́ти, ру́шити—трогаться съ мѣста, начинать, прикасаться; подняться, возстать, двинуться, ополчиться.

Руше́ніе—поднятіе, возстаніе, ополченіе.

Руше́ніе посполіте—всеобщее ополченіе.

Рущи́зна—(акт. сл.) Русь, Русиний т. е. Малороссіяне и Червонорусси.

Ру́мсати - румати. См. выше.

Рябе́ць—рябчикъ.

Рябий—пестрый.

Рябки́—родъ мясного запорожскаго кушанья.

Рябко́—бровко. См. *Б.*

Ряди-годи—*в-ряды-годи*—рѣдко, изрѣдка, иногда.

Ряднó, рядни́на—дерюга, простыня изъ грубаго полотна.

Ря́жка—родъ ведра съ ушкомъ.

Ря́мье—рубища; отъ *ря̀ма, рамення*—плечи.

Рясàти, ря́сити—потряхивать, вѣткою.

Ря́ска—родъ рѣчной водоросли.

Ря́сний—частый, обильный, вѣтвистый, многоплодный, многолистый.

Ря́сно—нар. густо.

Ря́ст—1) почва, земля покрытая травою. 2) Растеніе водяная ряса Cotiledon umbilicus. 3) Вообще всякая стелющаяся трава; *ряст топтати*—жить; *пустив рясту топтати*—пощадилъ жизнь.

Ряст білий—Coridalis cava Schveiget. Coert.

Рятований—спасаемый, избавляемый.

Рятова́ти—спасать; помогать.

Рятовник—избавитель, благодѣтель.

Рятовниця—благодѣтельница.

С.

Сага́, сага̀—заливъ.

Сагайдак—лукъ (оружіе).

Сади́ба—усадьба.

Садо́вина, садовника—садъ, растенія садовыя.

Садови́ти—сажать, садить.

Сае́т, сае́та, сіе́та—англійское сукно.

Сажалка, сажавка, саживка—бассейнъ у источника; небольшое озеро, въ которомъ разводятъ рыбу.

Сайда́к—**сагайда́к.** См. выше.

Сайдакар—воинъ вооруженный лукомъ.

Сак—сѣть рыболововъ.

Са́кви—мѣшокъ съ двумя посрединѣ отверстіями.

Саклак—растеніе Evonimus europaeus L. иначе по Украински—*брусничка вовче мико, вовчі серги.*

Са́кма— военный строй и маршъ колонами.

Сакора — (Бессараб. сл.) рожь Secale cereale L,

Саламáха—салата.

Салат—салата—Lactuca sativa L.

Салатник = чистник. См. *Ч.*

Салва—(salva) обыкновенно въ концѣ жалобъ, объявленій и т. под. обозначалось, что жалобникъ оставляетъ за собою „salvam meliorationem, но иногда послѣднее слово опускалось, и salva употреблялось какъ бы существительное. Salva menente — имѣя еще право дополнить, исправить и проч...

Салтáн—салотопня; строеніе въ копхъ убиваютъ воловъ; вываривaютъ сало и т. под.

Салітра—селитра.

Салогýб—мѣщанинъ, торговецъ въ бранномъ смыслѣ.

Салмомья́к—нашатырь Salammoniacum.

Сальсин—ива Salix Fragilis L.

Самбір—виноградъ (?).

В мене ґанки малёвани
Садами самбір. Ю Федькович.

Самé—нар именно.

Самé-тодí—нар. въ ту пору, въ то время, именно тогда.

Самісінький—совершенно самъ, одинокій

Самóволець—своевольный.

Самоволка—своевольница.

Самогрій, самограй—(въ шутку) самоваръ.

Самозброєць—бѣглецъ, выходецъ, преступникъ, пакостникъ.

Самоїстний—самостоятельный, независимый.

Самоїстность—автономія, самостоятельность, независимость.

Самопáл—ружье.

Самоправда—аксіома.

Саморух—автоматъ.

Самосил — растеніе henirium Chamomaedrys L.

Самоспособний—существующій самъ по себѣ, индивидуальный, автономный.

Самостáй — 1) нарѣч. самостоятельно. 2) Растеніе Senetio acrucaefolius L.

Самостайность, самостойность—самостоятельность, независимость.

Самотá—уединеніе, одиночество; *на самоті*—на единѣ, съ глазу на глазъ, про себя.

Самóтний, самотній—одинокій, уединённый.

Самотня́—одиночество.

Самоту́жки—нар. скоро, разомъ.

Самохіть—нар. добровольно.

Санджáк—(турецк. сл.) намѣстничество, провинція.

Санджарівка=кісенітниця. См. *Н.*

Сановúтий—статный.

Сановитость—статность.

Сап—насморкъ, охриплость, сморканіе, тяжелое дыханіе.

Сапати—очищать гряду отъ сорныхъ травъ.

Сапатúй—осиплий (говориться о лошадяхъ)

Сапéтка—арендаторъ, скотоводъ. (?)

Да пішов би ти на Дон,
Та нанявся в сапетки,
А в сапетки добре
Там хліба доволі. Пѣс.

Сапкá—инструментъ для полотья грядъ.

Санья́н—сафьянъ.

Санья́нці—красные или желтые сафьяновые сапоги.

Сарáна—саранча, иначе по-Украински она называется еще: *Гнів Божий*, вѣруя что эти слова написаны у саранчи на крыльяхъ Израильскими буквами.

Сахáрня—сахарный заводъ.

Сачеви́ця—чечевица.

Сбава—1) уменьшеніе, уничтоженіе. 2) Смертная казнь.

Сбавля́ти—уменьшать; погублять; казнить.

Сваво́льця, сваво́лець, сваво́льник—своевольникъ.

Сва́ра, сва́рка, пбсвар—ссора, брань.

Сварйтися-ться — ссориться, грозиться, угрожать.

Сва́ркий, сварли́вий—бранчивый.

Сва́ха, сва́шка, сва́шечка, сва́нечка, мчалка—сваха. Свахою избирается обыкновенно молодая и ловкая женщина.

Свашкова́ти—сватать, высватывать, содѣйствовать при сватовствѣ.

Свёкор—мужнинъ отецъ.

Свекру́ха—мужнина мать.

Сверби́га—растеніе Bunias orientalis L. иначе еще оно называется въ Восточной Украинѣ—*катран, порчак.*

Сверби́гуз=онуцьки. См. *О.*

Сверби́ти—чесаться.

Свёрдел, свердло́, свердли́к — буравъ, буравчикъ.

Свердли́ти—буравить.

Сверткове́ шкло—такъ называлось стекло, которое употреблялось въ старину для оконъ; оно имѣло обыкновенно въ діаметрѣ около 3-хъ вершковъ, а по срединѣ небольшую выпуклость; стёкла эти укрѣплялись въ оловянныя рамки.

Сверчи́й—сбросить.

Свидина—растеніе Cornus sanguinea L; иначе еще называется—*сниж.*

Свідо́мість—извѣстность.

Свинна́р—свинопасъ.

Сви́нка—*грати у свинки* —играть въ городки.

Свино́та—свинство; собират. свиньи.

Свинюшник—1) растеніе Salvia verticillata L. 2) Свинной хлѣвъ.

Свини́чий—свиной, свинскій.

Свирид, Свиридко—Спиридонъ.

З 12-го дня студня з Свирида сон цеворота починае день більшатись, а ніч меньшатись. Гатцук.

Свири́па=суріпиця.—См. ниже.

Свирі́пиця—растеніе Sinapis arvensis L.

Свирка—дерево.

Свистілка—свирѣль.

Свистіля омег. См. *О.*

Сви́та, сви́тка, сви́тина — сиурый кафтанъ, сермяга, сермяжка; женская свита бѣлая, а мужская обыкновенно черная или темносѣрая.

Свитни́к—торгующій свитами.

Свідок—свидѣтель.

Свідо́мий—извѣстный, знакомый, вѣдомый.

Свідоцтво — свидѣтельство, свидѣтельское показаніе.

Свідчина—свидѣтельство, аттестатъ.

Свідчити—свидѣтельствовать противъ кого-либо; жаловаться, заносить жалобу.

Свідчиця, свідка—свидѣтельница.

Свікла—свёкла Beta vulgaris L.

Свінтоянське зілля—растеніе Hypericum elegans L.

Свінути—расвѣтать.

Свірка—сверчокъ Gryllus.

Світ—міръ, вселенная, свѣтъ; *світ завязати* –лишить свободы, сдѣлать несчастнымъ *Світ за очима*—безцѣльно, куда глаза глядятъ; *світ піднявся*—послѣ бѣды получить отраду.

Світа́ннє-я—разсвѣтъ.

Світа́ти—разсвѣтать.

Світе́лка, світли́ця, світлопька—большая чистая горница, пріёмная, гостинная залъ.

Світілка—младшая сестра невѣсты или родственница ея очень молоденькая, которая при вѣнчаніи держитъ саблю съ прикрѣпленною къ ней свѣчой.

Світло—освѣщеніе.

Світлуха—растеніе Carthanmus tinctorius L.

Світиця—лампа.

Світобудівля, світобудова—міросозданіе.

Світобудовник — Міросоздатель, Богъ, Творецъ.

Світогляд—міросозерцаніе.

Світоспоруда=світобудівля. См. выше.

Світоспорудач—Богъ, Творецъ.

Свічáдо—зеркало; иначе по-Украински—*дзеркало, мюстро.*

Свіченіе—просвѣщеніе.

Свічитися-тьця — 1) просвѣщаться, учиться.

Свічтись, моде, добре буде,
Свічтесь, хоч помалу.
Прибура.

2) наказывать, пріучать, упражнять. 3) Обучать въ наукахъ, просвѣщать.

Свічник—пономарь, слуга церковный.

Свінірка—свинное стадо.

Свободний—актовое слово, означающее боярина.

Своєýмець—дуракъ, глупецъ.

Своєýмка—дура.

Свóблок—перекладина.

Свáте Пісьмó—священное писаніе.

Свáтковати—праздновать святки.

Свáто, свáта, свáтки—праздникъ, святыня, праздники.

Святобли́вий—святой, набожный.

Святобли́вость—святость, набожность.

Свячéний—святой, освященный.

Свячéне—пасха; освященный предметъ.

Сдаток—матеріалъ, вещъ.

Сдви́гнути—сдвинуть.

Сди́рство—сдирство.

Се, сее—это.

Себе—возврат. мѣст. себя.

Себелú—названіе рыбы.

Сего-бóчній—по сю сторону находящійся, т. е. на восточной сторонѣ Днѣпра; говорится объ Украинѣ, которая теченіемъ Днѣпра раздѣляется на *сегобочну і тогобочну.*

Сегорóчній—настоящаго года.

Седи́ція — (акт. сл. sedecio) мятежъ.

Седлó—(Австр. Укр.) лядвія, ляшка. *Трафив го в седно.* Посл.

Сей=цей. См. *Ц.*

Сеймик—съѣздъ, митингъ. *Сеймик boni ordinis*—сеймикъ, для обсужденія мѣстныхъ нуждъ и составленія постановленій по этому предмету. *Сеймик депутатський* — сеймикъ для выбора депутатовъ въ трибунальскій судъ. *Сеймик элекційний*—сеймикъ для избранія должностныхъ лицъ. *Сеймик посольский*—сеймикъ для избранія депутатовъ или пословъ на общій государственный сеймъ.

Сеймовáти—отправлять сеймъ.

Секлета—Сингклитикія.

Секотерень—тетрадь.

Секстéри—(акт. сл. sextern.) 1) десть бумаги. 2) Листъ бумаги въ разъ согнутый. 3) Тетрадка.

Сект—ликеры, варенье и проч.

Сéкта—округъ, околотокъ.

Сéлех—селезень.

Селúдьба—усадьба.

Сельбúще—поселеніе.

Селóк—поселянинъ.

Селóчка—поселянка.

Сéмак—1) 3½ гроша. 2) Послушникъ, келейникъ.

Сéмака, сéмачка—семерка, семерочка.

Сембриля — жалованья, заработанная плата.

А газді ще недогода!
Хвалитця неситий,
Що й сембримо не виплатить....
Оптакі-то люде?
Ю. Федькович.

Сёмий—седьмой.

Сёмилáтний—семь латокъ, заплатокъ, т. е, одежда изношенная, изорванная вся въ заплаткахъ.

Сенс—(акт. сл. sensus) умъ, смыслъ.

Сенька—рыба сёмга.

Сёрбати—хлебать, выхлёбывать.
Сёрбай, недбай; хоч рідке аби багацько. Посл.

Сердáк, сердачúна—камзолъ, куртка.
Здерли з мене сердачину,
Ще хотіли й бити. Пѣс.

Сердéга—бѣднята.

Сердечний, сердешний—бѣдный, несчастный.

Сердéшна трава—растеніе Orobus vernus L.; иначе по-Украински—*півники, черевички.*

Сердýшник—растеніе Erytraea centaurium Pers; по-Украински—*центаврія, центурія, золототисячник.*

Сердюк—гвардѣецъ, тѣлохранитель.

Сердюччúна — малороссійская гетманская гвардія; она состояла изъ 4-хъ кавалерійскихъ полковъ, набираемыхъ изъ охотниковъ или какъ тогда говорили *охочих козаків*; *Сердюччина* всегда содержалась на собственный счетъ гетмановъ; учреждена она въ 1674 году славнымъ гетманомъ Петромъ Дорошенкомъ. При гетманѣ Мазепѣ *Сердюччина* состояла изъ всякаго сброда, питавшаго собачью привязанность къ Мазепѣ, и была тѣмъ же самымъ для Украины, чѣмъ были *Опричники* для Московіи, а *Янычары* для Турціи; въ 1776 г. они были преобразованны въ три полка строевой кавалеріи, а въ 1785 размѣщены по карабинернымъ полкамъ составленнымъ изъ южноруссовъ и такимъ образомъ кончили свое существованіе полное славы до Мазепы и на оборотъ полное пятенъ при немъ и послѣ него.

Серебрúста липа—липа Tulia argentea Dc.

Серед—нар. среди.

Середохрéстя, середохрéстна середа—среда на 4-й недѣлѣ Великаго поста.

Середýщий, середýльший—средній.

Сéреп—желудь. См. *О.*

Сермя́га—1) кафтанъ или свита сѣраго сукна. 2) Бѣднята.

Серпáнка, серпанок—кисея, барежъ.

Серпень—мѣсяцъ Августъ.

Серпоріз, степовий різак—растеніе Falcaria Rivini Host.

Серпуха—растеніе Serratula tinctoria L.

Сестрéнець—сестринъ сынъ.

Сестрúки, Іван-да-Маруся—растеніе Melampyrum nemorosum L.

Сúвий—сѣдой.

Сивіти—сѣдѣть, сѣрѣть.

Сиворакша—птица вонючка.

Сивоýсий—сѣдоусый.

Сидіти—сидѣть.

Сúкавка—1) спринцовка. 2) Растеніе Conium maculatum L.

Сúкатися-тьця, сикнутися-тьця—сунуться, броситься.

Сикéр—хорошая водка.

Сики́зка—настойка.

Сикомор—смоковница Ficus sycomorus.

Сила—нар. много.

Силковáтися-тьця—силиться.

Сúловати—принуждать.

Силодій—механикъ.

Силодíйня—механика.

Силодійство—механизмъ
Силоміць—гар. насильственно, силою.
Силосипт—физикъ.
Сильдирій—растеніе Appium graveolens L.
Сильне—нар. крѣпко.
Сильниця—физика.
Сильничний—физическій.
Сильтус—пшеница Triticum vulgare Will.
Симигривеник—двадцатикопѣечная монета.
Синеголов—растеніе Eryngium planum L.; иначе по-Украински—*Миколайки, сині колючки.*
Синець—растеніе Echium vulgare L.
Синецвіт—растеніе Nepeta nuda L.; иначе еще называется—*маточник.*
Синички—растеніе Delphinium elatum L.; иначе по-Украински—*Цар-зілля, Цар-сил.*
Сині колючки=**синеголв.** См. выше.
Синій ломиніс=**цинганки.** См. *Ц.*
Синьова—невѣстка, жена сына.
Соновець—братнинъ сынъ, племянникъ.
Синовський—сыновній.
Синодовий—сунодальный.
Синюха—растеніе Agaricus violaceus L
Синявка—растеніе Knautia arvensis Coult.
Синяк—1) синяя опухоль. 2) Растеніе Echium vulgare L.
Синятка—плахта синяго цвѣта.
Синячник—растеніе Isotis tinctoria L.; иначе по-Украински—*вайда.*
Сипати—сыпать; лить.
Синерей=**печерица.**—См. *П.*
Сирець—невыдѣланная кожа.
Сириця—невыдѣланный ремень.
Сиріцький, сироцький—сиротскій.
Сирно—родъ круглаго, низкаго, стола, при которомъ сидятъ на землѣ, его употребляютъ будочники и обитатели землянокъ или куреней.
Сироватка, сирватка—сыворотка, простокваша; жидкость, оставшаяся отъ творогу.
Сировець—хлѣбный квасъ.
Сироїжки—родъ грибовъ Agaricus Russula Schäf.
Сиротень—растеніе Crocus reticulatus L.
Сисюрка=**мисюрка.** См. *М.*
Сита—вода подслащенная медомъ.
Ситити—насыщать; *ситити мед*—варить медъ.
Ситний—питательный.
Ситниця—ситникъ; пеклеванный хлѣбъ.
Ситняг=**рогіз, рогоз.** см. *Р.*
Ситовий, ситовний—плодоносный, обильный.
Сі—сіи, эти.
Сібірний—каторжный.
Сів—посѣвъ.

Ой які то будем жнива
С того сіву мати. П. Куліш.

Сівба—сѣяніе.
Сіверко—сѣверный вѣтеръ.
Сівці—сито для просѣванія.
Сідало—насѣстъ. мѣсто гдѣ садятся на ночь птицы.
Сідати—садиться.
Сідатися-тьця—надрываться, увередиться, озлиться.
Сідач—растеніе Inula hirta L.
Сідляр—сѣдельникъ.
Сідуха—торговка; посидѣлка.
Сідь—сѣдина.
Сікапка—1) родъ кушанья изъ мелкоизрубленныхъ жаренныхъ почекъ. 2) Наказаніе розгами 3) Истребленіе мечемъ.
Сікирки—растеніе Delphinium Ajacis L; иначе по Украински—*разноцвіт, синецвіт.*
Сікнути—однажды ударить.

Сікти—сѣчь; крошить.

Сіль—соль.

Сількісь, сількось—нар. нужды нѣтъ, какъ хочешь, про меня.

„Ну сількісь! Ке мені поснідать“,
Казав Церері злій, Борей. Носенко.

Сімряжка—сермяга, старая свита.

Сіножа̀ть—сѣнокосъ.

Сіп—междоим. дёргъ!

Сіпати, сіпнути—дергать, дернуть.

Сіпач—муштель.

Сіре зілля, хрещатий барвінок—растеніе Trifolium repens L.

Сірий—сѣрый.

Сірики—растеніе Capsella Bursa pastoris Mönch.

Сиріти—сирѣть.

Сірка—сѣра.

Сірко́—собачья кличка, одна изъ общеупотребительныхъ

Сірники—зажигательныя спички.

Сіро́ма—1) сѣрый. 2) Собират. голь, пролетаріатъ.

Закипіла̀ на Вкраїні
Страшенна трівога
Як на шляхту піднялася
Сірома убога. П. Куліш.

Сірома́нець, сірома̀нця—волкъ.

Сірома́ха, сіромьяга—бѣднякъ; уменьш. *сірома̀ся.*

Сіря́к, сірячи́на—сѣрый армякъ.

Сітованнє—попеченіе.

Січ — главный лагерный или *Кошевой* городъ, Земли Войска Запорожскаго находившійся, какъ и Кіевъ, на правой сторонѣ рѣки Днѣпра; Сѣчъ нѣсколько разъ мѣняла свое мѣсто, но никогда не переходила выше Днѣпровскихъ Пороговъ; первая *Стара* или *Велика Січ* была на днѣпровскомъ островѣ *Хортиці*, находящемся близъ мыса Кичкаса, за Порогами; обаяніе Сѣчи было такъ велико, что она иначе не называлась въ народѣ, какъ *Січ—Ма́ти*, а паденіе ея оплакано въ южнорусскихъ пѣсняхъ еще болѣе чѣмъ паденіе Іерусалима или Трои, ибо она была выразительницею народныхъ идей и стремленій къ свободѣ, а также защитницею правъ и имущества крестьянскаго и казацкаго сословій, стражемъ церкви и родины. Сѣчъ сослужила незабвенную услугу Европѣ, въ качествѣ ея стражницы, но эта слава ея въ сравненіи съ тѣмъ величіемъ, которое состояло въ необычайно громадномъ вліяніи ея на умы Южнорусскаго народа ничто; ни одно событіе въ Южной Руси не происходило безъ содѣйствія Сѣчи и подчиненнаго ей Запорожья. Отдѣленіе Украины и Запорожья Обѣихъ Сторонъ Днѣпра отъ Польши было бы невозможно, безъ Сѣчи, безъ Сѣчи не возможенъ бы былъ успѣхъ и самое предпріятіе Богдана Хмѣльницкаго положившаго основаніе соединенію Русскаго Юга съ Московскимъ Государствомъ. Женщины въ *Січ* не допускались подъ страхомъ смертной казни, а самая Сѣчъ дѣлилась на участки или такъ называемые *Курені*, которыхъ всегда было столько сколько было въ Украинѣ *полковъ*, т е. провинцій.

Січовий—сѣчевой.

Січовик—сѣчевикъ.

Сіявий—сѣяющій.

Сіяннє—сѣяніе.

Сіяти—сѣять.

Сіяч—сѣятель.

Сжалю—нар. съ печали, отъ горя.

Ска́бка—заноза.

Скажѐний—бѣшенный.
Скаженіти—бѣсноваться.
Сказитися-тьця—збѣситься.
Ска́лити—скалить зубы.
Скалічити—изувѣчить.
Скалка—1) щепка, осколокъ. 2) Искры отъ камня. 3) Брызги отъ воды.
Скалзорий—насмѣшливый.
Скалу́бина—трещина.
Скатиня́ця—скамья.
Скандзобити—скорчить.
Скапари́тися-тьця—торопиться.
Скарайній—неумолимый, строгій. наказывающій.
Скара́ти—наказать, казнить.
Скарб—казна, капиталъ, кладъ, сокровище.
Скарбни́к,—казначей.
Скарбни́ця—казнохранилище.
Скарбни́чка—копилка; кружка для сбора общественныхъ пожертвованій.
Ска́рга—жалоба.
Скаржи́тися-тьця—жаловаться.
Скатерни́ця, скатерти́на — скатерть, настольникъ.
Ска́ти—искать.
Скѐля, шкѐля—скала.
Ски́ба, скі́бка=лу́ста. См. *Л.*
Ски́бка—щепка.
Ски́глити—выть по собачьему.
Скикесува́ти, скисува́ти—ошибаться; струсить; уничтожить.
Скии—растеніе Carduus nutans L.
Скиндяк—повязка, лента.
Скинда́чка, скінда́чка — родъ женской повязки или вѣнчика.
Ски́нути—смѣнить, сбросить.
Скира=шкира. См. *Ш.*
Ски́рта—скирда.
Скік, скіць—межд. прыгъ.
Скікнути—соскочить.
Скількі, скілько—нар. сколько
Скількоськ—нар. неизвѣстно сколько.
Скінчанне- окончаніе.
Скіпа́тися-тьця—скипѣть, закипѣть.
Скінчи́на, скончи́на — *віддати землю за скінчину*—значитъ отдать въ другія руки, подъ посѣвъ, съ полученіемъ за это извѣстнаго числа копенъ жнива.
Складѐти—складывать, уповать.
Складѐтися-тьця—полагаться.
Складене́ць—составитель.
Скла́сти—сложить.
Скластися—приключиться, сложиться.
Склеп—гробница; погребъ.
Склепле́ніе—сводъ.
Склепи́тися-тьця — сомкнуться, смежиться.
Склѐцѐк—осколокъ.
Склизнути—исчезнуть.
Скликаньчик—колокольчикъ.
Скликѐти—сзывать, собирать.
Склинцюва́ти—набить стѣны клинушками, для обмазыванія потомъ глиною.
Скло, шкло—стекло.
Скляний—стеклянной.
Скля́нка—стаканъ; стеклянная вещь вообще, а также и часть съ разбитой стекляной вещи.
Скляр, шкляр—стекольщикъ.
Скна́ра—скряга.
Скна́рость—скаредность.
Скобзуни—коньки.
Скоїтися-тьця—сдѣлаться.
Скбки—скачки.
Сколоти́ти—взболтать.
Скомпія—рай-древо. См. *Р.*
Скомпонова́ти—составить, сочинить.
Скомшити́ся-тьця—збиться въ комокъ.
Скона́ти—умереть.
Сконьця, с-кіньця — нар. сначала, съ изнова.
Сконьчити, скіньчити—оконьчить.
Сконьчитися-тьця—окончиться.
Скоп, скопець—баранъ.

Взяв корову і скопця,
Лупить хлопа як скота. Посл.

Скòпа—коршунъ.
Скопковий—сбереженный.
Скóбра=**скіра**. См. выше.
Скорбóта—скорбь.
Скорботний—скорбный, печальный.
Скордія—растеніе Tenurium Scordium. L.
Скорúнка—хлѣбная корка.
Скорити—торопиться.
Скоріше—нар. скорѣе.
Скорода—растеніе Carex digitata L.
Скорбдити—разбивать, разметать.
Скорозримий—скороспѣлый.
Скорóмник—лакомка на скоромную пищу.
Скорохвацький—молодецкій.
Скóта—яма, пора, берлога, углубленіе.
Скотарь—скотбводъ.
Скотарський—скотоводническій, пастушескій.
Скотарьство—скотоводство.
Скочки—растеніе Sempervium hirtum L и S. tectorum L.
„*Кажуть, що тим воно так воветься, що шапочки в которих воно виплоджуеться як доспіють то відскакують від материного зілля.*“
Скоштувати—спробовать.
Скрабний—складный, ловкій.
Скраглі—родъ игры въ палки или отрубки.
Скреготàти—скрежетать.
Скреплий—окоченѣвшій.
Горе бере трупи скреплі,
На дунай пускає.
І. Верхратський.
Скрести—треснуть, тронуться, (о весеннемъ льдѣ).
Скриня—сундукъ.
Скринька, скриночка—ларецъ, шкатулочка.
Скрізь—нар. вездѣ.
Скрізний—сквозной.
Скрізник—сквозникъ.
Скрізнити—сквозить.
Скромàдити—скрестъ, скребти, згребать
Скромадити моркву. Посл.
Скрáнь—лира.
—*Тожь думну мою скраню вам під ноги ложу,*
Веліте віщи руки на ту скрань вложити. Ю. Федькович.
Скрýт—забота, тоска, суета, многодѣліе,
Скрýта—сокрушеніе, тяжелое состояніе.
Скрутúтися-тьця—1) свернуться, 2) Взбѣситься.
Скрутний—многохлопотный.
Скрутно—нар. очень трудно.
Скрýха—раскаяніе, печаль, горесть.
Скубóпути—дёрнуть, рвануть.
Скубти—щипать перья, рвать шерсть, драть за волоса.
Скуйóвдати, скуёвдити—смять, помять.
Скулочник—растеніе Malva Crispa L.
Скупердя́га—скряга.
Скупиндя—скупецъ (въ насмѣшку.)
Скупія, купека, куніна—растеніе Convallaria multiflora L.
Скупчúтися-тьця—соединиться, сгруппироваться.
Скурчати—пользоваться.
Скут—складъ (?)
В третє тютюну із скуту в волю накурився. Макаровський.
Скутѐчний—готовый, совершенно оконченный.
Скýток—дѣйствіе, слѣдствіе, исполненіе, результаты, окончаніе.
Слабішàти—слабѣть, ослабѣвать.
Слàва—1) повѣсть, молва, извѣстность. 2) Ура.
Славѐта—исторія.
Славéтний—1) историческій, славный. 2) Мѣщанинъ.

Слáвити—славить, толковать, разсказывать.

Славýта—Днѣпръ.

Дніпро—Славута іде по простору.
М. А. Максимович.

Славутúця—1) рѣка Днѣпръ. 2) Знаменитость.

Славýтній—славный, знаменитый.

Сластёни—пышки, аладьи на постномъ маслѣ.

Слáти—посылать, отправлять.

Слебезувáти—калякать, болтать.

Слёз креслатий—цвѣтокъ колокольчикъ(?)

Похилився слёз креслатий.
І плакучая верба,
Сохла, чахла бідна мати,
Аж забила ю туга.
І. Верхратський.

Слёза́, слёзонька—слеза слезка.

Слёта—непогода, ненастье, распутица.

Слú—союзъ если, ежели.

Мнов першим наказуеш тихо;
Велика ж біда, ой михо,
Сли другого з третім нема;
А в купці все, то я сама.
Шарада.

Сли-бим—союзъ если бы.

Сливé—нар. почти.

Сливя́нка—водка настоянная на сливахъ.

Слизнутú—попасть.

Слизóта—слизь.

Слúзький—скользкій.

Слúзько—нар. скользко.

Слимак—послушникъ, монастырскій служитель.

Слúнити—плакать.

Слід—слѣдъ.

Слідити, слідковати—слѣдить, преслѣдовать.

Слідою—нар. слѣдкомъ.

Слінак, куколиця—растеніе Lychnis vespertina Sibthorp.

Слíпий—слѣпой, невидящій.

Слíпий-мак—растеніе Papaver oriental L.

Слíпота—слѣпота.

Слíпота куряча—растеніе Ranunculus polyganthemos L.

Слíпу́чий—ослѣпительный.

Слíпцун—(Галицк. сл.) слѣпецъ.

Слíпцуня—слѣпая.

Слобóда—свобода.

Слобóдний—свободный.

Слобонúти—освобождать.

Словéн—ораторъ, краснорѣчивый.

Словнúк—словарь, лексиконъ.

Словнúцький—лексическій.

Словнúця—небольшой лексиконъ, словарчикъ.

Служба—Литургія, Богослуженіе.

Слу́жка—слуга, лакей.

Слу́п—столпъ.

Слу́хати—слушать; *слу́хати присяґу*—присутствовать въ судѣ при выполненіи присяги противной стороны.

Слу́хатися-тьця—слушаться, повиноваться.

Слухня́ний, слухтя́ний—послушный, покорный, услужливый.

Слу́шний—законный, благопріятный.

Слушнó—нар. надлежащимъ порядкомъ, законно, по закону.

Слу́шность—справедливость.

Слю́на—слина.

Смага—изсыхающія и запекшіяся отъ жару и жажды уста.

А на милу смага впала
Мила перед милим на вколішки впала.
Пѣс.

Смажéний—жаренный на маслѣ.

Смáжити—жарить на маслѣ.

Смáжний—привлекательный, горячій.

Смажні уста.

Смак—вкусъ.

Смакíй, смакун—лакомка.

Смáковáти—находить хорошій вкусъ.

Смалёвий—смуглый, черный.

Сма́лець—топленый жиръ, птичій, бараній.

Смалити—обжигать.

Сма̀льцуга—1) смольчукъ, или смола чермая и желтая добываемая изъ обыкновенной сосны. 2) Засаленный костюмъ.

Смарка́тися-тьця—высморкать носъ.

Смаркà̀ч—неопрятный, гадкій, запачканный.

Смарова́ти=**шмарова̀ти.** См. *Ш.*

Смерд, онир—насѣкомое Blaps (obtusa).

Смердючка—растеніе Valeriana officinalis L.

Смердя́чій—смердящій, вонючій.

Смерека—(карпатск. сл.) сосна

Смерк, смѐркло—сумерки.

Смертѐльний, смертѐнний—смертный.

Смик!=**сік!** См выше.

Сми́кати, сми́кнути—дёргать, дернуть.

Смирна—Galium Mollugo L.

Смитанник—насѣкомое Agrimonia eupatoria.

Сміливость—смѣлость.

Сміл̀ка—растеніе Lychnis Floscuculi L.

Сміл̀ка, смолянка—Viscaria vulgaris L.

Сміл̀ка-червона—Lychnis viscaria L.

Сми́рна—растеніе Nasturium sylvestre R. Br.

Сміта́ти—сметать.

Сміттє-я—соръ, смѣтки.

Сміховúще—посмѣшище.

Смішки—шутки.

Смішливий—смѣющійся.

Смовдь, мовдь—растеніе Peucedanum Oreoselinum Moench

Смовть—растеніе P. arenarium Valdst et Kit.

Смок—1) водяной насосъ. 2) Змѣй, родъ ящерицы.

Смокта́ти—сосать.

Сморчок—растеніе Morchella esculenta Pers.

Смотолока—(Галицк. сл.) кризисъ, трудное положеніе.

—„*Еле хлопці смотолока?*—
Яке нове лихо
Навіяло, що мі̀ж вами
Як в церкові тихо?“
Ю. Федькович.

Сму́га, сму́жка—полоса, полоска, отъ удара.

Яка пуга така й смуга. Посл.

Смута—анархія.

Смутова́ти—грустить, горевать.

Смутко́вий—грустный, горестный.

Сму́тний—анархическій, задумчивый, грустный.

Смутова̀ти=**смутова̀ти.** См. выше.

Сму́ток, сумо̀та—смущеніе, грусть, печаль.

Снà̀га—способность, сила, возможность, знаніе, средства, охота.

Як би снага, тоб пошився і я промеж моде. Шишацькій—Ильїч.

Скілько було ёго снаги і кибети.
П. Куліш.

Снà̀дній—соблазняющійся, легко податливый.

Сна́дне—нар. достаточно, легко, способно, готово.

Чого требовати будеш все снà̀дне одержиш. І. Копинський.

Сна́сть—остовъ, скелетъ, подпорки, лѣсы, снасти.

Снà̀ть—(акт. сл.) можетъ быть, вѣроятно.

Сни́мки—сливки.

Сни́ще—сонъ, видѣніе, кошемаръ.

Сніг—снѣгъ.

Сніговиця—паденіе снѣга.

Ей на дворі метелиця,
Ей на дворі сніговиця.
І. Верхратський.

Снігу́р—снигирь.

Сніданне-я—пища на завтракъ.
Сніданок—завтракъ.
Снідати—завтракать.
Снітій—насѣкомое Uredo segetum
Снітка—растеніе Aegopodium Podagraria L
Сніцарь—колёсникъ, каретникъ.
Сніцаренко—сынъ каретника.
Сніцариха—колёсница, каретница.
Сніцарівна—дочь *сніцаря*.
Сніцарський—колесницкій, каретницкій.
Сніцарювати—изготовлять экипажи или части оныхъ.
Сніцер—рѣзчикъ.
Сніцерський—рѣзной.
Снобливий—мягкій, воспріимчивый.
Сновáти—1) ткать. 2) Шнырять, таскаться.
Сновидá—насѣкомое Anthomyia (meteorica).
Сновидáти—мелькать, двигаться, ходить по ночамъ. *Як тінь сновидає.*
Сновідáти—болтаться по свѣту, бродить безъ цѣли.
Соб=**цоб**. См. *Ц*.
Собача кропива—растеніе Leonorus Cardiaca L.
Собача пструшка—растеніе Aethusa Cynapium L.
Собача рóжа—растеніе Lavatera thuringiaca L.
Собача ромашка—раст. Maruta Cotula Dec.
Собаче мúло—раст. Sanonaria officinalis L.; иначе по-Украински—*чистуха*.
Собачитися-ться—злиться, нападать по собачьи.
Собачі коноплі—растеніе Galanhtus versicolor.
Собачи репьяхи—раст. Rideus tripartita L.
Собачі язички—раст. Plantago lanceolata L.
Собачий перець—раст. Polygonum Hidropiper L.
Собачка=**чорнокорінь**. См. *Ч*.
Собáчки—растеніе Бессъ, кандыкъ съ красными цвѣтами Erythronium dens-canis.
Собúтіе—(акт. сл.) исполненіе, дѣйствительность.

В собитіе привести.
І. Скоропадскій.

Совáти—совать, двигать.
Совито—акт. нар. вдвойнѣ; такъ опредѣлялось въ нѣкоторыхъ случаяхъ вознагражднніе за убытки.
Совитость—удвоеніе платежа; если такая уплата была постановляема, то говорилось, чтобы платёжъ, былъ произведенъ и *з совитостю*.
Содéржовати—держать.

Союз святобливе содержували.

Соживець—сожитель.
Соживиця—сожительница.
Сознавати—объявлять лично и устно на судѣ для внесенія въ актовыя книги.
Сознáне—1) личное признаніе на судѣ документа. 2) Донесеніе Вознаго по какому нибудь дѣлу.
Сойко—(галицк. сл.) лѣсная ворона.
Соймъ—сеймъ.
Сокúра—топоръ.
Сокірки—раст. Delphinium consolida L.
Сокóли—сокольи очи.

І в небо соколи
Вознесла по волі,
І вернлась з яідковь в глубину.
Н. Устіянович.

Соколій перелéт—растеніе Anthyllis Vulneraria L.
Сóкор, сокорúна—осокоръ, дерево, родъ тополи Populus alba.

Солерос, соляника—растеніе Salicornia herbacea. L.

Солець—натръ.

Солóдкий—сладкій.

Солодúча—сладость.

Соломáха—родъ кушанья, приготовляемаго изъ ржаной муки и воды съ солью.

Дивуютъ Ляхи, вражі сини,
Що ті козаки вживаютъ:
Вживаютъ вони щуку-рибаху,
Ще й соломаху з водою. Пѣс.

Соломúн—большая корзина для храненія рожи въ землянкахъ.

Саломья́к=**саламья́к**. См. выше.

Солонúця, солонúще—соляная копь, мѣсторожденіе соли.

Солонúй—растеніе Statice tomentella Boiss.

Солонúй—ротозѣй.

Солопúти—*солопити язика*—держать высунутый языкъ.

Солóха—Соломонида.

Сом—рыба Silirús glanis.

Сон—растеніе Pulsatilla pratensis Mill.

Сон-бíлий—раст. Anemone sylvestirs L.

Сон-блакíтний, сон трава—дикорастущіе цвѣты P. patens Mill.

Сóнечко—Божья коровка, насѣкомое Chrysomelmae Murraca.

Сóнце, сóнечко—солнце, солнышко.

Сонцеворóт—12-е Декабря.

Сонько—1) по дѣтски сонъ. *Сонькидрімки в колисоньці.* Пѣс. 2) Соня 3) Сонливица.

Сонько—сонливецъ.

Сóняшний, сóяшний—солнечный.

Сóняшник, сояшник—подсолнечникъ.

Сóняшниковий—подсолнечный.

Сóняшниці—боль въ животѣ; *Соняшниці зняти*—вылѣчить отъ боли живота.

Сопíлка=**жоломíйка**. См. *Ж.*

Сóпілі, сопляки́—возгри.

Сопрíн, Супру́н, Супру́сь—*Со*фронъ.

Сопти́—храпѣть во время сна.

Сопу́ха—1) сажа. 2) Дымовая труба.

Сороківка—40 грошей, 20-ти копѣечная монета.

Сорокопри́точка—трава Воронецъ Actaea spicata.

Сóром—стыдъ.

Сором̀итися-тьця—стыдиться, краснѣть.

Сороміцький—безстыдный, пахабный.

Соромли́вий, соромля́жій, соромьяжли́вий, соромьязли́вий—стыдливый.

Сосна, сосни́на—сосна Pinus.

Сосонка—растеніе Equisetum sylvestre.

Сососонка полева—растеніе Equisetum arvense L.; *болотна*—Hippuris vulgaris L.

Сотник—начальникъ украинской казацкой станицы.

Сотниківна—дочь Сотника.

Сотниця—$^1/_{100}$ часть.

Сотничиха—жена сотника.

Сотня—часть полковой провинціи; войсковая станица, волость.

Сóфброк—фаршъ; *до сóфорку*—съ фаршемъ.

Сохрани Боже смерті на Нана Гетьмана—выраженіе находящееся почти во всѣхъ Гетманскихъ Статьяхъ а также въ универсалахъ и грамотахъ.

Соцький—сотскій.

Сочити—(въ переносномъ смыслѣ) поджидать съ нетерпѣніемъ.

Сóшки—треножникъ.

Соящно—нар. солнечно, свѣтло.

Спагнути—догадаться, смекнуть

Спада́ти—выпадать, упасть.

Спадень—западъ.

Спа́док, спа́да, спадка́—наслѣдство, остатокъ, спаденіе, *спадками живитися*—1) пожиться наслѣдіемъ. 2) Что падётъ, спадётъ, перепа дётъ.

Спак, вспа́к—нар. напротивъ.

Спала̀хнути=вспахну́ти. См. *В.*

Спалений—сожженный, обгорѣвшій.

Спа́лий—усыплённый.

Спали́ти—сжечь.

Спальня—родъ экипажа для спанья въ походѣ.

Спанілий—аристократизовавшійся, возгордившійся барствомъ своимъ выскочка.

Спанілість—блескъ.

Спаржа=холодок, заячий холодок. См. Х и З.

Спа̀ри=шпа́ри. См. *Ш.*

Спа̀рній — возбужденный, возвышенный чувствомъ.

Спяря́ти—возносить, воспарять.

Спаси-Бі! спаси-Біг! — нар. благодарю, спаси-Богъ, спасибо.

Спасити—погубить.

Спасила мя хуста дівки,
Та спасив мя кухоль згорівки.
Галицк. пѣс.

Спасівка—Спасовка, постъ съ 1-го по 15-е Августа.

Спа́сти—1) прійти на мысль, задуматься, запечалиться. 2) Вытравить скотомъ траву.

Спахну́ти—вспахнуть.

Спа́ш—потрава.

Спе́ка—зной, жара.

Спекти́—сжечь, изсушить.

Спекти́ся-тьця—изжариться.

Сперед, спереду—нар. спереди, прежде, съ лицевой стороны, въ прежнее время.

Спермацѐт — мозгъ изъ костей кита бы; отъ Латинскаго spermaleti.

Спѐрчати—противиться, спорить.

Спершу, сперву—нар. сперва, вначалѣ.

Спеціал—монета. Величко.

Спиж—1) колокольный металъ, а иногда бронза. 2) Растеніе Cornus sanguinea L.

Спижо̀вий—мѣдный, бронзовый.

В неділю рано пораненьку города дістали,
Всім церквам Українським верхи по; збивали.
Полотняні образи під кульбаки клали:
Дзвонами спижовими коні наповали,
В святих церквах коні становили.
Народная пѣсня о разореніи Кіева Батыемъ.

Спикатися-тьця—сбѣжаться, собраться.

Мужицьтво з челядю лёзною спиккувшися город заило. Величко.

Спи́льна—нар. пристально.

Спина̀тися-тьця—взбираться на что.

Спини́ти—остановить, упять.

Спини́тися-тьця — остановиться, удержаться, перестать.

Спиня́ти—удерживать.

Спис—копьё, пика.

Списа́ти—списывать.

Списи́ця—1) копѣйка 2) Бревко у пики.

Списовидий—остроконечный.

Спит, спи́тка—вопросъ.

Спита́ний—спрошенный.

Спита̀ти—спросить.

Спита́тися-тьця—взять позволеніе, спроситься.

Спитник—вопросительный знакъ.

Спи́ток—опытъ, проба.

Спичка—указка.

Спів, співка, співи—пѣсня, пѣсенка, пѣсни.

Співак, співа́ка, співач, співець—пѣвунъ, пѣвецъ, пѣвчій.

Співа̀нка—пѣсенка.

Співа́ти—пѣть.

Співа́чка—пѣвица.

Співуча пташка—пѣвчая птичка.

Співучий—пѣвчій, поющій.

Спід, спуд—низъ, домъ, подъ, изъ.

Спідни́ця—юбка.

Се дівки честні, непорочні
Яким спідниці не було

Спідняк—нижный мельничный камень въ отличіе оть *верхняка*, верхняго.
Спідтиха—нар. сподтишка.
Спізнатися-тьця—познакомиться.
Спізнитися-тьця—опоздать.
Спільний—общій.
Спільность, спілка—общность, складчина
Спітканий—захваченный, найденный.
Спітка́ти—1) встрѣтить, напасть въ расплохъ, застать, постигнуть, случиться. 2) Поддѣть, постигнуть, искусить.
Спітка́тися-тьця—встрѣтиться, приключиться.
Спови́ти, сповива́ти—пеленать.
Сповитий—находящійся въ пеленахъ.
Сповиток—пелёнки.
Сповиту́ха—повивальная бабка.
Сповіданий—исповѣдуемый.
Сповідати—исповѣдывать.
Сповідатися-тьця—исповѣдываться.
Сповідач, сповідник—исповѣдникъ.
Сповідачка—исповѣдница.
Сповідь—исповѣдь.
Сповісти́ти—оповѣстить, извѣстить.
Спо̀гад—воспоминаніе.
Спогада́ти—вспомнить, вздумать.
Спога́дувати—воспоминать.
Спогля́нути—взглянуть, посмотрѣть.
Спода̀вній—старинный, древній.
Спода̀рь—сударь.
Сподарка—сударыня.
Сподарство—домохозяйство.
Сподарський—хозяйскій.
Сподіва̀нє, сподіва̀ння, сподівання́чко—надѣжда, ожиданіе.
Сподіва̀тися-тьця—надѣяться, ожидать.
Сподоба—*до сподоби*—по душѣ.
Сподо̀баннє-я—любовь, привязанность.
Сподо̀бати—полюбить.
Сподо̀батися-тьця—полюбиться, понравиться.
Спожи́вок—употребленіе въ пищу.
Спожиттє-я—пожива, прибыль, употребленіе.
Спозада̀вка—нар. очень давно.
Спозада́вній—давнопрошедшій.
Спозаколи́шній—давнобывшій.
Спозара̀нок—нар. очень рано.
Споки час—нар. сначала. *Споки час пра̀ці*—сначала работы.
Спокуси́ти, спокуша̀ти—искушать, соблазнять.

Біда Польку спокусила,
Пішла Полька за Русина.
Галицк. пѣс.

Споку́та—покаяніе, эпитемія.
Споку́товати—каяться, нести эпитемію.
Сполѐчний—общій.
Спо́лка, спілка—1) дружба, согласіе, общество, братство, пріязнь, знакомство. 2) Право на половину чего-либо; съ-обща.
Спо́лом, спольнє—нар. вмѣстѣ, совокупно.
Сполотніти—поблѣднѣть, сдѣлаться бѣлымъ какъ полотно.
Сполохати—испугать.
Спомога̀ти—помогать, вспомоществовать.
Спомогач—помощникъ.
Спориня—растеніе Sclerotium clavus Dec.
Спори́ш—мелкая травя Polygonum aviculare L.
Спорічки—смородина.
Спорливий—спорящій.
Споруда́—созданіе, твореніе, произведеніе.
Спорудити—создать.
Спорудник—создатель, творецъ, зодчій.
Спорудниця—создательница, строительница.
Спорядити, споряжа̀ти—снарядить.
Спостити—пропостить.
Спотика́йло—1) водка. 2) Храмой.
Спотикач—настойка, наливка.

Спотиньга́—нар. нечаянно, неожиданно.
Спо́чив, спочи́нок, спочи́вка — отдыхъ, сонъ.
Спочива́льня—спальня.
Спочува́ти—заслышать, раздѣлять сердцемъ, переживать.
Спочу́йний—сочувственный.
Спочу́ття—сочувствіе.
Спохи́дость—покатость.
Спра́ва—1) механизмъ, устройство. 2) Дѣло, тяжба, процессъ, слѣдствіе, справка управленіе, обстоятельство, треба духовная.
Справдѐшний — настоящій, истинный справедливый.
Справди́ти—осуществить, исполнить.
Справди́тися-ться — сдѣлаться, исполнить.
Спра́вді—нар. точно такъ, въ самомъ дѣлѣ.
Спражки—нар. серьезно, не шутя.
Справляти—сдѣлать, заказать, окончить.
Справниця—зала гдѣ засѣдаетъ судъ.

Заковали, та й одвели
У катуш варшові,
А в справниці остались.
Судді з авдитором.
Ю. Федьковичъ.

Спра́вова́ннє — (акт. сл.) употребленіе, распоряженіе.
Справова́ти—управлять.
Справоздавство—изданіе.
Справоздавця—(Галицк. сл.) издатель.
Справщик—корректоръ.
Справщиця—корректорша.
Спра́жній—настоящій, истинный, точный
Спрѐжду—нар. прежде, въ былое время.
Спритя́сний—(Галицк. сл.) выразительный.
Спритомний — настоящій, присутствующій.
Спрія́ти—благопріятствовать.
Спроба—опытъ.
Спробований—испытанный, дознанный.
Спрожи́ток—пребываніе.
Спромога́тися-тьця — снискивать средства.
Спромогти́ся—(гл. средн.) разжиться на что́ либо.
Спро́сний—(акт. сл.) безстыдный, безчестный, мерзкій.
Спрят—вещи, аммуниція.

Вольно уступити з армато́ю і зо всіми спрятами. Величко.

Спудея—ученикъ.
Спуза—пропасть, бездна.

Бо́же, Боже!... „Як стояла"—
Так упала в спузу.
Ю. Федькович.

Спупку—пар. отъ пупа, съ малолѣтства.
Спу́скалка—дѣтская забава зимой, катанье со снѣжной или ледяной горы.
Спуст—заторъ въ 3 ведра.
Спустоша́лий—опустошенный.
Спустѐшити—опустошить разорить.
Срач—отхожее мѣсто, сортиръ.
Сра́чка, бігунка, дріселя — поносъ, разслабленіе желудка.
Сребло, срібло—серебро.
Сребло живе—ртуть.
Сребло-злото—богатство.

Возьміть собі сребло-злото
Та будьте богаті. Шевченко.

Сребний, сребраний—серебрянный.
Среброгла́в, злотогла́в—серебристая или золотистая парча, глазетъ.
Среброзлоцістий—серебренный, вызолоченный.

В сосудах сребложлоцістих. Величко.

Срѐдок—средство.
Сріблохви́лий—среброволнистый.
Сріблянник—сребранникъ.
Срібний—серебряный.
Срібриста тополя—тополь Betus alba L.
Срòгій — строгій, страшный, ужасный, жестокій.

Сро̀го—нар. строго.
Срамо́тний—постыдный, мерзкий, срамный.
Срамо́чу—нар. стыдно.
Срубшта́к—столярный станокъ.
Ссáти—сосать.
Став, ставок, ставпна, ставочок—прудъ, озеро, озерце.
Става́ти—1) становиться происходить, совершаться. 2) Являться въ судъ для разбирателтства.
Ставене — представленіе кого либо къ суду.
Ставити — представлять въ судъ кого-либо.
Ставлений—лицо которое должно было быть представлено въ судъ.
Ста́вний—статный стройный.
Ставни́к—церковный подсвѣшникъ.
Ста̀дник — 1) пастухъ, табуньщикъ. 2) Жеребецъ, также быкъ, боровъ и проч. для приплоду въ ста̀дѣ вообще животное самецъ, руководящее стадомъ.
Стадни́ця—загонъ для скота.
Стадо́л, стодóла — 1) житница, гумно, овинъ; строеніе гдѣ рожь складываютъ, сушатъ и молотятъ. 2) Скотный дворъ. 3) Въ постояломъ дворѣ намётъ вокругъ забора, подъ коимъ ставятъ лошадей и возы.
Ста́к—такъ.
Ста́лий — постоянный, существовавшій, бывшій.
Ста̀лка, ста́лька—1) простая нитка. 2) Каждая изъ тѣхъ бичевокъ, изъ которыхъ свита верёвка.
Ста̀н — 1) положеніе, сословіе, классъ. 2) Талія; станъ.
Стани́—верхняя часть женской сорочки, которая бываетъ обыкновенно изъ лучшаго холста.
Станови́ско—лагерь, обиталище, становище, ночлегъ, квартира.

По силі своїй непріятеля громячи, на становиська до війська сго жадних живностей і запасів не возили. Скоропадський.
Становúще—военный постой.

Домы козацькіі од всяких становищ вільни були.
Станóк—кусокъ холста.
Ста́ня—конюшня.
Стара̀—старуха.
Старѐзний, старéзезний—очень старый
Ста̀рець, старцi—нищій, нищіе
Старѐцький—нищенскій.
Стари́й—старикъ.
Старова̀ти—1) стараться, пещись, начальствовать, руководить. 2) Проводить старость, оканчивать жизнь.
Старовина̀ — старое, былое, старина; пріобрѣтенное отъ предковъ.
Старовічній—древній, исконный.
Старо̀вний—старательный.
Стародуб — растеніе Laserpium latifolium L. 2) Уѣздный городъ Черни́говской губерніи, прежній *Стародубовський Полк.*
Стародубка—растеніе Helleborus niger L.
Старосвітський—старинный.
Ста̀роста—1) градоначальникъ, старшина, управитель, намѣстникъ королевскій. 2) Въ свадебныхъ обрядахъ старосты, люди старшіе: *дружко* и *сват*, есть и *підстароста.*
Старостич, старостенко—сынъ старосты.
Старóстка—старостишка.

Нецнóтливому Чаплиньскому, бенкартові Литовському, опіякові Польскому, злодію і бездушному здирці Українському, Старостку Чегринському ледащиці, злодюзі, марю, пьяниці, ошусту і служці хорунжого. Величко.
Старостúпка—дочь старосты.
Ста́рощи—старость.
Стару́шек—(акт. сл.) старикъ.

До Риму прийшли два старушки.
Величко.

Старчу́к—презрѣнный нищій.
Стасько—Степанъ.
Ста̀та—состояніе.
Ста́тек, ста́ток—имѣніе.
Стате́чний—годный, постоянный, приличный.
Ста̀ти—стать.
Ста̀тися-тьця—сдѣлаться.
Статковà̀ти—выдержать, вытерпѣть, хозяйничать, повиноваться.
В щастї невмїє чоловїк статковати. Посл.
Ста̀тковий — принадлежащій къ какой либо посудѣ; находящійся въ сосудѣ.
Ста̀ток—1) рогатый скотъ. 2) Имѣніе. 3) Посуда. 4) Судно. 5) Мѣстопребываніе. 6) Порядокъ; благоустройство.
Стеблина—стебель
Стёбнути, стёбонути—ударить, хватить.
Стегно́—лядвія, бедро.
Стѐжити—слѣдить, преслѣдовать.
Стѐжка, стежечка—тропинка, тропиночка; отъ церковно-Славянскаго—*стезя*.
Стѐжка, стёжка—лента, застежка.
Стѐльмах—колёсникъ, тѣлежникъ.
Стельмахський—колесницкій.
Стѐля—потолокъ.
Стемепісінько—нар. точнёхонько.
Степ—поле, на коемъ растётъ обильная трава и изрѣдка деревья.
Степа̀н, Стецько́, Стець—Стефанъ.
Степова пивонія—растеніе Paeonia tenuifolia L., иначе по-Украински—*воронець*.
Степовий—степной.
Степовий василёк—цвѣтокъ Salvia sylvestris L
Степовий молочай—растеніе Euphorbia nicaensis Allion.
Степовий ряст—раст. Muscari pallens Fischr.
Степовий яцинт—цвѣтокъ Muscari comosum Mill.
Степовики—запорожцы (т. е. жители Херсонской и Екатеринославской губерн.)
Стербелькова́тий—малорослый человѣкъ.
Стерегти́—стеречь.
Стѐрн, стѐрня—пахатное поле, на которомъ снята жатва.
Стерни́к звичайний—насѣкомое Emberiza milliaria L., иначе по-Украински *каразій, ячмінник*.
Стерни́чий—кормчій, рулевой.
Стидка—руль, кормило.
Стѐха, Стѐшка—Степанида.
Стидка—безстыдна.
Стидкий—постыдный, мерзкій.
Стидний—срамный; позорный.
Стика́ти—сажать на колъ.
Стина́ти—обезглавить.
Вішано, стинано і мордовано, як злочинців. Лѣт. Самовидца
Стина́тися-тьця—схватываться.
Сти́рта—скирда.
Стирчати—торчать.
Стис—прессъ.
Сти́слий—сдавленный, сжатый, точный, тѣсный, скупой, опредѣленный.
Сти́слость—все узкое, точность, аккуратность.
Стих—1) стихъ, стихи. 2) Урокъ изъ Псалтира или Часослова.
Сти́ха—нар. тихо, потихоньку.
Стібок—стѣжокъ.
Стіг—стогъ сѣна.
Стійка—стойка, стояніе въ караулѣ.
Мов перед судовим на стійці козаки.
І. Гребінка.
Стійло—стойло.
Стіл—столъ.
Стілець, столець—столикъ, каѳедра.
Стільни́к—стольный.

Стінка—роща по отлогостямъ горы надъ рѣкою.

Стінникъ=**сцільник.** См. ниже.

Стіпний—способный.

Сто з оком—сто одинъ; *отдячити сто з оком*—воздать съ лихвою, отомстить.

Стовб, стовба, стовп — столбъ, свая уменьш. *стовпець, стовбчик.*

Стовбула́—*стовбула́ перекидатися*—коверкаться, паясничать.

Стовбу́р—1) столбъ. 2) Неуклюжій человѣкъ.

Стовбці, стовпці—гречишники.

Стовкти́—столочь.

Стогна́ти—стонать, охать.

Стоголо́вник—растеніе Vaccaria vulgaris Host.

Стожара—мѣсто гдѣ стоитъ сѣно во дворѣ.

Стожильник—растеніе Cnedium venosum Koch.

Сто́колос—раст. Bromus Mollis L. B. squarrosus L.

Стоколоса—растеніе Bromus secalinus.

Стократки—маргаритки Bonnis perennis L.

Сто́кроть—маргаритка Bellis perennis.

Столе́ць—1) аналой церковный. *Поставили столець і молодих звінчали.* 2) Stolec, тронъ, кресло, каѳедра, сѣдалище, мѣсто.

Столе́ць вдовій—акт. сл.) 1) промежутокъ времени, когда вдова, вслѣдъ за смертью мужа, не имѣла права вступать во 2-й бракъ. 2) Часть имущества приходящаяся вдовѣ.

Столе́чний—столичный.

Столечний город Кіев. Орлик.

Сто-лих—несчастіе, бѣда.

Сто́льний—престольный.

Сто́льник—земскій, урядникъ, на обязанности котораго было попеченіе о королевскомъ столѣ, въ случаѣ пріѣзда короля. Впрочемъ, это былъ скорѣе только почетный титулъ.

Стома—усталость.

Стонадцять—112.

Сто́нити—сдѣлать тонкимъ.

Стоповник—грибъ Pyrola minor L.

Стопьга—сороконожка Oniscus murarius.

Стопцёваний—истоптанный.

Сторік, сторіччя—столѣтіе, вѣкъ.

Сторжи́ти—сторговать.

Сторо́га—сторожъ.

Сторо́жа—стража.

Сторожёвщина—крестьянскій оброкъ по 2 гроша съ дыму. Памят. Кіевъ. III

Сторо́жкий—осторожный.

Сторожне—нар. осторожно.

Сторо́на—страна; партія.

Сторо́на отпорна—(акт. сл.) отвѣтчикъ.

Сторочній—столѣтній.

Сторо́жити—наставлять уши.

Сторч, сторчак, сторчака, сторчако́м—нарѣч. къ верху ногами, стремглавъ.

Сторча́ти=**стирча́ти.** См. выше.

Стосова́тися-ться—соображаться съ чѣмъ, относиться къ кому.

До того стосуючися і Гетьман ро́зіслав свої універсали. Лѣт. Самов.

Стосоткроть—10,000.

Стосунок—отношенія.

Я во всіми въ добрих стосунках маюся.

Стоя́н=**смердючка.** См. выше.

Стоя́тися-ться—стоять, имѣть цѣну.

На ёму була біла свита сім кіп стоялася вона. І. Котляревський.

Стра́ва—яство, пища, кушанье.

Стра́вити—1) съѣсть, издержать. 2) Потерять.

Стравний—питательный.

Стракатий—пёгій.

Странній—путникъ, путешественникъ.

Странна́—путешественница.

Страстник—мученикъ, страдалецъ.

страстниця—мученица.

тра́та—потеря, утрата, казнь, усѣкновеніе.

тра́тити—истребить, убить, издержать.

Стра́х—1) ужасъ. 2) Нарѣчіе много.

Страха́тися-тьця—страшиться.

Страховина—сказка объ ужасахъ.

Страхови́нний—страшный.

Страхополо́х—1) трусъ. 2) Растеніе Xanthium spinosum.

Страхопу́д—(въ насмѣшку) трусъ.

Стре́мя—слѣдъ.

Орлик зоставши зятем Герцику, вступив в єго стремя тестевське.

В. Л. Кочубей

Стрепену́тися-тьця— вздрогнуть.

Стриб!—межд. прыгъ!

Стриба́ти—прыгать.

Стрибулькуватий—отличный (?)

Стрибу́чий—1) легко скачущій. Сухой, и легкій.

Стри́гти—стричь, колотить, бить.

Стригу́н, стригунє́ць—жеребенокъ, котораго еще не выросла грива.

Стри́жень—середина сердцевина; быстрина рѣки.

Строй, стрій—уборъ, нарядъ.

Стри́кізка—1) стрекоза. 2) Коромысло въ вѣсахъ.

Стриміти—торчать, выдаваться.

Стри́х—черта, сглаживанье.

Стрівай!—погоди!

Стріва́ти—встрѣчать; ожидать.

Стріватися-тьця—встрѣчаться.

Стріла, стрілка, стрілочка—стрѣла, стрѣлка, стрѣлочка.

Стрілець—стрѣлокъ.

Стрілиця—растеніе Sagittaria sagittaefolia L.

Стрільцювати—охотничать.

Стрільчиха—жена стрѣлка.

Стрімкий—отвѣсный.

Стрімляти—натыкать.

Стрітення—праздникъ Срѣтенія Господня.

Стріт—встрѣча.

Стріти—встрѣтить.

Стріха—кровля, крыша.

Стрічáти—встрѣчать.

Стрічка, стрічечка—лента, повязка, ленточка.

Строй—машина.

Стройний—машинный.

Стройник—машинистъ.

Стройниця—машинистка.

Строкста полева—растеніе Centaurea Iàcsa L.

Строп—потолокъ въ комнатѣ.

Строфовати—(акт. сл.) штрафовать, наказывать.

Строчити—1) дѣлать строку (о шитьѣ) 2) Писать.

Строчка—полоса другаго цвѣта.

Строчок—растеніе Helvella esculenta Pers.

Струг=байдак. См. Б.

Стругати—строгать.

Стругну́ти—1) одинъ разъ стругнуть 2) Быстро пойти.

Струмінь, струмо́чок—струя, ручеекъ.

Струнчити—разсерчать, выговаривать.

Струнький—тонкій, стройный.

Струснутися-тьця—содрогнуться.

Струти́ти—отравить.

Стрямкий—перпендикулярный.

Стрямко—нар. перпендикулярно.

Сту́день—сѣверъ.

Студенний—сѣверный, холодный.

Студо́ла=стодол. См. выше,

Стужати—стяжать.

Не раз я бачив, що добро стужають
Бреде свободно собі розбішак.

І. Верхратський.

Сту́жка—плетеная кадушка или коробка.

Стукотіти—стучать.

Стукотня—стукъ.

Сту́лень—родъ пирога.

Стулигуз — растеніе Lestera ovata L.; иначе по-Украински—*зозули́ни руш-нички; золини слёзи.*

Стули́ти—сжать рукою, сомкнуть.

Сту́ма—мракъ, темнота.

Сту́па—толчея, иготь.

Ступак—рысакъ, бѣгунъ.

Сту́пень—градусъ.

Ступі́р—пестъ, въ толчеяхъ, мельницахъ.

Носитыця, як баба зо ступіром. Посл.

Стус—толчокъ.

Стуса́н—ударъ кулакомъ, толчекъ.

Стуснýтися-тьця — сшибиться, сбиться, сдвинуться.

Стягà—полоса.

Стягàтися-тьця — стягиваться, относиться.

Стягач—растеніе Plantago lanceolata L. а подругимъ Saponoria officinalis L.

Стягнýти—собрать.

Паньщину і стацію стягнути. Ханенко.

Стя́м—смыслъ.

Стя́митися-тяця—опомниться.

Стя́мок—понятіе, смыслъ.

Стя́ти—срубить, сомкнуть.

Субделекгат — (акт. сл. subdelegatus) исправляющій должность какого нибудь урядника по его порученію; иногда такое исправленіе должности поручалось только для внесенія въ книги одного какого либо документа, ибо документъ этотъ вносился самимъ должностнымъ лицомъ, и тогда субделекгатъ былъ только „ad hunc solum actum.“

Субделекгація—(акт. сл. subdelegatio). исправленіе должности какого-нибудь урядника по его порученію.

Субі́тка, субі́тне, суботковe—наказаніе, коему подвергались нѣкогда въ школахъ ученики каждую субботу.

По обіді в суботу маеть даскал з дітьми намовлятися, як мають бити против Бога, родичом: на що їм і памятного, субітковою, маеть небороніти но чаші школьній испити. Писано бо есть: Не любляй сина щадитъ жезла. Уставъ Луцкой Школы 1624.

Сувій, сувійчик, сувійник, сувійничок— кусокъ, свёртокъ, свитокъ холста.

Тобі мамко, да навійнички, а менї да сувійнички. Пѣс.

Сувóра — нотація, выговоръ. суровая рѣчь, торжественно-внушительный тонъ.

Сувóрий—суровый.

Сугáк, сайгáк—дикая степная коза съ съ бѣлыми рогами.

Судà́чити—судить, рядить.

Суджéний—суженый.

Су́дина—сосудъ.

Судóвий—принадлежащій к ду; судья.

Судовик—судебный чиновникъ.

Судопи́с—(акт. сл.) запись, написанное дѣло, процессъ, произведенный судебнымъ порядкомъ.

Судьївна—дочь судьи.

Су́дьний—судейскій.

Судья́, суддя́—1) *Судья́ Генеральний*—президентъ Главнаго Суда въ гетманіи. 2) *Земецкий в повітовому суді.* 3) *Повковий*—первый членъ Городскаго суда.

Сук—сучекъ, свёртокъ.

Сука, суцúга, сýчище—сука.

Сукамина—тутовое дерево.

Сукà́ти—сучить.

Сукмà́н, сукмà́нка, сукмà́на—родъ сюртука.

Сýкия—женское платье.

Сукия́ний—принадлежащій къ платью.

Сукроватий—угреватый, нечистый, грязный.

Сула—1 родъ рыбы. 2) Рѣка въ Полтавской губерніи.

Суля—большая бутыль.

Султанчик—рогіз, палочник—См. *Р.* и *П.*

Султанчики—мячка, рогоза: *М.* и *Р.*

Сумѣння—вензѣль именной.

Сумирний—смирный, скромный, тихій.

Сумирно—нар. тихо, смирно.

Сумлѣнне, сумлѣння, сумлѣння—совѣсть.

Сумма істна—(акт. сл.) капиталъ независимо отъ процентовъ иначе еще *сумма істотня або оригінальна*, summa originalis.

Сумний—печальный, боязливый, опасный, страшный.

Сумно—нар. страшно.

Сумованне, сумота, сум—унынie, грусть, печаль, тоска, страхъ.

Сумовати—печалиться, грустить, горевать, тосковать, страшиться.

Сумоватий, сумоватенький—печальный.

Сумпт—(акт. сл. sumo, sumpsi, sumptum) издержки, счетъ.

Сумятня—смятенiе, тревога.

Суниця, суничник—земляника Fragaria.

Сунка, суночка—котомка, сумочка.

Супути—двинуть.

Супутися-тьця—двинуться.

Суперечка—споръ, противорѣчiе

І межи святими бувае суперечка. Посл.

Супити—хмурить, морщить.

Суплаття—костюмъ, гардеробъ.

Нехай срібла намножять, як полови,
А суплаття надбають повні скрині,—
Оддячуюся у ту одежу нрави,
Поділяюся грошима непорочні.
П. Ратай.

Суплика—письмо, прозьба, жалоба, челобитье; отъ Латинскаго suplices literae.

Супликованне—челобитье, прозьба.

Суплiковати—просить письменно.

Супонити—бить ремнемъ.

Супоня—ремень у хомута.

Супоросая—беременная (о свиньяхъ).

Супруг, супруга—пара воловъ.

Суптѣльний—хорошо сложенный, красивый.

Сураженний, сураженій—смѣшанный, нечистый.

Сургач—сургучъ.

Сурелі—ляшки.

Суремка—труба, рожокъ музыкальный.

Суржик—смѣшанный зерновой хлѣбъ, когда къ засѣву новаго хлѣба поднимется прошлогодній.

Суріпиця, свіріпа—рапсъ Brassica Napus l. Var. oleifera Dc.

Сурма—труба музыкальная.

Сурмач—трубачъ.

Сурмити—трубить.

Сурми засурмили,
Бубни забубнiли, заграли. Пѣс.

Сусіда—сосѣдъ; безземельный крестьянинъ; *пійти у сусіди*—жить въ чужомъ домѣ, продавши свой, или не имѣя онаго.

Сусідами тут зовуться, хто біля кого живе... тілько і ті ще, хто в чужій хаті не наймом. Буде от-се в чоловіка хата порожня, і він пустив в її кого жить, той вже і сусіда єй, хоть би та хата була четь деінебудь од єго хоть би за селом, або і в другому селі. Сіх сусідів ще інодї і підсусідками зовуть; тілько то вже по письменному, а народ просто: „Сей чоловік“ каже, „сусіда мій.“ Номис.

Сусіль—междометіе выражающее собою моментъ внезапнаго появленія.

Ті стережуть, а вони сусіль у хату.

Сусілка—сосуля, замерзшая въ рожокъ вода подъ кровлею.

Сýслик—небольшой звѣрь, составляющій съ родами бѣлки и сурка одно семейство Mus citilus vulgaris, spermohpilus.

Суслики—родъ пряниковъ.

Сýтемно—нар. сумрачно, темновато.

Сутеніти—смеркаться, темнѣть.

Сýтий—сущій, настоящій; богато чѣмъ преисполненный.

Сýтінь—полутѣнь.

Сýтки—узкій коридоръ, проходъ.

Сýто—костюмъ.

Сýтозолóтий—настоящій, золотой, червонный.

Сýточки—уголъ.

Завівши мене в суточки та й каже: „пристаньмо й ми, братіку, в колії.“

П. Куліш.

Сýтяга—ябедникъ.

Сухий четвер = Русальчин Великдень. См. *Р.*

Сухмѐнє—сухое мѣсто.

На острів лодки водниї сухменем позатягали. Величко.

Суховершки = лоёк, лоюк. См. *Л.*

Суходіл, суходóл—материкъ.

Сухозлóтиця—фольга, мишура.

Сухòмлявий—чахотный, сухой.

Сухóперий — вымытый на просто (о бѣлье), безъ бученія.

Сухóрогий віл—худощавый тощій быкъ.

Сухóта, сухотонька—печаль, зазнобушка.

Дівчино сухотонько моя!

Сучасний—современный, настоящій.

Сýчий—сукинъ.

Суш—сухое дерево.

Сýщики—сухіе крендели.

Схàб—плечо, ребро свинное или баранье

Схáдзка—сходка.

Аби жадних схадзок і бесід не мали.

Величко.

Схàжка—собраніе сходка.

Не отходючи, мають поставить два брати до другої схажки. Чинъ Львовск. Братства.

Схаменýтися-тьця — опомниться, прійти въ себя.

Схибнути — отступиться, промахнуться сойти съ правого пути.

Схизмàтик—отступникъ, раскольникъ. Этимъ именемъ Поляки называли православныхъ.

Схизматúцький, схизматúчний—раскольническій, отщепенскій.

Схилий, схильний—склонный.

Схилúти, схиля́ти—склонять, наклонять.

Схильчивий—сговорчивый.

Схильчивость—податливость, сговорчивость.

Схиля́тися-тьця — наклоняться, склоняться.

Схованка—спрятанка.

Схованє—сбереженіе.

Сховàти—1) спрятать. 2) Похоронить мертвое тѣло.

Сховáтися-тьця—спрятаться.

Схóвник—ларецъ.

Схòвок = схóванка. См. выше.

Лихий сховок і доброго попсує. Посл.

Сход—1) восхожденіе, востокъ. 2) Сельское кладбище.

Схòдень—востокъ.

Схòди, схòдці—ступени, сходы, лѣстница.

Сходовий—восточный.

Схòжий—похожій.

Схопúти—схватить.

Схопитися-тьця, схóплюватися-тьця — вскочить на ноги-схватиться.

Сцільни́ки—медовые соты.

Сцілющий—цѣлебный, цѣлительный.

Сціпляти — сжимать. *Сціпила зуби від злості.*

Счахати—остывать, охлаждаться.

Счепúти—сцѣпить.

Сченурля́ти—очищать, убирать.
Счервоніти—покраснѣть.
Счильніш-е—нар. плотнѣе, тѣснѣе.
Счи́нити—сдѣлать, совершить, поднять
Счини́тися-тьця—произойти, сдѣлаться.
Счисток=чистець, чистяк. См. *Ч*.
Счу́тися-тьця, счува̀тися-тьця — опомниться, оглядѣться.
Сфора—свора, соединеніе
Сфорова̀ти, схворова̀ти—соединить.
Сфорова̀тися-тьця—соединиться.
Сфорцова́тися-тьця—ускорять.
Сябриня, сябро́ва—сосѣдка.
Сябро́—сосѣдъ.
Сяга̀ти—посягать, отваживаться.
Ся́йво, ся́ево півні́чне—сѣверное сіяніе.
Сякà̀ти—сморкаться.
Сякий—таковой, таковскій.
Сяпра—соперница, антагонистка, противница.
Сяпро—противникъ.
Ся́ти, ся́яти—сіять, блистать.

Т.

Та—союзъ и, да. *Пан та собака.*
Та-бà!—и чтожъ! но увы!
Табà̀ка—нюхательный табакъ.
Табà́х—гулъ гулъ, шумъ.
Табачка — растеніе Ranuncullus sceleratus.
Табà̀шний—табачный.
Табà̀шник—потребитель табаку.
Табни—родъ матеріи.
Даровав лектичку свою з балдахином табину зеленого з златимы квіточками. Величко.
Табор, табур—лагерь; обозъ; вагенбургъ; стадо.
Табуляція—росписка.
Табу́н—стадо птицъ или лошадей.
Табу́пьщик—стадникъ.
Тадже́ж—разумѣется, конечно.
Таѣмний—тайный.
Таѣмность, таѣмниця—тайна.
Тай, та й—союзъ да, и.
Так-де!—такъ куда.
Таки-так—нар. совершенно такъ.
Таківський—таковскій.
Такічки, такечки—такъ, вотъ какъ.
Такса—1) оцѣнка судомъ какой либо вещи. 2) Опредѣленное закономъ вознагражденіе за украденнаго, и убитаго и т. под. крестьянина и вообще за убытки.
Та̀к-са̀ме—нар. совершенно такъ, точно такъ.
Талабà̀н, тарлабà̀н –растеніе Spiraea Filipendùla L. иначе по-Украински—*поритник.*
Талан—участь, счастіе, доля; дарованіе, способность, талантъ.
Талимбà̀сн, таламбà̀с, телембас, тулумбà̀с—тимпанъ, родъ бубна.
Талірка, тарілка—тарѣлка.
Таловірка—родъ сельдя.
Таляр—талеръ, 2 гульдена.
Тамбор—барабанщикъ.
Як стали тамбори дрібний вірбіль грати. Ю. Федькович.
Тамстов=цвинтарь. См. *Ц*.
Та̀мечка, та̀мечки—нар. тамъ, въ томъ мѣстѣ, въ той сторонѣ.
Тамова̀ти—гатить, запрудить, остановить теченіе воды
Тиха вода береги ломить, а бистра тамуе. Посл.
Та́ній, та̀ньшій—дешевый.
Танòк, танòчок—хороводная игра дѣвицъ.
Ой у місті Немірові дівок танок ходить. Пѣс.

Та̀нути—таять, угасать, истлѣвать.
Танцюва̀ти, та̀ньчити—танцевать.
Танцю́ра—танцоръ, любитель танцевъ.
Танцюри́стка—танцовщица.
Тарабан—барабанъ.

А за Дністра тарабани.
Глухо-глухо гули.

Ю. Федькович.

Тарада́йка — малая повозка; возокъ на двухъ колёсахъ.
Таранкова̀тий—пѣгій, рябой отъ оспы.
Тара̀нь—родъ рыбы, лабарданъ, сушеная треска.
Тарган—Blatta.
Тарель=таляр. См. выше.
Тарифа—(акт. сл. tоrуffa) раскладка податей, окладной листъ извѣстнаго воеводства, въ которомъ показывалось и число жителей или „дымовъ“, подлежавшихъ обложенію.
Тасова̀ти—колотить, бить.
Татарва́—(собират.) Татары.
Татарське зі́лля=аер. См. *А.*
Татарщина—Татарія.
Татарю́га, Татарю́ка—Татаринъ.
Та́то, тату́сь—отецъ, батюшка.
Та́хелька—дощечка.
Тахтарити—тащить.
Таця—подносъ.
Тачати—шить сапоги.
Ташова̀ти—тасовать, раскладывать.
Ташова̀тися-тьця—приводить въ порядокъ.
Та̀я—та, сія.
Тва́нь, тваню́ка—тина, грязь, болото.

З помененої тванї і грузкості вибейкавшися, дерутьця Ляхи на прикрую гору, а часть їх загрузла і другим путь затарасовала. Величко.

Твар—лище.
Тварь, тварю́ка—тварь, животное.
Твій—твой.
Тво́риво—созданіе.
Тевкати—сильно качать или трусить.
Теди—(акт. союзъ) тогда.
Теж—тоже, также, то самое.
Текач—просо.
Телемак—колокольчикъ.
Тэле́нькати—звенѣть.
Телепень—болтунъ; болванъ, дуракъ.
Телепни́й—болтливый, глупый.
Телесова̀тися-тьця—скучать, нудиться
Теля́ця—телушка, корова.
Те́льбухи=требухи. См. ниже.
Тельмо́м—нар. съ азартомъ.

Або рвоне опять тельмом,
То знав вольнійше его спускає
Мотилёк в муках загибає.

І. Вёрхратський.

Теля́, теля́тко—теленокъ.
Теменже́ня—давленіе, преслѣдованіе.
Теменжити—преслѣдовать.
Темни́к—погребъ, лёхъ.
Темнісінький—са́мый темный.
Темно́та—невѣжественность; безграмотный людъ; темнота.
Темперова̀ти—(акт. сл.) чинить.
Те́мрява—мракъ, темнота.
Те́мрявий—сумрачный, тёмный.
Тенгерця—кукуруза.
Тендітний—нѣжный, деликатный, тонкій, учтивый, смиренный.
Тендітник—изнѣженный, избалованный человѣкъ.
Тендітниця—нѣженка.
Тендітничати, тендітниковати—нѣжничать.
Те́нтра, Тѐнтрів—островъ близъ Днѣпровскаго Лимана и Кинбургской косы.
Тепута—(акт. сл. tenuta) арендная плата.
Тепѐр, теперѐчки, тепѐренькі—нар. нынѣ, теперь.
Тепе́речний—настоящій, теперешній.
Теплець—теплородъ.

Тепли́й—тёплый, южный.

Тепли́й край—южный берегъ.

Теплівщина—тропическія страны.

Тепло́—теплота.

Те́плого Оле́кси—17-е Марта Алексѣя Божія Человѣка. Съ этого дня въ Украинѣ начинаютъ выставлять пчелиные ульи.

Тепломі́р—термометръ.

Тепре—нар. теперь.

Теревені-вені—галиматья, чепуха.

Терезй—коромысло на вѣсахъ.

Поламались терези, сіль важучи на вози..

Теремо́к—бумажные цвѣты для украшенія образовъ.

Терен, терн, терні́вник—кустарное плодовитое дерево Prunus spinosa L.; другой видъ терновника называется *тарнослив*.

Терли́ця—1) деревянное сѣдло, въ которомъ назади находится небольшой лучокъ Mrongovius. 2) Терка, или инструментъ, коимъ растираютъ лёнъ.

Терментиля—растеніе Potentilla Tormentella Schrank; иначе по-Украински —*дубровка, кур-зілля*.

Те́рмин—окончаніе, заключеніе, *в термині*—нар. кратко,

Те́рниця—**терли́ця**. См. выше.

Терні́вка—водка настоянная на терновыхъ ягодахъ.

Терпибіда—растеніе Ranunculus acris.

Терпі́жка—терпѣніе, ожиданіе.

Терплячий—терпѣливый.

Терти́ця—тёсъ, доска.

Терти́шник — пильщикъ, выпиливающій изъ брусьевъ доски.

Те́ртушка—терка.

Те́сельский—столярный.

Тескни́ця—тоска, печаль.

Тесля—плотникъ, столяръ, зодчій, ремесленникъ.

Те́сник, тесельчик—столяръ.

Ой шло, шло, два тесельчика;
Січуть, рубають самбор деревце.
Пѣс.

Тесть—женинъ отецъ.

Тестáмент—(акт. сл. testamentum) духовное завѣщаніе.

Тестатор—(акт. сл. testator) завѣщатель.

Тестімонія—(акт. сл. testimonium) свидѣтельство, свидѣтельское показаніе.

Тетеря, тетервак—1) тюря; остатки кислаго ржанаго тѣста солью приправленнаго. 2) Птица тетеревъ. 3) *Тетері дати*—убрать всё; съѣсть все.

Тихомо́жний—тихій, скрытный.

Ти́ць, ти́ці—(Галиц. сл.) полнота, тучность.

Вовк через посли не тиє. Пословица.

Ти́ць!—междоим. тыкъ! *Тиць ёму́ піро в руки.*

Ти́чет—*що ся ти́чеш*—что касается.

Тичи́на—вѣха.

Тичо́к—1) *ти́чка подути*—попробовать силы. 2) Колъ.

Ти́ша—тишина, затишье.

Ти́шковáтися-тьця—говорить, сидѣть тихо.

Панночки звістно тишкуючись, на сміх єго с паничами піднімали. П. Куліш.

Ти́ждень—7 дней, недѣля.

Тиждпёвий, тижнёвий—недѣльный, седмичный.

Тизке́ні—(акт. сл.) козжи.

Брюховецький своєму щастю тизкенів попустивши Величко.

Ти́й, тáя, то́е—тотъ, та, то.

Ти́кати—(акт. сл.) касаться, относиться. *Тикати рішення.*

Ти́ква—1) родъ кувшина. 2) Арбузъ—кабакъ.

Ти́лекрот, клекрот—нар. столько, сколько.

Клекрот Військо Запорозьке насиси́льство терпі́ло, тилекрот принуждено було кровію і одвагами ці́лості прав і вільностей своїх боронити.

Орлик.

Тильчастий—массивный.

Тиляги́—латы изъ желѣзныхъ или серебряныхъ дощечекъ, нашитыхъ на бархатѣ, сукнѣ, или кожѣ, то что у Великороссіянъ *куяки*. П. Куліш.

Тимі́ш, Тимось—Тимофѣй.

Ти́муш—союзъ будетъ, какъ-бы, словно.

Закопимв пику, тимуш тертого хріну понюхав.

Ти́н—плетень, заборъ, частоколъ.

Тина—растеніе Conferva.

Тинє́тця—(безл. гл.) случи́тъся, попадется, встрѣтится.

Ти́нфа, ти́мфа—1) грубая шутка пускать кому (сонному) дымъ въ носъ или въ глаза. *Тинфи дати.* 2) Польская старая монета въ 20 коп.

Тиня́тися-тьця—шляться около заборовъ, безцѣльно бродить.

Типе́ць—растеніе Festuca ovina L.

Ти́рити—тащить. *Коняка на силу тирить.*

Тирка́тий—драчливый.

Тирли́ч—трава горечавка Gentiana Amarella L.

„*Хто тирлич носить на шиї, той завше буде в ласці у панів.*“ „*Кажуть, що як відьми збіраютьця летіти то мастять собі під пахвами.*“

Народ. пов.

Ти́рло—мѣсто для сходки, соединенія, препровожденія времени и проч.

Ти́рса—ковыль-трава.

Тис—дерево тисъ Taxus baccata L.

Тиск—толпа, множество.

Ти́снява—тѣснота.

І тиснява і гук і драча.

Бодянський.

Тись—ты. *Тись покинув сестру сиротоньку.* І. Федькович.

Тисячаголов, стоголов—растеніе Vассápia vulgaris Host.

Ти́тар—ктиторъ, настолтель, церковный староста.

Титаре́нко—сынъ ктитора или церковнаго старосты.

Титариха—жена *титаря*.

Титарі́вна—дочь ктитора.

Тита́рня—ктиторня, столъ, сундукъ, на которомъ въ церквахъ продаютъ восковыя свѣчи. *)

Тишком—нар. втихомолку.

Тіка́ти—уходить, бѣжать.

Тіки—нар. столько.

Тіліпатися-тьця—болта́ться, качаться.

А китиці то сюди, то туди тіліпаютця.

Гр. Квітка.

Тільки, тілько—нар. только, столько.

Тімаха—повѣса, разгульный удалый.

Тіменниця—головная нечистота.

Тіми́н=цми́н. См. *Ц.*

Тінь—тѣнь.

Тінявий—темноватый.

Тісна ба́ба—игра въ тиски.

Тітка, тіточка, тітуся—тётка, тётушка, тётинька.

Тка́ля—женщина ткачъ.

Ткани́на—ткань, матерія.

Тка́нка—шерстяная тканая матерія.

Продай дівчино тканку—шерстянку.

Пѣс.

Тка́цький—ткаческій.

Тломи́ти—уничтожать, загашать.

---

*) *Примѣч.* По недосмотру слѣдующее за симъ слово *тихомо́жний* и 7 другихъ слѣдующихъ за нимъ словъ помѣщены на предъидущей страницѣ. Ошибка явилась при перетасовкѣ словъ, произведенной вслѣдствіе (независящаго отъ меня) измѣненія принятаго мною алфавита. *Авторъ*.

Тломок—1) узёлъ, чемоданъ. 2) Багажъ.
Тлумачéнне—переводъ, изъясненіе.
Тлумáчити—переводить, изъяснять.
Тлýмка—мерéщенье, отуманеніе взора, или понятія.
Тлýстий—толстый, жирный.
Тмя́но—нар, печально скучно.
Товáльня, тувáльня—большое полотенце на алтарѣ.
Товàр—рогатый скотъ.
Жениха придбаемо самі із товаром і вівцями. Пѣс.
Товàрина, товаря́ка—скотина, животное.
Товари́ство—1) товарищество, компанія. 2) Чиновничество Казацкаго Войска. 3) Артель.
Товáрищ—1) другъ, пріятель. 2) *Товáрищ Вíйськовий*—адъютантъ въ казацкой сотнѣ. 3) *Товáрищ значкóвий*—хранитель малаго знамени.
Товарята—телята.
Товаря́чий—скотской.
Товк—толкъ.
Товкáти—толкать, пихать.
Товкатися-тьця—шататься.
Товкáч, товкáчка—толкачъ, пестикъ для ступки.
Товкмáчити — толочь, колотить, бить, вколачивать, затверживать.
Товкти—толочь, твердить, заучивать.
Товктися—(гл. средн.) толочься, возиться.
Товкувáти—толковать.
Товкýщий—2) толкущій. 2) Заботливый, неугомонный, прилежный, разбитый.
Тòвпа—толпа.
Товпи́тися-тьця—толпиться, тѣсниться.
Товпíга—толстякъ, здоровякъ, нескладный мужчина.
Товстий—толстый.
Товстýн—растеніе Nuphar luteum Smith.
Товстуха—растеніе Gentiana cruciata L.; иначе по-Украински—*лихоманник.*
Товстю́чий—очень толстый, жирный.
Тóгді, тóді—нар. тогда.
Тогдíшній—тогдашній.
Тогобóчній — по правой сторонѣ рѣки Днѣпра находящійся.
Тогдíшній—принадлежащій тому прошедшему времени, о которомъ говорится.
Тòе—союзъ то, какъ бы.
Тòж-бáк, тóж-нáк—вотъ еще! еще бы! какъ-же!
Тóжто—союзъ то-то.
Тóй, тая́, тóе—тотъ, та, то.
Тóйді—**тóгді**. См. выше.
Ток, тік — гумно, мѣсто гдѣ молотятъ хлѣбъ.
Токотíти—мѣрно и тихо стучать (о часахъ).
Толáнь—растеніе Berteroa incana Dc. иначе по-Украински—*іжóвка, бабúшник.*
Тóлока—выгонъ, пастбище для скота.
Толóка—1) смятый, потолоченный хлѣбъ. 2) Работа обществомъ за угощеніе для священника, помѣщика и проч.
Толóчити—мять вытаптывать.
Толуб, толуп—туловище.
Тонконíг, тонконóжка—полевая трава Festuca ovina L,; иначе по-Украински—*типéць.*
Тóпя — 1) мѣсто гдѣ ловятъ рыбу. 2) Крайняя опасность.
В якій нещастливій тоні будучи Дмитрашко писав до Гетьмана слёзне обширне вимірячись. Величко.
Топелиця—(Галиц. сл.) русалка.
Топúло—ложбина съ водою, лужа.
Топíлька—Arenaria serpullifolia.
Тор—дорога, путь, слѣды, колея.
Тòрба, торбúна, торбúнка, торбúночка—котомка, котомочка, мѣшокъ у нищихъ.

Коли кого лих налякає, то послі й торба спать не дасть. Погов.

Тóрг—рынокъ, базаръ.

Торік—нар. прошлаго году, въ прошедшемъ году.

Торіч, сіріч—то есть.

Торічній, торочній—прошлогодній.

Торкáти—слабо толкать, поталкивать.

Торкáтися-тьця—прикасаться, дотрогиваться.

Торкнýти—тронуть, прикоснуться.

Торок=**торік.** См. выше.

Тороκá—ремни у задней сѣдельной луки, коими что-либо привязывается.

Тороплѐний—остолбенѣвшій.

Торох—стукъ, гулъ.

Торохкотíти—болтать безъ умолку, гремѣть.

Торохтíй—болтунъ.

Торохтíйка—болтунья, трещотка.

Торохтíти — чѣмъ-либо производить шумъ, гремѣть, стучать.

Торóчити—болтать, говорить вздоръ.

Торчак — растеніе Helvella esculenta Pers.

То-тс—нар. именно, такъ и есть.

Тоскливець—тоскующій.

Тоскно—нар. печально, грустно.

Ой і в мене журні думи
Тоскно затужили.
Ю. Федькович.

Тотóжний—тождественный.

Тотóжность—тождественность.

Тóя — растеніе Aconitum Napellus L.; иначе по-Украински—*борець.*

Трà, трѐба—надо, нужно.

Трàвень—Апрѣль.

Трàвний—вкусный, питательный.

Трàвник—гербарій.

Трàвьяний—травянистый.

Трàвьяка — распорядитель на сѣнокосахъ и смотритель за сѣномъ.

Травянець—растеніе Diathus Carthusianorum L.; иначе по-Украински—*полеві гвоздички.*

Трактовáти—угощать.

Трандафиль, повна рожа — роза Rosa centifolia L.

Трàпа—случай, происшествіе.

Трапéзна кімнáта—столовая.

Трàпити—трафить.

Трàпитися-тьця—случиться.

Трàпля=**трàпа.** См. выше.

Траплятися-тьця—случаться, попадаться.

Трафýнок—(акт. сл.) 1) случай. 2) Бѣда.

Вперед було дожидатися смерті, а нежелі такового трафунку родичеві моему. Гр. Самойлович, 1687.

Трѐа=**трà, трѐба.** См. выше.

Трѐба, тріба—1) необходимость, потребность. 2) Нарѣчіе надо, нужно.

Требухá=**тельбухи.** См. выше.

Трейцáтий—(Галицк. сл.) тридцатый.

Трѐйчи, трúчі—нар. трижды, три раза.

Трембàч—трубачъ.

Тремтíти—дрожать трепетать.

Третяк—трехлѣтній бычокъ.

Трещàти, тріщáти—шумѣть.

Трúба—(акт. сл.) побужденіе, средство, путь.

Трибýлька — растеніе Allium Schoenaprasum L.

Трибунал—(акт. сл. tribunal) судъ высшей инстанціи, въ который переходили дѣла по аппелляціи изъ гродскихъ и земскихъ судовъ. Трибунальскихъ судовъ было нѣсколько и каждый изъ нихъ имѣлъ свой округъ; нынѣшнія югозападныя губерніи входили напр. въ составъ округа Люблинскаго Трибунала.

Тривалий, тревалий—прочный.

Громадсковъ працевъ зоздвигнуть

Хорошій хором і тревалій—
Нерукотворный, вічно сталій.
І. Верхратський.

Трива́ння—ожиданіе.

Тридця́товий—состоящій изъ 30-ти.

Тризни́ще—поле битвы.

Тризнувати—сражаться, пировать послѣ боя.

Трийця́тий—тридцатый.

Трикра̀т—кубъ.

Трикра̀тний—кубическій.

Трилистник=бобовник. См. *Б.*

Трима̀ти—держать, владѣть.

Трембі́та, трумбета—пастушій или охотничій рогъ.

Аби по мені з-раз хоть затужила.
Трембіта мила. І. Федькович.

Тринди́кати—бить баклуши.

Трискота́ти—трещать.

Три́стя—1) болото, лужа. 2) Тюрма.

Трівай—погоди, жди, постой.

Трівальний—прочный.

Трівати—ожидать, терпѣть.

Трімати=трима́ти. См. выше.

Тріпота́ти—трепетать, дрожать.

Тріски, трісочки—щепки, щепочки.

Тріскотня—трескотня, частый трескъ.

Тріснути — производить трескъ, сильно ударить.

Тріск!—межд. тресь!

Трой-зілле—трилистникъ.

Тройко—трое.

Тройця—растеніе Veronica prostrata L.

Трой чак—растеніе Lytrum Salicaria L.; иначе по-Украински—*плакун, твердяк, залізняк червоний.*

Тройча́тка—плеть съ тремя концами.

Трбі́ста музи́ка — скрыпка, цымбалы и бубенъ.

Троїстий—тройственный.

Троїстность—тройственность.

Троїцькі пісні—пѣсни которыя поютъ обыкновенно во время *Зеле́них Свя́т*, начиная съ Духова дня, которымъ называется въ Украинѣ и Запорожьи обѣихъ сторонъ Днѣпра, а также и въ Черноморіи, воскресеніе, а *Трої́ця*, т. е. Троицынъ день празднуется въ понедѣльникъ.

Троїця—Троица.

Трбки—родъ сѣдельнаго прибора, состоящаго изъ разныхъ ремешковъ и тесемокъ.

Тропа̀—стезя, слѣдъ.

Тропа́к, гопа́к—родъ танца.

Трбска—печальная мысль, забота.

Троскати—пожирать.

А сестрицю-жалібницю
Люта троскала печаль.
І. Федькович.

Троскливий—снѣдающій, пожирающій.

Трохá—чуть ли, едвали, немного, нѣсколько.

Трòхи, трошки, трошéчки—немного, мало, нѣсколько, мало по малу, по-немногу, по-немножку, чуть-чуть.

Трощи́ти—сокрушать, ломать на мелкія части, превращать въ щепки, трощить.

Трбя́к—1) три четвертака или 75 коп. сер. 2) Тріумвиратъ, троица.

Троя́н—1) растеніе Trifolium pratense L.; иначе по-Украински — *Івасик, конюшина, попки, вязіль, дятловина.* 2) Родъ дѣтской игры.

Троя́нда—роза (центифолія) Rosa centifolia L.

Трудови́тий—трудолюбивый, прилежный, пріобрѣтенный трудомъ.

Трудя́щий—дѣятельный.

Тру́на—гробъ, гробница.

Тру́нок—напитокъ, отъ Нѣмецкаго trinken.

Трупарня—часовня для мертвыхъ тѣлъ.

Що ступить, камінь йойкне, більше
нічь не чути,

Хиба в кутку в трупарні розпачливі нути. І. Федькович.

Трус—1) землетрясеніе. 2) Обыскъ.

Трусѝти—сыпать, чистить, обыскивать, потрясать.

Ревидовати і трусити їх річей, в обозі ніхто не будеть. Величко.

Сегодня комин трусили

Трусѝтися-тьця—трястись.

Труск—сухой хворостъ.

Трут—1) губка, трутъ. 2) Растеніе Polynorus igniarius Fr.; иначе по-Украински—*губка, трутник.*

Трута—отрава, ядъ.

Трутѝзна—отравленіе, ядовитое вещество.

Трутнѝй—ядовитый.

Труфель—растеніе Tuber cibarium Sibth.

Трýхати, трóхати—бѣжать рысцой.

Трухва—гниль въ деревѣ, труха.

Трýхла—согнившая колода.

Трýхлий, трухлѝвий—согнившій, истлѣвшій.

Очи світяться, як трухле дерево у в-осені. І. Галка.

Трýчати—толкать, пихать, ставить.

Трядл—болѣзнь, недугъ.

Трямкѝ—перекладины, подъ потолкомъ.

Трясучка, трáсця—лихорадка.

Трясκати—хлыстать, щелкать.

Трясучка—растеніе Brisa media L.

Тубóлець, тубíлець—туземецъ.

Туболія—туземное народонаселеніе.

Тубóлка, тубíлка—туземка.

Тубольний—туземный.

Тувáльня=товáльня. См. выше.

Тýга—печаль.

Тýдеж—(акт. сл.) туда же, притомъ, близко, сейчасъ.

Тудóю—туда, сюда.

Тужурóк—баранья куртка.

Тузинок—самое дешевое сукно.

Тулѝти—прижимать, прикладать.

Тулѝтися-тьця—прижиматься, сторониться.

Тýлоб—туловище.

Туломбáс, тулумбáс—бубенъ.

Тулятися-тьця—скитаться, слоняться.

Туманíти—покрываться туманомъ; глупѣть.

Тумýльт—(акт. сл. tumultus) тревога, шумъ.

В обозі учинився тумульт. Величко.

Тупáти—стучать ногами.

Тупѐрь, тупѝрь—глупецъ, тупоумный человѣкъ.

Тупѝця—1) тупой топоръ. 2) Глупецъ.

Тýпкати—клепать, клеветать.

Тупотíти—топать, стучать ногами.

Тупцювáти—толочь ногами на одномъ мѣстѣ.

Тур—буйволъ, быкъ, дикій волъ.

Турбá, турбóта—забота.

Турбáція—безпокойство; *заживати турбації*—безпокоиться.

Турбовáти, турбувáти—безпокоить, утруждать, тревожить.

Турготíти—стучать, дребезжать.

Тургун—растеніе Artemisia Dracuncullus L.; иначе по-Украински—*экстрогон, острогон.*

Турѐцький, турéцький—турецкій.

Турѐччина, Турéтчина—Турція.

Тýркати—наговорить, оболгать, навести на мысль.

Тýркот, туркýт—турманъ, косматый голубь.

Турáн—Carabus.

Тусáн—толчокъ кулакомъ.

Тýта, тутéньки, тутка, тутки, тутечка, тутечки—нар. тутъ, здѣсь.

Тутеля—(акт. сл. tutella) опека, попечительство.

Тутéшній—здѣшній, мѣстный.

Тутíр, тутор—(акт. сл. tutor) опекунъ, попечитель.

Туторія—актъ которымъ поручалась кому-либо опека надъ малолѣтними и ихъ имуществомъ.

Тьха—*тьху дати*—разбить, крѣпко наказать., *чим тьху*—что есть силы, со всей мочи.

Тютю́нниця—табачница.

Тьмавий—туманный.

А тьмавії зникнуть мороки по волі,
Тяженний зникне тих мороків гнет.
І. Верхратський.

Тюкати—покрикивать тю! тю!

Тюлі́пан—тюльпанъ Tulipa Gesneriana L.

Тю́пати—**тру́хати.** См. выше.

Тю́пки—нар. рысью, рысцою.

Тюпотіти—производить шумъ своимъ бѣгомъ.

Аж тюпотить; ледві поспішається.
Номис.

Тю́тьки—нар. не вдогадъ, не вдомекъ.

Тютю́! — эхъ, какой! *Тютю́ дурна́!*—о дура!

Тютю́н—курительный табакъ Nicotiana rustica L.

Тютю́ник—табачникъ.

Тютюновий, тютюнний—табачный.

Тябля́ця—таблица, доска.

Тябли́чка—влагалище (Берында).

Тя́г — *тягу дати* — уйти, убѣжать, скрыться.

Тяга́льник—работникъ на сѣнокосѣ.

Тягарь—пространство.

І під мук ёго́ зводистий
Найвисший кораблі
Ідуть вільно; не волочуть,
Горі на ціім тягарі.
І. Верхратський.

Тяги́ня—городъ, нынѣ селеніе въ Херсонскомъ уѣздѣ, между рѣкою Ингульцемъ и гор. Берславомъ или Кизикерманомъ.

Тя́глий—оброчный, податной; имѣющій рабочій скотъ крестьянинъ.

Тягти́, тягну́ти—тянуть.

Тяж—баластъ.

Тяжа́р, тяжа́рь—тяжесть, бремя.

Приписнути будучи тяжарем сим.
Самойлович. 1686 г.

Тя́жина—1) вѣсъ, тяжесть. 2) Пестрядь, пестрое, полосатое полотно.

Тяжи́новий, тяжо́вий—сдѣланный, сшитый изъ пестряди, полосатого холста.

Тя́жко, тяжке́нько—нар тяжело, тяженько.

Тя́мити—понимать, разумѣть, смыслить, также помнить, памятовать.

Тямущий—смышленный, разумный; понимающій, смыслящій.

Тя́п!—междоим. стукъ!

Тяпати — давать маленькими частями.

Тя́ти—рубить.

У.

У—предлогъ въ, у.

Убава—уменьшеніе.

Убавити—уменьшить.

Убавленне—**убава.** См. выше.

Убавлений — уменьшенный, сокращенный.

Убга́ти—съѣсть; схватить, убрать.

Убива́тися-тьця — заботиться, горевать, соболѣзновать о чемъ или о комъ.

Убійний—убійственный.

Убійник—убійца.

Ублага́ти—умолить.

Убогачене—обогащеніе.

Убожа́ти, убо́жити—бѣднѣть.

Уболіва́ти—страдать, соболѣзновать.
Убо́ч—устороньe, сторона, бокъ.

Сидить пугач на убочу,
На вітер надувся:
Іде козак в Украї́ну,
На мухо здобувся. Пѣс.

Убра́ннє-я—нарядъ.
Убра́ти—нарядить, одѣть.
Убра́тися-тьця—одѣться, нарядиться.
Ува́га—вниманіе; *звернути ува́гу*—обратить вниманіе.
Увенеровà ти—почтить.
Уверед—надрывъ, поврежденіе.
Увереди́тися-тьця—надрываться, получить вредъ отъ чрезмѣрнаго напряженія физическихъ силъ.
Увесь-день-ка́—нар. цѣлый, увесь день.
Увилёва́ти—уклоняться, уйти.
Увійти́—1) убѣжать, избѣгнуть. 2) Войти.
У-вісні—нар. весною.
Увіхо́дини—вхожденіе, вступленіе.
Увіхо́дити—входить, вступить.
Уволо́ка, во́лок, волóка—мѣра 40 морговъ, или около 19 десятинъ, въ моргѣ 3 квадр. шнура, или 300 квадр. прентовъ.
Уволнити—освободить, увольнить.
Ува́данне—увяданіе.
Ува́дити—вывялить.
Угада́ти—угадать.
Ага́дувати—угадывать.
Угамова́тися-тьця—успокоиться.
Уганя́ти—угнать, гонить, догонять, преслѣдовать, стремиться.

За дорогими напитками уганяєм. Пѣс.

Ага́рок—(Галиц. сл.) огарокъ.
Ага́яти—хлопотать.
Углѐ́діти—увидать.
Ого́дливий—достойный примѣчанія, угодный, нужный.

В сей день до записання в діаріуші нічого угодного не лучилося. Ханенко.

Угомо́нна Палата—(въ шутку) Уголовная Палата.
Угомонити—успокоить.
Угоза́ти, угозну́ти—ускользнуть.
У-го́ру—нар вверхъ.
Угризок—угрызеніе.

Угризки, троски всі ся укоїли.
І. Федькович.

Удава́ти—играть, доносить, вѣровать, выставлять, притворяться, казаться.
Удава́тися-тьця—относиться, обращаться съ чемъ къ кому.

Аби жаден в справах своїх духовний до свіцького роду не мав удаватися.
І. Копинський.

Уда́не—вымыслъ, ложь.
Ударова́ти—дарить, обдарить.
Удати—представить, скопировать, потрафить.

Добрий майстер удав як слід.

Уда́ча, вдача—способность, сноровка.
Уджигну́ти—ускользнуть, уйти; сдѣлать что либо скоро по молодецки.
Удова́—вдова.
Удовець—вдовець.
Удо́вж, вдо́вж—нар. вдоль.
Удо́вовати—вдовствовать.
Удовольни́ти, удовольня́тися-тьця—удовлетворить, удовлетворяться.
Удряпну́ти—царапать.
Ужака—ужъ.
Ужа́ління—обычай.
Ужива́нне—употребленіе, удовольствіе, наслажденіе.
Ужива́ти—употреблять, довольствоваться.
Ужи́вки—верёвки.
Узапа́сти—запастись.
Узбро́їтися-тьця—надѣть сбрую, вооружиться.

Узва̀р, взва̀р—кушанье изъ сушенныхъ грушъ, сливъ, вишень, и яблокъ съ корицею и лимонными корками сваренными въ водѣ.

Узва́р роди́нний—узваръ который посылается къ лицу приглашаемому на банкетъ, по случаю рожденія ребенка.

Прії́хав слуга от Пана А. Полуботка із з родинним взваром і пісьмом, що ёму родилась доч Уліяна.

Маркович.

Уздріти—увидѣть, усмотрѣть, узрѣть.

Узи́ка—заёмъ.

Узи́чити—пожелать.

Узліссе-я—опушка лѣса, перелѣсье.

Узя́нка—взятіе.

Узя́ти—взять, занять.

Уйма—ущербъ, потеря, уменьшеніе, отнятіе.

З уймою нашої слави і чести. Рубан.

Уїдливий—неспокойный, неотвязный, мучительный.

Не будь уїдливий і впартий мов оса.

Артемовський—Гулак.

Уїдливость—неотвязчивость, уѣдливость.

Уїщє́ние—выполненіе, исполненіе, приведеніе въ дѣйствіе.

О уїщєню должного платежу. Величко.

Укаля́ти—замарать, загрязнить.

Уквічати, уквітчати—украсить цвѣтами.

Уквічанний—убранный цвѣтами.

Укла́д—уговоръ, соединеніе, порядокъ.

Укладни́к—растеніе Lathyrus sylvestris L; иначе по-Украински—*моби—мене не-покинь, горошок журавлиний.*

Укла̀сти—уложить.

Укла̀стися—уложиться, улечься.

Уклепатися-тьця—обознаться.

Уклона—поклонъ.

Уклонєний—преклоненный.

Уклони́тися-тьця—поклониться, преклониться.

Уконова̀нний—приготовленный, готовящійся.

Укоїти—сдѣлать учинить.

Уконтентува̀ти—удовлетворить, накормить.

Укорпну́ти—оторвать, отламать, тронуть, отдѣлить часть.

Украї́на, Вкраї́на—1) Кіевская Русь, губерніи лежащія по Днѣпру и Днѣстру. 2) Область, страна край.

Мати Украї́на,
Наше горе наша радість,
Надія єдина
Святе слово—рідна Мати
Есть ище свя́тиня
Вища, Богові милійша—
Рідная Вкраї́на. П. Куліш.

Чи то ж стара мати
Замовкла на вік
Чи то-ж народила
Німих та калік?
Чи тож відцурались
Від неї сини,
Чи тож насміялись
Над нею вони. И. Кулик.

Поляки жаліючи утрати Украї́ни, расм світа її нарічаху. См. Лѣтопись Величко.

Украї́нець—Южноруссъ (т. е. Малороссіянинъ, Червонорусъ, Буковинецъ, Черноморецъ и проч.)

Украї́нка—Малороссіянка.

Украї́нний—пограничный.

Украї́нський—южнорусскій, малороссійско-червонорусскій.

Укрива̀ло—одьяло.

Укрива̀ти, укрива̀ти—обижать, обманывать.

Укривджѣ́ніе — обида, несправедливое ограниченіе.

Укривджо́ний — обманутый, обиженный.

Укро́ма—отдѣльность.

У-ку́ні—нар. вмѣстѣ.

Уку́тати—1) **укутывать.** 2) **Съѣсть**, выпить **чего-либо много.**

Ула́годити—**привесть въ порядокъ**, смягчить.

Але Дорошенко кільконадцятьми кухвами горілки улагодив звіронравнее військо козацькее. Величко.

Ула́мок—отломокъ, кусокъ, часть.

Улестити—уласкать.

Улещáти—соблазнять, льстить.

Улі́к—у́лей.

Улиця, уловка—улица; уличное сборище.

Улі́чи́тися-тьця—лѣчиться; обсчитаться.

Уло́мок=**ула́мок.** См. выше.

Улóмность—слабость; разстройство, слабосиліе.

Улуда—мечта, обманъ.

Унятливій пісні вторую з тиченька,
Літ марно минулих згадалась улуда—
І ледві стямився—з очій як річенька
Гірких слёз поплине і будитця туга.

І. Верхратський.

Улузáти—(акт. сл.) уйти.

Улучи́ти, влучи́ти—попасть.

Улягáти—налегать.

Улягáтися-тьця—прилечь, утѣшить, уступить, согласиться.

Уля́на, Улька, Улечка—Уліанія.

Умане́ць—житель г. Умани.

Умáнка—извѣстная гайдамацкая пѣсня.

„Свиснув вітер, свиснув,
Загула холодна хвортуна;
Словце **Максим** писнув—
Зібралась військовина.

Дві тисячі бурлак
Лепнули на Україну Польську,
Рушили вони з байрак
Дати ляхам хлосту.

Ой годі ж нам козаченьки.
Рибу по Дністру і Богові ловити,
Сідайте в човники бурлаченьки
Та підемо жидову і ляха палити.

Зібрав **Максим**, зібрав бурлак
І всю Україну збунтував;
Тисячу сіромах, тисячу гайдамак,
В ватагу свою звербував.

—„Ей батьки, отамани,
Що то буде з нами?
Здаетця, що наше життя мине
Г'нас візьмуть з вами.“

—„Не тужіте мої діти,
Не журітеся бистрі орленята
Ще дамо ми Уманеві крові пити
Ше дадуть нам горілки ляхи і жиденята.“

—„Ох батьку **Максиме**, прости
Ми й забули що с тобою;
Кажи, вели, куди йти,
А ми хоч в пекло з тобою.“

—„Ой Полковнику **Залізняку**
Ходімо ж ми палити
Кого спершу почнемо бити,
А кого будем полонити.“

„Ляхів будемо бити,
А жидів шаблями хрестити,
Ляшина превража дитина,
А жидовим зайцеви дружина.

Із жидом усе втнеш,
Куди треба то й пошлеш,
А не хоче то й обдереш,
А вражого ляха того не вжуеш.“

—„Ох **Максиме Залізняку**!
Ходімо в Смілу ляхів гафтовати
А після тої поживи
Підемо Умань штурмовати.“

—„Ой ходімо діти,
Умань штурмовати
І свою братську кров.
Від кателика одбивати.

„Ой братці годиночка дорога,
Тре́ба ж нам починати
Од **Нухима** до **Бороха,**
Всім голови счипати!.“

В Умань вже ми пішли,
Та й почали штурмовати,
Там багато панів знайшли
Та й давай їм ніжки росправляти.

Теперичка ляхи щось починають.
Кондирацію і панків собі збірають;
Ходімо до **Потоцького** мості
До ёго́ г. аńської вельможності.

Що тільки там у ёго найдемо,
То все у его візьмемо,
Ой пішов **Залізняк** до воріт
Та й сдибав три копи хлопіт

Ой пішов **Швачка** голкою шити
Ляхів, жидів по Умані лупити;
А наш **Неживий** цокоче,
Аж Умань зубами скригоче.

А **Журба** ходючи зажурився,
Щ о́ головко-бідна Умань загорівся,
Та в бандуру міцно грає
Себе козака піснею розважає.

А наш Сотник **Гонта** папѐр від Цариці
дав
Тай давши нам, всім в голос сказав:
—„Що Цариця Кошовому звиліла так
служити,
Щоб ити в Украіну Польску жидову
й ляха бити.

І жидам і ляхам ратунку не робити,
А всіх жидів та ляхів колоти,
Та топити;
А добра їх і пожитки меж нами ділити.

Тілько Сотник **Мотилиця**
Ні к чортовому батькові не годиться,
Мабуть він хотів змилити
І на нас залізні цяцьки надіти.

—„Знай кобила де брикати,
А тут тобі вже не фицяти,
Оттак Сотнику **Мотилиця**
Так робити негодиться.“

Каже ёму **Швачка**
І **Залізняк:**
„Ти хотів нас в шори вбрати
Тепер же тобі світа не видати.

„Слухай **Максиме, Швачка й Неживий**
Бодай же кінець ваш був нудний та
гіркий
Махнув **Максим** раз, махнув **Швачка**
два,
Покотилася **Іванова** на землю голова.

Умань до-кілка спалили;
Ляхів і жидів до-ноги побили;
А сами коні посідлали,
Тай за Бог і Синюху вдупили.

Буде Сміла і Чигирин нас знати
Коли були ми в гостях,
Буде Умань памьятати,
Як був в наших пазурах.

Умина́ти—жрать.
Умкну́ти—уйти; отнять.
Умо̀ва, умо́вка—договоръ, условіе, уговоръ.
„*Годі глузувать з мортами!*
Слова—не полова:
Чи забув, яка між нами
З тобою умова? Артемовський.
Умо̀вити—уговорить, урезонить.
Умо̀витися-тьця — уговориться, условиться.
Умо̀влений—условленный.
Умовля́ти—урезонивать, уговаривать.
Умовля́тися-тьця—уговариваться, условливаться.

Умодерова́ти—(акт. сл.) умѣрять.

Умо̀р—смерть; *стояти до умору*—т. е. до смерти стоять.

Умоцня́ти — укрѣплять, утверждать, скрѣплять.

Умоцо̀ваний — (акт. сл. umocowany) уполномоченный.

Умоча́ти, умочи́ти — умочать, умочить, размочить.

Умудрува́тися-тьця—умудриться.

Упа̀да—повадка.

Упа̀дитися-тьця—повадиться.

Упа̀дний—повадный.

Универса̀л, уневерса́л, ниверса́л — гетманскій манифестъ или грамота; доводящая до всеобщаго свѣдѣнія о какомъ либо событіи, или же содержащая въ себѣ распоряженія, преимущественно военныя, касающіяся всего народа; прокламація, всеобщее возваніе Гетмана къ членамъ Генеральной Рады, къ народу, къ войску и проч.

Унижо̀ний — покорный. *Вашоі Милости унижоний слуга.*

Уни́шкнути—стихнуть, смолкнуть, утишиться.

Уніт—уніатъ.

Унітовий, уніённий—союзный, федеративный.

Унія—союзъ, лига, федерація, конфедерація.

Уніятка, унітка—уніатка.

Уніяр—федералистъ.

Уніярка—федералистка.

Уніярний — федераціонный. *Північно-Американські Уніярні Землі*—Сѣверо-Американскіе Соединённые Штаты

Уня́тливий—внимательный.

Унятли́вость—внимательность.

Упад—вредъ, несчастіе.

Упада́ти—выпадать на долю.

Упанова̀тися-тьця—пріобрѣсть господство

Упе́внити, упевня́ти—удовлетворить, обнадёживать.

Упереди́ти—опередить, обогнать.

Упертий—упрямый, капризный.

Упе́рш, упе́рве—нар. въ первый разъ.

Упина́тися-тьця—отказываться.

Упини́ти—остановить.

Упи́р, упиря́ка—уродъ, колдунъ, а также по народному повѣрію хвостатый человѣкъ, который по ночамъ возитъ на себѣ вѣдьмъ.

Упиристий, упартий—упорный, неуступчивый.

Упи́с—списокъ, перечень.

Уписаний — вписанный, внесённый (въ реестръ).

Уписа́ти—1) съѣсть, сожрать; 2) Вписать, записать

У-по́вні—нар. вполнѣ, полнякомъ.

Уподо̀ба, уподоба̀ннє—вкусъ, удовольствіе, милость, любовь.

Уподоба̀ти—полюбить.

Уподоба́тися-тьця—понравиться.

Уподо́вж, уподо́вш—нар. вдоль.

Упокоря́тися-тьця—покоряться, раскаяваться.

Упомненє—напоминаніе.

Упо̀ня—(Галицк. сл.) постромка, верёвка.

Упо́перек—нар. поперекъ.

Упо̀рати—1) покончить съ дѣломъ. 2) Умертвить, уходить.

Упо́ратися-тьця — окончить хозяйственныя работы.

Упору́ч—нар. объ руку, около рукъ, возлѣ, подлѣ себя.

Упо̀рливость—упорность, упрямство.

Упо̀слі=**після, опісля.** См. *П* и *О*.

Упрацёваний — утружденный, отягощенный.

Упрѐймє—нар. сердечно, искренно.

Упривілеова̀ти—снабдить привилегіею. Величко.

Уради́ти—посовѣтовать, обсудить.

Уражàтися-тьця — обижаться, оскорбляться, сердиться, злобиться.

Ура́за, ура́зка—рана, порча, непріятность, оскорбленіе, укоризна, проступокъ.

Ура́зити — ранить, портить, оскорбить, попрекать.

Ура́зівський—уразовскій.

Свита з уразівського сукна. Квітка.

Уразли́вий — обидный, оскорбительный, ѣдкій, колкій, пикантный.

Ура́зовий—раненный, болѣзненный.

Ура̀чити—честить, отличать, а также кричать ура.

Як ся убрав, так го урачили. Посл.

Урвиголова—забіяка, цебошпръ.

Урда́—збоины.

Урежàти —рядить.

Ури́вок—отрывокъ.

Урліàнський, уріàпський—восточный.

Перед самої жінки моєї перл урліянських з шнури. В. Л. Кочубей.

Уробúти — выстроить, составить, обдѣлать.

Уробля́ти—заработывать.

Уро̀да, уродонька—красота, дородство, пригожество.

Уродли́вий—хорошій, красивый, дородный.

Уродник—красавецъ.

Уродниця—красавица, красотка.

Урожо́ний—(акт. сл.) дворянинъ.

Урóк, врóк, уроки—болѣзнь отъ глазъ; испортить кого глазомъ, по понятіямъ черни.

Уроновúна—уронъ, потеря.

Уростá́ти—растить, выростать.

Уростúч—нар. въ разсыпную, куда кто попало.

Урочúстость—празднество, церемонія.

Уругáніе—ругательство.

Уря́д—1) постъ, должность, санъ, достоинство, мѣсто. 2) Судъ, присутственное мѣсто и старшій присутствующій въ данное время въ судѣ чиновникъ, какъ представитель этого суда.

Уря́дник—чиновникъ.

Уря́дниця — чиновница, должностное лицо женскаго пола.

Уря́жений—наряженный.

Уряжник—франтъ, щеголь.

Уряжниця—франтиха.

Усàжуватися-тьця — разсѣсться; сѣсть по мѣстамъ.

Уси, вуси—1) усы. 2) Галуны нашитые на крестъ по сторонамъ листа на женскихъ кунтушахъ.

Усилóвуватися-тьця—силиться; стараться.

Ускаржàтися-тьця—жаловаться.

Ускóка — перебѣжчикъ, перемѣтчикъ; бѣглецъ приставшій къ Запорожцамъ.

Ускробати— уйти.

Ускроми́ти, ускромля́ти—усмирить, умѣрять.

Ускубну́ти—дернуть за волоса.

Услàвити—прославить.

Усміх, усмішка—улыбка, усмѣшка.

Усправедли́вити — оправдать, признать законнымъ.

Устàва—(акт. сл.) уставъ, узаконеніе.

Устави́чне — нар. всегда, совершенно, безпрестанно, постоянно.

Уставичне при боку гетьманськім резидуючи. Орлик.

Усталёвати—утвердить на мѣстѣ.

Установа—постановленіе.

Устàти—подняться съ мѣста, возстать, возмутиться.

Устний—разговорный, словесный.

Устя́=**гúрло**. См. *Г.*

Устóвка—нижняя часть рукава въ женской рубахѣ.

Устрахнýтися-тьця—устрашиться испугаться.
Устри́гти—схватить.
Устрой=**часник**. См. *Ч*.
Устроми́ти, устромля́ти—вонзить; втыкать.
Устя, Усточка—Устинія.
Усю́ди, усю́дечки—нар. вездѣ.
Утя́рчка—стычка, схватка.
Утвор, утвора—произведеніе, сочиненіе.
Утеменженє—притѣсненіе, обида.
Незносну шкоду, праволомство і утеменженє учинено. Орлик.
Утеменжити—утѣснять, преслѣдовать.
Утечка—богатство.
Утиск—притѣсненіе.
Утискáти—притѣснять, утѣснять, прижать.
Утихоми́рити—успокоить, смирить.
Утихоми́ритися-тьця—успокоиться, утѣшиться.
Утікати—убѣгать, уходить.
Утіка́ч—бѣглецъ.
Утікачка—бѣглянка.
Утка, утонька, утінка—утка, уточка.
Утну́ти—сдѣлать, отрубить, укоротить.
Уто́ма—усталость, утомленіе.
Утоми́ти—измучить.
Утор—вырѣзка въ бочкѣ, куда вставливается дно.
Баби на утори слабі Пословица.
Уторо́пати—уразумѣть, постигнуть, понять.
Утра́ктова́нє—угощеніе, пріёмъ.
Утрактова́ти—угощать, задобрить.
Утра́пити, утрапля́ти—попадать, потрафлять.
Утрапленє, утрапенє—печаль, скорбь, мученіе.
Утра́та—издержка.
Утра́титися-тьця—издержаться.
Оженився, утратився,
Тай жінки чорт-має. Пѣс.
У-три́конь—нар. тройкою лошадей.
Утрібки—внутренность, потрохъ, родъ кушанья.
У-тро́пі—нар. по слѣдамъ.
Утя́, утя́тко—утёнокъ. утёночекъ.
Утягчѐнє, утяжéнє—угнетеніе, отягощеніе.
Умя́ти=**уторо́пати**. См. выше.
Утя́мки—нар. вдогадъ, понятно.
А мені й не утямки про що він каже.
Утя́ти, утну́ти—1) Отрубить, снять. 2) Смастерить, съ умѣть, ударить.
Уфно́сть—надежда. *Полагаючи сталую уфность в помощі Божої.* Орлик
Ухвала—1) предписаніе, положеніе, заключеніе, сентенція утвержденіе. 2) Постановленіе сеймика, laudum.
Ухва́лений—принятый, законами подтвержденный.
Присяжу, публічне ухвалену, виконати. Орлик.
Ухва́лость—надежда, довѣріе, расположеніе.
Ухе́кати—утомить, докопать, вспотѣть.
Ухибля́ти—пропустить, минуть, прозѣвать, сдѣлать ошибку, не исполнить.
Ухили́ти—уйти, избѣжать.
Ухили́тися-тьця—скрыться, избѣгнуть.
Ухиля́тися-тьця—избѣгать, уклоняться.
Ухіття—наслажденіе.
Ухми́лка—улыбка.
Ухпа́ль—лошадиный гвоздь.
Не жалуй ухналя, бо підкову зубиш. Посл.
Ухо́, вухо́, вухи́—ухо, уши.
Ухо́вний—ушной.
Ухопи́ти—ухватить, схватить, вбѣжать.
Ухопи́тися-тьця—ухватиться, схватиться
Учаді́ти—угорѣть.
Учень—ученикъ.
Ученьский—ученическій.
Учепи́тися-тьця—привязаться.

Учина́ти—начинать.
Учини́ти—учинить, сдѣлать.
Учи́нок—поступокъ, дѣло, дѣйствіе.
Учиня́ти — 1). причинять. 2) Замѣсить тѣсто.
Учи́ти, вчи́ти—учить, поставлять.
Учку́р—гашникъ.
Учли́вий—учтивый.
Учня—ученица.
Учо́ркати—уразумѣть, понять, смѣкнуть
Учора—нар. вчера, прошлаго дня.
Учта, уштa— пріемъ, угощеніе, пиръ, потчиваніе.
Учтивий—(акт. сл. uczciwy) слово, означающее человѣка свободнаго состоянія, но не дворянина.
Учу́т—слухъ, молва.
Учу́ти—услышать.
Учу́тий—услышанный.
Ушѐстя, Вшестя—Вознесеніе Господне.
Ушúк—приведеніе въ порядокъ.
Ушикова́ний—устроенный, упорядоченный.
Ушикова́ти—устроить, привести въ порядокъ.
Ушикова́тися-тьця—устроиться,
Ушка́л, ушку́й—рѣчной пиратъ, разбойникъ.
То не вербы луговiй зашуміли,
Як безбожнiй ушкалы налетiли,
Хведора Безрiднаго,
Отамана Курiннаго,
Постреляли, порубали,—
Тiлькы чури не пiймали. Дума.
Ушква́рити—ударить, сдѣлать съ азартомъ. Сильно политься.
Ушки—вареники съ говядиною.
Ушкожѐнє—вредъ, убытокъ.
Ушкуя—рѣчное пиратское судно.
Ушпигнути—уколоть, уязвить.
Уштa—**учта.** См. выше.
Ушу́ла—столбъ вкопанный въ землю.
Ущипли́вий—колкій, язвительный.
Ущу́хати—почувствовать.
Ущу́хнути—утихнуть.

Ф.

Ф—произносится по-Украински почти какъ хв.
Фà!—междоим. фи!
Фàвор—(акт. сл. favor) милость.
Фаєрка—жаровня.
Фáйний—тонкій, хорощій, нѣжный, милый.
Фалендищ—дорогая матерія; рипсъ.
Фáльшер—обманщикъ, мошенникъ.
Скарати горлом яко фальшера. Уставъ о волокахъ.
Фамузний—толковый.
Фамузно—нар. толково. *Фамузно написано.*
Фàна—знамя.
Приїхали,
Роскотили фану;
Прочиталы артикулы
В недiленьку рано,
Та й замылы у чужину
Як камiнь у море. Ю. Федькович.
Фанабе́рія—(акт. сл. fanaberye) жеманство, лицемѣріе, гордость.
Фаналéвий—фланельный.
Фанель—фланель.
Фандóля—(Галицк. сл.) ендова (?)
Дав Бог їй домо як фандомо. Посл.
Фàнт—закладъ; игра въ фанты; драгоцѣнность.
Велика в скарбах і фантах здобича. Величко.
Фàрба—краска, цвѣтъ, колоритъ.
Фарбовалець—красильщикъ,
Фарбований—крашенный.

Фарбованнє—окраска, окрашиваніе.
Фарбовати—красить, окрашивать.
Фарботи—красные сапожки, тоже что и *сапьянці*. См. С.

Купи боти зелені;
Ще й фарботи червоні.
Изъ пѣсни о Дворянкѣ.

Фармуза—алькова.
Фартух, фартушина, фартушок—передникъ, передничекъ.
Фа́рча—парча.
Фарчовий—парчевый.
Фаськова́ти—промышлять.
Фаталашки—бездѣлушки, пустяки.
Фати́га—(fatigatio) усталость, трудъ.

По тих фатигах відпочити. Величко.

Фейверок—фейерверкъ.
Фель—1) шуба. 2) Родъ, сортъ, видъ.

Дивного фелю чоловік. Поговорка.

Фельфебер—(Галицк. сл.) фельдфебель.

Фельфебри, а ви що?—
„Ми усе так як пан Маїор;
Ми у всёму нищі,—
Хай умиця. Ю. Федькович.

Феровати—мнѣніе полагать, условиться, присуждать, опредѣлять.

Скасоване феровання декретів.
Величко.

Фе́ртик—пустой, вѣтряный человѣкъ.
Ферфелити—шелохнуть.

На раз внишкло—всюди тихо;
Більш вже не ферфелить.
І. Федькович.

Фе́ська, Хве́ська—Ѳеодосія.
Фе́ськó, Хве́ськó—Ѳеодосій.
Фига—кукишъ.
Фи́гель, фи́гелі—шутка, штука, фокусы.
Фи́гляр—фокусникъ.
Фи́ги, хвиги—винныя ягоды смоквы Ficus carica L.
Фи́ги-миги—1) фокусъ-покусъ. 2) Лакомства.
Фи́жа—сильная мятель.
Фижевий—мятежный.
Филе́нщики—гвоздички Dianthus.
Филижа́нка—чайная чашка.
Филонник—растеніе Aristolachia Clematitis; иначе по-Украински—*хвилинник, хвилійчанк.*
Филька—1) валетъ. 2) Родъ игры въ карты для 4 особъ.
Филюзанне—водяная зыбь.
Филювати—волновать, производить волны.
Филюватися-тьця—волноваться, вздыматься валами.
Фи́ля—волна.
Филястий—волнистый.
Финджа́л—бокалъ.

Горілки доброї финджал з рук її випив. Маркович.

Финдю́рка—потаскуха, проститутка.
Финдюрованнє—развратъ, проститутничанье.
Финдюровати—развратничать, проститутничать.
Фіртка, фірточка—калитка, калиточка.
Фіялка—цвѣтокъ Violina canina L.
Флёрес—трауръ, траурный нарядъ.
Флёресний, флёресовий—траурный, печальный.
Флёрка, димча́нка—вѣтренница.
Флёркованнє—вѣтренничество, вѣтренность.
Флёрковати—вѣтренничать.
Фли́нка—любовница.
Фли́нта—родъ ружья.
Флояра—свирѣль.
Фля́жка, фля́шка, пля́шка—бутылка.
Фольварок—проселокъ, дача, хуторъ, предмѣстіе.
Фо́льга—1) порядокъ, смягченіе, облегченіе. 2) Тонкій металическій лис-

токъ покрытый краскою для обдѣлки образовъ.

Фольговати — давать **послабленіе, потворствовать**, щадить, **потакать.**

Фолюш—суконная валяльня.

Форе́мний—**правильный, форменный, хорошаго образца.**

Фо́рес—форрейторъ.

Фортель—1) прибыль, барышъ, польза. 2) Хитрость, уловка, козни, искуство.

Фортеця—крѣпость.

Фортуна—(акт. сл. fortuna) имущество, собственность, преимущественно недвижимая.

Форум—(акт. сл.) соотвѣтственный дѣлу и участвующимъ въ немъ лицамъ судъ; если дѣло оказывалось подсуднымъ извѣстному суду, то этотъ судъ по отношенію къ данному дѣлу назывался forum compens, въ противномъ же случаѣ—forum incompetens; если же судъ, то декретъ его признавался незаконнымъ, какъ состоявшійся justa forum.

Фо́сс—(Le fosse) каналъ, бастіонъ.

В самих бо фоссах перед обозом яничари падами. Величко.

Фрайтер—рекрутъ.

Пійшов фрайтер молоденький
Стойку мозовати,
За ним иде облизунок. Ю. Федькович.

Фрасен—есень Fratinus excelsior L.

Фрасу́нок—печаль, скорбь, зло, непріятность, горе, трудность.

Фрашки—смѣшки, шутки.

Неділя завтра, на вечерню звоня,
О як ті нути жалостливо пію́ть,
Ажь годі чути,—йойкли, вже ні-
мію́ть,
А людям фрашки, з радощи гомо-
нять. І. Федькович.

Фри́зи—малина Rubus jdaeusl. L.

Фришт—срокъ.

Фу́га—вьюга, мятель.

Така фуга, що світа не видно.
Шевченко.

Фудулі́ти—**показывать высокоумѣріе.**

Фудумитця от що скажуть,
Така моя доля. Ю. Федькович.

Фузе́я, фузія—родъ ружья, винтовка; отъ Французскаго Le fisel.

Фузіе́ник—воинъ вооруженный фузіей.

Фу́кати, фукнути—прикрикнуть, дѣлать **пакость, озлиться, напасть.**

Але військо на Виговського фукнувши, одержало позволенє. Велічко.

Фу́ндатор—основатель.

Фундувати — строить, создавать, созидать.

Фу́ндуш — документъ, крѣпость, крѣпостный актъ, данный изъ суда, или какимъ либо владѣльцемъ, съ обезпеченіемъ правъ на учрежденіе какого либо заведенія и владѣнія онымъ; или на основаніи монастыря, школы и проч.

Фу́ркальце—часть женскаго одѣянія.

Фу́ркати—скоро проноситься. можно летѣть.

Фу́ро—**фу́ркальце.** См. выше.

Футити—крутить.

І свище і футить жужмом.
І. Верхратський.

Футро, хутро—мѣхъ.

Фуя́ра—большая флейта.

Вийти при бубнах і фуярах з оружжем.

Фуярець—флейтистъ.

X.

Хабалиця—развратница.

За-длі Дзвінки хабалиці
Свого брата хочеш вбити.
І Федькович.

Хабáр, хавтур, хантур—взятка, подарокъ.

Судьї, підсудки, писарі
Що одбірали хабарі.
І. Котляревський.

Хабарник, хабарíй—взяточникъ.

Хавтурувáти—пользоваться отъ прихожанъ по большимъ праздникамъ подарками и приношеніями, состоящими, большею частію въ съѣстномъ. *Нехай попи хавтурують.* І. Сірко.

Хазя́йка—хозяйка.

Хазя́йновúтий—бережливый.

Вона хазяйновита хазяйка. Номис.

Хàзя́їн—хозяинъ.

Хозя́їнувати, хозя́йновати — хозяйничать.

Хáй—нар. пусть, пускай.

Хай тобі всячина, відчепися від мене зла личина. Поговорка.

Хакати—засапаться, тяжело дышать.

Халабýда—(въ шутку) будка, шалашъ, навѣсъ; кибитка, еврейскій крытый фургонъ.

Халазія—наказаніе; потасовка; *халазію дати*—отодрать розгами.

Халáстра—(акт. сл.) сволочь.

Поляки маючи множество з посполі, того рушення в війську своєму халастри. Величко.

Халепа—бѣда, напасть, нелёгкая.

Халимóн—Филимонъ.

Халýпа—простая избёнка.

Халупúна—старая бѣдная изба.

Халя́ва—1) голенище. 2) Ничтожная личность по своему бездѣйствію.

Халя́ндра—цыганская пляска; *халя́ндри скакати* — танцовать по-Цыгански; въ переносномъ смыслѣ: трусить, бояться, безпокоиться.

Хамáркати—говорить на непонятномъ языкѣ.

Хамлó—2) неуклюжій и невѣжественный человѣкъ. *Вже й з тебе хамло.* 2) Хворостъ. *Заховався за хамлом що під ногами ёму плуталося.* Гр. Квітка.

Хандóжити—чистить, убрать, украсить.

Хандрúжний—напускающій на себя хандру, хандрящій.

Хандрúжниця, хандрúжка—ханжа, хандрящая.

Ханькú—(въ насмѣшку) бездѣлье.

Нехай тепер ханьки мне.

Хап!—междоим. хвать!

Хàпанка—вынужденная взятка или подарокъ. *Він хапанкою тільки й живе.*

Хапáти—хватать.

Хапáтися-тьця — торопиться, спѣшить, хвататься.

Хáпиця—(иносказательно) рука.

Хапами в хапиці, хапиця ж по пиці. Погов.

Хапкúй — живой, быстрый; проворный; вороватый, нечистый на руку.

Хáптура=**хабарь**. См. выше.

Хáптурний—лихоимный, стяжательный.

Хапýга, хапýн—взяточникъ, сдирщикъ, стяжатель.

Хапун такий що й з рідного батька злупить. Погов.

Характéрний—колдовской, знахарскій.

Характéрник—колдунъ, знахарь.

Характéрниця—колдунья, знахарка.

Характéрство—колдовство, знахарство.

„Ой велике характерство!
Нам ёго не збити.
Треба, браття, срібним ґудзьком.
Рушницю набити.“ П. Куліш.

Харамáркати, хархáмаркати — бормотать или невнятно произносить.

Харамаркає там собі щось під ніс, лихий ёго розбере, що він там верзе.

Харамáркач—плохо читающій дьячекъ.

Хараóн—Фараонъ.

Хараóнський—фараонскій.

Ой цигане, не діжде рід твій хараонський мене двічі обманювати. Шалопутнява.

Харпі́н, Харько—Харитонъ.

Харки—плевки, флягма.

Харпа́к—бѣднята, грубый мужикъ.

Харпатий—бѣдный, невѣжественный.

Харпачка—крайне бѣдная женщина.

Харпачкова́ти, харпачи́ти—бѣдствовать, страдать.

Харкірова́ти—хитрить лукавить

Колиб і чорт, Пане Гетьмане, помогав людям... То брезгувати тім не годиться... а нам то тілько дивно, що ти багато коло нас харкіруеш, мов твій покійний батько на хавтурах с парахвіянами у Зінькові, чого ми і вам у прийме жадаемо. Сірко́.

Харци́з, харциза́ка—удалецъ, нахалъ, разбойникъ.

Харци́зство—удальство, грабёжъ.

Харчова́ти—кормить.

Харчова́тися-тьця—кормиться.

Харьків—Харьковъ. Городъ этотъ построенъ казакомъ Харькомъ, отсюда и названіе его.

Харьківщина—гайдамацкое возстаніе въ западной Украинѣ 1786 года подъ руководствомъ Сотника Харька. Отъ имени котораго оно и получило свое названіе и объ которомъ существуетъ въ народѣ слѣдующее предаяніе: *„его́ хата і тепер есть; він був такий, що один на сто ляшків, і попудить їх. Їм здавалось, що у него 12 голов, так і пече од его. Раз пан, що в замку жив, зазвав его до себе, до него гості понаїздили. „Покажи нам, кажуть, Харька! „Він показав.—„Е, се не він, кажуть; як він, кажуть, за нами гонився, та ми бачили в его 12 голів“, так то его боялись. Був пан Паволоцький і зазвав до себе у гості Харька і напо́ів ёго́ вином.—Він він як напився, на панське ліжко похилився, ёго́ й забито.*

Ха́та—изба, комната; уменьшит. *ха́тка, хати́на, хати́нка, ха́точка, хатиночка, хатинонька. Прийшов хати холодити*—пришелъ не во время, некстати.

Хатній—комнатный.

Ха́яти, ха́їти—порицать, пренебрегать.

Хвали́тися-тьця—похваляться, угрожать нахвалками.

Лае, лае, да хвалиться бити. Пѣс.

Хва́лка—молва, хвастовство, угрозы.

Хвальба—похвала, хвастовство, величіе.

Хвалько́—хвастунъ.

Хва́льш—фальшъ.

Хвасбля—турецкіе бобы.

Хва́ст—непотребная трава.

Це все хваст, худоба его не їстиме.

Хвата́тися-тьця—торопиться, спѣшить.

Хватається, як попівна заміж. Посл.

Хватки́й—живой, поспѣшный, торопливый.

Хва́тко, хва́тком—нар. скоро.

Хве́на—Ѳеодосія.

Хверт—буква Ф.

От пан стоіть собі узявшись в боки, як той хверт що у Київській граматці. Гр. Квітка.

Хверцюва́ти—щеголять.

Хве́ст—(Галицк. сл.) праздникъ, празденство. *На хвест сей созвані.* Пѣс.

Хви́га—**фи́га.** См. *Ф.*

Хвилёвати—волноваться.

Хвили́на—минута.

Хви́ля—волна.

Хвиля́стий—волнистый.

Хви́сь!—межд. хлысь!

Хвиськання-є—свистъ отъ взмахиванія, прутомъ, плетью и т. п.

Хвиськати—хлестать. *Дерево у лісі так і хвиська по пищі.*

Хвиський—бьющій.

Хвіртка=фіртка. См. выше.

Хвіст—хвостъ; *хвіста вкрутити*—убавить спѣси.

Хвіялковий—фіолетовый.

Хвіятися-тьця—(акт. сл.) колебаться, шататься, измѣнять.

Ліпшую тие славу і повагу мають, которії суть в вірі своїй сталії; а нежлі тиї, що ся хвіють і статечне в вірі своїй не тривають. І. Копинський

Хвороба, хорóба—болѣзнь.

Хвóрост—сухая лоза.

Хвостач—растеніе Achyrophorus maculatus Scop.

Хвóстик—хвостикъ.

Хвостняк—растеніе Hippuris vulgaris L.

Хвощ—растеніе Equisetum limorum L., иначе по-Украінски—*хвоіщ.*

Хвоя—сосна Pinus sylvestris L.

Хвýга=хýга. См. ниже.

Хелмáнська міра—старинная польская Chełmińska мѣра.

Хелпли́вий—(акт. сл. chełpliwy, chełpliwiec chełpiciel) хвастунъ, лгунъ.

Хи́ба,—ошибка, порокъ

Хиба́—нар. развѣ.

Хибе́та—способность, счастіе, удача, умѣніе.

Хибити—кривить, лукавить, измѣнять.

Хи́бкий—суетный, колеблющійся, пустой

Хи́бко—нар. шатко.

Хи́бний—злокачественный, злокозненный.

Хи́бнути—склоняться.

Хибчи́—пороки, недостатки.

Хи́жа, хи́жка—чуланъ, амбаръ, клѣть, избушка.

Хижацтво—хищничество.

Хи́жи́й—хищный, жадный. *Хижий на чуже добро.* П. Куліш.

Хижній—комнатный.

Хизува́ти—хвастать, гордиться.

Хили́ти—гнуть, клонить, склонять.

Хили́тися-тьця—гнуться, клониться.

Хили́стий—зыбкій.

Хили́тися-тьця—склоняться, увёртываться; избѣгать.

Химе́ра—мечта, вздоръ.

Химерний—вздорный, пустый, несбыточный, невозможный.

Химе́рник—мечтатель, фантазеръ, чудакъ.

Химериця—мечтательница, чудачка,

Химе́рувати—фантазировать, мечтать, капризничать.

Хи́мка, Химочка—Евфросинія, Евфросиньюшка.

Химородний—колдовской, фокусническій, фиглярскій, продувной.

Хи́мородник—колдунъ, фокусникъ, фигляръ, хватъ на всѣ руки, юродивый человѣкъ.

Химородниця—колдунья, фокусница.

Хомородничати—колдовать, показывать фокусы, сбивать съ толку разными штуками.

Хи́рий, хи́рний—хворый, слабосильный, болѣзненный.

Хиріти—хворать, болѣть.

Хиря—1) болѣзнь. 2) Больной человѣкъ.

Хиря́вий=хи́рий. См. выше.

Хист—наклонность, охота, расположеніе, способность.

Тобі яке діло до чужого хисту. Не хист тобі паном бути.

Хи́сткий—способный, находчивый, расторопный.

Да воно в тебе сокровище, бач яка хистка. Ганна Барвінок

Хи́та—1) качель. 2) Колыбель. 3) Способность, ловкость.

Хитання-є—качаніе.
Хита́ти—качать, колебать, колыхать.
Хита́тися-ться — качаться, колыхаться, колыбаться.
Хи́тлянець—вѣтренникъ.
Хитлянка—вѣтренница.
Хитля́ньство — непостоянство, вѣтренность.
Хитун—1) поршень. 2) Маятникъ.
Хіт=**хи́та**. См. выше.
Хіть—склонность, воля, желаніе, охота, хотѣніе.
На всяку хіть твою неспорна.
І. Котляревський.
Хі-хі!—межд. ха-ха!
Хіхіка́ти — смѣяться, хохотать втихомолку.
Хлебчати—осквернять.
Хлипання-є—всхлипываніе.
Хли́пати—плакать, рыдать.
Хліб—хлѣбъ.
Хлібний—хлѣбный, доходный.
Хлібник—хлѣбникъ.
Хлібниця—хлѣбница.
Хлібня—хлѣбная, хлѣбня.
Хлібо́вчик=**хлібник**. См. выше.
Хлібовчик їде, віз хліба везе. Пѣс.
Хліборо́б—земледелецъ.
Хліборобка—землепашка, крестьянка.
Хліборобство — земледѣліе, землепашество.
Хліборобський—земледѣльческій.
Хлі́ора, хлёра—(въ шутку) наказаніе.
Хлоп—(съ Польск. chłop) холопъ, мужикъ.
Хлопець, хлопця, хлопчик, хлопча, хлопьятко, хлопчятко—парень, мальчикъ, мальчишка.
Хлопство—холопство, чернь
Хло́пський—холопскій, мужицкій.
Хло́ста—наказаніе розгами.
Дві тисячи бурлак
Лепнули на Вкра́їну кольску,
Рушили вони з байрак
Дать Ляхам хлосту. Пѣс.
Хлю́ба—хвала, хвастовство.
Суета его хлюба нічим так бардзій обличиться, як... Скоропадський.
Хлю́пати—брызгать,
Хлю́патися-ться—полоскаться.
Хлюпнути, хлюснути—брызнуть водою.
Хлю́ст — 1) родъ карточной игры. 2) Эхо, звукъ отъ удара бича.
Хлю́ща—ливень, а также сильно промокшая одежда.
Очути, як хлю́ща, хоч вижми.
Хлю́щати—(гл. недост.) промокнуть, облить кого водою. *А в чоботях аж хлющить.*
Хля́га—непогода; иначе по-Украински—*непогода, фуга, хуга, хвуга.*
Хля́ки—рубцы; желудокъ животныхъ.
Хма́ра—1) туча, облако; уменьш. *хмарка, хмарина, хмаринка, хмарочка, хмаронька.* 2) Множество, тьма.
Хма́ритися-ться — покрываться тучами, помрачаться.
От се як хмаритьця сегодні.
Хмарія — пасмурный день, пасмурная погода, дождливое время.
Хмарний—облачный, пасмурный.
Хмарніти=**хма́ритися**. См. выше.
Хма́рно—нар. облачно, пасмурно, сумрачно.
Хмарновиця=**хмарія**. См. выше.
Хми́з, хми́зок—сухой, мелкій хворостъ, изрубленный кустарникъ.
Хми́за—1) хворостина. 2) Малая невзрачная лошадь.
Хміль болотяний—хмѣль Humulus Lupulus L.
Хмілик полёвий—растеніе Trifolium agrarium L.
Хму́рий, хму́рний—пасмурный, сумрачный.

Хо́ванка—спрятанка, мѣсто для прятанья
Хова́ти—прятать, погребать.
Хвост—гулъ.
Той спаду шум і хвост і гряк
В твій мовъ грає груди.
Верхратський.
Ходá—1) походка, поступь. *Поплівся в ліс тихою ходою.* 2) Иносказательно свинья.
Віса вісить, хода ходить; віса впала, хода зъ'їла. Загадка.
Ходáки—(Галицк. сл.) лапти.
Коби мя гриз чобот тоби не жаль, а то ходак. Пословица.
Ходи́ти—ходить.
Ходни́к—аллея.
Хо́дник—корридоръ.
Ходня́, хідня́—хожденіе.
Ходор—*ходором ходити*—шататься, трястись. *Чарки пляшки по столу ходором ходять; бо діти вовтузяться в хаті. Перед паном Хведорком*
Ходить жид ходорком. Шевченко.
Ходýсеньки—уменьшительное отъ дожденіе, ходить, имѣть къ тому способность; *А в ніженьки ходусеньки.* Колыб. нѣс.
Холера—растеніе Xanthium Spinosum L.
Холи́ва, курень, курінь—1) часть, города, кварталъ въ Запорожской Сѣчи. 2) Бурка; соломянный или тростниковый шалашъ, лѣтомъ на лугахъ. 3) Общество, община.
Холодéць—ботвинье, студень.
Хо́лодна мьята—растеніе Jontha piperita L.
Холодне́ча—холодъ, морозъ, стужа.
Холоднісінький—совершенно холодный.
Холодо́к—1) тѣнь подъ чѣмъ либо отъ зноя; прохлада. *Сіли собі в холодку. Підемо додому в вечері холодком.* 2) Навѣсъ, шатёръ.
Ой напинай козаченьку,
Холодок, холодок,
Щоб не згорів у дівчиноньки
Біленький видок.
3) Растеніе спаржа, заячій холодокъ Asparagus officinalis L; по Роговичу; растеніе ежевика, Rubus fruticosus по Закревскому.
Холо́ши—нижняя часть шараваръ.
Хольварок=**фольварок.** См. *Ф.*
Холя—нѣга.
Холява=**халява.** См. выше.
Хома, Хомусь.—Ѳома, Ѳомушка.
Хо́п=**хáп.** См. выше.
Хопи́ти=**хапáти.** См. выше.
Хорбáк—призрѣнный, худородный.
Хорíти, хоровáти—хворать, болѣть.
Хороватий, хорий—больной
Хоровáти=**хорíти.** См. выше.
Хоро́мина—зданіе, хоромы; отъ церковно-Славянскаго *храмина.*
Хоростéль—(Галицк. сл.) птица дергачъ, коростель Rallus, отъ церковно-Славянскаго крастель или Польскаго Chrôściel.
Хорохоньки—растеніе Cucurbita Pepo. L. Var. citriformis.
Хоро́ший—красивый, превосходный, добрый. *Така хороша дівчина як намалевана.*
Хорошíти—хорошѣть.
Хорошки=**хорохоньки.** См выше.
Хорошко—красавецъ, добрякъ.
Хорошé—нар. прекрасно.
Хорт—борзая собака.
Хортовий—борзой.
Хору́жий, хору́нжий—1) Знаменоносецъ. 2) *Хору́жий Полковий*—офицеръ имѣвшій въ своемъ вѣдѣніи Знамя Козацкаго Полка. 2) *Генеральний Хору́жий*—блюститель большаго войсковаго знамени или гетманскаго штандарта, такъ называемой *Гетьманської Надвірнéї Корогви.*
Хорявий—болѣзненный.

Хоцтѐ—нар. хотя.

Хоцто мовять адверсори наші, же...
Іс. Копинський.

Хоч—1) Сокращ. хочешъ. 2) Союзъ хотя. *Хоч жити признавайся зараз шибеннику. Хоч би й так, той то дуже добре.*

Хоча́, хочай—союзъ хоть, хотя.

Храбуст, хробуст, хробус—растеніе Carduus crispus L. Cirsium Oleraceum Scopol. *Зелене як храбуст.* Приказка.

Хрест, хрестик—крестъ, крестикъ.

Хрѐстики—растеніе Trifolium repens L. иначе по-Украински—*хрещатий барвінок, сірé зілля.*

Хрести́ни, хрестьбини—крестины, крещеніе.

Хрести́ти—крестить.

Хрести́тися-тьця—креститься.

Хрѐстний—крестный. *Хрестний тиждень*—4-я недѣля Великаго поста.

Хрестник—крестникъ.

Хрестниця—крестница.

Хрестці—4 недѣля Великаго поста.

Хрестя, хрѐсце—середа на 4-й недѣлѣ Великаго поста.

Хреща́тий—крестовидный.

Хреща́та корогов — крестовая хоругвь или знамя.

Хреща́тик—самая главная и самая шумная улица въ Кіевѣ, получившая свое названіе отъ крещенія на этомъ мѣстѣ въ рѣкѣ Почайнѣ (теперъ уже несуществующей), кіевлянъ при Великомъ Князѣ Владимірѣ Равноапостольномъ.

Хрещений—крещенный.

Хрещеник=хрестник. См. выше.

Хрещениця=хрестниця. См. выше.

Хрещення-є—крещеніе.

Хрещенський—крещенскій.

Хрещи, Водохрещи, Водохристя—торжественная церемонія освященія воды 6 Января.

Хрѐщик—хороводная игра.

Христов посошок—растеніе Phlomis tuberosa L.

Хри́стя—Христина.

Хрін, хрон—хрѣнъ Cochlearia Armoracia L.

Хрінниця—растеніе Lepidium Catfolium L.

Хроба́к, гробок, роба̀к—червь могильный.

Хробачливий—съ червями.

Не червиві, хробачливі,
Як бувалі все тамті
І. Верхратський.

Хронопис—лѣтопись.

Хронописний—лѣтописный.

Хронописця—лѣтописецъ.

Хропти—храпѣть.

Тоді Рябко простяєсь, захріп, в своїй норі. Артемовський.

Хрум—хрупкое тѣло.

Це все хрум треба его переносить обережно.

Хрум-хрум—межд. хрупъ-хрупъ.

Хрумати, хрумтіти—скрипѣть зубами.

Хрумча̀ти—хрустѣть.

Хрупотіти—хрустѣть.

Хруст—1) хворостъ. 2) Шумъ.

Хру́сть!—межд. хрупъ!

Хря́пнути—ударить.

Хті́вость—желаніе, жадность, любостяжаніе, подобострастіе.

Хтіти, хотіти—желать, хотѣть.

Хто—кто.

Хтодопт—Ѳедотъ.

Ху́га, хуга—**фу́га.** См. *Ф.*

Худо̀ба—1) рогатый скотъ. 2) Имущество. 3) Бѣдность.

Худо̀га—художникъ.

Худапаходолок—работникъ.

Многі худопахолки на обітницях

панських звикли заводитися, а панове мати не встидаютьця. Величко.

Худорля́вий—худощавый.

Худоро́дний—низкаго происхожденія человѣкъ.

Чоловік худородний, з жида перехрест. І. Мазепа.

Ху́кати—дышать въ руки, согрѣвать дыханіемъ руки отъ мороза.

Хундамѐнт—фундаментъ.

Унію до хундаменту касуемо і нівечимо. Хмельн. Конинск. 94.

Ху́нт—фунтъ.

Ху́нтовий—фунтовый.

Ху́павий—опрятный, красивый.

Наша панї хупава, чепурна. Пѣс.

Ху́паво—нар. хорошо. Берында.

Ху́павость—гордость.

Ху́ра—фура, возъ.

Хурба́—преступленіе, худое дѣло.

Хурбе́т, хурле́т—худой человѣкъ, мазурикъ.

Хурбе́тський, хурле́тський—мошенническій.

Хурбе́тство, хурле́тство—мошенничество, злое дѣло.

Хурі́ти—волноваться, бурить.

Хурія—мятель.

Хуртови́на—напасть, бѣда, буря.

Хуртовина суне, насуваетьця.

Хурува́ти—нагружать фуры.

Хуруваття—нагрузка фуръ.

Хурча́ти — гудѣть. *Як дзига, або веретено хурчить.*

Ху́рщик—фурманъ.

Хусти—бѣлье.

Ху́стка—платокъ; уменьшит. *хусточка, хустина, хустинка, хустиночка, хустинонька.*

Хут—футъ.

Ху́ткий—скорый.

Хутко, худко—нар. скоро, срав. ст. *хутчій.*

Хутовий—футовый.

Хутор, хутір—мыза, дача, ферма.

Хуторя́нин—дачникъ, мызникъ.

Хуторя́нка—мызница.

Хуторя́нський—хуторской.

Хутро́—мѣхъ, шуба; собственно подкладка, подбой; отъ Польскаго futro или Нѣмецкаго Futter.

Хутрований—подбитый мѣхомъ.

Хутрования-е—1) подбивка, подшивка. 2) Внутренняя мазка и поправка печи.

Хутровати—вымазывать; подбивать мѣхомъ.

Хуть—желаніе, охота, стремленіе.

І тим велику хутю надо все помноженя хвали Божої зичачи. Привил. Сигизмунда III Вилинскому Братству.

Ц.

Цабе, сабе! — нар. на лѣво, въ лѣвую руку. Такъ погоняютъ въ Украинѣ воловъ.

Цаль—дюймъ.

Цали́нка—дюймовочка.

Цап—1) козелъ. 2) Бородачъ. 3) Великорусъ (въ насмѣшку) 5) Междометіе хвать! 5) Родъ игры. *Грати в цапи.*

Ца́пати—хватать.

Цапістрах—военная зоря.

„Ходім хлопці спати!“—
—„Ходім батьку,—вже цапістрах.
Ю. Федькович.

Цаплѐний — козлинообразный, шальной, бѣшенный.

Цара—застава.

Ой гараз то було тутки жити,
Нім я пішов був царами блудити,
О, добре було, добре памятаю.
1. Федькович.

Царіовати—царствовать.

Царина — селькій шлагбаумъ, застава, рогатка, таможня.

Царинний—заставный или таможенный. стражъ.

Царівна—царевна.

Царівство, царьство—царство.

Царівщина—царское имѣніе или лѣсъ.

Царь-зілле—растеніе Ranunculus sceleratus L., по Роговичу; Aconitum lycoctonum по Закревскому; иначе по-Украински оно называется еще *царь-трава, чорне зілля*—по Симеренку—Orobus niger L.

Царь-сил—растеніе Daucus elatum L.; иначе по-Украински—*синичка, мухомор.*

Царьська борода—растеніе Mirubilis Jalappa L.

Царьська лоза—растеніе Elaegnus hortensis L; иначе по-Украински—*лох, цареградська лоза.*

Царьська свічка—растеніе Eerbascum phlomis L.; иначе по-Украински—*коровьяк, канделя.*

Царювалий—царствовавшій.

Царюванне-я—царствованіе.

Царювати—царствовать.

Царя, Царица—царица.

Царянець, царянин—подданный царя; царскій приверженецъ; роялистъ.

Царянка—царскоподданная, роялистка.

Царяньский—анти-польскій, принадлежащій къ партій *царям.*

Цвенькати—худо выговаривать.

Цвигати—колотить, бить.

Цвинтарь—погостъ, кладбище.

Цвіль—плѣсень.

Цвіндрити—мотать.

Цвірінькати—чирикать.

Горобець і ластівка цвірінькають.

Цвірінъчати—болтать, щебетать

Зацвірінъчала дітвора.

Цвіркун, цвірінск, свіргун, свершук — сверчокъ Gryllus.

Цвітка, квітка—цвѣтокъ.

Цвітна капуста—капуста Brassica oleraceaL. Var. Botricis Dc.

Цвічений—образованный, воспитанный.

Цвічення-є—образованіе.

Цвічити—образовывать, цивилизовать.

Цвях—1) цѣль. 2) Гвоздь.

Цвяхований—украшенный гвоздями.

Цвяховати—набивать гвоздями, набивая украшать оными.

Цвяшкований—**цвяхований.** См. выше.

Цвяшок—гвоздикъ.

Цебеніти—сильно литься (о жидкостяхъ)

Дзюрить і цебенить мов із відра.
Витавський.

Цебер, цебрик—ушатъ, чанъ; большое ведро.

Постановили на полі косарям 6 цебрів горілки після толоки.

Цегельний, цегляний—кирпичный.

Цегельник—кирпичникъ.

Цегельня—кирпичный заводъ.

Цегла—(собират.) кирпичъ.

Цегліна—плитка кирпичу.

Цебріна—кедровое дерево.

Цедула—записка, письмо, запись.

Цей, це, цее, ця, ця—этотъ, это, эта; сей, сія, сіе.

Цекавз—(акт. сл.) артиллерійскій дворъ, арсеналъ.

Целюрик—цырульникъ.

Целюрня—цырульня.

Цёма—(дѣтск. сл.) поцѣлуй.

Цёмати—цѣловать.

Центаврія, центурія—растеніе Erytraea

Centaurium Pers; иначе по-Украински—*сердушник, золототисячник.*

Цѣпа—цѣпь.

Цѣра—цвѣтъ лица, лице.

Послы з цери і розмови Хмельницького зрозуміли, же... Величко.

Цередегі—этикетъ, тонкость въ обращеніи.

Цередія—актеръ, дѣйствующее лице.

Цередійство—лицедѣйство, представленіе.

Цери́я—1) фамилія, семейство. 2) Клубъ, собраніе.

Церква—церковъ.

Церковенство—духовная іерархія.

Церковник—духовная особа.

Церковиця—женщина изъ духовнаго званія, монахиня.

Церковця—каплица, часовня, маленькая церковъ.

Церковщина—церковная земля.

Церокграф—(акт. сл.) долговая росписка.

Цесарь—Австрійскій Императоръ. *Его Цесарська Милость Господарь Цесарь Франц-Іосиф.*

Цесаре́вич—императорскій принцъ.

Цесарѐнь, цесарчик—Венгерецъ, Мадьяръ.

Цесариха, Цесариця, Цесарша—Австрійская Императрица.

Цесарія, цесарство—имперія.

Цесарівна—Эрцъ-Герцогиня, Цесаревна.

Цесарка—Мадьярка.

Цесарський—императорскій австрійскій.

Цесарщина—Австро-Венгрія.

Цессія-(акт.сл. Cessio) уступка, передача. *Чинить вічистую цессію.* Мазепа, 15 Іюля 1707 г.

Цет—**ацет.** См. *А.*

Цехми́стер—глава цеха.

Ци—союзъ или. *Ци ся врачимо, ци не врачимо, хай ся хоч побачимо.*

Цибáтий—тонконогій, длинноногій.

Цибýля—лукъ Alium Cepa L.; иначе по-Украински—*сяпа.*

Цибýлиння—растеніе Sagittaria sagittaefolia.

Цибýх—чубукъ.

Ци́ган—цыганъ; обманщикъ.

Циганє! якої ти вірш?—„А якої тобі треба?"—Циганська кобила день бжить, а три дні лежить.—Циган межі двама хлібами вмер: старого не стало, а нового неділдав.

Циганити—мошенничать.

Циганки—цвѣтокъ Clematis integrifolia L.; иначе по-Украински—*синій ломиніс, забій круча.*

Колись-то бились козаки з татарвою, татари почали їх перемогати, козаки побачивши, що нічого не вдіють, давай навтікача, а отаман із серця свиснув собі в тімья ратищем та як сніп з коняки звалився. Тоді саме схопилась круча стрешенна, підняла всіх невірних козаків у—гóру, пороздирала їх у шматки, перемішала з чорною землею, і як бачите розсипала їх кісточки аж там десь далеко по Татарві; з тіх кісточок і поросла *забій-круча.* Ще кажуть під ту пору була зіма страшенна, то святий Панько пожалкував їх тай дав їм кожухи. На чужині мабуть не дуже то добре було, от козацькиї душі і стали просить у Бога щоб Він засіяв їх на Украіні, щоб дівчата *забій-кручу* рвали, в вінки заплітали, от Біг і змилувався над ними.

Посіяв в Украіні
По під лісами
По під скирдами,
Щоб дівчата рвали
В вінки заплітали.
В вінки заплітали,
В коси затикали,

Щоб всі люде знали
Яку козаки ганьбу мали.

Так то воно колись діялось! А кажуть, колиб всі хлопці разом *забій-кручу* за пояс заткнули, то всі б то ті козаки знов пооживали.

Циганкуци — (Бессараб. сл.) гвоздички Tagetes patula L.; иначе по-Украински—*чорнобривці*.

Циганча́—цыганенокъ.

Цигари, цигарки—сигары, сигаретки.

Цигирний—обворожительный.

Що там за очі цигирні. І. Федьковичъ.

Цикла̀стер — отвертка для ружейныхъ винтовъ, носимая козаками вмѣстѣ съ ложкою *въ гамані*, т. е. кожаной сумочкѣ

Цимба̀ли — (отъ Славянскаго *кимвалъ*) родъ гуслей съ металическими струнами, по которымъ бьютъ палочками, а не пальцами.

Цимба̀ліста, цимбаляр—гусляръ.

Цимбалярка—гуслярка, арфянка.

Цинамон, цінамок, цінамон—Cynamon, прянность; корица.

Циндра—желѣзныя опилки.

Циниш, чиниш—оброкъ.

Циприс—кипарисъ.

Циприсовий—кипарисный.

Цираика, цираночка—родъ утки.

Цирклюва̀ти—хулить, бранить.

Вони цирклюють з дурнички.

Цитрина—Colias rhamni.

Цить!—междометіе цыцъ!

Цицà̀к—растеніе Pedicularis comosa L.

Ци́ці, цицьки—сосцы, груди.

В мене ціці трясуться,
З мене хлопці сміються. Пѣс.

Ціці - васі — растеніе Orobanche alba Steph.

Ци́ці-ка̀при—растеніе Vitis vinifera L.

Цівка—малая трубочка, которую надѣваютъ на проволоку, и съ оною вставливаютъ въ челнокъ, коимъ ткутъ полотно. Пряжа (нитки для означенной трубочки) такъ же называется *цівкою*; отъ того: *цівочки сукати. Цівки сукаль.*

Цідити—цѣдить.

Ціділка́—цѣдилка.

Цікавий—1) любопытный. 2) Образованный.

Мазепа як чоловік цікавий і довціпний, на ласку у Самойловича скоро заслужився. Величко.

Цікнути—рубнуть.

Цікорій—растеніе Cychorium Intybus L.

Цілечкий—цѣлехонькій.

Ціли́на—дѣвственная почва.

Купив ниву з ціліною по 100 кіп за 8 рублів. Маркович.

Цілісінький—совершенно цѣлый.

Ціловати, цілувати—цѣловать.

Цілунок—поцѣлуй.

Цілушка—цѣлое.

Хліб зрізаний в цілушки.

Ціндрити—мотать, покручивать.

Ціно̀бра—киноварь, Cinna baris.

Ціно̀ваний—цѣнимый.

Ціновий—цинковый.

Ціновка—родъ рогожи выплетенной изъ болотной травы.

Ціно̀вний—драгоцѣнный.

Цінок, ціпь—цинкъ.

Ціпування—оцѣнка.

Ціпувати—оцѣнивать.

Ціп—цѣпь, молотило.

Ціп! ціп!—такъ зовуть куръ къ корму.

Ціпок—палка.

Ціпу́ра—большая палка съ булавою.

Цмин́—тминъ Antenaria divica Cärt.

Цмо̀к—1) насосъ; пожарная труба. 2) Поцѣлуй (въ насмѣшку), чмокъ.

Цмо̀кати—цѣловаться (въ насмѣшку).

Цмо̀кнути—производить извѣстный шумъ губами: 1) для побужденія запря-

женной лошади, также для зова или приласканія собаки. 2) Цмокать, чтобы взошло тѣсто. *А вже звичай велить, приміром сказать, замісять діжу... Хрест зробить на тісті пальцем, перехрестить її, закрить і цмокнуть щоб добре сходило; то для сего баба Миниха.* Номис.

Цнiй—(акт. сл.) высокопочтенный, добродѣтельный, честный.

Пред вашу княжую милость, цного дому. Іс. Копинський.

Цнота—добродѣтель.

Цнотли́вий—добродѣтельный, честный, образованный.

Чого би кожному цнотливому не належало чинити. Скоропадський.

Цоб, соб!—на право, въ правую руку! (на воловъ).

Цок-цок—стукъ-стукъ! *Цок-цок підківками.*

Цокота́ти—говорится о крикѣ курицы, также означаетъ болтать.

Цокоти́ть—1) зубъ на зубъ бьётся. 2) Болтать, гуторить вздоръ.

Дріжить як мокрий хорт,
Зубами знай цокоче. Гребінка.

Цокотун—болтунъ, щебетунъ, будильникъ.

Цокоту́ха—болтунья, пустомеля.

Цо́фати—(акт. сл.) пятиться.

Поляки цофнулися і ошанцовалися. Величко.

Цугел, цуглі—возжа, возжи.

Хмельниченко нестатку своему попустивши цуглі, наміривши уйти. Величко.

Цукарня—1) сахарный заводъ. 2) Кондитерская.

Цукор—1) сахаръ. 2) Египетскій голубь.

Цу́нити—тянуть, тащить, хватать.

Цупкий—крѣпкій, сильный.

Цупко—нар. крѣпко, сильно.

Цур!—межд. чуръ! *Цур дурня та масла грудка! Цур тобі та пек тобі!*

Цурати́ся-ться—чуждаться, отрекаться, отказываться. *Цурається як чорт ладану.* Посл.

Цураха—анафема.

Цураха поганим очам.

Цу́рка—свернутая солома въ видѣ веревки, коей вяжутъ снопы ржи, пшеницы.

Цу́рки—родъ игры отрубками; игра въ городки.

Цуро́ма, цуро́мка—труба, рожокъ.

На бубни на цуромки вигравали. Пѣс.

Цурна́лок, цуру́палок—отломокъ, отрубокъ.

Цю́кати—бить слабо, мелко колотить, легко рубить.

Цюра, цюрка, цюрочка—дыра, отверстіе.

Цябр—срубъ.

Ця́брина—колодка въ срубѣ.

Ця́бро, ся́бро, ся́про—сосѣдъ.

Ця́мрина—1) рычагъ, коимъ достаютъ воду изъ колодца. 2) Обрубъ. *Цямрину лагодити коло колодця, бо обвалилась, не до́бре воду тягати.* Номис.

Ця́та—крошка, капля.

Ця́тка—пятно

Ця́тко́ваний—въ пятнахъ, испещренный.

Ця́цько́ваний—узорчатый.

Ця́ця, ця́цька—цаца, игрушка.

Ч.

Чабак—родъ тарани L. Cobitis.

Чабак бувае круглий, або платаний.

Чабáн—степной пастухъ.

Чабáнний—выхоженный, откормленный.

Мої вони чабанні. Пѣс.

Чабáнський—пастушескій.

Чабанувáти—пастушествовать.

Чабер—растеніе Satureja hortensis L; иначе по-Украинск—*шабер*.

Чáвкати—медленно идти, пробираться.

Чавýн, чавýнець, чавýнчик—желѣзный или чугунный горшокъ, горшочекъ.

Чагáрь, чагарі, чагарники—кусты, кустарники, перелѣсокъ; камышъ и кусты прирѣчные.

Чад—угаръ.

Чáдіти—издавать угаръ.

Чадний—угарный.

Чáйка—1) птица пиголица, луговка. 2) Запорожско-козацкая лодка. 3) Пѣсня Чайка, пріобрѣвшая универсальную извѣстность ко всему Русскому Югу, которой сочиненіе приписывается Мазепѣ.

Ой біда, біда чайці небозі,
Що вивела дітки при битій дорозі.
Киш! киш! Злетівши в гору—
Тільки втопитьця в Черному морю!
Жито поспіло, приспіло діло;
Йдуть женці жати, діток збірати.
Киш! киш!....

І кулик чайку взяв за чубайку!
Чайка кличе: зинь ти, куличе.
Киш! киш!....
А бугай бугу! гне чайку в дугу:
Не кричи чайко, бо буде тяжко!
Киш! киш!....
Як не кричати, як не літати,
Дітки маленькі—а я їх мати!
Киш! киш!....

Чайковий—чаечный.

Чáйковиця—запорожская флотилія изъ чаекъ.

Чáйковник—чаечникъ.

Чáйма—мачта съ парусами.

Стали корабелі свої чайми підіймать. Дума.

Чака—шинель.

Стоять сіромахи
Укабатах та у чаках—
В чорних порошницях,
Через плече ремінячко—
На плечу рушниця.
Ю. Федькович.

Чаклованнє—колдовство.

Чакловáти—колдовать, ворожить.

Чаклýн—колдунъ, чародѣй.

Чáлий—буланый.

Чамбул — татарскій или запорожскій разъѣздъ; полчища въ степи.

Чаплія—сковорода.

Чаполоть, чапуга—растеніе (Calamogrostis epigejos. Roth.

Чапула—растеніе Sierochloa borealis R. et Sult.

Чáри—волшебство, колдовство.

Чарівний—предестный, обворожительный.

Чарівник—колдунъ.

Чарівниця, чаровниця—колдунья, ворожея; красавица.

Чарівничий—чарующій.

Чáрка, чáрочка, чáрчина—рюмка, рюмочка.

Чародійство—чародѣйство.

Чародія—чародѣй.

Чарування—прельщеніе.

Чарувáти—привлекать, привораживать къ себѣ.

Час—время, пора.

Часловець—часословъ.

Часник—чеснокъ Allium Sativum L.

Часом—нар. иногда, порою.

Часопись—газета.

Часописний—газетный.

Частесенький—самый частый, густой.

Частесенько—нар. очень часто, густо.

Части́на—частица.

Часгованне—потчаваніе.

Частова́ти—потчивать, честить, угощать

Частуха—растеніе Alisma plantago L.; иначе по-Украински—*шильник, водяний подорізник.*

Ча́та—разъѣздъ для наблюденія за непріятелемъ, обсерваціонный отрядъ войска.

Чатова́ти—дѣлать рекогносцировку, т. е. разъѣзды для наблюденія за непріятелемъ.

Чаўс, чаўш—(Турецк. сл.) 1) гонецъ. 2) Придворный, царедворецъ.

Чахниця—растеніе Linosiris Villosa Dc. иначе по-Украински—*грудниця.*

Чахбия, чехбия—рыба Л. Cyprinus calatratus.

Чвалай, чвалания-е—неуклюжая и медленная походка.

Чвала́ти—тяжело ступать.

Чвалом—нар. тихимъ шагомъ.

В нас празник нині,
Так оповідали,
І чвалом далі. І. Федькович.

Чва́нець—сосудъ.

Чва́нитися-тьця—хвастать.

Чванли́вий—хвастливый.

Чва́ра, шквира, сва́ра—смута, гроза, невзгода.

Бували у нас мори й військові чвари. Дума.

Чварний—грозный, страшный.

Чварніти — дѣлаться грознымъ или страшнымъ

Чвал—свая.

Чвертка—1) старая польская монета въ 4 нѣмецкихъ гроша, или 12 коп. серебр. 2) Мѣра водки, ¼ кварты, штофа.

Чверткова́ти — раздѣлить на четверти, четвертовать.

Чверть—четверть.

Чвир, чви́ра, чвирк—1) мятель, вьюга. Остатокъ послѣ перегонки спирта. 3) Остатокъ хмѣля въ головѣ.

Як же чмира злал чвира застукала в полі. Павловскій. 4) Табачный осадокъ.

Чви́ркнути—прыснуть.

Чебе́рячка—танецъ.

А в чеберячці потанцюємо рачки. Пѣс.

Чебре́ць—Богородичная трава Thymus Serpyllum L. по Роговичу; Satureja hortensis по Закревскому и *чебре́ць, че́бчик* по Симеренку Thymus Serpyllum L β. villosus Sect. Росте на піску. Синенько цвіте. Пахуще.

Чебре́ць лісови́й — растеніе Theurium chamaedris L. *Цвіте червоно,* по Симеренку.

Чеверниця—Pyrochroa coccinea.

Чей—нар. авось. можетъ быть.

Поїдемо в чисте поле
С Французом-Сардом воювати,
Чей перестану вже думати.
І. Федькович.

Чека—затычка въ оси, чтобы не свадало колесо.

Чекали́й—ожиданный.

Чека́ти—ждать, ожидать.

Челен—членъ.

Челе́пати—тяжко ходить, тащить ноги, какъ бы по грязи.

Челомби́тствіе—челобитіе.

Чель, челі—разсказъ, декламація.

Славні Серби при боянській челі
При грі шездари праздник закінчили.
І. Федькович.

Че́люсти — 1) пасть. 2) Отверстіе въ печи.

Челя́дка, челядонька, челядинка—служанка.
Челядин, челядинець—служитель, рабочій.
Че́лядь—1) прислуга. 2) Сельская молодежъ обоего пола въ играхъ.
Чемерица біла—растеніе Veratrum album L. β. lobelianum Koch.
Чемерица чорна—растеніе Verarum nigrum L.
Ченець, чорнець—монахъ.
Ченица, чорница—монахиня.
Ченьця пекти́—поставить мѣдный чайникъ въ печку для нагрѣтія воды.
Чепелик—испорченный, старый, перочинный, ножикъ.
Чепи́ти, чепля́ти—прицѣпить; употребляется съ предлогами *за, на, по; пере, при* и проч.
Чепіга—1) ножки у плуга. 2) Созвѣздіе Близнецы (?). *Вiз став супротив пiвночи над хатами, чепiга виясниласъ.*
Чеплія=**чаплія.** См. выше.
Чепору́ха—1) щеголиха, опрятная женщина. 2) Полная большая рюмка водки.
Чепури́ти—прибирать, охарашивать, дѣлать лучшимъ.
Чепури́тися-тьця—наряжаться, украшаться.
Чепуркова́тий—жеманный, манерный.
Чепурний—опрятный, чистый.
Чепурниця—чистючка.
Чепурно—нар. опрятно, чисто
Чепуруи—щеголь, чистюкъ.
Чéпчик городній—растеніе Thymus vulgaris L.
Чепчик степовий—Thymus Serpilium L. β. angustifolium Sed.
Черв, червак—Teredo.
Червень—Coccus polonicus.
Червець, чарвишник—растеніе Potentilla argentea L. по Роговичу и *Л. Coceusillius* по Верхратскому.
Червінець—чевонецъ, имперіалъ.
Червиця́—Cossus ligniperda.
Червінка—золотая вещь.
Червінний—золотой.
Червонний—красный.
Червоність—красота.
Червоніти—краснѣть, алѣть, рдѣть.
Черво́на бузина—Sambucus racemosa L.
Черво́на лобода—растеніе Atriplex hortensis L.
Черво́не дре́во—красное дерево.
Червонь—рыба красноперъ.
Червотока—червь Anobium.
Червяки—1) родъ постнаго кушанья изъ гороховой муки приготовляемаго 2) Черви.
Че́рга—очередь.
Черговатися-тьця—чередоваться, слѣдовать по очередно одинъ за другимъ.
Черговий—очередный
Чердак—палуба.
Черевань—брюхачъ.
Черева́та—беременная.
Черевики, черевички—башмаки, башмачки.
Черевички—растеніе Orobus vernus L. и Cagrypedium Calceolus L. по Роговичу.
черевички Божої Матері—растеніе Impatiens nolitangere L.
Черевичний—башмачный.
Череви́чник—башмачникъ.
Череви́чниця—башмачница.
Черевишник—растеніе Nepeta nuda L.
Че́рево—чрево, брюхо, животъ.
Череда—1) сборное общественное стадо. 2) Растеніе Bidens tripartita L. иначе по-Украински—*стрiлки, собачки.*
Чередний—пастушескій.
Чередник—пастухъ.

Чередниця—пастушка.

Черемуха — черемха Prunus Padus; иначе по-Украински—*калакалуша.*

Чéрес, чересло́, чéрез, череш—1) кожанный поясъ отъ цевковно-Славянскаго *чрéсло.* 2) Бороздникъ, какъ принадлежность пики.

Он що дурній жидові сниться! По нашому чересло́, а в їх ножака. П. Кулiш.

Черешúна, черешня — дерево Prunus Aviam L.

Черінь—полъ, подъ въ печкѣ, на которомъ горятъ дрова.

Черкáти—пуститься куда, начать что скоро. *Черк ёго́ в пику.*

Черкéска—чекмень.

Чернець—1) монахъ. 2) растеніе Actaea spicata L, иначе по-Украински—*вовчі ягоди.*

Чернецький—монашескій, монастырскій.

Чернéцьство—монашество.

Черпеча—(обират.) монашествующіе.

Чернечий—монашескій.

Черниця, черничка — 1) монахиня. 2) Раст. Vaccinium myrtillus.

Черноклён, чернокли́на—кленъ Acer tataricum L.; иначе это дерево еще называется *джуластро, негро.*

Чернотáль—растеніе Salix cinerea L; иначе еще—*черноліз, івина лоза.*

Чернушка—растеніе Nigella sativa L.

Чернушка дика—раст. Nigella arvensis L.

Черсаки—растеніе Amygdalus nanna L; иначе по-Украински — *дівоча кров, бабчук. заячі орішки.*

Чертопхайка—натечанка.

Чéсати—уходить, спасаться.

Чесний—честный. *На чесного,* значитъ на Воздвиженіе.

Чесник, чашник—земскій урядникъ, который въ пріѣздъ короля заботился о напиткахъ.

Чет—частица, доля, часть.

Четвéр—четвергъ.

Чех—старая монета.

І хоч би не рад, мусить косарів за тятати, по 5 чехів і по три шаги на день давати. Климентій.

Чечевиця—растеніе Ervum Lens L.

Чечуга—родъ рыбы (какой?)

Чи—союзъ ли, или, не развѣ.

Чига́ти—выжидать случая, или минуты для нападенія.

Чиж—развѣ.

Чижма́р—(Галицк. сл.) сапожникъ.

Чи́жми—сапоги.

Чий, чия, чие—чей, чья, чье.

Чикчи́ри—панталоны военнаго покроя.

Чили—союзъ или.

Чильчи́бель—растеніе цѣлибуха Srychnos Nux vomica.

Чима́лий—довольно большой, порядочный, изрядный.

Чима́ло—нар. изрядно, довольно, достаточно.

Чимбори—шелковый поясъ.

Як же вни прибрані
У красні шати, у чимбори брані,
При боці шабля у Дамашку бита.
І. Федькович.

Чим-дуж—чѣмъ сильнѣе, тѣмъ болѣе, сколько есть силы.

Чимчикува́ти, чемчикува́ти—скоро идти.

Чинба́рь—кожевникъ.

Чинба́рський—кожевницкій.

Чинга́л—кинжалъ.

Чини́ти—дѣлать, произвесть, причинять, употребляются съ предлогами: *в, за, од, у.*

Чи́нча, чинш—оброкъ, налогъ, подать, дань, контрибуція.

Чиншо́вий—оброчный, податной.

Чиншовик — данникъ, оброчный человѣкъ.

Чиншовиця—дачница, оброчница.

Чип, чіп, чоп — деревянный гвоздь, втулка въ боченкѣ, затычка вмѣсто крана.

Чипа̀ти—задѣвать.

Чипуга—растущій дико-кустарникъ Caragana frutescens Dc.; иначе по-Украински—*дереза, мокреція.*

Чи́рва—черви.

Чирва́—карты червей.

Чирвивий—содержащій въ себѣ гервей.

Чирвовий—червенный, первова филька —валетъ червей.

Чирейник—растеніе Thalictrumangustifolium Jacq; по-Украински—*яложник, медуниця.*

Чири́нка, чириночка, чирка—родъ утки Anas Querquedula.

Ой наставу наставочку,
Там плавають чириночки. Пѣс.

Чи́рка, чиряк—чирей, болячка, вередъ.

Численниця—математика.

Чи́слити—числить, считать, почитать.

Чистець—растеніе Statia Holostea L. (Orobus albus L. β. versicolor Ld.

Чистик — раст. Sedum acre L.; иначе по-Украински — *очиток, молодень, гінець, росхідник, мошнач.*

Чистняк — растеніе Stachus recta L.; иначе еще называется *счисток.*

Чистобрёха—изворотливый лжецъ.

Чистотіл—ростеніе Chelidonium majus L.; иначе по-Украински—*ростопаш, жовтий чистик, глекопар, гладишник.*

Чисто̀тне—нар. чисто, цѣломудрено.

Чита́ч, читѐльник—чтецъ, читатель.

Чита̀чка, читѐльниця—читалка, читательница.

Чіп—чипъ.

Чіт—пара, четъ.

Чкури́ти—скоро уходить.

Чкурну́ти—дать драла, махнуть, уйти.

Члóнок—членъ; составъ.

І всі члонки цілую любезно. Мазепа.

Чмалений—пасмурный.

Під чмалену сю незгоду,
Мов чмалені люде сплять.

Чма̀ра—пугалище.

Чмель, чміль, джміль, бжів, шершень— 1) насѣкомое изъ породы осъ Bombus; *чмелі слухати*—быть ошеломленнымъ, впасть въ безпамятство; не скоро образумиться. 2) Растеніе Helichrusum orenarium Dc.; иначе по-Украински — *сварливець, головокрут, жовтушка, жовта гарячка.*

Чмига, шмига—1) *до шмиги*—съ толкомъ, со вкусомъ, кстати, къ дѣлу. 2) Вѣтренная женщина. 3) Szmiga, крыло вѣтренной мельницы.

Чмир—хмѣль въ головѣ; пьяное состояніе, опьяненіе.

І шов з корчми Вакула Чмир—т. е. горькій пьяница. Павловскій.

Чмола—Xylocora Violacea.

Чмутник—шалунъ.

Чмутова́ти—обласкать, потчивать.

Стусанами по губах,
Коцюбою по зубах,
Охоче ёму́ чмутує. Пѣс

Чо—нар. отъ чего, почему.

Чо я така несщаслива,
В широкому світі,
Чого мене убивають
Як теє залізо?
Чо він мене незарізав,
Ножем незарізав
На неділю в опівночи.
Ю. Федькович.

Чобіт удобів—растеніе Viola tricolor L; иначе по-Украински—*полуцвіт, Іван да Марья, бра̀тки, братіки.*

Чобота̀рь—**чижмар.** См. выше.

Чоботаренко—сынъ сапожника.

Чоботариха, чоботарка—сапожница.

Чоботарівна—дочь сапожника.

Чоботи, чобітки, чоботки—сапоги, сапожки. Пѣсня *чоботи*, очень популярная въ народѣ. По принятому въ Украинѣ обычаю женихъ предъ свадьбою обязанъ, въ видѣ выкупа за будущую жену свою, принесть матери ея пару *червоних чобіт*; въ такомъ случаѣ они получаютъ для нея важное значеніе. Подгулявши на *весіллі* мать поетъ эту пѣсню пританцевывая трепака почти всегда со слезами на глазахъ.

Чи се тиї чоботи, що зять дав?
А за тиї чоботи дочку взяв!
Чоботи, чоботи, ви мої,
Чом діла не робите ви мені?
На річку йшла чоботи—рипали;
А з річки шла чоботи—хлипали,
Чоботи, чоботи із бичка,
Не хочете робить діла як дочка.

Чо́вен, човник—челнъ, челнокъ.

Човити—разбирать, понимать, смыслить.

Чо́вник—растеніе Sagitaria sagittaefolia L.

Чого?—чего, зачѣмъ?

Чогось—почему.

Чо́лний—главный, главенствующій, лобный.

Чо́ло—лобъ, чело; *чолом дати*—бить челомъ, отдавать поклонъ, привѣтствуя дать руку.

Чоловік, чоловьяга, чоловічина—человѣкъ, мужичина; мужъ.

Чоловічий вік—растеніе Hemoracallis fulva L.; иначе по-Украински—*жовта лілея*.

Чом, чому́—почему, отчего, зачѣмъ.

Чому́сь—отчего-то.

Чо́рна ра́да—митингъ черни во времена гетманіи.

Чорна рожа городова—роза Altaea rosea

Чорні ріжки—растеніе Sclerotium Clavus Dec; иначе по-Украински: *чорні пиріжки, спориш*.

Чорнобиль—растеніе Artemisia vulgaris L.; иначе по-Украински—*нехворощ забудьки*.

Близко одного села находился большой лѣсъ. Въ этотъ лѣсъ одинъ разъ на *Здвиги* (Воздвиженіе Честнаго Креста) за грибами пошла дѣвочка; долго она ходила по лѣсу и не находила грибовъ, но замѣтила, что въ одну сторону движется множество разныхъ гадовъ, свившихся между собою, и когда начала возвращаться домой, то упала въ глубокую яму, въ которой сначала было темно, но потомъ она замѣтила свѣтящійся камень и свившихся въ клубки тьму тьмущую разнаго рода гадовъ, между ними была змѣя царица больше другихъ и съ золотыми рожками, которой всѣ остальныя повиновались. Всѣ эти гады ничего не ѣли, но когда хотѣлось имъ ѣсть, то онѣ одна за другой приползали ко свѣтящемуся камню и лизали его, сначала царица, а потомъ всѣ остальныя; такъ и дѣвочка, когда хотѣлось ей ѣсть, то она лизнула камень и отъ этого голодъ прошелъ. Такимъ образомъ она просидѣла до самой весны, когда пришло время расползаться гадамъ. Тогда гадины, по приказанію царицы, переплелись въ видѣ лѣстницы, по которой вышла на свѣтъ сначала дѣвочка, а потомъ царица, но когда она выходила, то царица ей сказала: „ну теперь ты будешь понимать разговоръ всѣхъ травъ, каждая изъ нихъ будетъ говорить одна другой, какія болѣзни излѣчаетъ и какую пользу можетъ принесть человѣку, только не говори: *чорнобиль*, а если скажешь это слово, то все забудешь. Дѣвочка была

очéнь рада, что вышла изъ ямы, и когда она возвращалась въ деревню лѣсомъ и лугами, то слышала весь разговоръ деревьевъ и травъ, какъ вдругъ слышитъ, что кто-то за нею бѣжитъ и спрашиваетъ какая трава на межахъ растетъ *съ чорными былъями!* она не долго думавши и сказала: „*чорнобилъ*“, какъ сказала это слово, то вдругъ всё, что слышала отъ деревьевъ и травъ забыла, отъ этого *чорнобиль* называется *забудькою*. (Разсказъ записанъ въ Стародубскомъ уѣздѣ) См. Записки Юго-Западнаго отдѣла Русскаго Императорскаго Географическаго Общества т. I. 1873 г.

Чорнобривці—1) чорнобровые люди. 2) Растеніе бархатцы и его цвѣтокъ Tagetes patula L. 3) Отборные орѣхи. *Горіхів було носить, та ще все, один в один, чорнобривці.* Номис.

Чорноклен—дерево Acer campestre.

Чорнокорінь—растеніе Cynoglossum officinale L.; еще называется *воловий язик, собачка.*

Чорномáзий — (въ шутку) чернявый, смуглый, черноволосый.

Чорнэ зілля—растеніе Orobus niger L.

Чóрне ребро—раст. Thalaspi arvense L.

Чорнушка—раст. Nigella sativa.

Чорт-ма, чорт-мае, чорт мав—самъ бѣсъ ничего не сыщетъ, нѣту, не имѣется.

Чортеня—чертенокъ.

Чортúха—чертовка.

Чортів хліб—растеніе Nannea pulla Dec.

Чортова борода—растеніе Vincetoxicum officinale L. Moench., иначе по-Украински—*бородач, зміїний корінь, ранник.*

Чортова веселка—растеніе Phallus caninus L.

Чортова вишня—дерево Prunus Chamaecerasus Jacq.

Чóртове ребро—растеніе Valeriana dubia Bung.

Чортове яйце—растеніе Phallus impudicus

Чóртови горіхи—растеніе Trapa natans L.

Чортополох—растеніе Xanthium Spinosum L.

Чортúка—сатана, діаволъ.

Чортúтко—**чортеня**. См. выше.

Чортúтство—чертовщина, черти.

Чортúчий—чертовскій.

Чóс—ударъ.

Чотúрі—4.

Чотирнадцять—14.

Чуб—хохолъ на головѣ.

Чубайка—птичій хохолокъ.

І кулик чайку взяв за чубайку! Нѣс.

Чубатий—хохлатый.

Чубúти—драть за волоса.

Чубúтися-тьця—драть одинъ другого за волосы.

Пани чублятьця, а в крепаків чуби болять. Погов.

Чубрúкатися-тьця—(въ шутку) низко кланяться.

Чудасія—удивительная штука, комедія, диво.

Чудасійний—комедіантскій, смѣшной.

Чудéнний—удивительный.

Чудо—диво.

Чудний—странный.

Чудоватися-тьця—удивляться, дивиться

Чудóвий—чудесный, превосходный.

Чудóвний—чудотворный.

Чудодúвний—восхитительный.

Чужеварник—раст. Phlomis tuberosa L.

Чужинецький—чужой, чуждый совершенно.

Чужúня—чужбина.

Чýйка—плащъ съ рукавами.

Чуйний—сознательный, чуткій.

Чук!—междометіе гопъ!

Ой чук Тетяна
Чорнобрива кохана! Пѣс.

Чукати—подбрасывать на рукахъ вверхъ (говорится о дѣтяхъ).

Чу́лий—нѣжный, осторожный.

Чу́лость—нѣжность, чувство, осторожность, чувствительность.

Чума́к—человѣкъ, ѣздящій на волахъ за рыбою, (особенно таранью) и солью, обыкновенно въ Крымъ и на Донъ.

Чумакувати—быть чумакомъ, заниматься извозомъ рыбы и соли.

Чумандра—чумичка; пѣсня *чумандра*.

А хто любить кавун, а я люблю диню;
А хто любить господаря, а я господиню,
Гоп, чук, чумандра; чумандриха молода
А хто любить губи, губи, а я печериці,
А хто любить тільки дівок—а я молодиці.

Гоп, чук і то-що.

Хотів Сава женитися, та що ему з того!
Бо не стає десять грошей до півзолотого!

Гоп, чук і то-що.

Недавно й я оженився, буде рік в Переяславці;
Ой забéру дітей в торбу, пійду на мандрівку.

Гоп, чук і то-що.

Та й вийду я на село, і стану на горбі.
Оглянуся назад себе,—чи всі діти в торбі?

Гоп, чук і то-що.

Чумацька валка—чумацкій обозъ.

Чупер—чубъ, хохолъ.

Оба і в попелі ми грались,
Оба ходили й гнізда драть,
Обом і чупер обрубали,
Оба ходили й франка знать.
І самаго моря пити.
Ю. Федькович.

Чупі—(съ Цыганск. яз.) плеть, служащая знакомъ достоинства для предводителя цыганскаго табора.

Чуприна—тоже что и *чуб;* иначе еще *чупри́на* въ шутку называлась *осе́ледцем.*

Чупри́ндирь—здоровякъ съ большимъ чубомъ или чуприною.

Чупру́н—мужикъ.

Хвортуна зробила паном із чупруна. Котляревський.

Чу́ра, джу́ра—слуга; отъ Турецкаго *джяуръ*, что значитъ невѣрный,—такъ какъ джяуры были у Турокъ рабами.

Чустрити—давать нагоняя.

Чу́ти, чува́ти—слышать, ощущать, чувствовать.

Чу́тка, чуття́—вѣсть, слухъ.

А що Миколо яка чутка в городі?
—Нема й чуття.

Чутли́вий—чуткій, чуствительный, нѣжный.

Чуткий—слышный.

Чу́тно, чу́ть—нар. слышно.

Чухати—чесать.

Чухи́рчити—подкрадываться, обманывать, льстить.

Чухмаритися-ться—чесаться.

Чухра́ти—убираться, уходить, улизнуть.

Чучвері́ти—корявѣть, изживаться, пропадать.

Чха́ти—чихать.

Ш.

Ша!—междом. цыцъ!

Ша́баш—еврейскій праздникъ; суббота.

Шаба́ш!—нар. баста! довольно! конецъ дѣлу!

Шабельний, шаблёвий—сабельный.

Шабельтас—сабельныя ножны; отъ Нѣмецкаго Sebeltasche.

Шаблёваний—знатный, шляхетскій, козацкій, имѣющій право носить саблю.

Ша́бля—сабля; уменьш. *шабелька*; увеличит. *шаблюка*.

Ша́влія, ша́лхвея, ба́бки—растеніе Salvia pratenis L.

Ша́г, ша́жок—грошъ, грошикъ.

Шаговий—грошевой.

Шайтан—(съ Турецк. яз.) сатана, чортъ.

Шалбір, шалвір—мошенникъ, негодяй.

Коли ліпшу честь у вас мають похлібці, плути і шалвіри, нежлі ми Запорозці. Т. Сагайдачний.

Шалбірний—мошеннический.

Шалёвки, тертиця—тёсъ, доска.

Шалёний—сумасшедшій.

Шаліти—сходить съума.

Шалівли́вый—шалунъ.

Шалькй—небольшіе вѣсы.

Шамкий—скорый, быстрый, шелестящій.

Шамотіти—шелестѣть.

Тополі листом шамотіли

Ша́мотня—суета, шумъ.

Ша̀на, шано́ба, шанование—почтеніе, уваженіе, пріёмъ, угощеніе.

З веселої утіхи
Голка утікає,
І панська шаноба
Его не втішає. Ц. Куліш.

Ша́ндра—растеніе Marrubium vulgare L.

Шанова́ти—беречь, хранить, почитать, честить.

Шанова̀тнтя-тьця—быть благопристойнымъ, беречься.

Шано́вний—почтенный.

Шано́вник—почитатель, послѣдователь.

Шано̀вниця—почитательница, послѣдовательница.

Ша̀нта—растеніе Nepeta Catartica L.

Ша̀нар—продавецъ церковнаго меду.

Шапка-рогачка—старинная малороссійская шапка въ родѣ кучерской.

Шапкова́ти—кланяться, снимать шапку при встрѣчѣ.

Шапли́к—срѣзъ.

Шапова́л—шерстобой, валяльщикъ.

Шоповалка—шерстобойница.

Шаповальский—шерстобойническій. *Свита з шаповальского сукна.*

Шапра́н—шафранъ, растеніе Crocus Sativus MB.

Шарбо́вий—сѣроватый.

Шарасть!—междоим. шарахъ!

Шарбалам-барамурачний—безтолковый, безсвязный.

Ша́рий—(Галицк. сл.) сѣрый.

На ёму був шарий жупан.

Шарило—растеніе Echium vulgaris L; иначе по-Украински—*синець, синяк, колючки.*

Шарж—нижній воинскій чинъ въ Австріи.

Штирі шаржі, два жемайні
Всі будуть судити
Арештанта молодого. Ю. Федькович.

Ша̀рварок, ша̀рварка—шумъ, бѣготня.

Шарова́ти—вытирать или мыть, что-либо, съ помощью хвощанки.

Шарпак—злодѣй, грабитель, оборванецъ

Шарпани́на—1) грабёжъ. 2) Родъ кушанья изъ рыбы.

Збогатимися шарпани́ною добр шляхетських і жидівских. Лѣт. Самов.

Привезли сомини і ляців на шарпанину.

Ша̀рпання-є—дерганье.

Ша̀рпати—рвать, драть.

Шарпа́тий—оборванный, ободранный.

Шарпатися-тьця—рваться на куски.

Ша̀рпути—схватить.

Ша́снути—мелькнуть, пробѣжать.

Ша́статися-тьця—таскаться.

Шата—риза на иконѣ, окладъ, броня.
Шатанський—сатанинскій.
Шатѐрник—человѣкъ живущій въ палаткѣ
Шàти—богатыя одежды.
Ой злинула лебідонька із гнізда;
Грає конем Рарожинська молода:
Біли шати, золотиї береги,
Сиплють искрами каміння дорогі.
П. Куліш.
Шатковàти—шинковать, крошить, мелко изрѣзать.
Шатковни́ця—1) инструментъ на которомъ крошатъ капусту. 2) Женщина крошащая капусту.
Шàтно—нар. парадным образомъ.
Шатну́тися-тьця—поспѣшно обратиться къ чему, начать что.
Шàтоносця, шатоносець—броненосецъ.
Ша́трик—зонтикъ.
Шафир—сафиръ.
Шафировий—сафирный.
Шахрай=**шалбір**. См. выше.
Шахрайничати, шахраювати—мошенничать, плутовать.
Шваб—1) насѣкомое Carabus Scheidler. 2) *Шва́ба да́ти*—наказать, отодрать.
Швагр—зять.
Шва́гра—эскадра.
Швагрон—эскадронъ.
Швагронистий—эскадронный командиръ.
Шва́йка, шва̀йца—шило.
Гди ж таковиї речі без швайци золотої зшитися не можуть. Универсалъ П. Могилы, 1640 г.
Шваля—швея, портниха.
Швандигàти—лѣтать, шнырять.
Шва́ндяти—таскаться, бродить.
Шванк—(акт. сл.) 1) колебаніе, неустойка. 2) Несчастіе.
Шванковàти—колебаться, быть не устойчивымъ.
І'на всіх потребах Турки шванковали. Лѣт. Самов.
Шварнути—ударить. *Шварнула блискавка, грім грюкнув і загув.* І. Гребінка.
Швацький—швейный.
Швацьтво—швейное ремесло.
Швач—портной.
Шва́чка=**шва̀ля**. См. выше.
Швачковати—портняжить, шить.
Шве́дчина—Швеція.
Швець—сапожникъ; во множествен. числѣ—*шевці*.
Швѐндати, швѐндяти, швендёвати—часто ходить, таскаться.
Швенля—непосѣда.
Швигавки полеві—раст. Plantago media L
Шви́дкий—скорый, быстрый, шибкій.
Швидко—нар. быстро, скоро; сравнит. ст. *швидче, швидшіе*.
Швирга́ти—бросать.
Швирну́ти—кинуть.
Шваришварк—свита.
Шво́ра—свора собакъ.
Шеб—ещебъ.
Шебер—растеніе Satureia hortensis L.
Шевлюга—мерзавка.
Шевня—швальня.
Ше́вський—сапожническій.
Шевченко—сынъ сапожника.
Шеди́вий—(акт. сл.) старый, сѣдой, почтенный.
Безпалий в подейшлих і шедивих жисті літях сущи... Величко.
Ше́лест—шумъ листьевъ.
Шелестіти—шумѣть листьями. *Очеретом не шелестне.*
Шелюг, шелюга, шелюжина, красноталь, червоний верболіз—красная лоза, растущая по низменнымъ мѣстамъ Salix acutifolia Willd.
Шѐляг, шеляжо́к, шеляжочок—мелкая старинная монета; грошъ; отъ церковно-Славянскаго *шлягъ*.
„. . . . *Давай гроши!*"
—„*Де мині їх взяти?*

Ні шеляга; я панською ласкою багатий“. Шевченко.

Шемеро́ванний—вышитый золотомъ, серебромъ.

Локаї в шемерованні золотом і сріблом сукні повбірані. Ханенко.

Шемерова́ти—гаптовати. См. *Г.*

Шемра́ннє—(акт. сл.) ропотъ, роптаніе.

Шемрати—роптать.

Шепота́ннє—шопотъ.

Шепота́ти—шептать.

Шептуха—знахарка, ворожея, лѣкарка.

Шерстуваннє-я—очистка отъ шелухи или чешуекъ.

Шерстувати—очищать (говорится о зерновомъ хлѣбѣ).

Шерма́ньєє—ворчаніе, журчаніе.

Шерминце́рия—фехтованіе, схватка, стычка, сшибка.

Шермір—фехтующійся.

Шермірство—фехтованіе.

Шершень, шершун—дикая оса Vespa crabro.

Ши́бенник—вѣсѣльникъ, негодяй.

Ши́бка—оконное стекло.

Розбив шибку в вікні, тепер дірка.

Шидерство—(акт. сл.) глумленіе, усмѣшка

Усмотрін з облудою і шидерством. Величко.

Шельвах—часовой; *на шельваху*—на часахъ, въ караулѣ.

1.

А тим часом дали знати,
Що шельвах убився.

2.

Серед Відня на шельваху.

Ю. Федькович.

Шездара—арфа, гусли (?).

Будуть срібні струни на шездарі жити. І. Федькович.

Ши́к—строй, дисциплина; *до шику!* стройся.

Шикова́ти—устроивать, приготовлять.

Шикуйсь в лави!—стройся въ ряды—*Належитим своїм порядком уши-ковались.* Ханенко.

Ши́ло—швака.

Шильник—растеніе Alisma plantago L.

Шинк, шинок—питейное заведеніе.

Шинкарь—цѣловальникъ.

Шинкарка—цѣловальница.

Шинкова́ти—торговать водкою.

Шино́ваний—обтянутый желѣзною полосою. *Возик на шинованих колесах.*

Шипоти́пник—злоумышленникъ.

Шипоти́ница—змѣя, злая женщина, злоумышленница.

Шипоті́ти—шипѣть.

Шипотять мов гадюки.

Шипшина—шиповникъ Rosa canina L.

Шираче́тися-тьця—ширяться, увеличиваться

Ширець—Васильёкъ, растеніе Amarantus paniculatus L.

Ширі́пка, ширіпочка—платокъ изъ холста.

Ширіння—рѣянье, плаванье въ воздухѣ.

Ширіти—рѣять, носиться въ воздухѣ; распространяться, разширять.

Ширітвас—срѣзъ, чанъ, распиленная на 2 кади бочка.

Ширмер—**шермір**. См. выше.

Ширмірство—**шермірство**. См. выше.

Ширмова́ти—фехтовать, защищать, подвизаться, заслонять.

Широче́нний—широчайшій.

Широка́нчик—родъ горшка.

Ши́шка—1) шишка, почка. 2) Особенный родъ печенаго бѣлаго хлѣба на свадьбахъ.

Ши́я—шея.

Шкабурти́на—отломокъ, часть.

Ранен гарматним ядром, одломанною з окренту шкабурти́ною. Величко.

Шкалёвати—поносить, безславить, безчестить.

Шкалешник — торговецъ стекляными штофиками.

Шкалешница — бутылочница.

Шкалик—штофикъ.

Шкандибáл, шкиндибáл—1) хромый человѣкъ. 2) Все то, отъ чего человѣкъ хромаетъ, качается, а также *водка.*

Як ся напив шкандибалу,
То став не тверезий. Пѣс.

Шкандовати—сочинять стихи.

Шкандор—стихотворецъ.

Шкапа—кляча.

Хмельницький Виговського у татарина за едну виміняв шкапу. Величко.

Шкáпа, шáхва, шáфа—шкафъ.

Шкапóвий — 1) лошадиный, яловый. *Шкапові чоботи набув.* 2) Шкафный.

Шкаповúтий—истасканный, измученный, загнанный.

Шкарáдний—скаредный, гадкій

Шкаралýпа—скорлупа.

Шкарбáни, шкарбýни—старые истасканные сапоги.

Шкатула—ларецъ.

Шквáр—толика, доза, малая часть.

Пісня дума пані браття
Від самого Бога,
Ні купити, ні продати,
Ні шваровъ посіять,
Ні у жида заложити,
Така чародія!

Ю. Федькович.

Шквáрити—жарить, жечь.

Шкваркотнí—шумъ или кипѣніе воды на раскаленномъ желѣзѣ или камнѣ.

Шкварчáти—трещать на огнѣ; говорится о маслѣ или салѣ, когда ихъ топлятъ.

Шквúра—чвара, хляха, фýга, фуга. См. *Ч. Х* и *Ф.*

Шкеля, скéля—скала.

Шкеребéрть — нар. вверхъ ногами, на выворотъ, обратнымъ порядкомъ, вверхъ дномъ.

Шкúра, скúра — (Галицк. сл.) кожа, шкура.

Шкúряні грóши—кожанные деньги.

Шкітильгáти—прихрамывать.

Шкóда—нар. тщетно, жаль, досадно, дурно.

Шкодá—вредъ, убытокъ, уронъ, потеря, изъянъ.

Шкóдити—портить, вредить.

Шкодлúвий—вредный.

Шкодúця—(акт. сл.) вредитель.

Того Маховського, шкодцю і розорителя отчизни, на голову поразилем. Петро Дорошенко.

Школа—синагога; школа; умъ.

Школя́р—ученикъ; педантъ.

Школя́рка—ученица.

Школя́рство—ученичество, ученики; педантство. безтолковые схоластики.

Школя́рський—школьническій, педантскій.

Шкря́бати—царапать.

Шкýла—скула.

Шкýлявий—скулистый.

Шкýра — 1) кожа. *Він мені залив за шкуру сала.* т. е. сильно надосолилъ. Иронія. *Їх же салом та по їх же шкурі й мажуть.* Посл. 2) Непотребная женщина. *Хиба то дівка—то шкура.*

Шкурàт, шкурàток — старая засохшая кожа. *Дметься, мов шкурат на оні.* Посл.

Шкурáтяний—кожанный.

Шкуратяним капшуком іванцьця.

Шкýта, шкóта—родъ рѣчнаго судна.

Шлёйка—нѣмецкая упряжь вмѣсто хомута. *Пара коней у шлейках.*

Шлёнка — силезской породы овцы; шерсть оныхъ.

Шлёнск—Силезія.

Шлик, шличок — коническая, высокая барашковая шапка.

За гордостю, за пишностю з глави шлика нездіймали. Дума.

Шліхви, шліфи—эполеты.

Шлу́нок—горло, желудокъ.

По третій чарці скинули на шлунок. Макаревський.

Шлюб—1) бракъ, вѣнчальный обрядъ.

Чи станеш ти дівчино зо мною до шлюбу? 2) Обѣтъ, обѣщаніе. *Добрим словом і шлюбом себе обязавши.*

Справа о Грековичѣ 1605 р.

Шлюбний—вѣнчальный, брачный.

Шлюбник—женихъ.

Шлюбниця—невѣста.

Шлюндра—неряха.

Шлю́ха—потаскуха.

Шлях — большая дорога, почтовый трактъ.

Гей од Висли до Київа пробитиї шляхи
Завладали неправдиво нашим краем
Ляхи. Пѣс.

Шляхе́тний — дворянскій, благородный, честный.

Шляхетник—безземельный дворянинъ.

Шляхе́тство — дворянство, дворянское званіе.

Шля́хта—сословіе дворянъ; привилигированное сословіе.

Шля́хтич—дворянинъ.

Шляхтя́нка—дворянка.

Шмага́ти—бить чѣмъ либо.

Шмарагд—смарагдъ.

Шмальцу́га—смола изъ сосны.

Шмарований—мазанный.

Шмарова́ти—мазать.

Шмарово́з—подмазыватель возовъ; неопрятный человѣкъ.

Шма́ток — 1) кусокъ, часть, отрывокъ, отрѣзокъ. 2) Часть *отари*, т. е. овечьяго стада.

Шма́ття—лохмотья, тряпки.

Шматува́ти—раздѣлять на части.

Шмерка—дерево Pinus Picea L.; иначе по Украински—*свирка, свиркове дерево.*

Шми́га—чмига. См. Ч.

Шмигля́ти—метаться, бѣгать, соваться.

Знай шмиляє, наливає. Шевченко.

Шмигну́ти—внезапно убраться, уйти.

Шморга́ти—тереть.

Шморга́тися-ться — совокупляться съ женщиною.

Шморгну́ти—шмигну́ти. См. выше.

З проо́нича зу́здрів, діржу,
Тай шморгнув із хати.
Артемовський.

Шму́га—рана отъ удара.

Шму́кляр—позументный мастеръ.

Шийпорити—понимать, смыслить.

Шнур—(старинная линейная мѣра, называемая *хелминська)* 10 прентовъ, или 100 прентиковъ, или 75 локтей, 63 аршина.

Шнурови́ця—корсетъ, шнуровка.

Шо?—что? что такое?

Шоб—чтобы.

Шовк—шелкъ.

Шовко́ва трава—трава Phalaris arundinacea L. Var. picta.

Шовко́вий—шелковый.

Шовко́вина—шелковина.

Шовку́н—шелковичное или туговое дерево Morus alba, nigra, rubra.

Шовку́н—безплодное шелковое дерево.

Шока́ти—говорить какъ старый беззубый человѣкъ.

Шола́нда—берлина, барка.

Шолопа́й—зѣвака, простакъ, невѣжда.

Усі мовчять! Гай, гай які шолопаї. Гребінка.

Шолопути, шалопути—такъ называются малороссійскіе сектанты живущіе въ южной части Полтавской и Екатеринославской губерній; секта эта очень малоизвѣстна, все что объ ней извѣстно желающіе могутъ прочесть „въ Кіевскомъ Телеграфѣ" въ рефератѣ И. Левицкаго и въ статьѣ „*Нѣсколько словъ объ шалопутахъ.*" Ф. Пискунова, тоже въ Кіевск. Телегр за 1874 № 101.

Шолопу́тіти—обманывать зѣвакъ, простаковъ.

Шолопу́тня, шолопутнява—плутовство. *Циганську шолопутняву бачив.*

Шолудивий—паршивый.

Шо́луді—1) парша. 2) жолуди.

Шолудівник—раст. Pedicularis comosa L.

Шопа—сарай.

Шо́бри—*убрать в шори*—значитъ взять въ руки, прибрать, одурачить.

Шось—что-то.

Шост—шесть, жердь.

Шпа́да—шпага.

Військо свое флинтами, пистолетами, шпадами, палашами німецькими наповнивши. Величко.

Шпак—скворецъ.

Шпаковий—скворцовый.

Шпаковня—1) казематы, темница. 2) Клѣтка для скворцовъ. 3) Дупло скворцовъ въ ямѣ или безводномъ колодязѣ или въ стволахъ вѣковыхъ деревьевъ.

Шпаковний—казематный, дуплистый.

Шпардал—старая исписанная бумага.

Шпардальниця—1) складъ старой исписанной бумаги. 2) Собирательница старыхъ бумагъ.

Шпардальний—старобумажный.

Шпардальник—собиратель старыхъ бумагъ.

Шпарга́лити—бросать, швырять.

В грубу так таки і впре шпаргаля все. Артемовський.

Шпа́ри—1) трещины. 2) Онѣмѣніе пальцевъ отъ мороза. 3) Пальцы. 4) Кровли, стропила на кровлѣ.

Шпарити—1) морозить. 2) Наполнять, приневоливать, бить, допекать.

Шпа́ркий—скорый, быстрый, живой.

Шпа́рко—нар. вдругъ, скоро, немедленно, сейчасъ.

Шпару́ни—подпорка.

Шпаруни коло хати скрізь.

Шпе́ник—конецъ стрѣлы или вообще острія.

Шпе́нити—обезобразить, поносить, бранить.

Шпе́тний—скаредный. (Берында).

Шпе́тно, шпетпе́нько—нар. аккуратно, аккуратненько.

Шпе́тность, неохендозство—безобразіе.

Шпигнути—уколоть, кольнуть.

Шпигон—шпіонъ.

Шпигонка—шпіонка.

Шпигунка—колка.

Шпи́клірж—подвальная дверь.

Шпилечок—возвышеніе, бугоръ.

Шпи́лька—булавка.

Шпиля́стий—остроконечный, готическій

Шпинат—растеніе Spinacia obracea Mill.

Шпирнути—*шпигнути*. См. выше.

Шпита́ль—госпиталь.

Шпіг—лазутчикъ, сыщикъ.

Шпіговати—лазутничать, шпіонничать.

Шпіль—вершина, остріе.

Шпірувати—драть, мучить.

Шпо́нька—запонка.

Шпорин—мелкая стелющаяся по землѣ травка Polygonum aviculare L. (?)

Шпува́ти—блевать, волноваться. *Море шпує, хурія буде.*

Шиу́ги—желѣзныя полосы или шины.
Шиу́йний—сильный, пронзительный (о вѣтрѣ).
Шиу́ндри—часть тѣла животнаго между спиною и реберъ.
Шиуит — деревянная затычка, втулка въ днѣ бочки.
Шиуитова́ти—1) заткнуть цыру. 2) Запереться.
Сам комендант в замку зашиуитовався Величко.
Шиурля́ти—бросать, швырять.
Шиурнути—бросить, кинуть.
Шрам—рубецъ.
Шта́ба—металическая полоса.
Шта́ндари—подпечье.
Штахе́та—рѣшетка.
Шта́подрап—растеніе Azalica pontica L.; иначе по-Украински—*драпустан*.
Шти—6 (шесть).
Шти́лі—вилы.
Шти́ль—стиль, строй, родъ, образъ.
Штимова́тий—имѣющій пробѣлы, имѣющій голыя, непокрытыя шерстью мѣста (о животныхъ).
Шти́рі—(4) четыре.
Шти́ркати—колоть.
Штирхопу́ти=**шпигну́ти**. См. выше.
Штіб—орденъ въ архитектурѣ.
Штовка́ти, штовха́ти—толкать, совать, пырять.
Штовхнути—толкнуть.
Штрикну́ти=**шпигну́ти**. См. выше.
Шту́ка — 1) что нибуть странное, не совсѣмъ понятное. 2) Пушка.
З трех тгук полёвих—(*армат*) *гасло вчинено*. Величко.
Штунда—нововозникшая, подобно шалопутамъ, малороссійскъя религіозная секта между жителями Одесскаго и Ананьевскаго уѣздовъ Херсонской губ. Секта эта отвергаетъ почитаніе иконъ и проч.
Штуцерь—франтъ, щоголь.
Шту́чний—искуственный.
Шубо́вснути—упасть съ шумомъ въ воду.
Шубо́всть!—междоиметіе бултыхъ!
Шувар=**аер**. См. *А*.
Шуга́!—а кишъ!
Ой, шуги в луги, райські пташки. Колядка
Шуга́лія—большая лодка.
А роблять окрёнти, корабелі і гемії, каторги, обшивні, струги й шугалії. Также особно роблять мпги й байдаки, шкути, дубы, лоді, човни, і плавники. Климентій около 1700 г.
Шугну́ти—начать что, подняться вверхъ.
Як шуне грозою.
Шуйбі́ч—лѣвая сторона.
Шуйбі́чний—лѣвосторонній.
Шукайка, шукака, шукайниця—ищейка.
Шуканина, шуканне—искательство исканіе.
Шука́ти—искать.
Шули́ки—сухія лепешки съ макомъ и медомъ дѣлаемыя въ день 40 Мучениковъ 9 марта.
Шуля́к — придаточный, неразвившійся качанъ капусты.
Шуля́ка, шулік, шуля́к, шульпік—коршунъ.
Шульга́—лѣвша.
Шуля́к—(Галицк. сл.) родъ рыбы.
Шуми́ха—мишура; сусальное книжное золото.
Шу́мний—веселый, рѣзвый.
Взяв він жінку шумну, младу, що вичеше сиву браду. Пѣс.
Шу́мно=**ша́тно**. См. выше.
Шумова́ти—пѣниться. *Шумує горілка.*
Шуп—смыслъ, понятіе.
Шу́пити—смыслить, понимать.
Шу́ра—амбаръ.
Шурм—бунтъ, возстаніе, волненіе, безпорядки.
Шурмова́ти—бушевать.

Шу́рхнути — 1) зашелестѣть. взлетѣть. 3) Уйти.
Шуря́к—женинъ братъ.
Шусть!—межд. шасть!
Шуткования—шутки
Шутковáти—шутить.
Шушóн, шушýн—родъ капота.

Щ.

Щавель водяний—растеніе Rumex Hydrolapathum L.
Щавель кіньский—растеніе Rumex obtusifolius L.
Щавель пáський—R. Acetosa L.
Щавух заячий—раст. Oxalis acetosella L.
Щáдок—отдаленный потомокъ.
Щасли́вость—счастіе.
Жадаемо помисльних щасливостей. 1720 г.
Щасли́ця—счасливецъ.
Щасте—счастіе.
Щасти́ти—благопріятствовать.
Щебета́ти—щебетать, рѣзво разсказывать.
Щебетли́вий—болтливый.
Доню, пташка моя, щебетлива.
Щебету́н—болтунъ.
Щебету́ха—болтунья.
Щéдрий вечір—канунъ Новаго Года, 31-е Декабря.
Щéдрик, Багата Кутя=**Щедрий вечір.**
Щедрівки—пѣсни которыя поютъ подъ Новый Годъ, вотъ напр. одна изъ нихъ.
В чистім полі да намет стоіть,
Щедрий вечор, добрий вечор,
Добрим людям да на здоровья!
Під тим наметом пан N сидить,
Держіть коня да за поводья,
Держить хорта да на ретязі,
Держить сокола да нарученьках.
Пустив коня в чисте поле,
Пустив хорта в темні ліси,
Пустив сокола по під небеса;
І кінь біжить. пару коней мчить,
І хорт біжить; заенька мчить,
І сокіл летить і утінку мчить,
Тож панну N да на кушанья
Добрим людям да на здоровья.
Щедровáти—пѣть подъ окнами поздравительную пѣсню съ Новкмъ Годомъ.
Щедрувальник—пѣвецъ *щедрівок.*
Щéлепи—челюсти.
Розявляе свої щелепи, щоб у роті поковиряти. П. Ратай.
Щемелина—растеніе Pulmonaria officinalis L.
Щентити—уничтожать совершенно.
Щеня́, щеня́тко, щепю́к—щенокъ.
Щéпина — балка, связывающая снизу стропила.
Щеплува́тий—тощій, худощавый.
Щеплува́тость—худощавость.
Щéрб, щéрба, щéрбина—1) пища Запорожцевъ изъ квашенной жидковаренной муки житной съ рыбою. 2) Вызубрина.
Щербак—тупой вызубренный ножъ.
Щербатий—вызубренный.
Щербець=**чебрець.** См. *Ч.*
Що-сéрце — *на тще серце*—значитъ на тощакъ.
Щерт—сгребаніе мѣры, гребло.
Міра орліонна муки в щерт без верха Маркович.
Щиголь—щигленокъ.
Щи́колоток—изгибъ у пальца.
Щили́на—щель, скважина.
Щи́льне—нар. безскважно.
Щи́навка—1) клещатый жукъ, насѣкомое Staphilinus. 2) Взяточникъ, плутъ.
Щи́навка водяна—насѣкомое Ditisius.
Щинець—растеніе Festuca ovina L; иначе по-Украински—*тонконіг.*
Щи́пка—*щи́пкі дати*—значитъ пощипать.

Щир, щурій, щурець, щур, щири́ця—растеніе Amaranthus retroflexus L.

Щирей, щириця—раст. Amaranthus Blitum L.

Щи́рий — чистый, искренній, прямой, истинный, подлинный, настоящій, ревностный, роскошный.

Щирозлотий—настоящій золотой.

Щи́ро—нар. искренно.

Щиросе́рдно—нар. чистосердечно.

Щи́рость—искренность.

Щиростний—справедливый, неподдѣльный.

Щиростность=**щирость.** См. выше.

Щиростне — нар. вѣрно, справедливо, искренно.

Щити́тися-тьця — защищаться, ограждаться.

Щитячися привілеґіями обрали собі Гетьмана. Величко.

Щівник, дика гречка, щавій, щевій—растеніе Rumex acetosa.

Щільний — плотно прилегающій, безскважный.

Щильно=**щильне.** См. выше.

Щільность—безскважность.

Щіточки—Dipsacus sylvestris.

Щічки—щечки.

Що̀?—южнорусскій плеоназмъ а? что? сколько.

Коли що, або що: то нехай мені Бо'знащо, а не тілько що.

Щов ёго служок, що волів, що грошей, той не перелічи́ш всёго.

Щоб—союзъ чтобы. *Щоб і дух твій не пах.*

Щовечір, щовечора—нар. каждый вечеръ.

Щоде́нний—ежедневный.

Що-день, що-дня́—нар. ежедневно.

Щодробри́вость—(акт. сл.) щедрость.

Що-ночі, щонічно, щоночно—нар. каждую ночь.

Що-ранку—нар. каждое утро.

Що-року, щорочне—нар. ежегодно.

Щорочній—ежегодній.

Щось—что-то.

Щочасний—всегдашній.

Щуд—1) чудо. 2) уродъ. *Аки щуд який чорний в обозі хождаху.* Величко.

Щу́лити—прижимать, опускать что. *Цуцик щулить вухи.*

Щупа́к—щука.

Рібовчик їде, віз риби везе:
Батькові щупак, матері щупак,
А дітинятам по щупачинятам. Пѣс.

Щу́плий—нѣжный, тонкій, худощавый, невзрачный, малый, слабоватый.

Щур—птичка Merops apicter.

Щурик—Amar (fulva).

Ще—еще.

Э.

Э—э, оно еще имѣетъ другую форму є, которая въ противоположность первой формѣ э ставится всегда въ концѣ словъ, напр. *сине, чорне* и т. д; въ началѣ же словъ всегда употреблялась первая форма э.

Эвасія — (акт. сл. evasia оправданіе, объясненіе дѣла.

Эвект, эвекта=**евект.** См. *Е.*

Эвікція—(акт. сл.) обезпеченіе (долга, платежа) какимъ-либо не движимымъ имуществомъ.

Эвінкова́ти—(акт. сл.) обезпечить долгъ имѣніемъ; поручиться.

Эге!—межд. да, да! какъ бы не такъ то-то! такъ-ли?

Эге! ухопив шилом патоки. Посл.

Эгека́ти—агакать.

Эксактор—(акт. сл.) сборщикъ податей.

Экску́за—(акт. сл. excusatio) извиненіе.

При такій экскузі; иж тое сталося ненарочне, Величко.

Экскузова́тися-ться—извиняться.

Элекційний—избирательный.

Элекція—(акт. сл. electio) избраніе.

Эмбарь—амбарь, сарай.

Эмбарний—анбарный.

Эп—вотъ, вотъ гдѣ.

Эп-геть—далеко.

Эварь—(Галицк. сл.) январь.

Эварьский—январскій.

Эрцхонська рожа—растеніе Anastalica hierochuntica L.; иначе по-Украински—*ручка Божої матері.*

Эрра́та—(акт. сл.) ошибка, промахъ, пропускъ.

Эстрогон—растеніе Artemisia Dranculus L.; иначе по-Украински—*тургун.*

Эть—вѣдь. *Эть тут пробув ти не годок.*

Эч!—ишь, смотри!

Эч-як!—ишь какъ!

Эч-який—ишь какой!

Ю.

Ю—предлогъ у, въ

Ювеліра—ювелиръ.

Юга—тепло, теплый вѣтеръ, зной, жаръ.

Югівець—южанинъ, Малороссъ, Червонорусъ.

Югівський—малороссійско-червонорусскій, южнорусскій.

Югну́ти—шмыгнуть, нырнуть, выскочить.

Юговий—1) южный. 2) Знойный, жаркій, жгучій.

Юго-руський—южнорусскій. *Словниця Українського (або южної руської) мови праця Ф. Піскунова.*

Юда—негодяй, предатель, Іуда.

Южак, юговець—**югівець.** См. выше.

Южевий, южовий—**юговий.** См. выше.

Юзефка—растеніе Hyssopus officinalis L.; иначе по-Украински—*иссопъ, ізуп.*

Юла́—1) вертлявая женщина. 2) Родъ игры въ деньги, посредствомъ особаго волчка.

Юлити—вертѣться, метаться, лазить.

Юлиця—улица, уличное сборище; уменьш. *улонька.*

Юлиця охтниця, та до сліз доводниця. Посл.

Юлкий—вертлявый

Юлка—волчокъ.

Юмір—юморъ.

Юмірний, юмористичний—юмористическій.

Юн—налимъ.

Юнак—(новосербск. сл.) молодецъ, парень, козакъ.

Юнарь—рыбакъ-налимникъ.

Юна́цький—молодецкій.

Юнацьство—молодечество, козацкая ухватка, хвастовство, самохвальство.

Юначка—молодая дѣвица.

Юначний, юначий—юношескій.

Юначєсьство—юношество.

Юпка, юпчи́на—фуфайка, кофта; кофточка.

Юрба́; юрбиця—толпа, стая.

Юрда́—збоины изъ конопляного сѣмени.

Юригельт, юргельт—годовое жалованье, пенсія, отъ Нѣмецкаго Jahrgeld и Польскаго Jurgield

Маючи в дворах своїх сторожу сердюцькую, которим плачували роковий юригельт. Лѣт. Самов. 78.

Юри́ста—законникъ, прововѣдъ, адвокатъ.

Юристичний—юридическій.

Юристевне—нар. юридически.

Юри́ти—дуться, сердиться, шалить.

Дідона дуже заюрила,
Горщок з вареною розбила.
І. Котляревський.

Юркò, Юрась—Георгій, Егорка.
Юрливий—вертлявый.
Юрлити=юрити. См. выше.
Юрма—толпа, ватага, отрядъ, дружина. сборище.
Юрмитися-тьця—толпиться.
Юрность—похоть, разсвирѣпѣніе, своеволіе, иначе по-Украински—*пещота, роспуста, вшетечность, сваволя, преквінтоване.* Берында.
Юрта=юрба. См. выше.
Юртоватися=юрмитися. См. выше.

Юхà, юшкà—уха, супъ, жижи.
Юхатий — ушатый, имѣющій большіе уши.
Юхи, ухи вухи—уши.
Юхта—юфта.
Юхтòвий—юфтовый.
Юшити — (глаг. средн.) выступать въ большомъ количествѣ, появляться (о крови, о жидкостяхъ.)
Юшитися-тьця—литься.
Юща—гуща.

Я.

Ябко, яблуко—яблоко.
Яблуня—яблоня Pyrus malus.
Яблучко від яблонькй не далеко відкотиться.
Явдóха, Явдóшка — Евдокія, Авдотья. *От Явдохи* (1 Марта) *починаетъся оранка на ярину.* Гатцук.
Явзà—самолюбіе.
Явзатися-тьця—любить только себя.
Явзач—эгоистъ, самолюбецъ.
Явір, явор, яворенько — дерево Acer Pseudoplatanus L.
Стоїть явір над водою,
В воду похилився. Пѣс.
Явтух—Евтихій. *Явтух рябка все знай по жижках чеше.* Артемовський.
Яга—вѣдьма.
Ягидки—растеніе Daphne Mezereum L.; иначе по-Украински—*вовче лико.*
Ягíдник—растеніе Fragaria Vesca L.
Яглиця—растеніе Aegopodium podagraria L.; иначе по-Украински—*снітка.*
Ягня—родъ кушанья.
Ягня́ця—овечка.
Ягнýсик—крупное монисто съ дукатами.
Ягнятко, ягняточко—ягненокъ, ягненочекъ.
Ягода=суниця. См. *С.*
Язик—переводчикъ, драгоманъ; плѣнникъ.
Язикатий—говорливый.
Язиковати — переводить, шпіоничать, сплётничать; болтать чепуху.
Язички—растеніе Veronica longifolia L.
Язичник — растеніе Ophioglossum vulgatum L. *„Язичник погане зілле, коли воно в господі, то буде мім людьми лайка.“* Народ. погов.
Як—какъ. *Як дерево зотнуть, каждий тріски збірае* Погов. *Як есть то шелесть; як нема, то сквересть.* Погов.
Як-кольвек—(приказ. сл.) какъ бы то ни было, но то вѣрно. *Як-кольвек теди есть, то уже певно....* Величко.
Як-мога, яко-мога—нар. сколько можно, сколько силы.
Яко-мога старався єго з тої тісноти увольнити. Величко.
Який—какой. *Який дідько печений такий і вереній.—Який Сава така ему й слава.* Погов.
Який-кольвек—какой нибудь.

Яки́йсь-я—какой то.

Яків, Якусь—Яковъ, Яша.

Яково́?—каково?

Яктáн—вогнутая турецкая сабля.

Яли́на, ялинка—1) шестъ, багоръ. 2) Елка, ель, Pinus Abies L.

Ялíбно, елобно—нар. пристойно.

Ялму́жна—(акт. сл.) милостыня, подаяніе.

Ялова бузина—раст. Sambucus Ebulus L.

Яловéць—можевельникъ Iuniperus communis L.

Яловúця—яловая корова, т. е. неимѣвшая еще приплода.

Яловичина—говядина. *Наварили борщу з яловичиною.*

Ялóвник—(Галицк. сл.) 1) корови и телята. 2) Thalictrum angustifolium Iacq.; иначе по-Украински—*меду́ниця.*

Ялóзити—пачкать.

Яломóк—скуфія, круглая шапка валенная изъ коровьей шерсти.

Яма—могила.

Ямлити, наямлити—купить, накупить. *Наямлив товар.* Макаровський.

Ян, Янчик—(Галицк.) Иванъ, Ванюша.

Яндрóла—большая глиняная миска.

Янигáрка—родъ ружья.

Яр, ярок, ярочок—оврагъ, овражокъ.

Ярéма, Ярéмко—Іеремія. *На пророка Яреми (1-го мая) починаетця сівба ярини поранках, які піднятí з осени на зяб.* Гатцук.

Ярепýд=**ерепуд.** См. *Е.*

Ярепудовий—(въ шутку) безпокойный.

Ярúга, ярúза, ярижник—1) чиновникъ, взяточникъ, стяжатель, лихоимецъ. 2) Сыщикъ.

Ярúй—весенній, лѣтній.

Вінóчок із ярóї рýти. Народ. пѣс.

Ярий базник—растаніе Syringa vulgaris.

Ярúна, ярúна—1) Яровой хлѣбъ. 2) Разная огородная зелень. *Саранча усю ярину зъíла.* Маркович.

Ярка—1) однолѣтняя овца. 2) Яровой хлѣбъ. яровая пшеница.

Ярковáтий—дольный.

Завалом ярковате поле зеленіе молодими хлібами. Куліш.

Ярмалка, армарок—ярмарка.

Ярмарковáти—производить торговлю на ярмаркахъ.

Ярмаркóвий—все что куплено на ярмаркѣ, Гостинецъ, подарокъ купленный на ярмаркѣ.

Ярмúз—безпорядокъ, непріятность.

Юнона повернула, щоб зараз учинить ярмиз. Котляревський.

Ярмó, ярем—иго.

Ярмолóй—ирмологій нотнаго пѣнія.

Яровáти—яриться.

Ярóсливий—яростный, злобный, бѣшенный.

Ярчýк—собака съ волчьимъ зубомъ, *таку мае натуру, що й од чорта устереже і відьму задавить; хоч яку мару чуттем почуе.* А. Стороженко.

Ярь—весна.

Ярь наш отець і мати; хто не поле, небуде збірати. Погов.

Ясéнь—дерево Fraxinus excelsior; иначе по-Украински—*фрасен.*

Ясенéць—растеніе Dentaria bulbifera L. по Симеренку, а по мнѣнію проф. Роговича назв. *ясенець* относится къ раст. Dictamnus Fraxinella L.

Ясир—плѣнъ, въ собирательномъ смыслѣ; извѣстное число плѣнниковъ!

Хан у Крим повернув, набравши ясиру Лѣт. Самов.

Аби добитими лупами, збобичами і ясирами, не отячатися. Величко.

Яска, ясочка—звѣзда, звѣздочка.

Очі, як ясочки заграли. Квітка.

Яскúня—(акт. сл.) пещера, вертепъ.
Спящу мы в моїй темній яскині в дебрі. Величко.

Яскрáвий—сверкающій, блестящій.

Ясли—десны; ясли.

Ясний—свѣтлый.

Ясно—1) ясная погода. 2) Нар. свѣтло. видно. 3) Свѣтъ, освѣщеніе.

Ясновельможний—высокопревосходительный.

Ясновельможность—Высокопревосходительство; президентскій или гетманскій титулъ ибо гетмановъ титуловали: *Ваша Ясновельможность.*

Ясность—свѣтлость.

Ясовáти, ясувáти—салютовать, воздавать честь; объявлять, публиковать, открывать тайну.

Ясокір, осокір—осина; иначе по-Украински—*осика, осичина.*

Ясса—1) салютъ, залпъ, почесть. 2) Огласка, опубликованіе; *ясу воздавати*—салютовать.

„*Ой Хмéлю*“, кажé, *Хмелику!*
Вынав свій ясу
І по між панами великую прусу. Пѣс.

Ястер, гайстер—раст. Aster chinensis L.

Ясь, Ясько=Яцько. См. ниже.

Ятер—верша.

Ятка, Яточка—палатка; лабазъ.

Ятритися—съ предл. *за, роз*, гл. недост: 1) Гноиться, пухнуть. 2) Сердиться, злобиться.

Ятрівка—своячница, невѣстка, жена деверная, т. е. мужнина брата.

Ятрúний—сильный, страшный.
Ятряний пожúвець огонь. І. Верхратський

Яцúнт—гіацинтъ, растеніе и цвѣтокъ Hyacinthus.

Яць, Яцько—Яковъ, Яша.

Ячáти, ячáти—кричать по лебединому.

Чи то гуси кричять,
Чи лебеді ячать,
Чи ушкалы гудуть,
Чи може козаки
Дніпром ідуть. Народ. дума.

Ячити—тихо дѣйствовать, отходить. *Ви помаленьку ячите.*

Ячмінь—ячмень Hordeum vulgare L.; иначе по-Украински—*урдз, ячмéнь голий*, H. Vulgaris L., var. nudum.

ОПЕЧАТКИ.

НАПЕЧАТАНО:	СЛѢДУЕТЪ БЫТЬ:
А.	
Страница — строка — столбецъ	
3 — 23 — 1	
Та своїй ниві.	*Та на своїй ниві.*
5 — 4 — 1	
Приминіе.	Примиреніе.
Активане—	**Актикование—**
Акторат—(акт. сл. Actoratus, actoratus).	**Акторат**—(акт. сл. actorat, actoratus).
Ангельскій=Аделяньскій.	**Ангельскій=ангеляньскій.**
Б.	
9 — 30 — 1	
mygdalus.	Amygdalus.
Банин—	**Банний—**
Безсумлінія—	**Безсумлінія—**
В.	
Верск—	**Вереск—**
Війся—	**Вія—**
Вспиля́ти—	**Вспиля́ти—**
G.	
Gра́ти, gратованіе-е—	**Gра̀ти, gратованіе-я—**
Г.	
Габелковий—сафьянный (?)	**Габелковий** –каблуковый, на высокихъ коркахъ.
47 — 26 — 1	
Сильеръ.	Сильфъ.
» — 18 — 2	
Да Нін риби їсти,	*На Дін риби їсти,*
49 — 35 — 1	
Притоны рыбаловъ,	Притоны рыболововъ,
Гвер—(Гуцульск. сл.) киверъ.	**Гвер**—(Гуцульск. сл.) ружье.

50 — 41 и 42 — 2. Вонной республики Военний министръ.	Военной республики Военный министръ.
4 — 27 — 2 птатя.	Плата.
Гостівник—растеніе Geranium sanguium L.	**Гостівник**—растеніе Geranium sanguineum L.

Д.

Деревій—раст. Achellea millifolmum L.	**Деревій**—растеніе Achillea millifolium L.
Діворта—(акт. сл. givortium).	**Діворта**—(акт. сл. divortium).

Е.

Едностні кра̀ї, едностї землі—	**Едностні кра̀ї, едностні землі**—
Езуїтский—	**Езуїтський**—

Ж.

Жлнір—	**Жолнір**—
Жрстокий—	**Жорстокий**—

З.

Зостум—	**Застум**—
Збіг—бѣглецъ, дезертиртиръ.	**Збіг**—бѣглецъ, дезертиръ.
Збувати—съ рукъ сбить.	**Збувати**—съ рукъ сбыть.
Здабу́тий—	**Здобу́тий**—
Зімний—холодний.	**Зімний**—холодный.

К.

Контина—келія (?)	**Контина**—келія, образной уголъ.
Курпка—	**Куріпка**—

Л.

Лкгкодух—	**Легкодух**—
Ки́шки—	**Ли́шки**—

М.

Маре—	**Марс**—
Миколайці—раст. Neotta N. dus avis L.	**Миколайці**—раст. Neottia nidus avis L
Маноксúла—	**Моноксúла**—
Мурмýр—	**Мурмýт**—

Н.

Навиршки -	**Наввширшки**—
Навязка—вознагражднніе.	**Навязка**—вознагражденіе.
Нàдити—приманивать,	**Нáдити**—приманывать,
евнокій—	**Невнокій**—
Мѐжелі=**ніж.**	**Нéжелі**=**ніж.**
Страница—151 строка—28 столбецъ 2. Невежливо.	Невѣжливо.
„ — 35 — „ Прилоготельно	Прилагательное
Несошкульний—	**Несошкульний**—
Назóвина—	**Низóвина**—

О.

Овіршописати — описать что въ стинахъ.	**Овіршописати** — описать что въ стихахъ.
Одкасник—растеніе Asperugo qallioides M. B.	**Одкасник** — раст. Asperugo gallioideis M. B.
Одхильний—уклоняющійся, одстающій.	**Одхильний**—уклоняющійся. отстающій.
Окóрм — провіантъ. *Почали незаконні окорми і намитки вимагати.* Куліш.	**Окóрм** — провіантъ. *Почали незаконні окорми і напитки вимагати.* Куліш.
Орляк—растеніе папоротникъ ptris, aquilina L.	**Орляк**-растеніе папоротникъ Pteris aquilina L.
ряня́нка—	**Орля́нка**—
Оосить,	**Осить,**
Отец—	**Оцет**—

П.

Паламарівна—поломарская дочь.	**Паламарівна**—пономарская дочь.
Нама́нський—	**Нана́нський**—
181 — 21 — 2 *Перевела з буръяну,*	*Перевесла з буръяну,*
Перегóдам—	**Перегóдом**—

Переполаханий—	**Переполоханий—**
Підпарóбочій—	**Підпарóбочий—**
190 — 33 — 1	
Plenipotentio generaiis	Plenipotentio generalis
Пóбризки—брызги.	**Пóбризки**—брызги.
Повиновáцтв—	**Повиновáцтво—**
Постраґáти—	**Пострачáти—**
Посласти—	**Поклáсти—**
Покрáщати—	**Покрáщати—**
Потлумити—	**Потлумити—**

Р.

Реэстрованнє—	**Реестрованнє—**
Рúга—	**Рúса—**
Розшáрнати—	**Розшáрнати—**

С.

244 — 37 — 1	
Spermaleti	Spermaceti
244 — 11 — 2	
Город запило.	*Город запалило.*
трáта—	**Стрáта—**
трáтити—	**Стрáтити—**
Сумованнє, сумóта—	**Сумованнє, сумóта—**
Сченурлáти—	**Сченурлáти—**

Т.

Табачка — растенie Ranunculus scelerutus.	**Табачка**—растенie Ranunculus sceleratus.
Тарифа—(акт. сл. toryffa).	**Тарифа**—(акт. сл. taryffa).
262 — 10 — 1	
Зикне тих	*Знікне тих*

У.

Уклонитися-тьця—	**Уклонитися-тьця—**
Учóркати—	**Учóдрлати—**

Х.

Хúтати—	**Хúтати—**
Хлюпатися—	**Хлюпатися—**

Ц.

Цесарь—	Цесарь—

Ч.

Чака—шинель.	Чака—каска.
Чечуга—	Чечуга—

Я.

Яни́гарка—	Яичарка—

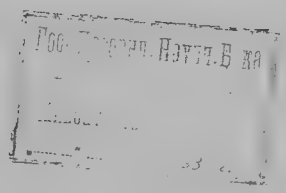

H 220.

ВЪ КНИЖНЫХЪ МАГАЗИНАХЪ

ЕГОРА ЯКОВЛЕВИЧА ФЕДОРОВА

въ Кіевѣ,

на Крещатикской площади, въ собственномъ домѣ и на Крещатикѣ въ д. Эйсмана, (между Кадетской и Бульварной ул.) *)

ПРОДАЮТСЯ СЛѢДУЮЩІЯ КНИГИ:

Андреевъ В. Народы-старцы: Китай, Японія и Индія. Историческія бесѣды Спб. 1874 г. Ц. 75 к
— Начальное образованіе, Книга для народныхъ школъ и домашняго обученія Кіевъ 1875 г. Ц. 1 р
— Эпохи и дѣятели всеобщей и русской исторіи. Спб. 1873 г. Ц. 40 к.
— Историческіе Очерки. 1) Народы—Старцы: Китай. Японія, Индія. 2) Народы—цивилизаторы Европы: Египетъ, государства передней Азіи. 3) Классическій міръ: Греція и Римъ. 4) Средніе вѣка и Новое время. Кіевъ 1877 г. Ц. 3 р.
— Въ области неразгаданнаго изслѣдованія и наблюденія. Спб. 1875 г. Ц. 1 р.
Вѣлѣцкій-Носенко. Пасѣчникъ, или опытное пчеловодство въ южной полосѣ Россіи. 1872 г. Ц. 75 к.
— Горпинида. Поэма на малороссійскомъ языкѣ 1872 г. Ц. 30 к.
— Приказки на малороссійскомъ языкѣ. 1872 г. Ц. 2 р. 50 к.
— Казки 1872 г. Ц. 1 р.
Беранже Пѣсни 1810—1816. За исключеніемъ переведенныхъ В. Курочкинымъ и др. Перев. Н. Лебедева. Кіевъ 1875 г. Ц. 1 р. 25 к.
Варъ. (Агрономъ) Руководство по современному устройству сельско-хозяйственныхъ имѣній. Кіевъ, 1877 г. ц. 3 р. 50 коп.
Васильевъ—Яковлевъ. Двойная бухгалтерія (итальянская). 1882 г. Ц. 1 р. 25 к.
Востоковъ. Сокращенная русская грамат. Исправленная изд. 1877 г. Ц. 15 к.
Гекель. О раздѣленіи труда въ природѣ и жизни человѣка Кіевъ, 1880 г. Ц. 35 к.
— Клѣточные души и душевные клѣтки. Кіевъ, 1880 г. Ц. 40 к.
Гоголь. Тарасъ Бульба. На малороссійскомъ языкѣ. Кіевъ 1875 г. Ц. 50 к.
Гогоцкій С., проф. Критическое обозрѣніе ученія Римской церкви о главенствѣ папы Ц. 40 к.
— Философскій лексиконъ. Т. 3-й I. Т. К. Л. М. Н. О. Цѣна 2 р.
— Введеніе въ Исторію Философіи. 1871 г. Ц. 50 к.
— Краткое обозрѣніе педагогики Кіевъ 1882 г. 2 вып. Ц. 1-го вып. 1 р. 2-го 65 к.
Голосъ правды. или слово подолянина къ собратіямъ католикамъ. Переводъ съ польскаго. Ц. 80 к.
Гулакъ-Артемовскій. Сборникъ южно-русскихъ пѣсенъ съ голосами. Ц. 50 к.
Гавриловъ. Прописи на русскомъ, французскомъ, нѣмецкомъ, латинскомъ и греческомъ языкахъ Кіевъ 1877 г. Ц. 40 к.
— Руководство къ чистописанію. Кіевъ 1877 г. Ц. 25 к.
Дѣтскій Театръ. Кіевъ 1877 г. ц 1 руб. 25 коп.
Евгеньевъ В. Розмовы. На малороссійскомъ языкѣ. Кіевъ 1873 г. Ц. 30 к.
Ивановъ А. Розмовы про земни сили. Кіевъ, 1875 г. Ц. 20 к.
Козловскій К. Темный вопросъ въ исторіи евреевъ. 1873 г. Ц. 50 к.
Колмаковъ Н. М. Записка о судебной реформѣ въ западномъ краѣ вообще и въ частности въ Кіевской губерніи. 1872 г. Ц. 40 к.
Кое-что о настоящемъ и прошедшемъ евреевъ. Ц. 50 к.
Кагальный страшный судъ евреевъ надъ евреемъ „Шкловское убійство" (изъ офиціальныхъ источниковъ Могилевской уголовной палаты). Кіевъ 1877 г. Ц. 35 к.
Лисенко. Южно-русскій орнаментъ, (Узоры для вышиванія рубахъ, фартуховъ, полотенецъ, скатертей салфетокъ и проч.) изданіе 2-е значительно добавленное 1881 г. Ц. 2 р. 50 к.
Невѣровскій А. Снаряженіе войскъ (пѣхота). 1872 г. Ц. 1 р. 50 к.
Народная читальня. Кіевъ. 1875—76 11 вып. цѣна каждому выпуску 10 к.

---

*) Полнѣйшій выборъ книгъ по всѣмъ отраслямъ наукъ и высылка Гг. иногороднимъ всѣхъ книгъ, кѣмъ-бы то ни было объявленныхъ, по объявленнымъ другими книгопродавцами цѣнамъ.

Наглядная азбука. (разрѣзная) съ картинами для обученія по новѣйшему способу. Кіевъ 1875 г. Ц. 35 к.

Опоковъ З. Князь А. М. Курбскій 1872 г. Ц. 50 к.

Прописи. по изданію Министерства Народнаго Просвѣщенія 1876 г. Ц. 12 к.

Правила. и программы для поступающихъ въ военную службу вольноопредѣляющимися. 1874 г. Ц. 20 к

Персидскій И. Правила исполнительнаго производства по судебнымъ уставамъ 20 ноября 1864 г. — для судебныхъ приставовъ. Ц. 1 р. 25 к.

Пантюховъ И. Химическія свѣдѣнія. 1873 г. Ц. 40 к.

Правда И. Козакъ и Ганнуся. На малороссійскомъ языкѣ Ц. 60 к.

Практическое руководство для хозяекъ. 1873 г. Ц. 1 р.

Пискуновъ и Лопатто. Чайка Украинскій альбомъ писень, дум, казок, баѣк вiршей i то-що Въ 4-ю долю листа большаго формата съ рисункомъ Высочайше утвержденнаго памятника Богдану Хмѣльницкому въ Кіевѣ. Цѣна 50 к.

Раевскій П. Эпизоды изъ жизни малороссовъ, въ 28-ми сценахъ. 1872 г. Ц. 60 к.

— Сцены и разсказы изъ малорусскаго народнаго быта изд. 4-е значительно добавленное. Кіевъ 1882 г. Ц. 1 р.

Ромеръ. Романъ безъ интриги. Ц. 60 к.

Руцинскій. Голосъ зъ украіни. (Послѣ 1861 г., освобожденія крестьянъ). 1872 г. Ц. 60 к.

Романовичъ-Славатинскій проф. Универ. Св. Владиміра. Пособіе для изученія русскаго права по методу историко-догматическому. 2 вып. 1872 года. Ц. 2 р.

— Государственная дѣятельность графа М. М. Сперанскаго. 1873 г. Ц. 50 к.

Сборникъ. матеріаловъ для исторической Топографіи Кіева и его окрестностей. Кіевъ 1874 г. Ц. 1 р. 50 к.

Судебное дѣло. Мэрін Кравецъ. Ц. 30 к.

Сильманъ. Руководство къ изученію французскаго языка для всѣхъ учебныхъ заведеній въ 3-хъ част. Ч. 1-я 1 р., ч. 2-я 1 р. 75 к., ч. 3-я 75 к., всѣ три части вмѣстѣ 3 р.

— Элементарный курсъ французскаго языка для 1-го и 2-го классовъ Ц. 60 к.

Verba veritatis, czyli słowo podolanina. Ц. 1 р.

Сборникъ. постановленій, относящихся до введенія мировыхъ судебныхъ учрежденій въ 9 западныхъ губерніяхъ. Изд. 2-е 1872 г. Ц. 60 к.

Сакесъ А. М. Коса на камень. Повѣсть. 1872 г. Ц. 65 к.

Терновскій. Опытъ систематическаго декланта изд. 2-е дополненное Кіевъ 1881 г. Ц. 1 р.

Троцкій-Сенютовичъ. Начальное обученіе грамотѣ. Спб. 1874 г. Ц. 40 к.

— Гимнастическія приготовительныя упражненія: на бол. ф. александрійской бумаги съ текстомъ. Изд. 2-е 1873 г. Ц. 25 к.

Тетради. для Чистописанія (наводныя), утвержденныя Педаг. сов. 3 выпуск. Ц. кажд. выпуску 6 коп.

Томасовскій А. Судъ и евреи. Картинки съ натуры. Сцены и разсказы изъ еврейскаго быта Кіевъ 1876 г. Ц. 1 руб.

Успенскій Справочная книжка по русскому правописанію. Кіевъ 1875 г. Ц. 10 к.

Цемшъ. Физика земнаго шара Ц. 50 к.

— Зоологія. Ц. 80 к.

Чернышевъ. Путеводитель по Кіеву Изд. 2-е дополненное, Кіевъ 1875 г. Ц. 25 к.

Чтеніе. изъ четырехъ Евангелистовъ на славянскомъ языкѣ. 1881 г. Ц. 25 к.

Чайковскій М. (Садыкъ-Паша) Съ устьевъ Дуная Повѣсть. Переводъ съ польскаго. Кіевъ. 1873 г. Ц. 65 к.

Шморгуновъ краткія свѣдѣнія о священныхъ книгахъ ц. 50 к.

При требованіи не менѣе 5 званій пересылка книгъ на счетъ магазиновъ. Гг. Иногородные, благоволятъ обращаться какъ за сими, такъ и вообще за всѣми книгами, кѣмъ-бы то нибыло объявленными, на имя книгопродавца Е. Я. Федорова. въ Кіевѣ.